

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sevgi SARIKAYA

HELLENİSTİK DÖNEM'DE *ASYLIA*:
IONIA VE KARIA'DAKİ TAPINAKLARLA BİRLİKTE
KENT VE EGEMENLİK ALANLARINA TANILAN *HIERA KAI ASYLIA*

Danışman

Doç. Dr. Murat ARSLAN

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Bölümü

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2009

İÇİNDEKİLER

METİNDE KULLANILAN TERİMLERE İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ.....	X
METİNDE KULLANILAN EPİGRAFİK İŞARETLERE İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ	X
METİNDE KULLANILAN STANDART VE SÜRELİ YAYINLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ.....	Xİ
ÖZET	XV
ABSTRACT	XVI
GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırma Tarihi ve Çalışma Metodu	1
1.2. <i>Asyilia</i> Kelimesinin Etimolojisi.....	11
1.3. <i>Asyilia</i> Kelimesinin Geçtiği En Erken Veriler (İÖ. VI-İÖ. V. yüzyıl)	12
1.4. Tarihsel Gelişim.....	14
1. HELLENİSTİK DÖNEM'DE <i>HIERA KAI ASYLIA</i>	21
1.1. Hellenistik Krallar ve <i>Asyilia</i> (İÖ. 281-İÖ.182).....	30
1.2. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde <i>Asyilia</i> (İÖ. 193- İÖ. 38).....	38
1.3. Kentlerin <i>Asyilia</i> Hakkını Elde Ediş Süreçleri.....	47
1.3.1. Apollon Kehanet Merkezi'nin veya Hellenistik bir Kralın <i>Asyilia</i> Hakkını Tasvip Etmesi.....	47
1.3.2. Kentin Tanrıya Adanması [<i>kathierosis</i>].....	51
1.3.3. Kentlerin Elçi Heyeti Oluşturmaları.....	53
2. <i>ASYLIA</i> HAKKININ KENTLER AÇISINDAN ÖNEMİ.....	61
2.1. <i>Asyilia</i> Vasıtasıyla Kentlerin Panhellenik Festivaller Düzenlemeleri: Festivallerin Kente Yararları.....	61
2.2. Kentin Mülklerinin ve Vatandaşlarının Korunması.....	68
2.2.1. Korsan Faaliyetlerine Maruz Kalan Kentler ve <i>Asyilia</i> Vasıtasıyla Alınan Tedbirler.....	68
2.2.1.1. Alınan Tedbirler.....	71
2.2.1.1.1. Aitolia'lıların Aldıkları Tedbirler.....	71
2.2.1.1.2. Giritlilerin Aldıkları Tedbirler	73
2.3. Kent Gelirlerinin Artırılması: <i>Asyilia</i> Vasıtasıyla Kentlere Tamnan Diğer Ayrıcalıklar.....	74
3. <i>ASYLIA</i> HAKKINI ELDE EDEN KENTLER VE TAPINAKLAR.....	77
3.1. KARIA BÖLGESİ.....	77
3.1.1. MAGNESIA AD MEANDRUM.....	77
<i>Artemis Leukophryene Tapınağı</i>	77
3.1.1.1. Magnesia 1.....	77
<i>Artemis Leukophryene'nin Epiphanes'inden sonra, Delphoi Apollon Tapınağı'ndan alınan kehaneti uyarınca Magnesia'ya asyilia hakkı verilmesi</i> (yaklaşık İÖ. 221/220-İÖ. 208).....	77
3.1.1.2. Magnesia 2.....	80

<i>IV. Ptolemaios'un Magnesia'luların dokunulmazlığını ve Artemis Leukophryene adına yapılan yarışmaları tasvip eden mektubu</i> (yaklaşık İÖ. 205/204).....	80
3.1.1.3. Magnesia 3.....	81
<i>Aitolia Birliği'nin Magnesia'ya asyilia ve Amphiktyonik Meclisi'nde hieromnemonik bir oy hakkı vermesi</i> (yaklaşık İÖ. 221).....	81
3.1.1.4. Magnesia 4.....	83
<i>Delphoi'un Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 208/207).....	83
3.1.1.5. Magnesia 5.....	85
<i>Epidamnos'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i>	85
3.1.1.6. Magnesia 6.....	88
<i>Eretria'luların, Magnesia'luların Artemis Leukophryeneia Festivali'ni, kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri ve theoroi elçilerine çeşitli ayrıcalıklar bahşetmeleri</i>	88
3.1.1.7. Magnesia 7.....	90
<i>Mytilene'lilerin(?), Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i>	90
3.1.1.8. Magnesia 8.....	92
<i>Klazomenai ve diğer Ionia kentlerinin, Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i>	92
3.1.1.9. Magnesia 9.....	96
<i>Teos'taki Dionysos Tekhnitai'nin Magnesia'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları yarışmayı ve kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri</i>	96
3.1.1.10. Magnesia 10.....	99
<i>Knidos'luların, Magnesia'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları yarışmayı kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 208-İÖ. 206).....	99
3.1.1.11. Magnesia 11.....	101
<i>Kos'luların, Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 208-İÖ.206).....	101
3.1.1.12. Magnesia 12.....	103
<i>Laodiceia ad Lycus'luların Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 207-İÖ. 203).....	103
3.1.1.13. Magnesia 13.....	105
<i>Pisidia Antiokheia'luların (?) Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 207-İÖ. 203).....	105
3.1.1.14. Magnesia 14.....	108

<i>Tralleis'lilerin Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ve egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri</i>	108
3.1.1.15. Magnesia 15.	112
<i>Girit Birliği'nin Magnesia'lara ithalat-ihracatta vergiden muafiyet ve asyilia hakkı tanınması</i>	112
3.1.2. NYSA	130
<i>Pluton ve Kore Tapınağı</i>	130
3.1.2.1. Nysa 1.	130
<i>Seleukos ve oğlu Antiokhos'un Nysa'daki Pluton Tapınağı'na özel ayrıcalıklar bahşeden mektubu (İÖ. 281)</i>	130
3.1.2.2. Nysa 2.	131
<i>Hellenistik bir kralın, Nysa'daki Pluton ve Kore Tapınağı'na çeşitli ayrıcalıklar tanıdığı teyit eden mektubu (İÖ. II. yüzyıl)</i>	131
3.1.2.3. Nysa 3.	132
<i>Nysa'dan kutsal yazıların restorasyonu ile ilgili Proconsul Gn. Lentulus Augur'un mektubu (İÖ. I. yüzyıl)</i>	132
3.1.3. AMYZON	137
<i>Artemis Tapınağı</i>	137
3.1.3.1. Amyzon 1.....	137
<i>III. Antiokhos'un Amyzon'daki ordusuna mektubu (İÖ. 203)</i>	137
3.1.3.2. Amyzon 2.....	137
<i>III. Antiokhos'un valisi Zeuksis'in? Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın asyilia hakkına ilişkin mektubu (İÖ. 203-İÖ. 193)</i>	137
3.1.3.3. Amyzon 3.....	138
<i>Amyzon'da Zeuksis'in arazileri tanrıya? adaması/vakfetmesi (yaklaşık İÖ. 203)</i>	138
3.1.3.4. Amyzon 4.....	138
<i>III. Antiokhos ve oğlunun? Artemis Tapınağı'nın asyilia hakkını yenilemeleri (İÖ. 203-İÖ. 200)</i>	138
3.1.3.5. Amyzon 5.....	139
<i>Kente asyilia tanınması hususunda elçilik eden Hierokles'in Amyzon'lular tarafından onurlandırılması (yaklaşık İÖ. III/II yüzyıl)</i> ..	139
3.1.4. ALABANDA/ANTIOKHEIA	143
<i>Zeus Khrysaoreos ve Apollon Isotimos</i>	143
3.1.4.1. Alabanda 1.	143
<i>Atinalıların Antiokheia/Alabanda'luların kent ve egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 202/201)</i>	143
3.1.4.2. Alabanda 2.	145
<i>Delphoi Amphiktyonik Birliği'nin Antiokheia/Alabanda kent ve egemenlik alanına asyilia hakkını tanımaları (yaklaşık İÖ. 201)</i>	145
3.1.5. TRALLEIS	156
<i>Dionysos Bakkhos Tapınağı</i>	156
3.1.5.1. Tralleis 1.	156

<i>Asylon Dionysos Tapınağı'na ait sınır taşı (İÖ. IV. yüzyıl)</i>	156
3.1.6. STRATONIKEIA	160
<i>Lagina'daki Hekate Tapınağı ve Panamara'daki Zeus Tapınağı</i>	160
3.1.6.1. Stratonikeia 1.	160
<i>Sulla'nın Stratonikeia kentine bahsettiği bütün imtiyazların kabul edildiğine dair Senatus kararnamesi (İÖ. 81)..</i>	160
3.1.6.2. Stratonikeia 2.	163
<i>Stratonikeia'luların Hekate Tapınağı'nın asyilia hakkını ve Hekatesia-Romaia Festivalini kabul eden kralların, kentlerin ve birliklerin kayıtlarıyla ilgili kararnameleri</i>	163
3.1.6.3. Stratonikeia 3.	164
<i>Stratonikeia'luların Hekate Tapınağı'nın asyilia hakkını onaylayan ve Hekatesia-Romaia Festivaline katılan kentlerin listesi</i>	164
3.1.6.4. Stratonikeia 4.	165
<i>Halkın tanrıça Hekate'ye minnettarlıklarını sunan kararnamesi (İÖ. 39)</i>	165
3.1.6.5. Stratonikeia 5.	166
<i>Asyilia ve onurlarla ilgili belgeleri göstererek Zeus adına düzenlenen festivale katılmaları için pek çok kenti ikna eden rahip Leon'un onurlandırılması (İÖ. 197?)</i>	166
3.1.6.6. Stratonikeia 6.	167
<i>Panamara'lular ve Zeus Tapınağı hakkında Senatus Consultum (İÖ. I. yüzyıl)</i>	167
3.1.6.7. Stratonikeia 7.	168
<i>Stratonikeia demos'unun? Panamara'daki Zeus Tapınağı'nın asyilia hakkıyla ilgili kararnamesi</i>	168
3.1.6.8. Stratonikeia 8.	169
<i>Panamara'daki Zeus Tapınağı'na asyilia hakkının tanınması</i>	169
3.1.6.9. Stratonikeia 9.	170
<i>Zeus Tapınağı'nın asyilia hakkını onaylayan kentlerin listesi (?)</i>	170
3.1.7. APHRODISIAS	179
<i>Aphrodite Tapınağı</i>	179
3.1.7.1. Aphrodisias 1.	179
<i>Aphrodisias-Plarasa'daki Aphrodite Tapınağı'nın asyilia hakkıyla ilgili Senatus Consultum (İÖ. 39)</i>	179
3.1.7.2. Aphrodisias 2.	181
<i>Caesar tarafından asyilia hakkı verilen Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na ait sınır taşı (İÖ. 39'den sonra)..</i>	181
3.1.7.3. Aphrodisias 3.	182
<i>Aphrodisias kenti adına asyilia ve eleuteria gibi ayrıcalıklar hususunda elçilik yapmış olan bir kişinin onurlandırılması</i>	182
3.1.8. MYLASA	188
<i>Zeus Osogoa ve Zeus Labraundos</i>	188
3.1.8.1. Mylasa 1.....	188
<i>Bir Girit kentinin Mylasa'ya asyilia hakkı tanınması</i>	188

3.1.8.2.	Mylasa 2.....	188
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için asyilia hakkıyla ilgili kararname</i> (İÖ. II. yüzyıl).....	188
3.1.9.	BARGYLIA (?).....	194
3.1.9.1.	<i>Adı bilinmeyen bir kent, asyilia hakkını ve düzenlemiş oldukları festivali kabul ettikleri için Bargylia'ya? teşekkür mektubu</i> (yaklaşık İÖ. 205-İÖ. 150).....	194
3.2.	IONIA BÖLGESİ.....	196
3.2.1.	SMYRNA.....	196
	<i>Aphrodite Stratonikis Tapınağı.....</i>	196
3.2.1.1.	Smyrna 1.....	196
	<i>II. Seleukos'un Smyrna kentine ve Aphrodite Stratonikis Tapınağı'na asyilia hakkı tanınması</i> (yaklaşık İÖ. 246/245).....	196
3.2.1.2.	Smyrna 2.....	198
	<i>Smyrna'lıların, Aitolia'lıların Soteria Festivali'ne katılma davetini kabul etmeleri</i> (yaklaşık İÖ. 246/245).....	198
3.2.1.3.	Smyrna 3.....	200
	<i>II. Seleukos'un Smyrna kentine ve Aphrodite Stratonikis Tapınağı'na bahsettiği asyilia hakkının Delphoi tarafından onaylanması</i> (yaklaşık İÖ. 245/243).....	200
3.2.2.	EPHESOS.....	208
	<i>Ephesos Artemis Tapınağı.....</i>	208
3.2.2.1.	Ephesos 1.....	208
	<i>Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nın asylon temenos'una ait yazıt</i> (İÖ. II. yüzyıl).....	208
3.2.3.	TEOS.....	220
	<i>Dionysos Tapınağı.....</i>	220
3.2.3.1.	Teos 1.....	220
	<i>III. Antiokhos'un Teos kent ve egemenlik alanına asyilia ve vergiden muafiyet hakkı tanınması</i> (yaklaşık İÖ. 204/203).....	220
3.2.3.2.	Teos 2.....	222
	<i>Kral Antiokhos'un (?) Teos'a mektubu</i> (İÖ. 203-İÖ. 190).....	222
3.2.3.3.	Teos 3.....	224
	<i>Aitolia Birliği'nin Teos kent ve egemenlik alanına ve Teos'lulara asyilia hakkı vermesi</i> (yaklaşık İÖ. 203/202).....	224
3.2.3.4.	Teos 4.....	225
	<i>Delphoi Amphiktyonik Birliği'nin Teos kentine tanınan imtiyazları kabul etmesi</i> (yaklaşık İÖ. 202/201).....	225
3.2.3.5.	Teos 5.....	226
	<i>Delphoi'un Teos'lulara ve Dionysos Tapınağı'na asyilia hakkını kabul etmesi</i> (yaklaşık İÖ. 202/201).....	226
3.2.3.6.	Teos 6.....	227
	<i>Teos'un vergiden muafiyet ve asyilia hakkı için Athamania krallarına elçi heyeti göndermeleri</i> (yaklaşık İÖ. 205-İÖ. 201).....	227
3.2.3.7.	Teos 7.....	228
	<i>Girit'teki Kydonia kentinin Teos kent ve egemenlik alanına asyilia hakkı tanıdığına dair mektubu</i> (yaklaşık İÖ. 200).....	228
3.2.3.8.	Teos 8.....	230

<i>Girit'teki Knossos kentinin Teos kent ve egemenlik alanına, Teos'lulara asyilia hakkı vermesi (yaklaşık İÖ. 200)</i>	230
3.2.3.9. Teos 9.....	231
<i>Girit'teki Eleutherna kentinin Teos kent ve egemenlik alanına asyilia hakkı tanınması (yaklaşık İÖ. 201)</i>	231
3.2.3.10. Teos 10.....	232
<i>M. Valerius Messalla'nın, tribunus'lerin ve Roma Senatus'un Teos'luların asyilia hakkı talebini kabul etiklerine dair mektubu (yaklaşık İÖ. 194/193)</i>	232
3.2.4. KOLOPHON	251
<i>Apollon Klaros Tapınağı</i>	251
3.2.4.1. Kolophon 1.....	251
<i>Bir kentin, Kolophon'luların Apollon Klarios adına düzenlemiş olduğu yarışma ve tapınağın asyilia hakkına ilişkin kararname (yaklaşık İÖ. 200)</i>	251
3.2.4.2. Kolophon 2.....	252
<i>L. ve P. Cornelius Scipio'un Apollon Klarios Tapınağı'nın asyilia hakkını onayladıklarına dair mektubu (İÖ. 190-İÖ. 189)</i>	252
3.2.5. MİLETOS	258
<i>Apollon Didymeus Tapınağı</i>	258
3.2.5.1. Miletos 1.....	258
<i>Miletos'luların, yeni çelenk ödülü yarışmasının düzenlenmesiyle ilgili kararname</i>	258
3.2.5.2. Miletos 2.....	261
<i>Girit kentinden Aptaera'lıların Miletos kent ile egemenlik alanına ve Apollon Didymeus Tapınağı'na asyilia hakkı tanınması (İÖ. III. yüzyıl)</i>	261
3.2.5.3. Miletos 3.....	262
<i>Caesar'ın Apollon Didymeus Tapınağı'nın asyilia alanını iki Roma mil'i genişletilmesi (İÖ. 44)</i>	262
SONUÇ	272
APPENDIX 1	276
1. İÇERİĞİ ŞÜPHELİ YAZITLAR	276
A. KARIA BÖLGESİ	276
1.1. NYSA	276
<i>Belirsiz bir Asyilia yazıtı? (asyilia hakkına sahip kent tarafından bir avukatın onurlandırılması)</i>	276
1.2. TRALLEIS	276
<i>II. Eumenes'in Tralleis'lilere tapınak için vergiden muafiyet ve asyilia hususunda mektubu (?) (İÖ. 188'den sonra ?)</i>	276
1.3. MYLASA	278
1.3.1. Mylasa 1.....	279
<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	279
1.3.2. Mylasa 2.....	279
<i>Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	279
1.3.3. Mylasa 3.....	280
<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	280

1.3.4.	Mylasa 4.....	280
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	280
1.3.5.	Mylasa 5.....	281
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	281
1.3.6.	Mylasa 6.....	281
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa husunda kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	281
1.3.7.	Mylasa 7.....	282
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	282
1.3.8.	Mylasa 8.....	282
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa hususunda kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	282
1.3.9.	Mylasa 9.....	283
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa husunda kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	283
1.3.10.	Mylasa 10.....	283
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	283
1.3.11.	Mylasa 11.....	284
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa 'yla ilgili kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	284
1.3.12.	Mylasa 12.....	284
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	284
1.3.13.	Mylasa 13.....	285
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	285
1.3.14.	Mylasa 14.....	285
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa hususunda kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	285
1.3.15.	Mylasa 15.....	286
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	286
1.3.16.	Mylasa 16.....	286
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	286
1.3.17.	Mylasa 17.....	287
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	287
1.3.18.	Mylasa 18.....	287
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl).....</i>	287
1.3.19.	Mylasa 19.....	288
	<i>Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)</i>	288
B. IONIA BÖLGESİ.....		289
1.4.	SMYRNA.....	289
	<i>Atina'lıların Smyrna'ya asyilia hakkı tanınması (?) (İÖ. III. yüzyılın ortası)</i>	289

METİNDE KULLANILAN ANTİK KAYNAKLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ	291
BİBLİYOGRAFYA.....	298
ÖZGEÇMİŞ.....	309

Metinde Kullanılan Terimlere İlişkin Kısaltmalar Listesi

a.g.e.	adı geçen eser	krş.	karşılaştırınız
aşğ.	aşağıda	km.	kilometre
bk.	bakınız	lev.	levha
böl.	bölüm	loc. cit.	locus citatus
ca.	circa	m	metre
çev.	çeviren	n°	numara
cm	santimetre	NN	nomen nescio
dn.	dipnot	op. cit.	opera citatum
D.	Derinlik	pars	kısım, parça
Ed.	Editör, edisyon	res.	resim
Env. n°	Envanter numarası	s.	sayfa
et al.	et alii	Sa.	Satır aralığı
etc.	et cetera	str.	satır
fasc.	fasciculus	s.v.	sub voce
fig.	figür	suppl.	supplement
fot.	fotograf	vac.	vacat
fr.	fragman	vd.	ve devamı
G.	Genişlik	vdd.	ve devamının devamı
Hy.	Harf yüksekliği	vol.	volumen
ibid.	ibidem	Y.	yükseklik
İÖ.	İsa'dan önce	yak.	yaklaşık
İS.	İsa'dan sonra		

Metinde Kullanılan Epigrafik İşaretlere İlişkin Kısaltmalar Listesi

[]	Yazıtta modern yazar tarafından yapılan tamamlama.
<>	Antik dönemde taşçı ustası tarafından yazılması unutulmuş harfler.
()	Yazıtta yer alan kısaltmanın modern yazar tarafından açılması.
{ }	Antik dönemde taşçı ustası tarafından fazladan ya da gereksiz yazılmış harflerin, modern yazar tarafından metinden çıkarılması.
[]	Antik dönemde bilinçli olarak silinmiş harfler.
[]	Antik dönemde bilinçli olarak silinmiş harfler. Ancak modern yazar tarafından tamamlanabilir.
À ß	Harf altında yer alan noktalar, yazıt kötü bir şekilde tahrip olduğu için bu harflerin okunuşunun güç olduğunu gösterir.
ÿ	
*	Modern yazar tarafından yapılan bir değişikliği gösterir.

Metinde Kullanılan Standart ve Süreli Yayınlarla İlişkin Kısaltmalar Listesi

<i>AA</i>	<i>Archäologischer Anzeiger</i> . Berlin.
<i>A&A</i>	<i>Antike und Abendland</i> . Hamburg.
<i>AAraş</i>	<i>Anadolu Araştırmaları</i> . Ankara.
<i>AArch</i>	<i>Acta Archaeologica</i> . København.
<i>ABSA</i>	<i>The Annual of the British School at Athens</i> . London.
<i>AClass</i>	<i>Acta Classica</i> . Verhandelingen van die Klassieke Vereniging van Suid-Afrika. Proceedings of the Classical Association of South Africa. Cape Town.
<i>AE</i>	<i>L'année épigraphique</i> . Paris.
<i>AHB</i>	<i>The Ancient History Bulletin</i> . Calgary.
<i>AJA</i>	<i>American Journal of Archaeology</i> . New York.
<i>AJAH</i>	<i>American Journal of Ancient History</i> . Cambridge, Massachusetts.
<i>AJPh</i>	<i>American Journal of Philology</i> . Baltimore.
<i>AM</i>	<i>Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung</i> . Berlin.
<i>AncSoc</i>	<i>Ancient Society</i> . Leuven.
<i>Ark.San.</i>	<i>Arkeoloji ve Sanat</i> . İstanbul.
<i>AS</i>	<i>Anatolian Studies</i> . Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara. London.
<i>AST</i>	<i>Araştırma Sonuçları Toplantısı</i> , 1983- , T.C. Kültür Bakanlığı.
<i>Athenaeum</i>	<i>Athenaeum</i> . Studi periodici di letteratura e storia dell'antichità. Università Pavia.
<i>BCH</i>	<i>Bulletin de Correspondance Hellénique</i> . Paris, Athènes.
<i>Beiträge</i>	A. Wilhelm, <i>Beiträge zur griechischen Inschriftenkunde</i> . Vienna 1909.
<i>Belleten</i>	<i>Belleten</i> . Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara.
<i>BMC Ionia</i>	<i>A Catalogue of the Greek Coins of Ionia</i> . By B. V. Head. London 1981 ² .
<i>Chiron</i>	<i>Chiron</i> . Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphie des Deutschen Archäologischen Instituts. München, Beck.
<i>CIG</i>	<i>Corpus Inscriptionum Graecarum</i> . Berlin 1825–1877. Ed. A. Boeckh, J. Franz, E. Curtius and E. Kirchhoff.
<i>CIJ</i>	J.-B. Frey, <i>Corpus Inscriptionum Iudaicarum</i> , I-II. Rome-Paris 1936–1952.
<i>CIL</i>	<i>Corpus Inscriptionum Latinarum, consilio et auctoritate Academiae Litterarum (Regiae) Borussicae editum</i> . I-XVI. Ed. Th. Mommsen, et. al. Leipzig, Berlin 1893-.
<i>ClassW</i>	<i>The Classical World</i> . Bethlehem, Pennsylvania.
<i>CPh</i>	<i>Classical Philology</i> . Chicago.
<i>CQ</i>	<i>The Classical Quarterly</i> . Oxford.
<i>CR</i>	<i>The Classical Review</i> . Oxford.
<i>CRAI</i>	<i>Comptes rendus de l'Académie des inscriptions et belles lettres</i> . Paris 1857- .
<i>EA</i>	<i>Epigraphica Anatolica</i> . Zeitschrift für Epigraphik und historische Geographie Anatoliens. Bonn.
<i>FD III</i>	<i>Fouilles de Delphes. Tome III Épigraphie</i> . Ed. G. Colin, E. Bourguet, D. Daux and A. Salaç. Paris 1909–1985.
<i>FGrHist</i>	<i>Die Fragmente der griechischen Historiker</i> . F. Jacoby. 1-XV. Berlin-Leiden 1923–1958.
<i>FiE</i>	<i>Forschungen in Ephesos</i> . Vienna 1906-.
<i>G&R</i>	<i>Greece & Rome</i> . Oxford.
<i>GGA</i>	<i>Göttingische Gelehrte Anzeigen</i> . Göttingen.
<i>GGR</i>	Nilsson, M. P., 1974. <i>Geschichte der griechischen Religion</i> , Handbuch der Altertumswissenschaft 5, 2 (Munich).
<i>GIBM</i>	C. Newton, E. L. Hicks, G. Hirschfeld ve F. M. Marshall, <i>The Collection of Ancient Greek Inscriptions in the British Museum</i> , 4 vols, Oxford, 1874–1916.

- Gnomon* *Gnomon. Kritische Zeitschrift für die gesamte klassische Altertumswissenschaft.* München.
- GRBS* *Greek, Roman and Byzantine Studies.* Durham.
- Habis* *Habis. Journal devoted to ancient History, classical archaeology, and classical philology, published by the University of Seville.* Seville.
- Hermes* *Hermes: Zeitschrift für klassische Philologie.* Wiesbaden.
- Hesperia* *Hesperia: Journal of the American School of Classical Studies at Athens.*
- I.Cos* M. Segre, *Iscrizioni di Cos*, 2 vols. Ed. G. Pugliese-Carratelli (Rome 1993).
- I.Cret.* *Inscriptiones Creticae.* Ed. M. Guarducci. 4. vols, Rome 1935–50.
- I.Délos* *Inscriptions de Délos.* Ed. F. Durrbach-P. Roussel-M. Launey, et al. Paris 1911–1972.
- I.Didyma* A. Rehm, *Didyma, zweiter Teil: Die Inschriften*, Ed. R. Harder. Berlin 1958.
- I.Ephesos* *Die Inschriften von Ephesos.* 8 band ve supplement'li 9. bd, Bonn 1979–1984 (IK 11,1–17,4): band Ia, nr. 1–47, ed. H. Wankel, R. Merkelbach (1979); bd II, nr. 101–599, ed. Ch. Börker – R. Merkelbach (1980); bd. III, nr. 600–1000, eds. H. Engelmann – D. Knibbe – R. Merkelbach (1980); bd. IV, nr. 1001–1445, eds. H. Engelmann – D. Knibbe – R. Merkelbach (1980); bd. V, nr. 1446–2000, eds. Ch. Börker – R. Merkelbach (1980); bd. VI, nr. 2001–2958, eds. R. Merkelbach – J. Nollé (1980); bd. VII,1, nr. 3001–3500 ve bd. VII 2, nr. 3501–5115, eds. R. Meriç – R. Merkelbach – J. Nollé – S. Şahin (1981), bd. (VII,1) R. Merkelbach – J. Nollé ile birlikte, Addenda et corrigenda zu den Inschriften von Ephesos I-VII,1 (IK 11,1–17,1) (1981); bd. VIII,1–2, Indices, eds. H. Engelmann – J. Nollé (1984).
- I.Erythrai* *Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai.* Ed. H. Engelmann and R. Merkelbach. Bonn 1972–1973 (IK 1–2).
- I.Iasos* *Die Inschriften von Iasos.* Ed. W. Blümel et al., Bonn 1985 (IK 28, 1).
- I.Kalchedon* *Die Inschriften von Kalchedon.* Ed. R. Marcelbach-F. K. Dörner-S. Şahin et al., Bonn 1980 (IK 20).
- I.Knidos* *Die Inschriften von Knidos.* Ed. W. Blümel. Teil I. Bonn 1992 (IK 41).
- I.Labraunda* J. Crampa, *Labraunda. Swedish Excavations and Researches III. 1. The Greek Inscriptions, Part I: 1–12 (Period of Olympichus)* (Lund 1969); III. 2. *The Greek Inscriptions, Part II: 13–133* (Stockholm 1972).
- I.Laodikeia am Lykos* *Die Inschriften von Laodikeia am Lykos.* T. Corsten. Bond 1997 (IK 49).
- I.Magnesia am Sipylos* *Die Inschriften von Magnesia am Sipylos.* T. Ihnken. Bond 1978 (IK 8).
- I.Magnesia* *Die Inschriften von Magnesia am Meander.* Ed. O. Kern. Berlin 1900.
- I.Miletos* *Das Delphinion in Milet.* Ed. A.Rehm. Berlin. vol. 1.3 1914.
- I.Mylasa* *Die Inschriften von Mylasa.* W. Blümel. 2 vols. Bonn 1987–1988 (IK 34–35)
- I.Olympia* *Die Inschriften von Olympia.* Ed. W. Dittenberger and K. Purgold. Asher (Berlin) 1896.
- I.Pergamon* *Die Inschriften von Pergamon.* Ed. M. Fränkel. vols 2 (Berlin 1890–1895). (IK 8, 1–2).
- I.Priene* *Inschriften von Priene.* Ed. F. H. von Gaertringen. Berlin 1906.
- I.Sardis* *Sardis. VII 1: Greek and Latin Inscriptions.* Ed. W. H. Buckler and D. M. Robinson. Leiden 1932.
- I.Side* J. Nollé, *Side im Altetum. Geschichte und Zeugnisse.* Bonn 1993 (IK 43–44).
- I.Smyrna* *Die Inschriften von Smyrna.* Ed. G. Petzel et al., Bonn 1982, 1987, 1990 (IK 23 ve IK 24, 1-2)
- I.Stratonikeia* *Die Inschriften von Stratonikeia.* Ed. M. Ç. Şahin. Bonn 1981–1990 (IK 21–22,1–2)
- I.Tralleis* *Die Inschriften von Tralleis.* Ed. F. B. Poljakov. Bonn1989. (IK 36, 1)
- IG* *Inscriptiones Graecae, consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussiae ed. maior: I-IV., VII., IX., XI., XII., XIV.* Berlin 1873-1939.
- IGLS* *Inscriptions grecques et latines de la Syrie.* Paris 1929- .
- IGR* *Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes.* Ed. R. Cagnat-J. Toutain. I-IV. Paris 1906–1928.

- IK* *Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.* Bonn 1972-.
IS *Istanbuler Mitteilungen: Deutschen Archäologischen Instituts Abteilung Istanbul.*
JHS *Journal of Hellenic Studies.* London.
JNES *Journal of Near Eastern Studies.* Chicago.
JOAI *Jahreshefte des Österreichischen Archäologischen Institutes* in Wien.
JRS *Journal of Roman Studies.* London.
JS *Journal des Savants.* Paris.
Kl. Schr. I-II A. Wilhelm, *Kleine Schriften: I, Akademieschriften zur griechischen Inschriftenkunde* 1–3. Leipzig 1974. II, *Abhandlungen und Beiträge* 1–2. Leipzig 1984.
Klio *Klio. Beiträge zur alten Geschichte.* Berlin.
KP *Der Kleine Pauly.* Stuttgart (München).
KST *Kazı Sonuçları Toplantısı.* Ankara
Laodicee du Lycos L. Robert, *Laodicee du Lycos. Le Nymphée, Campagnes 1961–1963*, par J. des Gagniers, P. Devambez, L. Kahil, R. Ginouvès, avec des études de L. Robert, X. de Planhol (Paris 1969).
LBW Ph. Le Bas, *Voyage archéologique en Grèce et en Asie Mineure; Inscriptions grecques et latines recueillies en Grèce et en Asie Mineure.* vols III, parts 5–7. Ed. Ph. Le Bas and W.-H. Waddington. Paris 1870, repr. Hildesheim 1972.
LSAM F. Sokolowski, *Lois sacrées de l'Asie Mineure.* Paris 1955.
LSCG F. Sokolowski, *Lois sacrées des cités grecques.* Paris 1969.
LSCG Suppl. F. Sokolowski, *Lois sacrées des cités grecques. Supplément.* Paris 1962.
MAMA *Monumenta Asiae Minoris Antiqua.* Ed. W. M. Calder et al., I-IX London 1929-1988.
MDAI *Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts.* Athen.
OAth *Opuscula Atheniensiā:* annual of the Swedisch Institute at Athens 18.
OGIS *Orientalis Graeci Inscriptiones Selectae.* Ed. W. Dittenberger. I-II. Leipzig 1903–1905.
Olba *Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisi Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları.* Mersin.
OMS L. Robert, *Opera Minora Selecte. Epigraphie et antiquités grecques*, 7 vols. Amsterdam 1969–90.
Philologus *Philologus. Zeitschrift für das Klassische Altertum.* Wiesbaden.
Phoenix *The Phoenix: The Journal of the Classical Association of Canada.* Toronto.
RA *Revue Archéologique.* Paris.
RE *Paulys Real-Encyclopadie der classischen Altertumswissenschaft.* Stuttgart (München).
REA *Revue des Études Anciennes.* Bordeaux.
REG *Revue des Études Grecques.* Paris.
REL *Revue des Études Latines.* Paris.
RhM *Rheinisches Museum für Philologie.* Frankfurt am. Main.
RHR *Revue de l'Histoire des Religions.* Paris.
RivFil *Rivista di Filologia e di Istruzione Classica.*
RPhil *Revue de philologie, de littérature et d'Histoire Anciennes.* Paris, Klincksieck.
SEG *Supplementum Epigraphicum Graecum* (1-25 Leiden 1923; 26-7 Alphen 1979-80; 28 vd. Amsterdam 1982–).
SGDI II *Sammlung der Griechischen Dialekt-Inschriften, II, Epirus, Akarnanien, Aetolien, . . .*, by J. Baunack (Delphi) and *et al.* Ed. Hermann Collitz. Göttingen 1885–1899.
SGDI *Sammlung der Griechischen Dialekt-Inschriften.* Ed. H. Collitz and F. Bechtel. Göttingen 1884–1915.
SNG *Sylloge Nummorum Graecorum.* London.
Staatsv. III *Die Staatsverträge des Altertums.* Ed. H. Bengtson; vol. III. Ed. H. H. Schmitt, *Die Verträge der griechisch-römischen Welt von 338 bis 200 v Chr.* Munich 1969.

<i>Syll</i> ³	W. Dittenberger, <i>Sylloge Inscriptionum Graecarum</i> , İlk edisyon: Leipzig 1883 (<i>Syll</i> ¹); 2. ed. 3 cilt 1898-1901 (<i>Syll</i> ²); 3. ed. F. Hiller von Gaertringen ve diğeri vasıtasıyla, 4 cilt 1915-24 (<i>Syll</i> ³).
<i>TAD</i>	<i>Türk Arkeoloji Dergisi</i> . Ankara.
<i>TAM</i>	<i>Tituli Asiae Minoris</i> (Vienna 1901-).
<i>TAPhA</i>	<i>Transactions and Proceedings of the American Philological Association</i> . Atlanta, Georgia.
<i>Tyche</i>	<i>Tyche: Beiträge zur Alten Geschichte Papyrologie und Epigraphik</i> .
<i>ZPE</i>	<i>Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik</i> . Bonn 1967-.

* Metinde kullanılan standart, süreli yayınlar ve terimlere ilişkin kısaltmalar ile Hellençe'lerin transkripsiyon listeleri çalışmanın başında; metinde kullanılan antik kaynaklara ilişkin kısaltmalar listesi ve bibliyografya ise, çalışmanın sonunda verilmiştir. Süreli yayınlarda, *L'année philologique* (*Revue des publications épigraphiques relatives a l'antiquité romaine*. Paris)'in LXIV. cildinin (1996) 17–39. sayfalarındaki kısaltmalar kullanılmış; ancak burada bulunmayan bazı periyodikler için başka kaynaklardaki kısaltmalardan yararlanılmıştır. Alıntı ya da gönderme yoluyla doğrudan doğruya kullanılan antik yazarlar ve eserlerinin kısaltmalarında, Türkçe ortografyadaki farklılıkları da göz önünde tutularak, *Lexikon der Antike* (Hrsg. von J. Irmscher in Zusammenarbeit mit R. Johne. Berlin-Leipzig 1971, 1987, 9. Aufl. Taschenbuchsg: J. Irmscher, *Das Grosse Lexikon der Antike*. München 1987, 1990) adlı eserin I. cildinin (1971) 20–41. sayfalarındaki ilgili kısaltmalar esas alınmış ve eserlerin değerlendirilmesinde kullanılan metin ve çeviriler ayrıca gösterilmiştir.

ÖZET

Arkaik Dönem'den itibaren Yunanca ἄσυλία teriminin oldukça çeşitli konularda kullanıldığını görmekteyiz. Arkaik ve Klasik Dönem'de kutsal yerler ve tapınaklar savaşta ve her türlü şiddet eyleminden doğal olarak dokunulmazdı. Zira, halk tanrı huzurunda günah işlemekten kaçınırdı. Klasik Dönem'de *asylia* sıklıkla bireylere veya bazen de kentin bütün vatandaşlarına bahşedilmekteydi. Ayrıca tapınak sınırlarında da görülmektedir. En erken olarak İÖ. V. yüzyılda Korinthos'taki bir tapınağın sınırında kullanılmıştır. Hellenistik Dönem'de *asylia*'nın bu kullanımları devam etmekle birlikte, artık yeni bir kullanımı ortaya çıkmıştır. Sadece tapınaklar değil aynı zamanda kentler ve kentin egemenlik alanları *asylia* ilan edilmeye başlamıştır. Kentler, yeni bir diplomatik hareketle tanrı veya tanrıçalarının onurunu yüceltmek amacıyla krallar, birlikler ve diğer kentlerden, tapınaklarını dokunulmaz olarak; kent ve egemenlik alanlarını ise, kutsal ve dokunulmaz olarak kabul etmelerini rica etmekteydiler. Bir yerin dokunulmazlığın ilan edilmesiyle ilgili bu yeni deyimle, İÖ. III. yüzyıl epigrafik belgelerde aniden karşılaşılmaktadır. Bu deyim epigrafik belgelerde kullanımı genelde şu şekildedir: Sadece kentin tapınağına bu hak tanınacaksa ἄσυλον şeklinde ifade edilirdi. Kent ve kentin egemenlik alanına verilecek ise, ἱερά καὶ ἄσυλος olarak ilan edilmekteydi.

Epigrafik belgelerin birçoğu tapınağın ya da kentin ilanı ile ilgili kral mektuplarından ve halk kararnamelerinden oluşmaktadır. İÖ. 281 yılından önce bir yerin *asylia* ilan edildiğine dair herhangi bir belge ele geçmemiştir. Bu konuyla ilgili en erken belge olarak Nysa'daki Pluton ve Kore Tapınağı kabul edilmektedir. Daha sonraki zamanlarda ise, *asylia* hakkını elde etmek Küçük Asya ve Ege Adaları'ndaki birçok kentin başlıca amacını oluşturmuştur.

ABSTRACT

ASYLIA IN THE HELLENISTIC PERIOD: *HIERA KAI ASYLIA* AUTHORITY IN THE IONIAN AND CARIAN TEMPLES AS WELL AS THEIR CITIES AND THEIR TERRITORIES

We find the Greek term ἄσυλία in a large variety of contexts from the archaic period onwards. In the archaic and classical periods, sacred places and Greek temples were held to be automatically immune from war and all acts of violence. Because superstitious folk were reluctant to commit violence in the presence of a god. From Classical period ἄσυλία was granted to individuals or some case to whole citizen bodies. At the same time *asylia* were seen on the boundary stones of temples. The earliest example appears a fifth century boundary of a temple in Corinth. In the Hellenistic period the described forms of *asylia* continued and new forms came into existence. Not only sanctuaries but also cities and their civic territories began to be declared *asylia*. Cities, in a new diplomatic gesture, asked to be recognized as inviolable of city and its territory from kings, leagues, others cities, for the purpose of increasing the honor of the gods or goddess. A new phrase emerges epigraphic documents in third century B.C. places are declared inviolable. Normal usage in these documents is that a temple is declared ἄσυλος, a city and its territory ἱερά καὶ ἄσυλος.

Many epigraphic documents are civic decrees or royal letters declaring a temple or city to be inviolable. The material record shows no such declaration before 281 B.C. The earliest testimony for this practice appears at the sanctuary of Plouton and Kore near Nysa in Asia Minor. Over the next century, the quest for *asylia* became a central goal of many cities in the Aegean islands and Asia Minor.

GİRİŞ

1.1. Araştırma Tarihi ve Çalışma Metodu

Hellenistik Dönem’de tapınaklarla birlikte kent ve kentin egemenlik alanına tanınan *asylia* imtiyazı üzerine yapılan bu çalışmanın amacı, nümizmatik buluntulardan ziyade antik ve epigrafik belgeler ışığında kentler, krallar ve Roma nezdinde *asylia*’nın fonksiyonu ve önemini gözler önüne sermektir. Araştırmanın zaman dilimi, İÖ. 281 yılından İÖ. 38 yılına kadar uzanmaktadır. Bu zamansal sınırlamanın nedeni, İÖ. 38 yılından sonra *asylia*’nın içeriği ve fonksiyonunun giderek daralmaya; artık kentler için sadece onursal bir unvan niteliği taşımaya başlamasıdır. Mekan açısından çalışmamız Karia ve Ionia bölgelerini kapsamaktadır. Bu tez çalışmasında zaman ve mekan sınırlamasına gidilmesinin en önemli nedeni, *asylia*’ya ilişkin erken verilerin ve epigrafik belgelerin büyük çoğunluğunun bu bölgelerde ele geçmesidir. Bu bakımdan *asylia*’nın Hellenistik Dönem boyunca geçirdiği evreleri Karia ve Ionia örneklerinde izlemek ve zaman içindeki değişim sürecini detaylı bir şekilde gözlemek mümkündür.

Asylia teriminin antikçağda kullanım alanı oldukça geniştir. Antikçağ’da *asylia*’nın anlamı ve içeriği zaman içinde farklılıklar göstermektedir. Bu kavram Arkaik Dönem’den Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar antik kaynaklarda ve epigrafik belgelerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Coğrafik olarak ise, Hellas, Küçük Asya, Suriye, Mısır ve Roma olmak üzere bütün Akdeniz Havzası’na yayılmaktadır¹. Antik kaynaklarda yalnızca *asylia* ile ilgili doğrudan bilgi veren bir eser yoktur. Antik yazarlar konularıyla ilişkili gördükleri yerlerde *asylia* terimine kısaca değinmişlerdir. Bu bakımdan bu çalışmada esas itibarıyla *asylia* hakkında bilgi veren antik kaynaklar dikkate alınmış; bunlardan sağlanan bilgi ve ipuçlarından hareketle bazı sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Asylia kavramı hakkında en erken bilgi veren, yaklaşık İÖ. 525–İÖ. 456 yıllarında yaşamış, ünlü tragedya yazarı Aiskhylos’tur. Aiskhylos “*Hiketides*” adlı eserinde, Argos *demos*’unun Mısır’dan kaçarak kendilerine sığınan Danos’un kızlarını Mısır kralına teslim etmeme kararı almalarına değinmiştir. Argos halkının oy birliğiyle karar vermesi antikçağın bilinen en erken demokrasi örneklerinden birini sunması ve *asylia* kavramının ilk olarak kullanılması bakımından önem arz etmektedir. İkinci en erken veriyi ise, yaklaşık İÖ. 515–İÖ. 445 yılları arasında yaşamış, Elea Okulu’nun kurucusu ve Ksenophanes’in öğrencisi Parmenides kaleme almıştır. Parmenides’in “*Peri Phyeos*” adlı eserinden günümüze sadece

¹ İÖ. II. yüzyıldan İS. III. yüzyıla kadar ise, nümizmatik buluntularda *asylia* kavramıyla karşılaşmaktadır.

fragmanlar kalmıştır. Parmenides'e göre, varlık değişiklik göstermez, sürekli ve *asylos*'tur (dokunulmazdır). Yaklaşık İÖ. 480–İÖ. 406 yılları arasında yaşamış ve diğer bir tragedya yazarı olan Euripides'in, “*Helene*” ve “*Medeia*” eserlerinde de *asylos* kavramıyla karşılaşılmaktadır. Euripides, *Helene* eserinde *asylia* terimini doğal afetten korunulması; *Medeia*'da ise, kişinin güvenliğinin sağlanması amacıyla sığınılacak yer anlamında kullanmıştır. Yaklaşık İÖ. 427–İÖ. 347 yılları arasında yaşamış olan Platon'un ise, “*Nomoi*” adlı eserinde sürgüne giden insanlar için alınması gereken tedbirler arasında *asylia* terimini kaleme almıştır. Yaklaşık İÖ. 200–İÖ. 120 yılları arasında yaşamış ve Hellenistik Dönem'in şüphesiz en önemli yazarından olan Megalopolis'li Polybios'un “*Historiai*” eseri *asylia*'ya ilişkin başka yerlerden öğrenemeyeceğimiz değerli bilgiler vermektedir. Bu bağlamda Polybios'un IV. kitabında Elis hakkındaki aktarımı dikkat çekicidir. Zira İÖ. III. yüzyılda epigrafik belgelerde sıklıkla kullanılan kente ve kentin egemenlik alanına tanınan *hiera kai asylos* imtiyazıyla en erken olarak Polybios'un bu kitabında karşılaşılmaktadır. Ayrıca Polybios IX. kitabında İÖ. 211 yılında Akarnania'luların, Aitolialar tarafından “*asylos* tapınakların” yağmalanması ve soyulmasından duydukları hoşnutsuzluklarını dille getirmektedir.

Kullandığı kaynaklardan birebir alıntı yapan Augustus Dönemi yazarlarından Sicilyalı Diodoros'un (yaklaşık İÖ. 80–İÖ. 20), mitolojik dönemlerden itibaren başlattığı “*Bibliotheke*” eserinden de *asylia* hakkında ilgili değerli bilgiler edinilmektedir. Diodoros IV. kitabında Atinalılar tarafından Theseus'un sürgüne gönderildiğini ve onun gittiği yerde öldüğünü; ancak bir süre sonra Atinalıların pişman olup Theseus'un kemiklerini Atina'ya getirip gömmek için *asylos* alanı tahsis ettiklerini anlatır. V. kitabında Perslerin Küçük Asya'daki bütün tapınakları yağmalarken (*sylan*) sadece Hemithea Tapınağı'na ve *temenos*'una dokunmamalarına (*asylos*'una saygı gösterdiklerine) değinir. VIII. kitabında bütün Hellenlerin Elis'lilerin kente ve egemenlik alanına tanınan *hiera kai asylos* imtiyazından ve bahşedilme nedeninden söz eder. XI. kitabında Sicilya'daki Menea kentinde yer alan kutsal bir alandan bahsederken, buranın *asylos* olması nedeniyle köleler için bir sığınak olduğunu belirtir. Bu nedenle buraya sığınan kölelerin efendileri tarafından zorla alıp götürülemediklerine değinir. XXXIII. kitabında Arados ve Marathon kentleri arasında yaşanan hoşnutsuzluğu anlatırken, Arados'luların kendilerine gönderilen Marathon elçilerine saldırarak, elçilerin sahip olduğu *asylia* hakkını çiğnediklerinden bahseder. XXXVII. kitabında ise, Elis kent ve egemenlik alanına tanınan *asylia* hakkı sayesinde, kentin yağmalanmadığını ifade eder.

Antikçağın en önemli coğrafyacılarından Amasyalı Strabon (İÖ. 64–İS. 20), bölgelerin topografyası ve tarihi coğrafyası dışında kentlerin eski ve kendi zamanındaki durumuna değindiği “*Geographika*” adlı kitabında, Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylos temenos*

sınırının İskender'in bir *stadion*, Mithradates'in bir *stadion*'dan fazla, Antonius'un ise, bu mesafeyi iki katına çıkardığını; ancak Augustus tarafından bu alanın sınırlarının daraltıldığını belirtmektedir. Marcus Tullius Cicero (İÖ. 106–İÖ. 43) eserlerinde, Roma Cumhuriyet Devri'yle ilgili her alanda olduğu gibi, özellikle Roma nezdinde *asylia*'nın içeriği hakkında değerli bilgiler vermektedir. Cicero, “*Verem*” eserinin II. bölümünde yaklaşık İÖ. 90 yılında eyalet *quaestor* M. Aurelius Scaevus'un kölesinin Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon* alanına sığındığından bahsetmektedir. *Quaestor* köleyi tapınaktan zorla çıkarmaya kalkışınca Artemis rahibi Ephesos'lu Perikles'in ona engel olduğunu ve bu gerekçeyle yargılandığını aktarmaktadır. “*De Natura Deorum*” eserinin III. bölümünde Sulla'nın İÖ. 86 yılında Oropos yakınındaki Amphiaros Tapınağı'na tanıdığı *asylia* ve vergiden muafiyet hakkının, İÖ. 73 yılında Roma *publicanus*'lar tarafından Amphiaros'un bir tanrı olmadığı gerekçesiyle itiraz ettiklerinden bahsetmektedir. Augustus Dönemi yazarlarından Livius ise (İÖ. 59–İS. 17), “*Ab Urbe Condita*” adlı kitabının XXXV. bölümünde Latince *asylum*'un kökeninin Eski Yunanca'dan geldiğini; ancak Hellen dünyasında kullanıldığı kadar geniş bir anlam ifade etmediğini belirtmesi bakımından konuya ilişkin göz ardı edilemeyecek derecede dikkate değer bir veri sunmaktadır.

Plutarkhos'un (yaklaşık İS. 46–İS. 120) Roma ve Hellenlerin önemli kişiliklerini karşılaştırdığı “*Bioi paralleloi*” eseri arasından *Tiberius Gracchus*, *Aratus*, *Romulus*, *Sulla* ve *Pompeius* adlı biyografileriyle *Moralia* adlı popüler felsefe yapıtları konuya ilişkin değerli ve çeşitli bilgiler sunmaktadır. Plutarkhos “*Tiberius Gracchus*” adlı kitabının XIV. bölümünde meclis üyelerinin kutsal ve dokunulmaz (*hiera kai asylos*) meslekten olduğundan; XV. bölümünde ise, halk *tribunus*'unun kutsal ve dokunulmaz olduğundan; ayrıca hiçbir nesnenin tanrılara sunulan adaklar kadar kutsal ve dokunulmaz olmadığından; XXI. bölümünde mesleğinden ötürü kutsal ve dokunulmaz olan Tiberius'un öldürülmesiyle kentin kutsallığının kirlendiğinden bahsetmiştir. Plutarkhos “*Aratus*” adlı eserinin XXVIII. bölümünde, yarışma veya festivallere katılacak yarışmacılara düşmanları tarafından yolda başlarına bir şey gelmesini önlemek amacıyla önceden *asylia kai aspheleia* imtiyazının tanındığından bahsetmektedir. “*Romulus*” adlı biyografinin IX. bölümünde, Romus ve Romulus'un kenti kurduktan sonra, tüm kaçaklar için bir sığınma evi açtıklarını ve buraya Tanrı *Asylaios*'un adının verildiğini anlatmaktadır. Ayrıca *asylia* hakkına sahip olmasından ötürü buranın köleler, katiller ve borçlular için cazip bir yer haline geldiğini aktarmaktadır. Plutarkhos “*Sulla*” eserinin XII. bölümünde –İÖ. 87/86 yılında– Sulla'nın paraya ihtiyacı olduğundan Hellas'ın *asylia* hakkına sahip olan yerlerine bile el uzattığını; Epidauros ve Olympia'dan en kıymetli, en güzel kutsal armağanları getirttiğini anlatır. “*Pompeius*” biyografisinin XXIV. bölümünde ise –İÖ. 67 yılında– Pompeius'un Korsan Seferi'ne ilişkin bilgi verirken,

korsanlar tarafından *asylos* olmasına rağmen yağmalanılan tapınakların listesini vermiştir. Plutarkhos *Moralia* 828D. 1’de Ephesos Artemis Tapınağı’nın *asylia* hakkına ilişkin kısa bilgiler sunmaktadır. *Mor.* 604A’da kutsal ve dokunulmaz bir yaşam: *Mor.* 270F-271A ise, kutsal ve dokunulmaz yer ifadelerini kullanmıştır.

İS. I.-II. yüzyılda yaşamış olan Tacitus “*Annales*” kitabının III. bölümünde *asylia*’ya genişçe yer vermiştir. Tacitus, yaklaşık İS. 22/23 yılında tapınakların sahip olduğu *asylos* imtiyazının toplumun iç huzurunu bozduğunu belirtmektedir. Zira tapınaklar, kaçak köleler, borçlular ve suçlular için birer sığınak haline gelmiştir. Bu durum eyaletlerde çeşitli şikayetlerin baş göstermesine neden olmuştur. Bunun üzerine İmparator Tiberius’un emirnamesiyle *Senatus*, Küçük Asya’da bu hususla ilgili geniş çaplı bir soruşturma açarak tapınakların dokunulmazlığında sınırlamaya gitmiştir. Aynı şekilde Suetonius (İS. I-İS. II. yüzyıl) da Caesar’ların yaşamlarını konu aldığı “*De Vitae Caesarum*” adlı eseri arasından “*Tiberius*” biyografisinin XXXVII. bölümünde İS. 22/23 yılında Tiberius’un emri üzerine *Senatus* tarafından Küçük Asya’daki tapınakların *asylos*’u hususunda yapılan düzenlemelere değinmiştir. İS. II.-III. yüzyılda yaşamış olan Aelianus “*Varia Historia*” eserinin III. bölümünde Lydia Kralı Kroisos Ephesos’u kuşattığı sırada, *asylia* hakkını elde etmek amacıyla Ephesos’luların kentlerini Artemis’e adadıklarını belirtmektedir.

Tapınaklarla birlikte kent ve kentin egemenlik alanına tanınan *hiera kai asylos* imtiyazına ilişkin detaylı bilgiler epigrafik belgeler yoluyla sağlanmaktadır. Bu imtiyaza nail olan kent ile bu imtiyazı tanıyan otoritelerin almış oldukları kararnamele sayesinde *asylia*’nın kentler için işlevi, anlamı, önemi, gelişimi ve zaman içerisinde değişimi anlaşılabilir. Kentler, *asylia* hakkını talep ederken baş tanrı veya tanrıçalarının onurunu yüceltmek vesilesiyle yola çıktıkları için bu imtiyazla ilgili alınan kararnamele genelde tapınak duvarına kazınmaktaydılar. Bu bakımdan *asylia* yazıtlarının büyük kısmı tapınak veya tapınak civarlarında ele geçmiştir. Bu çalışmada Karia’dan 9; Ionia’dan ise 5 kent incelenmiştir. Bu bölgelerden ele geçen toplam 82 yazıt ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Karia’dan incelenen 9 kentle ilişkin kullanılan en temel belgeler olarak; Magnesia için *I.Magnesia*; Nysa için C. B. Welles (1934, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*) ve F. von Hiller-W. von Diest (1913, *Nysa ad Maendrum* [Jahrbuch des kaiserlichen deutschen Instituts, Ergänzungsheft X]); Amyzon için J. et L. Robert (1983, *Fouilles d’Amyzon en Carie. Tome I. Exploration, histoire, monnaies et inscriptions*. Commission des fouilles et missions archéologiques au Ministère des relations extérieures); Alabanda için R. L. Ponder (1978, *Honours for Antioch of the Chrysaorians*) ve *OGIS*; Tralleis için *I.Tralleis*; Stratonikeia için *I.Stratonikeia*; Aphrodisia için J. Reynolds (1982, *Aphrodisias and Rome*); Bargylia için *I.Iasos/Bargylia*; Mylasa için *I.Mylasa etc.* gibi epigrafik süreli

yayınlar, makaleler ve kitaplarından yararlanılmıştır. İonia Bölgesi'ndeki 5 kente gelince, Smyrna için *I.Smyrna, OGIS*; Ephesos için *I.Ephesos*; Teos için P. Herrmann (1965, *Antiochos der Grosse und Teos*), *SEG, LBW, Syll³, I.Cret.*; Kolophon için H. Engelmann (1983, *Abscriften von Otto Benndorf*) ve T. Macridy-Bey and C. Picard (1915, *Fouilles du Hieron d' Apollon Clarios A Colophon*); Miletos için *I.Cos, I.Cret. I.Didyma etc.* gibi eserlerden yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmamızda hem Karia hem de İonia kentleri için *CIG, IGR, SEG, SGDI, Staatsv. III, FD III, GIBM, OMS, LBW, LSCG, EA, IK, I.Délos, RPhil, Chiron, BCH, ZPE* ile Haussoulier (1902, *Études sur l' Histoire de Milet et du Didymeion [Bibliothèque de l' École des Hautes Études, Sciences Historiques et Philologiques138]*), Holleaux (1938–1968, *Études d'épigraphie et d'histoire grecques I-VI*), J. et L. Robert (1954, *La Carie. Histoire et géographie historique, avec le recueil des inscriptions antiques. Tome II. Le Plateau de Tabai et ses environs*), Robert (1940–1948, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques I-V*), Sherk (1969, *Roman Documents from the East*), Rigsby (1996, *Asyilia: Territorial inviolability in the Hellenistic World*) etc. gibi epigrafik süreli yayınlar, makaleler ve kitaplarından da faydalanılmıştır.

Karia kentleri arasından Nysa'dan biri şüpheli olmak üzere 4; Amyzon'dan 5; Alabanda'dan 2; Tralleis'ten biri şüpheli 2; Stratonikeia'dan 9; Aphrodisias'tan 3; Bargylia'dan 1; Mylasa'dan 19 tanesi şüpheli olmak üzere 21 yazıt incelenmiştir. İonia'dan ise, Smyrna'dan biri şüpheli olmak üzere 4; Ephesos'tan 1; Kolophon'dan 2; Miletos'tan 3 yazıt ele alınmıştır. Ancak Karia ve İonia'daki kentlerin hepsini detaylıca incelemek ve *asyilia* hakkında daha fazla bilgi edinmek amacıyla; ayrıca Magnesia ve Teos yazıtları içerik ve konu olarak aynı olduğundan, Magnesia ve Teos yazıtlarında bir sınırlamaya gidilmiştir². Zira, Magnesia'dan Artemis *Leukophryeneia* festivali ile kent ve kentin egemenlik alanına tanınan *asyilia* hakkıyla ilgili toplam 60'ın üstünde; Teos'tan ise 24 yazıt söz konusudur. Bu çalışmada Magnesia'dan biri IV. Ptolemaios'a ait, 5'i Hellas'tan, 1 Girit'ten, 8'i Küçük Asya ve adalardan olmak üzere toplam 15; Teos'tan ise 4'dü Hellas'tan, 2'si Seleukos krallarına ait, 1 Roma'dan, 4'dü ise Girit kentlerinden olmak üzere 10 yazıt yer almaktadır³. Bunun yanı sıra, Magnesia ve Teos'ta ele geçen epigrafik belgelerin her biri incelemiş; yazıtlarla ilgili en temel bilgiler Magnesia ve Teos başlıkları adlı bölümlerde verilmiştir. Bununla birlikte Karia ve İonia Bölgesi haricinde ele geçen bütün epigrafik belgeler detaylı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen bulgular çalışmanın *asyilia* ilgili ana başlıkları altında değerlendirilmiştir. Söz

² Küçük Asya'yla ilgili bütün yazıtlar çalışmada yer alırken, Hellas ve Girit kentlerinin Teos ve Magnesia için almış oldukları kararnamelerinde bir sınırlamaya gidilmiştir.

³ Teos'la ilgili Girit kentlerine ait 17 kararname söz konusudur. Bu çalışmada Girit kentlerinin almış oldukları kararlar konu ve içerik olarak aynı olduklarından Girit yazıtlarında bir sınırlamaya gidilmiştir. Bunun haricinde ele geçen diğer bütün yazıtlar çalışmada yer almaktadır.

konusu kentler haricinde ele geçen epigrafik belgeler ve çevirileri verilerek okuyucunun bilgilerine sunulmuştur. Ayrıca incelenen kentlerden İÖ. 38'den sonraya ait *asylia* ile ilgili epigrafik belge varsa bunlar hakkında da genel bilgi sunularak, yazıtlar ana metinde olmasa da açıklayıcı dipnotlarda birebir verilerek okuyucu bilgilendirilmiştir.

Modern literatüre gelince, 19. yüzyılda tapınakların dokunulmazlığıyla ilgili şöyle bir kanı hakimdir: Tapınakların *hikesia* ve *asylia* olmak üzere iki türlü dokunulmazlığı söz konusudur. *Hikesia* savaş ya da şiddet ortamı sırasında geçici olarak tapınağa veya tanrıyı simgeleyen nesnelere sığınan kişinin sahip olduğu yetkiydi. *Asylia* ise, suçlu insanın bile tapınağa sığınmasını ve sığınanın sürekli korunmasını sağlayan bir haktı. Bu nedenle bütün tapınaklar *hikesia*'ya sahipti. Her tapınak *asylia* olmayabilirdi [H. A. Wallon, *Du droit d'asyle* (Paris 1837); J. Jaenisch, *De Graecorum asylis* (Göttingen 1868)]. Bilim adamları tarafından *asylia* hakkının işlevinin tapınağa sığınan suçlu kişileri korumak olduğunu düşünmeye iten neden ise, Hellen kaynaklarında sığınmayla ilgili birçok veri söz konusu olmasına rağmen, bilim adamlarının sadece Roma kaynaklarındaki –Tac. *ann.* III. 60–63– dokunulmazlıkla ilgili aktarımlarından yararlanmalarındır.

1888 yılında B. Barth (*De asylis Graecorum*) adlı eserinde, *asylus* (dokunulmaz) ilan edilen tapınaklarla birlikte kentlerin geniş kapsamlı bir listesini çıkarmıştır. 1923 yılında F. von Woess (*Das Asylwesen Ägyptens in der Ptolemöer zeit und die spätere Entwicklung*) adlı çalışmasında Mısır'la ilgili Hellen ve Roma antik kaynakların ve epigrafik belgelerin bir kısmını ele alarak Ptolemaios Krallığı nezdinde *asylia*'nın anlamı ve içeriği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Ayrıca ele geçen belgelerden Ptolemaios krallarının en yoğun olarak İÖ. I. yüzyılda Mısır'daki pek çok tapınaklara *asylia* hakkını bahsettiklerini göstermesi bakımından önemlidir.

1933 yılında E. Shlesinger (*Die griechische Asylie*) ve 1972 yılında P. Gauthier (*Symbola: Les étrangers et la justice dans les cités grecques*) tarafından kaleme alınan çalışmalarda en erken antik kaynaklar ve epigrafik belgeler ele alınarak *asylia* teriminin etimolojisi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Söz konusu çalışmalar *asylia* kavramının terminolojisi ve anlaşılması açısından değerli bilgiler veren temel el kitaplarıdır.

1934 yılında H. Benecke (*Die Seepolitik der Aitolier*) adlı incelemesinde Aitolia'luların ekonomik ve diplomatik faaliyetlerle temasa geçtikleri küçük Hellen kentlerinin *territorium*'larını misilleme ve yağmacılıkla ilgili yasalarını ve geleneklerini detaylıca incelemiştir. Bu eserde İÖ. III. yüzyılın ortalarına tarihlenen *asylia kai asphaleia* ilgili epigrafik belgeler çalışmasının temelini oluşturmaktadır. H. Benecke'ye göre, Aitolia'lular siyasi güçlerini artırmanın bir yolu olarak korsanları kullanıyorlardı. 1975 yılında W. Ziegler (*Symbolai und Asylia*) adlı eserinde, *sylan* fiilini detaylıca araştırmıştır. Ayrıca İÖ. III.

yüzyılda Aitolia Birliği, Amphiktyonik Birliği'nin ve Delphoi'un kentler ve birliklere tanıdığı *asylia* yazıtlarını inceleyerek Aitolia Birliği'nin kasıtlı bir politikasının sonucu olarak bu imtiyazı tanıdığını belirtmiştir. 1996 yılında K. J. Rigsby (*Asylia: Territorial inviolability in the Hellenistic World*), Hellenistik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar –Hellas, Küçük Asya, Roma, Suriye ve Mısır'da– ele geçen tapınaklarla birlikte kent ve kentin egemenlik alanına tanılan *asylia* yazıtlarının hepsini tek bir *corpus* altında toplamıştır. Bu bakımdan Rigsby'nin bu eseri oldukça önemli ve temel el kitaplarından biridir. Ancak K. J. Rigsby, bu kadar geniş kapsamlı bir araştırmadan sonra elde ettiği sonuçları belirli başlıklar altında okuyucuya sunmak yerine çalışmasının tamamına yayması eserini bir *corpus* çalışmasından öteye götürememektedir. Ayrıca K. J. Rigsby'e göre, kentler *asylia* hakkını ne savaşta tarafsızlığını ilan etmek için ne de korsan veya yağma faaliyetlerinden kentlerini korumak için istemektedirler. Bu imtiyazı yalnızca kentlerin baş tanrı veya tanrıçasının onurunu yüceltmek amacıyla talep ettiklerini ileri sürmektedir. Ayrıca kentler için bu imtiyazın “sadece bir onur” olduğunu ve herhangi bir kentin rekabet içerisinde bulunduğu kentlere karşı uyguladığı başarılı bir diplomasi olduğunu iddia etmektedir. 2000 yılında K. Buraselis (*Some Remarks on the Koan Asylia (242 B.C.) against its International Background, in Acts of the Colloquium on the Hellenistic city of Kos*) adlı çalışmasında Kos'la ilgili antik kaynakları ve epigrafik belgelerin bir kısmını incelemiştir. 2003 yılında K. Kvist (*Cretan Grants of Asylia: Violence and Protection as Interstate Relations*), Giritlilerin kentlere bahşettiği *asylia* yazıtlarını gözden geçirmiştir. Kentlerin yağma faaliyetlerini engellemek amacıyla Giritlilerden bu imtiyazı özellikle istediklerinin altını çizmiştir. Ayrıca K. J. Rigsby'nin *asylia* hakkının kentler için sadece sembolik bir onur olduğu iddiasına karşı çıkmıştır. Buna rağmen bu imtiyazın kentler açısından korsan akınlarını önemek olduğunu ileri sürerek kendisi de *asylia*'nın fonksiyonunda bir sınırlamaya gitmiştir. 2003 yılında J. Derlien (*Asyl: Die religiöse und rechtliche Begründung der Flucht zu sakralen Orten in der griechische-römischen Antike*) adlı araştırmasında antik kaynaklar ışığında Hellen ve Roma dünyasında kutsal yerler ve *asylia* hakkında; ayrıca bu yerlere sığınanlar için din ve yasalar çerçevesinde alınan tedbirler hususunda değerli bilgiler sunmaktadır.

Asylia ile ilgili başlıca makaleler: 1890 yılında G. Radet (*Inscriptions de la Région du méandre, 224–239*) adlı çalışmasında *asylia*'nın ilanının tanrıların onurunu yüceltmek vesilesiyle yapılan dinsel bir hareket olduğunu ileri sürmüştür. 1931 yılında L. Wenger (“Οροι ασυλίας, 427–454”) adlı makalesinde yayınladığı yazıtlarla *asylia*'nın tapınak sınırlarında da kullanılmış olduğunu göstermiştir. 1965 yılında P. Herrmann, (*Antiochos der Grosse und Teos, 29–160*) adlı çalışmasında Teos'ta III. Antiokhos'la ilgili ele geçen yazıtları yayınlamıştır. Bu yazıtlar içerisinde III. Antiokhos'un Teos kentine bahşettiği *asylia*

hususunda bir kararnamesi söz konusudur. Bu bakımdan çalışmasında *asylia* hakkına genel olarak yer veren P. Herrmann, bu ayrıcalığın içeriği ve fonksiyonu hakkında yararlı bilgiler sunmuştur. Ayrıca P. Herrmann'ın söz konusu çalışması o sırada vuku bulan olayları da göz önünde bulundurarak III. Antiokhos'un kente bu ayrıcalığı tanımısındaki nedenlere değinmesi bakımından önemlidir. Bunun yanı sıra, P. Herrmann kentlerin, Hellenistik Dönem'de yaygın olan korsan ve yağma faaliyetlerinden korunmak amacıyla krallar, birlikler ve diğer kentlerden bu imtiyazı istediklerini ileri sürmekteydi. Ayrıca 1989 yılındaki P. Herrmann (*Rom und die Asylie griechischer Heiligtümer: Eine Urkunde des Diktators Caesar aus Sardeis*, 127–164) adlı makalesi de Gaius Iulius Caesar'ın Küçük Asya'daki tapınakların *asylos* sınırlarını genişlettiği; ayrıca tapınaklara bu imtiyaz tanınırken Ephesos Artemis Tapınağı'na tanınan *asylia* hakkının bir model alındığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. 1996 yılında M. Dreher (*Das Asyl in der Antike von seinen griechischen Ursprüngen bis zur christlichen Spätantike*, 79–96) adlı incelemesinde antik kaynaklardan yola çıkarak Klasik Dönem'den Hıristiyanlığa kadar *asylia* hakkının gelişimi ve işlevi hakkında genel bir araştırma yapmıştır. Aynı yılda A. Chaniotis (*Conflicting Authorities Asyilia between Secular and Divine Law in the Classical and Hellenistic Poleis*, 65–86) adlı çalışmasında ise, *asylia* ile ilişkilendirdiği en erken Hellen antik kaynaklardan yola çıkarak, *hikesia* ile *asylia* arasındaki ince ayrımı ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Ayrıca çalışmasında üç ana konuya: a) kentlerin, kişilerin tapınaklara sığınmalarını engellemek amacıyla aldıkları yasaklara; b) tanrıların kehanet vasıtasıyla öngördükleri tapınaklara sığınan yalvarıcılar için alınması gereken tedbirlere; c) tapınağa sığınan kölelerin din adamlarının yetkisiyle tapınaktan çıkarılması işlemine değinmiştir. Ayrıca 2002 yılında Almanya'da yapılan “*Das antike Asyl. Kultische Grundlagen, rechtliche Ausgestaltung und politische Funktion*” konulu uluslararası konferanstaki K. Buraselis (*zur Asylie als außenpolitischem Instrument in der hellenistischen Welt*, 143–158) adlı çalışması Hellenistik Dönem'de kentlerin dış politikalarında *asylia* hakkını kullandıklarına değinmesi bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca G. Thür (*Gerichtliche Kontrolle des Asylanspruchs*, 23–36) ve C. Bearzot (*Panellenismo e asyilia in età classica: il caso dell'Elide*, 37–58) bildirilerinde konuya ilişkin değerli bilgiler vermektedirler.

Eserlerinde *asylia*'ya kısaca değinen ya da yan başlıklar altında inceleyen başlıca modern yazarlar: 1934 yılında C. B. Welles'e (*Royal Correspondence in the Hellenistic Period*, 57–58) göre, Hellenistik Dönem'de mutlak monarşi altında tapınakların doğal dokunulmazlığını sürdürmeleri pek mümkün değildi. Bu bakımdan kentlerin, tapınakların dokunulmazlığını devamını sağlamak için, *asylia* hakkını tanımaları ya da kabul etmeleri gerekmekteydi. Bunun yanı sıra kentler, savaşıardan ve korsan saldırılarından mücadele etmeden, özgürlüklerini

yitirmeden güvenliklerini sağlamak amacıyla tapınakların yanı sıra kentlerine de bu imtiyazı istemektedirler. 1950 yılında D. Magie'ye (*Roma Rule in Asia Minor I-II*, 504 vd.) göre kentler, *asylia* hakkıyla hakimiyeti altında buldukları Hellenistik kralların ve dış güçlerin kanunsuzca girişimlerinden kaynaklanabilecek zorbalık ya da şiddet karşısında kendilerini korumayı temenni ediyordu. Roma Dönemi'ne gelindiğinde ise, Roma'nın mutlak otorite olması sürekli kargaşanın hakim olduğu Hellenistik dünyada var olan savaşları ve korsan faaliyetlerini sonlandırmıştır. Bu bakımdan kentlerin *asylia* hakkını talep etmelerine gerek kalmamıştır. 1968 yılında P. Ducrey'e (*Le traitement des prisonniers de guerre*, 309 vd.) göre ise, İÖ. III. yüzyılın sonunda savaş ve kargaşanın hakim olması; ayrıca sıklıkla tapınakların yağmalanması veya şiddette maruz kalması ve dini duyguların azalmasıyla kentler, *asylia* hakkının tanınmasını rica etmekteydiler. 1997 yılında M. Dillon (*Pilgrims and Pilgrimage in Ancient Greece*, 57 vd.) çalışmasında İÖ. II. yüzyılın başlarında Roma'nın Makedonya kralı V. Philippos'a karşı Hellas kentlerinin hamiliğine soyunmasıyla ve Küçük Asya'da kargaşanın hakim olmasıyla kentlerin işlerine müdahalesinin arttığını belirtmektedir. Bunlar olurken Roma'nın çeşitli kutsal kentlerin önceden tanıyan *asylia* hakkını garanti altına almaya başladığını ileri sürmektedir. 1999 yılında P. de Souza (*Piracy in the Graeco-Roman World*, 69–73) adlı eserinde korsan veya yağma faaliyetlerinden kentler kendilerini güvence altına almak amacıyla *asylia* hakkına sıklıkla başvurduklarını belirtmektedir. 2002 yılında B. Dignas (*Economy of the Sacred in Hellenistic and Roman Asia Minor*, 287–299) adlı çalışmasında ise, Romalılar nezdinde *asylia*'nın anlamına ve önemine kısaca değinmiştir. Dignas eserinde, Roma nazarında *asylia*'nın Hellen dünyası kadar geniş bir anlama ve içeriğe sahip olmadığına belirtmektedir. Ayrıca başlangıçta bu imtiyazı, Hellenler için sadece onursal bir unvan olduğunu düşündükleri için, kendisine sadık kalan kentlere tanıdıklarını belirtmektedir. Bunun yanı sıra Caesar'ın kentlere bu imtiyazı, Hellen dünyasında *asylia*, *hikesia* ve *phyksimos* kavramlarının terminolojisini bildiğini ve bu bilinçaltında kentlere bu ayrıcalığı tanıdığını ileri sürmektedir.

Şu ana kadar yapılan araştırmalarda *asylia*'nın kentler için yararlarına genel olarak değinilmekle birlikte, bu imtiyazı tanıyan otorite ve bu ayrıcalığa nail olan kentler açısından bir bütün olarak incelenmediği için *asylia* hakkının işlevi tam olarak anlaşılamamıştır. Nitekim bu ayrıcalık sadece kentler açısından incelendiğinden, kentler için ya sadece savaştan ve korsan faaliyetlerinden kendilerin korumak olduğu ya da bu imtiyazın yalnızca onursal bir unvan olduğu ileri sürülmüştür. Bunun yanı sıra korsan ve yağma faaliyetlerini engellemek amacıyla müzakere eden kentlerin almış oldukları tedbirlerin neler olduğuna tam olarak değinilmemiştir. Ayrıca tapınaklarla birlikte kent ve kentin egemenlik alanına tanınan *asylia*

imtiyazının kentlerin izlemiş oldukları diplomatik bir hareket olduğu belirtilmiştir. Ancak bu diplomasinin ne olduğuna ve nasıl işlediğine dair doğru dürüst bilgi verilmemiştir.

Sonuç olarak bu çalışmada antik kaynak ve epigrafik belgelerin bir araya toplanması, konuya ilişkin modern literatürün ele alınıp yorumlanması ve ayrıntılı olarak incelenmesinden elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Hellenistik Dönem’de kentlerin *asylia* imtiyazını tapınakla birlikte kent ve kentin egemenlik alanına istemelerinin nedenleri, kentlerin bu ayrıcalığı zamanla nasıl sistematik bir hale getirip kendi menfaatleri çerçevesinde içeriğini genişlettikleri gözler önüne serilmiştir. Ardından Hellenistik krallar ve Roma nezdinde *asylia* ne anlama geldiğini; bu ayrıcalığı bahşetmelerinin nedenlerini ve zamanla bu imtiyazın işlevi ile fonksiyonunun daralmasının sebepleri üzerinde durulmuştur. Bu bakımdan *asylia* hakkının daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla tezin “Giriş” kısmında *asylia*’nın etimolojisi, en erken verilerde nasıl geçtiği ve İÖ. VI. yüzyıldan İS. III. yüzyıla kadar tarihsel gelişimi kronolojik olarak incelenmiştir. Bu kapsamda tez üç ana başlık altında toplanmıştır: 1) Hellenistik Dönem’de *hiera kai asylia*; 2) *Asylia* hakkının kentler açısından önemi; 3) *Asylia* hakkını elde eden kentler ve tapınaklar. İlk bölümde, elde edilen bulgular sonucunda değişen mutlak otoriteler ve koşullar altında *asylia* teriminin içerikleri tespit edilmiş ve örnekler ışığında işlevleri tartışılmıştır. Bunun akabinde Hellenistik krallar ve Roma Cumhuriyet Dönemi’nde *asylia* başlıkları altında bu durum değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca kentlerin bu diplomatik süreçte izlemiş oldukları prosedürlerin aynı olduğu tespit edilmiş; bu süreç üç ana başlıklar altında teferruatıyla incelenmiştir. İkinci kısımda ise, iddia edildiği gibi bu imtiyazın sadece savaştan ve korsan faaliyetlerinden kentleri korumak ya da kentler için sadece onursal bir unvan olmadığını göstermek amacıyla *asylia* hakkının kentler açısından önemi ve kentlere yararları maddeler halinde verilmiştir. Bu durum yan başlıklar altında detaylıca incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde bu imtiyazın ne zaman ve hangi sebeplerden ötürü bahşedildiğinin; –benzer şekilde- talep edildiğinin nedenleri araştırılmış; Karia ve Ionia başlıkları altında toplanarak detaylıca incelenmiştir. Bütün bu verilerden elde ettiğimiz sonuçlar analiz ve sentez yöntemiyle değerlendirilerek *asylia* kavramına ilişkin özgün verilere ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmanın sonuna yararlı olacağı düşüncesiyle Karia ve Ionia bölgelerindeki kentlerden olduğu düşünülen 22 adet epigrafik belge, *Appendix 1* başlığı altında sunulmuştur.

1.2. *Asyilia* Kelimesinin Etimolojisi

Dokunulmazlık (= *asyilia* [ἄσυλία]) terimi, συλαῖν/*sylán* fiiline, sığara ve isme olumsuzluk anlamı veren ἄ- *privativum* ön eki eklenerek türetilmiştir⁴. Keza *sylan* fiili en erken olarak İÖ. VIII. yüzyılda Homeros'ta karşımıza çıkarken⁵, *asyilia* terimi ise, İÖ. VI. yüzyılda kullanılmaya başlanmıştır⁶. *Sylán* fiili, συλ-/syl kökünden gelmektedir. Ayrıca bu kökten *neutrum* isim formu olan τὸ σῦλον, *femininum* ise, ἡ σῦλη türetilmiştir⁷. *Sylán* fiili, her zaman birine veya birinin mallarına zorla alıp götürmek için yapılan şiddet eylemini betimlemektedir⁸. *Sylán* “yağma etmek, talan etmek, zorla almak” anlamına gelmektedir⁹. Bu bakımdan korsan veya haydutların yağma faaliyetleri için sıkça kullanılmıştır¹⁰.

Ἄσυλος-ov/*asylos-on* ifadesi ise iki bitimli bir sıfattır. *Asyilia* teriminin *adverbium* şekli, ἄσυλεί dir. Genellikle *asylon* yalnız kullanılmakta ve nadir olarak yer/mevki/alan (τόπος/γῆ) kelimesiyle¹¹ birlikte verilmektedir¹². İÖ. III. yüzyılda karşımıza çıkan ve epigrafik belgelerde sıkça kullanılan *kutsal ve dokunulmaz -alan-* (= *hiera kai asylos* [ἱερὰ καὶ ἄσυλος -χώρα-]) deyiimi, bir yerin resmen dokunulmazlığının ilan edilmesidir.

Bununla birlikte antik kaynaklarda ve epigrafik belgelerde “bedel ödemedi ve sözleşme yapmaya gerek kalmadan” (= *asylei kai aspondei* [ἄσυλεί καὶ ἀσπονδεῖ]) deyiimiyle de sıklıkla karşılaşılmaktadır¹³. *Asylei kai aspondei*, bir kentin yabancı birine ithalat ve ihracat hakkı olarak vermiş olduğu özel bir ayrıcalıktır¹⁴. Kent bu imtiyazı özellikle kente yararlılıkta bulunan kişilere bahşetmekteydi. Zira bu ayrıcalığı verdiği kişilere, “savaşa ve barışta” (πολέμου καὶ εἰρήνης) herhangi bir koşul koymadan kentte rahatlıkla girip çıkma

⁴ Daha detaylı bilgi için bk. Schlesinger 1933, 6–28.

⁵ Hom. *Il.* IV. 104 vd.; 116; Daha detaylı bilgi için bk. Schlesinger 1933, 10-28; Gauthier 1972, 210-213.

⁶ Parmenides *fr.* VIII. 47–48; Eur. *Med. str.* 386–388; *Hel. str.* 587; Plat. *Leg.* 866D; Aiskh. *Hiket. str.* 609.

⁷ Schlesinger 1933, 6.

⁸ Gauthier 1972, 210.

⁹ Hom. *Il.* IV. 104 vd.; IV. 116; Soph. *Philokt.* 412 vd.; 1428; Aiskh. *Prom.* 701; Ps. Dem. XXXV. 13; 26 *etc.*

¹⁰ Serv. *Aen.* II. 761; Schlesinger 1933, 6 vdd.; Gauthier 1972, 212 vdd.

¹¹ von Woess 1923, 5 dn. 3; K. J. Rigsby'e (1996, 32) göre, *Asyilia* teriminin bu kullanımı neredeyse sadece Hellenistik Dönem Mısır ile sınırlıdır. Buna ilaveten Euboia (Eğriboz) Adası'nda yer alan Karystos kentinin dışındaki Poseidon Tapınağı *asylon* olarak adlandırılmıştır [tapınak için bk. Schumacher 1993, 77–80]. Ayrıca K. J. Rigsby (*op. cit.*) bu kullanımının bütün kentler için *asyilia* ilan edilmesiyle ilgisinin olmadığını ileri sürmektedir.

¹² Eur. *Med.* 386–388; Themist. *Or.* XV. 190c; Philostorg. XII. 3. Plutarkhos'a (*Sull.* XII. 3) göre Sulla, Hellas'ın dokunulmaz yerlerine bile el uzatmıştır. Strabon (VIII. 6. 14 c. 60) Kalaureia'daki Poseidon Tapınağını [burada Poseidon'un kutsal dokunulmaz alanı ya da Poseidon'un kutsal tapınağı vardır] şeklinde ifade etmiştir. İS. III. yüzyılda Zeus Labraundos Tapınağı'nın arazisinde ikamet edenler, tapınak arazisini –ἱερὰν καὶ ἄσυλον γῆν–olarak telaki etmektedirler (Crampa 1972b, n° 61; Piejko 1990, 145 vd.=SEG XL 987).

¹³ Daha detaylı bilgi için bk. Gauthier 1972, 208 vdd.; Bravo 1980, 675–987; Gauthier 1982, 553 vdd.

¹⁴ Schlesinger 1933, 6–28.

serbestliğini tanımaktaydı. Ayrıca kent, bu kişinin kendisine ve kendisiyle birlikte getirdiği mal-mülküne hiçbir şekilde dokunmamaktaydı¹⁵. Bu deyim dini bir imge içermemektedir; bilakis ἀσυλεί και ἀσπονδεΐ deyiminin geçtiği epigrafik belgelerde birlikte kullanılan “*kente giriş ve çıkışlarda*” (ἔσπλουν και ἔκπλουν) deyimiyile de açıkça anlaşılacağı gibi bu dokunulmazlık ticari bir imtiyazdır¹⁶.

Asyilia'nın Latince karşılığı *asylum*'dur. *Asylum*, Eski Yunancada “*bir yerin dokunulmazlığı*” (τόπος ἄσυλος) anlamına gelen ve *neutrum* isim formu olan τὸ ἄσυλον ile eşittir¹⁷. Yunanadaki gibi, ayrıca bir sıfat formu yoktur. Eski Yunan Düşüncesi'nde *asyilia* soyut bir kavramı ifade eder. Bu bakımdan Latince ile paralellik göstermez. Ayrıca Latince'deki *asylum* kelimesi Eski Yunanca'dan alınmış olmakla birlikte, Hellen dünyasındaki kadar geniş bir anlam ve içeriğe sahip değildir. Zira *asylum* terimi genellikle “*sığınak veya sığınacak yer*” anlamında kullanılmaktadır.

Latince'de ‘*dokunulmazlık hakkı*’ için *ius asyli* kavramı kullanılmaktadır¹⁸. İÖ. III. yüzyılda karşımıza çıkan *kutsal ve dokunulmaz* (= *hiera kai asylos* [ἱερά και ἄσυλος]) formunun karşılığı olarak Latince'de, *sanctus et inviolatus/inviolabilis* terimi kullanılmaktadır¹⁹.

1.3. *Asyilia* Kelimesinin Geçtiği En Erken Veriler (İÖ. VI-İÖ. V. yüzyıl)

Klasik Dönem'de direk olarak *asylon* kavramının geçtiği epigrafik belgelerde ve antik kaynaklarda, bu kavram dini bir imge içermemektedir²⁰. Bu terim epigrafik belgelerde ilk defa, yaklaşık İÖ. 500 yılında arazi kiralarını düzenleyen Naupaktia Yasası'nda; “*herhangi bir kimsenin, her çeşit bitkisi dokunulmazdı ve yasaya uygun olarak gasp edilemezdi*” şeklinde belgelenmiştir²¹. İÖ. V. yüzyılda Korinthos'taki bir tapınağın sınırında “*kutsal ve*

¹⁵ Poseid. *FGrHist* 87 F 33; ayrıca bk. Rigsby 1996, 31 vd.

¹⁶ *I.Iasos* n° 42; 54; 47; (Bu yazıtlar İÖ. IV yüzyılın sonuna tarihlenmektedir); *I.Samos* 190=SEG I 362 (İÖ. 306) *I.Mylasa* n° 633; 961; *I.Labraunda* n° 40; 42; *I.Magnesia* n° 1; 2; 4; 5-7b-c; 9; 10; 11; 67; *IG*² 1132; *IG* VII 302; *Staatsv.* III 407.

¹⁷ τὸ ἄσυλον, “*bir yerin dokunulmaz*” olduğunu nitelemek için kullanılan ἄσυλος-ov sıfatının *neutrum* ismi formudur.

¹⁸ Tac. *ann.* IV. 14. 1: *ius asyli ut firmaretur petentibus*; Suet. *Tib.* XXXVII: *ius moremque asylorum, quae usquam erant, abolevit*; Liv. XXXV. 51. 2; Tac. *ann.* III. 60. 1.

¹⁹ Konuya ilişkin erken örnekler ve detaylı bilgi için bk. Caes. *Gall.* III. 9. 3; [Sall.] *Rep.* I. 2. 7; Cic. *QRosc.* 30; Verg. *Aen.* XI. 594; Quint. VII. 1. 33; Tac. *Hist.* IV. 58. 6.

²⁰ Rigsby 1996, 31.

²¹ *IG* IX. I² 609. 6–9. Ayrıca krş. Koerner 1993, 47.

dokunulmaz sınır'' ifadesi geçmektedir²². Söz konusu kavram edebi kaynaklarda ise, ilk olarak varlığı sürekli ve bölünmez bir bütün olarak düşünen Elea Okulu'nun kurucusu Parmenides (yaklaşık İÖ. 515–İÖ. 445) tarafından kullanılmıştır²³. Euripides (yaklaşık İÖ. 480–406), bu kavramla bir yandan sığınılacak bir ülkeyi²⁴ ifade ederken diğer yandan da bir insanın doğal afetten korunmasını dile getirmektedir²⁵. Platon (yaklaşık İÖ. 427–347) ise, *Nomoi* (=Yasalar) adlı eserinde, devletin temelini oluşturması gereken yasaları sıralarken, bir yabancı istemeden, kente yerleşmiş bir kişiyi öldürürse, bu kişinin sürgüne gönderilmesi; sürgünden kendi isteğiyle gelirse mal-mülklerinin elinden alınması gerektiğini söylemiştir. Eğer kişi sürgünden birinin zoruyla getirilirse, herhangi bir görevli, onu koruyarak ve ona dokunmaksızın (güvenlik içinde) kentten sınır dışı etmesi gerekliliği üzerinde durmuştur²⁶.

Eski Yunan Düşüncesi'nde soyut bir kavramı ifade eden *asylia* ifadesine ilk olarak olarak Aiskhylos'un (yaklaşık İÖ. 525–456) *Hiketides* (*Yalvarıcılar*) eserinde rastlanmaktadır²⁷. Aiskhylos bu eserde *asylia*'yı "ölümlü insanların dokunulmazlığı" anlamında kullanmıştır. Genel anlamda *asylia*, birine dokunulmazlık bahşedilmesi veya birinin dokunulmazlığının kabul edilmesidir. Bu terim genellikle bir kentin yabancı birine bahşetmiş olduğu bir ayrıcalıktır. Klasik ve Hellenistik Dönem'de kentler şahıslara *asylia* hakkı tanırken seçici davranmaktaydılar²⁸. Genelde kendilerine çeşitli hizmetlerde bulunmuş kişilere bu imtiyazı bahşetmekteydiler. Zira, *asylia* hakkı tanıdıkları kişilere halk nezdinde herhangi bir zarara

²² *Corinth* VIII. 1 22=LSCG Suppl. 34]: [ἡόρος ἰαρός?] ἄσυλος· με καταβιβασσκέτο· ζαμία.

²³ *fr.* VIII. 47–48. Οὐτε γὰρ οὐκ ἐὼν ἔστι, τό κεν παύοι μιν ἰκνεῖσθαι εἰς ὁμόν, οὐτ' ἐὼν ἔστιν ὅπως εἶη κεν ἐόντος τῆι μᾶλλον τῆι δ' ἦσσον, ἐπεὶ πᾶν ἔστιν ἄσυλον οἱ γὰρ πάντοθεν ἴσον, ὁμῶς ἐν πείρασι κύρει.

'Ne var olmayan vardır, aksi taktirde kendini bir olana ulaşımdan ayrı koyardı, ne de var olan tamamen dokunulmaz olduğu için, bu var olanın var olandan şurada daha çok burada daha az olması nasıl mümkün olurdu; var olan kendine her yönden eşittir ve aynı şekilde kendi sınırlarına ulaşır''.

²⁴ *Eur. Med. str.* 386–388; τίς με δέξεται πόλις; τίς γῆν ἄσυλον καὶ δόμους ἐχεγγύους ξένος παρασχῶν ὀύσεται τοῦμόν δέμας; οὐκ ἔστι. "Hangi şehir beni kabul edecek? Hangi cömert adam bana dokunulmaz bir yer sağlayacak ve beni çatısının altına alarak bedenimi koruyacak? Böyle bir adam yok".

²⁵ *Eur. Hel. str.* 1584–1587. Ὡ ναίων ἄλα πόντιε Πόσειδον Νηρέως θ' ἄγναι κόραι, σώσατέ μ' ἐπ' ἀκτὰς Ναυπλίας δάμαρτά τε ἄσυλον ἐκ γῆς: "Ey dalgaların bağrında yaşayan deniz tanrısı Poseidon, ve sizler, ey Nereus'un kutsal kızları, eşimi de, beni de kurtarın, bizi sağ salım (dokunulmaz) Nauplia kıyılarına ulaştırın".

²⁶ *Plat. Leg.* 866D: κατὰ θάλατταν ἐκπίπτῃ πρὸς τὴν χώραν, σκηνησάμενος ἐν θαλάττῃ τέγγων τοὺς πόδας πλοῦν ἐπιφυλαττέτω, κατὰ γῆν δὲ ἂν βία ὑπὸ τινων ἀχθῆ, ἢ πρώτη προστυχοῦσα ἀρχὴ τῶν ἐν τῇ πόλει λύσσα, εἰς τὴν ὑπεροχίαν ἐκπεμπέτω ἄσυλον. "Eğer kendi isteği dışında geri dönerse, denizden karaya vurursa, ayakları denizin içinde bekleyerek kendisini alacak bir gemi gözlesin, birinin zoruyla karadan gelmişse, kentte karşısına ilk çıkan görevli onu kurtararak dokunmaksızın (güvenlik içinde) sınır dışı etsin".

²⁷ *Aiskh. Hiket. str.* 609–612: ἡμᾶς μετοικεῖν τῆσδε γῆς ἐλευθέρους κάρρουσιάστους ξύν τ' ἄσυλία βροτῶν· καὶ μήτ' ἐνοίκων μήτ' ἐπηλύδων τινὰ ἄγειν: Argos demos'u olarak "Ölümlülerin dokunulmazlığıyla birlikte bizim bu ülkenin özgür ve zapt edilmez insanları olarak ikamet etmemize; ne burada oturanlardan ne de buraya gelen yabancılardan herhangi birinin götürülmesine" karar verdik.

²⁸ *SylP* 110; *IG* IX. II 257; IV² 16; II/III² 1, 12; II/III² 1, 81; XII 5, 24; XII 5, 481; I² 58; IV² 47; *SylP* 355;522; 692; 698 etc. Daha detaylı bilgi için bk. Schlesinger 1933, 53–59.

uğramayacakları garantisini vermekteydiler. Hellenistik Dönem’de özellikle Aitolia’lılar tarafından pek çok kentin vatandaşlarına sıklıkla bu ayrıcalıkların verildiği görülmektedir²⁹.

1.4. Tarihsel Gelişim

Bir toplumun düşüncesi, yaşam tarzı, inançları, gelenek ve görenekleri en iyi şekilde o toplumun diline yansır. Buna bağlı olarak dil, toplumun zaman içerisinde de gelişmesi ve değişmesiyle paralellik göstermektedir. Dolayısıyla toplumun ekonomi-politik, kültürel ve sosyal yapısında zamanla geçirdiği değişim ve gelişmelere bağlı olarak dilin en temel yapısını oluşturan belirli sözcükler de ya tamamen ortadan kalkıp yerini belirli kelimelere bırakmakta ya da bazıları anlam daralmasına bazıları ise, yeni anlamlar kazanarak anlam genişlemesine uğramaktadırlar. Eski Yunan Dili’ndeki *dokunulmazlık* (= *asylia* [ἀσυλία]) terimi için de bu durum söz konusudur. *Asylia* kavramının zaman içerisindeki kullanımında anlam genişlemesine uğradığı ve *yalvarma/niyaz* (= *hiketeia* [ἱκετεία]), *sığınak*, *sığınılacak yer* (= *kataphyge* [καταφυγή]), *kutsal* (= *hieros* [ἱερός]) gibi kavramları kendi özünde barındırdığı görülmektedir. Homeros, Herodotos ve Thukydides’te bu terim yazılı olarak geçerse de anlamsal olarak değişik şekillerde varlığını göstermektedir. Zira *asylia* terimi, *hiketeia*, *hieros* ve *kataphyge* kavramlarıyla mevcudiyetini kanıtlamaktadır³⁰.

Antikçağda “dokunulmazlık” farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Eski Yunan dünyasında tanrıya ait olan ve tanrıyı simgeleyen her şey kutsal ve saygındı. Bu bakımdan kutsal olan hiçbir nesneye zarar verilmezdi. Bu nedenle bir kişi, tapınak *temenos*’una girdiğinde ya da bir sunağa dokunduğunda veya kutsal olan bir yerle fiziksel bir temasta bulunduğu herhangi bir şiddette maruz kalmazdı³¹. Zira, bu suretle kişi tanrının himayesi

²⁹ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Benecke 1934, 17 vdd.

³⁰ *Hiketeia* için bk. Hom. *Il. X. str.* 450–455; XXII. *str.* 335–345; XXIV. *str.* 475–485 vdd.; 570; *Od. XVII. str.* 140–145; *Hdt. I. str.* 159; III. 48; V. 71; Thuk. I. 126; III. 58. 4 vd.; III. 59. 2 vd.; VIII. 84; Eur. *Herakl. I. 236–246; str.* 260; *Ion I. 1250–1260; Hek. str.* 342–345; Aiskh. *Hiket. str.* 190; Soph. *Oid. str.* 241; 275; Polyb. XXXIX. 27. 1–3. *Kataphyge*: Hom. *Od. XXII. str.* 330 vdd.; *Hdt. I. 35; II. 113; VI. 91.*

³¹ Hom. *Od. XXII. str.* 330 vdd.; Euripides (*Ion 1250–1260*)’de Kerousa, kendi oğlu olduğunu bilmediği –çünkü oğlu doğduğunda onu akropolis’e terk etmişti– Ion’u zehirlemeye çalışmıştır. Bu nedenle Kerousa koruya nereye kaçabileceğini ve sığınacağını sorar. Koro ona, bir sunağa sığınmasını tavsiye ederler. Zira bir yalvarıcıya dokunmak dinsizlikti.

Ksen. (*Hell. IV. 3. 19*)’da İÖ. 394 yılındaki Koroneia Muharebesi’nde Agesilaos’un Thebai’lılar ve onların müttefikleriyle yapılan savaşta, Thebai’lıları ağır bir yenilgiye uğratmıştı. Bu savaşta kaçan Thebai birliklerinin bir kısmı Boiotia konfederasyonunun dinsel merkezi olan Athena Itonia Tapınağı’na sığınmışlardı. Agesilaos’a birkaç süvari gelip, seksen kadar eli silahlı düşmanın tapınağa sığınmış olduğunu bildirerek nasıl hareket edeceklerini sordular. Agesilaos, almış olduğu yaralara rağmen, tanrıya neler borçlu olduğunu unutmamıştı. Bu nedenle onların istedikleri yere gitmelerine izin verilmesini emretti. Onlara herhangi bir kötülükte bulunmadı (Ayrıca bk. Plut. *Ages. XIX. 1–2; Paus. III. 9. 13*).

Ayrıca Atina’da özel konutların girişlerine ve tapınakların önüne yerleştirilen Hermes büstleri parçalanmıştır. Bu işte parmağı olduğu düşünülen birçok Atina vatandaşı özellikle de Alkibiades, kutsal şeylere ve sırlara saygısızlıkta buldukları gerekçesiyle suçlanmışlardı (daha detaylı bilgi için bk. Thuk. VI. 27–28).

altına girmiş oluyordu³². Bundan dolayı kutsal nesnelere veya yerlere sığınan kişilere suçları ne olursa olsun saygısızlıkta bulunulamazdı. Böyle bir durum söz konusu olduğunda cezai yaptırıma maruz kalındığı gibi tanrının gazabına uğramaktan da korkulmaktaydı³³.

Arkaik ve Klasik Dönem’de “dokunulmazlık” bütün tapınakların doğal bir hakkıydı. Bu nedenle tapınaklar, ister savaşta isterse barışta olsun yağmalanamaz veya buna benzer faaliyetlere maruz kalmazdı³⁴. Keza Eski Yunan geleneklerinde, herhangi bir kent, başka bir kenti işgal etmiş olsa da orada bulunan tapınağa saygı göstermek; ayrıca tapınağın eski ritüel işlerine müdahale etmemek fikri hakimdi³⁵.

Arkaik ve Klasik Dönemlerde “dokunulmazlık” için birden fazla terim kullanılmaktadır. Eski Yunan dünyasında insanoğlu tanrının veya bir insanın merhametine sığınarak kendini koruma ihtiyacı duymaktaydı³⁶. Bir *yalvarıcı*’nın (= *hiketes* [ἱκέτης]) herhangi bir şiddetten kaçınmak için bir yere veya kişiye sığınmasına (= *hiketeia/hikesia* [ἱκετεία/ἱκεσία]) denmekteydi³⁷. Aynı şekilde bu terim, kutsal bir yere veya bir kente sığınma hakkı olarak kullanılan (= *kataphyge/phyksimos* [καταφυγή/φύξιμος]) ile de karakterize edilmekteydi³⁸.

³² Sinn 1993, 88 vdd.

³³ Hdt. (VI. 75)’de, Sparta kralı Kleomenes (İÖ. 520-İÖ. 490) delirerek kendini hançerleyip öldürmüştür. Atinalılar, Kleomenes’in akıbetini, Eleusis’i ele geçirdiği zaman kutsal ormanın ağaçlarını kesmesine bağlarlar. Zira, kral böyle yaparak Eleusis tanrıçalarına karşı cürüm işlemiştir. Argos’lulara göre ise, Kleomenes kendileriyle yaptığı savaş esnasında Argos’a adanmış kutsal alana sığınan Argos’luları zorla çıkartıp kılıçtan geçirmesine bağlarlar. Çünkü kral koruluğun dokunulmazlığına karşı gelmişti. Bu şekilde hak ettiği cezayı bulmuştu.

Hdt. VI. 91. Aigina Adası’nda halk tabakasıyla aristokratlar arasında bir iç savaş çıkmıştı. Varlıklı zümre, Nikodromos ile bir olup kendileri aleyhine ayaklanmış olan halka karşı üstün gelmişlerdi. Ayrıca halkın birçoğuna işkence etmeye başlamışlardı. Bu sırada Demeter Tapınağı’na sığınan kişileri zorla çıkartarak öldürmüşlerdi. Bu yüzden günaha girmişlerdi. Daha sonraları tanrıçaya sundukları akla gelebilecek bütün sunuları işe yaramamış, bu günahtan arınamamışlardı. Zira, tanrıçayı yatıştıramamışlar, devrilmişler ve adadan sürülmüşlerdir.

Strabon, (XIII. 1. 40 c. 600) Aias’ın ve arkadaşlarının Athena’nın gazabına uğramasının nedenini, tapınağa sığınmış olan Cassandra’yı zorla çıkartarak, onun tapınağına saygısızlık etmelerine bağlamaktadır.

³⁴ Thuk. IV. 97; Paus. IX. 25. 10; Bauslaugh 1991, 38 vd.; Nock 1972, 487 vd.

³⁵ Thuk. (IV. 97)’de, İÖ. 431-İÖ. 404 yılları arasında vuku bulan Peloponnesos Savaşı sırasında Delion’u kuşatan Atinalılar ve Boiotia’lılar arasında savaş patlak vermiştir. Boiotia’lılar, Atinalıları ağır bir yenilgiye uğratmıştır. Atinalılar, ölümlerini toplamlarına müsaade etmeleri için Boiotia’lılara elçi göndermişlerdir. Bu sırada yolda Atina elçisi Boiotia’lı elçiyle karşılaşmıştır. Boiotia’lı elçi, Atinalı ünleyicisine kendisi Atinalılarla görüşmeden Boiotia’lılardan hiçbir şey elde edemeyeceğini söyledi. Bu şekilde Atina elçisini geri gönderdi. Kendisi Atinalıların huzuruna çıkınca, Boiotia’lıların uyarılarını bildirdi. Atinalılar haksızlık ediyorlardı. Ayrıca Hellenlerin geleneklerini çiğniyorlardı. Çünkü öteden beri, yabancı bir ülkeyi işgal edenlerin oradaki tapınaklara saygı göstermesi kabul edilmişti. Atinalılar ise, tersine Delon’u tahkim etmişlerdi ve hala ellerinde tutuyorlardı. Bununla birlikte Delon’da sanki kutsal olmayan bir yermiş gibi davranmışlardı. Hatta Boiotia’lıların kutsal törenlerde sadece temizlenmek için kullandıkları suya bile el sürmüşlerdi. Bu yüzden Boiotia’lılar, Apollon’u ve tapınağın öbür tanrılarını Atinalılara hatırlatarak derhal kutsal yerleri boşaltmalarını istiyorlardı. Bu bildiriden sonra, Atinalılar da kutsal yere asla saygısızlık etmediklerini, gelecekte de bilerek bir saygısızlık bulunmayacaklarını söylemesi için bir haberci gönderdiler. Atinalı ünleyici Boiotia’lılara şunları söyledi; tapınağa girdiklerinde, saygısızlık etmek gibi bir niyetleri yoktu. Yalnızca kendilerine zarar verenlere karşı savunmak için ondan yararlanmak istemişlerdi. Zira atalarından bir bölgeyi ele geçirdiklerinde ne olursa olsun kutsal yapılara ve o ana kadar yürürlükte olan ritüele hürmet gösterilmesi gerektiğini öğrenmişlerdi.

³⁶ Sinn 1993, 88–109.

³⁷ Sclesinger 1933, 48–52; Henssler 1954, 97; Gould 1973, 74–103; Sinn 1993, 88–109; Rigsby 1996, 9–11; Derlien 2003, 45–50.

³⁸ Ksen. An. II. 4. 22; Plut. mor. 290c; Sclesinger 1933, 36–38; Dignas 2002, 297.

Eski Yunan dünyasında *hiketes*'in insana³⁹ ya da bir tanrı heykeline diz çöküp yalvarması veya bir sunnağa oturması ritüel bir hareketti⁴⁰. Öyle ki bazen *hiketes* için bir sunak, “*kırılmaz kalkandan ve tahkimli surdan çok daha güçlü*” olabilirdi⁴¹. Antikçağda kişi, tapınağa sığındığında veya tanrıya ait herhangi bir şeyle fiziksel temasta bulunduğunda⁴² ona zarar verilmemesi ya da kişinin dokunulmazlık durumu; kente veya bireylere yalvarıcı olarak sığınan şahıs için de söz konusuydu. Örneğin yaklaşık İÖ. 545 yılında Pers Kralı Kyros, Kyme'lilerden kendilerine sığınmış olan Paktyas'ı isteyince, Kyme'liler onu teslim edip etmeme konusunda Didyma Apollon'una danıştılar. Kahin, Paktyas'ı teslim etmeleri gerektiğini söyleyince de onu Perslere vermeye karar verdiler. Fakat kentin önde gelenlerinden Herakleides oğlu Aristodikos yurttaşlarına engel oldu. Zira kahine güveni yoktu. Ayrıca elçilerin doğruyu söylediklerinden şüphe ediyordu. Bunun üzerine bizzat kendisinin de yer aldığı bir heyetle ikinci kez kahine danışıldı. Kahin gene, Paktyas'ı Perslere teslim etmeleri gerektiğini bildirirince, Aristodikos tapınağın çevresinde dolaşmaya başladı. Mihraptaki serçeleri ve yumurtadan yeni çıkmış küçük kuşları ürkütüp kaçıyordu. Derken tapınağın derinliklerinden “*Hey, sen, insanların en dinsizi, ne yapıyorsun? Tapınağıma sığınmış olanları kaçıyorsun*” sözü işitildi. Aristodikos ise, “*Ya sen, efendimiz, sığınanların gayretli savunucusu, sen de Kyme'lileri bir sığınmış teslime çağırıyor musun?* dedi. Bunun üzerine kahin “*Evet çağırıyorum; ama bunu günaha girip yakın zamanda yok olasınız ve bir daha buraya gelip te kendilerine sığınmış bir kişiyi teslim edelim mi sorusunu sormayasınız diye yapıyorum*” cevabını vermiştir⁴³. Bu şekilde Apollon, tapınağa ve kente sığınan *hiketes*'in her durumda korunması gerektiği mesajını vermiştir.

Hiketes masum olduğu gibi suçlu, hırsız, borçlu, katil de olabilirdi. Bu nedenle yalvarıcı, bazen kentin güvenliğini çok rahatlıkla tehlikeye sokabilirdi. Ayrıca kamu düzeni için de sorun teşkil edebilirdi⁴⁴. Antikçağda herhangi biri, kendisine sığınan *hiketes*'i koruyup korumama yetkisine sahipti. Kendisine başvuran kişinin haklı olduğuna inanırsa, yalvaran kişiyi himaye ederek veya onu yücelterek ritüel bir karşılık verebilirdi. Bunun yanı sıra

³⁹ Örneğin Diomedes'in, Dolan'a yalvarması (Hom. *Il.* X. str. 450–455); Hektor'un, Akhilleus'a yalvarması (Hom. *Il.* XXII. str. 335–345); Priamos'un Hektor'un ölüsünü almak için Akhilleus'a yalvarması ve Hektor'un naaşı karşılığında kurtarmalık vermesi (Hom. *Il.* XXIV. str. 475-485 vdd.; 570.); Odysseus'un, Arete'ye ve Alkinoos'a yalvarması (Hom. *Od.* XVII. str.140–145).

⁴⁰ Hom. *Od.* XXII. 33 vd.; Hdt. I. 159; V. 70–1; Eur. *IA.* 911, 973–974; Eur. *Ion* I. 1250–1260; Thuk. I. 126. 3. 12; Plut. *Sol.* XII. 1.

⁴¹ Aiskh. *Hiket.* 190; Eur. *Herakl.* 260.

⁴² Gould 1973, 75–85; Schlesinger 1933, 32–36; Sinn 1993, 88–92; Chaniotis 1996, 66 vd.

⁴³ Hdt. I. 159.

⁴⁴ Tapınak veya bireye sığınan kişilerin kamu düzenini bozduğu gerekçesiyle Kyrene'de bu hususla ilgili alınan ünlü yasa için bk. Servais 1960, 112–117; Kontorini 1989,17–29 n° 1=SEG XXXIX 729.

hiketeia, tapınaklara ait yasal bir dokunulmazlık hakkıydı⁴⁵. Ancak bazen yasalar karşısında tapınağa sığınmak yeterli olmayabilirdi. Keza tanrı veya tanrının rahibi sığınan kişiyi kabul etmeyebilirdi⁴⁶. Aynı şekilde kentin vatandaşları da bunu tasvip etmeyebilirdi⁴⁷.

Genellikle tapınağa sığınan kişinin, haklı olup olmadığına karar verilmesi için tapınak tarafından bir tür duruşmaya tabi tutulması istenilmekteydi⁴⁸. Andania mistik kültürüyle ilgili İÖ. 90 yılına ait yazıtta⁴⁹, kültürün kurucusu söz konusu yerin köleler için sığınak olmasına karar vermiştir. Ayrıca hiç kimse, sığınan kişiyi korumaya, işe almaya ya da yiyecek vermeye yetkili değildi. Nitekim tapınağa kaçan kölenin, haklı olup olmadığına rahibin bizzat kendisinin karar vermesi şart koyulmuştur. Kentlere gelince modern yasalarda olduğu gibi eski yasalarda da iade hakkı yoktu. Bir devletin yargılama dairesinden herhangi bir şahsın diğer bir devlete nakli, ancak her iki gücün rızasıyla yani nakil antlaşmasıyla yapılabilmekteydi⁵⁰. Bir takipçi, siyasi ve dini çıkmazlarda, tehdit edici savaşlar sırasında kendisine teslim olan kaçağı kentine kabul etmesini tartışabilir veya isteyebilirdi. Bu söz konusu olayla ilgili oldukça ünlü örnekler vardır. Kyros'un, Kyme'ye sığınan Paktyas'ı Kyme'lilerden istemesi⁵¹, İskender'in Atinalılardan Harpalos'u, Romalıların Prusias'tan Hannibal'i⁵², Tigranes'ten ise Mithridates'i⁵³ istemeleri bu duruma güzel bir emsal teşkil etmektedir⁵⁴. Yunan edebi kaynaklarda ise ilk olarak Aiskhylos'un *Hiketides* eserinde karşılaşmaktayız⁵⁵. Savaşlar sırasında bu dokunulmazlık ilanı, *asylia* hakkının yerleşmiş kanıtı olarak kabul edilebilir⁵⁶.

Genel itibariyle Arkaik Dönem'de *asylia* terimi, *hiketeia*, *hieros* ve *kataphyge* kavramlarıyla mevcudiyetini kanıtlamaktadır. Klasik Dönem'de ise, ilk olarak antik

⁴⁵ Sparta'lılar Plataia'yı kuşattıkları sırada, Plataia'lılar, teslim olmak istediklerini Sparta'lılara haber vermek için bir elçi göndermişlerdir. Elçi konuşmasında, "biz, size kendi isteğimizle teslim olduk, size avuçlarımızı açtık. Eski Yunanlıların yasası, yalvaranların öldürülmesini yasaklar" der (Thuk. III. 58. 4).

⁴⁶ Zira, tanrı her yalvaranı kabul etmeye ve himayesi altına almaya mecbur değildi.

⁴⁷ Lykurgos (*Orat.* 93)'de Apollon'un, Atina'dan sürgün edilmiş olan Kallistratos'a vatanına geri döndüğü taktirde, yasalara uygun muamele edileceğini buyurduğunu aktarır. Bunun üzerine Kallistratos Atina'ya geri döner. Ancak tam aksine bir durumla karşılaşır. Bunun üzerine On iki Tanrı sunağına sığınır. Buna rağmen Kallistratos yine de kurtulamaz. Lykurgos bu durumu (*Orat.* 93), günahkar için yasalara uygun muamele cezalandırmaktır; ayrıca tanrı suçlu kişiyi, mağdur olanlar adına cezalandırmak için geri çağırır şeklinde yorumlar. Ayrıca bk. Eur. *Ion* 134–135; Apul. *Met.* VI. 2–3.

⁴⁸ Eur. *Ion* I. 1251; Euripides'e (*fr.* 1049 N=*Oedipus*) göre, Oidipus vatandaşlarına, haksız bir kişi sunağına oturduğunda, gelenekler göz önünde bulundurulmadan ve tanrılardan korkulmadan sığınan kişiyi sunaktan alıp mahkemeye götürmelerini emretmiştir. Ayrıca bk. Mikalson 1991, 75 dn. 33; Rigsby 1996, 11; Chaniotis 1996, 68 vdd.; 79-83.

⁴⁹ *IG. V 1390=Syll³ 736*; ayrıca bk. von Woess 1923, 175 vd. dn. 3; Schlesinger 1933, 38; Habicht 1957, 229; Chaniotis 1996, 80.

⁵⁰ Rigsby 1996, 11; Bikerman 1938, 150.

⁵¹ Hdt. I. 157 vdd.

⁵² Liv. XXXIX. 51.

⁵³ Memnon 46. 2–3; Plut. *Luc.* XXI. 6; App. *Mithr.* 84; ayrıca daha fazla bilgi için bk. Arslan 2007, 374 vdd.

⁵⁴ Başka örnekler için bk. Hdt. IX. 86; Polyb. XXX. 8–9; Tac. *Hist.* III. 48.

⁵⁵ Danaos'un kızları Aigyptos'un oğullarıyla evlenmemek için babalarıyla birlikte Mısır'dan kaçarak Argos'a sığınmak isterler. Argos kralı, Mısırlı bir kahraman tarafından savaşla tehdit edilmesine rağmen, onları büyük bir konuk severlilikle kabul eder (*Aiskh. Hiket.* 609).

⁵⁶ Rigsby 1996, 11.

kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. En erken antik kaynaklarda *asylia* çeşitli –sığınılacak bir yer, doğal afetten korunma, bireye zarar verilmemesi– anlamlarında kullanılmaktaydı⁵⁷. Epigrafik belgelerde ise, ilk olarak tapınak sınırlarında karşımıza çıkmaktadır. İÖ. V. yüzyılda Korinthos'taki bir tapınağın sınırında “*kutsal dokunulmaz sınır*” ifadesi geçmektedir⁵⁸. İÖ. IV. yüzyılda Dionysos *Bakkhos* adına Tralleis'te alınan karar, Küçük Asya için *asylos* sınır yazıtlarının en erken örneğini oluşturmaktadır⁵⁹. Bu dekrete, Tralleis'liler, Dionysos *Bakkhos* Tapınağı'nın *hiketeria* [yalvarma/niyaz etme] ve *asylia* hakkına sahip olmasına karar vermişlerdi. Dionysos *Bakkhos* yazıtına göre, Tralleis'lilerin tapınağa yalvarıcı olarak sığınmış kişiye haksızlık etmeyeceklerdi. Ayrıca *hiketes*, tapınağa karşı herhangi bir saygısızlıkta bulunmayacaktı. Arkaik ve Klasik dönemlerde tapınakların iki türlü dokunulmazlığı vardı: bütün tapınaklar *hikesia* hakkına sahipti; ancak her tapınak *asylia* imtiyazına sahip olmayabilirdi⁶⁰.

Asylia (= dokunulmazlık [ἄσυλία]) Klasik Dönem'de yeni anlamlar kazanmaya başlarken, Hellenistik Dönem'de *hikesia* kavramını da içine alarak kullanım alanı oldukça genişlemiştir⁶¹. Klasik Dönem'de kentler, kendilerine hayırhahlıkta bulunan kişilere *asylia* hakkı tanımaktaydılar. Hellenistik Dönem'de ise, bu ayrıcalık tapınaklar ile birlikte kent ve egemenlik alanına resmen verilmeye başlanmıştır. Klasik Dönem'de *asylia* kavramının taşıdığı anlam toplumsal ve dini yaşam tarzıyla şekillenmiştir. Diğer bir deyişle Klasik Dönem'de halkın geleneği ve yaşam tarzıydı. Bu gelenek Hellenistik Dönem'de devam etmekle birlikte, bütün Hellenler için kent ve egemenlik alanlarıyla ilişkilendirilerek *asylia*'nın farklı bir kullanımı ortaya çıkmıştır. Artık kentin tanrısının onurunu yüceltmek vesilesiyle kent ve egemenlik alanı *kutsal ve dokunulmaz* (= *hiera kai asylos* [ἱερὰ καὶ ἄσυλος]) ilan edilmeye başlamıştı⁶². Klasik Dönem'de *hiera kai asylos*'la Polybius'un Elis'in özel ayrıcalıklarını tasvir ederken karşılaşmaktadır. Polybius'a (IV. 73. 9–74. 1) göre Hellenler, Elis'lilerin kutsal yaşamlarından ve Olympia yarışmalarından ötürü, onların arazisinin *hiera kai asylos* “*kutsal ve dokunulmaz*” olmasına karar vermişlerdi. Böylelikle Elis'liler savaştan muaf olacaktı ve Olympia yarışmalarını özgürce yönetebileceklerdi. Bu nedenle Elis'liler uzun süre savaş ve her türlü tehlikeden korunmuşlardı⁶³. Hellenistik Dönem'de de kentler, Klasik Dönem'de hali hazırda var olan *asylia* kavramını kendilerine örnek ve model olarak

⁵⁷ Parmenides *fr.* VIII. 47–48; *Eur. Med. str.* 386–388; *Hel. str.* 587; *Plat. Leg.* 866D; *Aiskh. Hiket. str.* 609.

⁵⁸ *Corinth VIII. 1 22=LSCG Suppl. 34: [ἵερος ἱερός?] ἄσυλος· με καταβιβασκέτο· ζαμία.*

⁵⁹ *CIG* 2919; *LSAM* 1955, n° 75; *LBW* n° 1651; *I.Tralleis* n° 3=*Tralleis* n° 1.

⁶⁰ Jaenisch 1868, 14–36.

⁶¹ Sclesinger 1933, Dignas 2002, 290.

⁶² Radet 1890, 227; Robert 1969a, 289 dn. 3; Rigsby 1996, 14 vdd; Dignas 2002, 290; Derlien 2003, 123–126; Strang 2003, 211 vdd.

⁶³ Ayrıca bk. *Diod. VIII. 1–2; XXXVII. 7. 1; Ephoros FGrHist 70 F 115 [= Strab. VIII. 3. 33 c. 162].*

almışlardı. Bu bağlamda tanrı ve tanrıçalarının onurunu arttırmak bahanesiyle krallar, birlikler ve diğer kentlerden, kent ile egemenlik alanlarına resmen *hiera kai asylos*'un bahşedilmesi veya tanınması stratejisini benimsemişlerdi. Ayrıca korsan faaliyetlerinden yurttaşlarını ve kentlerini korumak amacıyla, kent ile egemenlik alanları haricinde vatandaşları için de bireysel *asylia* hakkı bahşedilmesini talep etmekteydiler⁶⁴.

Hellenistik Dönem'de *asylia* hakkı, Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentler tarafından kentin tapınağıyla birlikte kent ve egemenlik alanına tanınan bir imtiyaz olmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak kentler söz konusu imtiyazı elde etmek için sistemli bir politika/yöntem geliştirmeye başlamışlardır.

Roma'nın hüküm mercii olarak –İÖ. 193–İÖ. 38– ortaya çıkışıyla birlikte *asylia*'nın anlamı giderek daralmıştır. Nitekim Hellenistik krallar zamanındaki işlevi artık sona ermeye başlamıştır. Bunun sonucu olarak kentlerin *asylia* hakkını elde etmek amacıyla Hellenistik krallar zamanındaki yoğun diplomatik faaliyetleri azalmıştır. Keza *asylia* hakkının tanınması ve Hellenler nezdinde bu imtiyazın kabul görmesi için kentlerin sadece Roma'nın sempatisini kazanmaları veya Roma'ya sadakatlerini göstermeleri kafi gelmekteydi. Şöyle ki artık kentlerin, Hellenistik krallara, Delphoi Apollon Tapınağı'na ve Hellas kentlerine bu imtiyazı kabul ettirmelerine ve bu amaçla elçi göndermelerine lüzum kalmamıştır. Bunun yanı sıra Romalılar, Teos ve Delphoi haricinde⁶⁵ kent ve egemenlik alanına *hiera kai asylos* tanımamaktaydı; sadece kentin tapınağına bu ayrıcalığı bahşetmekteydi⁶⁶. Zira Romalılar nezdinde *asylia*, “sığınak veya sığınılacak yer” anlamına gelmekteydi. Bu bakımdan Romalılar için *asylia*, Eski Yunanca'daki *hikesia* terimine eşittir⁶⁷.

Augustus (İÖ. 27–İS. 14) zamanında Romalılar *asylia* hakkını kentlerin iç huzurunu ve düzenini bozan yasal bir sorun olarak değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, Augustus tarafından *asylia* hakkında bir sınırlamaya gidilmiştir. Augustus, kentin iç huzurunu ve düzenini bozduğu gerekçesiyle Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon temenos*'unun sınırlarını daraltmıştır⁶⁸.

⁶⁴ *I. Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* n° 3; *Syll*² 280=*Teos* n° 3; *CIG* 3055=*Teos* n° 7; *I. Cret.* I VIII, n° 8=*Teos* n° 8; *CIG* 3047=*Teos* n° 9; *I. Cret.* IV. 197 [Anaphe]; Benecke 1934, 17–19=*IG* IX. I.² 195a [Khios]. Ayrıca bk. Souza 1999, 69–73.

⁶⁵ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1; Sherk 1969, 21–25 n° 1 [Delphoi].

⁶⁶ *SEG* XXXIII 973=*Kolophon* n° 2 (Apollon *Klarios* Tapınağı); *I. Stratonikeia* n° 505=*Stratonikeia* n° 1 (Lagina'daki Hekate Tapınağı); *I. Stratonikeia* n° 12=*Stratonikeia* n° 6 (Panamara'daki Zeus Tapınağı); *I. Ephesos* n° 1520=*Ephesos* n° 1 (Artemis Tapınağı); *Aphrodisias* n° 1 (Aphrodite Tapınağı); 2=*Tac. ann.* III. 62. 2; *Miletos* (Apollon *Didymeus*): *OGIS* 472; *Oropos* (Amphiaraios Tapınağı): Sherk 1969, 133–138 n° 23; *Mopsuestia* (Isis ve Sarapis Tapınağı): Sayar-Siewert-Taeuber 1994, 113–130; *Sardeis* (Artemis *Sardiane* Tapınağı): Hermann 1989, 127–164; *Pergamon* (Asklepios Tapınağı): Sherk 1969, 281–284 n° 54a, 286–287 n° 55; *Magnesia ad Maendrum* (Artemis *Leukophryene* Tapınağı): *Tact. ann.* III. 62. 1; *Hierokaisareia* (Artemis Tapınağı): *Tact. ann.* III. 62. 3. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 28; Dignas 2002, 293.

⁶⁷ Dignas 2002, 293.

⁶⁸ Strab. XIV. 1. 23 c. 641.

Yaklaşık İS. 22/23 yılına gelindiğinde ise *Senatus* tarafından *asylia* hakkında genel bir sınırlamaya gidilmiştir⁶⁹. İmparator Tiberius (İS. 14-İS. 37), Hellen tapınaklarının elindeki dokunulmazlık hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin sızlanmaların artması üzerine, *Senatus* tarafından geniş çaplı bir soruşturma açarak eyaletlerdeki tapınaklarda bir düzenleme yapılmasını istemiştir⁷⁰. Bu nedenle kentler haklarını savunmak için başkent Roma'ya birer delege göndermeye çağırılmışlardır. Zira tapınaklar, kaçak kölelerle dolmaya başlamıştı. Tapınaklar sığınak olma⁷¹ işleviyle alacaklılara karşı borçluların ve en ağır suçları işlemiş kişilerin dahi barınağı olmuşlardı. Tanrıların kutsallıklarını korumak adına insanların en alçaklarını koruyan bir ulusun düzenini bozan kargaşalığı, kontrol altına alabilecek yeterince güçlü bir yetki yoktu⁷². Bundan dolayı, kentlerin elçiler göndermelerine karar verildi⁷³. Kentler, bu hileli imtiyazla gasp edildikleri için bunu yapmaya gönüllü olarak meyilliydiler. Bu nedenle, eski efsanelere ait belgeleri, kralların dekretlerini, Roma'ya sadakatleri sonucunda Romalıların kendileri adına almış oldukları kararnamelerin veya tebligatların birer nüshasını getirerek *Senatus*'a takdim etmişlerdir⁷⁴.

İS. I.-İS. III. yüzyıla ait epigrafik belgelerde⁷⁵ ve nümizmatik⁷⁶ buluntularda *asylia* ifadesine sıkça rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra İS. III. yüzyıl epigrafik belgelerde, *hiera kai asylos* deyimini nadiren karşımıza çıkmaktadır⁷⁷. Ancak bu dönemlerde *asylia* terimi, kentler için sadece *neokoros*⁷⁸ gibi onursal bir unvan olarak kullanılmış olsa gerektir⁷⁹.

⁶⁹ Suet. *Tib.* XXXVII. 3; Tac. *ann.* III. 63.

⁷⁰ K. J. Rigsby'e (1996, 3; 29; 35) göre, bu dönemden sonra kentlere yeni *asylia* hakkı tanınmamıştır; sadece İS. 22/23 yılından önce bahsedilen bu imtiyazlar tasvip edilmiştir.

⁷¹ Roma İmparatorluk Dönemi'nde, bir kişinin tanrıyı simgeleyen şeylere sığındığında elde ettiği dokunulmazlık, İmparatorun heykeline sığındığı zaman da geçerliydi. Şöyle ki, imparator heykelleri artık bir sığınma alanına dönüşmüştü. Bazen İmparatoru yardıma çağırarak için adının zikredilmesi bile kafi gelmekteydi. Apuleius'un (*Met.* III. 729) öyküsünde, eşeğe dönüşen Lucius haydutlarca bir kent pazarından güdülerek geçirilirken, yardım etmesi için imparatora yalvarmaya çalışır. "*Muhterem adını zikrederek Caesar'ı çağırılmaya çalıştım ve gerçekten de anlaşılabilir ve yüksek bir sesle "ey" diye bir süre haykırdım; fakat Caesar'ın adını söylemeye fırsatım bile kalmadı*". Doğal olarak, Lucius'un anırması haydutlardan dayak yemesine neden oldu. Ancak en nihayetinde onu hepimizin tanıdığı Jupiter, yani imparatorun kendisi kurtardı. Ayrıca bk. Phil. *vit. Apoll.* I. 15; Ulpianus, *Digest* XXI. I. 19. 1.

⁷² Tac. *ann.* III. 60. 1; Plut. *mor.* 828d.

⁷³ Tac. *ann.* III. 60. 2.

⁷⁴ Tac. *ann.* III. 60. 3.

⁷⁵ Merkelbach-Şahin 1988, n° 14; 48; 151.

⁷⁶ *BMC Cilicia* 296 n° 128A [Side]; Karwiese 1970, 331 vdd [Ephesos].

⁷⁷ *LBW* 875=IGR IV 581; *LBW* 988=IGR IV 567; *I.Side* n° 26; Crampa 1972b, n° 61=SEG XL 987.

⁷⁸ *Neokoros*, "tapınak bekçisi" bir eyaletteki tüm tapınaklardan sorumlu din adamıdır. Bu din adamları imparatorlarını tanrılaştırma işlevini de üstlenince, imparatorlar adına tapınaklar inşa eden kentler de *neokoros* olarak adlandırıldılar. Bu bakımdan *neokoros* unvanına nail olmak kentler için önemli bir övünç kaynağı olmaya başladı.

⁷⁹ Kuzey Phrygia'daki Aizanoi'da ele geçen İS. III. yüzyıla ait heykel kaidesinde kent, *hiera kai asylos, neokoros* olmakla övünmektedir (*LBW* 875=IGR IV 581): [τῆς ἱεράς καὶ] ἀσύλος καὶ [νεωκόρο]υ τοῦ Διὸς [Αἰζανει]τῶν πόλεως. Ayrıca bk. *LBW* 988=IGR IV 567; *I.Side* n° 26.

1. HELLENİSTİK DÖNEM'DE *HIERA kai ASYLIA*

Antikçağda insanlar tanrının gazabından korktukları için tanrı huzurunda günah işlemekten kaçınırlardı. Bir kişi tapınağa sığındığında ya da tanrı heykeli ve sunak gibi tanrısal bir objeyle fiziksel temasta bulunulduğunda o kişiye zarar verilmezdi. Dokunulmazlık durumu aynı zamanda kente veya kişiye yalvarıcı olarak sığınan şahıs için de geçerliydi. Tanrıyı simgeleyen nesnelere ve koruması altındaki kişilere karşı suç işleyenlerin eninde sonunda cezasını vereceği inancı hakimdi. Zira tanrıya ait olan nesnelere ve yalvarıcılara karşı yapılan kötülükler, gerek insanların gerekse tanrıların nezdinde diğer tüm suçların ve günahların en kötüsü olarak değerlendirilirdi.

Dokunulmazlık (= *asylia* [ἄσυλία]) terimi Arkaik Dönem'den itibaren zaman içinde yeni anlamlar kazanmıştır. Hellenistik Dönem'de *hikesia* kavramını içine alarak kullanım alanı oldukça genişlemiştir⁸⁰. Bu imtiyazı esas itibariyle iki ana başlık altında incelemek mümkündür⁸¹. Bunlardan birincisi Klasik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar bireylere veya bir kentin bütün vatandaşlarına tanınan *asylia* hakkıydı⁸². İkincisi ise, İÖ. III. yüzyıldan itibaren tapınaklarla birlikte kent ve egemenlik alanına bahşedilen *kutsal ve dokunulmaz*'lık (= *hiera kai asylos* [ἱερὰ καὶ ἄσυλος]) imtiyazıydı.

Kişilere tanınan *asylia* hakkı, Klasik Dönem'le birlikte⁸³, yaklaşık İÖ. 450 yılından itibaren, kente hayırhahlıkta bulunmuş vatandaşlara verilmekteydi. Kentler bu hakkı kendilerine çeşitli şekillerde hizmetlerde bulunan *proksenos*'lara⁸⁴, bireysel gruplara⁸⁵ veya

⁸⁰ von Woess 1923, 75–92; Sclesinger 1933, 6–52; Welles 1934, 57; Dignas 2002, 290.

⁸¹ Sclesinger 1933, 53 vdd.; Robert 1930, 330 dn. 2 [= *OMS* I 149].

⁸² Maalesef bireylere tanınan *asylia* hakkına ilişkin şu ana kadar yapılan sistemli bir çalışma yoktur. Konuyla ilgili genel bilgi için bk. von Woess 1923, 192–199; Sclesinger 1933, 53–59; Gauthier 1972, 209–284; Bravo 1980, 675–987; Rigsby 1996, 32; Derlien 2003, 121–123.

⁸³ *Syll*³ 55; ayrıca bk. Sclesinger 1933, 53–59; Derlien 2003, 121 vdd.

⁸⁴ *Proksenos*, devletin baş misafiridir. Günümüz anlamıyla bir teşrifatçılığa ya da protokole dönüşen *proksenia*'lık bir konuk ağırlama örgütüdür. Yabancı bir kent tarafından kendilerine tanınan bu imtiyaz sayesinde kişiler, kentteki öbür yabancılara oranla; *enktesis* “mal mülk edinme”, *ateleia* “vergiden muhafiyet”, *asylia*, halk toplantılarına ve *synedria*'lara giriş, *politeia* “vatandaşlık” *etc.* gibi haklara sahiptiler. *Proksenos*, bu imtiyazı bahşeden kente karşı manen sorumluydu. İmtiyaz tanıyan kentin çıkarlarını gözetlemekle ve kendi kentiyile bu ayrıcalığı bahşeden kent arasında çeşitli konularda aracılık etmekle görevliydi. Ayrıca, diplomatik görüşmeleri yürütmek sorumlulukları arasındaydı. Bu bakımdan kente gelen elçiler, ilk olarak onlara başvuruydu.

⁸⁵ Örneğin İÖ. 237/236 yılında Aitolia'lılar, İonia-Hellespontos Dionysos zanaatkarlar loncasına (*tekhnitai*) *asylia kai asphaleia* imtiyazı bahşetmişlerdir (*Syll*³ 507).

İÖ. III. yüzyıldan itibaren, Teos'a yerleşmiş olan İonia-Hellespontos Dionysos zanaatkarlar loncası Teos'tan bağımsız olarak yönetilen bir kurumdur (*SEG* II 580; Herrmann 1965, 102 dn. 105; Aneziri 2003, 375 vdd.; Stranger 2007, 247–272). İonia-Hellespontos Dinyos zanaatkarlar loncası en az bir kent organizasyonu gibi politik bir yapıya ve statüye sahipti (*I. Magnesia* n° 54= *Magnesia* n° 9; ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Aneziri 2003, 128–132; Stranger 2007, 260 vdd).

kentlerine elçi olarak gelen şahıslara⁸⁶ bahşetmekteydiler⁸⁷. Bu şekilde kent, *asylia* hakkı tanıdığı kişiye kentin egemenlik alanı içerisinde olduğu süre zarfında can ve mal güvenliğini sağlayacağı garantisini vermekteydi. Hellenistik Dönem’de özellikle Aitolia’lılar tarafından birçok kentin vatandaşlarına sıklıkla söz konusu ayrıcalığın verildiği görülmekteydi⁸⁸. Bireylere bahşedilen ayrıcalıklarda ise, bilhassa kentin yabancı birine ithalat ve ihracat hakkı tanıdığı, “*bedel ödemededen ve sözleşme yapmaya gerek kalmadan*” (= *asylei kai aspondei* [ἀσυλεί και ἀσπονδεί]) deyimini sıklıkla kullanılmaktaydı⁸⁹. Bu ayrıcalık özellikle kente yararlılıkta bulunan kişilere bahşedilmekteydi. Zira kent, bu imtiyazı tanıdığı kişilere, “*savaştta ve barışta*” herhangi bir koşul koymadan kente rahatlıkla girip çıkma serbestliğini tanımaktaydı. Ayrıca bu kişinin kendisine ve kendisiyle birlikte getirdiği mal-mülküne hiçbir şekilde dokunulmamaktaydı⁹⁰. Diğer yandan bu deyimın dini bir imge içermediği gözlemlenmektedir. Çünkü, *asylei kai aspondei* deyimının geçtiği epigrafik belgelerde sıklıkla kullanılan “*kente giriş ve çıkışlarda*” [ἔσπλουυ και ἔκπλουυ] deyiminden de açıkça anlaşılacağı üzere, bu dokunulmazlık aynı zamanda ticari imtiyaz niteliği taşımaktaydı⁹¹.

Bununla birlikte, nadir de olsa Klasik Dönem’de, bir kentin bütün vatandaşlarına *asylia* hakkının tanındığı durumlara rastlanmaktadır⁹². Hellenistik Dönem’de ise, birden çok kente bu ayrıcalık tanınmıştı⁹³. Kent ve egemenlik alanı ile birlikte bütün vatandaşlara tanınan *asylia* hakkına ilişkin meclis kararlarında, tanrı onurlarının yüceltilmesinden veya tanrıya ibadetten nadiren bahsedilmekteydi⁹⁴. Kentler vatandaşlarının korsanlar tarafından ele geçirilmesinden ve halkın taşınabilir mal-mülklerinin haydutlar tarafından gasp edilmesinden muzdarip olmaktaydılar. Bu bağlamda kentler korsanlık ve yağmacılık faaliyetlerini destekleyen Aitolia’lılara ve Giritlilere birbiri ardına elçi heyetlerini göndererek güvenlikleri konusunda alınması gereken tedbirler üzerine onlarla müzakere etmekteydiler. Zira kent ve kentin egemenlik alanlarının yanı sıra bütün vatandaşları için *asylia* hakkı talep ediyorlardı.

⁸⁶ Örneğin Eretria’lılar, Artemis *Leukophryeneia* festivaliyle birlikte kent ve egemenlik alanlarına *asylia* hakkını tasvip etmelerini rica etmek için gelen Magnesia elçilerine bireysel *asylia* imtiyazı da tanımışlardır (*I.Magnesia* n° 48=*Magnesia* n° 6). Ayrıca elçilere tanınan *asylia* için bk. Diod. XXXIII. 5. 4.

⁸⁷ *Syll*³ 110; 254a; *IG* IX II 257; IV² 16; II/III² 1, 12; II/III² 1, 81; XII 5, 24; XII 5, 481; I² 58; IV² 47; *Syll*³ 355; 399; 522; 692; 698 *etc.* Daha detaylı bilgi için bk. Schlesinger 1933, 53–59.

⁸⁸ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Benecke 1934, 17 vdd.

⁸⁹ Gauthier 1972, 208 vdd.; Bravo 1980, 675–987; Gauthier 1982, 553 vdd.

⁹⁰ Gauthier 1972, 209–284; Bravo 1980; 675–987; Rigsby 1996, 32.

⁹¹ *I.Iasos* n° 42; 54; 47; (Bu yazıtlar İÖ. IV. yüzyıl sonuna tarihlenmektedir); *I.Samos* n° 190=*SEG* I 362 (İÖ. 306); *I.Mylasa* n° 633; 961; *I.Labraunda* n° 40; 42; *I.Magnesia* n° 1; 2; 4; 5-7b-c; 9–11; 67 *etc.*

⁹² *Staatsv* II. 146=Gauthier 1972, 222–226; *LSCG* Suppl. 41; Chaniotis 1991, 247–252.

⁹³ Daha detaylı bilgi için bk. Benecke 1934, 17–31.

⁹⁴ Rigsby 1996, 19.

Böylelikle korsan veya yağma faaliyetlerinden mal-mülklerini ve yurttaşlarını korumayı amaçlıyorlardı⁹⁵.

Klasik Dönem’de, kutsal yerler ve tapınaklar doğal olarak dokunulmazdı⁹⁶. Başka bir deyişle hem tapınağın hem de bireylerin sahip olduğu haktı. Ancak Hellenistik Dönem’de kralların egemenliği altında, tapınakların ve bireylerin dokunulmazlık haklarının devam etmesi mümkün değildi⁹⁷. Hellenistik Dönem’de *asylia* bir hak olmaktan çıkmış, artık Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentler tarafından kentin tapınağıyla birlikte kent ve egemenlik alanına tanınan bir imtiyaz halini almaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak kentler, bu ayrıcalığı elde etmek için sistemli bir yöntem geliştirmeye başlamışlardır.

Bu çalışmanın temelini oluşturan tapınakla birlikte kent ile egemenlik alanına tanınan *asylia* hakkı, İÖ. III. yüzyıldan itibaren epigrafik ve numizmatik belgelerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Bu durum esas itibariyle Hellenistik Dönem’de kentler açısından kendilerini istenmeyen dış etkilerden –krallıklar, birlikler, korsan ve yağmacı kavimler, diğer komşu kentler– korumayı amaçlamaktaydı⁹⁸. Zira Hellenistik Dönem, bitmez tükenmez savaşların ve kargaşanın hakim olduğu bir dönemdi⁹⁹. Kralların, kendi krallıklarını ve hakimiyet alanlarını genişletmek veya korumak amacıyla birbirleriyle giriştikleri sürekli savaşlar ile kentlere yaptıkları müdahalelerin¹⁰⁰ yanı sıra korsanların, Küçük Asya’da özellikle kıyı kesimlerde

⁹⁵ *I.Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* 3; *Syll*² 280=*Teos* n° 3; *CIG* 3055=*Teos* n° 7; *I.Cret.* I VIII, n° 8=*Teos* n° 8; *CIG* 3047=*Teos* n° 9; *I.Cret.* IV. 197 [Anaphe]; Benecke 1934, 17–19=*IG* IX. 1.² 195a [Khios]. Ayrıca bk. Souza 1999, 69–73.

⁹⁶ Thuk. IV. 97; Paus. IX. 25. 10; Bauslaugh 1991, 38 vd.; Nock 1972, 487 vd.

⁹⁷ Hellenistik Dönem’de *asylia* hakkının ilan edilmesinde; Eski Yunan dünyasının geleneksel inancının ve tanrıya karşı dindarlığın azalmasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir (Sclesinger 1933, 64 vd.; Welles 1934, 57 vdd; Günther 1971, 82 dn. 86).

⁹⁸ Magie’e (1950, 504 vdd.) göre, kentler, *asylia* hakkıyla hakimiyeti altında buldukları Hellenistik kralların ve dış güçlerin kanunsuzca girişimlerinden kaynaklanabilecek zorbalık ya da şiddet karşısında kendilerini korumayı temenni ediyordu. Ayrıca bk. Welles 1934, 57 vdd; Herrmann 1965, 29–160; Gauthier 1972, 226–230; Souza 1999, 69–73; Dignas 2002, 291.

⁹⁹ İÖ. 281 yılındaki Kurupedion Muharebesi’nden sonra Lysimakhos Krallığı’nın yıkılmasıyla geriye İskender’in haleflerince kurulan Seleukos ve Ptolemaios krallıklarının yanında Pergamon, Pontos, Bithynia ve Kapadokya krallıkları sahneye çıkmışlardı. *Diadokhoi* ve halefleri tarafından sürdürülen bu genişleme politikasına adı geçen krallıkların dahil olması sonucunda Küçük Asya’da otorite boşluğunun ve kargaşanın daha da derinleşmesine yol açmıştır. Bu ortam, korsanlık ve haydutluk faaliyetleri için oldukça uygun fırsatlar sağlamıştır (Souza 1999, 43).

¹⁰⁰ Kentlerde garnizonlar kurulmaktaydı: İÖ. IV. yüzyılın son çeyreğinde I. Ptolemaios ile Iasos arasında yapılan anlaşma uyarınca (Garlan 1972, 223 vdd.); Iasos’a özgürlük (ἐλευθερος), özerklik (αὐτόνομος), haraçtan muafiyet (ἀφορολόγητος) hakkı tanıdığıdır. Ayrıca kentte garnizon kurulmayacağına (ἀφούρητος) dair yeminli bir antlaşma yapılmıştır (daha detaylı bilgi için bk. Bagnall 1976, 89–92). Bunun haricinde, krallar tarafından kentlere atanan garnizon komutanlarından bazıları, halkın mallarına el koyarak kente zarar vermekteydi. Yaklaşık İÖ. 246–243 yıllarına ait Boulagoras dekretine (*SEG* I 366) göre, Antiokhos II Hieraks’ın Samos’a atadığı memurları kendi inisiyatifleri doğrultusunda hareket ederek, halkın mallarını zapt etmişlerdi. Bununla birlikte, İÖ. III. yüzyılın sonlarına doğru IV. Ptolemaios’un valisine gönderdiği bir mektupta (Welles 1934, n° 30); Soloi’da kalan ordusunun buradaki evlerin bir kısmını işgal edip oturdukları ve kentte sıkıntı verdikleri için, derhal konuşlandıkları evleri boşaltmalarını emretmiştir.

Krallar, kent arazisinin bir kısmını alıp başka kente verebilmekteydiler: İÖ. 201/200 yılında Myos, V. Philippos tarafından ele geçirilmişti. V. Philippos, burayı erzak (incir) karşılığında Maiandros üzerindeki *Magnesia*’lılara vermiştir (Polyb. XVI. 15. 6; 24. 9).

Krallar kentlerden zoraki vergi almaktaydılar (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1). Ayrıca Kült ve tapınakları kendi kontrolleri altına almak amacıyla krallar kentlere yerel rahipler atamaktaydılar: İÖ. 209 yılında

yürüttükleri yağmacı faaliyetler kentlerin oldukça kötü duruma düşmesine yol açmıştı. Bu çekişmelerden ve haydutluk faaliyetlerinden olabildiğince az zarar görmek ve bu durumu kendi lehlerine kullanmak amacıyla kentler, diplomatik atakta bulunmuşlardır. Hellenistik Dönem’de kentler, Klasik Dönem’de hali hazırda var olan *asylia* kavramını kendilerine örnek ve model olarak almışlardı¹⁰¹. Bu bağlamda tanrı ve tanrıçalarının onurunu yüceltmek amacıyla krallar, birlikler ve diğer kentlerden, kent ile egemenlik alanlarına resmen *hiera kai asylos*’un bahşedilmesi veya tanınması stratejisini benimsemişlerdi. Ayrıca korsan faaliyetlerinden yurttaşlarını ve kentlerini korumak amacıyla, kent ile egemenlik alanları haricinde vatandaşları için de bireysel *asylia* hakkı bahşedilmesini talep etmekteydiler¹⁰².

Asylia teriminin Klasik Dönem’deki içeriği ve fonksiyonu Hellenistik Dönem’de genişletilmiştir. Epigrafik belgelerde *asylos* kavramının ilk kullanımlardan biri tapınak sınırlarıdır¹⁰³. Hellenistik Dönem’de bu ayrıcalık, tapınak sınırı için kullanılmaya devam etmekle birlikte¹⁰⁴; artık kent ile egemenlik alanına da yasal olarak tanınmaya başlanmıştı. İÖ. III. yüzyıldan itibaren kentler, yeni bir diplomatik hareketle tanrı veya tanrıçalarının onurunu yüceltmek amacıyla krallar, birlikler ve diğer kentlerden, kent ile egemenlik alanının resmen

III. Antiokhos, *cis-Tauros* valisi Zeuksis’e bir kararname (*prostagma*) göndermiştir (*SEG XXXVII* 1010). Bu kararname uyarınca, III. Antiokhos *cis-Tauros*’taki ἀρχιερεὺς τῶν ἱερῶν πάντων –*bütün tapınakların başrahibi*– olarak Nikanor’u atamıştır. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Malay 1987, 7–15; Ma 2002², n° 4.

¹⁰¹ Klasik Dönem’e ait Elis söylenceleri, Hellenistik Dönem’de insanları etkilemiş olabilir. Zira Eski Yunanlılar, Elis’lilerin kutsal yaşamlarından ve Olympia yarışmalarından ötürü, onların arazisinin *hiera kai asylos* “*kutsal ve dokunulmaz*” olmasına karar vermişlerdir. Böylelikle Elis’liler, kentlerini uzun süre savaş ve her türlü tehlikeden korumuşlardır. Diodoros’a (VIII. 1–2) göre, Elis’lilerin nüfus bakımından sayıları arttığı ve kendi yasalarına göre bizzat kendilerini yönettikleri zaman, Sparta’lılar onların büyümelerini endişeyle izliyorlardı. Bu bakımdan Sparta’lılar, Elis’lilerin barışın avantajlarından yararlanmaları ve hiçbir zaman savaş işlerinde deneyim kazanmamaları için, onlara toplum için yerleşik bir yaşam tarzı kurmalarına yardım ediyorlardı. Neredeyse bütün Hellen dünyasında benimsendiği üzere, onları tanrıya kutsattırdılar. Bundan dolayı Elis’liler, Kserkses’e karşı savaşa katılmadılar. Bilakis onlar tanrının onurlandırılmasıyla sorumlu olduklarından, tanrıya karşı görevlerini yerine getirdiler. Eski Yunanların kendileri arasında savaş olduğu zaman, bu iç savaşlarda, bütün Hellen kentleri kentin ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmazlığını korumaya özen gösterdikleri için, onlar herhangi bir şiddette maruz kalmazlardı. Polybios’a (IV. 73. 9–74. 1) göre, Olympia yarışmalarından ötürü Eski Yunanlılar onlara Elis arazisinin “*kutsal ve dokunulmazlık*” imtiyazını bahşedince, savaş ve her türlü tehlikeden korunmuş oldular. Daha sonra Arkadia’lılar, bütün Pisa bölgesi ve Lasion üzerinde hak iddia edince, onlar ülkelerini savunmak ve yaşam tarzlarını değiştirmek zorunda kaldılar. Ayrıca bk. Ephoros *FGrHist* 70 F 115 [= Strab. VIII. 3. 33 c. 162]. Diodoros’a (XXXVII. 7. 1) göre Sulla, Elis’ten oldukça fazla ganimet elde etti. Keza tapınak çok eski zamandan itibaren *asylia* hakkını muhafaza etmekteydi.

¹⁰² *I.Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* 3; *Syll*² 280=*Teos* n° 3; *CIG* 3055=*Teos* n° 7; *I.Cret.* I VIII, n° 8=*Teos* n° 8; *CIG* 3047=*Teos* n° 9; *I.Cret.* IV. 197 [Anaphe]; Benecke 1934, 17–19=*IG IX. I.*² 195a [Khios]. Ayrıca bk. Souza 1999, 69–73.

¹⁰³ İÖ. V. yüzyılda Korinthos’taki bir tapınak [*Corinth* VIII. ı 22=*LSCG Suppl.* 34]; İÖ. IV. yüzyıla ait Tralleis’teki Dionysos *Bakkhos* Tapınağı [*CIG* 2919; *LSAM* 1955, n° 75; *LBW* n° 1651; *I.Tralleis* n° 3=*Tralleis* n° 1].

¹⁰⁴ İÖ. 213–İÖ. 203 yılları arasına tarihlenen Khalkedon’daki Apollon *Pythios* Tapınağı’na ait sınır yazıtı [*Syll*² 550]; İÖ. II. yüzyılda Ephesos’taki Artemis Tapınağı [*Syll*² 574; *Syll*³ 989; *LSAM*, n° 85; *I.Ephesos* n° 1520=*Ephesos* n° 1]; İÖ. 4 Mart 44 yılında Sardeis’teki Artemis *Sardiane* Tapınağı [Hermann 1989, 127–164; *SEG XXXIX* 1290; *XLIII* 1267; *XLVI* 1522]; İÖ. 39 yılından sonra Aphrodisias’taki Aphrodite Tapınağı [Reynolds 1982, 159–161 n° 35; Herrmann 1989, 137 dn. 15; *SEG XXXIX* 1102; *SEG XLVI* 1392=*Aphrodisias* n° 2].

hiera kai asylos'unun bahşedilmesini veya tanınmasını rica etmekteydiler¹⁰⁵. Yani kentler, tapınağın dokunulmazlığını kent ve kentin egemenlik alanlarına dahil ederek, Hellenler nezdinde resmen bu dokunulmazlığı kabul görmesi için büyük bir çaba sarf etmekteydiler. Tapınak *asylos*'unu, kent ile egemenlik alanına yayma girişimine en güzel örnek, İÖ. II. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen ve Anaphe'de ele geçen epigrafik belge oluşturmaktadır (*I.Cret.* IV. 197): Anaphe dekretinde, “*Girit yasaları uyarınca tıpkı tapınağın dokunulmaz olması gibi, Anaphe’lerin kent ve kentin egemenlik alanı da asylon olsun*” ifadesi yer almaktadır¹⁰⁶.

Kutsal ve dokunulmaz (= *hiera kai asylos* [ἱερά καὶ ἄσυλος]) deyiminin epigrafik belgeler ve nümizmatik buluntularda kullanımı genelde şu şekildedir: Sadece kentin tapınağına (= *hieron* [ἱερόν]) bu hak tanınacaksa ἄσυλον şeklinde ifade edilirdi. Kent ve kentin egemenlik alanına (= *polis* ve *khora* [πόλις καὶ χώρα]) verilecek ise, ἱερά καὶ ἄσυλος olarak ilan edilmekteydi¹⁰⁷. Bununla birlikte, kent ve kentin egemenlik alanına bu ayrıcalık tanınırken nadir de olsa *hiera kai asylos* deyimini yerine sadece *asylos* kavramı da kullanılmaktaydı¹⁰⁸.

Tapınağın *asylon*'u ile kent ve egemenlik alanına tanınan *hiera kai asylos* birbirinden ayrı konular değildir. Nitekim Küçük Asya’da, İÖ. 281 yılından yaklaşık İÖ. 180 yılına kadar Eski Yunanlıların, tapınakları ile kentin egemenlik alanının *asylia* hakkının kabul edilmesi için izlemiş oldukları prosedürler aynıdır¹⁰⁹. Kentlerin izlemiş oldukları yöntem genelde şu şekildeydi: İlk olarak *asylia* hakkını herhangi bir kral ya da Delphoi Apollon’undan rica

¹⁰⁵ Radet 1890, 227; Robert 1969a, 289 dn. 3; Rigsby 1996, 14 vdd; Dignas 2002, 290; Derlien 2003, 123–126; Strang 2003, 211 vdd.

¹⁰⁶ *I.Cret.* IV. 197=Rigsby 1996, n° 175 str. 14–15.

¹⁰⁷ ... τό τε ἱερόν τὸ [τᾶς] Ἀφροδίτας τᾶς Στρατονικίδος καὶ τᾶν πόλιν τῶν Σμυρναίων [ἱερά] καὶ ἄσυλον εἶμεν: *OGIS* 229=*Smyrna* n° 1; *OGIS* 228=*Smyrna* n° 2; sadece ἱερά καὶ ἄσυλον: *Magnesia* n° 1–13; *Alabanda* n° 2; *Teos* n° 1–10 etc.

Hiera kai asylos'un farklı kullanımları için bk. Plut. *Ti. Gracch.* XXI. 5: “*dokunulmaz ve kutsal olan Tiberius’un ölümüyle kentin azizliğinin ve kutsallığının kirlendiğini belirtirler*”; Arist. XXI. 3; *mor.* 604A: “*Sürgün biri kutsal ve dokunulmaz bir yaşam sürebilir*”; Plutarkhos (*mor.* 270F-271A) Roma duvarı için “*dokunulamaz ve kutsaldır=kutsal ve dokunulmaz yer*” ifadelerini kullanmıştır [ἄβέβηλον καὶ ἱερόν=ἄβατον καὶ ἱερόν τόπον]; Plut. *Ti. Gracch.* XV. 6. 1: ἱερόν δὲ καὶ ἄσυλον οὐδὲν οὕτως ἐστίν, ὡς τὰ τῶν θεῶν ἀναθήματα “*hiçbir şey tanrılara sunulan adaklar gibi, bu kadar kutsal ve dokunulmaz değildir*”; ayrıca bk. Caes. *Gall.* III. 9. 3; [Sall.] *Resp.* I. 2. 7; Cic. *QRosc.* 30; Verg. *Aen.* XI. 594; Quint. VII. 1. 33; Tac. *Hist.* IV. 58. 6.

¹⁰⁸ Alabanda ve Anaphe’nin kent ile egemenlik alanına dokunulmazlık tanınmasına rağmen, *hiera kai asylos* deyimini yerine sadece *asylon* kullanılmıştır. Bu hususta Alabanda [*OGIS* 234=*Alabanda* n° 1] ve Anaphe [*I.Cret.* IV. 197=Rigsby 1996, n° 175] kentleri istisna teşkil etmektedir.

¹⁰⁹ K. J. Rigsby (1996, 20), bu zaman diliminin İÖ. 260 ile İÖ. 180 yılı arasında olması gerektiğini ileri sürmektedir. Zira, K. J. Rigsby (1996, 55 vdd.; 400 vdd.)’da en erken *asylia* yazıtının, İÖ. 260 yılına tarihlenen Boiotia’daki Koroneia kentinde yer alan Athena Itonia Tapınağı olduğunu iddia etmektedir. Ancak bu çalışmada, İÖ. 281 yılında Seleukos I Soter tarafından Nysa’daki Pluton Tapınağı’na bahşedilen *asylia* yazıtı [Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1] en erken örnek olarak baz aldığı için, bu dönemin İÖ. 281 yılına tekabül etmesi daha uygundur.

etmekteydiler. Bunu yapmadan önce kent ile egemenlik alanını kentin önde gelen tanrı veya tanrıçasına adamaktaydılar¹¹⁰. Öncelikle Delphoi Apollon Tapınağı ya da herhangi bir kraldan *asylia* hakkını elde etikten, kent ile egemenlik alanını kentin önde gelen tanrısına *kathierosis* yaptıktan sonra, bir elçi heyeti oluşturmaktaydılar. Elçi heyetinin görevi, kentlerine tanınan *asylia* hakkını huzuruna çıkmış oldukları kent meclislerine, birliklere ve krallara kabul ettirtmektir.

L. Robert (1984, 67 dn. 1)'de kentler kral veya Delphoi Apollon Tapınağı'ndan *asylia* hakkının bahşedilmesini rica ederken, bu imtiyazın sadece tapınağa mı; yoksa kent ile egemenlik alanına mı isteneceğine kendilerinin karar verdiğini belirtmektedir. Ayrıca *asylia* ayrıcalığının, tapınaklar kent içindeyse kent ile egemenlik alanına; tapınaklar kent dışındaysa, sadece tapınaklara talep edildiğini ileri sürmektedir¹¹¹. Gerçekten de kentler, bu imtiyazı talep ederken tapınağın bulunduğu konumu göz önünde bulundurmuş olmalıydılar. Ancak sonuçta buna karar verecek olan Hellenistik kralların bizzat kendisiydi. Kentler öncelikle *asylia* hakkını ya Hellenistik bir kraldan ya da sıklıkla Delphoi Apollon Tapınağı'ndan talep etmekteydiler. Bununla birlikte, *asylia* hakkını kabul edecek diğer kentler, birlikler ve krallar, genellikle ilk otoritenin tanıdığı şekilde bu imtiyazı onaylamaktaydılar. Örneğin III. Antiokhos tarafından, yaklaşık İÖ. 204/203 yılında Teos'un kent ve kentin egemenlik alanına *asylia* hakkı tanınmıştı¹¹². Hellas ve Girit kentleri de aynı şekilde Teos'un bu ayrıcalığını onaylamışlardır¹¹³. Diğer bir örnek ise, Apollon *Pythios*'un, Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını bahşetmesidir¹¹⁴. Krallar ve egemenlikleri altındaki kentler haricinde¹¹⁵, birlikler ve diğer kentler de Magnesia'lıların kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu tasvip etmişlerdir¹¹⁶. Bu bakımdan kentler, tapınaklarına mı yoksa kent ile

¹¹⁰ Ephoros *FGrHist* 70 F 115=Strab. VIII. 3. 33 c. 162; Diod. VIII. 1; Polyb. IV. 73. 9-74. 1; Ael. *Var.* III. 26. Ayrıca bk. *Miletos* n° 1; Hermann 1965, 29-160; Rigsby 1996, 9; Derlien 2003, 123 vdd.

¹¹¹ L. Robert (1984, 67 dn. 1), Thebes, Tenos, Miletos, Ksanthos, Anaphe ve Aphrodisias kentlerini hariç tutmaktadır.

¹¹² Herrmann 1965, 33-6 n° 1 *str.* 1-55; *SEG* XLI 1003 ; Oliver 1968, 321 vdd.; Dunst-Merkelbach 1968, 171 vdd.; Gauthier 1985, 51-52; Piejko 1991, 13-69; Rigsby 1996, 281 vdd. n° 66; Ma 2002², 308-311 n° 17=*Teos* n° 1.

¹¹³ Bk. *Teos* n° 3-10.

¹¹⁴ *I.Magnesia* n° 16; *Syll^P* 256; *Syll^P* 557; *SEG* XXXII 1147=*Magnesia* n° 1.

¹¹⁵ Kralların bunu tasvip etmemesinde o sırada vuku bulan olayların oldukça büyük etkisi vardır. Krallar arasında sadece IV. Ptolemaios, Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu tasvip etmiştir (*I.Magnesia* n° 23; Schroeter 1932, 24; Haussoullier 1902, 144 vd.; Welles 1934, n° 33=*Magnesia* n° 2). III. Antiokhos, I. Attalos ve V. Philippos, Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkını onaylamamışlardır. Yalnızca Artemis adına düzenlenen yarışma ve festivali tasvip etmişlerdir. Ayrıca III. Antiokhos, V. Philippos ve I. Attalos kendilerine tabi olan kentlere birer direktif göndererek, kendilerinin tasvip ettiği gibi bu imtiyazı onaylamasını salık vermişlerdir. Bu nedenle aynı şekilde krallara tabi olan diğer kentler de, sadece yarışmaları ve festivali kabul etmişlerdir [Antiokheia Persis ve diğer kentler için bk. *I.Magnesia* n° 61=OGIS 233; III. Antiokhos'a tabi bilinmeyen bir kent: *I.Magnesia* n° 60; V. Philippos'un egemenliği altındaki Khalkis için bk. *I.Magnesia* n° 47=*Syll^P* 260; bir Attalos kenti: *I.Magnesia* n° 82; diğer bir Attalos kenti: *I.Magnesia* n° 83; başka bir Attalos kenti: *I.Magnesia* n° 86; II. Attalos'un (İÖ. 159-138) hakimiyeti altında bilinmeyen bir kent: *I.Magnesia* n° 87].

¹¹⁶ Bk. *Magnesia* n° 3-13.

egemenlik alanına mı bu imtiyazı isteyeceklerine karar verirken krallıklarla olan yakın münasebetlerini ve o zamanki durumu en önemli kıstas almış olmalıydılar. Kente ve tapınağa tanınan *asylia* hakkının en erken örneğini teşkil eden Smyrna, bunun için güzel bir emsal oluşturmaktadır. Yaklaşık İÖ. 246/245 yılında Smyrna'lılar, tapınaktan ziyade özellikle kentlerine bu imtiyazı istemişlerdir¹¹⁷. Keza yaklaşık İÖ. 246/245 yılında II. Seleukos'un tarafını tutan Smyrna kenti, Ptolemaios III Euergetes'in adamları tarafından kuşatılmış ve yağmalanmıştı¹¹⁸. II. Seleukos, kentin kuşatılması esnasında Smyrna'lıların kendisine göstermiş oldukları bağlılıktan; ayrıca kentlerinin yağmalanmasından ötürü tapınakla birlikte kente bu imtiyazı tanımıştır.

Hem Hellas hem de Küçük Asya kentleri içinde tapınağa tanınan ilk *asylia* hakkı; Seleukos I Nikator tarafından İÖ. 281 yılında Nysa'daki Pluton Tapınağı'na verilmiştir¹¹⁹. İkinci erken örnek, İÖ. 260 yılında Amphiktyonik Birliği tarafından tanınmış olan Boiotia'daki Koroneia kentinde yer alan Athena Itonia Tapınağı'dır¹²⁰. Hem kente hem de tapınağa tanınan ilk *asylia* hakkı ise, yaklaşık İÖ. 246/245 yıllarında Seleukos II Kallinikos tarafından Smyrna kentine bahşedilmiştir¹²¹.

I. Seleukos tarafından Pluton Tapınağı'na tanınan ilk ayrıcalık, Klasik Dönem'deki *asylia* anlayışının birer uzantısı niteliğindedir. Zira, tapınağa *asylon*'un yanı sıra *hikesia* tanınmıştır¹²². Ayrıca söz konusu ayrıcalıklar yasal hale getirilmiş ve işlevlik kazandırılmıştır. İÖ. 281 yılından sonra ise, kentler stratejilerini genişletmişlerdir. Artık kent ve tapınaklarına bu imtiyazın tanınması için diplomatik girişimlerini yoğunlaştırmışlardır. yaklaşık İÖ. 246/245 yıllarına tarihlenen, hem kente hem de tapınağa tanınan *asylia* hakkına ilişkin ilk örnek olan ve aynı yıllarda ele geçen Smyrna yazıtlarından kentlerin bu diplomatik faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi elde edilmektedir. Smyrna'lılar, ilkin *asylia* hakkını Delphoi veya Didyma kehanet merkezinden talep etmişlerdir¹²³. Büyük olasılıkla Smyrna elçileri, Apollon'dan sadece tapınaklarına bu imtiyazı bahşetmesini rica etmişlerdir. Ancak

¹¹⁷ K. J. Rigsby (1996, 20), L. Robert'in bu önerisinden yola çıkarak, Aphrodite Stratonikis Tapınağı kentin içinde yer aldığından Smyrna'lıların tapınaktan ziyade kentlerine *asylia* hakkı talep ettiklerini önermektedir.

¹¹⁸ OGIS 229=Smyrna n° 1 str. 2-4'te "birçok ve büyük tehlikeler bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı sardığı zaman mal-mülklerinin/arazilerinin yitirilmesinden kaygılanmadık". Ayrıca bk. Cadoux 2003, 160-164.

¹¹⁹ Ayrıca bk. van Bremen 2004, 221 vdd.

Ancak K. J. Rigsby (1996, 400 vdd.) ise, Nysa yazıtının (Welles 1934, 54-60 n° 9=Nysa n° 1) tamamlamasını şüpheli bulduğundan çalışmasında yer vermediği için tapınağa tanınan en erken *asylia* yazıtı olarak, İÖ. 260 yılına tarihlenen Boiotia'daki Koroneia kentinde yer alan Athena Itonia Tapınağı olduğunu iddia etmektedir (1996, 55 vdd.).

¹²⁰ Flacelière 1937, 393-394; Bousquet 1958, 74-77; SEG XVIII 24; Rigsby 1996, 55-59:

	[ἔδο]-	<i>Amphiktyonik Birliği</i>
12	ξε τοῖς Ἀμφικτί]οσιν τὸ ἱερὸ[ν]	<i>Koroneia'daki Athena</i>
	[τῆς Ἀθηνᾶς τῆς] Ἴτωνίας τὸ	<i>Itonia Tapınağı'nın</i>
	[ἐγ Κορωνεῖαι ἄσ]λον εἶναι.	<i>asylon olmasına karar verdi.</i>

¹²¹ OGIS 229=Smyrna n° 1.

¹²² Welles 1934, 54-60 n° 9=Nysa n° 1.

¹²³ OGIS 228=Smyrna n° 3 str. 5-10; ayrıca bk. Rigsby 1996, 95.

Smyrna'luların, Hellen dünyasına *asylia* hakkını ilan etmeye; ayrıca onlardan bu imtiyazı onaylamalarını istemeye fırsatları olmamış olsa gerektir. Veyahut bunu ilan etmek için uygun zamanı beklemiş olabilirler. Nitekim yaklaşık İÖ. 246/245 yılında, III. Ptolemaios'un adamları tarafından kent kuşatılmış ve yağmalanmıştı. Buna rağmen Smyrna'lular, II. Seleukos'a karşı sadakatlerini sonuna kadar korumuşlardı. Ayrıca Seleukos hanedanlarına karşı hürmetlerinin birer göstergesi olarak kral kültünü kentlerinde kurmuşlardır¹²⁴. Bu nedenle Smyrna'lular, kraldan bağılıklarının ve kentlerinin gasp edilmesinin sonucu olarak tapınaktan ziyade kentlerine *asylia* hakkı tanınmasını istemişlerdir. Ayrıca Smyrna'lular, kraldan kentlerine bahşedilen bu imtiyazın bütün Hellenler nezdinde tanınması için, onlara birer tebligat gönderilmesini talep etmiş olabilirler. Bu bakımdan II. Seleukos bu ayrıcalığın diğer Hellenistik krallıklar, birlikler ve diğer kentler tarafından tasvip edilmesi için çeşitli mektuplar göndermiştir¹²⁵. Smyrna'lular, kralın salt bu desteğiyle yetinmemişlerdir. Aynı zamanda kendileri, bu imtiyazın geniş bir kitle tarafından tanınması için çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. İÖ. 245 baharında Aitolialılar, Hellenlere açık olan ve dört yılda bir kutlanan *Soteria* Festivaline Smyrna'luları da davet etmişlerdir. Smyrna'lular, Aitolialıların bu davetini kabul etmişlerdir. Keza kralın Smyrna'ya bahşetmiş olduğu bu hakkın, Hellenler nezdinde kabul görmesi için Delphoi'un bunu onaylaması gerekmektedir. Dahası kentler, Amphiktyonik Birliği ve Aitolialılara bu imtiyazı onaylatmak zorundaydılar. Zira, Delphoi'da tapınak hizmetlerini üstlenmiş, çeşitli kentlerin temsilcilerinden oluşan Amphiktyonik Birliği, Apollon adına bütün yetkileri ellerinde tutuyordu¹²⁶. Bu durum kentlerin, Delphoi'lulardan bu tür ayrıcalıkları alabilmeleri için Delphoi Amphiktyonik Birliği'ni egemenlikleri altında tutan Aitolialıların taraftarlığını kazanmalarını zorunlu kılıyordu¹²⁷. Bu nedenle, yaklaşık İÖ. 245 ilkbaharında, Smyrna'lular, Aitolialıların düzenlemiş oldukları *Soteria* Festivali'ne katılma davetini kabul etmişlerdi¹²⁸. Bunun akabinde, İÖ. 245-İÖ 243 yıllarında, Delphoi'a elçiler göndererek kralın bahşetmiş olduğu bu ayrıcalığı kabul etmelerini istemişlerdir¹²⁹.

İÖ. 242 yılından itibaren kentler, Hellenistik krallardan, birliklerden ve diğer kentlerden *asylia* hakkının tanınmasını rica etmekle yetinmemişlerdir. Ayrıca baş tanrı veya tanrıçaları onuruna düzenledikleri yarışmalara katılmalarını da talep etmişlerdir. Bu yarışmalar, kent

¹²⁴ OGIS 229=Smyrna n° 1.

¹²⁵ OGIS 229=Smyrna n° 1 str. 11-12; OGIS 228=Smyrna n° 3 str. 1-5: "Mademki Kral Antiokhos'un oğlu Kral [II.] Seleukos kente bir mektup göndererek, Aphrodite Stratonikis'in tapınağının ve Smyrna'luların kentinin kutsal ve dokunulmaz olmasını istedi" ifadesinden anlaşılacağı üzere, bu yazıt Delphoi'un, kralın isteğine karşılık verdiği cevaptır. II. Seleukos'un isteği üzerine Delphoi tarafından Smyrna'ya verilen ayrıcalıklar tanınmıştır.

¹²⁶ Flacelière 1937, 112; 494 vdd.; Parke and Wormell 1956, 253-261; Nachtergaele 1977, 196 n. 299.

¹²⁷ Cadoux 2003, 162.

¹²⁸ I.Smyrna n° 574=Smyrna n° 2; konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Cadoux 2003 162 vdd.; Elwyn 1990, 177-180; Champion 1995, 213-220.

¹²⁹ OGIS 228=Smyrna n° 3.

baş tanrısı onuruna her dört yılda bir yapılan ve bütün Hellenlerin katılacağı Panhellenik festivaldi. İÖ. 242 yılında Kos'lular, Asklepios Tapınağı'nın *asylos*'unun tanınması için diplomatik faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır. Ayrıca Kos'lular, tapınağın dokunulmazlığıyla birlikte baş tanrıları Asklepios onuruna düzenledikleri Panhellenik yarışmanın kabul edilmesini rica etmişlerdir¹³⁰.

İÖ. 221 yılında Maiandros üzerindeki Magnesia'lılar, ilk olarak kent ile egemenlik alanına *hiera kai asylos* tanınması için teşebbüste bulunmuşlardır¹³¹. Magnesia'lılar, Smyrna'lıların yaklaşık İÖ. 246/245 yılında kentlerine *asylos* tanınması girişimini bir adım daha ilerleterek kentin egemenlik alanlarına da bu imtiyazı yaymışlardır. Bunun yanı sıra Magnesia'lılar, Kos'luların yaptığı gibi, baş tanrıçaları Artemis *Leukophryene* onuruna Panhellenik bir festival düzenlemişlerdir. Ne var ki, bu husustaki ilk faaliyetlerinde başarısız olmuşlardı¹³². Zira ilk girişimleri, ikincisi kadar geniş ve kapsamlı değildi¹³³. Magnesia'lıların bu ilk teşebbüsü, yalnızca Ionia Bölgesi'ni kapsamaktaydı¹³⁴. Magnesia'lıların ikinci teşebbüsleri ise, sadece Asya ile sınırlı değildi. Faaliyet alanları bütün Hellas'ı, Sicilya'dan Antiokheia Persis'e kadar oldukça geniş bir coğrafyayı kapsamaktaydı. Ayrıca bütün kentlerin katılımı için Artemis'e şükranlarını sunmak üzere düzenledikleri oyunların para ödülünü, "Pythia oyunlarının ödülüne eş değer" [*isopythia*] kılmaya karar vermişlerdi¹³⁵. Bu sayede ikinci faaliyetlerinin Küçük Asya, Hellas ve Sicilya'dan Antiokheia Persis'e kadar oldukça geniş kitle tarafından tasvip edilmesini sağlamışlardır. Nitekim Magnesia'lılar, *asylos* hakkının tanınması ve *Leukophryeneia* festivaline kabul edilmesinde oldukça başarılı olmuşlardı. Bu bakımdan Magnesia'lılar, kent ile egemenlik alanlarına *hiera kai asylos*'u kabul ettirmek ve tanrı-tanrıçaları onuruna Panhellenik festivalin kutlanması hususunda diğer kentlere öncülük etmiş gözükmektedirler.

Yağma veya buna benzer faaliyetleri engellemek amacıyla kentler, kent ile egemenlik alanına *hiera kai asylos*'unu rica etmelerinin yanı sıra, bütün vatandaşları için de bireysel *asylos* talep etmekteydiler. Keza korsan faaliyetleri kentin egemenlik alanından ziyade halkına ve halkın mal-mülküne yönelikti. Yaklaşık İÖ. 221 yılında Magnesia'lılar, Aitolia'lılardan

¹³⁰ Welles 1934, n° 25–28; *SEG* XII. 368; 370–376; 381–383. Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 106–153.

¹³¹ *I. Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1.

¹³² *I. Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1 str. 24.

¹³³ Magnesia'lılar, baz aldıkları tanrının buyruğunu diğer kentlere yeterince tanıtamamakla ilk hatalarını yapmışlardır. Örneğin Asya'daki kentlerden bu faaliyetlerini ilan etmesi için *theoroi* [dini elçiler] talep etmemişlerdir. Bu nedenle Asyalılarla birlikte bu faaliyetlerini tanıtmak ortak bir strateji belirleyememişlerdir (Slater and Suma 2006, 283). İkinci hataları ise, geniş bir kitleye hitap etmemişlerdir. Zira, Magnesia'lılar sadece Asya kentleriyle sınırlı kalmışlardır. Magnesia'lıların başarısızlıklarında önemli faktörlerden üçüncüsü ise, yarışmaları para ödüllü yapmalarıdır.

¹³⁴ Slater and Suma 2006, 276.

¹³⁵ Bu şekilde Magnesia'lılar, her dört yılda bir düzenleyecekleri geniş kapsamlı yarışmalar vasıtasıyla kent ve egemenlik alanlarına *asylos* hakkının tanınması için taleplerini yeniden dile getirebileceklerdi. Nitekim kentler ve ülkelerin *Leukophryeneia* Festivali'ni Panhellenik olarak; Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanını ise, *hiera kai asylos* olarak tasvip etmeleriyle Magnesia'lıların bu daveti evrensel şekilde onaylanmış olacaktı.

kent ile egemenlik alanlarının yanı sıra bütün vatandaşlarına bireysel *asylia* tanımlarını rica etmişlerdir¹³⁶. Aynı şekilde yaklaşık İÖ. 203/202 yılında ise, Teos'lular da Aitolia ve Girit kentlerinden, bütün vatandaşları için *asylia* hakkı istemişlerdir¹³⁷. Bu şekilde Teos'lular ve Magnesia'lular, her türlü tehlikeden kent ile egemenlik alanını korumanın yanı sıra yurttaşlarını can ve mal güvenliğini emniyet altına almaya çalışmışlardır.

Sonuç olarak *asylia* esas itibariyle Hellenistik Dönem'de kentlerin kendi menfaatleri adına izlemiş oldukları sistemli bir politikaydı. Kentler, Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentlerden tanrının onurunu yüceltmek ve tanrıya karşı dini vecibelerini yerine getirmek kisvesi altında *asylia* hakkı talep ettiklerini ileri sürmekteydiler. Bu şekilde kentler, tanrının kudreti ve kutsallığından yararlanarak, kendileri için çeşitli avantajlar elde etmeyi arzulamaktaydılar. Hellenistik krallar ve Roma ise, kentleri kendi tarafına çekmek ya da hakimiyetleri altında olan kentlerin sadakatlerini güvence altına almak amacını gütmekteydiler. Bu bakımdan, tanrının onurlarını yüceltmek kentler ve bunu tasvip eden otoriteler için amaç değildi; sadece birer araçtı. Bunun yanı sıra, kentler dini vesileyle yola çıktıkları için doğal olarak krallar, birlikler ve diğer kentler üzerinde bu imtiyazın kabul edilmesi hususunda ister istemez psikolojik yaptırım uygulamışlardır¹³⁸. Keza Hellen dünyası, ilahi güçten ve tanrının gazabını üzerlerine çekmekten korkmaktaydı¹³⁹. Bu durumda *asylia* hakkının herkes nezdinde kabul görmesine vesile oluyordu. Bu şekilde, Hellenistik Dönem'de *asylia* evrensel bir boyut kazanmaktaydı.

1.1. Hellenistik Krallar ve *Asylia* (İÖ. 281–İÖ.182)

Hellenistik Dönem'de krallar topraklarının sınırlarını genişletme ve hakimiyetleri altında olan yerleri muhafaza etme amacıyla birbirleriyle sürekli savaş ve rekabet içerisindeydiler. Bu bakımdan krallıklar arasındaki *status quo* “güç dengesi” sürekli değişmekteydi. Bu mücadele içerisinde krallar, kentleri kendi tarafına çekmek ya da hakimiyetleri altında olan kentlerin sadakatlerini güvence altına almak amacıyla onlara özgürlük, özerklik, vergiden muafiyetlik gibi çeşitli imtiyazlar bahşetmekteydiler¹⁴⁰. Bu ayrıcalıkların başında, *asylia* hakkı yer

¹³⁶ *I.Magnesia* xiv-xv; *Syll*⁵ 554; *IG IX*. 1² 4 c.; Bousquet 1958, 90-91; *SEG XVIII* 246=*Magnesia* n° 3.

¹³⁷ *Syll*² 280=*Teos* n° 3; *CIG* 3055=*Teos* n° 7; *I.Cret.* I VIII, n° 8=*Teos* n° 8 etc.

¹³⁸ Bunun en önemli nedeni söz konusu kralların, birliklerin ve kentlerin Hellen kültürüyle yetişmiş olmalarıydı. Ayrıca bk. Derlien 2003, 123 vdd.

¹³⁹ Bunu sağlamak amacıyla kentler, özellikle Eski Yunanlıların hürmet ettiği Delphoi Apollon'unundan bu imtiyazı talep etmekteydiler.

¹⁴⁰ Hellenistik Dönem'de kentler, kralın *asylia* hakkını bahşetmesi için ya elçiler göndermekteydiler ya da kent herhangi bir talepte bulunmadan bizzat kral bu ayrıcalığı kendilerine bahşetmekteydi. Kralların bu imtiyazı diğer Hellenistik krallıklarla savaşa girmeden önce veya savaş esnasında vermeleri dikkat çekicidir.

almaktaydı. Hellenistik krallar, Roma'nın aksine sadece kendilerine bağlı olan ve tarafını tutan kentlere *asylia* hakkını tanımamaktaydılar¹⁴¹. Aynı zamanda Teos¹⁴² ve Amyzon¹⁴³ örneğinde olduğu üzere, kendi egemenlikleri altında olmayan; hatta zorla ele geçirdikleri kentlere dahi bu ayrıcalığı tanımamaktaydılar. Zira Hellenistik krallar, zoraki yaptırımların kentlerin kendilerine uzun süre bağlılık göstermesi bakımından kafi gelmediğinin bilincindeydiler.

Hellenistik Dönem'de tapınaklara, kent ile egemenlik alanlarına *asylia* hakkı bahşeden ilk krallık, Seleukos hanedanlığıdır. İÖ. 281 yılında Nysa'lılar, Seleukos I Nikator ve Antiokhos I Soter'e elçiler göndererek onlardan, Nysa'daki Pluton Tapınağı'na *hikesia*, *asylia* ve *ateleia* (vergi muafiyeti) ayrıcalıklarını talep etmişlerdir. I. Seleukos, Nysa'lıların bu ricalarını yerine getirmiştir. Kral, Pluton Tapınağı'na *asylia* bahşederken kasıtlı bir politika gütmüştür¹⁴⁴. Zira, İÖ. 281 yılında Kurupedion'da Lysimakhos ile savaşmadan önce ve ondan sonra izleyeceği siyaset¹⁴⁵ itibariyle Eski Yunan ve diğer kentleri kendi tarafına çekmek istemekteydi¹⁴⁶.

Seleukos II Kallinikos ise, İÖ. 246/245 yılında Smyrna kentine ve tapınağına *asylia* hakkını tanımıştı. Zira, yaklaşık İÖ. 246/245 yılında III. Ptolemaios'un adamları tarafından kent kuşatılmış ve yağmalanmıştı. II. Seleukos, kentin kuşatılması esnasında Smyrna'lıların kendisine göstermiş oldukları bağlılıktan; ayrıca Seleukos hanedanlarına karşı hürmetlerinin birer göstergesi olarak kral kültürünü kentlerinde kurmalarından ötürü onlara bu imtiyazı tanımıştı¹⁴⁷. Bunun yanı sıra, Seleukos II Kallinikos *asylia* hakkını, krallar, birlikler ve diğer kentlerin de tasvip etmesi için birer mektup göndermişti¹⁴⁸. Bu şekilde II. Seleukos, diğer kentler ve krallıklara Smyrna'nın kendi egemenliği ve koruması altında olduğunu ilan etmekteydi. Daha sonra kralın bu stratejisi diğer krallar tarafından da benimsenmiştir. Zira Seleukos kralı bu şekilde, kendisine bağlılık gösteren kentleri her zaman çeşitli ayrıcalıklar – özerklik, demokrasi, vergiden muafiyetlik ve kentin egemenlik alanının yeniden

¹⁴¹ Tacitus, *ann.* III. 62. 1; III. 62. 2; Sherk 1969, 105–111 n° 18=*Stratonikeia* n° 1; Reynolds 1982, 54–92 n° 8=*Aphrodisias* n° 1; Reynolds 1982, 159–161 n° 35=*Aphrodisias* n° 2.

¹⁴² Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1.

¹⁴³ J. et L. Robert 1983, 142–144 n° 12=*Amyzon* n° 4; J. et L. Robert 1983, 141–142 n° 11=*Amyzon* n° 2

¹⁴⁴ Welles 1934, 56.

¹⁴⁵ Seleukos, Kurupedion Savaşı'ndan sonra -yaklaşık yedi ay- artık yaşlandığından dolayı vatani Makedonya'yı hem ele geçirmek hem de yaşamının geri kalan kısmını orda geçirmek için Makedonya'ya ilerlemeye karar vermiştir. Bu nedenle Asya'nın yönetimini oğlu Antiokhos'a bırakarak emrindeki orduyla Hellespontos'u aşmıştır. Önce Trakya'daki hakimiyetini sağlamak için Lysimakheia'ya gitmiştir. Fakat orada, kendisine sığınan Ptolemaios Keraunos tarafından İÖ. 280 yılında öldürülmüştür (Memnon XII. 1–3).

¹⁴⁶ Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1 *str.* 5–10.

¹⁴⁷ *OGIS* 229=*Smyrna* n° 1.

¹⁴⁸ *OGIS* 229=*Smyrna* n° 1 *str.* 11–12; *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3 *str.* 1–5: “Mademki Kral Antiokhos'un oğlu Kral [II.] Seleukos kente bir mektup göndererek, *Aphrodite Stratonikis'in tapınağının ve Smyrna'lıların kentinin kutsal ve dokunulmaz olmasını istedi*” ifadelerinden anlaşılacağı üzere, bu yazıt Delphoi'un, kralın isteğine karşılık verdiği bir yanıtıdır. II. Seleukos'un isteği üzerine Delphoi tarafından Smyrna'ya verilen ayrıcalıklar tanınmıştır.

düzenlenmesi– bahşederek destekleyeceğini ve koruyacağını göstermeye çalışmış olmalıdır. Böylece diğer kentlerin sempatisini kazanmayı amaçlamış olsa gerektir.

Seleukos krallarının kentler üzerinde izlemiş oldukları genel siyaset; kentlerinin sempatisini ve sadakatini olabildiğince kazanmaya yönelikti. İÖ. 281 yılına tarihlenen *Nysa* n° 1 yazıtı buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bu yazıtta, Seleukos I Nikator ve Antiokhos I Soter, Pluton Tapınağı’na bahşettikleri *asylia* vasıtasıyla bu durumu gerçekleştirmeyi temenni etmişlerdir: “bizler hayırhahlık ederek Hellen kentlerinin vatandaşlarını memnun etmeyi, ayrıca hürmetle tanrıların onurlarını yüceltmeyi her şeyden üstün tutarız. Bundan önceki zamanlarda şahsi hürmetimizin birçok ve büyük ispatını vermiş olduğumuza inanıyoruz”¹⁴⁹. III. Antiokhos atalarının izlemiş olduğu bu siyaseti devam ettirmeye büyük bir özen – atalarından aldığı örnek uyarınca *Antiokheia*’lılar için demokrasiyi ve barışı korudu– göstermiştir¹⁵⁰. Özellikle III. Antiokhos’un, Teos’lular böyle bir talepte bulunmadan kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı bahşetmesi, kralın temel olarak bu stratejiyi baz aldığını kanıtlamaktadır. Ayrıca Teos’lular, III. Antiokhos’un bu politikasını: “bizim kentimizin ve diğer Hellen kentlerinin ortak hayırhahı olmaya karar verdi”¹⁵¹ ve “bu suretle kendisine iyi niyette bulunan ve hayırhahlık yapanlara karşı ne şekilde davrandığına dair bütün Hellenlere bir örnek sundu”¹⁵² ifadeleriyle özellikle vurgulamışlardır.

İÖ. 242 yılından itibaren kentler, *asylia* hakkı vasıtasıyla tanrı veya tanrıçaları onuruna Panhellenik festivaller düzenlemişlerdir¹⁵³. *Asylia* ile birlikte Panhellenik festival organize etmeye karar verdiklerinde; sadece bir kral yerine Hellenistik kralların hepsinden bu imtiyazları rica etmekteydiler¹⁵⁴. Böylelikle, –o sırada özellikle herhangi bir kralın tarafını tutmuyorsalr– krallar arasında tarafsızlıklarını ilan etmiş oluyorlardı¹⁵⁵. Krallar da genellikle, kentin düzenlemiş olduğu Panhellenik festivali onaylamaktaydılar. Bununla birlikte, *asylia* hakkının tasvip edilip edilmemesi kralların inisiyatifine kalmıştı¹⁵⁶. Krallar bu imtiyazı o sırada vuku bulan olaylar ve izleyecekleri stratejilerine istinaden red ya da kabul etmekteydiler. Keza kralların kente, *asylia* hakkı bahşetmesi veya bu imtiyazı tasvip etmesi;

¹⁴⁹ Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1 str. 5–10.

¹⁵⁰ *OGIS* 234=*Alabanda* n° 2 str. 21–22.

¹⁵¹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 6–8.

¹⁵² Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 25–27.

¹⁵³ İÖ. 242 yılında Kos’lular, Asklepios adına Panhellenik bir festival düzenlemişlerdir. Welles 1934, n° 25–28; *SEG* XII. 368; 370–376; 381–383. Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 106–153. Kos’ta ele geçen yeni epigrafik belgeler için ayrıca bk. Bosnakis-Hallof 2003, 203–262.

¹⁵⁴ *I.Cos* n° 196a=*Miletos* n° 1; *SEG* XXXIII 973=*Kolophon* n° 1; *I.Magnesia* n° 16=*Magnsia* n° 1; Welles 1934, n° 25–28.

¹⁵⁵ Bagnall 1976, 103.

¹⁵⁶ Kos’lular tanrı adına düzenlemiş oldukları festivali ve *asylia* hakkının tasvip etmeleri için krallara müracaat etmişlerdir. İÖ. 240 yılında Bithynia Kralı Zeilas’a (Welles 1934, n° 25), III. Ptolemaios (Welles 1934, n° 27), I. Atallos (Welles 1934, n° 28) ve II. Seleukos’a (Welles 1934, n° 26) elçiler göndermişlerdir. Bütün Hellenistik krallar hem *asylia* hakkını hem de tanrı adına düzenlenen festivalleri onaylamışlardır.

kral ve adamlarının, o kente hiçbir suretle zarar vermeyecekleri anlamına gelmekteydi. Çünkü kralın onaylamış olduğu bu imtiyazı daha sonradan çiğnemesi, kentler üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktı. Ayrıca *asylia* özünde dini bir vesile içerdiğinden doğal olarak bu tanrıya karşı cürüm işlenmesine vesile olacaktı.

Yukarda söz edilen duruma Magnesia güzel bir örnek teşkil etmektedir. yaklaşık İÖ. 205 yılında Magnesia'lılar, kent ile egemenlik alanına *asylia* hakkıyla birlikte *Leukophryeneia* festivalinin kabul edilmesi için bütün Hellenistik krallara elçiler göndermişlerdir. Hellenistik krallardan sadece IV. Ptolemaios, hem Magnesia'nın kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu hem de tanrıça adına düzenlenen yeni oyunları tasvip etmiştir¹⁵⁷. III. Antiokhos¹⁵⁸, III. Antiokhos'un oğlu Antiokhos¹⁵⁹, V. Philippos¹⁶⁰ ve I. Attalos¹⁶¹ ise, sadece Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen oyunları kabul etmiştir. Zira Makedonya Kralı V. Philippos'un, İÖ. 205 yılındaki Phoinike Antlaşması'ndan¹⁶² sonra, Doğu Ege ve Küçük Asya sahillerindeki bazı ada ve kentleri ele geçirme planları söz konusudur¹⁶³. Bu sırada Doğu Seferi'yle meşgul olan III. Antiokhos ise, Karia Bölgesi'nde Ptolemaios hakimiyetine son vermek amacıyla Karia Seferi'ni¹⁶⁴ düzenlemeyi tasarlamaktadır. Nitekim Antiokhos'un, Kuzey Suriye'deyken Küçük Asya kıyı kentleriyle temasa geçtiği bilinmektedir¹⁶⁵. Bu nedenle V. Philippos ve III. Antiokhos, Magnesia'nın kent ile egemenlik alanının *asylia* hakkını onaylamamış olsa gerektirler. Bunun yanı sıra IV. Ptolemaios ise, Magnesia'lılara bu imtiyazı tanıyarak, onların sempatisini ve sadakatini kazanmak istemiş olmalıdır¹⁶⁶.

III. Antiokhos, İÖ. 204-İÖ. 202 yılları arasında vuku bulan Karia Seferi esnasında ve sonrasında Teos, Alabanda ve Amyzon'a *asylia* hakkı tanımıştır. Yaklaşık İÖ. 203 yılında Teos'lular, III. Antiokhos'tan bu ayrıcalığı talep etmeden kralın bizzat kendisi kent ile egemenlik alanına *hiera kai asylos* bahşetmiştir¹⁶⁷. Antiokhos III Megas'ın böyle bir şey yapmasında, o dönemde vuku bulan olayların, kralın daha sonra izleyeceği planların ve Teos kentinin konumunun önemli bir rolü olsa gerektir. Bu sırada kent, Pergamon kralı I. Attalos'un egemenliği altındaydı¹⁶⁸. Teos'luların I. Attalos'a karşı büyük bir

¹⁵⁷ *I.Magnesia* n° 23=*Magnesia* n° 2.

¹⁵⁸ *I.Magnesia* n° 18.

¹⁵⁹ *I.Magnesia* n° 19.

¹⁶⁰ *I.Magnesia* n° 47.

¹⁶¹ *I.Magnesia* n° 22.

¹⁶² Phoinike Antlaşması için bk. Polyb. XVI. 34. 7; Liv. XXIX. 12. 11-16; *Staatsv.* III. 543. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Errington 1971, 116-118; Austin 1981, 124.

¹⁶³ Daha detaylı bilgi için Holleaux 1952, 211-335; Ma 2002², 74-82.

¹⁶⁴ Polyb. XI. 34. 14-16; XV. 25. 13. Daha detaylı bilgi için bk. Herrmann 1965, 29-106; Ma 2002², 63-73.

¹⁶⁵ Herrmann 1965, 33-6 n° 1=*Teos* 1 *str.* 8-9; ayrıca bk. Ma 2002, 64 vdd.

¹⁶⁶ C. B. Welles (1934, 147) IV. Ptolemaios'un, Maiandros Vadisi ve civarındaki yerlere karşı duyduğu ilgisizlikten ötürü Magnesia'lılara *asylia* hakkı tanımış olabileceğini belirtmektedir.

¹⁶⁷ Herrmann 1965, 33-6 n° 1=*Teos* n° 1.

¹⁶⁸ Polyb. V. 77. 5. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Herrmann 1965, 101; Allen 1983, 45 vdd; Ma 2002, 59.

memnuniyetsizliği söz konusuydu. Zira Teos'lular, I. Attalos'a yüklü miktarda vergi/haraç vermekle mükelleflerdi. Ayrıca III. Antiokhos, Teos'a geldiğinde kent oldukça kötü durumdaydı¹⁶⁹. III. Antiokhos, Teos'luların I. Attalos'a karşı hoşnutsuzluklarını fark etmiş olmalıdır. Bu bakımdan herhangi bir güce başvurmadan kenti, kendi tarafına çekmek ve kentin sadakatini kazanmak amacıyla *asylia* hakkını tanımış olmalıdır. Bu nedenle krallın bizzat kendisi Teos meclisine gelerek kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos* olduğunu ve vergiden muaf tutulduğunu ilan etmiştir. Ayrıca Teos'luları Pergamon kralı I. Attalos'a ödemekte oldukları genel masraflara katılma payından kurtaracağına dair onlara söz vermiştir¹⁷⁰.

Bununla birlikte, III. Antiokhos'un siyasi propagandasının temelini oluşturan Teos kentine tanımış olduğu bu ayrıcalıklar vasıtasıyla Eski Yunan kentleri üzerinde olumlu bir izlenim bırakmaya çalışmış olmalıdır¹⁷¹. Zira Karia Seferi'nden sonra, İÖ. 198 yılında seleflerinin kaybetmiş olduğu toprakları ele geçirme arzusu içerisinde tekrar Küçük Asya'ya geri döndüğü zaman, kendisine sadık kalacak ve destek verecek kentlere ihtiyacı olacaktı. Nitekim bu hususta III. Antiokhos bir nebze de olsa başarılı olmuştur. Keza İÖ. 218 yılından beri Pergamon Krallığı'na bağlı olan Teos kenti, bu olaylar üzerine Seleukos idaresini kabul etmişti. Bu şekilde Teos'lular, III. Antiokhos'un İÖ. 190 yılında Romalılarla yaptığı savaşta, kralın donanmasına erzak temin etmek suretiyle Seleukos'lara sadık kalmışlardı¹⁷².

İÖ. 203–İÖ. 200 yıllarında ise, III. Antiokhos ve oğlu tarafından Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı yenilenmiştir/geri verilmiştir¹⁷³. Büyük bir ihtimalle IV. Ptolemaios, Amyzon kendi hakimiyeti altındayken Artemis Tapınağı'na bu imtiyazı bahşetmiş olmalıdır. Ancak Karia Seferi sırasında Seleukos kralının askerleri, tapınağın *asylia* hakkını tanımadıklarından bu imtiyazı çığnemişlerdir¹⁷⁴. Bu nedenle, III. Antiokhos ve oğlu tapınağa tekrar bu ayrıcalığı geri vermiş olmalıdırlar. Ayrıca III. Antiokhos, İÖ. 201 yılında Alabanda'ya da *asylia* hakkını bahşetmiştir¹⁷⁵.

İÖ. 197 yılına geldiğinde Makedonya Krallı V. Philippos, Romalılarla yaptığı II. Makedonya Savaşı'nda müdafaa durumuna girmeye mecbur kalınca, III. Antiokhos bu durumdan yararlanıp Tauros'un ötesindeki yerleri ele geçirmek için harekete geçmiştir. III.

¹⁶⁹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1 str. 12–14: “bizim şehrimizde kaldığı sırada sürekli süren savaşlar yüzünden ve ödediğimiz vergilerin ağır yükünden dolayı hem şahsi hem de kamusal hususlarda bizlerin bitap düşmüş olduğunu görünce” etc.

¹⁷⁰ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1 str. 14–20.

¹⁷¹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1 str. 6–8.

¹⁷² Liv. XXXVII. 27–28; Herrmann 1965, 156 vdd; ayrıca daha fazla bilgi için bk. Grainger 2002, 303 vdd.

¹⁷³ J. et L. Robert 1983, n° 12=Amyzon 4.

¹⁷⁴ J. et L. Robert 1983, n° 10; 13; 18.

¹⁷⁵ OGIS 234=Alabanda n° 2 str. 20–22; Herrmann 1965, 93–100; Rigsby 1996, 285.

Ancak Alabanda'ya bu imtiyazı kralın bizzat kendisi mi yoksa Alabanda'luların kraldan rica etmeleri üzerine mi vermiş olduğu bilinmemektedir.

Antiokhos ordusunun bir kısmını Sardeis'e gönderirken, kendisi de güçlü bir donanmayla Kilikia'ya ilerlemişti. Buradan Pamphylia ve Lykia'ya geçmişti. Lykia'da Andriake, Limyra, Patara ve Ksanthos'u hakimiyet alanına dahil etmişti (*FGrHist* 260 F 46). Telmessos egemenlik alanını yeniden düzenlemiştir¹⁷⁶. İÖ. 197 yılında Ksanthos'u Leto, Apollon ve Artemis'e adanmıştır. Ayrıca kente *asylia* hakkı tanımış olsa gerekir¹⁷⁷. Büyük olasılıkla bu imtiyazı, Ksanthos'lular rica etmeden kralın kendisi bahşetmiş olmalıdır.

Nitekim Hellenistik krallar, genellikle kentlerin sadakatlerini ve sempatilerini kazanmak amacıyla *asylia* hakkını tanımaktaydılar. Bunun yanı sıra, kente bahsettikleri bu imtiyazı, diplomatik süreç içinde kendi menfaatleri adına da kullanmaktaydılar. Yaklaşık İÖ. 202 yılında III. Antiokhos ve V. Philippos, *asylia* amaçlı Girit'e gönderilen Teos elçilerine eşlik etmesi için kendi temsilcilerini –Hagesandros ve Perdikkas– göndermişlerdi. Bu sırada Rhodos, Giritlilere savaş açmıştı¹⁷⁸. Birinci Girit Savaşı'nda (yaklaşık İÖ. 205–İÖ. 203) V. Philippos adalar ve Küçük Asya kıyılarındaki politikası nedeniyle Giritlileri desteklemekteydi¹⁷⁹. Aynı zamanda III. Antiokhos ile V. Philippos'un aralarında gizli bir ittifak yaptıkları bilinmektedir¹⁸⁰. Nitekim III. Antiokhos, Güney ve Batı Anadolu'da tekrar kendi hakimiyetini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle Küçük Asya'daki bu kargaşa ortamının bitmesini istemektedir¹⁸¹. Bu bakımdan III. Antiokhos kendi temsilcisini Girit ile Rhodos arasındaki bu savaşın sona erdirilmesine arabuluculuk etmesi için göndermiştir¹⁸².

Bunun yanı sıra, III. Antiokhos yaklaşık İÖ. 194/193 yılında Teos'lulara bahşetmiş olduğu *asylia* hakkını Roma'nın da kabul etmesi için bizzat kendi memuru Menippos'u bu iş için görevlendirmişti¹⁸³. Ancak kralın asıl amacı, *asylia* hakkının tanınmasından ziyade

¹⁷⁶ Daha detaylı bilgi için bk. Ma 2002², 84.

¹⁷⁷ *OGIS* 746=*TAM* II 266. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Benndorf 1903, 77 vd; Schmitt 1964 287; Herrmann 1965a, 119 vd; J. et L. Robert 1983, 161 ve 164; Rigsby 1996, 339 vd.

¹⁷⁸ Polyb. XIII. 4. 2; XIII. 5. 1; Diod. XXVII. 3; XXVIII. 1; Polyain. V. 17. Ayrıca bk. Holleaux 1952, 124–145; 163–177; Brulé 1978, 29–56; Ager 1991, 18.

¹⁷⁹ Birinci Girit Savaşı'nın çıkmasında, İÖ. 217 yılından itibaren Girit Birliği'ne başkanlık etmiş olan Makedonya Kralı V. Philippos'un oldukça önemli bir rolü vardır (Polyb. IV. 53–55; XIII. 5). V. Philippos'un adalara ve Batı Anadolu'ya müdahale etmesi Küçük Asya sahillerinde savaş çıkmasına neden olmuştur. Özellikle V. Philippos'un desteğiyle Aitolia'lı Dikaiarkhos'un korsan seferleri Küçük Asya sahil kentlerinin ve adaların durumunun oldukça kötüye gitmesine yol açmıştır (Polyb. XVII. 54. 8–10; Diod. XXVII. 1. 1). V. Philippos'un Hellespontos kentleri üzerindeki planları, Girit ile Rhodos arasındaki savaşta Giritlileri desteklemesi Rhodos'un güç dengesini bozmuştur. V. Philippos'un ilerlemesini durdurmak amacıyla kaçınılmaz bir sonuç olan I. Attalos ile Rhodos'un ittifak yapmalarına neden olmuştur (daha detaylı bilgi için bk. Allen 1983, 69–75).

¹⁸⁰ Polyb. XVI. 1. 8–9; XVI. 24. 6; Liv. XXXI. 14. 5; App. *Mak.* IV; ayrıca bk. Schmitt 1964, 229–237. Errington (1971, 348 vdd.)'da, Polybios'un (XVI. 24. 6)'daki aktarımından yola çıkarak V. Philippos ve Zeuksis arasında önceden yerel bir pakt yapıldığını, daha sonradan bu antlaşmanın içeriğinin genişletildiğini söylemektedir. Ayrıca bk. Ma 2002², 74–75.

¹⁸¹ *I.Cret.* II xii n° 21 *str.* 14–16. Ayrıca daha detaylı bilgi için Holleaux 1952, 191–199; Ager 1991, 19; Ma 2002², 74–82.

¹⁸² *I.Cret.* II xii n° 21 *str.* 14–16: Ἀγήσανδρος Εὐκράτεως Ῥόδιος ὁ παρὰ τῷ βασιλλέως Ἀντιόχῳ προεβευτὰς ἐπὶ τὰς τῷ πολέμῳ | διαλύσεις ἀποσταλαίς.

¹⁸³ Sherk 1969, 214–216 n° 34=*Teos* n° 10.

Romalıların nabzını yoklamaktır¹⁸⁴. Keza kısa bir süre sonra Roma ile III. Antiokhos arasında savaş patlak verecektir¹⁸⁵. Nitekim Girit'e giden Teos elçilerine, III. Antiokhos ve V. Philippos'un temsilcilerinin eşlik etmesi; ayrıca İÖ. 193 yılında III. Antiokhos'un elçi olarak memurlarından biri olan Menippos'u Roma'ya göndermesi, krallar arasındaki diplomatik faaliyetlerin, kentlerin *asylia* girişimlerine yansıdığıнын bariz göstergesidir.

Bununla birlikte kralın kente tanıdığı *asylia* hakkı, kendi müttefiki olan diğer kral tarafından çiğnenebilmekteydi. Bu durum kent ile egemenlik alanına tanınan *asylus*'un dokunulmaz güvencesinin savaş sırasında işe yaramadığını göstermektedir. Ayrıca kentin *asylia* hakkının tanınıp tanınmamasının kralın inisiyatifine bağlı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Alabanda buna güzel bir örnek oluşturmaktadır. III. Antiokhos ile V. Philippos arasında, yaklaşık İÖ. 203/202 yılında ittifak yapılmıştır¹⁸⁶. Yaklaşık İÖ. 201 yılında III. Antiokhos Alabanda'ya *asylia* hakkı tanımıştır¹⁸⁷. Buna rağmen, Makedonya Kralı V. Philippos, Alabanda'nın topraklarını yağmalamıştır¹⁸⁸. Böylece kralın kentte tanıdığı *asylia* hakkının üzerinden daha bir yıl bile geçmeden, bu hak kendi müttefiki olan bir kralın tarafından çiğnenmiştir¹⁸⁹.

Hellenistik kralın tanıdığı *asylia* hakkı; aynı zamanda krallığını ortaklaşa yönettiği halefi tarafından ayrıca onaylanmaktaydı. İÖ. 281 yılında Pluton Tapınağı'nın *asylia* hakkı hem Seleukos I Nikator hem de halefi Antiokhos I Soter tarafından tanınmıştır¹⁹⁰. İÖ. 205 yılında Magnesia'luların Artemis *Leukophryene* onuruna düzenledikleri festivali önce III.

¹⁸⁴ Liv. (XXXIV. 57. 6–59)'a göre III. Antiokhos, Seleukos ve Roma *Senatus*'u arasında var olan dostluğun devam etmesi için Menippos ve Hegesianaks'ı Roma'ya göndermiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Diod. XXVIII. 15. 2–4; App. Syr. 6.

¹⁸⁵ III. Antiokhos, Lysimakheia kentindeyken, Hellas'tan gelen Aitolia elçilerinin ülkelerinin her yerinde halkın Roma yönetiminden memnun olmadığını abartarak anlatmaları ve Hellas'a geçtiği takdirde büyük destek göreceğini söylemeleri üzerine kral, yaklaşık İÖ. 192/191 yılında az bir kuvvetle Hellas'a geçmiştir. Ancak İÖ. 191 yılının Nisan? ayında Thermopylai yakınında Roma ve Makedonya Kralı V. Philippos'un birleşik kuvvetleri karşısında bozguna uğramıştır (Cic. *Sen.* 32; Polyb. XXI. 20. 9; Liv. XXXV. 23. 10; 39; 50; XXXVI. 17. 1–19. 12; Val. Max. II. 5. 1; Frontin. *strat.* II. 4. 4; Plut. *Cat. Mai.* XIII. 1–XIV. 2; Flor. *epit.* I. 24. 12; Phleg. *mir.* III. 1; App. *Syr.* 12 vdd.; 18–21; Iust. XXXI. 6. 5; Aur. *Vic. de Vir. Ill.* 47. 3; Eutr. IV. 3. 2; Oros. *hist.* IV. 20. 20–21; Zonar. IX. 19 *g-h.*). III. Antiokhos, emrindeki kuvvetlerle hemen Euboa (Eğriboz) Adası'nda yer alan Khalkis kenti üzerinden Küçük Asya'ya geçmiştir. Ancak bu savaştan sonra, Romalılar kralın peşini bırakmamıştır. Küçük Asya'ya Scipio Africanus ile kardeşi Lucius Cornelius Scipio önderliğinde bir ordu göndermişlerdir (Liv. XXXVII. 26. 5–11; Iust. XXXI. 6. 6; 7. 2–3; App. *Syr.* Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000a, 92–94.

¹⁸⁶ Polyb. XVI. 1. 8–9; 24. 6; Liv. XXXI. 14. 5; App. *Mak.* IV.

¹⁸⁷ OGIS 234=Alabanda n° 2 *str.* 20–22; Herrmann 1965, 93–100; Rigsby 1996, 285.

¹⁸⁸ Polybios'a (XVI. 24. 8) göre, İÖ. 201/200 kışında erzak sıkıntısı çeken Makedonya Kralı V. Philippos, Seleukos'un egemenliği altında bulunan kentlerin egemenlik alanlarını gasp etmiştir. Bu sırada Alabanda'nın topraklarını “*düşman bölgesindeymiş gibi*” yağmalamıştır. Ayrıca V. Philippos'un, III. Antiokhos egemenliği altındaki birkaç kenti de yağmaladığı bilinmektedir [Mylasa: Polyb. XVI. 24. 6]; V. Philippos, Miletos'tan Myos'u alarak incir karşılığında Magnesia *ad Maendrum*'a vermiştir (Polyb. XVI. 24. 7). Daha fazla bilgi için bk. Ma 2002², 74–82].

¹⁸⁹ H. H. Schmitt (1964, 246), İÖ. 202/201 yıllarında V. Philippos tarafından Alabanda kentinin yağmalanmasının erzak ihtiyacından kaynaklandığını öne sürmektedir. Hierakome tarafından V. Philippos'un onurlandırılmasının (TAM 5. 2 1261) nedenini ise, kentin yerel inisiyatifine bağlamaktadır. H. H. Schmitt'e (*op. cit.*) göre, III. Antiokhos'un her iki duruma göz yumması kralın hoşgörüsünün kanıtıdır.

¹⁹⁰ Welles 1934, 54–60 n° 9=Nysa n° 1.

Antiokhos¹⁹¹, daha sonra da krallığı paylaştığı oğlu Antiokhos tasvip etmiştir¹⁹². yaklaşık İÖ. 204/203 yılında III. Antiokhos Teos'a *asylia* hakkı bahşetmiştir. Bunun akabinde Teos'lular, III. Antiokhos'un oğlu Antiokhos'a elçiler göndererek, aynı şekilde kendisinin de bu imtiyazı tasvip etmesini rica etmişlerdir. Antiokhos'un oğlu, atalarının bahşetmiş olduğu bu ayrıcalığı kendisinin de kabul ettiğini Teos'lulara gönderdiği bir mektupla bildirmiştir¹⁹³. İÖ. 203–İÖ. 200 yıllarında ise, III. Antiokhos ve oğlu tarafından Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı yenilenmiştir/geri verilmiştir¹⁹⁴.

Nitekim kralın bir kentin egemenlik alanına ve tapınağına tanıdığı *asylia* hakkı, bu otoritenin o kentte hüküm sürdüğü müddetçe geçerli kalmaktaydı. Zira, İÖ. 203–İÖ. 200 yılları arasına tarihlenen Amyzon yazıtında, III. Antiokhos ve oğlu tarafından Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın *asylon* hakkı geri verilmiştir¹⁹⁵. İlk defa bu yazıtta, kralın *asylia* hakkını yenilediğine/geri verdiği dair bir ifade geçmektedir. IV. Ptolemaios da, Amyzon'da kendi hakimiyeti sırasında Artemis Tapınağı'na bu imtiyazı tanımış olmalıdır. Fakat Karia Seferi sırasında III. Antiokhos'un ordusu tapınağa tanınan bu ayrıcalığı çığnemiştir. Amyzon kenti Seleukos hakimiyetine geçtiği için *asylia* hakkı iptal edilmiş olmalıdır. Bu nedenle, III. Antiokhos ve oğlu tapınağa tekrar bu ayrıcalığı geri vermiş olsa gerektirler. İÖ. I. yüzyılda Mithradates tarafından Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* alanı genişletilmiştir¹⁹⁶. Ne var ki, İÖ. 88 yılından sonra ise, Romalılar tarafından VI. Mithradates'in tarafını tutukları ve Ephesos Akşamına katıldıkları için Ephesos'luları cezalandırma politikası güdülerek, Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı iptal edilmiştir¹⁹⁷. Ayrıca krallar, kentlerin ricası üzerine kendisinden önce tanınan *asylia* hakkını tasvip etmekteydiler¹⁹⁸. Doğal olarak bu durum da, kentlerin başka krallın egemenliği altına girmesiyle daha önceden elde etmiş oldukları *asylia*, *ateleia* etc. imtiyazlarının sona erdiğini göstermektedir.

¹⁹¹ *I.Magnesia* n° 18.

¹⁹² *I.Magnesia* n° 19.

¹⁹³ Herrmann 1965, 157–8=*Teos* n° 2.

¹⁹⁴ J. et L. Robert 1983, n° 12=*Amyzon* n° 4.

¹⁹⁵ J. et L. Robert 1983, n° 12=*Amyzon* n° 4.

¹⁹⁶ Birinci Mithradates Savaşı sırasında Pontos kralı, Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon* alanını genişletmiştir (Strab. XIV. 1. 23 c. 641). Mithradates'in bunu yapmasındaki en büyük etken, Ephesos'luların Mithradates'e karşı göstermiş oldukları sadakat olsa gerektir. Ayrıca bk. Arslan 2007, 150 vd.

¹⁹⁷ Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118.

¹⁹⁸ Welles 1934, 260 vdd. n° 64; Robert 1969a, 289 n° 3=*Nysa* n° 2; Piejko 1988, 55–69; *SEG XXXVIII* 1170=Appendix 1, 2.

1.2. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde *Asyilia* (İÖ. 193- İÖ. 38)

Roma'nın Hellenistik Dönem'de Akdeniz Dünyası'nda hakem sıfatıyla ortaya çıkışıyla birlikte *asyilia* kavramının anlamı daralmıştır. Öyle ki, *asyilia*'nın Hellenistik krallıklar zamanındaki işlevi artık değişmeye başlamış ve kentlerin bu hakkı elde etmek amacıyla Hellenistik krallar zamanındaki yoğun diplomatik faaliyetleri azalmıştır. Ayrıca *asyilia* ayrıcalığı elde etme girişimleri değişmiştir. Keza, sadece Hellenistik krallar zamanında kralın kente *asyilia* hakkı tanınması, bu imtiyazın bütün Hellenler nezdinde kabul edilmesi için yeterli olmayabiliyordu. Bu nedenle kentlerin, kralın bahsettiği bu ayrıcalığı, mutlaka Delphoi Apollon Tapınağı'na ya da Amphiktyonik Birliği'ne tasvip ettirmeleri gerekmektedir. Bu süreç tam tersi yönde de işleyebiliyordu. Şöyle ki, Delphoi Apollon Tapınağı *asyilia* hakkını bahsettikten sonra kentler, Aitolia veya Amphiktyonik Birliği'ne de bu imtiyazı tasvip ettirmektedirler. Ardından Hellenistik krallara, birliklere ve diğer kentlere bu ayrıcalığı onaylatmaktaydılar. Ancak Roma'nın Küçük Asya'da hakim güç haline gelmesiyle, bu hakkın kabul görmesi için kentlerin sadece Roma'nın sempatisini kazanmaları veya Roma'ya sadakatlerini göstermeleri kafi gelmekteydi. Zira, Anadolu'da tek mutlak otorite Roma *Senatus*'uydu.

Romalılar, Teos ve Delphoi haricinde¹⁹⁹ kent ve egemenlik alanına *hiera kai asylos* tanımamışlardır. Sadece kentin tapınağına bu ayrıcalığı bahsetmekteydiler²⁰⁰. Zira Romalılar nezdinde *asyilia*, “sığınak veya sığınılacak yer” anlamına gelmekteydi²⁰¹. Bu bakımdan *asyilia*, Eski Yunanca'daki *hikesia* terimini çağrıştırmış olmuştur²⁰². Nitekim Romalılar, kentlere ilk olarak bu imtiyazı tanıırken Eski Yunanlılar nezdinde *asyilia* hakkının önemi ve işlevini tam olarak bilmiyor olsa gerektirler²⁰³. Bu nedenle, kendilerine müracaat eden kentlerin sadece taleplerini yerine getirerek onların sempatisini kazanmayı amaçlamış olmalıydılar. Ancak

¹⁹⁹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1; Sherk 1969, 21–25 n° 1 [Delphoi].

²⁰⁰ SEG XXXIII 973=*Kolophon* n° 2 (Apollon *Klarios* Tapınağı); *I.Stratonikeia* n° 505=*Stratonikeia* n° 1 (Lagina'daki Hekate Tapınağı); *I.Stratonikeia* n° 12=*Stratonikeia* n° 6 (Panamara'daki Zeus Tapınağı); *I.Ephesos* n° 1520=*Ephesos* n° 1 (Artemis Tapınağı); *Aphrodisias* n° 1 (Aphrodite Tapınağı); 2=Tac. ann. III. 62. 2; *Miletos* (Apollon *Didymeus*): OGIS 472; *Oropos* (Amphiaraos Tapınağı): Sherk 1969, 133–138 n° 23; *Mopsuestia* (Isis ve Sarapis Tapınağı): Sayar-Siewert-Taeuber 1994, 113–130; *Sardeis* (Artemis *Sardiane* Tapınağı): Hermann 1989, 127–164; *Pergamon* (Asklepios Tapınağı): Sherk 1969, 281–284 n° 54a, 286–287 n° 55; *Magnesia ad Maendrum* (Artemis *Leukophryene* Tapınağı): Tact. ann. III. 62. 1; *Hierokaisareia* (Artemis Tapınağı): Tact. ann. III. 62. 3. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 28; Dignas 2002, 293.

²⁰¹ Liv. XXXV. 51; Tact. ann. III. 62. 1–2; Cassius Dio 47. 19. 2–3; Gaius *Inst.* I. 53. Plutarkhos (*Rom.* IX. 3)'de Romus ve Romulus'un kenti kurduktan sonra tüm kaçaklar için bir sığınma evi açtıklarını belirtmektedir. Ayrıca *asylum* teriminin sığınılacak yer anlamına gelmesine izafeten bu yere Tanrı *Asylaios*'un Tapınağı adının verildiğini anlatmaktadır.

²⁰² Dignas 2002, 293.

²⁰³ Rigsby 1996, 28; Dignas 2002, 294.

Romalılar, zamanla bu imtiyazın Eski Yunanlılar için yalnızca onursal bir unvan olmadığına farkına varınca, bu ayrıcalığı sadece tapınağa tanımayı yeğlemiş olsa gerektirler.

Romalılar, İÖ. II. yüzyılda Küçük Asya ile temasa girmelerinin ardından *asylia* hakkını tanımaya başlamışlardır²⁰⁴. Roma *Senatus*'u, Asya henüz bir eyalet olmadan önce bu imtiyazı kentlerin beklentilerini karşılamak veya onların sadakatlerini kazanmak için tanımış olmalıdır. Ancak İÖ. 188 Apameia Antlaşması'ndan ve İÖ. 129 yılında Asya Eyaleti kurulduktan sonra, Stratonikeia²⁰⁵ ve Aphrodisias²⁰⁶ örneklerinden de açıkça anlaşılacağı üzere özellikle kendi tarafını tutan ve kendilerine karşı sadakatlerini gösteren kentlere bu ayrıcalığı vermekteydiler.

İlk olarak yaklaşık İÖ. 194/193 yılında *praetor* Marcus Valerius Messalla, *tribunus*'lar ve *Senatus* tarafından Teos'a *asylia* hakkını tanınmıştı²⁰⁷. Yaklaşık İÖ. 193 yılında III. Antiokhos'un göndermiş olduğu ve Teos'lular tarafından elçilik yapması için seçilmiş olan Menippos²⁰⁸, Roma'dan Teos kenti adına *asylia* hakkını talep etmişti. Romalılar, Teos'un kent ile egemenlik alanının *asylia* hakkını tasvip etmişlerdir. Bununla birlikte Romalılar, Teos ve Delphoi haricinde hiçbir kentin egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu onaylamamışlardır. Teos kentine bu imtiyazı, ilk olarak bir kente *asylia* hakkını tasvip ettikleri için tanımış olmalıdırlar. Ayrıca Teos'un kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu tasvip etmelerinin III. Antiokhos'un kullanmış olduğu üslubun Romalıların kararlarına yansımalarının birer sonucu olduğu düşünülmektedir²⁰⁹.

İÖ. 190-İÖ. 189 yılları arasında Lucius Cornelius Scipio, Artemis *Leukophryene*²¹⁰ ve Apollon *Klarios*²¹¹ tapınaklarına *asylia* hakkı tanımıştır. L. Scipio, III. Antiokhos'la yapılan savaş sırasında, Kolophon ve Maiandros üzerindeki Magnesia'luların kendilerini desteklemelerinden ötürü bu imtiyazı bahşetmiştir. Keza, İÖ. 191 yılında III. Antiokhos'un Hellas yenilgisinden²¹² sonra, İÖ. 190 yılının ilkbaharında *consul* Lucius ve kardeşi *legatus*

²⁰⁴ İÖ. 193 yılında Teos (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1); İÖ. 190 yılının sonuyla İÖ. 189 yılının başlarına doğru Kolophon (*Kolophon* n° 2) ve Magnesia *ad Maendrum* (Tact. ann. III. 62. 1); yaklaşık İÖ. 189 yılında Delphoi'a bu imtiyaz tanınmıştır (Sherk 1969, 21–25 n° 1).

²⁰⁵ Tact. ann. III. 62. 1; konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Sherk 1969, 105–111 n° 18=Stratonikeia n° 1.

²⁰⁶ Tact. ann. III. 62. 2; konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Reynolds 1982, 54–92 n° 8=Aphrodisias n° 1; Reynolds 1982, 159–161 n° 35=Aphrodisias n° 2.

²⁰⁷ CIG 3045; *Syll*³ 601; IGR IV 1557; Sherk 1969, 214–216 n° 34=Teos n° 10.

²⁰⁸ Sherk 1969, 214–216 n° 34=Teos n° 10. Livy. (XXXIV. 57. 6–59)'a göre III. Antiokhos, Seleukos ve Roma *Senatus*'u arasından var olan dostluğun devam etmesi için Menippos ve Hegesianaks'ı Roma'ya göndermiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Diod. XXVIII. 15. 2–4; App. Syr. 6.

²⁰⁹ E. S. Gruen (1984, 148 vdd.), bu durum sadece Romalıların Hellenistik *dekret*'lerdeki geleneksel dili benimsemelerinin sonucu olsa gerektir. Ayrıca bk. Errington 1980, 282; Rigsby 1996, 287; Ma 2002, 263.

²¹⁰ Tact. ann. III. 62. 1.

²¹¹ SEG XXXIII 973=Kolophon n° 2.

²¹² III. Antiokhos, İÖ. 191 yılında Thermopylai yakınında Roma ve Makedonya Kralı V. Philippos'un birleşik kuvvetleri karşısında bozguna uğramıştır (Cic. Sen. 32; Polyb. XXI. 20. 9; Liv. XXXV. 23. 10; 39; 50; XXXVI. 17. 1–19. 12; Val. Max. II. 5. 1; Frontin. strat. II. 4. 4; Plut. Cat. Mai. XIII. 1–XIV. 2; Flor. epit. I. 24. 12; Phleg. mir. III. 1; App. Syr. 12 vdd.; 18–21; Iust. XXXI. 6. 5; Aur. Vic. de Vir. Ill. 47. 3; Eutr. IV. 3. 2; Oros. hist. IV. 20. 20–21; Zonar. IX. 19 g-h.). III. Antiokhos, emrindeki kuvvetlerle hemen Euboia (Eğriboz) Adası'nda yer alan Khalkis kenti üzerinden Küçük Asya'ya geçmiştir. Ancak bu savaştan sonra, Romalılar kralın peşini

Publius Scipio Africanus, III. Antiokhos'a karşı savaşmak amacıyla Küçük Asya'ya gönderilmişlerdir. L. Cornelius Scipio Asya ve Hellas'taki birliklerin komutanı olarak atanmıştır²¹³. Bu sırada III. Antiokhos'un adamları tarafından Kolophon-Notion kuşatma altına alınmıştır. Kolophon'lular, III. Antiokhos'un adamlarına karşı büyük bir direniş göstermişlerdir. Nitekim *praetor* L. Aemilius Regillus, İÖ. 190 yazının sonlarına doğru Myonnesus yakınlarında Antiokhos'un donanmasını büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bunu üzerine III. Antiokhos Kolophon kuşatmasına son vermek zorunda kalmıştır²¹⁴. Kısa bir süre sonra, İÖ. 190 yılında III. Antiokhos'un yenilgisiyle sonuçlanacak olan Magnesia Muharebesi vuku bulmuştur²¹⁵. Bu savaşta Maiandros üzerindeki Magnesia'lılar, Roma'yı desteklemişlerdir²¹⁶. Bu muharebeden sonra Scipio kardeşler Asya kentleriyle diplomatik faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır²¹⁷. İÖ. 189 yılının ilkbaharında ise, Asya'dan ayrılmışlardır²¹⁸. Bu bakımdan Scipio, Magnesia ve Kolophon'a bu imtiyazı İÖ. 190 yılının sonu ile İÖ. 189 yılının başında tanımış olsa gerektir²¹⁹.

Nysa'lılar, İÖ. I. yüzyılda Asya valisi Gnaeus Lentulus Augur'un izniyle Pluton Tapınağı'na önceden tanınmış olan *asylia*, *hikesia*, *ateleia* haklarıyla ilgili çeşitli belgelerden oluşan kent arşivindeki kutsal yazıtları tapınak duvarına kazımışlardır²²⁰.

İÖ. 86-İÖ. 84 yılları arasında L. Sulla tarafından pek çok kentin tapınağına *asylia* hakkı tanınmıştır. Sulla bu imtiyazı özellikle Birinci Mithradates Savaşı sırasında Roma'yı destekleyen kentlere vermiştir. İÖ. 85 yılında VI. Mithradates ve Sulla arasında yapılan Dardanos Antlaşması'ndan²²¹ sonra, Sulla Asya kentlerinde yeniden düzenlemeye gitmiştir²²². Bu düzenlemede esas itibarıyla Roma'nın tarafını tutan kentleri ödüllendirmiş²²³, VI.

birakmamıştır. Küçük Asya'ya Scipio Africanus ile kardeşi Lucius Cornelius Scipio önderliğinde bir ordu göndermişlerdir (Liv. XXXVII. 26. 5-11; Iust. XXXI. 6. 6; 7. 2-3; App. Syr. 20-21. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000a, 93 vdd.).

²¹³ Sherk 1969, 218; Rigsby 1996, 353.

²¹⁴ Liv. XXXVII. 31. 3.

²¹⁵ Enn. *Ann.* 378-383; Liv. XXXVII. 38. 1-44. 2; XXXVIII. 48. 7-8; 58. 9-10; Frontin. *strat.* IV. 7. 30; Plut. *mor.* III. 197 d-e; Flor. *epit.* I. 24. 14-27; App. *Syr.* 30-37; Iust. XXXI. 7. 3; 8. 5-7; Aur. *Vic. de Vir.* III. 53. 1; Eutr. IV. 4. 2; Malal. 210; Zonar. IX. 20 d-g.

²¹⁶ Liv. XXXVI. 45; Tact. *ann.* III. 62. 1.

İÖ. 188 Apameia Antlaşması'ndan sonra Romalıları destekledikleri için Priene, Miletos Herakleia, Euromos, Mylasa, Alabanda kentleri gibi Magnesia *ad Maendrum* da özgür bırakılmıştır (daha detaylı bilgi için bk. Ma 2002², 250 vdd.).

²¹⁷ *FGrHist* 434 F 18. 6; Sherk 1969, 217-218 n° 35; Wörrle 1988, 427; Rigsby 1996, 183.

²¹⁸ Liv. XXXVII. 26. 31.

Bu sırada Roma'da, Gnaeus Manlius Vulso ve Marcus Fulvius Nobilior İÖ. 189 yılı *consul*'ü seçilmişlerdir. Nobilior Aitolia işleriyle ilgilenirken Vulso, İÖ. 189 yılının ilkbaharında Ephesos'a gelmiştir. Burada İÖ. 190 yılı *consul*'ü Lucius Scipio'dan Roma birliklerinin komutasını almıştır (krş. Arslan 2000a, 96).

²¹⁹ Sherk 1969, 219 vdd. n° 36.

²²⁰ *Syll³* 781; Sherk 1969, 348 vdd. n° 69=Nysa n° 3.

²²¹ Dardanos Antlaşması hakkında daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 240-245.

²²² Sherk 1969, 110; Ayrıca bk. Arslan 2000a, 35.

²²³ Zira Sulla, Romalıların tarafını tutan kentlerin sadece *asylia* hakkını onaylamakla kalmamış; aynı zamanda tapınak sınırlarını da genişletmiştir.

Mithradates'in tarafını tutan kentleri ise, cezalandırmıştır²²⁴. Ne var ki bu savaşlar esnasında, Hellas ve Asya'daki tapınaklar oldukça zor duruma düşmüşlerdir²²⁵. Tapınakların bu durumu Roma'nın iç savaşları sırasında devam etmiştir²²⁶.

Sulla, Küçük Asya kentleri içerisinde ilk olarak, yaklaşık İÖ. 86/85 yılında²²⁷ Kilikia'daki Mopsuestia kentinde yer alan Isis ve Sarapis Tapınağı'na *asylia* hakkı tanımıştır²²⁸. Yazıt iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısmında Sulla, *quaestor*'u Lucullus'un ricası üzerine Isis Tapınağı'na dokunulmazlık bahsetmiştir. İkinci kısımda ise, Lucullus kendinden önceki komutanların yaptıkları gibi kendisi de Isis ve Sarapis Tapınağı'nın *asylon* olmasına karar kılmıştır.

İÖ. 84 yılında Sulla Küçük Asya'dan ayrılmadan evvel Stratonikeia'lılara, Roma'ya karşı göstermiş oldukları sadakatinden ve düşman karşısındaki cesaretlerinden ötürü önemli ayrıcalıklar bahsetmiştir²²⁹. Sulla İtalya'ya geri döndükten sonra ise, Stratonikeia'lılar bir elçi

Stratonikeia n° 1=Sherk 1969, 105–111 n° 18. Bununla birlikte Sulla, İÖ. 86 yılında –Hellas savaşları esnasında– Boiotia ve Attika sınırlarında bir kent olan Oropos'un yakınındaki Amphiaraos Tapınağı'na *asylia* hakkı tanımıştır. Tapınağın arazisini genişletmiştir. Ayrıca Oropos limanları, kent ve egemenlik alanından elde edilen bütün gelirleri tanrıya bahsetmiştir. *Syll*² n° 334=Sherk 1969, n° 23 str. 43–49:

τῆς εὐχῆς ἀποδόσεως

44 ἔνεκεν τῶι ἱερῶι Ἀμφιαράου χώρον προστίθημι πάντη πάντοθεν πόδας χιλίουσ, ἵνα καὶ αὐτῆ ἡ χώρα ὑπάρχῃ ἄσυλος· ὡσαύτως τῶι θεῶ Ἀμφιαράω καθιερωκέναι τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας λιμένων τε τῶν Ὠρωπίων τὰς προσόδους ἀπάσας εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας ἅς Ὠρόπιοι

48 συντελοῦσιν θεῶ Ἀμφιαράω, ὁμοίως δὲ καὶ ἅς ἂν μετὰ ταῦτα ὑπερ τῆς νίκης καὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων συντελέσουσιν κτλ.

“Bu arazi asylos olsun diye, ettiğim yemin nedeniyle Amphiaraos Tapınağı'na bütün her yerden bin ayak uzunluğunda (1 mil) araziyi bahşediyorum”. Ayrıca Sulla, Oropos'luların tanrı adına düzenlemiş oldukları kurban ve yarışmalar için, aynı şekilde bundan sonra Roma demos'unun kudreti (hegemonia'sı) ve zaferi hususunda kutlama yapacaklar için de, Oropia'luların limanları, kent ve egemenlik alanlarından elde edilecek bütün gelirlerin tanrı Amphiaraos'a adanmış olmasına karar verdi etc.

Söz konusu karar, İÖ. 80 yılında *Senatus* tarafından onaylanmıştır. Ancak İÖ. 73 yılında *publicanus*'lar bu kent ve tapınağın vergi muafiyetine Amphiaraos'un bir tanrı olmadığı gerekçesiyle itiraz etmişlerdir (Cic. *de nat. Deor.* III. 49; Sherk 1969, 136 vd.). Ancak bununla birlikte bu konu *Senatus*'a götürülmüştür. İÖ. 14 Ekim 73 yılında *Senatus* aldığı karar uyarınca, Sulla'nın kent ve tapınağa tanımış olduğu bütün ayrıcalıkların devam etmesine karar vermiştir (*Syll*³ II 747=Sherk 1969, 133 vdd. n° 23; ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 77–81).

²²⁴ Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000b, 32–42; 2007, 248–265.

²²⁵ Sulla, Atina kuşatması sırasında Hellas'taki pek çok tapınağı yağmalamıştır. Epidauros'taki Asklepios, Olympia'daki Zeus ve Delphoi'daki Apollon tapınaklarını gasp etmiştir (App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5). Ayrıca tapınaklardaki değerli ve kutsal armağanları eriterek paraya çevirmiştir (Plut. *Sull.* XII. 3 vdd.; *Luc.* II. 2; App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5; Ael. *Fr.* 53). Sulla, daha sonra söz konusu tapınaklardan aldığı kutsal hazinelere karşılık Thebai topraklarının yarısından alınan yıllık geliri, bu tapınaklara bağışlamıştır (Diod. XXXVIII/XXXIX. 7; Plut. *Sull.* XIX. 6; App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5). Ayrıca bk. Arslan 2007b, 197 dn. 898.

²²⁶ Dignas 2002, 117.

²²⁷ K. J. Rigsby (1996, 466), Mopsuestia dekretinin İÖ. 85 yılında Mithradates yenilgisinden sonraya ait olabileceğini söylemektedir.

²²⁸ Sayar-Siewert-Taeuber 1994, 113–130; Rigsby 1996, 465–471 n° 217.

²²⁹ Stratonikeia, Roma'nın gücüne olan inancını kaybetmediği için, Romalılarla olan ilişkilerini ve ittifakını koruyarak Pontos kralına karşı büyük bir direniş sergilemiştir (*OGIS* 441=*Stratonikeia* n° 1; App. *Mithr.* 21; Flor. *epit.* I. 40. 6). Ne var ki, Stratonikeia'nın Pontos kralına karşı olan savunması uzun ömürlü olmamıştır. Kuşatılan kent, Mithradates VI Eupator tarafından güç kullanılarak işgal edilmiş ve Pontos Krallığı'nın hakimiyetine boyun eğmediği için cezalandırılmıştır. Bu nedenle Stratonikeia'lılar, krala önemli miktarda savaş

heyeti göndererek Sulla'nın kentlerine tanımış olduğu bütün imtiyazların *Senatus* tarafından onaylanmasını istemişlerdir²³⁰. *Senatus consultum de Stratonicensibus*'da, Stratonikeia'lılar, atalarından itibaren Roma'ya göstermiş oldukları sadakat ve güvenden dolayı, ayrıca Asya'da Mithradates'e karşı durdukları için övülmektedirler. Sulla'nın Roma'da *dictator* olduğu İÖ. 82-İÖ. 79 yılları arasında, Pontos Kralı Mithradates VI Eupator ile aralarında vuku bulan savaşlar esnasında tahrip gören Stratonikeia kentinin onarılması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra her çeşit vergiden muaf tutularak kentin kendi kanunları ve geleneklerini sürdürmesi uygun bulunmuştur. Ayrıca Karia Bölgesi'nde yer alan Lagina (Turgut) kentindeki Hekate kutsal alanı dokunulmaz ilan edilerek Stratonikeia'ya bağlanmıştır²³¹.

Bununla birlikte Tacitus'a (*ann.* III. 62. 1) göre, Maiandros üzerindeki Magnesia'lılar da Mithradates Savaşı sırasında Roma'ya bağlılıklarını göstermişlerdir. Bundan ötürü Sulla, Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlığını (*inviolabilis*) tasvip etmiştir²³². Sulla, tapınağa bu imtiyazı İÖ. 85-İÖ. 84 yılları arasında tanımış olmalıdır. Zira Sulla, Asya düzenlemesini Birinci Mithradates Savaşı'nın sonuyla Asya'dan ayrılmadan önce yapmıştır. Bu da, İÖ. 85-İÖ. 84 yılları arasına tekabül etmektedir.

Sulla, İÖ. 85 yılındaki Dardanos Antlaşması'ndan sonra, Roma'nın tarafını tutan kentleri ödünlendirirken, Pontos kralını destekleyen kentleri ise, kötü bir şekilde cezalandırmıştır. VI. Mithradates'i destekleyen birçok kentin bağımsızlık ve özerklikleri ellerinden alınmıştır. Ayrıca kentlerin pek çoğu yağmalanmış, surları yerle bir edilmiş, kent vatandaşları ise, ya öldürülmüş ya da köle olarak satılmışlardır²³³. Bunun yanı sıra Sulla, tapınaklardan bazılarının *asylia* hakkını iptal etmiştir. yaklaşık İÖ. 85/84 yılında Sulla tarafından Ephesos Artemis Tapınağı, *asylia* hakkından mahrum edilmiştir²³⁴. Zira, İÖ. 88 yılında Ephesos Akşamı'nda²³⁵, Ephesos'lular VI. Mithradates'in²³⁶ buyrultusuna itaat ederek, Artemis Tapınağı'nın *asylon temenos*'una sığınan birçok Roma vatandaşını ve yandaşını öldürmüşlerdir²³⁷. Bunun sonucu olarak, Romalılar tarafından Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı iptal edilmiştir²³⁸.

tazminatıyla haraç vermek ve kentlerinde bir Pontos garnizonu bulundurmamak zorunda kalmışlardır (*Stratonikeia* n° 1; App. *Mithr.* 21; ayrıca daha detaylı bilgi için Arslan 2007, 184 vdd.)

²³⁰ Sherk 1969, 105–111 n° 18=*Stratonikeia* n° 1.

²³¹ Sherk 1969, 105–111 n° 18=*Stratonikeia* n° 1 str. 60–61; 115.

²³² Ayrıca bk. Rigsby 1996, 183; Derlien 2003, 127.

²³³ Arslan 2000a, 35.

²³⁴ Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118.

²³⁵ Ephesos Akşamı hakkında daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 159- 174.

²³⁶ Birinci Mithradates Savaşı sırasında Pontos kralı, Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon* alanını genişletmiştir (Strab. XIV. 1. 23 c. 641). Mithradates'in bunu yapmasındaki en büyük etkense, Ephesos'luların Mithradates'e karşı göstermiş oldukları sadakatten dolayı olsa gerektir.

²³⁷ Ephesos, Küçük Asya'nın her yerinde birçok Romalının katledildiği, tarihe "*Ephesos Akşamı*" olarak geçen yerin merkezi ve en çok Romalının öldürüldüğü yer olduğu için Sulla tarafından bağışlanmamıştır. Bu yüzden Ephesos kenti, İÖ. I. yüzyılın ortalarına (İÖ. 47/46) kadar özgürlüğünü yitirmiştir (App. *Mithr.* 62; *ILS* I 34; ayrıca bk. Magie 1950, 237 dn. 12; 417 dn. 42; Kallet-Marx 1995, 284 vdd; Arslan 2007b, 256).

²³⁸ Herrmann 1989, 127–164; Rigsby 1996, 388 vdd; Dignas 2002, 297.

Aynı şekilde Sulla tarafından Pergamon'daki Asklepios Tapınağı dokunulmazlık hakkından mahrum bırakılmıştır²³⁹. Keza Pergamon'lular da Ephesos Akşamı'nda, Asklepios'un kutsal sığınma alanına kaçan ve tanrı figürlerine sarılan pek çok Romalıyı uzaktan oklayarak katletmişlerdi²⁴⁰.

İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında ise, Iulius Caesar ve onun Asya valisi P. Servilius Isauricus²⁴¹, Küçük Asya kentlerine *asylia* hakkını vermiş ve onaylamıştır. Her ikisi de tapınaklarla ilgili durumlarda mahkemeye başvurulduğunda büyük bir özen göstermişlerdir. Ayrıca tapınakların haklarına genel bir açıklık getirmeye çalışmışlardır²⁴². Nitekim Caesar, Isauricus vasıtasıyla yaklaşık İÖ. 45-44 yılında, Küçük Asya'daki *asylia* hakkını kaybeden tapınaklara bu imtiyazı tekrar tanımıştır. Bunun yanı sıra, tapınakların haklarını ve *asylon temenos*'unu genel olarak belirlemeye çalışmıştır. Bu duruma en güzel örnek Pergamon'daki Asklepios *Soter* Tapınağı'dır. İÖ. 47-İÖ. 44 yılları arasında bizzat Caesar, Pergamon'luların yitirmiş olduğu hakların genel düzenlemesinin yapılmasını emretmiştir. Bu düzenleme Asklepios Tapınağı'nın *asylia* hakkını ve kentin atadan kalma yasaları veya kültürünü kapsamaktadır²⁴³. Yaklaşık İÖ. 45 yılında Isauricus, kentin kurtarıcısı ve hayırhahı olan Asklepios için tapınağın *asylia* hakkını ve kentin kutsal yasalarını onaylamıştır²⁴⁴. Caesar, Pergamon'a bu imtiyazı Aleksandreia'da kendini ve ordusunu düştüğü zor durumdan kurtaran Pergamon'lu Mithradates'ten²⁴⁵ ötürü bahsetmiş olmalıdır²⁴⁶. Keza Pergamon'luların, Mithradates'i "*Pergamos ve Philetairos'tan sonra kentin Yeni Kurucusu*" olarak adlandırmaları²⁴⁷; Caesar'in bireysel sadakatten ve destekten dolayı²⁴⁸ bu imtiyazı tanıdığını doğrular niteliktedir. Pergamon'lular şükranlarını sunmak amacıyla, İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında Caesar'ın, Isauricus'un ve Mithradates'in onuruna heykellerini dikmişlerdir. Heykel kaidelerinde

²³⁹ App. *Mithr.* 19 vdd.; 23; Plut. *Sull.* XI; Cic. *Flacc.* 57; ayrıca bk. Sherk 1969, 281.

²⁴⁰ Bk. Arslan 2007b, 163.

²⁴¹ M. Porcius Cato'nun yakın dostu olan ve Cato'nun destekçisi olan P. Servilius Isauricus, yaklaşık İÖ. 48 yılında Caesar'ın tarafına geçmiştir. Caesar, kendisini desteklediği için, İÖ. 48 yılında P. Servilius Isauricus'u *consul*'lükle onurlandırmıştır. Yaklaşık İÖ. 47 yılının sonlarında ise, Caesar tarafından Asia valisi olarak atanmıştır. Servilius Isauricus İÖ. 46 yılının başında Pergamon'a gelmiş ve görevini, İÖ. 44 yılının ortalarına kadar sürdürmüştür. Daha fazla bilgi için bk. Sherk 1969, 286 vdd. n° 55; Syme 1939, 307 vdd.

²⁴² Dignas 2002, 295.

Bu nedenle Küçük Asya kentleri, Iulius Caesar'a ve P. Servilius Isauricus'a şükranlarını sunan pek çok onur yazıtı dikmişlerdir (konuya ilişkin olarak bk. Freber 1993, 116 vd). P. Servilius Isauricus öldükten sonra bile, yani İmparatorluk döneminde Ephesos'lular, Servilius Isauricus'a kutsal onurlar bahsetmişlerdir (*I. Ephesos* III, n° 702; *I. Ephesos* VII 2, n° 3066).

²⁴³ Robert 1939, 227-230 [= *OMS* I 611-614]; Rostovzeff 1941, 1527 vd.; Magie 1950, 1258 vd.; Sherk 1969, 281-284 n° 54a; *I. Smyrna* n° 590 pl. 2; Rigsby 1996, 378-382 n° 180.

²⁴⁴ Sherk 1969, 286-287 n° 55; Rigsby 1996, 383-384 n° 181.

²⁴⁵ Caesar, Aleksandreia'yı kuşattığı esnada hayatını kurtarması nedeniyle, Mithradates'i "arkadaşı" unvanıyla ve çeşitli ihsanlarla onurlandırmıştır. Ne yazık ki, Mithradates kendisine tanınan bu ödüllere uzun süre nail olamamıştır. Keza, İÖ. 46/45 yılında Bosporos Kralı Asandros'a karşı yapılan savaşta ölmüştür (*Caes. Bell. Alex.* 26 vdd.). Ayrıca bk. Sherk 1969, 282.

²⁴⁶ Robert 1939, 227-230; Sherk 1969, 282 vdd.; Dignas 2002, 295.

²⁴⁷ IGR IV 1682; Robert 1939, 230.

²⁴⁸ Ayrıca Caesar, Knidos'lu Theopompos'la olan dostlukları nedeniyle, kente özgürlük ve dokunulmazlık bahsetmiştir (*Strab.* XIV. 2. 15 c. 656; *Plut. Caes.* XL. 1)

Mithradates, Asklepios adına kenti ve kentin egemenlik alanını restore ettiği için onurlandırılmaktadır²⁴⁹. Caesar'ın bizzat kendisi tanrı adına kent ve egemenlik alanının kutsallığını yeniden sağladığı için övülmektedir²⁵⁰. Isauricus ise, hayırhah ve kurtarıcısı olan Asklepios için, kentin atadan kalma yasalarını ve demokrasiyi tekrar sağlamasından ötürü onurlandırılmaktadır²⁵¹.

Yaklaşık İÖ. 85/84 yılında *asylia* hakkını kaybeden Ephesos Artemis Tapınağı tekrar bu ayrıcalığı Caesar zamanında elde etmiştir. Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı, eyaletteki diğer kentlerin tapınaklarına bahşedilen *asylia* için yasal bir örnek teşkil etmekteydi²⁵². İÖ. 4 Mart 44 yılında Caesar, Sardeis'teki Artemis Tapınağı'na dokunulmazlık hakkı tanımıştır²⁵³. Bu tarihte Sardeis'teki Artemis Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkı ile ilgili olarak Ephesos Artemis'i örnek teşkil etmektedir. Sardeis'teki Artemis Tapınağı'nın bu statüsü bir emsal olarak gösterildiğinde, İÖ. 44 yılı Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkının yenilenmesi için bir *terminus ante quem* olmaktadır²⁵⁴. Ayrıca Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı için *Senatus consultum de Aphrodisiensibus* Ephesos Artemis Tapınağı vesilesiyle aynı zamanda Aphrodite Tapınağı'nın *asylia* hakkı tanımlanmıştır²⁵⁵. Ephesos Artemis Tapınağı'nın diğer tapınaklar için model oluşturmasını büyük bir ihtimalle Caesar sağlamıştır²⁵⁶. Ephesos, Mithradates döneminin ardından bu ayrıcalığı geri alan ilk kent olmasından ötürü Ephesos Artemis Tapınağı, diğer tapınaklara *asylia* hususunda bir emsal olarak gösterilmiş olabilir²⁵⁷.

Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na *asylia* hakkı G. Iulius Caesar tarafından bahşedilmiştir. Ayrıca tapınağın *asylon temenos*'u 120 *passus*²⁵⁸ kadar genişletilmiştir. İÖ. 39

²⁴⁹ IGR IV 1682.

²⁵⁰ I.Pergamon 379–380=IGR 1677.

²⁵¹ I.Pergamon n° 413=OGIS 449.

²⁵² Herrmann 1989, 127–164=SEG XXXIX 1290 str. 45–47; Reynolds 1982, 54–91 n° 8=Aphrodisias n° 1 str. 40–41; str. 55–58. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 387 vdd.; Dignas 2002, 297.

²⁵³ Herrmann 1989, 133 vd.; SEG XXXIX 1290; SEG XLVI 1522.

τὸ ἱερόν Ἀρτέμιδος Σαρδια-
νῆς· [πάντ]ως? ἄσυλον εἶναι τ[αὐτῶ]ι δικαίω ὦι κα[ί]
τὸ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμι[δος ἱερό]ν καὶ τὸν να[όν]
48 φύξιμ[ο]ν ὄντα [τῆς] Ἀ[θ]ηνᾶς Νικηφόρου κ[αί]
τ[ὸ ἱερόν τ]οῦ [Ἀσκ]ληπιουῦ ἅτινά ἐστιν ἐν τῇ πό[λει]
[Περγάμωι καί] τὸ [τοῦ Ἀπόλλωνος τὸ] ἐν Κολο[φῶνι]

Artemis Sardiane Tapınağı'nın; Kolophon'daki [Apollon Tapınağı'nın,] [Pergamon] kentinde bulunan, sığınma hakkına sahip (phyksimos) Athena Nikephoros Tapınağı'nın, Asklepios Tapınağı ve Ephesos Artemis [Tapınağı'nın] aynı hakkıyla tamamen asylon olması (yakıştır.)

²⁵⁴ Artemis Sardiane Tapınağı hakkında daha fazla bilgi için bk. Herrmann 1989, 127–164; Rigsby 1996, 433–437.

²⁵⁵ Reynolds 1982, 54–92 n° 8=Aphrodisias n° 1; Reynolds 1982, 159–161 n° 35=Aphrodisias n° 2.

²⁵⁶ Reynolds 1982, 79–84; Herrmann 1989, 143 vd.

²⁵⁷ Rigsby 1996, 389.

²⁵⁸ 1 *passus*; Roma adımı 1. 48m'dir. Ayrıca 1000 *passus* 1 Roma miline eşittir. Buna göre Caesar tapınağın *asylon* alanını, 1. 480m genişletmiştir.

yılında ise, Caesar'ın tanıdığı olduğu bu ayrıcalık *Senatus* tarafından onaylanmıştır²⁵⁹. Büyük bir ihtimalle Caesar, İÖ. 46-İÖ. 44 yıllar arasında yukarıda adı zikredilen kentlerde olduğu üzere Aphrodisias'a da bu imtiyazı vermiş olmalıdır. Caesar, Aphrodite Tapınağı'na bu ayrıcalığı Aphrodisia'lularla olan akrabalık bağından ötürü tanıdığı olabilir. Zira Romalılar, Aphrodite'nin oğlu olan Aineias'ın soylarının kurucusu olduğuna inanırlardı. Sonra Iulius adı Caesar'ın atalarından birisi olan Iulus ismindeki bir kimsenin adından türemiştir. Iulus bu adı, Aineias'ın soyundan gelen Iulus'tan almıştır. Caesar'ın bu nedenden ötürü İlion'lulara toprak tahsis ettiği, bağımsızlıklarını sağladığı ve vergiden muaf tuttuğu bilinmektedir²⁶⁰. Aynı durum Aphrodisias için de söz konusu olmalıdır²⁶¹. İÖ. 39 yılında *Senatus*'un kente bu imtiyazı tanınmasında, Aphrodisias'luların İÖ. 40 yılında, Labienus önderliğinde Part saldırısında Roma'nın tarafını tutmaları önemli bir etken olsa gerektir²⁶².

Caesar, İÖ. 44 yılında Apollon *Didymeus* Tapınağı'na da *asylia* hakkı tanıdığı²⁶³. Hestiaios oğlu Philodemos *tamias*'lık (haznedar) görevinin ilk altı ayında, Caesar tarafından tapınağın önceden var olan *asylia* hakkı, iki Roma mili (1 Roma mili 1470m'dir) daha arttırılmıştır²⁶⁴. Philodemos memuriyetliğinin son altı ayını icra etmeden ve bu karar dikilmeden önce büyük olasılıkla Caesar ölmüştür. Yani İÖ. 44 yılının başında, yaşamının son yılında bu hükmü vermiş olsa gerektir²⁶⁵. Ayrıca Caesar, İÖ. 4 Mart 44 yılında Sardeis'teki Artemis *Sardiane* kararıyla eş zamanda bu kararı almış olmalıdır²⁶⁶. Aynı şekilde Caesar, Miletos'luların İÖ. 74 yılında kendisine yapmış olduğu iyiliği unutmamıştır²⁶⁷. Belki de, bu

²⁵⁹ Reynolds 1982, 54-92 n° 8=Aphrodisias n° 1; Reynolds 1982, 159-161 n° 35=Aphrodisias n° 2.

²⁶⁰ Strab. XIII. 1. 27 c. 594-595.

²⁶¹ Ayrıca bk. Erım 1986, 29.

²⁶² Tacitus'un (*ann.* III. 62. 2) aktardığına göre, İS. 22 yılında Aphrodisias'lular *Senatus*'a müracaat etmişlerdir. Caesar'ın almış olduğu kararı *Senatus*'a sunmuş (Aristonikos ya da VI. Mithradates zamanında) Romalılara göstermiş oldukları sadakatleri üzerinde durmuşlardır. Ayrıca Part saldırısı sırasında tereddüt etmeksizin Romalılara bağlılıklarından dolayı Augustus'un kendilerini övdüğünü dile getirmişlerdir.

²⁶³ OGIS 473; *I.Didyma* n° 391 II. A=Miletos n° 3.

²⁶⁴ OGIS 473; *I.Didyma* n° 391 II. A=Miletos n° 3 str. 8-10.

²⁶⁵ Rehm 1939, 11; 24; 26 dn. 1; 35 vd.; Herrmann 1994, 211; Rigsby 1996, 177.

²⁶⁶ Herrmann 1994, 211; Rigsby 1996, 177.

²⁶⁷ Zira, İÖ. 74 yılında retorik eğitimi almak üzere Rhodos'a giden Caesar, Kilikia'lı korsanlar tarafından Miletos ile Halikarnassos arasında yer alan Pharmakusa Adası açıklarında esir edilmiştir (Plut. *Caes.* I. 4; *Crass.* VII. 5; Plut. *mor.* III. 206 a: *Apophtheg. Rom.* 1; Suet. *Iul.* IV. 1; Vell. II. 41. 3; Val. Max. VI. 9. 15; ayrıca bk. Polyain. VIII. 23. 1; Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3). Daha detaylı bilgi için bk. Ward 1977, 26 vdd.; Kallet-Marx 1995, 300 dn. 34; Souza 1999, 140 vd.; Gabrielsen 2003, 93; Arslan 2007, 301.

İÖ. 75/74 yılı Asia Valisi Marcus Iunius Iuncus'un (Vell. II. 42. 3; Plut. *Caes.* II. 3-4) kendisini kurtarmak üzere hiçbir çabada bulunmaması üzerine, Caesar adamlarını Miletos'a göndermiş ve elli *talanta* tutarındaki fidyeyi korsanlara vererek tekrar özgürlüğüne kavuşmuştur. Ardından, Miletos'luların yardımıyla hemen bir filo oluşturarak korsanlara saldırmış ve onların hepsini çarpiha gerdirmiştir (Plut. *Caes.* II. 1-4; Suet. *Iul.* IV. 2; Vell. II. 41. 3-42. 3). Suetonius'a (*Iul.* LXXIV. 1) göre, Caesar korsanlara onları çarpiha gereceğini söylediği için sözünde durmuş ve hepsini Pergamon'da haç şeklindeki darağacına çaktırmıştır (ayrıca bk. Plut. *mor.* III. 206 a). Ancak, gene de korsanlara acıdığı ve ölmeden önce fazla eziyet çekmelerini istemediği için ilkin boğazlarını kestirmiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3; Polyain. *Strat.* VIII. 23. 1; Val. Max. VI. 9. 15. Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 301-303.

nedenle Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın *asylia* hakkını yenilemekle kalmamış; aynı zamanda kutsal alanın *asylon* sınırını genişletmiştir.

Augustus zamanında, danışma meclisi tarafından Miletos'lu Gaius Iulius Epikrates onurlandırılmıştır. C. Iulius Epikrates, kente yaptığı birçok yararlılık ve başarıyla icra ettiği memuriyetlerden dolayı onurlandırılmaktadır. İmparatordan Apollon Tapınağı için *asylia*, Didyma ve adalar için vergiden muafiyet hakkı rica etmiştir²⁶⁸. Bu onur yazıtından açıkça anlaşıldığı üzere, İÖ. 44 yılından sonra *asylia* hakkı ya iptal edilmiş ya da kaldırılma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Belki de Caesar, tapınağın *asylia* alanını genişlettiği için kendisini öldürenler tarafından kasıtlı olarak bu imtiyaz feshedilmiş olabilir²⁶⁹. Bunla birlikte *publicanus*'lar, vergi toplamak amacıyla Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkını kabul etmemiş ya da bu imtiyazı çiğnemiş olabilirler²⁷⁰.

Augustus (*Res Gestae* 24. 1)'de, Küçük Asya'daki pek çok tapınağın iyileştirilmesini istemektedir. İÖ. 27 yılında da Asya eyaletindeki, olasılıkla da tüm imparatorluk eyaletlerindeki, kamu arazisi ve kutsal arazinin tanzim edilmesini emretmiştir²⁷¹. Ayrıca *Res Gestae*'da bütün Asya halkının tapınaklara adak olarak sundukları şeyleri yeniden düzenleyeceğini açıklamıştır. Özellikle de düşman tarafından yağmalanmış tapınakları tanzim ve Antonius'un kendi özel servetine dahil etmiş olduğu ziynet eşyalarını iade etmiştir²⁷². Bunun yanı sıra, Romalılar *asylia* hakkını kentlerin iç huzurunu ve düzenini bozan yasal bir sorun olarak değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, Augustus tarafından *asylia* hakkında bir sınırlamaya gidilmiştir. Augustus, kentin iç huzurunu ve düzenini bozduğu gerekçesiyle Ephesos Artemis Tapınağı'nın çevreleyen *asylon temenos*'unu sınırlarını daraltmıştır²⁷³.

²⁶⁸ Herrmann 1994, 203–219 *str.* 1–12.

²⁶⁹ Rigsby 1996, 178.

²⁷⁰ Söz konusu bu durumla İÖ. 74 yılında Boiotia ve Attika sınırlarında bir kent olan Oropos'un yakınındaki *Amphiaraos* Tapınağı'nda karşılaşmaktayız. İÖ. 86 yılında Sulla tarafından *Amphiaraos* Tapınağı'nın *asylon temenos*'u bir mil genişletilmiştir (*Syll²* n° 334=Sherk 1969, n° 23; Rigsby 1996, 77–81 n° 6). İÖ. 73 yılında *publicanus*'lar bu kentin ve tapınağın vergi muafiyetine *Amphiaraos*'un bir tanrı olmadığı gerekçesiyle itiraz etmişlerdir (Cic. *de nat. Deor.* III. 49; Sherk 1969, 136 vd.). Ancak bununla birlikte bu konu *senatus*'a götürülmüştür. İÖ. 14 Ekim 73 yılında *Senatus* aldığı karar uyarınca, Sulla'nın kent ve tapınağa tanımış olduğu bütün ayrıcalıkların devam etmesine karar vermiştir (*Syll²* II 747=Sherk 1969, 133 vdd. n° 23; ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 77–81). Ayrıca İS. III. yüzyılla ait olan Labranda'da ele geçmiş olan yazıta göre, Roma memurları tarafından büyük olasılıkla kutsal arazide ikamet edenlerin (*katoikontes* [=κατοικοῦντες]) önceden bahsedilmiş olan ayrıcalıkları ihmal edilmiştir. Bu durum, bu yeri *hiera kai asylos* olarak telaki eden halk nezdinde şikayete neden olmuştur (Crampa 1972b, n° 61; Piejko 1990, 145 vd.=*SEG* XL 987; Dignas 2002, 214–215).

²⁷¹ *I.Kyme* n° 17; Dignas 2002, 161.

²⁷² Aug. *Res Gestae* 24. 1; krş. Strab. XIII. 1. 30 c. 595; XIV. 1. 14 c. 25; Plin. *nat.* 34. 8; 38.

²⁷³ Strab. XIV. 1. 23 c. 641.

1.3. Kentlerin *Asyilia* Hakkını Elde Ediş Süreçleri

1.3.1. Apollon Kehanet Merkezi'nin veya Hellenistik bir Kralın *Asyilia* Hakkını Tasvip Etmesi

Hellenistik Dönem'de kentlerin tapınağına, kent ile egemenlik alanına ilk olarak *asyilia* hakkı genelde ya Delphoi Apollon Tapınağı²⁷⁴ ya da herhangi bir kral tarafından bahşedilmekteydi. Eski Yunanlılar nezdinde *asyilia* hakkının kabul edilmesi için, bu ayrıcalığın bu iki mutlak güç tarafından tanınması gerekliydi²⁷⁵. Keza kralın kente *asyilia* hakkı tanınması; imtiyaz verilen kentin resmen kralın himayesi altına girmesi anlamına gelmekteydi. Bu nedenle kralın tasvip etmiş olduğu bu ayrıcalığın diğer kentler tarafından kabul görmemesi pek ihtimal dahilinde değildi. Bununla birlikte Eski Yunanlıların hürmet ettiği Apollon *Pythios*'un bir kente *asyilia* hakkını öngörmesi, diğer otoriteler ve kentler tarafından bu imtiyazın tanınmasına neden olacaktır. Zira bu şekilde kentler, Apollon'un buyrultusuna itaat ederek dini görevlerini yerine getireceklerdi²⁷⁶. Ayrıca tanrıların onurlarını yücelteceklerdi. Aksi bir tavır ise, tanrıya karşı cürüm işlemek demektir ve bunu göze almak pek olası değildi.

Kentler, başlangıçta *asyilia* hakkını, Delphoi Apollon Tapınağı'ndan mı yoksa bir kraldan mı isteyeceklerine kendileri karar verirlerdi. Hellenistik Dönem'de genelde kentler, krallara

²⁷⁴ Yazıtların genelinde, kentler ilk olarak *asyilia* hakkını tanrının buyrultusu sonucunda elde edeceklerse, Delphoi Apollon Tapınağı'na müracaat etmekteydiler. Ancak kentlerin ilk olarak bu imtiyazı sadece Delphoi'daki Apollon'dan aldıklarını düşünmek hatalı olabilir. Aynı şekilde kentlerin bu imtiyazı, Klaros veya Didyma Apollon'undan da almış olabilecekleri ihtimalini de göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim Teos'lular *asyilia* hakkı elde etmek amacıyla ikinci kez Girit kentlerine elçiler göndermişlerdir. Yaklaşık İÖ. 170 yılında Malla'ya gelen ikinci Teos elçileri, bu kentten Delphoi ve Didyma'dan alınan kehanet uyarınca *asyilia* istemişlerdir (*I.Cret.* I xiv 2=Rigsby 1996, n° 157 str. 7-9).

Ayrıca Smyrna'lılar ilk olarak *asyilia* hakkını elde etmek için tanrı buyrultusuna başvurmuş olmalıydılar (*OGIS* 228=Smyrna n° 3 str. 6). Ancak Smyrna'lıların hangi tanrıya danıştıkları bilinmemektedir. K. J. Rigsby (1996, 104), Smyrna'lıların "tanrı buyrultusunu" sadece Delphoi'daki Apollon'dan aldıklarını düşünmemek gerektiğini söylemektedir. Bilakis Klaros veya Didyma Apollon'undan da alınmış olabileceğini hesaba katmak gerektiğini belirtmektedir.

²⁷⁵ İÖ. 221/220 yılında Magnesia'lılar, Delphoi Apollon Tapınağı'ndan aldıkları kehanet uyarınca, Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları yarışmaları ve kent ile egemenlik alanının *asyilia* hakkını Asya kentlerinin tanınması için faaliyetlerde bulunmuşlardır. Ancak bu hususta başarısız olmuşlardır (*I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1). Magnesia'lıların bu girişimlerinde başarısız olmalarında en büyük etmenlerden biri, her hangi bir kralın desteğini almamaları ve sadece Apollon'dan aldıkları kehanet uyarınca hareket etmeleridir. Magnesia'lılar, İÖ. 208/207 yılındaki ikinci teşebbüslerinde, ilk faaliyetlerindeki hataları yapmayacaklardır. Büyük ihtimalle Kos kenti gibi, bu yıllarda herhangi bir krallığa tabi olmadıkları için bütün krallara elçiler göndererek, en azından tanrıçaları adına düzenlemiş oldukları festivali kabul ettirmişlerdir [bk. III. Antiokhos (*I.Magnesia* n° 18); oğul Antiokhos (*I.Magnesia* n° 19); I. Attalos (*I.Magnesia* n° 21); IV. Ptolemaios (*I.Magnesia* n° 23); V. Philippos (*I.Magnesia* n° 47)].

²⁷⁶ *Asyilia* ile ilgili yazıtların birçoğunda, kentler bu imtiyazı "Delphoi'daki Apollon emrettiği için" tanımış olduklarını dile getirmektedirler (*I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5 str. 33; *I.Magnesia* n° 48=*Magnesia* n° 6 str. 33; *I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8 str. 35; *I.Magnesia* n° 54=*Magnesia* n° 9 str. 28; *I.Magnesia* n° 56=*Magnesia* n° 10 str. 27).

elçilerini göndererek *asylia* hakkını tanımalarını rica ederlerdi²⁷⁷. Bunun yanı sıra, kentler herhangi bir talepte bulunmadan kralların bizzat kendileri de bu ayrıcalığı tanımaktaydılar²⁷⁸.

Genellikle kentler, tanrı veya tanrıçaları adına Panhellenik festival düzenlemeye karar verdiklerinde, ilkin Apollon *Pythios* Tapınağı'ndan bu imtiyazı talep etmekteydiler²⁷⁹. *Asyilia* hakkını evvela Delphoi Apollon Tapınağı'ndan aldılarsa, sonrasında uyguladıkları prosedür genelde şu şekilde işlerdi: Tabi oldukları krallıklara elçiler göndererek, tanrının öngördüğü kehanet uyarınca kralların da *asylia* hakkını onaylamasını talep ederlerdi. Bununla birlikte kentler o sıralarda herhangi bir krallığa bağlı değillerse, bütün Hellenistik krallardan bu ayrıcalığın tanınmasını rica ederlerdi²⁸⁰. Bunun akabinde birlikler ve diğer kentlerin *asylia* hakkını kabul etmeleri için onlara da elçiler gönderirlerdi.

Nitekim *asylia* hakkının Hellenler nezdinde kabul görmesi için Apollon *Pythios* Tapınağı ve Delphoi'un bunu tasvip etmesi gerekmektedir. Dahası kentler, Amphiktyonik Birliği ve Aitolia'lılara bu imtiyazı onaylatmak zorundaydılar. Zira, Delphoi'da tapınak hizmetlerini üstlenmiş, çeşitli kentlerin temsilcilerinden oluşan Amphiktyonik Birliği²⁸¹, Apollon adına bütün yetkileri ellerinde tutuyordu²⁸². Delphoi Amphiktyonik Birliği ise, Aitolia'lıların egemenliği altındaydı²⁸³. Bu durum Delphoi'dan bu tür ayrıcalıklar almaları için kentlerin,

²⁷⁷ Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1; 2; J. et L. Robert 1983, n° 12=*Amyzon* n° 4; *OGIS* 229=*Smyrna* n° 1; *OGIS* 746=*TAM* II 266 *etc.*

²⁷⁸ III. Antiokhos, yaklaşık İÖ. 204/203 yılında Teos kent ve egemenlik alanına kendi isteğiyle *hirea kai asylos* bahşetmiştir (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1).

²⁷⁹ Bk. *Magnesia* [*I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1]; Kos (Rigsby 1996, 106 vdd. n° 27 *str.* 3); Kyzikos (*Syll^P* 791; *CIG* 3656; ayrıca daha fazla bilgi için bk. Rigsby 1996, 342–350).

²⁸⁰ Genelde kentler, *asylia* ile birlikte Panhellenik festival düzenlemeye karar verdiklerinde; sadece bir kral yerine bütün Hellenistik krallardan bu imtiyazları rica etmekteydiler. İÖ. 240 yılında Kos'lular, Bithynia Kralı Zeilas'e [Welles 1934, n° 25], III. Ptolemaios [Welles 1934, n° 27], I. Atallos [Welles 1934, n° 28] ve II. Seleukos'a [Welles 1934, n° 26] elçiler göndermişlerdir. Hellenistik krallar hem *asylia* hakkını hem de tanrı adına düzenlenen festivali onaylamışlardır. İÖ. 205 yılında *Magnesia*'lılar, III. Antiokhos [*I.Magnesia* n° 18] ve oğul Antiokhos [*I.Magnesia* n° 19]; I. Attalos [*I.Magnesia* n° 22]; V. Philippos [*I.Magnesia* n° 47 *str.* 1–8] ve IV. Ptolemaios'a [*I.Magnesia* n° 23=*Magnesia* n° 2] elçiler göndermişlerdir. *Miletos* n° 1 [*Miletos* n° 1 [Miletos meclis kararında, Hellenistik kralların kendi istekleriyle *asylia* hakkını tanıdıkları ifadelerine yer verilmektedir]; Kolophon yazıtının büyük bir kısmı yayınlanmamıştır. Buna rağmen Kolophon'luların Hellenistik kralların bazılarında *asylia* hakkı talep ettikleri bilinmektedir (bk. *Macridy-Bey* and Picard 1915, 46 dn. 2).

R. S. Bagnall'a (1976,103) göre, Kos herhangi bir krallın egemenliği altında bulunmadığından dolayı, krallarla böylesine geniş diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu vesileyle Kos'lular, krallara önemli bir uyarıda bulunmayı amaçlamış olmalıydılar.

²⁸¹ Delphoi Amphiktyonik eski zamanlardan beri bilinen dinsel bir birliktir. Amphiktyonik Birliği, Apollon Tapınağı'nı yönetirdi. Birlik aynı zamanda *Pythia* oyunlarını ve her dört yılda bir yapılan Delphoi festivalini organize ederdi. Amphiktyonik meclis üyelerine ise *hieromnemes* denmekteydi. Birlik meclisinde birer oy hakkına sahip olan üyeler, meclis tarafından yürürlüğe konan kararları oylamak için her ilkbahar ve sonbaharda toplanırlardı.

²⁸² Flacelière 1937, 112; 494 vdd.; Parke and Wormell 1956, 253-261; Nachtergaele 1977, 196 n. 299.

²⁸³ Hellas, İÖ. 280–279 yıllarında Galat akınlarına maruz kalmıştır. Brennos önderliğindeki Galatlar, Delphoi Apollon tapınağını yağmalamayı amaçlamışlardır [Delphoi Apollon Tapınağı, ilkin İÖ. 480 yılında Kserkses ordusu tarafından yağmalanmaya çalışılmıştır (Hdt. VIII. 35–39; Polyb. II. 35. 7; Plut. *Kim.* I. 1). İkinci saldırı ise, İÖ. 280–279 yıllarında Brennos önderliğinde Galatlar tarafından yapılmıştır (*Syll^P* 398; *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; Paus. X. 19. 4-XXIII. 14; ayrıca bk. Nachtergaele 1977, 401–403; Arslan 2000a, 39–53)]. Aitolia'lıların göstermiş oldukları üstün çabalar sonucunda Galat akınları durdurulmuştur. Bunun bir sonucu olarak Aitolia'lılar, Delphoi ve Delphoi Amphiktyonik Birliği'ni hakimiyetleri altına almışlardır.

Aitolia'luların desteğini kazanmalarını zorunlu kılıyordu²⁸⁴. Bu bakımdan kentler, Aitolia ve Delphoi ile ilişkilerine dikkat etmek zorundaydı. Nitekim bunun farkında olan Aitolia'lular, diğer kentler üzerinde siyasi bir propaganda uygulamaktaydılar. Bu duruma *Soteria* Festivali güzel bir örnek teşkil etmektedir²⁸⁵. İÖ. 245 baharında Aitolia'lular, *Soteria* şenliklerine²⁸⁶ katılmaları için birçok kenti –Atina, Kyklades adalarından Tenos, Ios, Khios'u ve Smyrna *etc.*– davet etmişlerdir²⁸⁷. Çağrıyı alan diğer kentler gibi Smyrna'da *Soteria* festivaline katılmayı kabul etmiştir. Keza yaklaşık İÖ. 246/245 yılında Kral Seleukos II Kallinikos, tapınak ve kentlerine *asylia* hakkı bahşetmiştir²⁸⁸. II. Seleukos bu ayrıcalığın diğer Hellenistik krallıklar, birlikler ve kentler tarafından tasvip edilmesi için çeşitli mektuplar göndermiştir²⁸⁹. Smyrna'lular, kralın salt bu desteğiyle yetinmemişlerdir. Aynı zamanda kendileri, bu imtiyazın geniş bir kitle tarafından tanınması için –yaklaşık İÖ. 245 ilkbaharında– Aitolia'ların *Soteria* Festivali'ne katılma davetini kabul etmişlerdir²⁹⁰. Bu nedenle Aitolia'lular, Smyrna kentinin *asylia* hakkını tasvip etmiş olsa gerektir. Bunun akabinde Smyrna'lular, İÖ. 245-İÖ 243 yıllarında Delphoi Amphiktyonik Birliği'ne elçiler göndererek, kralın bahşetmiş olduğu bu ayrıcalığı kabul etmelerini rica etmişlerdir²⁹¹.

Bunun yanı sıra, *asylia* hakkı talebiyle gelen elçilerin Delphoi'da izlemek zorunda oldukları prosedür, Amphiktyonik Birliği'nin Apollon *Pythios* Tapınağı üzerinde önemli bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Zira Delphoi Apollon Tapınağı, *asylia* hakkını onayladıktan ya da bahşettikten sonra, elçileri Amphiktyonik Birliği'ne yönlendirmekteydi²⁹². *Asyia* elçileri, tanrının buyruktusu üzerine Birlik Meclisi'nin huzuruna çıkarak aynı şekilde bu imtiyazı onaylamalarını rica etmekteydiler. Amphiktyonik Birliği, elçilere bu imtiyazı

Yaklaşık İÖ. 190 yılında Roma, Delphoi'a *libera et immunis* [özgürlük ve özerklik] tanımıştır (Sherk 1969, 21–25 n° 1). Böylelikle Romalılar, yaklaşık İÖ. 189 yılında Delphoi ve Delphoi Amphiktyonik Birliği'ni Aitolia'luların egemenliği altından almış oluyorlardı (Sherk 1969, 221–224 n° 37; 225–227 n° 38; 229–232 n° 39).

²⁸⁴ Cadoux 2003, 162.

²⁸⁵ Ayrıca bk. Elwyn 1990, 177–180; Champion 1995, 213–220.

²⁸⁶ Amphiktyonik Birliği, Galatların bu kutsal kentten İÖ. 279 yılında çıkarılmasını anıp kutlamak için her yıl *Soteria* Festivali'nin yapılması geleneğini kurmuş bulunuyordu. Ancak Galatların yenilgiye uğratılmasında Phokis'lerin yanı sıra başlıca payın sahibi olan Aitolia'lular, kısa süre içinde, Orta Hellas'taki en güçlü devlet haline gelmişlerdi. Delphoi Apollon Tapınağı'nı ele geçiren Aitolia'lular kendi etkilerini diğer kentlere göstermek için Amphiktyon Birliği'nin düzenlemesiyle yapılan *soteria* şenliğini çok daha gösterişli bir hale getirmişlerdi. Aitolia'luların öncülüğünde yapılan bu şenlik, dört yılda bir kutlanmaktaydı. Zeus *Soter* (Kurtarıcı) ile Apollon *Pythios*'un onuruna düzenlenmekteydi. *Pythia* şenliklerinde yapılan benzer müzik yarışmalarından ve *Nemeia* şenliklerindeki atletizm ve binicik karşılaşmalarından oluşmaktaydı.

²⁸⁷ Konuya ilişkin daha fazla bilgi için bk. Elwyn 1990, 177–180.

²⁸⁸ İÖ. 246 yılında Ptolemaios III Euergetes'in adamları tarafından kentleri kuşatıldığı ve yağmalandığı sırada, Smyrna'lular büyük bir direniş göstermişlerdir. II. Seleukos'un tarafını tutan Smyrna'nın krala ve ailesine gösterdiği sadakat ve bağlılıktan dolayı kralın bizzat kendisi kente *asylia* hakkı tanımıştır (*OGIS* 229=*Smyrna* n° 1; Ayrıca bk. Elwyn 1990, 177; Champion 1995, 214).

²⁸⁹ *OGIS* 229=*Smyrna* n° 1 str. 11–12; *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3 str. 1–5.

²⁹⁰ *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; ayrıca bk. Cadoux 2003 162 vdd.; Elwyn 1990, 177-180; Champion 1995, 213-220.

²⁹¹ *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3.

²⁹² *OGIS* 234=*Alabanda* n° 2 str. 16–17.

tanıdıklarına dair kendi mühürleriyle damgaladıkları bir mektup takdim etmekteydiler²⁹³. Bir diğer süreç ise, elçiler ilkin Aitolia Birliği'ne gelip onlarla olan akrabalık ve dostluk bağları hakkında konuşarak *asylia* hakkını tanımalarını talep etmekteydiler. Aitolia'lılar bu ayrıcalığı tanıdıktan sonra Amphiktyonik Birliği'ne ya da Delphoi'a giderek bu kararı onlara onaylatmaktaydılar²⁹⁴. Ayrıca kralların yaptığı gibi, Amphiktyonik Birliği kendilerine müracaat eden kentlerin bu tür faaliyetlerini krallar, birlikler ve diğer kentler tarafından tanınması için desteklemekteydi. Örneğin İÖ. 242 yılında Kos'lular, büyük olasılıkla Delphoi Apollon Tapınağı'na, kentlerinin baş tanrısı Asklepios'un Tapınağı'nın *asylon* olmasını talep etmek için müracaat etmişlerdir. Belki de, Kos elçileri Apollon *Pythios*'tan tapınaklarının *asylia* olduğuna dair kehanet almışlardır²⁹⁵. Apollon Tapınağı Kos elçilerini bu imtiyazı onaylatmaları için Delphoi Amphiktyonik Birliği'ne yönlendirmiş olsa gerektir²⁹⁶. Neticede Amphiktyonik Birliği bu imtiyazı onaylamıştır. Ayrıca birlik, Kos'luların bu faaliyetlerini krallar, birlikler ve kentlerin kabul etmeleri için desteklemişlerdir²⁹⁷.

Eski Yunanlılar nezdinde *asylia* hakkının tanınması için kentlerin herhangi bir girişimde bulunmasına gerek kalmadan krallar, kentler ve birlikler bu imtiyazı kendi istekleriyle kabul ettiklerini ilan etmekteydiler. Yaklaşık olarak İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasına tarihlenen ve Kos'ta ele geçen bir meclis kararında, Miletos'lular, "*davet edilmelerine gerek kalmadan*" –ἀπαράκλητοι– *asylia* hakkının Eski Yunan dünyası tarafından tanınmış olduğunu belirtmektedirler²⁹⁸. Miletos'lular, *asylia* hakkını elde etmelerinin nedenini; Didyma kehanet merkezinin krallara, birliklere ve diğer kentlere vermiş olduğu kehanete bağlamaktadırlar. Bununla birlikte şu ana kadar ele geçmiş olan *asylia* ile ilgili epigrafik belgelerde, böyle bir durumla karşılaşılmamaktadır. Şöyle ki, Hellenistik kralların kendi istekleriyle *asylia* hakkını bahsettikleri bilinmektedir²⁹⁹. Oysa birlikler ve kentlerin, kendilerinden böyle bir talepte bulunulmadan bu imtiyazı onayladıklarına dair yeterli bir veri yoktur. Bu hususta Miletos ilk örnektir. Bu bakımdan şimdilik Miletos'luların bu iddialarının güvenilirliğini destekleyecek herhangi bir belge olmadığını belirtmek gerekir.

²⁹³ OGIS 234=Alabanda n° 2 str. 33–34.

²⁹⁴ Syll² 280=Teos n° 3; Syll³ 564=Teos n° 4; Syll³ 565=Teos n° 5.

²⁹⁵ Rigsby 1996, n° 27 str. 3.

²⁹⁶ Krş. OGIS 234=Alabanda n° 2 str. 16–17.

²⁹⁷ Büyük olasılıkla III. Ptolemaios'a ait olan –Panhellenik yarışmayı ve Asklepios Tapınağı'nın *asylon*'unu tasvip eden– kararda bu olaya yer verilmektedir. III. Ptolemaios'un huzuruna çıkan Kos elçileri, kraldan tapınaklarının *asylon* olmasını ve Panhellenik festivali tasvip etmesini rica etmektedirler. Zira Amphiktyonik Birliği, onların bu faaliyetlerini desteklemektedir. Welles 1934, n° 27; SEG XII 369; Rigsby 1996, 112–114 n° 8 str. 8–13: "*Çünkü (Kos elçileri), Amphiktyon'ların bu şeyler hususunda oy birliğiyle karar vermiş olduğunu ve diğer krallara, birliklere ve kentlere gönderilmesini istediklerini söylediler*".

²⁹⁸ Miletos n° 1 str. 13–16=I.Cos n° 196a; Syll² 590; Günther 1971, 102–104; Parke 1985, 58–59; Rigsby 1996, 174–175.

²⁹⁹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1.

İÖ. 85 yılından sonra ise kentlere *asylia* hakkı, sadece Roma tarafından tanınmaktaydı³⁰⁰. Elbette bu durumun nedeni Roma'nın Anadolu'da artık tek güç olmasıdır. Bu bakımdan, bu hakkın kabul görmesi için kentlerin sadece Roma'nın sempatisini kazanmaları veya Roma'ya sadakatlerini göstermeleri yeterli gelmekteydi³⁰¹.

1.3.2. Kentin Tanrıya Adanması [*kathierosis*]

Epigrafik belgelerde, “adamak veya vakfetmek” fiili olarak καθιεροῦν-ἀφιεροῦν isim olarak ise, καθιέρωσις-ἀφιέρωσις terimi kullanılmaktadır. Hellenistik Dönem’de, sıklıkla καθιεροῦν³⁰² ve καθιέρωσις³⁰³ karşılaşılmaktadır. Roma döneminden önce nadiren ἀφιεροῦν ve ἀφιέρωσις kullanılmaktadır³⁰⁴.

Antik Dönem’de kentlerin arazilerinin veya gelirlerinin büyük bir kısmının tanrıya adanması sıklıkla görülmektedir. Ancak Hellenistik Dönem’de kent ile egemenlik alanının tanrıya takdis edilmesi, kentin *asylia* hakkını talep etmek için bir ön hazırlık niteliği taşımaktaydı. Hellenistik Dönem’de kentler, krallardan ve birliklerden *asylia* hakkını istemeden önce, özellikle kentin ünlü tanrısını ön plana çıkartıp kenti bu tanrıya adamaktaydılar³⁰⁵. Bu şekilde tapınağın bulunduğu yerin kutsallığını bütün bir kente yayabilirlerse, kentin egemenlik alanı için *kutsal ve dokunulmaz* (=hiera kai asylos [ἱερὰ καὶ ἄσυλος]) olma hakkını talep edebilmekteydiler³⁰⁶. Büyük olasılıkla kentler, Arkaik ve Klasik Dönemin tanrıya ait olan ve tanrıyı simgeleyen hiçbir şeye zarar verilmeyeceği düşüncesinden

³⁰⁰ Rigsby 1996, 28 vd.

³⁰¹ Sayar-Siewert-Taeuber 1994, 113–130; Rigsby 1996, 465–471 n° 217 [Sulla ve Lucullus İÖ. 86/85 yılında Kilikia’daki Mopsuestia kentinde yer alan Isis ve Serapis Tapınağı’na *asylia* hakkı tanıdımlardır]; *I.Stratonikeia* n° 505=*Stratonikeia* n° 1 [Mithradates’e karşı Romanın tarafını tutmalarından dolayı İÖ. 81 yılında Sulla tarafından Lagina’daki Hekate Tapınağı’na tanınmıştır]; *I.Stratonikeia* n° 12=*Stratonikeia* n° 6 [yaklaşık İÖ. 40 yılındaki Part saldırısından sonra Roma’ya göstermiş oldukları sadakatten dolayı Panamara’daki Zeus Tapınağı’na *Senatus* tarafından tanınmıştır]; Reynolds 1982, 54–92 n° 8=*Aphrodisias* n° 1 [İÖ. 39 yılında Caesar tarafından tanınan bu ayrıcalık *Senatus* tarafından onaylanmıştır] *etc.*

³⁰² *SyllP* n° 334=Sherk 1969, n° 23 str. 46; *I.Cret.* II iii 2 str. 21, 32; *LBW* n° 76=Rigsby 1996, n° 155 str. 33; *I.Cret.* I vi=Rigsby 1996, n° 156 str. 11, 21, 27; *I.Cret.* I xix 2=Rigsby 1996, n° 157 str. 16; *SEG XVIII 75=Alabanda* n° 1 str. 21; Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1; Herrmann 1989, 127–164=*SEG XXXIX 1290 str. 70, 75.*

³⁰³ *I.Magnesia* n° 50=*SyllP* str. 34, 39; *I.Magnesia* n° 58 str. 4, 28; *I.Magnesia* n° 85=*Magnesia* n° 14 str. 18; *I.Cret.* I xxvii 1 str. 13; *I.Cret.* II 2=Teos n° 7 str. 9; *I.Cret.* II v 17 str. 8, 19; *I.Cret.* I xvi 2 str. 9, 20; *I.Cret.* III iii 2 str. 1; *I.Cret.* I xiv 1 str. 9, 27; *I.Cret.* II xii 21=Teos n° 8; *I.Cret.* I v 52 str. 10, 29.

³⁰⁴ *SyllP* n° 334=Sherk 1969, n° 23 str. 46; *I.Cret.* II iii 2 str. 21, 32; *LBW* n° 76=Rigsby 1996, n° 155 str. 33; *I.Cret.* I vi str. 11, 21, 27; *I.Cret.* I xix 2 str. 16; *SEG XVIII 75=Alabanda* n° 1 str. 21; Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1; Herrmann 1989, 127–164=*SEG XXXIX 1290 str. 70, 75.*

³⁰⁵ *OGIS* 746 str. 2; *IG VII 3332*; *I.Délos* 1753; 1757.

³⁰⁶ *I.Cos* n° 196a; *SyllP* 590=*Miletos* n° 1; Ephoros *FGrHist* 70 F 115=Strab. VIII. 3. 33 c. 161–162; Polyb. IV. 73. 9–74. 1; Diod. VIII. 1; Ael. *Var.* III. 26. Ayrıca bk. Hermann 1965, 29–160; Rigsby 1996, 9; Derlien 2003, 123 vdd.

³⁰⁶ Ephoros *FGrHist* 70 F 115=Strab. VIII. 3. 33 c. 161–162.

yola çıkararak *adanma/takdis etme* (= *kathierosis* [καθιέρωσις]) işlemine başvurmuş olmalıdırlar.

Kentlerin kent ile egemenlik alanlarını tanrıya adamalarına ait ilk örneğe, Herodotos'un Ephesos kenti hakkındaki aktarımında rastlanmaktadır. İÖ. VI. yüzyılda Lydia Kralı Kroisos tarafından Ephesos kenti kuşatılmıştır. Ephesos'lular, kendilerini korumak amacıyla kentlerini, yaklaşık bir buçuk kilometre uzunluğunda ipe surların dışında kalan Artemis Tapınağı'na bağlayarak tapınağa adanmışlardır (Hdt. I. 26). Bu şekilde hem kentlerini hem de kendilerini güvence altına almaya çalışmışlardır. Herodotos, Ephesos'luların stratejilerinin başarılı olup olmadığını belirtmemesine karşın, Ephesos yine de Kroisos tarafından ele geçirilmiştir. Ancak Kroisos tapınağa gerekli saygıyı göstermiştir³⁰⁷. Polyainos ise, Kroisos'un tanrıçaya duyduğu saygıdan dolayı kuşatmayı durdurduğunu ve Ephesos'lular ile özgür kalacakları hususunda bir anlaşma yaptığını aktarır³⁰⁸.

Herodotos'un bu aktarımı oldukça önemlidir. Zira bu durum, kentlerin kendilerini ve egemenlik alanlarını savaş veya şiddet ortamından korumak amacıyla kentin önde gelen tanrısını ön plana çıkartıp, kentlerini tanrı veya tanrıçaya adamalarının Arkaik Dönem'den itibaren söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu uygulamaya Hellenistik Dönem'de ise, kentlerin egemenlik alanlarına ve tapınaklarına *asylia* hakkını istemek amacıyla sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Aelianus, Kroisos Ephesos'u kuşattığı sırada, Tiran Pindaros'un Ephesos'lulara kenti tanrıçaya adamalarını tavsiye etmesindeki asıl amacın kent için *asylia* hakkını elde etmek olduğunu vurgulamaktadır³⁰⁹. Bu şekilde Ephesos'lar, kral ve adamlarından gelebilecek her türlü tehlikeden kentlerini korumayı amaç edinmişlerdir. Arkaik-Klasik ve Hellenistik dönemler boyunca kentlerin asıl amaçları tanrının kutsallığından yararlanarak, her türlü şiddet ortamından kendilerini korumaktır. Hellenistik Dönem'de kentler yaygın olarak dış otoritelerin etkisinden kurtulmak, denizden gelen korsan akınlarını önlemek ve Panhellenik festival düzenleyerek kente itibar ve fayda sağlamak için krallar, birlikler ve diğer kentlerden kentlerine *asylia* hakkı bahşetmelerini veya bu imtiyazı tanımalarını rica etmekteydiler. Bunun için de ilk olarak, kentin baş tanrısını ön plana çıkartıp kenti ona adamaktaydılar. Nitekim kentlerin, krallardan, diğer kentler ve birliklerden kentleri

³⁰⁷ Hdt. I. 92; Polyain, *Strat.* VI. 50. 1.

³⁰⁸ Polyainos, *Strat.* VI. 50. 1: "Lydia kralı Kroisos Ephesos kentini kuşattığı esnada, Prodotes olarak adlandırılan kalelerden biri düşünce, esaretin korkunçluğu gözler önüne serildi. Kentin tiranı Pindaros, Ephesos'lulara, kenti tanrıçaya adamak için, giriş kapısındaki ve surlardaki ipleri Artemis Tapınağı'nın sütunlarına bağlamalarını tavsiye etti. Kent sanki tanrıçaya adanmış gibi (ἀνάθημα), Kroisos tanrıçaya hürmet ederek kentten vazgeçti ve özgürlükleri üzerine Ephesos'lularla anlaşma yaptı".

³⁰⁹ Ael. *Var.* III. 26. συνεβούλευεν ὁ Πίνδαρος Ἐφεσίοις ἐκδῆσαντας ἐκ τῶν πυλῶν καὶ τῶν τευχῶν θώμιγγας συνάψαι τοῖς κίοσι τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος νεώ, οἰονεὶ τὴν πόλιν ἀνάθημα ἔωντας εἶναι τῇ Ἀρτέμιδι, ἀσυλίαν διὰ τούτων ἐπινοῶν τῇ Ἐφέσῳ "Pindaros, bir derecede olsa kenti Artemis'e adamalarına vesile olacağı için, kapılara ve surlara bağlanmış olan ipleri Artemis Tapınağı'nın sütunlarına bağlamalarını tavsiye etti, bu şekilde Ephesos için asyilia hakkı talep edecekti".

ve egemenlik alanları için *hiera kai asylos* imtiyazını talep ederken, bu yerlerin kutsal olduğunu kanıtlamaları gerekmektedir. Bu nedenle, kent ile egemenlik alanının tanrıya adanması bu kutsallığı göstermesi bakımından önemlidir. Miletos'lular, Apollon *Didymeus* onuruna Panhellenik bir festival düzenlemeden önce, kent ve egemenlik alanını Apollon'a adanmışlardı. Miletos'lular, kent ile egemenlik alanını Apollon'a *kathierosis*'ni iki nedene bağlamaktaydılar: a) Didyma'da Leto ve Zeus'un *Hieros Gamos*'una (Kutsal evlilik/birleşimi)³¹⁰ idi; b) Apollon Didyma kehanet merkezinin kehanetiydi³¹¹. Bu şekilde Miletos'lular, Didyma'nın kutsallığını bütün kentlere kanıtlamaya çalışmışlardır.

Herhangi bir kent, kent ile egemenlik alanının tanrıya adanmasını, bizzat kendisi yerine getirdiği gibi, Apollon *Pythios*'un buyrultusu veya Hellenistik bir kralların istemesi sonucunda da bunu yapabilmekteydi. Apollon'un buyrultusu üzerine Magnesia kent ve kentin egemenlik alanını yaklaşık İÖ. 221 yılında Artemis'e adanmıştır. Bu nedenle Tralleis, Magnesia kent ve egemenlik alanının Artemis *Leukophryene*'ye adanmasını kabul etmiştir³¹². III. Antiokhos, yaklaşık İÖ. 203 yılında Teos kenti ile egemenlik alanını Dionysos'a adanmıştır³¹³. Ardından III. Antiokhos, kentte *asylia* hakkı bahşetmiştir. Ayrıca kral, bu imtiyazın diğer kentler tarafından da tanınması hususunda Teos'luların diplomatik faaliyetlerini desteklemiştir. Bununla birlikte kentler, kendilerine tanınan *asylia* hakkı gibi, *kathierosis*'in de resmen kabul edilmesini rica etmekteydiler. Nitekim Teos elçileri gönderildikleri mercilerden *kathierosis* ile birlikte *asylia* hakkının onaylanmasını da talep etmişlerdir³¹⁴.

1.3.3. Kentlerin Elçi Heyeti Oluşturmaları

Kentler, Delphoi Apollon Tapınağı ya da herhangi bir kraldan *asylia* hakkını elde etikten ve kent ile egemenlik alanını kentin baş tanrısına *kathierosis* yaptıktan sonra, bir elçi heyeti oluşturmaktaydılar. Zira, kentlerin kendilerine bahşedilen *asylia* hakkının ve düzenledikleri yeni festivalin tanıtımını yapmak ve statüsünün tanınmasını sağlamak üzere, Eski Yunan

³¹⁰ Didyma'lular, bu yer ile Apollon arasında bağlantı kurmak amacıyla Leto ve Zeus'un burada birleştiklerine dair efsaneye başvurmuşlardır (ayrıca bk. Günther 1971, 102; Parke 1985, 59). Ne var ki, Didyma'luların bu önerilerini destekleyen herhangi bir antik kaynağa rastlanmamaktadır. Parke'ye (1985, 59) göre, Didyma'lular bu yerin kutsallığını eski efsanelerle desteklemek amacıyla, yeni mitoslar yaratmış olmalıydılar.

³¹¹ *I.Cos* n° 196a; *Syll*² 590=*Miletos* n° 1; ayrıca bk. Günther 1971, 102–104; Parke 1985, 58–59; Rigsby 1996, 174–175.

³¹² *I.Magnesia* n° 79 + 80=*Magnesia* n° 13.

³¹³ III. Antiokhos, İÖ. 204/203 yılında Teos kent ve egemenlik alanını Dionysos'a adanmıştır (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1).

³¹⁴ *Syll*² 280=*Teos* n° 3: “Elçilerin talep etikleri gibi, Aitolia'lular tarafından onlara hem kentlerinin hem de egemenlik alanlarının adanması/vakfedilmesi ve *asylia*'nın verilmesine (karar verildi)”; *CIG* 3055=*Teos* n° 7; *CIG* 3047=*Teos* n° 9.

dünyasına bunu ilan etmeleri (*epangelia*) gerekmekteydi. Elçi heyetinin görevi, kentlerine tanınan *asylia* hakkını gönderildikleri yerlere bildirmek ve kabul ettirmektir. Kentlerin bu amaçla atadıkları elçi heyeti genellikle iki ya da üç kişiden oluşmaktaydı³¹⁵. Elçi heyetlerinin toplam sayısı ise, gönderilecek olan kentlere göre değişmekteydi. Örneğin yaklaşık İÖ. 208/207 yılındaki Magnesia’lıların *asylia* amaçlı ikinci girişimleri Hellas, Asia Minor ve Persia’ya kadar geniş bir alanı kapsadığından, bu teşebbüslerini hayata geçirmek için en az yirmi ekipten oluşan *theoroi* elçi heyeti oluşturmuşlardı³¹⁶. Teos’luların ise, sadece Kuzey Hellas ve Girit kentlerine bu imtiyazı tanıtmak istediklerinden, bu iş için iki elçi heyetini görevlendirmeleri yeterli olmuştur.

Bu hususta krallar, bazen kent elçilerine eşlik etmesi için kendi adamlarından birini görevlendirebilmekteydiler³¹⁷. Bazen de bu iş için yalnızca kendi memurlarından birini atamaktaydılar³¹⁸. Bunun yanı sıra krallar, bahsetmiş oldukları bu imtiyazı, Eski Yunanlıların tanıması hususunda onlara doğrudan mektuplar göndermekteydiler³¹⁹.

Asylia ile ilgili epigrafik belgelerde, iki tür elçilikle *-theoroi* ve *presbutai-* karşılaşılmaktadır. Genelde kentler, *asylia* hakkını doğrudan tanrıdan aldılarsa; ayrıca bu imtiyazla birlikte tanrı veya tanrıçaları adına Panhellenik bir festival düzenlemeye karar

³¹⁵ Magnesia’lılar pek çok kente ve birliklere üç kişiden oluşan bir elçi heyeti göndermişlerdir (Kern 1905, 500–503; Boesch 1908, 22, 30–35). Teos, Alabanda, Kolophon, Miletos, Smyrna kentlerinin elçi heyeti ise, iki kişiden oluşmaktaydı.

³¹⁶ Kern 1901, 499–504.

³¹⁷ Girit’e iki Teos elçisiyle birlikte III. Antiokhos’un ve V. Philippos’un temsilcileri olarak Hagesandros ve Perdikkas eşlik etmişlerdir. III. Antiokhos’un arkadaşı olan Rhodos’lu Hagesandros, iki kentte bu elçiler adına konuşmuştur (Raukos: *I.Cret.* I. xxvii, n° 1; Lapa: *I.Cret.* II. xvi, n° 3). Ayrıca yazıtların birinde III. Antiokhos’un, “*savaşa hakemlik etmesi için*” Hagesandros’u gönderdiği anlaşılmaktadır. Makedonya Kralı V. Philippos’un gönderdiği ve Teos’luların vatandaşlık hakkı bahsettikleri Perdikkas ise, bu elçilere 7 kentte eşlik etmiştir (Sybrita: *I.Cret.* II. xxvi, n° 1; Kamara ile Lato: *I.Cret.* I. xvi, n° 15; Arkades: *I.Cret.* I. v, n° 52; Allaria: *I.Cret.* II. i, n° 1; Aksos: *I.Cret.* II. v, n° 17; Istron: *I.Cret.* I. xiv, n° 1). Bunlardan 4’ü özellikle “*βουλόμενοι χαρίζεσθαι Περδικκᾶν=Perdikkas’ı memnun etmek istediğimiz için*” Teos’ların ricalarını kabul etmişlerdir (Istron; Lato; Arkades; Kamara ile Lato). Eleutherna kentinde ise, hem Hagesandros’un hem de Perdikkas’ın bu iki elçiye refakat ettikleri görülmektedir (*I.Cret.* II. xii, n° 21=Teos n° 9).

³¹⁸ İÖ. 193 yılında III. Antiokhos’un göndermiş olduğu ve Teos’lular tarafından elçilik yapması için seçilmiş olan Menippos, Roma’dan Teos kenti adına *asylia* hakkını talep etmiştir (*Syll* 204=Teos n° 10; *IGR* IV 1557; Sherk 1969, n° 34).

³¹⁹ *OGIS* 229=Smyrna n° 1: “(II. Seleukos) *Aphrodite Stratonikis Tapınağı’nın asylon ve bizim kentimizin kutsal ve asylon olduğunun kabul edilmesini istediği için krallara, dynastes’lere, kentlere ve uluslara yazdı*”.

I. Attalos *asylia* hakkını tasvip etmemekle birlikte, Magnesia’lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenledikleri yarışmaları kabul etmiştir. Ayrıca kendisine tabi olan kentlere, bu yarışmalara katkıda bulunmaları için talimat vermiştir (*I.Magnesia* n° 22). Aynı şekilde sadece *Leukophryeneia* festivalini kabul eden V. Philippos’un kendisine tabi olan kentlere bir mektup gönderdiği Kalkhis yazıtından (*I.Magnesia* n° 47 *str.* 1–8) bilinmektedir. V. Philippos, Kalkhis halk ve danışma meclisine bir mektup yazmıştır. Mektupta, Makedonyalılarla akraba olan Magnesia’lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları çelenkli yarışmayı bizzat kendisinin onayladığını belirtmiştir. Aynı şekilde Khalkis’lilerin, bu şeyleri görüşmek üzere gelen elçileri uygun bir şekilde karşılamalarını ve yarışmaları kabul etmelerini salık vermiştir (*I.Magnesia* n° 47). Bununla birlikte, *Leukophryeneia* festivali hususunda I. Attalos ve V. Philippos egemenlikleri altındaki kentlere doğrudan bir mektup gönderirlerken, III. Antiokhos memurları vasıtasıyla kentlere birer direktif göndermiştir (*I.Magnesia* n° 18).

vermişlerse³²⁰, bu iş için *theoros*'ları [kutsal elçiler] görevlendirmektedirler³²¹. Bununla birlikte bu imtiyazı dini bir vesileyle değil; kral vasıtasıyla elde etmişlerse veya tanınması için ricada bulunacaklarsa, *presbeutai*'leri atamaktaydılar³²².

Theoroi görüştükları yerlerle; şayet tanrı veya tanrıça *epiphaneia* etmişse, tanrının tezahüründen de bahsetmekteydiler³²³. Ayrıca bu hususta Delphoi Apollon'unun, kentlerine bildirmiş olduğu kehanet ve ihsan ettiği *asylia* hakkı hususunda detaylıca konuşmaktaydılar³²⁴. Bununla birlikte, kentin baş tanrısı onuruna düzenlemiş oldukları yarışmaya kentleri davet etmekteydiler. *Presbeutai* ise, kralın kentlerine bahşettiği *asylia* hakkı ve diğer imtiyazları dile getirmekte³²⁵ ve bu ayrıcalıkların onlar tarafından da kabul edilmesini talep etmekteydiler.

Bunun yanı sıra hem *theoroi* hem de *presbeutai* heyeti, görüştükları kentler ile kendi kentleri arasında eskiden itibaren var olan akrabalık bağları (= *syngeneia* ve *oikeiotes* [συγγένεια ve οἰκειότης])³²⁶, dostlukları, iyi niyetleri (= *philia*, *eunoia* [φιλία, εὐνοία]), onurserverliği (= *philotimia* [φιλοτιμία]) üzerinde durmuşlardır. Hellenistik Dönem'de *syngeneia*, *oikeiotes*, *philia* ve *eunoia* kavramları, kentler arasındaki diplomatik faaliyetlerde önemli bir rol oynamaktaydı³²⁷. Keza bir kentin, herhangi bir kente tanıdığı imtiyazlar tek taraflıydı. Nitekim bu bakımdan bu ihsanlar sadece verildikleri kentlerin yararına olacaktı. Bu nedenle kentlerin bu ayrıcalıkları tanımaları için çeşitli nedenlerin ortaya konulması gerekmektedir. *Asylia* hususunda Delphoi Apollon'un ve herhangi bir kralın kente bu

³²⁰ Ancak Miletos ve Kolophon kentleri bu durum için birer istisna teşkil etmektedirler. Keza bu iki kent, Apollon *Didymeus* ve Apollon *Klarios* onuruna düzenlemiş oldukları Panhellenik festivali ilan etmek için *theoroi* yerine, *presbeutai* görevlendirmişlerdir (*I.Cos* n° 196a; *Syll*² 590=*Miletos* n° 1; *SEG* XXXIII 973=*Kolophon* n° 1).

³²¹ *Magnesia* n° 4-13; Rigsby 1996, 20; ayrıca *theoroi* ve görevlerine ilişkin olarak daha detaylı bilgi için bk. Perlman 2000, 17 vdd.

³²² Bk. Teos, Alabanda, Smyrna.

³²³ *Magnesia* n° 1-10; 13; *Kolophon* n° 1.

³²⁴ *Magnesia* n° 1-10; 13; *Kolophon* n° 1.

³²⁵ *OGIS* 234=*Alabanda* n° 2; *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3.

Nitekim III. Antiokhos'un bizzat kendi isteğiyle *asylia* hakkı tanıdığı Teos kenti, Alabanda ve Smyrna'dan sonra bu durum için güzel bir örnek teşkil etmektedir. Teos elçileri, görüştükları kentlere kralın kentlerine bahşetmiş olduğu imtiyazları anlatmışlardır. Ne var ki Teos kararnamelerinde, bu duruma doğrudan değinilmemiştir. Bununla birlikte, III. Antiokhos'un kullanmış olduğu üslup Teos'lular adına karar verecek kentlerin kararlarına yansımıştır (Gruen 1984, 148 vdd.; Errington 1980, 282). Söz konusu bu durum, Teos elçilerinin görüştükları yerlerde III. Antiokhos'tan bahsettiklerini göstermektedir.

³²⁶ *Syngeneia* kavramının içerisinde, kentler veya birlikler arasında aynı soydan ve büyük olasılıkla kan bağından kaynaklanan bir akrabalık durumu söz konusudur. *Oikeiotes* ifadesi ise, akrabalık ve hısımlılığı tasvir etmek amacıyla kullanılmakla birlikte, buradaki akrabalık kan bağından ziyade aynı yerde ikamet edenlerle var olan yakın ilişkiden kaynaklanan bir hısımlık olsa gerektir. Bu durum Teos yazıtlarında açık bir şekilde gözlenmektedir. Aitolia, Delphoi dekretlerinde *oikeiotes* kullanılırken, Athamania ve Girit yazıtlarında *syngeneia* kavramı geçmektedir. Keza söyleneceye göre, Teos kenti Aiolos'un oğlu, Athamas'ın torunu Athamas önderliğinde Boiotia'nın Orkhomenos kentinden gelen Minya'lular tarafından kurulmuştur (Pherekydes, *FGrHist* 3 F 102; Strab. XIV. 1. 3 c. 633; Paus. VII. 3. 6). Bu bakımdan Teos'lular ile Aitolia ve Delphoi arasında *oikeiotes* ilişkisi, Athamania'lularla ise *syngeneia* bağı olmalıdır.

³²⁷ Robert 1940, 56 vd.; Robert 1977, 130 dn. 219; Gruen 1984, 69-76; 82 vdd.; Elwyn 1993, 261-286; Erskine 1997, 133-136.

imtiyazı öngörmesi veya tanınması, diğer kentlerin veya birliklerin bunu tasvip etmesi için önemli sebeplerden birini oluşturmaktaydı. Bunun yanı sıra, Hellenlerin bu tür imtiyazları kabul etmelerinde bir diğer faktör ise, aralarında var olan bağlar ve iyi ilişkilerdi.

Özellikle kentler arası bu diplomatik girişim, *asylia* amaçlı gönderilen elçilerin gittikleri yerler ile konuşmalarından açıkça gözlenebilmektedir³²⁸. Elçiler görüştüğü yerlere, onlarla kendi kentleri arasında var olan bağları ve iyi ilişkileri hatırlatarak, rica ettikleri konuların kabul edilmesini sağlamaktaydılar. Ayrıca bu bağlar sayesinde kentler, Hellenistik krallardan –vergiden muafiyet, özgürlük gibi– çeşitli ayrıcalıklar elde etmekteydiler. Bu hususta özellikle *syngeneia* ve *oikeiotes* kavramları önemli bir rol oynamaktaydı³²⁹. Nitekim *asylia* hakkının tanınması amacıyla gönderilen elçiler, kentler arasındaki akrabalık bağlarını kanıtlamak amacıyla eski efsanelere başvurmaktaydılar. Bu duruma Teos ve Magnesia kentleri güzel bir örnek teşkil etmektedirler. Teos elçileri, Athamania krallarının yanına geldiklerinde eski efsanelerini –Aiolos’un oğlu olan Athamas’ın torunu Athamas önderliğinde Boiotia’daki Orkhomenos’tan gelen Minya’lar tarafından Teos kentinin kurulduğunu– anlatarak atalarıyla olan akrabalık bağlarına değinmişlerdir³³⁰. Bununla birlikte Athamania’lılar, kendilerinin Hellen soyundan geldiğini kabullenmeyen ve onları barbar olarak nitelendiren diğer Eski Yunanlılara karşı³³¹ bir tepki olarak aynı soydan ve aynı *epitheton*’dan geldiklerini ısrarla belirtme gerekliliği duymuşlardır³³². Nitekim Athamania kralları, Teos’lularla var olan bu bağdan ötürü ve tanrının inayetini kazanmak için Teos kentine ve egemenlik alanına *asylia* hakkı ve vergiden muafiyet imtiyazı tanımışlardır.

Bununla birlikte Girit yazıtlarında, *syngeneia* ve *philia*’nın yanı sıra, Dionysos’a gösterilen dindarlıktan da bahsedilmektedir. Öyle ki Kydonia³³³ ile birlikte üç kent, Dionysos’a tapındıklarını özellikle belirtme gerekliliği duymuşlardır³³⁴. Teos’luların Giritlilerle atalarından kaynaklanan akrabalık bağı (Ion, *FGrHist* 392 F1) büyük olasılıkla, Minos’un kızı olan Ariadne ile Dionysos’un oğlu ve Khios kentinin kurucusu olan Oinopion’a

³²⁸ Bunun yanı sıra bu kavramlar, küçük kent veya topluluklar arasında yapılan *sympoliteia* ya da *isopoliteia* antlaşmalarında [*SEG* XXXIV 282; *IG* XI 1²; *Staatsv.* III 539 *et al.*] veya sınır ya da buna benzer problemlerde herhangi birinin hakemliğine başvurulduğunda sıklıkla kullanılmaktaydı (bk. Elwyn 1993, 263 vd.).

³²⁹ Strabon (XIII. 1. 27 c. 594–595)’de, İlion hakkında genel bilgiler verirken, İskender ve Caesar’ın İlion’lulara yapmış olduğu ihsanlara değinmiştir. Ayrıca İskender ve Caesar’ın İlion’a bahşetmiş oldukları bu imtiyazların nedenini belirtmiştir. Büyük İskender, Homeros tutkunluğundan ve atalarının Molossia krallarının kökeni olan Aiakos’lardan –Hektor’un karısı Kraliçe Andromakhe de bu kökendir– gelmeleri nedeniyle, İlion’luların krallıklarını eskisi gibi kurmalarına olanak sağlamıştır. Caesar’ın İlion’lulara yaptığı iyiliklerin nedeni; İlion’la olan akrabalık bağıdır. Zira, Romalılar Aineias’ın kökenlerin kurucusu olduğuna inanırlardı.

³³⁰ Boesch 1908, 50 n° 3; Welles 1934, 152 vdd. n° 35; Rigsby 1996, 296 vdd. n° 135=*Teos* n° 6.

³³¹ Strab. VII. 7. 1 c. 8–9.

³³² Welles 1934, 152 vdd. n° 35=*Teos* n° 6 *str.* 9–11; ayrıca bk. Rigsby 1996, 297.

³³³ *CIG* 3055=*Teos* n° 7.

³³⁴ Kydonia (*I.Cret.* II. x, n° 2); Allaria (*I.Cret.* II. 1, n° 1).

dayanmaktaydı³³⁵. Girit mitolojisine göre, Teos kenti Boitoia'dan gelen Athamas'tan ziyade Oinopion'un oğlu olan Athamas tarafından kurulmuş olmalıdır. Oinopion'un Athamas isminde bir oğlu vardır. Oinopion ve oğlu Athamas Girit'ten Khios'a gitmişlerdir. Oğul Athamas da böylece Teos kentini kurmuştur³³⁶. Teos'lular kendi kentlerinin kuruluşuyla ilgili diğer hikayeyi³³⁷ bilmelerine rağmen, Girit kentleri karşısında kendi menfaatleri için onların bu hikayelerini benimsemeyi tercih etmiş gözükmektedirler. Zira Oinopion'un soyu, bu hususta Teos ve Girit kentleri arasında hoş bir bağlantı oluşturmaktadır.

Magnesia'luların gönderdiği *theoroi* heyeti, *syngeneia* veya *oikeiotes* bağlarına toplam otuz bir kentte değinmişlerdir. Bunlardan altı kentin ismi maalesef bilinmemektedir³³⁸. Magnesia'lular da Teos'lular gibi, görüştükları yerlerle akrabalık bağlarını kanıtlamak amacıyla eski efsanelere başvurmuşlardır³³⁹. Örneğin Kephallenia'daki Same kararnamesinde, *asylia* hakkının tanınması amacıyla Same'ye gönderilen Magnesia *theoroi* heyeti bu konuya açıkça değinmişlerdir: *theoroi* "Deion'un oğlu olan Kephalos ile Magnes'in *syngeneia*'sı uyarınca Magnesia ve Kephallenia arasında var olan *oikeiotes* husunda konuştular"³⁴⁰. Kephallenia'ya adını veren Kephalos ile Magnesia'ya adını veren Magnes, Aeolos'un oğullarıydı³⁴¹. İki kent arasındaki akrabalık ilişkileri buna dayanmaktaydı³⁴². Aynı şekilde Magnesia ve Mytilene arasında da aynı nedenden ötürü kaynaklanan akrabalık bağı söz konusudur. Zira söyleneceye göre, Mytilene'nin kurucusu Makar, Magnes'in kardeşıydı³⁴³.

Kentler arasındaki koloni bağları da bu tür imtiyazların tasvip edilmesinde önemli bir etken oluşturmaktaydı. Bu nedenle *asylia* elçileri, görüştükları yerler ile kendi kentleri arasında var olan koloni bağlarına da değinmekteydiler. Örneğin Pisidia Antiokheia'lular, yaklaşık İÖ. 207 yılındaki Magnesia'luların tanrıça onuruna düzenledikleri festivali ve kent ile egemenlik alanının *asylia* hakkını büyük bir coşku ve içtenlikle kabul etmişlerdi³⁴⁴. Bununla birlikte, Antiokheia'luları şu kararı almışlardır: Daha sonraki *Leukophryeneia* Festivali'ni ilan etmek için Magnesia'dan gelecek olan *theoroi* heyeti kenti ziyaretleri sırasında, kentin rahip ve rahibeleri tapınakların kapılarını açacaklar ve ortak dualar edeceklerdi. Ayrıca okullar

³³⁵ Ayrıca bk. Plutarkhos, *Thes.* XX. 2–5.

³³⁶ Ion, *FGrHist* 392 F3.

³³⁷ Söyleneceye göre, Teos kenti Aiolos'un oğlu, Athamas'ın torunu Athamas önderliğinde Boiotia'nın Orkhomenos kentinden gelen Minya'lular tarafından kurulmuştu (Pherekydes, *FGrHist* 3 F 102; Paus. VII. 3. 6; Strab. XIV. 1. 3 c. 633).

³³⁸ *I.Magenesia* n° 16; 25; 26; 31–38; 41–43; 52; 53; 61; 70; 72; 80; *SEG* XII 217b. Adı bilinmeyen altı kent için bk. *I.Magenesia* n° 49; 56; 57; 64; 73b; 79.

³³⁹ Ayrıca bk. Gehrke-Luraghi 2001, 287–297.

³⁴⁰ *I.Magenesia* n° 35 str. 12–15.

³⁴¹ Apollod. *bibl.* I. 7. 3. 4; I. 9. 4; Aristot. *Etym. Magn.* 144. 26. Ayrıca Kephalos için bk. Strab. X. 2. 14; Apollod. *bibl.* II. 4. 7.

³⁴² Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Elwyn 1993, 262 vd.; Erksine 1997, 134.

³⁴³ *Hom. Hymn. Ap.* 37; Paus. VI. 21. 11.

³⁴⁴ Oguse 1929, 129–140; 148–150; Holleaux 1938a, 320–321; *I.Magenesia* n° 79 + 80; *SEG* IV 505; Rigsby 1996, n° 125; *I.Magenesia* n° 57=*Magenesia* n° 11 str. 12 vdd.

resmi olarak tatil edilecekti. Bu coşkuda, Magnesia ve Antiokheia kentleri arasındaki akrabalık bağları önemli bir etken olsa gerektir. İki kent arasındaki bu bağ ise, Antiokheia'lılar Pisidia'da koloni kurarken, Magnesia'lıların onlara yardım etmelerinden kaynaklanmış gözükmektedir. Zira, Magenesia'lıların bir kısmı, Antiokheia'lılarla birlikte gelerek Pisidia'da ikamet etmiş olmalıdırlar³⁴⁵. Ayrıca Magnesia'dan gönderilen *theoroi*, Seleukos kralığıyla olan iyi ilişkilerine ve Antiokheia'lılarla koloni bağlarına Antiokheia Persis'te³⁴⁶ de değinmişlerdir³⁴⁷. Nitekim Antiokhos I Soter [İÖ. 281-İÖ. 261], Antiokheia Persis kentinin genişlemesini ve kalkınmasını istediği için³⁴⁸ Magnesia'lara koloni göndermelerini istemiştir. Bu nedenle Magnesia'lılar buraya çok sayıda kolonist göndermişlerdi³⁴⁹.

Asyilia elçilerinin müzakere ettikleri yerler ile çok sık değindikleri kavramlardan bir diğeri ise, *philotimia*'dır. Özellikle Klazomenai'dan ele geçen bir yazıt buna güzel bir örnek oluşturmaktadır³⁵⁰. Klazomenai'lılar kararlarında, Magnesia'lıların düzenledikleri çelenk ödüllü yarışmaları ve *asyilia* hakkını onaylamalarının nedenlerini açık bir dille ifade etmişlerdir. Ayrıca halk nezdinde *philotimia* (onuseverlik) kavramının anlamı ve önemi akıcı bir şekilde açıklanmaktadır (*Klazomenai* n° 8 str. 47-66). Bu yazıtta, Klazomenai'lılar atalarından almış oldukları örnekler uyarınca hareket ettiklerini dile getirmektedirler. Zira, ataları güzel ve onurlu buldukları şeyler için mücadele vermektan hiçbir zaman kaçınmamışlardı. Ayrıca ataları *philotimia* tutkuları nedeniyle, bütün içtenlikleriyle kentleri adına yararlı olan her şeye kendilerini adanmışlardır. Klazomenai'lılar, Magenesia'lıların da atalarının izlemiş olduğu siyaseti yerine getirdikleri ve *philotimia*'ya sahip oldukları için onları takdir etmekte ve tanrıçaya onurlar sunmak istemelerini övmekteydiler. Ayrıca Klazomenai'lılar, Apollon'un buyrultusuna, Magnesia'lılarla olan dostluklarına ve ihsanlara da değinmişlerdir. Yukarıda bahsedilen nedenlerle, Magenesia'lıların kent ve kentin egemenlik alanlarının *asyilia* hakkını onaylamışlardır. Ayrıca *Leukophryeneia* Festivali'ne katılmayı kabul etmişlerdir. Bu festivale katılması için bir *theoroi* heyeti seçmişlerdir.

Bunun yanı sıra kent elçileri, müzakere ettikleri yerlere kentlerinin yaptıkları *euergesia*'yı [hayırhahlık] hatırlatarak onlardan *asyilia* hakkını tanımalarını rica etmişlerdir. Örneğin Epidamnos meclisine gelen *theoroi*, Magnesia'lıların Hellenlere yapmış oldukları hizmetleri

³⁴⁵ Strabon (XII. 8. 14 c. 577) Antiokheia kenti, vaktiyle Maiandros Irmağı yakınında oturmuş olan Magnet'ler tarafından iskan edilmiştir. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 272.

³⁴⁶ Günümüz ismi Nahavanda olan Antiokheia Persis, Persia körfezi civarında yer almaktadır. Önemli komşuları Tigris üzerindeki Seleukeia, Seleia üzerindeki Apamea, Eulaeus üzerindeki Seleukia'dır.

³⁴⁷ OGIS 233; *I.Magnesia* n° 62; Holleaux 1938a, 319 vd.; Austin 1981, 311 vdd.; Rigsby 1996, 257 vdd. n° 111.

³⁴⁸ I. Antiokhos'un yaptığı bu hayırhahlığa izafeten, kente Antiokheia adı verilmiştir.

³⁴⁹ OGIS 233=*I.Magnesia* n° 62.

³⁵⁰ *I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8; *I.Erythrai/Klazomenai* II n° 507; Wilhelm 1974, 210-211; Haussoullier 1902, 143-147; Rigsby 1996, n° 102.

beyan etmişlerdir³⁵¹. Ayrıca kentlerinin yapmış olduğu hayırları belgelerle teyit etmişlerdir. Zira İÖ. 279 yılında Brennos önderliğinde Galatlar, Delphoi Apollon Tapınağı'nı yağmalamayı amaçlamışlardır³⁵². Galat akınlarına Hellas maruz kaldığı sırada, Magnesia'lılar Galatlara karşı direnen kentlere yardım etmişlerdi. Bunun yanı sıra Girit'teki iç savaşlar sırasında (yaklaşık İÖ. 220-İÖ. 216) Magnesia'lılar, Hellen ve Girit kentleri arasında arabuluculuk yapmışlardı³⁵³. Bu bakımdan Magnesia'dan gönderilen *theoroi* heyeti, Eski Yunanlılara yapmış oldukları hizmetler karşılığında kent ve egemenlik alanlarının *hiera kai asylos*'unun tanınmasının; ayrıca *Leukophryeneia* festivaline iştirak etmelerini rica etmişlerdi.

Bu amaçla elçiler yanlarında bu konulara ilişkin belgeler getirmişlerdir³⁵⁴. Söz konusu belgeleri müzakere ettikleri her kuruma takdim etmişlerdir³⁵⁵.

Roma'nın Küçük Asya'da etkin güç olmasıyla, *Senatus*'unun huzuruna çıkan *asylia* elçileri, kentlerinin Roma'ya göstermiş olduğu sadakati hakkında konuşmuşlardır. Roma'ya bağlılıklarının birer sonucu olarak, önemli tapınaklarına *asylia* hakkı ve kentlerine de çeşitli imtiyazların tanınmasını talep etmişlerdir. Bu nedenle Roma tarafından Magnesia³⁵⁶, Kolophon³⁵⁷, Stratonikeia³⁵⁸ ve Aphrodisias³⁵⁹ kentlerine bu imtiyazlar tanınmıştır³⁶⁰.

³⁵¹ *I.Magnesia* n° 46; *SyllP* 259=*Magnesia* n° 5.

³⁵² Galatların Brennos önderliğinde Hellas'ı istilası ve Delphoi'daki Apollon kutsal alanını yağmalama girişimleri için bk. *SyllP* 398 [Kos]; *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; *I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5; Diod. XXII. 9; Liv. XXXVIII. 48. 2; Paus. I. 3-4; X. 19-23; Dio Cass. XXVII. 90; Iust. XXIV. 5 vd. Ayrıca bk. Arslan 2000, 47-56.

³⁵³ Epidamnos dekretinde bu iki olaya özel olarak yer verilmiştir (*I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5 str. 8-12). Bununla birlikte birkaç dekrette, Galat akınları sırasında Magnesia'lıların Apollon Tapınağı'na hizmetleri ve Hellenlere yardımları üstü kapalı bir şekilde ima edilmiştir. "Magnesia'dan gönderilen *theoroi*, tanrıçanın *epiphaneia*'sı, kentlerle olan akrabalık bağları, bizzat kendi atalarının Delphoi Tapınağı'na ve Hellenlere karşı yapmış oldukları hayırhahları üzerine konuşular" Korkyra: *I.Magnesia* n° 44 str. 11-14; Samos: *I.Magnesia* n° 35 str. 8; Ithake: *I.Magnesia* n° 36 str. 8. Ayrıca Hellenistik Dönem'de birkaç Girit yazıtında, Giritliler Magnesia'lıları onurlandırmaya karar vermişlerdir (*I.Cret.* III. iii 3.C). Magnesia'lıların Girit'teki iç savaşlar sırasında yapmış oldukları arabuluculukla ilgili yorumlar için bk. *SEG* XXXIII 996.

³⁵⁴ Magnesia'dan gönderilen *theoroi* bizzat kentlerine ait epik ve tarihsel belgelerle birlikte, diğer kentlerin Magnesia'lıları hizmetlerinden dolayı onları onurlandıran kararnamelelerin bir nüshasını da götürmüşlerdir [Epidamnos (*I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5) ; Same (*I.Magnesia* n° 35 str. 9-10); Megalopolis (*I.Magnesia* n° 38 str. 22-29)].

³⁵⁵ Kentler, görüşecekleri yerlerle bu tür bağlarını desteklemek amacıyla çeşitli hikayeler yaratmaktaydılar. Aslı olmayan bu hikayeleri ise, epigrafik belgeler ile desteklemeye çalışmışlardır. Girit Birliği ve Magnesia *ad Maendrum* arasındaki akrabalık bağına kanıtlamak amacıyla kaleme alınmış yazıt (*I.Magnesia* n° 21) bu duruma güzel bir örnek oluşturmaktadır (Elwyn 1993, 281). Ayrıca yaklaşık İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasına tarihlenen ve Kos'ta ele geçen dekrette (*Miletos* n° 1); Miletos'lular, Didyma'nın kutsallığını göstermek ve bu yer ile Apollon arasında bağlantı kurmak amacıyla Leto ve Zeus'un burada birleştiklerine dair efsaneye başvurmuşlardır (ayrıca bk. Günther 1971, 102; Parke 1985, 59). Ne var ki, Didyma'lıların bu önerilerini destekleyen herhangi bir antik kaynağa rastlanmamaktadır. Parke'ye (1985, 59) göre, Didyma'lılar bu yerin kutsallığını kanıtlamak amacıyla, yeni mitoslar yaratmış olmalıydılar.

³⁵⁶ Magnesia'lılar, İÖ. 190 yılındaki Magnesia Muharebesi'nde Romalıları desteklemişlerdir (Liv. XXXVI. 45). İÖ. 188 Apameia Antlaşması'ndan sonra Romalıları destekledikleri için Priene, Miletos, Herakleia, Euromos, Mylasa, Alabanda kentleri gibi Magnesia *ad Maendrum* da özgür bırakılmıştır (daha detaylı bilgi için bk. Ma 2002², 250 vdd.) Aynı şekilde Mithradates Savaşları sırasında da Roma'ya bağlılıklarını sürdürmüşlerdir. Bu nedenden ötürü yaklaşık İÖ. 190/189 yılında L. Scipio ve İÖ. 85/84 yılında L. Sulla tarafından Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlığı [*inviolabilis*] tasvip edilmiştir (Tacitus, *ann.* III. 62. 1).

³⁵⁷ Kolophon'lular III. Antiokhos'a karşı Roma'yı desteklemişlerdir. İÖ. 190 yılında Kolophon, III. Antiokhos tarafından kuşatma altına alınmıştır (Liv. XXXVII. 26. 5-11; XXXVII. 31. 3). Kolophon'lular, III. Antiokhos'un

Tacitus'un (*ann.* III. 62. 2) aktardığına göre, İS. 22 yılında Aphrodisias'lılar *Senatus*'a müracaat etmişlerdir. Caesar'ın almış olduğu kararı *Senatus*'a sunmuş (Aristonikos ya da VI. Mithradates zamanında) ve Romalılara göstermiş oldukları sadakat üzerinde durmuşlardır. Ayrıca Part saldırısı sırasında tereddüt etmeksizin Romalılara göstermiş oldukları bağlılıktan dolayı Augustus'un kendilerini övdüğünü dile getirmişlerdir. İS. 22 yılında Stratonikeia kenti de egemenlik alanlarındaki her iki tapınağa tanınmış olan *asylia* hakkının onaylanması için *Senatus*'a müracaat ederek önceki hizmetlerinden ötürü Caesar'ın kentleri adına almış olduğu bir kararnameyi (*edictum*) sunmuşlardır. Ayrıca Part saldırısı sırasında Romalılara karşı göstermiş oldukları sadakaten dolayı Augustus'un kentlerini övmesinden de söz etmişlerdir³⁶¹.

kentlerini kuşatması sırasında Roma'ya sadık kalmışlardır. Bu nedenle Kolophon elçileri, Scipio kardeşlerden bağlılıklarının birer karşılığı olarak tapınaklarına *asylia* hakkı istemiş olsa gerektirler. Lucius Scipio, Kolophon'luların bu sadaketinden dolayı Apollon Tapınağı'nın dokunulmazlığını kabul etmiş olmalıdır (Macridy-Bey and Picard 1915, 47–48; Picard 1922, 145 dn. 5; Holleaux 1924, 29–44; Sclesinger 1933, 73; Sherk 1969, n° 36; *SEG* I 440; Holleaux 1968, 34–35; Rigsby 1996, n° 173; *Kolophon* n° 2).

³⁵⁸ Mithradates Savaşları sırasında Stratonikeia'lılar, Roma'ya bağlılıklarını sürdürmüş ve Pontos kralına karşı savaşmışlardır (Liv. *perioch.* 81; Paus. I. 20. 5; ayrıca bk. Memnon 31. 4; Plut. *mor.* X. 809 c: *Praec. Ger. Rei publ.* 14; App. *Mithr.* 21; Flor. *epit.* I. 40. 6; Sherk 1969, 105 vdd. n° 18=*Stratonikeia* 1; Arslan 2007, 151;184 vd.; 252 vd.). Bunun karşılığı olarak, yaklaşık İÖ. 84 yılında Sulla tarafından Lagina'daki Hekate Tapınağı'na *asylia* hakkı ilk olarak verilmiştir. Daha sonra ise, İÖ. 81 yılında *Senatus* tarafından bu ayrıcalıkla birlikte Sulla'nın kente tanımış olduğu diğer bütün imtiyazlar tasvip edilmiştir (*Syll* 441; Sherk 1969, n° 18; *I.Stratonikeia* n° 505=*Stratonikeia* n° 1). İÖ. 40 yılında ise, Labienus önderliğinde Part saldırısına karşı direnmişlerdir. Bu nedenle, İÖ. 39 yılında Panamara'daki Zeus Tapınağı'na da bu imtiyaz tanınmıştır (Hatzfeld 1927, 59–61 n° 3; *SEG* IV 246; Sherk 1969, 172–173 n° 30; *I.Stratonikeia* n° 12; Rigsby 1996, n° 211=*Stratonikeia* n° 6).

³⁵⁹ Aphrodisias'lılar, Stratonikeia'lılar gibi hem Mithradates Savaşları (Reynolds 1982, 12 vdd. n° 2–3; Sherk 1969, 170 vd. n° 29; ayrıca bk. Arslan 2007, 252 vdd.) hem de Part saldırıları sırasında Roma'ya sadakatlerini kanıtlamışlardır (Magie 1950, 1280 vdd.; Sherk 1969, 160).

³⁶⁰ Ayrıca Roma *Senatus*'unun huzuruna çıkan Sardeis elçileri de Roma ve Sardeis arasındaki dostluk ve Sardeis'lilerin Roma'ya gösterdikleri sadakatleri hakkında konuşarak Artemis *Sardiane* Tapınağı'na *asylia* hakkı talep etmişlerdir (bk. Herrmann 1989, 127–164; *SEG* XXXIX 1290; XLVI 1522).

³⁶¹ Tac. *ann.* III. 62. 2. Augustus'un *edictum*'u günümüze kadar ulaşmamıştır; fakat Hekate Tapınağı'nın restorasyonuna yardım ettiği bilinmektedir (*I.Stratonikeia* n° 511).

2. ASYLIA HAKKININ KENTLER AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. *Asylia* Vasıtasıyla Kentlerin Panhellenik Festivaller Düzenlemeleri: Festivallerin Kente Yararları

Festivaller, kent hayatının vazgeçilmez birer özelliği ve önemli yerel övünç kaynağıydı. İÖ. 242 yılından itibaren kentler, Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentlerden *asylia* hakkının tanınmasını rica etmenin yanında, baş tanrı veya tanrıçaları onuruna düzenledikleri yarışmalara katılmalarını da talep etmekteydiler. Bu yarışmalar, kentin baş tanrısı onuruna her dört yılda bir yapılan Panhellenik bir festivaldi. Bununla birlikte kentler, düzenlenen bu yeni festivaller için “Panhellenik” terimini kullanmamaktaydılar. Keza bu, eski zamandan itibaren kullanılan bir kavram değildi³⁶². Bunun yerine, onuruna düzenlenen baş tanrı veya tanrıçalarının adları bu festivallere verilmekteydi.

Panhellenik festivaller diğer şenlikler gibi, geçit törenleri, *panegyris* (panayır)³⁶³, şöenler ve yarışmalardan (*agon*) oluşmaktaydı. Bu festivalleri, yerel şenliklerden ayıran en önemli özelliği; bütün Eski Yunan dünyasının katılım göstermesiydi. Diğer kentler, yeni düzenlenen bu festivallere katılmaları amacıyla yarışmacılarının yanı sıra kendi temsilcilerini de göndermekteydiler. Bununla birlikte, festivali düzenleyen kent ile katılacak olan kentler arasında bir tür sözleşme – “*Ateşkes antlaşması*” (= *ekekheiria* ya da *spondai* [ἐκεχειρία ya da σπονδαί])– yapılmaktaydı³⁶⁴. Antlaşma uyarınca etkinliklere katılan kişiler, festivallin yapıldığı zaman içerisinde hiçbir şekilde taşkınlık yaratmayacak veya buna benzer faaliyetlerde bulunmayacaktı³⁶⁵.

Panhellenik festivaller, kent meydanında tanrı veya tanrıça adına kurban sunumuyla başlamaktaydı. Kentler, yeni şenliklere katılmak amacıyla gelen kent temsilcileriyle birlikte “*ortaklaşa kurbanlar*” (*synthysia* ya da *sympompe*) kesmekteydiler³⁶⁶. Yarışmalarda birinci gelen kişiler, çeşitli onurlarla –çelenk veya peşin parayla– ödüllendirilmekteydi. Ayrıca heykel veya onur yazıtlarıyla onurlandırılmaktaydılar.

³⁶² Robert 1969b, 784; Slater and Suma 2006, 281.

³⁶³ *Panegyris*, bir ya da birden fazla kent halkının ortak kutsal alanda toplanarak yaptıkları kutlamalara verilen isimdi. Romalılar, *panegyris* için *mercatus* deyimini kullanmaktaydı. Aslında *panegyris* “panayır” demektir. Buraya gelen tüccarların ve satıcıların amacı, getirdikleri malları satarak para kazanmaktır.

³⁶⁴ *Ekekheiria* ya da *spondai*, Panhellenik festivaller, yerel yarışmalar ya da kütle ilişkili olaylar da kullanılmaktadır (bk. *SEG* XII 371; 374; 375; 382; XVIII 487; *I.Magnesia* n° 4; 5; 7; 8; 10; 11).

³⁶⁵ Rougemont 1973, 75–106; Rigsby 1996, 11 vd.

³⁶⁶ *I.Magnesia* n° 31 str. 31; *I.Magnesia* n° 32 str. 30; *I.Magnesia* n° 35 str. 25; *I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5 str. 44; *I.Magnesia* n° 54=*Magnesia* n° 9 str. 39; *SEG* XII. 372.

İÖ. 242 yılında bu faaliyeti ilk olarak Kos'lular hayata geçirmiştir. Bu doğrultuda Eski Yunanlılarla diplomatik girişimlerde bulunmuşlardır. Kos'lular, bütün Hellenistik krallar³⁶⁷, birlikler ve diğer kentlere elçiler göndermişlerdi. Kos elçileri, Hellen dünyasından Asklepios Tapınağı'nın *asylon*'unun tasvip etmelerini rica etmişlerdi³⁶⁸. Ayrıca tanrıların onuruna düzenledikleri *Asklepia* festivaline katılmalarını talep etmişlerdi. Nitekim Kos'luların müzakere ettikleri yerler, *Asklepia* yarışmalarını ve tapınağın dokunulmazlığını onaylamışlardır.

İÖ. 221 yılında Maiandros üzerindeki Magnesia'lular, ilk olarak kent ile egemenlik alanına *hiera kai asylos* tanınması için teşebbüste bulunmuşlardır³⁶⁹. Magnesia'lular, Smyrna'luların yaklaşık İÖ. 246/245 yılındaki kente *asylia* tanınması girişimlerini bir adım daha ilerleterek egemenlik alanına da bu imtiyazı yaymışlardır. Bunun yanı sıra Magnesia'lular, Kos'luların yaptığı gibi, baş tanrıçaları Artemis *Leukophryene* onuruna Panhellenik festival düzenlemişlerdir. Ne var ki, bu husustaki ilk faaliyetlerinde başarısız olmuşlardır. Ancak Magnesia'lular, yaklaşık İÖ. 208/207 yılındaki aynı teşebbüslerini tekrarlamışlardır. İkinci girişimleri, Küçük Asya, Hellas'ı ve Sicilya'dan Antiokheia Persis'e kadar oldukça geniş bir alanı kapsamaktaydı³⁷⁰. Nitekim Magnesia'lular, *asylia* hakkının tanınması ve *Leukophryeneia* festivalinin kabul edilmesi hususunda oldukça başarılı olmuşlardır. Bu bakımdan Magnesia'lular diğer kentlere, kent ile egemenlik alanlarına *hiera kai asylos*'u kabul ettirmek ve bunun vasıtasıyla tanrıçaları adına Panhellenik festival kutlanması hususunda öncülük etmiş olmalıdırlar.

Asylia hakkıyla birlikte baş tanrı veya tanrıçaları onuruna düzenledikleri Panhellenik festivalin kabul edilmesini rica eden diğer kentler ise, şunlardır: Yaklaşık olarak İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasında Miletos'lular, Apollon *Didymeus* onuruna *Didymeia* festivali kutlamışlardır. *Asylia* hakkı, Miletos'luların kent ve egemenlik alanına tanınmıştır³⁷¹. Yaklaşık İÖ. 200 yılında Kyzikos, baş tanrıları Kore adına *Soteria* bayramını düzenlemişlerdir. Kyzikos'lular *asylia* hakkını, kent ile egemenlik alanına rica etmişlerdir³⁷². Yaklaşık İÖ. 200 yılında Kolophon'lular, Apollon *Klarios* onuruna düzenledikleri yarışmalara

³⁶⁷ İki yıl aradan sonra, Kos'lular tanrı adına düzenlemiş oldukları festivali ve *asylia* hakkını tasvip etmeleri için krallara müracaat etmişlerdir. İÖ. 240 yılında Bithynia Kralı Zeilas'a (Welles 1934, n° 25), III. Ptolemaios (Welles 1934, n° 27), I. Atallos (Welles 1934, n° 28) ve II. Seleukos'a (Welles 1934, n° 26) elçiler göndermişlerdir. Hellenistik krallar hem *asylia* hakkını hem de tanrı adına düzenlenen festivali onaylamışlardır. Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 106–153; Buraselis 2000.

³⁶⁸ Welles 1934, n° 25–28; *SEG* XII. 368; 370–376; 381–383. Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 106–153; Buraselis 2000.

³⁶⁹ *I. Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1.

³⁷⁰ *Magnesia* n° 1–14.

³⁷¹ *I. Cos* n° 196a; *Syll²* 590=*Miletos* n° 1. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Günther 1971, 102–104; Parke 1985, 58–59.

³⁷² *Syll²* 791=IG. XI. IV 1298; *CIG* 3656; 1052b; IG VII 16. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 341–350.

diğer kentlerin katılmalarını talep etmişlerdir³⁷³. Fragman halinde günümüze ulaşan Kolophon dekretinde, *asylia* isim olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan Kolophon'luların, bu hakkı tapınağa mı yoksa kent ile egemenlik alanına mı talep ettiklerini kesin olarak söylemek mümkün değildir. Büyük olasılıkla *asylia* hakkı, Apollon *Klarios* Tapınağı'nı ve tapınak egemenlik alanını kapsıyor olsa gerektir. Stratonikeia'lılar, yaklaşık İÖ. 197 yılında Hekate adına Panhellenik festival düzenlemişlerdir³⁷⁴. Ancak yazıtın içeriğinden Stratonikeia'luların *asylia* hakkını, kent ile egemenlik alanına mı; yoksa sadece tapınaklarına mı istedikleri anlaşılmamaktadır. İÖ. 81 yılından sonra tanrıça Hekate ile birlikte tanrıça Roma'yı da içine alan *Hekatesia-Romaia* adlı Panhellenik festivali organize etmişlerdir³⁷⁵. Buradaki *asylia* hakkı ise, Hekate Tapınağı'nı kapsamaktadır. İÖ. 182 yılında Pergamon Kralı II. Eumenes'in öncülüğü ve Aitolia'luların teşvikiyle Pergamon'lular, *Nikephoria* festivalini kutlamışlardır. Nitekim sadece Athena *Nikephoros* Tapınağı *asylon* ilan edilmiştir³⁷⁶.

Asyilia hakkıyla birlikte Panhellenik festivalin kabul edilmesi için kentlerin izlemiş oldukları genel prosedür esas itibariyle şu şekildeydi³⁷⁷:

- Kentin baş tanrısı ve tanrıçasının tezahür ettiği (*epiphaneia*) görülmektedir³⁷⁸. Bu durum, kentlerin ritüelin başlangıcında yeni bir model oluşturduklarını açıkça göstermektedir.
- Kentler, *asylia* hakkını talep etmeden ve Panhellenik festivali düzenlemeden önce, ya yeni tapınaklar ya da tapınaklarına ilaveten yeni görkemli yapılar inşa etmekteydiler³⁷⁹.
- Kentler, şenlikleri düzenlemeden evvel ilkin Apollon *Pythios*'tan *asylia* hakkını bahşetmesini rica etmekteydiler³⁸⁰. Bilhassa kentler, baş tanrı veya tanrıçasının *epiphaneia*'sı vesilesiyle Apollon'dan bu imtiyazı tanınmasını talep etmekteydiler. Kent elçileri, tanrının tezahürünün ardından, bu durumun

³⁷³ Engelmann 1983, 21–22 n° 1=Kolophon n° 1. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Flashar 1999 412–436,

³⁷⁴ *I.Stratonikeia* n° 7=Stratonikeia n° 5.

³⁷⁵ *I.Stratonikeia* n° 507=Stratonikeia n° 2; *I.Stratonikeia* n° 508=Stratonikeia n° 3; *I.Stratonikeia* n° 7=Stratonikeia n° 5. Ayrıca Part saldırısından sonra, İÖ. 38/37-İÖ. 28/27 yılları arasında *pentaeteri* festivalde rahiplik yapanların listesi için bk. *I.Stratonikeia* n° 609.

³⁷⁶ Welles 1934, 197–202 n° 49=*I.Iasos* n° 6; 202–205 n° 50; *Syll*³ 295 [*Syll*³ 629; *IG IX. I*² 179]; Rigsby 1996, 375–377 n° 179.

³⁷⁷ Bu kriterler Magnesia kenti, baz alınarak çıkarılmıştır. Zira Magnesia'dan ele geçen yazıtlar, kentlerin bu süreçte uygulamış oldukları faaliyetleri çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir.

³⁷⁸ *I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1; *SEG XXXIII* 973=*Kolophon* n° 1.

³⁷⁹ Magnesia'lılar, İÖ. II. yüzyılda Hermogenes'e Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nı yaptırmışlardır (Vitruvius, *de Arch.* VII 12; tapınak ve tarihlendirilmesi için daha detaylı bilgi için bk. von Gerkan 1929, 24–33; W. Hahland 1950, 101; Yaylalı 1976, 107–160; Özgan 1982, 196–209). Kolophon'lular, Apollon'un 7,5m yüksekliğinde kült heykelini yaptırmışlardır (Flashar 1999, 428). İÖ. III. yüzyılın ilk çeyreğinde Kos'lular, Asklepios Tapınağı'nı daha görkemli hale getirmek için çok sayıda kutsal yapı dikmişlerdir (Rigsby 1996, 106).

³⁸⁰ *I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1; Kos [Rigsby 1996, 138–140 n° 27 str. 3]; Kyzikos [*Syll*³ 791=*IG. XI. IV* 1298].

kendileri için ne anlama geldiğini öğrenmek amacıyla Apollon *Pythios*'a danışmaktaydı. Tanrıdan bunun kendileri için hayırlı ve kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos* olduğu yanıtını aldıktan sonra, kentler kendi tanrılarına minnettarlıklarını sunmak amacıyla Panhellenik festival kutlamaktaydılar³⁸¹.

- Bu festivaller, her dört yılda bir (*pentaeteris*) yapılmaktaydı. Şenlikler tanrı ya da tanrıça adına kurban sunumuyla başlamaktaydı. Bu kutsal bayramlarda müzik, *gymnasion* ve *hippios agon*'larını düzenlemekteydi³⁸². Genellikle yarışmaların ödülleri *Pythia*'ya ya da *Olympia* ödülleriine eşit (*isopythia-isolympia*) olarak organize edilmekteydi³⁸³.
- Hellenistik Dönem'de kentler, kendilerine bahşedilen *asylia* hakkının ve düzenledikleri yeni festivalin tanıtımını yapmak ve statüsünün tanınmasını sağlamak üzere, Yunan dünyasının dört bir yanına elçilerini göndermekteydiler. *Asylia* hakkının ve şenliğin statüsünün diğer kentlerce tanınması gereksinimi, Roma'nın hüküm mercii olarak ortaya çıkışıyla sona ermiştir. Buna rağmen yeni şenliklerin ortaya çıkışıyla festivalin tanıtımı hem kent hem de eyalet düzeyinde sürmüştür³⁸⁴. Kentler, *asylia* ile birlikte düzenledikleri yarışmaları ilan etmek için genellikle *theoroi* görevlendirmekteydiler³⁸⁵. *Theoros* heyetinin masrafları kent hazinesinden karşılanmaktaydı.
- Kentler düzenledikleri yeni festivallere, bütün Eski Yunanlıların katılımını sağlamayı amaçlamaktaydılar. Bu bakımdan bu iş için görevlendirilen *theoroi*, krallar, birlikler ve diğer kentlerle bire bir görüşmekteydiler. Eski Yunan dünyasının festivale katılımı şu şekilde sağlanmaktaydı: Festivali kabul eden kent veya birlik kendi temsilcilerini göndermekteydiler³⁸⁶. Bu temsilciler genelde *theoroi* heyeti idi. Bunun yanı sıra kentlerin bu büyük yarışmalara hangi sıklıkla vekil gönderdiklerini saptamak zordur³⁸⁷.

Festivali ve *asylia* hakkını onaylayan kentler ve birlikler düzenlenen bu şenliklere katılması amacıyla yarışmacılarının yanı sıra kendi *theoroi* heyetlerini

³⁸¹ *Magnesia* n° 1–13.

³⁸² *Magnesia* n° 1–3; *Kolophon* n° 1; Welles 1934, n° 50 (Pergamon).

³⁸³ *I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1 (*isopythia*); Pergamon: *Syll^P* 295 (*isopythia* ve *isolympia*).

³⁸⁴ Price 2004, 219.

³⁸⁵ Kos ve *Magnesia* dekretlerinde *theoroi* heyetiyle karşılaşılmaktayken, *Kolophon*'da ise, *presbeutes* heyeti geçmektedir.

³⁸⁶ Robert 1969a, 278.

³⁸⁷ Ayrıca bk. Slater and Suma 2006, 282.

göndermekteydiler. Tasvip ettiği şenliklere iştirak etmesi amacıyla gönderdikleri elçilerin masraflarını kendileri karşılamaktaydılar³⁸⁸.

- Yerel şenlikler mali açıdan bazen bireylerce desteklense de bütün sorumluluk kentlere aitti. Ayrıca kurban edilecek hayvanların masrafları için gereken para da kamu ödeneklerinden karşılanmaktaydı³⁸⁹.

Bu hususta Panhellenik festivaller, yerel şenliklerden ayrılmaktaydı. Dört yılda bir kutlanacak yarışmaları kabul eden kentler, festivali düzenleyen kentle birlikte ortak sunular yapmak amacıyla kent temsilcileriyle birlikte kurbanlar göndermekteydiler³⁹⁰. Bunun yanı sıra davet edilen kentler, festival düzenlenen tanrı veya tanrıçanın onurlarını yüceltmek amacıyla, kendi *theoroi* heyetleriyle birlikte para da yollamaktaydılar³⁹¹.

Hellenistik Dönem’de kentler arasında kendi itibarlarını artırma ve kentlerini tanıtmak amacıyla kıyasıya bir rekabet söz konusuydu. Ayrıca bu dönemde –özellikle de İÖ. 242-İÖ. 188 yılları arasında– büyük siyasi karışıklar yaşanmaktaydı. Bu durum kentlerin, Panhellenik festival yapmalarına teşvik etmekteydi³⁹². Bu şekilde kentler, dikkatli bir diplomasiyle kendi statülerini korumakta ve kentleri adına büyük faydalar elde etmekteydiler.

Festivallerin kente Yararları

- Kentler, *asylia* ile birlikte Panhellenik festival düzenlemeye karar verdiklerinde; sadece bir kral yerine bütün Hellenistik krallardan bu imtiyazları rica etmekteydiler³⁹³. Bu şekilde kentler, –o sırada özellikle herhangi bir kralın tarafını tutmuyordiysele– krallar arasında tarafsızlıklarını ilan etmiş oluyorlardı³⁹⁴. Genelde krallar, kentin düzenlemiş olduğu Panhellenik festivali

³⁸⁸ Örneğin Kos’lular, *Leukophryeneia* festivaline katılacak kendi *theoroi* heyetinin otuz günlük yol masrafını temin etmişlerdir (*I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8); Elis’liler, Kos’a gidecek *theoroi* heyetinin on günlük yol masrafını karşılamışlardır (*SEG* XII. 371=Rigsby 1996, n° 17 str. 8–9).

³⁸⁹ *OGIS* 456; ayrıca bk. Price 2004, 182.

³⁹⁰ Ayrıca bk. *I.Magnesia* n° 35 str. 31; *I.Magnesia* n° 72 str. 39–40; *SEG* XII. 311 str. 40; Welles 1934, n° 50.

³⁹¹ Örneğin Elis’liler, Kos’a gidecek *theoroi* heyetiyle birlikte üç adet kurban değerinde altmış *drakhme* göndermişlerdir [*SEG* XII. 371=Rigsby 1996, n° 17 str. 8–9]; Kos’lular *Leukophryeneia* festivali için üç yüz *drakhme* yollamışlardır [*I.Magnesia* n° 57=*Magnesia* n° 11]; Tralleis’liler aynı amaçla yüz *drakhme* göndermişlerdir (*I.Magnesia* n° 85=*Magnesia* n° 14); *I.Magnesia* n° 82 str. 9–12. Ayrıca bk. Perlman 2000, 46.

³⁹² L. Robert’e (1969b, 781) göre, herhangi bir kent tarafından bir kentin düzenlemiş olduğu festivali kabul eden dekretlerde, bu durumun siyasi bir olay olmadığını ve rutin bir bürokrasi olduğunu kabul etmek gerçekten zordur.

³⁹³ Bk. Kos, Magnesia, Kolophon ve Miletos kentlerine.

³⁹⁴ Bagnall 1976, 103.

onaylamaktaydı. Bununla birlikte, *asylia* hakkının tasvip edilip edilmemesi kralların inisiyatifine kalmıştı³⁹⁵.

- Şenlikler, özellikle bütün Hellenlerin katılım gösterdiği Panhellenik festivaller, kentler için oldukça önemli bir unvan ve statüydü³⁹⁶. Bu durum kentler arasında büyük bir rekabete yol açmaktaydı. Sayısız kent vekilinin, muhtemelen kurban töreninin yapılacağı yere doğru ilerlemesi, kentler için oldukça büyük bir gurur ve rekabet için önemli bir zemin oluşturan başlıca faktörlerden biri olsa gerektir. Bu çekişme ise, doğal olarak bunu gerçekleştirmeyi başaran kent için büyük bir prestij elde etmesine neden olmaktadır.

Örneğin Magnesia'luların, yaklaşık İÖ. 208/207 yılındaki ikinci teşebbüslerinde oldukça yoğun bir çaba harcamışlardır. Bunda komşuları Ephesos³⁹⁷ ve Miletos ile giriştikleri rekabet önemli bir etken olsa gerektir³⁹⁸. Zira, yaklaşık olarak İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasında komşuları ve aynı zamanda düşmanları olan Miletos'lular, Apollon *Didymeus* adına düzenledikleri Panhellenik festival hususunda başarılı olmuşlardı³⁹⁹. Büyük olasılıkla Miletos'lular *Didymeia* Festivali'ni kasıtlı olarak bu zaman diliminde düzenlemiş olmalıdırlar. Bu şekilde Miletos'lular, İÖ. 221 yılında ilk girişimlerinde başarısız olan Magnesia'lular karşısında büyük bir prestij/üstünlük elde edebileceklerdi⁴⁰⁰.

- Panhellenik festivaller, kentler arasında farklı bir tür çatışma yaratmakla birlikte, çoğu kez de ya yeni bağlar oluşturmakta ya da var olan bağları güçlendirmektedir. Zira, bu festivallere katılması için diğer kentlerin ve birliklerin gönderdikleri vekiller vasıtasıyla kentler arasındaki ilişkiler daha da ilerlemektedir. Bu şekilde kentler birbirlerini tanıma fırsatı bulmaktaydılar. Ayrıca müzakereler esnasında, kentler arasında birbirleriyle eskiden var olan

³⁹⁵ Keza kralların kente, *asylia* hakkı bahşetmesi ya da bu imtiyazı tasvip etmesi demek; kral ve adamlarının, o kente hiçbir suretle zarar vermeyeceği anlamına gelmekteydi. Nitekim kralın onaylamış olduğu bu imtiyazı çiğnemesi, kentler üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktır. Ayrıca *asylia* özünde dini bir vesileyle yola çıkıldığı için doğal olarak tanrıya karşı cürüm işlemesine vesile olacaktır.

³⁹⁶ Kentlerin şenlikler vasıtasıyla kazanacakları unvan ve statü için giriştikleri rekabet, bilim camiasında genellikle ufak-tefek çekişmeler olarak değerlendirilmiştir. Ancak kentlerin bu rekabete bağlı olarak bozulan düzenleri hakkında yine de çok şey yazılmıştır. Ayrıca krş. Price (2004, 217).

³⁹⁷ Strabon (XIV. 1. 40 c. 648), Kimmer kabilesi olan Trer'ler tarafından Magnesia'luların tamamen yok edildiklerini belirtir. Kallinos'tan yaptığı alıntıya göre, bu olaya rağmen Magnesia'lular halen zengindirler ve Ephesos'lulara karşı savaşlarında başarılıdırlar.

³⁹⁸ Rigsby 1996, 184; Slater and Suma 2006, 275.

³⁹⁹ İÖ. ca. 218/217 yılında Tralleis'liler, özellikle *theoroi* elçilerini Apollon *Didymeus*'a yıllık kurban sunmaları için göndermişlerdir (*Staatsv.* III 537). İÖ. 206/205 yılında ise, Miletos'luların dört yılda bir *Didymeia* Festivali düzenledikleri bilinmektedir (*I.Didyma* n° 259 str. 25=Syll³ 577 str. 70-71).

⁴⁰⁰ Rigsby 1996, 175.

philia, *syngeneia* etc. gibi bağlar hatırlatılmaktaydı. Bu şekilde kentlerin birbirleriyle olan eski ilişkileri tazeliğini korumaktaydı⁴⁰¹.

Örneğin İÖ. 207 yılında Magnesia'dan *asylia* hakkının tanınması için gönderilen *theoroi* heyeti, Pisidia Antiokheia *demos*'unun huzuruna çıktıklarında iki kent arasında var olan *philia*, *syngeneia* ve *oikeiotes* bağlarına değinmişlerdir. Antiokheia'lılar, Magnesia'lılarla koloni bağından kaynaklanan akrabalıklarından ötürü elçilerinin taleplerini büyük bir coşku ve içtenlikle kabul etmişlerdir⁴⁰². Öyle ki daha sonraki *Leukophryeneia* Festivali'ni ilan etmek için Magnesia'dan gelecek olan *theoroi* heyeti kenti ziyaret ettiği sırada, kentin rahip ve rahibeleri tapınakların kapılarını açacaklar ve ortak dualar edeceklerdi. Ayrıca o sırada okullar resmi olarak tatil edilecekti⁴⁰³.

- Ayrıca bu festivaller kentler arasında sosyo-ekonomik ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktaydı.
- Genelde şenliklerin bütün masrafları kentlere aitti. Ayrıca giderler için gereken para kamu ödeneklerinden karşılanmaktaydı. Ancak dört yılda bir kutlanacak yarışmaları kabul eden kentler, festivali düzenleyen kentle birlikte ortak sunular sunmak amacıyla kent temsilcileriyle birlikte kurbanlar göndermekteydiler. Ayrıca kendi *theoroi* heyetleriyle birlikte kurbanlık hayvan göndermeyeceklerse, ona eşdeğerde para yollamaktaydılar. Bu şekilde festivali düzenleyen kentin harcamaları hafifletilmiş olmaktaydı. Ayrıca kent ekonomisine bu sayede büyük bir katkı sağlanmaktaydı.
- Kentler, Panhellenik festival ve *asylia* hakkı vasıtasıyla kentlerini savaş ve her türlü tehlikeden korumuş oluyordurlar. Polybios'a (IV. 73. 9–74. 1) göre, Olympia yarışmalarından ötürü Eski Yunanlılar onlara Elis arazisinin “*kutsal ve dokunulmazlık*” imtiyazını bahşedince, savaş ve her türlü tehlikeden korunmuş oldular⁴⁰⁴. Ancak sonra Arkadia'lılar, bütün Pisa egemenlik alanı ve Lasion üzerinde hak iddia edince, onlar ülkelerini savunmak ve yaşam tarzlarını değiştirmek zorunda kaldılar. Daha sonraki zamanlarda Elis'liler *asylia* hakkına sahip çıkmamakla en büyük hatayı yaptılar.

⁴⁰¹ Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bk. bölüm 1. 3. 3.

⁴⁰² Oguse 1929, 129–140; 148–150; Holleaux 1938a, 320–321; *I.Magnesia* n° 79 + 80; *SEG* IV 505; Rigsby 1996, n° 125; *Magnesia* n° 13 str. 12 vdd.

⁴⁰³ Strabon (XII. 8. 14 c. 577)'de Antiokheia kenti, vaktiyle Maiandros Irmağı yakınında oturmuş olan Magnet'ler tarafından iskan edilmiş olduğunu söylemektedir. Bu bakımdan büyük ihtimalle Antiokheia'lılarla birlikte Magnesia'lıların bir kısmı da Pisidia'ya gelerek burada ikamet etmiş olmalıdırlar.

⁴⁰⁴ Ephoros *FGrHist* 70 F 115; Diod. VIII. 1–2; XXXVII. 7. 1.

- Kentler, şenlikler sırasında birçok kentten ve komşu köylerden gelen ziyaretçilerle oldukça kalabalıklaşıyorlardı. Bunun sonucunda satacak malı olanlar en yüksek fiyattan alıcı bulabiliyordu.

Prusalı Dion'a (XXXV. 15) göre, *şenlikler; davacılar, jüri üyeler, valiler, hatipler, memurlar, köleler, muhabbet tellalları, katırcılar, kalaycılar, hayat kadınları ve zanaatkarlar gibi geniş bir insan kalabalığını bir araya getirirdi. Bunun sonucunda satacak malı olanlar en yüksek fiyattan alıcı bulurdu. Kentteki taşımacılar, evler ve kadınlar hiç boş kalmazdı.*

K. J. Rigsby (1996, 22 vdd.) Panhellenik festivallerden yola çıkarak, *asylia* hakkının fonksiyonunun kentler için sadece onursal bir unvandan ibaret olduğunu iddia etmektedir. Ancak *asylia* hakkının kentler için yalnızca onursal bir unvan olduğunu nitelenmek büyük bir yanılgıdır. Keza bu durum *asylia* hakkının kentler için diğer işlevlerini göz ardı etmek olur.

2.2. Kentin Mülklerinin ve Vatandaşlarının Korunması

2.2.1. Korsan Faaliyetlerine Maruz Kalan Kentler ve *Asyilia* Vasıtasıyla Alınan Tedbirler

Asyilia yazıtları aynı zamanda bir kentin maruz kaldığı korsan akınları hakkında da bilgiler vermektedir. Zira, yağma faaliyetinde bulunan otoriteler ile yağmalanan kentler arasında yapılan diplomatik görüşmeler; kentin egemenlik alanından ziyade o kentin vatandaşları ve taşınabilir mal-mülkleri hususundadır⁴⁰⁵. Keza Korsan faaliyetleri kentin egemenlik alanından daha çok kentin halkına ve mal-mülküne yöneliktir. Nitekim korsanlar, kolayca taşıyabilecek ve hemen satılabilecek şeyleri tercih etmekteydiler. Bu bakımdan Arkaik Dönem'den itibaren korsanların en önemli gelir kaynaklarının başında köle ticareti gelmektedir⁴⁰⁶. Köle ticaretinin özellikle Hellenistik Dönem'de ağırlık kazandığı görülmektedir⁴⁰⁷. Hellenistik Dönem'de korsanlar ele geçirdikleri insanları köle olarak satmanın yanında baskın yaptıkları kentlerin

⁴⁰⁵ Bk. *Teos* n° 3; 7; 8; 9; *I.Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* n° 3; *I.Cret.* IV. 197=Rigsby 1996, n° 175 *str.* 14–15.

⁴⁰⁶ *Syll³* 521; 535; *I.Cret.* i n° 6=SEG XXIX. 1135; *Men. Sik. str.* 3–7; 355–359; *Plaut. Poen. str.* 896–7; *Mil. Glor. str.* 118; *Ter. Eun. str.* 114–115; *Strabon* XIV. 5. 2 c. 669. Konuya ilişkin daha fazla bilgi için bk. Tarn 1913, 88.

⁴⁰⁷ Souza 1999, 60.

halkını rehin alarak, belirli bir fidye karşılığında serbest bırakmaktaydılar⁴⁰⁸. Tehditle kurbanlarından aldıkları fidyeler, Hellenistik yağmacılar için oldukça avantajlıydı. Zira korsan veya haydutların, ele geçirdikleri kişileri satmak için pazar bulma gereksinimleri kalmamaktaydı. Keza rehin alınan kişilerin paraları doğrudan kent tarafından ödenmekteydi. İstenilen fidyelerin tutarı vatandaşların ve ailelerinin seçkinliğine göre değişiyordu. Yüksek bir statüdeki birkaç rehineden elde edilen fidye, pek çok köleden daha fazla kar getirebiliyordu⁴⁰⁹. Bu bakımdan hem kentlerini hem de vatandaşlarını güvence altına almak için kentler, kent ile egemenlik alanının yanında özellikle yurttaşlarının tümü için bireysel *asylia* istemekteydiler.

Tapınağa ve kente verilen *asylia* yazıtlarının ilk örneği olan ve yaklaşık İÖ. 246/245 yıllarına tarihlenen Smyrna yazıtını⁴¹⁰ incelemek bu hususta yararlı olacaktır. Smyrna'lılar, kent ve egemenlik alanları saldırıya uğradığı ve mal-mülklerinin büyük bir kısmını yitirdikleri halde, sadece kent ile tapınağına *asylia* hakkı istemişlerdi. Ancak halkın tümü için bireysel bir *asylia* talep etmemişlerdir. Bunda III. Ptolemaios'un adamlarının Smyrna kentini ele geçirmek istemeleri önemli bir etkendi. Başka bir deyişle Smyrna halkından ziyade kente yapılan bir saldırı söz konusuydu. Bu bakımdan Smyrna kentine tanınan *asylia* doğal olarak Smyrna'lıların vatandaşlarını da güvence altına almaktaydı. Ancak korsan faaliyetleri ise, kentin egemenlik alanından ziyade halkına ve halkın mal-mülküne yönelikti. Bu bakımdan kent ve egemenlik alanına tanınan *asylia*, halkın bu tür faaliyetlere uğramasını engellemekte yetersiz kalmaktaydı. Bundan ötürü kentler, korsan faaliyetlerine maruz kalmış veya kalma ihtimali olan yerlerden kent ve egemenlik alanlarıyla birlikte yurttaşlarına da bireysel *asylia* hakkı rica etmekteydiler. Dolayısıyla *asylia* vasıtasıyla kentler, sakinlerinin can ve mal güvenliğini sağlamaya çalışmışlardır.

Yazıtlardan anlaşıldığı üzere Küçük Asya kentleri arasından Teos, Magnesia ve Mylasa bu hususta *asylia* hakkı rica etmişlerdir. Magnesia'lılar, yaklaşık İÖ. 221 yılında Aitolia Birliği'nden⁴¹¹, Teos'lular, yaklaşık İÖ. 203/200 yılında hem Aitolia Birliği⁴¹² hem de Giritlilerden⁴¹³, İÖ. II. yüzyılda Mylasa'lılar⁴¹⁴ ise, Girit'ten bu imtiyazı talep etmişlerdir.

⁴⁰⁸ Bu duruma Teos'ta elle geçen yazıt güzel bir örnek teşkil etmektedir (Şahin 1994, 1–40). Teos dekretine göre, korsanlar kent ve egemenlik alanını işgal edip, çok sayıda özgür vatandaşı, kadın ve çocukları rehine olarak almışlardır. Bu rehinelere karşılığında kentten yüklü miktarda para istemişlerdir. Kentin korsanlarla yaptığı anlaşmaya göre, fidyelerin tamamı “yüzde onluk faiz” esasına bağlanmıştır. Bunun üzerine kent yönetimi, bütün halktan taşınabilir mal varlıklarını 23 gün içinde yemin ederek yazılı olarak beyana ve beyan edilen değerlerin % 10'unu vergi olarak ödemeye mükellef kılmıştır. Ayrıca bk. *Syll* 520; *SEG* XXIV. 154; *etc.* Daha detaylı bilgi için bk. Souza 1999, 65–68.

⁴⁰⁹ Souza 1999, 65 vdd.

⁴¹⁰ *OGIS* 229=Smyrna n° 1.

⁴¹¹ *I.Magnesia* xiv-xv=Magnesia n° 3.

⁴¹² *Syll*² 280=Teos n° 3.

⁴¹³ *Knossos*: *I.Cret.* I. viii, n° 8; *Kydonia*: *I.Cret.* II. x, n° 124; *Hierapytna*: *I.Cret.* III. iii, n° 2; *Aptera*: *I.Cret.* II. iii, n° 1; *Biannos*: *I.Cret.* I. vi, n° 1; *Apollonia*: *I.Cret.* I. iii, n° 1; *Istron*: *I.Cret.* I. xiv, n° 1; *Sybrita*: *I.Cret.* II.

Giritlilerin korsan oldukları bilinmektedir. Ancak bu durum Aitolia’lıların için geçerli sayılmamaktadır. Ne var ki, Aitolia’lıların korsan faaliyetlerini destekledikleri ve yağmacı bir politika izledikleri kabul edilmektedir⁴¹⁵. H. Benecke (1934), Aitolia’lıların ekonomik ve diplomatik faaliyetlerle temasa geçtikleri küçük Hellen kentlerinin egemenlik alanlarını misilleme ve yağmacılıkla ilgili yasalarını ve geleneklerini detaylıca incelemiştir. İÖ. III. yüzyılın ortalarına tarihlenen *asylia kai asphaleia* ilgili epigrafik belgeler çalışmasının temelini oluşturmaktadır⁴¹⁶. H. Benecke’ye (1934, 11 vdd.) göre, Aitolia’lılar siyasi güçlerini artırmanın bir yolu olarak korsanları kullanıyorlardı. Korsan faaliyetleri Aitolia’lıların kasıtlı bir politikasını oluşturmaktaydı⁴¹⁷.

Aitolia’lıların korsan faaliyetleriyle ilgili başlıca kaynağı Polybios’un aktardıkları oluşturmaktadır. Polybios IV. kitabında, Aitolia’lıları yağmacılık için yanıp tutuşan insanlar olarak tasvir etmektedir: Özellikle İÖ. 220-İÖ. 217 yılları arasında İç Savaş’lar patlak verdiği sırada açgözlü ve şiddetten başka bir şey düşünmeyen biri olarak tanımladığı Aitolia’lı Dorimakhos’un yağmacılığı üzerinde yoğunlukla durmaktadır⁴¹⁸ (Polyb. IV. 3. 5). Nitekim Aitolia’lılar, İÖ. III. yüzyılın son çeyreğinde korsanlık ve yağmacılıkta oldukça

xxvi, n° 1; Lato: *I.Cret.* I. xvi, n° 2; Arkades: *I.Cret.* I. v, n° 52; Allaria: *I.Cret.* II. i, n° 1; Kamara ile Lato: *I.Cret.* I. xvi, n° 15. Raukos: *I.Cret.* I. xxvii, n° 1; Polyrrhenia: *I.Cret.* II. xxiii, n° 3; Aksos: *I.Cret.* II. v, n° 17; Eleutherna: *I.Cret.* II. xii, n° 21.

⁴¹⁴ *I.Mylasa* n° 646; 652=*Mylasa* n° 1; 2. Diğer Mylasa yazıtları için ayrıca bk. Appendix 1.

⁴¹⁵ Daha detaylı bilgi için bk. Benecke 1934; Scholten 2000.

⁴¹⁶ Bütün bu liste için bk. Benecke 1934, 17–29.

⁴¹⁷ Ayrıca krş. Souza 1999, 70 vdd.

⁴¹⁸ Polyb. (IV. 3. 6) Phigalea kentinin egemenlik alanını korumak amacıyla Aitolia’lıların bir temsilcisi olarak Dorimakhos gönderilmesine rağmen, Messenia’lılara karşı yasa dışı saldırılarda bulunan haydutlarla temasa geçti. Messenia’lıların egemenlik alanını yağmalamak amacıyla, İÖ. 221 yılında Skopas’ı Messenia’lılara karşı savaşmak için ikna etti. Aitolia’lıları ise, bu hususta teşvik etti (Polyb. IV. 5. 5). Bunun sonucu olarak Aitolia liderleri Messenia’lılar, Epirotes’ler ve Makedonyalılarla görüşmeksizin onlara karşı savaş açtılar (Polyb. IV. 5. 10). Polybios, bu savaşta Aitolia’lıların ilk girişimlerinin korsan faaliyetleri olduğunu söylemektedir. Makedonyalıların gemilerini ele geçirerek, tayfalarını Aitolia’da köle olarak sattıklarını aktarmaktadır (Polyb. IV. 6. 1).

Polybios IX. kitabında İÖ. 211 yılında Akarnania’lıların, Aitolia’lılar tarafından “*asylos* olan tapınakların” yağmalanması ve soyulmasından duydukları hoşnutsuzluklarını dille getirmektedir. Bu tapınakların Lusi’deki Artemis, Taenarum’daki Poseidon, Argos’taki Hera ve Mantinea’daki Poseidon Tapınağı’nın olduğunu belirtmektedir.

Polybios XIII. kitabında III. yüzyılın sonlarında Roma’nın Hellenlerin işlerine müdahale ettikleri dönemi anlatmaktadır: Aitolia’lıların açgözlülüklerini arttıran ve Hellenlerin eski yasalarını kötüleştiren Dorimakhos ve Skopas’ın tanıttığı yeni yasaları eleştirmektedir (Polyb. XIII. 1–2). Ayrıca Rhodos’lulara karşı Giritlilere yardım etmesi için korsan Aitolia’lı Dikaiarkhos’u görevlendiren Makedonya Kralı V. Philippos’un hain davranışıyla bu durumu kıyaslar (Polyb. XIII. 3). Polybios XVIII. kitabında, İÖ. 198 yılında Lokris’te Flamininus ile V. Philippos barış üzerine iki devlet adamının yapmış olduğu barış görüşmelerinde, V. Philippos’un Aitolia’lılar hakkında verdiği şu konuşmasına değinir: Ganimetten ganimet almak için sizlere yetki veren yasanın yürürlükten kaldırılmasını talep etmek için ben ve diğer Hellen kentleri sizlere sık sık elçiler gönderdiğimiz zaman, sizler bu yasanın kaldırılmasından daha çok Aitolia’dan Aitolia’yı kaldırmak olduğunu söylediniz (Polyb. XVIII. 4. 8). Flamininus bunun ne olduğunu merak ettiğini söylediği zaman, V. Philippos ona açıklamaya çalıştı. Aitolia’lıların sadece kendileriyle savaşanların kentlerini ve halklarını yağmalamay/gasp etmeyi bir gelenek haline getirmediklerini; aynı zamanda Aitolia’lıların dostları (*philoï*) ve müttefikleri birbirleriyle savaşarlarsa, herhangi bir kamu kararı olmaksızın Aitolia’lılara savaşanlardan her iki tarafa yardım etmesine ve her iki tarafın egemenlik alanını yağmalamalarına izin verilirdi. Zira, Aitolia’lıların kesin bir dostluk ve düşmanlık tanımı yoktu (Polyb. XVIII. 5. 1–4).

ünlenmişlerdi⁴¹⁹. Aynı zamanda yaklaşık İÖ. 222/221 yıllarına tarihlenen Magnesia⁴²⁰ ve İÖ. 203/202 yılına ait Teos yazıtları Aitolia'lıların gerçekten bu kentlerde de yağmacı bir teşebbüste bulduklarını doğrular niteliktedir.

2.2.1.1. Alınan Tedbirler

2.2.1.1.1. Aitolia'lıların Aldıkları Tedbirler

Kuzey Hellas'ı ve Delphoi Apollon Tapınağı'nı egemenlikleri altında tutan Aitolia'lıların kentlere *asylia* hakkını tanımaları ve bu imtiyazı yasal hale getirmeleri oldukça önemlidir. Zira bu şekilde kentler, en azından Kuzey ve Merkez Hellas'tan gelebilecek herhangi bir tehlike veya şiddetten hem kendilerini hem de mal-mülklerini yasalar çerçevesinde korumuş oluyordular. Aynı zamanda, kentin vatandaşları Aitolia mahkemesine başvurup hem şahısların hem de mallarının iade edilmesini ve bu konularda soruşturma açılmasını talep edebileceklerdi.

Aitolia'lılar kendisine müracaat eden kentlerin kent ve egemenlik alanının (= *polis* ve *khora* [πόλις καὶ χώρα]) kutsal ve dokunulmazlığını (= *hiera kai asylos* [ἱερά καὶ ἄσυλος]) tanırken, kentlerin diğer taleplerini de karşılamaktaydılar. Aitolia'lılar, hem kendi yurttaşlarının hem de Aitolia'da oturan yabancıların [οἱ Αἰτωλοὶ καὶ οἱ ἐν Αἰτωλίαι κατοικέοντες] o kentlerden yasadışı ele geçirmiş oldukları mal-mülklerin geri verilmesini veya hasarların karşılanmasını kapsayan bir tüzük oluşturmaktaydılar. Aitolia'lıların oluşturdukları bu tüzüklerin içerikleri hemen hemen aynıdır. Ancak birkaç farklılık söz konusuydu. Aitolia'lıların oluşturduğu tüzüğün genel içeriği şunlardır:

a) Aitolia'lıların Magnesia ad Maendrum kenti için oluşturduğu tüzük: Aitolia'lılar ve orada oturanlardan herhangi biri, karadan ve denizden geçerken Magnesia egemenlik alanından herhangi bir şey götürmeye yetkili değildir. Bununla birlikte Aitolia'lılardan herhangi biri, Magnesia kent ve egemenlik alanından taşınabilir malları zorla ele geçirmişse, yasa dışı ele geçirdiği mallar hususunda iki işlem yapılacaktır⁴²¹:

⁴¹⁹ Souza 1999, 73.

⁴²⁰ *I.Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* 3. Ayrıca bu yazıtlarla birlikte İÖ. III. yüzyıla tarihlenen ve elimizdeki bu yazıtların içeriğiyle aynı olan Khios yazıtı ve yorumu için de bk. Benecke 1934, 17–19, (=IG IX. I.² 195a; *Syll* 443).

⁴²¹ Bk. *SEG* XVIII 246=*Magnesia* 3; Ayrıca Ziegler 1975, 195–198.

1) τὰ ἐμφανέα (görülebilir mal-mülkler): Bunlar hali hazırda satılmamış ve Aitolia’lılardan herhangi birinin elinde tuttuğu mallardır. O esnada görevde bulunan *strategos*, tespit ettiği malları haczedecektir.

2) τὰ ἀφανέα (görünmeyen mal-mülkler): Çoktan tüketilmiş veya satılmış olan mal-mülkler hususunda ise, *synedroi* (meclis üyeleri), tespit ettikleri mallara tazminat hükmü vererek bu para cezalarını toplayıp haksızlığa maruz kalmış olan Magnesia’lılara geri vermekle görevlendirilmişlerdir.

Aitolia Birliği, Magnesia’lılara Amphiktyonik Birliği’nin meclisinde *hieromnemonik* bir oy hakkı vermişlerdir. Bunun yanı sıra Aitolia’lılar, Magnesia’lılar için almış oldukları kararları kayda geçirmişlerdir. Bütün Eski Yunanlıların bundan haberdar olmasını sağlamak amacıyla bu kararı, Delphi’de ve Thermos’ta dikilmesine hüküm vermişlerdir.

b) Aitolia’lıların Teos kenti için oluşturduğu tüzük: Aitolia Birliği, Teos kenti ve egemenlik alanının tanrıya adanması/vakfedilmesi ve kent ile egemenlik alanına *asylia* hakkının tanınmasına karar vermiştir. Aitolia’lılar tarafından Magnesia kentinin mal-mülküne yönelik yasadışı hareketler söz konusudur. Bu bakımdan birliğin Teos adına aldığı karar, Teos halkının mal-mülküne ve bizzat onlara yapılacak gaspları engellemeye yöneliktir. Aitolia Birliği, Teos’lulara ve orada ikamet edenlere (*katoikoi*) *asphaleia* ve *asylia* hakkı tanımıştı. Ayrıca Aitolia’lıların Dionysos *tekhnitai*⁴²² için uyguladıkları yasal prosedür, bundan sonra Teos halkı için de geçerli olacaktır. Teos vatandaşlarına ve kentine bahşedilmiş olan *asylia* hakkına karşı gelecek kişiler hakkında şu işlemler yapılacaktır⁴²³:

1) τὰ ἐμφανέα (görülebilir mal-mülkler): O sırada görevde bulunan *strategos* ve *synedroi* hali hazırda var olan malları haczedeceklerdir.

2) τὰ ἀφανέα (görünmeyen mal-mülkler): Çoktan tüketilmiş veya satılmış olan mal-mülkler hususunda ise, Dionysos *tekhnitai* için Aitolia yasaları öngördüğü gibi, *strategos* ve *synedroi* yasal bir soruşturma açacaktır.

Böylelikle önceden Teos vatandaşlarının ele geçirmiş ve mal-mülkünü gasp etmiş kişiler yargılanabilecektir. Ayrıca *nomographoi* tarafından Aitolia meclisinin almış olduğu *kathierosis* ve *asylia* hakkıyla ilgili karar yasalara geçirilecektir.

⁴²² İÖ. 237/236 yılında Aitolia’lılar, İonia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai*’na kişisel *asphaleia* ve *asylia* bahşetmişlerdir (*Syll*^B 507). İÖ. III. yüzyıldan itibaren ise, İonia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai* Teos kentinde ikamet etmeye başlamışlardır (*SEG* II 580; Herrmann 1965, 102 dn. 105; Aneziri 2003, 375 vdd.). Dionysos *tekhnitai*’ları hakkında ve Teos kentinde ikamet etmeleri hususunda daha fazla bilgi için bk. Stranger 2007, 247–272.

⁴²³ *Syll*² 280=Teos 3.

2.2.1.1.2. Giritlilerin Aldıkları Tedbirler

Karia ve Ionia kentlerinden Maiandros üzerindeki Magnesia, Mylasa, Teos ve Miletos, Giritlilerden *asylia* hakkını rica etmişlerdir. Magnesia'lılar, Giritlilerden kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkını tasvip etmelerini ve *Leukophryeneia* festivaline katılmalarını talep etmişlerdir⁴²⁴. Mylasa yazıtları kötü bir şekilde tahrip oldukları için, içerikleri hakkında kesin bir şey söylemek pek mümkün değildir⁴²⁵. Bunun yanı sıra, Mylasa yazıtları içerik olarak Tenos ve Teos yazıtlarıyla bir benzerlik göstermektedir⁴²⁶. Bu metinlerde, büyük olasılıkla Girit ve Mylasa kenti arasında askeri bir ittifak söz konusudur⁴²⁷. Bununla birlikte, yazıtların genelinde “savaş ve barıştan” bahsedilmektedir⁴²⁸. Belki de bu nedenle Mylasa'lılar, Girit kentlerinden kaynaklanacak yağma faaliyetlerinden korunmak amacıyla onlardan haraçtan muafiyet [*aphorologetos*] ve *asylia* hakkı istemiş olabilirler⁴²⁹. Miletos yazıtı da kötü bir şekilde tahrip olmuştur⁴³⁰. Yine de Miletos'luların, Girit kenti Aptaera'dan gelebilecek korsan saldırılarından kent ve egemenlik alanını korumaya yönelik olarak *asylia* hakkını talep ettikleri anlaşılmaktadır. Keza, 5. satırda geçen savaş ve barış ifadeleri bu öneriyi desteklemektedir⁴³¹. Ancak Miletos yazıtı fragman olduğu için Aptaera'nın aldıkları karar tam olarak bilinmemektedir.

Giritlilerin Teos adına aldıkları kararlar, Teos'luların korsan ve yağma faaliyetlerini engellemek amacıyla *asylia* hakkı istediklerini ispatlamaktadır. Giritliler, kent ile egemenlik alanının yanı sıra Teos vatandaşlarına bireysel *asylia* hakkı tanımışlardır⁴³². Giritlilerden sadece Raukos, Polyrrhenia, Aksos ve Eleutherna kentleri Teos'lular için kişisel *asylia* hakkını onaylamamışlardır⁴³³.

⁴²⁴ *I.Magnesia* n° 21.

⁴²⁵ *I.Mylasa* n° 646; 652=*Mylasa* n° 1; 2. Ayrıca diğer Mylasa yazıtları için bk. Appendix 1.

⁴²⁶ Özellikle Teos dekretlerinin Girit serisiyle büyük bir benzerlik söz konusudur (Cousin-Diehl 1988, 10; Rigsby 1996, 407).

⁴²⁷ *I.Mylasa* n° 651=*Mylasa* n° 11. Ayrıca bk. Holleaux 1942, 155–156; Ruge 1933, 1052.

⁴²⁸ *I.Mylasa* n° 643; 644; 650; 654; 658; Blümel 1992, n° 13–14.

⁴²⁹ Rigsby 1996, 407.

⁴³⁰ *I.Cret.* II iii n° 16; Robert 1940, 113–115; Rigsby 1996, 176 n° 65.

⁴³¹ Guarducci (*I.Cret.* II iii n° 16), Miletos ve Aptaera arasında ada ve kutsal araziler hususunda bir antlaşma yapılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Robert (1940, 113–115) ise, antlaşmadan ziyade Miletos'luların *asylia* hakkının kabul edilmesi amacıyla Aptaera'ya elçi gönderdiklerini ve Aptaera'luların bu imtiyazı kabul ettiklerini önermektedir. Daha detaylı bilgi için bk. Miletos ve Apollon *Didymeus* Tapınağı'na.

⁴³² Knossos: *I.Cret.* I. viii, n° 8; Kydonia: *I.Cret.* II. x, n° 124; Hierapytna: *I.Cret.* III. iii, n° 2; Aptaera: *I.Cret.* II. iii, n° 1; Biannos: *I.Cret.* I. vi, n° 1; Apollonia: *I.Cret.* I. iii, n° 1; Istron: *I.Cret.* I. xiv, n° 1; Sybrita: *I.Cret.* II. xxvi, n° 1; Lato: *I.Cret.* I. xvi, n° 2; Arkades: *I.Cret.* I. v, n° 52; Allaria: *I.Cret.* II. i, n° 1; Kamara ile Lato: *I.Cret.* I. xvi, n° 15.

⁴³³ Raukos: *I.Cret.* I. xxvii, n° 1; Polyrrhenia: *I.Cret.* II. xxiii, n° 3; Aksos: *I.Cret.* II. v, n° 17; Eleutherna: *I.Cret.* II. xii, n° 21.

Giritlilerin aldığı tedbirler, Aitolia’lıların aldığı kararlar kadar kesin ve caydırıcı değildi. Girit kentleri, Teos’lular için ayrı ayrı kararlar vermişlerdi. Kentler bu konuya kısaca değinmişlerdir. Yazıtların genelinde haksızlığa uğrayan Teos vatandaşlarının mallarının [χορημάτα] iade edilmesi hükmü verilmiştir. Esir edilen bireylerin [σωμάτα] ise, kentlerine götürülmelerine izin verilmiştir. Bu iş için ya *kosmoi* ya da kararı alan kentin gönüllü vatandaşları görevlendirilmekteydi⁴³⁴. Veyahut yalnızca *kosmoi*’a bu görev verilmekteydi⁴³⁵. Ayrıca Giritliler, Teos kentine topyekün veya bireysel olarak yapılan adaletsizlik karşısında Teos’luların başvurmaları için yasal bir süreç başlatmışlardır. Ancak dekretlerin büyük bir kısmında, haksızlık yapan Giritliler için herhangi bir ceza; yani yasal bir yaptırım söz konusu değildir. Girit yazıtlarının bazılarında, “*Teos’lulara ortaklaşa ya da şahsen* [κοινῶι ἢ ἰδίαι] *haksızlık edilirse*” ifadeleri yer almaktadır. Bu durum, Giritlilerin hem topyekün hem de bireysel olarak haksızlık yapanlar için kendi yasalarında ayrı yaptırımlarının olduğunu göstermektedir. Burada bireysel haksızlık ya da yanlışlıktan kasıt, korsan saldırıları olsa gerektir.

2.3. Kent Gelirlerinin Artırılması: *Asyilia* Vasıtasıyla Kentlere Tanınan Diğer Ayrıcalıklar

Kentler *asyilia* hakkı vasıtasıyla alınan yasal tedbirler uyarınca kent ile egemenlik alanlarını korsan ve yağma faaliyetlerinden bir nebze de olsa koruyabilmişlerdir. Ayrıca Panhellenik festivaller düzenleyerek, kentlerine çeşitli çıkarların –ekonomik, diplomatik *etc.*– yanında onursal bir unvan ve itibar kazandırmayı başarmış gözükmektedirler. Bunun yanı sıra kentler, *asyilia* hakkıyla birlikte çeşitli ihsanlar da elde etmişlerdi. Özellikle krallar, bu imtiyazın yanı sıra özgürlük (= *eleutheria* [ἐλευθερία])⁴³⁶, demokrasi (= *demokratia* [δημοκρατία])⁴³⁷, özerklik (= *autonomia* [αὐτονομία])⁴³⁸, vatandaşlık (*politeia* [πολιτεία])⁴³⁹, vergiden (=

⁴³⁴ CIG 3055=Teos n° 7 [Kydonia]; Allaria (*I.Cret.* II. i, n° 1 str. 28–31); Apta (*I.Cret.* II. iii, n° 1 str. 8–12).

⁴³⁵ *I.Cret.* I VIII, n° 8=Teos n° 8 [Knossos]; Istron (*I.Cret.* I. xiv, n° 1); Sybrita (*I.Cret.* II. xxvi, n° 1); Lato (*I.Cret.* I. xvi, n° 2); Hierapytna (*I.Cret.* III. iii, n° 2) *etc.*

⁴³⁶ *I.Stratonikeia* n° 512=Stratonikeia n° 4; Reynolds 1982, 166–167 n° 41=Aphrodisias n° 3; Reynolds 1982, 168 vdd. n° 43. Roma İmparatorluk Dönemi’nde Stratonikeia’lı bir elçi Roma’ya başvurarak kentinin özgürlüğünün yenilenmesini istemiştir (*I.Stratonikeia* n° 220a).

⁴³⁷ OGIS 229=Smyrna n° 1; SEG XVIII 75=Alabanda n° 2.

⁴³⁸ *I.Stratonikeia* n° 512=Stratonikeia n° 4; OGIS 229=Smyrna n° 1; Sherk 1969, 21–25 n° 1; Reynolds 1982, 168 vdd. n° 43.

⁴³⁹ SEG XVIII 75=Alabanda n° 1; Sherk 1969, 105–111 n° 18=Stratonikeia n° 1; *I.Stratonikeia* n° 7=Stratonikeia n° 5; *I.Magnesia* n° 20=Magnesia n° 15.

ateleia [ἀτέλεια]⁴⁴⁰ ve haraçtan muafiyet⁴⁴¹ (= *aphorologetos* [ἀφορολόγητος])⁴⁴² hakkı da tanımaktaydılar. Böylelikle kentler, *asylia* hakkıyla kentlerine oldukça önemli yararlar sağlamaktaydılar. Bu durum kentler açısından *asylia* hakkının önemini bir kat daha artırmaktaydı.

Özellikle krallar tarafından kentlere tanınan *ateleia* ve *aphorologetos* hakkı sayesinde kent ekonomisi rahatlamaktaydı; bu durum da kentin kalkınmasını sağlamaktaydı. Teos kenti buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Yaklaşık İÖ. 204/203 yılında III. Antiokhos, Pergamon kralı I. Attalos'un egemenliği altında olan⁴⁴³ Teos'a gitmişti. III. Antiokhos, Teos'a geldiğinde kent oldukça kötü durumdaydı⁴⁴⁴. Zira Teos'lular, I. Attalos'a yüklü miktarda *aphorologetos* vermekle mükelleftiler. Bu bakımdan III. Antiokhos, herhangi bir güce başvurmadan kenti, kendi tarafına çekmek ve kentin sadakatini kazanmak istemekteydi. Bu nedenle Teos meclisine bizzat gelerek kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos* olduğunu ilan etmiştir. Ayrıca Teos'luları Pergamon kralı I. Attalos'a ödemekte oldukları genel masraflara katılma payından kurtaracağına dair söz vermiştir⁴⁴⁵. Kralın tanımış olduğu bu ayrıcalık sayesinde kent büyük bir refaha kavuşmuştur⁴⁴⁶.

Bunun yanı sıra, kentlere bahşedilen *asylia*, *ateleia*, *aphorologetos* gibi imtiyazlar, kentler ve krallar arasındaki ilişkilerde önemli bir rol oynamaktaydı. Bu ihsanlar, kral ve kent arasında var olan bağları daha da artırmakta ya da bu bağların oluşmasında ön ayak olmaktadır. Teos örneğine devam edilecek olursa, III. Antiokhos'un kendisinden talep edilmeden bu imtiyazları tanınması Teos'luların krala büyük bir şükran duymalarına vesile olmuştur. Teos'lular, minnettarlıklarının birer ifadesi olarak kentlerinde III. Antiokhos ve Laodike'nin kültlerini kurmuşlardır. Buna göre, Teos'lular kral ve kraliçenin kült heykellerini, Dionysos Tapınağı'nda tanrının kült heykelinin yanına dikeceklerdi⁴⁴⁷. Ayrıca krala ve kente duyulan ebedi şükrandan ötürü, Kharites (Şükran) ve Mnemosyne'ye (Bellek) kurban sunacaklardı. Her yılın ilk meyvelerini III. Antiokhos'un kült heykeline sunacaktılar. Kralın

⁴⁴⁰ *Nysa* n° 1–3; *I.Magnesia* n° 20=*Magnesia* n° 15; *I.Stratonikeia* n° 20=*Stratonikeia* n° 8; *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3; Appendix 1 *Tralleis* n° 1; Herrmann 1994, 203–219 str. 1–12.

⁴⁴¹ *Aphorologetos* vergiden veya haraçtan muafiyettir. Ayrıca, savaşta yenilmiş olanların düşmanlarına ödedikleri (Polyain. IV. 7. 1; Polyb. XXI. 46; XXII 24–27; Liv. XXXVIII 39. 8) ya da korsanlara ödenen “haraç” anlamında kullanılmaktadır (Diod. XXVIII. 1). Ayrıca bk. Welles 1934, 319; Herrmann 1965, 138–145; Allen 1983, 50–53; Rigsby 1996, 283 dn. 19.

⁴⁴² *OGIS* 228=*Smyrna* n° 3; Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1; Welles 1934, 152 vdd. n° 35=*Teos* n° 6; Sherk 1969, 214–216 n° 34=*Teos* n° 10.

⁴⁴³ Polyb. V. 77. 5. Ayrıca bk. Herrmann 1965, 101; Allen 1983, 45 vdd; Ma 2002, 59.

⁴⁴⁴ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 12–14: “bizim şehrimizde kaldığı sırada sürekli süren savaşlar yüzünden ve ödediğimiz vergilerin ağır yükünden dolayı hem şahsi hem de kamusal hususlarda bizlerin bitap düşmüş olduğunu görünce” etc.

⁴⁴⁵ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 18–22. III. Antiokhos “ayrıca kentin işlerinin ilerlemesiyle sadece halkın hayırhahı unvanını değil aynı zamanda kurtarıcı unvanına da nail olsun/şeref kazansın diye Kral Attalos'a ödediğimiz vergilerden onun vasıtasıyla bizleri feragat edeceğine söz verdi”

⁴⁴⁶ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 19–2

⁴⁴⁷ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 str. 40–47.

rahibinin heykeli mevsimlerin hasadıyla taçlandırılacaktı. Keza III. Antiokhos kentte barışı sağlayıp toprak vergilerini hafifleterek tarımsal üretimi kazançlı kılmıştır⁴⁴⁸.

III. Antiokhos'un kendilerine bahşettiği ihsanlar üzerine İÖ. 218 yılından beri Pergamon krallığına bağlı olan Teos'lular, Seleukos idaresini gönüllü olarak kabul etmişlerdi. Öyle ki Teos'lular, III. Antiokhos'un İÖ. 190 yılında Romalılarla yaptığı savaşta, kralın donanmasına erzak temin etmek suretiyle Seleukos'lara sadık kalmışlardı⁴⁴⁹.

Ayrıca bu imtiyazın statüsü kent ile kült arasında kaçınılmaz bir ilişki yaratmaktaydı. Şöyle ki, her kent doğal olarak tapınağının özerk olmasını ve tapınak gelirlerinin idaresini kendisi yürütmek istemekteydi⁴⁵⁰. Ne var ki, Hellenistik Dönem'de kralların egemenliği altında, bu durum pek mümkün değildi⁴⁵¹. Kentler tapınaklarının özerkliğini ve tapınak gelirlerinin bağımsızlığını sağlamak amacıyla Hellenistik krallardan *asylia* hakkını talep etmekteydiler. Bunu rica ederken tapınağa *asylia*, *hikesia* ve *ateleia* ayrıcalıklarını da eş zamanda istemekteydi⁴⁵². Yani bu üç imtiyaz, kentlerin isteklerinde resmi bir formül oluşturmaktaydı⁴⁵³.

⁴⁴⁸ SEG XLI 1003; ayrıca kral kültü hakkında daha detaylı bilgi için Herrmann 1965, 36–40; Gauthier 1985, 169–175; Piejko 1991, 37–48; Price 2004, 74–76.

⁴⁴⁹ Liv. XXXVII. 27–28; Herrmann 1965, 156 vdd; ayrıca daha fazla bilgi için bk. Grainger 2002, 303 vdd.

⁴⁵⁰ Hellenistik Dönem'de krallar, kült ve tapınakları kendi kontrolleri altına almak amacıyla kentlere yerel rahipler atamaktaydılar. İÖ. 189 yılında III. Antiokhos Daphne'de bütün tapınaklar için bir başrahip tayin etmiştir (Welles 1934, n° 44). İÖ. 142 yılına II. Attalos (Welles 1934, n° 65) ve İÖ. 135 yılına III. Attalos'a (Welles 1934, n° 67) ait mektuplarda, kralların Pergamon'da Sosander oğlu Athenaeus'un başrahipliğiyle ilgili görevlendirmeleri söz konusudur. İÖ. 209 yılında III. Antiokhos, *cis-Tauros* valisi Zeuksis'e bir kararname (*prostagma*) göndermiştir (SEG XXXVII 1010). Bu kararname uyarınca, III. Antiokhos *cis-Tauros*'taki ἀρχιερεὺς τῶν ἱερῶν πάντων –bütün tapınakların başrahibi– olarak Nikanor'u atamıştır. III. Antiokhos, Nikanor'u tapınak gelirlerinin güvenliğini sağlamak ve tapınakla ilgili diğer işleri –kurbanların sunulması, festivaller *etc.*– idare etmekle görevlendirilmiştir (J. et L. Robert 1954, 283–302 n° 166).

⁴⁵¹ Sclesinger 1933, 64 vd.; Welles 1934, 57 vdd; Günther 1971, 82 dn. 86.

⁴⁵² *Nysa* n° 1–3; Appendix 1 *Tralleis* n° 1.

⁴⁵³ Dignas 2002, 291 vd.

3. ASYLIA HAKKINI ELDE EDEN KENTLER ve TAPINAKLAR

3.1. KARIA BÖLGESİ

3.1.1. MAGNESIA AD MEANDRUM

Artemis Leukophryene Tapınağı

3.1.1.1. Magnesia 1.

Artemis Leukophryene'nin Epiphanes'inden sonra, Delphoi Apollon Tapınağı'ndan alınan kehaneti uyarınca Magnesia'ya asyilia hakkı verilmesi (yaklaşık İÖ. 221/220-İÖ. 208)

Buluntu Yeri: Artemis *Leukophryene* ile ilgili diğer yazıtlarla birlikte Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur. Bu yazıtların büyük bir kısmı, şimdi Berlin Müzesi'nde yer almaktadır.

Tanım:

Ölçüler: Hy. 0,01m; Sa. 0,005m.

Yayınlar: *I.Magnesia* n° 16; *Syll^P* 256; *Syll^B* 557; *FGrHist* 482 F 2; Wilhelm 1901, 25; Kern 1901, 493 n. 1; Parke and Wormell 1956 n° 347; Ebert 1982, 198–216; *SEG* XXXII 1147; Rigsby 1996, n° 66; Slater and Suma 2006, 275–299; Thonemann 2007, 152–153.

Tarih: *Str.* 11–16: yaklaşık İÖ. 221/220. *Str.* 24 vd: yaklaşık İÖ. 208/207.

- [. . .ca. 7. .]ες και Ἀλεξάνδρεια .[.ca. 20.]
- [. . .ca. 8. . .]ν δύο δ[.]θ[.]ναι και τοιαύτης [.ca. 18.]
- [. . .ca. 7. .]υτοις τελε[.]ν τε αε[.]ν πάντας τοὺς προειρημένους..ca. 8. .]
- 4 [. . .ca. 7. .]ς ὁ θεὸς καθ' οὐς ἱερὰν τηρήσουσι τῆμ π[όλιν ἐπειδὴ δὲ] ἕστε]ρὸν ἐπιφαινομένης αὐτοῖς Ἀρτέμι[δο]ς Λε[υκοφρυηνῆς ἐπεμ-] [ψα]ν Ἀγάριστον, χρηστηριάζει τάδε πρὸς τὴν ἐρώ[τησιν αὐτῶν·]
- 8 [λώ]ιον εἶμεν καὶ ἄμεινον τοῖς σε[β]ομένοις Ἀπ[όλλωνα Πύθι]- [ο]ν καὶ Ἄρτεμιν Λευκοφρυηνῆν καὶ τὰ[μ] π[όλιν καὶ τὰν] [χ]ώραν τὰμ Μαγνήτων τῶν ἐπὶ Μαιάνδρ[ο]υ [ἱερὰν καὶ ἄσυ]- [λ]ον νομιζόντοισ· *vact.* ἐπιφανοῦς δὲ γενομένης [Ἀρτέμιδος] προσδεξάμενοι *vact.* τὸγ χ[ρ]ησμὸν ἐπὶ σ[ε]φανηφόρου]
- 12 Ζηνοδότου, ἐν Ἀθήναις δὲ ἄρ[χο]ντος Θρασυφ[ῶντος Πύθι]- α δὲ κιθαρωιδοῦ νικῶντο[ς τ]ῶι προτέρωι ἔτ[ει . . .ca. 8. . .]
- 16 ου Βοιωτίου, Ὀλύμπια δὲ τῶι ὑστέρωι ἔτει τὴν [έκατοστήν] καὶ τετταρακοστήν Ὀλυμπιάδα νικῶντος [τὸ τρίτον]
- [π]αγκράτιον Ἀγησιδάμου Μεσσηνίου, *vact.* πρῶτ[ον ἀργυρί]- την ἀγῶνα θεῖναι τῶγ κατοικούντων τὴν Ἀσίαν [έψηφίσαν]- το, τὴν ἐκδοχὴν τοῦ χρησμοῦ ταύτην λαβόντες, [ὅτι οὔτοι] τιμήσουσιν οὕτως Ἄρτεμιν Λευκοφρυηνή[ν], ἄλ[λως πρὸς]
- 20 τὸ θεῖον εὐσεβῶς ἔχοντες, ἐὰμ Μάγνησιν ἐπὶ τὸν ἀ[ρχαῖον ἐπό]- μενοι βωμὸν Ἀρχηγέτιδι γέρα κεχαρισμέν[α ἀποδιδῶσιν,] ἄτε καὶ τῶν ἄλλων ἀ[γ]ώνων τὴν ἀρχὴμ μὲν ἐπ' ἀργ[υρίωι τε]- θέντων, χρόνωι δὲ ὑστερον διὰ χρησμοὺς στεφαν[ιτῶν γεγο]-
- 24 νότων. ὡς δὲ ἐπιβ[α]λόμενοι παρηλκύσθησ[αν, ἐπὶ]

[σ]τεφανηφόρου Μοιραγόρου, ὅς ἐστιν τετταρακ[αιδέκατος]
 ἀπὸ Ζηνοδότου, καθ' ὃν αὐτοῖς ἐγένε[τ]ο ὁ χ[ρη]σμ[ός, φιλιῶν μι]-
 μνησκόμενοι πατρίων καὶ ἄλλοις ἐπέδειξα[ν πάνθ' ἃ ἐκέχησ]-
 28 το· στεφανηφοροῦντος δὲ Μοιραγόρου τὸν στεφαν[ίτην ἀγῶνα]
 [ἰ]σοπύθιον, στέφανον διδόντες ἀπὸ πεντήκο[ντ]α χρ[υ]σῶν τῆι θεᾶι
 ἀποδεξαμένων τῶμ βασιλέων [κ]αὶ τῶν ἄλλ[ων ἀπάν]-
 τωμ πρὸς οὓς ἐπρέσβευσαν κατὰ ἔθνη καὶ πό[λεις ψηφισα]-
 32 [μ]ένων, τιμᾶν Ἄρτεμιν [Λε]υκοφρυηνήν κα[ὶ] ἄσυλον εἶναι
 [τ]ῆμ Μαγνήτωμ πόλιν καὶ χώραν διὰ τῆμ παρ[α]ίνεσιν τοῦ
 [θε]οῦ καὶ τὰς ὑπαρχούσας πρὸς πάντα αὐτ[ῶν] φιλίας]
 [κ]α[ὶ] οἰκειότητας ἐκ προγόνωμ Μάγνησ[ιν] —]

Ebert'in metni. *Str.* 1–2: [ὥστε αὐτοῖς καὶ χρυσοῦς στεφάνους | ὑπὸ Ἰώνω]ν vel Αἰτωλῶ]ν Hiller (*Syll*^P 557). *Str.* 2: Kern; δ[.]θ[.] .]αι Ebert. *Str.* 2–3: α]υτοῖς τε αε. .ν Kern; τιμῆς αὐτὸς ἔφη αἴτιος γελήσασθαι α]υτοῖς τελέ[σω]ν Hiller [*Syll*^P 557]; τελε [. .]ν Ebert ([ΣΩ] için yeterince yer olmadığı söylenmektedir). *Str.* 3–4: Kern; ἀγῶνας τοὺς | τε νόμου]ς Hiller (*Syll*^P 557). *Str.* 4–5:]φον Kern; [πρότε]ρον Wilhelm; μετὰ δὲ τὸν | ἀδελ]φὸν Hiller (*Syll*^P 557). *Str.* 5–6: αγαριστοι Kern; τῶι | καὶ] Ἀγαρίστωι Haussoullier (Haussoullier'in tamamlaması Kern tarafından [1901, 493] kabul edilmektedir); τῆι [ε]ρεῖ]αι Ἀριστοῖ vel τῶι δεῖνι καὶ] Ἀγαρίστῶι Hiller (*Syll*^P 557). *Str.* 10: [τῆς Α. Kern. *Str.* 15: [ἀνδρῶν] Kern. *Str.* 16: στεφανί]- Kern; Slater and Suma. *Str.* 17: ἐπεβάλον]- Kern. *Str.* 18: [καθότι] Kern; [ὅτι πάντες] Slater and Suma. *Str.* 19: μᾶλλ[ον δὲ εἰς] Slater and Suma. *Str.* 20: ἀ[γνὸν ἀφ]ιγ[μένοι] Kern. *Str.* 21: κομίσωσιν Kern. *Str.* 22: ἀργ[ύρωι τε]- Kern. *Str.* 24: παρη[κο]ύσθησα[ν Kern. *Str.* 25: τέτ[τα]ρα[τ]ο[ς [καὶ δέκατος] Kern. *Str.* 26: ἐγίνε[τ]ο ὁ χ[ρη]σμ[ός, ἀναμι]- Kern. *Str.* 27: ἐπεδείξα[ντο - - -] Kern; ἐπεδείξαν τὸ [πάθος τοῦ] | το Hiller (*Syll*^P 557). *Str.* 28: τοῦ Στεφάν[ου] Kern; τὸν στεφαν[ίτην ἀνεῖπον] Slater and Suma. *Str.* 29: Slater and Suma; χρ[υ]σῶν] Kern; χρ[υ]σῶν, ἔθεσαν,] Ebert. *Str.* 30: Ἑλλήνων ἀπάν]-Kern; ἄλλ[ων Ἑλλή]νωμ Slater and Suma. *Str.* 31: ἀποδεξα]- Kern. *Str.* 31: ἄ. νομίζε[ιν] Kern. *Str.* 33: Wilhelm (Kern [1901, 495] tarafından kabul edilmektedir); παρ[α]κλήσιν Kern. *Str.* 34: αὐτ[οῖς] φ. Kern; αὐτ[οὺς] φ.] Dittenberger (*Syll*^P 256). *Str.* 35: Dittenberger (*Syll*^P 256).

Çeviri:

Str. 4 vdd. *Daha sonra ise, Artemis Leukophryene onlara tezahür ettiği zaman, Agaristos'u gönderdiler, onların sorularına karşılık Maiandros üzerindeki Magnesia'nın kent ve egemenlik alanını kutsal ve dokunmaz olarak telaki eden onlara, Artemis Leukophryene'ye ve Apollon Pythios'a tapınan/hürmet etmelerinin onlar için iyi ve hayırlı olduğu kehanetinde bulunur; Artemis'in zuhur etmesinden ve kehaneti almalarından sonra, Zenodotos'un stephanephoros'luğu, Thrasyphon'un Athina'da arkhon'luğu sırasında, [Pythi]a'nın bir önceki yılında Boiotia'lı [-----] kithara yarışmasını kazandığı sırada, Olympia'nın ise bir sonraki yılında 140. Olympiad oyunlarında Messenia'lı Hegesidamos üçüncü kez pankration oyununu kazandığı sırada, Magnesia'lılar, kehaneti bu şekilde yorumlayarak, ilkin Asia'da oturanlar için [gümüş para ödüllü] bir yarışma düzenlenmeye [karar verdiler], Magnesia'lılara eşlik ederek [eski sunağı (altar)] üzerine arkhegetis'e (kadın kurucu) memnun edecek dinsel armağanlar verirlerse, keza tanrısız görevlerini yerine getirerek onlar (Asia'lılar) bu şekilde Artemis Leukophryene'yi onurlandıracaklardı, diğer yarışmalar başlangıçta para ödülüyle kurulduğundan dolayı, fakat zaman içerisinde daha sonra ise, kehanetler aracılığıyla ödül çelenklendirme oldu. Fakat üzerine alanlar vazgeçince/hüsrana uğratınca, Moiragoros'un stephanephoros'luğu sırasındaki Moiragoros, Zenodotos'tan sonra on dördüncü stephanephoros'tu, Zenodotos'un memuriyeti*

sırasında ise, onlara bu kehanet verildi, Magnesia'lular atalarının [dostluklarını] hatırlatarak ve diğerlerine kehanete bulunmuş bütün şeyleri gösterdiler; Moiragoros stephanephoros'luk yaptığı sırada ise, tanrının emrinden, Magnesia'luların bütün herkesle olan [dostluklarından] ve Magne[sia'lularla---] atalarından itibaren akrabalıklarından dolayı Artemis Leukophryene'nin onurlandırılmasını ve Magnesia'luların kent ve egemenlik alanının [dokunulmaz olmasını] kralların tasvip etmesinden sonra, onlara elçiler gönderip diğer bütün Hellenlerin her bir birliğine ve kentlerine kabul ettirmelerinden sonra Magnesia'lular 50 altın stater değerinde bir çelengi [tanrıçaya] vermek suretiyle, Pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmayı düzenlediler.

Yorum: Artemis'in tezahür etmesinin (*epiphaneia*) hemen ardından, Magnesia'lular bu durumu Delphoi'daki Apollon kehanet merkezine danışması için Agaristos'u gönderirler. Apollon onlara kendisini ve Artemis'i onurlandırmalarını, kentlerinin ve ülkelerinin dokunulmaz olduğunu ilan etmelerini emreder. Bunun üzerine Magnesia'lular, kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu tanıtmak hem de Artemis *Leukophryene*'ye minnettarlıklarını sunmak için para ödülü yarışma düzenlerler. Ancak bu hususta başarısız olurlar. Yaklaşık İÖ. 208/207 yılında Magnesia'lular, bu teşebbüslerini ikinci kez tekrarlarlar. Elimizdeki yazıtların tamamı Magnesia'luların İÖ. 208/207 yılındaki ikinci faaliyetlerine aittir.

1.-4. satırları Hiller (*Syll*³ 557), Magnesia'luların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları ilk festival ve ödüllerle ilişkilendirerek tamamlamıştır.

Str. 6: Agaristos ismi diğer Magnesia yazıtında elçilerden birinin babası olarak karşımıza çıkmaktadır (bk. *I. Magnesia* n° 54).

Str. 11-16: Bu yazıt, her biri farklı dönemlere tarihlenen iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün tarihlendirilmesinde, baz alınan dört kriter vardır. Bunlardan ilki Magnesia'lı "Zenodotos'un stephanephoros'luğu" dur. İkincisi "Thrasysphon'un Athina'da arkhon'luğu" kriteridir. Üçüncü kıstas "Pythia'nın ilk yılında Boiotia'lı [NN] kithara yarışmasını kazandığı sırada" ifadeleridir. Dördüncü ve son kriter "Olympia'nın bir sonraki yılında ve 140. Olympiad (139.4=İÖ. 221/220) oyunlarında Messenia'lı Hegesidamos üçüncü kez pankration oyununu kazandığı sırada" ifadeleridir. Bu dört kıstastan yola çıkılarak Artemis *Leukophryene*'nin tezahürüyle ilgili yazıtının ilk bölümü yaklaşık İÖ. 221/220 yılına tarihlendirilmektedir⁴⁵⁴.

Str. 16: J. Ebert (1982, 202 vd.), Kern'nin [στεφανίτην] tamamlamasını kabul etmemektedir. Keza O. Kern (1901, 494), Magnesia'luların her iki teşebbüslerinde yarışmaları çelenk ödülü olarak düzenlediklerini düşünmektedir. W. J. Slater and D. Suma (2006, 289), Kern'in [stephani]ten restorasyonunu kabul etmektedirler. J. Ebert (1982, 202 vd.) ise, [στεφανίτην] yerine [ἀργυρίτην] önermektedir. Zira J. Ebert (*op. cit.*)'e göre Apollon, Magnesia'lulara tanrıçalarını nasıl onurlandırılması gerektiğini bildirmemiştir. Artemis'i ne şekilde onurlandıracaklarını Magnesia'luların bizzat kendileri karar vermişlerdir. Magnesia'lular, yarışmaları aşamalı olarak değiştirmeyi tasarlamışlardır. Bu şekilde yerel ölçekli bir yarışmayı bütün Hellenlerin katılabileceği Panhellenik festivale dönüştürmeyi planlamışlardır. Ayrıca yarışmanın ödülünü paradan ziyade çelenge çevirmeyi düşünmüşlerdir⁴⁵⁵.

Str. 18: Geçen ifade için bk. Polyb. XX. 7. 6: λαμβάνειν ἐκδοχὴν ὄτι.

⁴⁵⁴ Söz konusu tarihlendirme sistemi için ayrıca bk. İÖ. III. yüzyıl Atina *arkhon*'lar listesi için Habicht 1979, 113; *JG* II² 1706; Kern 1901, 499-504; Engelmann 1973, 278; Ebert 1982, 198-216; Rigsby 1996, 187 n. 12.

⁴⁵⁵ J. et L. Robert (1989, 53 dn. 270), Ebert'in bu önerisini kabul etmektedirler.

Str. 20: J. Ebert'in restorasyonuna göre, burada sözü edilen eski ve orijinal bir sunaktır. Bu bakımdan Hellenistik Dönem'e ait olan büyük sunak, Hermogenes tarafından Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın inşaatı bitikten sonra tapınağa yerleştirilmiş olmalıdır.

Str. 24: ἐπιβάλλεσθαί= bir kehanetin gerekliliğini yerine getirmek için “üzerine almak veya üstlenmek” anlamındadır⁴⁵⁶.

J. Ebert, Magnesia'luların *Leukophryeneia* festivalini düzenlemek için tapınağın ve sunağın yapılmasını beklediklerini düşünmektedir. Bu nedenle Ebert, παρηλικύθησαν fiilini, Magnesia'lular görevi “yavaş yavaş üstlenmişlerdir/ertelemişlerdir” anlamında kullanmayı tercih etmiştir⁴⁵⁷. Ancak O. Kern (1901, 495), Magnesia'luların ilk faaliyetlerinde başarısız olduklarını önermektedir. Bu bakımdan Kern, Magnesia'luların παρέλκω fiilini, “hüsrana uğramak/boşa çıkarmak” yani başarısız olmak anlamında kullanılmış olduklarını önermektedir⁴⁵⁸.

Str. 24–26: Yazıtın tarihlenmesine ait ikinci bölümü ise, “*Moiragoras, Zenodotos'tan sonra on dördüncü stephanephoros*” kriteri oluşturmaktadır. Bu da, yaklaşık İÖ. 208/207 yılına tarihlendirilmektedir.

Str. 29: W. J. Slater and D. Summa (2006, 287–288), Magnesia'luların 50 altın *stater* değerindeki çelengi, yarışmaları kazananlara ödül olarak vermelerinin mümkün olmadığını ileri sürmektedirler. Zira, Artemis *Leukophryene* festivali oldukça geniş kitleyi kapsamaktadır. Ayrıca Magnesia'luların zafer kazananlara bu kadar pahalı bir ödüllü veremeyeceklerini belirtmektedirler. Bu nedenle Magnesia'luların eli altın *stater* değerindeki çelengi, bir seferliğine mahsus tanrıçaya sunulduğunu önermektedirler.

3.1.1.2. Magnesia 2.

IV. Ptolemaios'un Magnesia'luların dokunulmazlığını ve Artemis Leukophryene adına yapılan yarışmaları tasvip eden mektubu (yaklaşık İÖ. 205/4)

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın güney portiko duvarının üzerine oyulmuştur.

Tanım: Beyaz mermer blok.

Ölçüler: Blokun ölçüsü: G. 62/63cm; K. 20/21cm (Welles 1934, 140).

Yayımlar: *I. Magnesia* n° 23; Schroeter 1932, 24; Haussoullier 1902, 144 vd.; De Decker 1905, 160; Boesch 1908, 31, 41, 63, 69, 82; Welles 1934, n° 33; Rigsby 1996, n° 71.

Tarih: Yaklaşık İÖ. 205/204.

[B]ασιλεὺς [Πτολε]μαῖ[ος]
Μαγνήτων [τῆι Βουλ]ῆι καὶ
τῶι δῆμωι χαίρειν· οἱ παρ' ὕ-
μων ἀποστα[λέντες] πρεσβ[ευ-]
5 ταὶ Διοπείθ[ης.]
καὶ Ἰθαλίδης [.]δῆμο[υ]
τὸ ψήφισμά [μοι] ἀπέδωκαν ἐν ᾧ
[.] τῶ [.]ων π[.]
[ἀγ]ῶνα τῶ[ν Λευκοφρυηνῶν κ]ατὰ τὸν
10 χρῆσμον τοῦ [θεοῦ ὄν συν]τελε[ῖτε]

⁴⁵⁶ Krş. Robert 1969a, 306 n. 7: μαντεῖαν . . . περὶ ὧν ἐπιβάλλομαι.

⁴⁵⁷ Nitekim şu ana kadar, Magnesia'luların ilk faaliyetlerine ilişkin herhangi bir yazıt ele geçmemiştir. Belki de bu nedenle Ebert'in bu önerisi doğru olabilir.

⁴⁵⁸ Ayrıca krş. Rigsby 1996, 189.

τῆι Ἀρτέμιδι [ι τῆι Λευκοφρυην]ῆι καὶ
περὶ [τοῦ] νομί[ζειν τὴν πόλι]ν κ[αὶ τὴν]
χώραν ἱερὰν κα[ὶ ἄσυλον, δὲ]
καὶ ἐγὼ ἀπο[δέξασθαι τὸν ἀγων]α σ[τε-
15 φανίτην [ἰσ]οπ[ύθειον ταῖς τιμ]αῖς οἱ-
[ο]ν ἡμῖν ἐπ[ηγγέλκατε αὐ]τόν· [οἱ δὲ παρ']
ὑμῶν ἀπο[π]εμ[φθέντες καὶ α]ὐτοὶ δ[ιελέ-]
χθησαν μετὰ πά[σης σπ]ουδῆς [καὶ κατὰ]
τᾶλλα ἐν τ[ῶι ψηφίσματι περὶ ὧν εἶχον]
20 [τ]ὰς ἐντολάς. [ἐγὼ μὲν οὖν τὸν τε ἀγῶνα]
[στ]εφανίτην καθά[περ ἡξι]ο[ῦτε] ἀπο-
[δέ]δεγμαὶ καὶ τ[. 18.]
[. . .]χο [. . .]λο [. 19.]
[.] ὑμᾶς κ[. 20.]

Str. 7: μοι Welles. Str. 8: [ἀγγελέ]τω[σαν διὰ ἐτέ]ων π[έντε] De Decker. Str. 13: ἔγνωκα δὲ Kern. Str. 18: κατὰ, Welles. Str. 19–21: Welles tarafından restore edilmiştir. Str. 22–24: Welles tarafından τὴν πόλιν ἄσυλον εἶναι ἰσυνε[χώ]ρησ[α] ὅ[πως φανερὰ γένοιτο πᾶσιν ἢ πρὸς] ὑμᾶς κ[αὶ τὸ θεῖον προαίρεσις] şeklinde tamamlanmasını önermektedir.

Çeviri: *Kral Ptolemaios Magnesia’lıların danışma meclisini ve halk meclisini selamlar. Sizi tarafınızdan gönderilmiş olan elçiler Diopithes [.....] ve Ithalides [.....], [şehrin] ve ülkenin kutsal ve [dokunulmaz] olarak telaki edilmesi hususunda ve [tanrının] kehaneti uyarınca Artemis Leukophryene onuruna düzenlediğiniz/kutladığınız Leukophryene oyunlarıyla [ilgili yazılmış olan] bu kararı bana teslim ettiler; bize beyan etmiş olduğunuz, onurlarıyla Pythia’ya eşit çelenk ödülü [yarışmayı] aynı zamanda benimde tasvip etmemi ve [.....]; sizin tarafınızdan gönderilmiş olan elçiler, [aldıkları] talimatlar uyarınca karardaki diğer yarışmalar hususunda bütün gayretleriyle konuştular. [Bundan dolayı ben de] sizin istediğiniz gibi çelenk ödülü [yarışmayı] kabul ediyorum ve [sizin şehrinizin dokunulmaz olmasını tasvip ediyorum.....]*

Tarihleme: C. B. Welles (1934, 149) bu yazıt, III. Antiokhos ve oğlu Antiokhos’ta olduğu gibi yaklaşık aynı zamanda yazılmışsa, IV. Ptolemaios’un krallığının son dönemine -yaklaşık İÖ. 205/204 yılına- tarihlenebileceğini belirtmektedir. Ancak Magnesia’lılar, pek çok kente olduğu gibi bu dekretin yazılması ertelenmişlerse, V. Ptolemaios zamanına tarihlenebileceğini önermektedir.

3.1.1.3. Magnesia 3.

Aitolia Birliği’nin Magnesia’ya asyilia ve Amphiktyonik Meclisi’nde hieromnemonik bir oy hakkı vermesi (yaklaşık İÖ. 221)

Bulutnu yeri: Bu yazıtın kopyası 1897 yılında Aitolia’daki Thermos’tan alınmıştır. Env. n° 57+86.

Tanım: Kireçtaşından yapılmış stelin üst kısmı kırıktır.

Ölçüler: Y. 0.63cm; G. 0.75cm; K. 0.39cm.

Hy. 0. 010–0.015cm; Sa. 0. 007cm.

Yayınlar: *I. Magnesia* xiv-xv; *Syll²* 923; *Syll³* 554; *IG IX*. 1² 4 c.; Bousquet 1958, 90-91; *SEG XVIII* 246; Rigsby 1996, n° 67.

Tarih: yaklaşık İÖ. 221-İÖ. 208.

στραταγέοντος Ἀγελάου Ναυπακτίου τὸ
 δεύτερον, ἵππαρχέοντος Πολεμάρχου Θυ-
 ρισκαίου, γραμματεύοντος Σκόπα Τριχονέος,
 4 ἔδοξε τοῖς Αἰτωλοῖς· ἐπειδὴ Μάγνητες οἱ ἀ-
 πὸ Μαιάνδρου ἀποστείλαντες πρεσβευτὰς
 Μνασιπτόλεμον καὶ Ἴππόνικον τὰν τε οἰκειότα-
 τα τὰν ποτὶ τὸ ἔθνος ἀνενεώσαντο καὶ εὖ-
 8 νοϊαν ἐνεφάνισαν, ἂν ἔχοντι ποτὶ τὸ κοινὸν
 τῶν Αἰτωλῶν Μάγνητες, δεδόχθαι τὰν τε φι-
 λίαν τὰ ποτ' αὐτοὺς διαφυλάσσειν καὶ τὰν πόλιν
 12 αὐτῶν καὶ τὰν χώραν ἰαράν καὶ ἄσυλον εἶμεν, καθότι οἱ
 πρεσβευταὶ ἐπαγγέλλοντι, καὶ μηθενὶ ἐξουσίαν εἶμεν
 Αἰτωλῶν μηδὲ τῶν ἐν Αἰτωλία κατοικεόντων ἄγε[ι]ν
 μηθένα ἐκ τᾶς χώρας τᾶς Μαγνήτων μηδαμόθεμ ὀρω-
 μένους μήτε κατὰ γᾶν μήτε κατὰ θάλασσαν· εἰ δέ τις
 16 κα ἄγηι, τὰ μὲν ἐμφανέα ἀναπράσσειν ἀεὶ τὸν στρατα-
 γὸν τὸν ἑναρχον, τῶν δὲ ἀφανέων το<ὺ>ς συνέδρους κατα-
 δικάζοντας ζαμίαν, ἂν κα δοκιμάζωντι, ὡς τὰ κοινὰ
 βλαπτόντων καὶ ἐκπράσσοντας τὰς καταδίκας καὶ ἀποδι-
 20 δόντας ἀδικουμένοις κυρίο<υ>ς εἶμεν· δεδόσθαι δὲ αὐτοῖς
 καὶ ψᾶφον ἱερομναμονικὰν ἐν τοὺς Ἀμφικτύονας· τὸ δὲ
 ψάφισμα τὸδε ἀναγράψαι καὶ ἀναθέμεν ἐν Θέρμον καὶ ἐν
 Δελφούς.

Str. 5: BEYTAN, *str.* 17. TOTΣ taş. *Str.* 20. Dittenberger ve Kern: KYPIOIS taş.

Çeviri:

Naupaktos'lu *Agelaos*'un ikinci kez *strategos*'luğu, *Thyriskaia*'lı *Polemarkhos*'un *hipparchos*'luğu ve *Trikhone*'li *Skopas*'ın katipliği sırasında *Aitolia*'lılar karar verdiler; Madem ki *Maiandros*'tan *Magnesia*'lılar, *Mnesiptolemos* ve *Hipponikos*'u elçi olarak göndererek bizim halkımızla dostluklarını yenilediler ve *Magnesia*'lılar *Aitolia* birliğine karşı beslemiş oldukları iyi niyetlerini gösterdiler, elçiler beyan ettikleri için onlarla dostluğumuzun korunmasına, onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olmasına karar verilsin. *Aitolia*'lılardan nede *Aitolia*'da oturanlardan hiç kimsenin *Magnesia*'nın herhangi bir yerinden ne karadan nede denizden geçerlerken *Magnesia* egemenlik alanından herhangi bir şey götürmelerine izinlerinin olmamasına; eğer herhangi biri götürürse, görevde bulunan *strategos*'un gördüğü mallara her zaman haczetmesine, görünmeyen mallar ise müşterek çıkarlara zarar verdiği için meclis üyelerinin (*synedroi*) onadıkları mallara tazminat hükmünü vermelerine, para cezasını toplamalarına ve haksızlığa maruz kalmış olanlara geri ödemeye yetkili olmalarına karar verilsin; onlara (*Magnesia*'lılara) *Amphiktyones* arasında *hieromnemonik* bir oy verilmesine, bu kararın yazılmasına, kararın *Delphoi*'da ve *Thermos*'ta dikilmesine karar verilsin.

Tarihleme: Polybios (V. 107. 6), Agelaos'un yaklaşık İÖ. 217/216 yılında *strategos* olarak seçildiğini belirtir. Ancak Agelaos'un kaçınıcı *strategos*'luğu olduğunu söylemez. Agelaos İÖ. 206/205 tekrar *strategos* olur (*SEG XXXVIII 1476 str.* 79).

W. Dittenberger, Aitolia dekretini yaklaşık İÖ. 208/7 yılına tarihlendirmektedir⁴⁵⁹. C. B. Welles, İÖ. 220–208 yılları arasına tarihlenebileceğini önermektedir⁴⁶⁰. G. Klaffenbach, *strategoi* kronolojisinden yola çıkarak yaklaşık İÖ. 224/223 yılına tarihlendirir⁴⁶¹. K. J. Rigsby (1996, 191 vdd.) ise, Klaffenbach'ın tarihlendirmesini reddetmektedir. Zira, Magnesia'luların İÖ. 221 yılındaki ilk faaliyetlerinden önceye tekabül etmektedir. K. J. Rigsby (*op. cit.*), Agelaos'un ikinci memuriyetliğinin yaklaşık İÖ. 222/221 yılı olabileceğini ileri sürmektedir. Ayrıca Aitolia *strategos*'ları ilkbahardan ilkbahara seçildiğini dikkat çekmektedir. Bu nedenle Aitolia dekretini, İÖ. 221 yılına tarihlendirmektedir.

3.1.1.4. Magnesia 4.

Delphoi'un Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 208/207)

Buluntu Yeri: 1936 yılında Delphoi'da bulunmuştur. Env. n° 6163.

Tanım: Sadece sağ kısmı tam olan ve kötü şekilde tahrip olmuş bir stel. Stelde bu yazıtla birlikte Aitolia Birliği'nin *Leukophryeneia* Festivali'yle ilgili bir dekret yer almaktadır. Bu yazıt, Aitolia dekretinden sonra yazılmıştır.

Ölçüler: Y. 0, 40m; G. 0, 19m; D. 0, 135m; Hy. 0, 004–0, 008m.

Yayınlar: Effenterre 1953, 168–176; Bousquet 1958, 91 n° 1; *SEG XII 217*; Rigsby 1996, n° 79.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208/207.

- [ἄρ]χοντος Ἀθανίωνος, βουλευ[υόντων - - - - -]
- [Πρα]όχου, [- - -], Φιλίνου, [ἔδοξε τᾷ πόλει τῶν Δελφῶν ἐν ἀγο]-
- [ραῖ] τελεί[ωι σὺν] ψάφοις ταῖς [ἐννόμοις· ἐπειδὴ Μάγνητες οἱ]
- 4 [ἀπὸ] Μαιάνδρου οἰκειοὶ ὄντες [καὶ φίλοι τᾶς πόλιος τῶν Δελφῶν],
- [θ]εωροὺς δ[ὲ] κα[ὶ] πρεσβευτ[ὰς Ἀριστόδαμον Διοκλέος, Ἀριστέ]-
- [α]ν Φοργάσ[ου], Ἀντάνορα Κωλ[ωτίωνος ἀποστείλαντες, τὰν τε οἰκει]-
- [ό]τατα κα[ὶ] τὰ ἄλλα τὰ ἔδο[ξα- - - - -]
- 8 [.]ας . ΓΕΜ . [. .] . ἀν ἀπελογί[ξαντο - - - - -]
- νουσας ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶ[ν Μαγνήτων εἰς τὰν τῶν Δελφῶν πό]-
- λιν καὶ εἰς πάντας τοὺς Ἑλ[λανας καὶ παρεκάλεσαν ἀποδέξασθαι τὰς]
- τε [θ]υσίας καὶ [ἐκ]εχει[ρί]αν κα[ὶ] τὸν ἀγῶνα ὃν τίθεντι τᾷ Ἀρτέμιτι]
- 12 τᾷ Λευκ[οφρ]υανᾷ στεφ[ανί]ταν ἰσοπύθιον ταῖς τιμαῖς· δεδόχθαι]
- [τ]ᾷ πόλει ἐπαινέσαι τὸν δ[ᾶ]μον τῶν Μαγνήτων ἐπὶ τε τᾷ πο]-
- [τ]ι τοὺς θεο[ύς] εὐσεβείαι καὶ [τᾷ ποτὶ τὰν πόλιν εὐνοῖαι, καὶ στε]-
- [φ]ανῶσαι τ[ὸ]ν δᾶμον τῶν Μα[γνήτων] δαφνᾶς στεφάνωι τῷ παρὰ]
- 16 τοῦ θεοῦ καθὼς πάτριόν ἐστι Δ[ελφοῖς - - - - -]

⁴⁵⁹ *Syll* 554.

⁴⁶⁰ Welles 1934, 146.

⁴⁶¹ *IG IX. 1*, 1 (Agelaos'un ilk memuriyetinin yaklaşık İÖ. 231/230 yılı olduğunu söyler; İÖ. 206/205 yılı memuriyeti hakkında bilgisi yoktur).

- [τοις] Μάγνησι[ν] ἐν τῷ ἀγῶνι τῶ[ν -----]
 πάντα χρόνον εὐσεβείας ἔ[νεκεν καὶ φιλοτιμίας ποτὶ τὸν θεὸν]
 [καὶ τὰν πόλιν τῶν Δελφῶν· [δέχεσθαι δὲ τὸν ἀγῶνα ὄν συντε]-
 20 [λέ]ον[τ]ι Μά[γν]ητ[ες ἀπὸ Μ]αιάν[δρου στεφανίταν ἰσοπύθιον ταῖς τι]-
 [μ]αῖς καὶ [δό]μ[ε]ν [εἰς ἀπ]αρχά[ν -----]
 [- ----- ?τὰν]
 [δὲ πόλι]ν αὐτῶν καὶ τ[ὰν χώραν ἱερὰν καὶ ἄσυλον εἶμεν κατὰ]
 24 [τὸν τοῦ θε]οῦ χρησμόν· [ἐλέσθαι δὲ καὶ θεωροδόκους τοὺς ὑποδε]-
 [ξομένους τὰς] ἀεὶ πα[ραγινόμενας θεωρίας παρὰ τῶν Μαγνήτων]
 [- -----]

Çeviri: Athanion'un arkhon'luğu sırasında, Philinos, [NN], Praokhos'un [- - - - - meclis/encümen üyeliği sırasında], agora'da yapılan yasal oylamalarla Delphoi kenti karar verir: Mademki Delphoi kentinin dostları ve hısımları olan Maiandros üzerindeki Magnesia'lular, Diokles oğlu Aristodemos, Phorgasos oğlu Aristeas, Kolotion oğlu Antenor'u presbeutai ve theoroi elçileri olarak gönderdiler, son derece iyi ilişkileri ve diğer ün sever şeyleri [- - - - -] - - - - - konuştular, Magnesia'luların Delphoi kentine ve bütün Hellenlere karşı birlik tarafından [- - - - -], Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları onurlarıyla pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışma, ekekheiria ve kurban katılmamız için davet ettiler: kent karar versin, tanrılara karşı dindarlıkları ve kente karşı iyi niyetlerinden dolayı Magnesia'luların demos'unun övülmesine, D[elphoi'luların geleneği olduğu için - - - - -] tanrı nezdinde defne çelengiyle Magnesia'luların demos'unun taçlandırılmasına, yarışmada Magnesia'lulara [- - - - -], [tanrıya] ve Delphoi kentine bütün her zaman dindarlıkları ve [ün severliliklerinden dolayı]: Maiandros üzerindeki Magnesia'luların düzenlemiş oldukları onurlarıyla pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışma kabul edilsin ve aparkhe için verilsin [- - - - -] [- - - - -] [tanrının kehaneti uyarınca onların kent ve egemenlik alanı kutsal ve dokunulmaz olsun]:

Yorum: Yazıtta sözü edilen elçiler Diokles oğlu Aristodemos, Phorgasos oğlu Aristeas, Kolotion oğlu Antenor ile tekrar karşılaşmaktadır. Bu elçiler, Akarnania Birliği'ne (*I.Magnesia* n° 31) ve Epirote'ye (*I.Magnesia* n° 32) gönderilmişlerdir. Ancak Akarnania ve Epirote yazıtlarında Aristeas'ın babası Gorgasos olarak geçmektedir. Büyük olasılıkla Delphoi yazıtında, bu isim taşıyıcı ustası tarafından yanlış yazılmış olmalıdır.

Bu yazıt Magnesia'luların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları ikinci faaliyetlerine aittir. Zira, Athanion'un arkhon'luğu yaklaşık İÖ. 209/208 ya da İÖ. 208/207 yılıdır. Delphoi dekretinin, İÖ. 209/208 yılına mı yoksa İÖ. 208/207 yılına mı ait olduğu Magnesia *theoroi* elçilerinin ne kadar süre zarfında Delphoi'ya ulaştıklarına bağlıdır. Büyük olasılıkla Magnesia *theoroi* elçileri, yaklaşık İÖ. 208 yılının yazında ilk olarak Aitolia Birliği'ne gelmişlerdir. Aitolia Birliği'nden olumlu bir yanıt aldıktan sonra ise, Delphoi gitmişlerdir⁴⁶². Nitekim Delphoi yazıtı, aynı taş üstünde yer alan Aitolia Birliği dekretinden⁴⁶³ hemen sonra yazılmıştır. Keza Teos dekretlerinden aynı prosedürün uygulandığı bilimektedir. Şöyle ki, Teos elçileri ilkin Aitolia Birliği'ne gelip *asylia* hakkını birliğe onaylatmışlardır⁴⁶⁴. Bunun hemen ardından Teos elçileri, Delphoi Amphiktyonik

⁴⁶² Effebterre 1953, 175–17; Rigsby 1996, 205.

⁴⁶³ *SEG* XII 217= Rigsby 1996, 203–205 n° 78.

⁴⁶⁴ *Syll*³ 563=Teos n° 3.

Birliği ve Delphoi'ya gitmişlerdir⁴⁶⁵. Aitolia Birliği'nin kararını onlara göstererek bu imtiyazı onaylatmışlardır⁴⁶⁶.

Aitolia Birliği, Magnesia'luların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları çelenk ödülü yarışmayı tasvip etmiştir. Ancak yazıtın günümüze kadar kalan kısmında *asylia* hakkından bahsedilmemektedir. Belkide Aitolia'lular, yaklaşık İÖ. 221 yılında Magnesia'luların kent ve egemenlik alanının dokunulmazlığını tasvip ettikleri için, bu ayrıcalığı ikinci kez onaylamaya gerek duymamış olmalıdırlar⁴⁶⁷.

Bununla birlikte Delphoi dekretin 7.-8. satırlarında, tanrıçanın tezahüründen ve Apollon'un buyrultusundan bahsedilmemektedir. Ancak Effenterre'nin restorasyonu doğrusu ise, *str.* 23-24'te Apollon'un buyrultusu dolaylı olarak belirtilmektedir. Delphoi'lular, Korinth ve Korkyra'da⁴⁶⁸ olduğu gibi, Magnesia'luların başlangıçtaki isteklerini belirtme gerekliliği duymamış olmalıdırlar.

3.1.1.5. Magnesia 5.

Epidamnos'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri

Bulutnu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: -

Ölçüler:-

Yayınlar: *I.Magnesia* n° 46; *Syll*² 259; *Syll*³ 560; Holleaux 1938a, 317; Wilhelm 1901, 26; Wilhelm 1984, 153; De Decker 1905, 161–162; Rigsby 1996, n° 96.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208/207.

παρὰ Ἐπιδαμνίων·

[.]δ[- -----]αλακρ[- -----] φῶντος μη[ν]ὸς Ἄλι[ο]-
τροπίου· [ἐπειδὴ Μ]άγ[νητες] οἱ ἐπὶ Μαι[ά]νδρ[ου] συγγ[ενεῖς] ὄντες καὶ φίλοι
τῶν Ἐπί-

4 δαμνίων εὐ[σεβ]ῆως [διακείμ]ενοι ποτὶ τὸ θεῖον κα[ὶ τὰ κάλ]λιστα αἰρ[ούμ]ενοι
τῶ[ν]

κατ' ἀνθρώπο[υς] ἀφεστά[λκα]ντ[ι] πρεσβευτάς τ[ο]ὺς δὲ αὐ[τοῦ]ς καὶ θια[ρο]ὺς
Σωσικ[λῆ]

Διοκλέος, Ἄρι[σ]τ[όδαμ]ον Διοκλ[έ]ος, Διότιμον Μηνοφί[λου], οἱ ποτελθόντες ποτὶ
τὰν βουλὰν καὶ [τὸν] δᾶμ[ον] ἀμῶν τὸ ψά[φισμα] ἀπέδωκα[ν καὶ αὐτ]οῖ διελέχθην
μετὰ πά-

8 σας φ[ι]λοτιμία[ς] ἐμφανίζ[αντες τὰν] τὰς Ἀρτέμι[δος] ἐπιφάν]ειαν καὶ τὰν
γεγενημέν[α]ν

βοάθειαν ὑπὸ τ[ῶ]ν π[ρ]ο[γόνων] αὐτῶν [εἰς] τὸ ἱερόν τὸ ἐν Δελφ[οῖς],
νικασάντων μάχαι τοὺς

⁴⁶⁵ *Syll*³ 564=*Teos* n° 4; *Syll*³ 565=*Teos* n° 5.

⁴⁶⁶ Delphoi Amphiktyonik yazıtında (*Syll*³ 564=*Teos* n° 4 *str.* 12–13), “Aitolia'lılardan almış oldukları ihsanları ve onurları gösterdiler” ifadesinden Teos elçileri ilkin Aitolia'ya geldiklerini buradan Delphoi'ya geçtiklerine işaret etmektedir.

⁴⁶⁷ Ayrıca bk. Rigsby 1996, 204 n° 78.

⁴⁶⁸ Krş. *I.Magnesia* n° 42; 44.

- βαρ[β]άρους το[ὺ]ς ἐπιστ[ρατεύ]σαντας ἐπὶ διαρπαγαῖ τῶ[ν] τοῦ [θ]εοῦ
 χρημάτων, καὶ τὰν
 εὐε[ργ]εσίαν ἂν [συ]νετελέσαντο εἰς τὸ κοινὸ[ν] τῶν Κρηταί[ων] δι[α]λύ-
 σαντες τὸν ἐμφύλι-
- 12 ον πόλεμον, ἐνεφάνισαν δὲ καὶ τὰς εἰς τοὺς ἄλλους [Ἑ]λλανας γεγενημένας
 εὐε[ργ]εσίας διὰ τε τῶν τοῦ θεοῦ χρησμῶν καὶ διὰ τῶ[ν] π[ο]ιητῶν καὶ διὰ τῶν
 ἴ[σ]-
 τορ[ι]αγράφων τῶν συγγεγραφότ[ων] τὰς Μαγνήτων προ[α]ξι[ς], παρανέγνω-
 σαν δὲ
 καὶ τὰ ψαφίσματ[α] τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς παρὰ ταῖς πόλ[ε]σιν ἐν οἷς ἦν
 καταγε-
- 16 γραμμ[ῆ]ναι τιμαὶ τ[ε] καὶ στέφαν[ο]ι εἰς δόξαν ἀνίκοντα <τᾶ> [πό]λ[ε]ι, τοῦ
 θεοῦ τοῦ ἐν
 Δελφοῖς χρησαντος λώϊον εἶμ[εν] καὶ ἄμεινον τοῖς σε[βο]μένοις Ἀρτεμιν
 Λευκο-
 φ[ρ]υηνᾶν καὶ τὰν πόλιν καὶ τὰς χώρας τ[ῶ]μ [Μαγ]νήτων ἱερᾶν κ[α]ὶ ἄσυλον
 νομιζόν-
 τ[ε]σσι, τὸν δᾶμον ἐψαφίσθαι τᾶι ἀρχαγέτιδι τᾶς πόλιος [Ἀ]ρτέμιτι συντελεῖν
 θυσ[ί]-
- 20 α[ν] τε καὶ πανάγυριν καὶ ἀγῶνα στεφανίταν ἰσοπύθιον μου[σι]κόν τε καὶ
 γυμνικόν κα[ὶ]
 ἴ[π]πικόν, παρεκάλουν δὲ καὶ ἀμὲ ὄντας οἰκείους καὶ φίλους [ἀ]ποδέξασθαι
 τὰν τε θ[υ]-
 [σί]αν καὶ τὰν ἐκεχ[ε]ρίαν καὶ τὸν ἀγῶνα στεφανίταν ἰσο[πύ]θιον ταῖς τιμαῖς·
 [ἔ]δοξε τᾶι βουλᾷ καὶ τῶι δάμωι τῶι Ἐπιδαμνίων τύχ[αις] ἐπὶ ταῖς ἀρίσταις
 ἀπ[ο]-
- 24 [κ]ρίνασθαι Μάγνησιν, ὅτι ὁ δᾶμος ὁ τῶν Ἐπιδαμνίων [αὐτ]ός τε ποτὶ τὸ θεῖον
 εὐ-
 σεβέως τυγχάνει διακείμενος, πάτριόν τέ ἐστιν αὐ[τῶι] καὶ τὰς τῶν οἰκείων
 τιμὰς συναύξειν, ἐπαιν[έ]σαι δὲ καὶ τ[ὸν] δᾶμον τὸμ [Μαγ]νήτων ἐπὶ τε τᾶι
 ποτὶ
 τοὺς θεοὺς εὐσεβείαι καὶ ἐπὶ τ[ᾶ]ι ποτὶ τοὺς [Ἑ]λλαν[ας] εὐνοί[αι] καὶ ἐπὶ τᾶι
 εὐεργεσίαι
- 28 τᾶι τε εἰς τὸ ἱερόν τὸ ἐν Δελφοῖς καὶ εἰς τ[οὺς] ἄλλους Ἑλλα[νας], δέχεσθαι
 δὲ καὶ τὸν
 ἀγῶνα, ὃν συντελοῦντ[ι] Μάγν[η]τες τᾶι Ἀρτέμι[τι] τ[ᾶ]ι Λ[ε]υκ[οφ]ρυηνᾷ
 στεφανίταν ἰσο-
 πύθιο[ν], καθὼς ἐπαγγέλλοντι ὃ τε ἀρχιθ[έ]ω[ρος] καὶ οἱ θε[ω]ροί, καὶ
 ὑπάρχειν τοῖς νικῶν-
 τεσ[σι] τοῦτον τὸν ἀγῶνα φιλάνθ[ρω]πα ὅσα κ[α]ὶ τοῖς τὰ Πύθια [νικ]ώντεσσι
 παρὰ τᾶς πόλι-
- 32 [ος] δέδοται, εἶμ[εν] δ[ὲ] τὰν πόλιν καὶ τὰς [χ]ώρας τὰ[ν] Μαγ[ν]ήτων ἱερᾶν καὶ
 ἄσυ-
 λον, καθότι ὁ Ἀπόλλων ὁ ἐν [Δελφοῖς] ἔχρησεν, ἐπαινέ[σαι] δὲ τ[ὸν] τε
 ἀρχιθέωρον

- [Σωσικλῆ] καὶ τοὺς [θι]αροὺς Ἀριστόδαμον, Διότιμο[ν ἐπὶ τ]ε τᾷ ὑπὲρ τᾶς πατρί-
- 36 [δος φιλο]τιμί[αι καὶ] ἀ[ναστροφαῖ] ἃ ἐποίησαν[το ἀξ]ίως ἀμφοτερᾶν τᾶν πο-
[λίων καὶ εἶμεν] δ[ὲ αὐτ]οὺς προξένους κα[ὶ εὐεργ]έτας τᾶς πόλιος τῶν
[Ἐπιδαμνίων· ὅπως δὲ τὰ ἐψηφισ]μένα μετὰ τᾶς τῶν θε[ῶν εὐ]νοίας νῦν τε καὶ
εἰς
[τὸν ἀεὶ] χρό[νον ἐπ' ἀγαθῶι συντ]ελῆτα τῶι [τ]ε Μα[γνήτων] καὶ Ἐπι-
δαμνίων, τὸμ
πρὺ[τα]νιν [κατεύχεσθαι τᾶ]ι Ἀρτέμιτι τᾷ Λε[υκοκοφρυ]νᾷ καὶ τᾷ Ἑστίαι,
καλέ-
- 40 σαντα δ' α[ὐτοὺς εἰς τὸ πρυταν]εῖο[ν ἐ]πὶ τὰν κοινὰν ἐστ[ίαν], ἱερεῖον θῦσαι
ἐφέστ[ι]-
ον [καὶ δίδο]σ[θαι αὐτοῖς τὰ σ]κέλη καὶ τὸ νάκος καὶ ἐ[νεκέχηρον] ἀργυρίου
Κορινθίου
[ἡμιμναῖον, δόμεν δὲ καὶ τᾷ θεᾷ ἀργυ]ρίου ἡμιμναῖον, [ὑπάρχεν] δὲ καὶ τὰ
κατάλοιπα
[ὥσπερ καὶ τοῖς θιαροῖς τοῖς ἀεὶ ἠκόντεσσι]ν εἰς ἀ[μέ· ὅτε δέ κα] ἐς καιρὸν ἦι
τᾶν συν-
- 44 [τελουμενᾶν θυσιᾶν κ]α[ὶ τοῦ] ἀγῶνος, [ἀποστέλλεν τοὺς συνθύσοντας· ἵνα
δὲ καὶ ἂ ὑποδοχὰ τῶν ἀεὶ]
[ἀποστελλομένων ἐ]γ Μαγνησίας ἀξία γίνηται τᾶμ [π]ολίω[ν ἀμφ]οτερᾶν
θεωρ[οδόκον]
[παρ' ἀμὴν ἐλέσθαι ἀ]ναγράψαι δὲ καὶ τὸ ψάφισμα ἐμ βουλευτηρίωι.

Str. 2: - - - Φα]λακρ[ίωνος ya da Βα]λάκρ[ου? Kern; [ἔ]δ[οξε τῶι δάμωι ἐπὶ ἄρχοντος
Φ]αλακρ[ίωνος τοῦ Καλλι]φῶντος De Decker. *Str.* 16: ἀν<η>κοντα Rigsby; ἀνίκοντα
Kern. *Str.* 39: De Decker; [κατεύχεσθαι] Holleaux. *Str.* 40: Holleaux; *σ*αι δ' α[ὐτοῖς] Kern. 41.
satırın başlangıcı: Holleaux; καὶ καταλιπ[έσθαι] α[ὐτοῖς] De Decker. *Str.* 43–46: De Decker.

Çeviri:

Str. 3–33: Mademki Epidamnos'luların dostu (*philia*) ve akrabaları (*syngeneia*) olan Maiandros üzerindeki Magnesia'lılar, tanrısallık ve oldukça güzel şeylere dindar bir şekilde temayül ederek, kendi insanları arasında bizzat onları Diokles oğlu Sosikles, Diokles oğlu Aristodemos, Menophilos oğlu Diotimos'u *presbeutai* ve *theoroi* olarak seçip gönderdiler, onlar bizim danışma ve halk meclisine gelerek kararı teslim ettiler, bizzat onlar bütün ünseverlilikleriyle, Artemis'in tezahürünü ve tanrının servetlerini yağmalamak için sefer düzenleyen Barbarlarla yapılan savaşta zafer kazanıldığı sırada, ataları tarafından Delphoi'daki tapınağa yapılmış olan yardımı ve Girit Birliği'ne karşı iç savaşta ara buluculuk ederek yapmış oldukları hayırhahı (*euergesia*) beyan ettiler, ayrıca tanrının kehanetlerinin, şairlerin ve Magnesia'luların icraatlarını kayıt eden tarihçilerin (*metinleriyle*) diğer Hellenlere yapmış oldukları hayırhahları (*euergesia*) ve kentler tarafından kendileri için alınmış olan kararları gösterdiler, bu kararlarda saygınlığını kapsayan kent için çelenkler ve onurlar yazılmıştı, (mademki) Artemis Leukophryene'ye tapınan/hürmet eden, kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olduğunu telaki eden onlara, Delphoi'daki tanrı bunun kendileri için iyi ve hayırlı olduğunu bildirdikten sonra, demos kentlerinin arkhegetis'i (kadın

kurucusu) Artemis Leukophryene adına kurban, panegyris, ekekheiria ve pythia'ya eşit çelenk ödülü agon'ları (yarışmaları), müzik, gymnasion ve at agon'larını düzenlemeye karar vermişti, ödülleriyle pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışma, ekekheiria ve kurbana dostlarını, akrabalarını ve bizim de katılmamız için davet ettiler, oldukça iyi şeylere/hayırlar vesile olması dileğiyle Epidamnos'luların danışma ve halk meclisi karar verdi; Epidamnos'luların bizzat demos'u tanrısaliğe karşı dindar bir şekilde temayül ettiği ve hısımlarının onurlarını artırmak demos'un geleneği/adeti olduğu için Magnesia'lılara yanıt verilmesine, tanrılara karşı dindarlıklarından, Hellenlere karşı iyi niyetlerinden, Delphoi'daki tapınağa ve diğer Hellenlere karşı hayırhahlarından dolayı Magnesia'luların övülmesine, arkhitheoros ve theoroi elçilerinin ilan ettiği üzere, Magnesia'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmanın kabul edilmesine, kent tarafından Pythia yarışmalarını kazananlara verilmiş olan ihsanların/ayrıcılıkların (philanthropa) bu yarışmayı kazananlara da verilmesine, Delphoi'daki Apollon emrettiği için Magnesia'luların kent ve egemenlik alanının hiera kai asylos olmasına (karar verdi).

Yorum:

Str. 5–6: arkhitheoros olan Diokles oğlu Sosikles, Diokles oğlu Aristodemos ve Menophilos oğlu Diotimos theoroi elçileri, Epidamnos haricinde dört kente daha gitmişlerdir. Bunlar, Kephallenia (I.Magnesia n° 35), Ithake (I.Magnesia n° 36), Korkyra (I.Magnesia n° 44) ve Apollonia (I.Magnesia n° 45) kentleridir.

Str. 8–16: Epidamnos dekreti, Magnesia elçilerinin kentlerden asyilia hakkı gibi çeşitli imtiyazlar isterken hangi konular üzerinde durduklarını detaylıca anlatması bakımından oldukça önemlidir. Epidamnos meclisine gelen theoroi elçileri, Magnesia'luların Hellenlere yapmış oldukları hizmetleri beyan etmişlerdir. Ayrıca Hellenlere yapmış oldukları hayırhahları belgelerle teyit etmişlerdir. İÖ. 279 yılında Brennos önderliğinde Galatlar, Delphoi Apollon Tapınağı'nı yağmalamaya çalışmışlardır. Galat akınlarına Hellas maruz kaldığı sırada, Magnesia'lular Galatlara karşı direnen Eski Yunanlılara yardım etmişlerdir. Ayrıca Girit iç savaşları sırasında Magnesia'lular arabuluculuk yapmışlardır. Bununla birlikte, diğer Hellenlere çeşitli euergesia da bulunmuşlardır. Bu nedenle onlar tarafından Magnesia'lular onurlandırılmıştır. Magnesia elçilerinin yanlarında getirdikleri belgeler; epiksel, tarihsel metinler ve onurlarla ilgili erken dekretlerinin nüshalarından oluşmaktaydı.

Str. 37–39: Prytanis eponym bir memuriyetliktir. Burada “tanrıların iyi niyetiyle birlikte bu karar, şimdi ve her zaman Epidamnos'luların ve Magnesia'luların iyiliği için yerine getirilsindiye” Prytanis, hem Artemis Leukophryene'ye hem de Epidamnos'luların tanrıçası olan Hestia'ya dua edecektir. Onur dekretlerinde genellikle halk duaları öngörülmektedir. Ancak bu duayı genellikle kentin rahip veya rahibesi yapmaktadır (bk. I.Magnesia n° 61; Magnesia n° 11[Pisidia Antiokheia]). Ancak bu dekrette, bu iş için prytanis görevlendirilmiştir. Bununla birlikte prytanis, Magnesia theoroi elçilerini kurban için Prytaneion'a (Belediye binası) davet edecektir. Bununla birlikte, kesilen koyunun butlarını ve postunu onlara verecektir. Ayrıca theoroi elçilerine, kurbanlık için bir miktar para temin edecektir.

3.1.1.6. Magnesia 6.

Eretria'luların, Magnesia'luların Artemis Leukophryeneia Festivali'ni, kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri ve theoroi elçilerine çeşitli ayrıcalıklar bahşetmeleri

Bulutnu Yeri: Magnesia'daki agora'nın duvarına kazınmıştır.

Tanım: I.Magnesia n° 47'nin sağ kısmı.

Ölçüler:**Yayınlar:** *I.Magnesia* n° 48; *IG XII. 9*, 163; Rigsby 1996, n° 98.**Tarih:** yaklaşık İÖ. 208/207.

- [έ]π[ι] στρατηγοῦ [- - - - - ἐπειδὴ] Μάγ[ν]ητες
οἱ ἐπὶ Μαιάνδ[ρου φίλοι καὶ οἰκεῖοι ὑπ]ά[ρχοντες ἐκ π]ρο-
γόνων τοῦ δή[μου τοῦ Ἐρετριέων - - - ἀπεστάλκασι] ψήφισμα καὶ θε-
4 ωρούς Ἀπολλ[οφ]ά[νη]ν Αἰσχύλου, Ε[ὔβου]λον Ἀναξα[γόρου, Λυκο]-
μήδην Χαρισίο[υ, οἴτ]ινες παραγενόμενοι ἀνε<ε>ώσα[ντο τὴν οἰ]-
κειότητα τὴν π[ρο]ὑπάρχουσαν καὶ ἀπελογίσαντο τῆ[ν τῆς θεᾶς]
Ἀρτέμιδος Λευ[κο]φρυηνῆς ἐπιφάνειαν καὶ τὰς γεγενημένας [εἰς]
8 τοὺς Ἕλληνας [ὑπὸ] τῶν προγόνων εὐεργεσίας καὶ παρεκάλουν [φιλο]-
τίμως ἀποδέξασθα[ι τὸν] ἀγῶνα στεφανίτην ἰσοπύθιον, ὃν τιθέασιν τῇ Ἀρτέ-
μιδι τῇ Λευκοφ[ρυ]ηνῇ, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ τὴν χώραν ἱερὰ[ν καὶ]
ἄσυλον εἶναι, κ[αθό]τι αὐτοῖς καὶ ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς ἔχρησ[εν,] πά[τρι]-
12 ον δ' ἐστὶν Ἐρετρ[ιεῦ]σιν τὰ τε πρὸς τὸ θεῖον εὐσεβῶς διακεῖσθαι [καὶ μάλισ]-
τα πρὸς τὴν Ἀρτε[μιν] καὶ τὴν οἰκειότητα τὴν ὑπάρχουσαν πρὸς [τοὺς Μά]-
γνητας διαφυλά[σσει]ν· περὶ δὲ τουτῶν ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ [δή]-
μῳ ἀποδέξασθα[ι τὸν] ἀγῶνα τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Λευκ[οφρυ]ηνῆς στεφα-
16 νίτην ἰσοπύθιον [καὶ τ]ὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἱερ[ο]ὰν καὶ [ἄ]συλον
εἶναι, καθὰ καὶ ὁ [θεὸς ἔχ]ρησεν, εἶναι δὲ καὶ τὰ ἄθλα καὶ τὰς [τι]μὰς,
καθάπερ καὶ τοῖς [τὰ Π]ύθια νικῶσιν ὑπάρχει, ἀποστέλλειν δὲ καὶ θ[εω]-
ροὺς καὶ θυσίαν εἰς τ[ὸν] ἀγῶνα· ἐπαινεῖσαι δὲ καὶ τὸν δῆμον τὸμ [Μα]-
20 γνήτων ἐπὶ τῇ εὐ[σε]βείᾳ τῇ πρὸς τὸ θεῖον, στεφανῶσαι δὲ καὶ το[ῦ]ς
θεωροὺς θαλλοῦ [στ]εφάνωφι φιλοτιμίας καὶ σπουδῆς ἕνεκεν ἧς πεποι-
ηται περὶ τε τῶν θ[ε]ῶν καὶ τῶν πολιτῶν, καὶ εἶναι αὐτούς τε καὶ ἐκγό-
νους αὐτῶν προξέ[ν]ους καὶ εὐεργέτας τοῦ δήμου τοῦ Ἐρετριέων, εἶναι
24 δὲ αὐτοῖς καὶ γ[ῆ]ς [καὶ] οἰκίας ἔγκτησιν καὶ πρόσοδον πρὸς τὴν βουλήν
καὶ τὸν δῆμον, ἔάν [τι]νος δέωνται, πρῶτοις μετὰ τὰ ἱερὰ καὶ προεδρίαν
ἐμ πᾶσι τοῖς ἀγῶσι[ν] οἷς ἡ πόλις τίθησιν καὶ ἀτέλειαν καὶ εἰσάγουσιν καὶ
ἐξάγουσιν, καθάπερ κ[αὶ] τοῖς ἄλλοις Ἐρετριεῦσιν, εἶναι δὲ αὐτοῖς καὶ ἀσ-
28 φάλειαν καὶ ἀσυλί[αν] καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης παραγινομένοις εἰς τὴν
πόλιν καὶ τὴν χώρα[ν,] ἐπιμελεῖσθαι δὲ αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἀ-
εἰ ἐν ἀρχῇ ὄντας, ὅπως μηδ' ὑπ' ἐνὸς ἀδικῶνται, καλέσαι δὲ αὐτούς καὶ
ἐπὶ ξένια εἰς τὸ πρυ[τα]νεῖον· ἐλέσθαι δὲ καὶ θεωροδόκον ἐκ πάντων Ἐρε-
32 τριέων· ἀναγράψα[ι δὲ] τόδε τὸ [ψ]ήφισμα εἰς στήλην λιθίνην καὶ στήσαι
ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀπό[λλω]νος τοῦ Δαφνηφόρου· [ἡ]ιερέθη θεωροδόκος
Ἀρίστιππος Ἀρχι[- - - - -]
ὁμοίως δὲ [ἀπ]εδέξαντο
36 Ἔστιαεις.

Çeviri:

Str. 1–23: [- - - -] *strategos*'luğu sırasında, [mademki] Eretria'luların *demos*'unun atalarından itibaren dostları ve hisimlari olan Maiandros üzerindeki *Magnesia*'lilar, kararı ve *theoroi* olarak Aiskhylos oğlu Apollophanes'i,

Anaksagoras oğlu Euboulos'u, Kharisios oğlu Lykomedes'i gönderdiler, bizzat onlar gelerek daha önceden var olan dostlukları yenilediler, tanrıça Artemis Leukophryene'nin tezahürünü ve ataları tarafından Hellenlere karşı yapılmış olan hayırhahları detaylıca anlatılar, Delphoi'daki tanrı kendilerine emrettiği için, onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olduğunu, Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmayı kabul etmemiz için ünsever bir şekilde komuştular, kutsallığa karşı dindar bir şekilde temayül etmek, özellikle Artemis'e karşı ve Magnesia'lularla var olan dostlukları korumak Eretria'luların geleneğidir; bu şeyler hususunda halk ve danışma meclisi karar verdi, Artemis Leukophryene'nin pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmasının kabul edilmesine, tanrının buyrultusu uyarınca, onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olması, Pythia yarışmalarında zafer kazananlara verildiği gibi, (aynı) ödüller ve onurların olmasına, yarışma için kurban ve theoroi elçilerinin gönderilmesine; tanrısallığa karşı/tanrısasal dindarlıklarından dolayı Magnesia'luların demos'unun övülmesine, tanrılar ve vatandaşlar hususunda yapmış oldukları ünseverlilik ve gayretlerinden dolayı theoroi elçilerinin zeytin dalı çelengiyle taçlandırılmasına, onlar ve torunları Eretria'luların demos'unun euergetesi ve başmisafiri olmalarına (karar verdi) etc.

3.1.1.7. Magnesia 7.

Mytilene'lilerin(?), Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri

Buluntu Yeri: Magnesia'daki agora'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım:

Ölçüler:

Yayınlar: Wilhelm 1901, 28; Wilhelm 1984, 154; Robert 1925b, 41 dn. 2 [=OMS II, n° 2]; SEG IV 500; *I.Magnesia* n° 52; IG XII Suppl. 138; Rigsby 1996, n° 101.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208/207.

ἔγνω ὁ δᾱμος· [περὶ ὧν οἱ στράταγοι προ]-
 {ε}τίθεισ[ι καὶ ἔπηλθον· ἐπειδὴ ὁ δᾱμος]
 ὁ Μα[γ]νήτ[ων] -----]
 4 ὡπ. . . Διονύσι[ος] Εὐ[ύ]-----]
 τῷ Ἀγ[- - -, οἱ ψάφισμα] ἀπέδωκ[αν ἐν ᾧ ἐμφα]-
 νίζοισ[ι] ὅ[τι γνόν]τες χρῆσαι ἑαυτοῖσ[ι τὸν θεὸν]
 τὸν ἐν Δέλφοισι λῶϊον καὶ ἄμεινο[ν ἔμμε]-
 8 ναι σεβομένοις<ι> Ἄρτεμιν Λευκοφρουανᾶ[ν]
 καὶ νομισσάντεσσι τὰν τε πόλιν καὶ τὰν χ[ώ]-
 ραν ἱρὰν καὶ ἄσυλον ἔμμεναι, ἐψαφισμένοι
 ε<ισ>ι συντελείην τᾶ ἀρχαγέτιδι τᾶς πόλιος
 12 αὐτῶν Ἄρτεμιδι Λευκοφρουάνα διὰ πέντε ἐ-
 τέων θυσίαν καὶ πανάγυριν καὶ ἐκεχειρίαν κα[ί]
 ἄγωνα στεφανίταν ἰσοπύθιον μουσικὸν καὶ
 γύμνικὸν καὶ ἵππικόν, δικαίαν ἀποδιδόντες
 16 χάριν τᾶ εὐεργέτιδι, καὶ παρακαλείοισι τὸν δᾱ-

μον φίλον ἕοντα καὶ συγγένη<v> μετέχην τᾶν
 θυσιᾶν καὶ τᾶς παναγύριος καὶ τᾶν ἐκεχει-
 ρι[ᾶν,] διελέχθησαν δὲ καὶ οἱ πρεσβευταὶ ἀκο-
 20 λ[ού]θως τοῖς ἐν τῷ ψαφίσματι γεγραμμένο[ισι]
 τᾶς [φι]λοτιμίας οὐδεν ἑλλείποντες· ὅπως οὖν
 [ὁ δᾶ]μος φαίνεται ἐμ παντὶ καιρῷ τάν τε πρ[ὸς]
 [το]ῖς θεοῖς εὐσέβειαν αὐξων καὶ τάν πρὸς Μ[ά]-
 24 [γ]νητας συγγένειαν καὶ φιλίαν διατηρ[έ]ων,
 [ἀ]γ[α]θᾶ τύχα δεδόχθαι τῷ δάμωι ἐπαίνε-
 [σ]αι [μ]ὲν Μάγνητας ἐπὶ τᾶ εὐσε[β]είαι τᾶ πρὸς
 τὸ θ[ε]ῖον καὶ ἐπὶ τῷ εὐνοίαι τῷ πρὸς τάν πόλι[ν,]
 28 δέχεσθαι δὲ παρ' αὐτῶν ταῖς τε θυσίας καὶ
 τὸν ἀγῶνα ἰσοπύθιον, ἔμμεναι δὲ καὶ τάν πό-
 λιν καὶ τάν χώραν ἰρᾶν καὶ ἄσυλον, καθά-
 περ Μάγνητες ἀξίοισι, δίδωσθαι δὲ καὶ
 32 τοῖς ἐπαγγελλόντεσσι θεώροισι παρ Μαγν[ή]-
 των εἷς τε ἐναρχᾶν καὶ ἐφέστιον κ[αὶ] ξένια,
 [ὄ]σσα καὶ τοῖς τὰ Πύθια ἐπαγγελλόν[τ]εσσι[ν ἐν]
 [ν]όμῳ γέγραπται, καὶ ἐπεὶ κε καθήκη ὁ ἀγῶ[ν]
 36 [κ]αὶ ἐπαγγέλλωσι οἱ θεωροὶ οἱ παρὰ Μαγνή-
 [τ]ων, χειροτονήτω ὁ δᾶμος τῷ μηννὸ[ς] τῷ
 [Τε]ρφεῖω<i> τᾶ ὀκτωκαιδεκάτῃ θεώροις δ[ύο ἐξ]
 [ἀ]πάντων τᾶν πολιτᾶν, δόμεναι δὲ καὶ <ξέ>-
 40 [νια] τοῖς πρεβέυταισι τὰ ἐν νόμῳ διακό[σια?].
 [κ]ατὰ τὰ αὐτὰ δὲ ἐψηφίσαν[το]
 [Μη]θυμναῖοι Ἀντισσαῖοι [7-9]

vacat

Str. 1-2: Robert, ET. ΘΕΙ ταῦ ; ΕΤΙΘΕ Rigsby; επιθευς Kern. Str. 4: Kern; Διονύσι[v.]υ Rigsby.
 Str. 5: οἱ Rigsby. Str. 17: ΓΕΝΗΑ ταῦ. Str. 38: [Ο]ρφεῖω Kern. Str. 39-40: Rigsby; Kern ὀδιον.

Çeviri:

Str. 1-32: *Strategos'ların teklif ettikleri ve konuştukları bu şeyler hususunda halk meclisi karar verdi. Mademki Magnesia'luların demos'u [- - - -] . . . Dionysos'u [- - -] [- - -], tezahür ettiği için bu kararları aldılar, Artemis Leukophryene'ye tapınan/hürmet eden onlara ve kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olduğunu telaki eden onlara, Delphoi'daki tanrının kendileri için bunun iyi ve hayırlı olduğunu bildirdikten sonra, hayırhahlarına hak etiği şekilde karşılığını vermek için, kentlerinin arkhegetis'i Artemis Leukophryene'ye adına her beş yılda bir kurban, panegyrios, ekekheiria (kutsal antlaşma) ve onurlarıyla pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmaları, müzik, gymnasium ve at yarışmasını düzenlemeye karar vermişlerdir, ayrıca dost ve akraba olan demos'u kurban, panegyrios, ekekheiria'ya katılmaları için davet etmişlerdir, elçiler (presbeutai) kararda yazılmış olanlar uyarınca, hiçbir şekilde ünseverliliklerinden ödün vermeyerek konuşmuşlardır. Bundan dolayı, demos'un bütün her zaman tanrılara karşı dindarlıklarını artırdığı ve Magnesia'lularla akrabalık ve dostluğunu korunduğu*

bilinsin diye, hayırlara vesile olması dileğiyle demos karar versin; Magnesia'lıların kutsal dindarlıkları ve kentlerine karşı iyi niyetlerinden dolayı övülmesine, onların düzenlemiş oldukları kurbanların ve pythia'ya eşit yarışmanın kabul edilmesine, Magnesia'lıların istedikleri gibi, onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olması kabul edilsin.

Yorum: Bu kararı alan yetkili kent ya Mytilene ya da Eresos kenti olmalıdır. Zira, 42. satırda Lesbos Adası'nda yer alan diğer iki kentin ismi zikredilmektedir. Bununla birlikte genel olarak yetkili kentin Mytilene olduğu düşünülmektedir.

Str. 12–13: *pente etos* ya da *pentaeteris*=festivalin her şeyi içine dahil olmak üzere her dört yılda bir olarak hesaplanmaktadır.

Str. 17: Magnesia *theoroi* elçileri, diğer kentlerde olduğu üzere Mytilene'lilerin huzuruna çıktıkları zaman iki kent arasında vara olan ilişkilere ve akrabalık bağlarına (*syngeneia*) değinmişlerdir. Şayet bu kent Mytilene ise, söyleneceye göre Mytilene'nin kurucusu Makar, Magnes'in kardeşidir (*Hom. Hymn. Ap.* 37; *Paus.* VI. 21. 11). Bu nedenle iki kent arasındaki *syngeneia* söz konusudur.

3.1.1.8. Magnesia 8.

Klazomenai ve diğer Ionia kentlerinin, Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'lıların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: İki sütun üzerinde yer almaktadır. İkinci sütun satır 44 ile başlamaktadır.

Ölçüler:-

Yayınlar: *I.Magnesia* n° 53; *I.Erythrai/Klazomenai* II n° 507; Wilhelm 1974, 210–211; Haussoullier 1902, 143–147; Rigsby 1996, n° 102.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208/207.

[ἔδοξεν τῶι δήμωι γνώμη τῶν πολ]εμάρχ[ω]ν καὶ τῶν σ[τρα]τ[η]-
 [γῶν -----] πρ[ὸς τ]ὴν [ἐκκλ]ησ[ίαν]
 [- -----] φ. ντες [ψ]ήφισμα ἄ. .6. . .
 4 [- ----- -χρήσαντος τοῦ Ἀπόλλω]ν[ος] λώϊον εἶναι κ[αὶ]
 [ἄμεινον τοῖς σεβομέν]οις Ἄ[ρτεμιν Λε]υκο[φ]ρυηνήν καὶ τὴν πόλιν.
 [καὶ τὴν χώραν αὐτῶν] ἱεράν [κ]αὶ [ἄ]σ[υ]λον νομίζουσιν, ὁ δῆμ[ος] ἐ[ψήφ]ι-
 [σται συντελεῖν] τῆ[ι ἄ]ρχηγέτιδι τ[ῆς] πόλε[ω]ς Ἄρτ[έ]μιδι Λευκο-
 8 φρυ[ην]ῆι διὰ π[έ]ν[τε] ἐτῶν θυσίαν καὶ πα[ν]ήγυρ[ιν] καὶ ἐ[κ]ε[χει]ρίαν [καὶ]
 ἀγῶνα στεφανίτην ἰσοπύθιον μουσικόν τε καὶ [γυ]μνικόν [κ]αὶ
 ἱπ[π]ικ[όν], δικαίαν ἀποδιδούς χάριν τῆι εὐε[ρ]γέτιδι, βούλεσθαι δὲ
 καὶ τοὺς οἰκείους <κ>αὶ φίλ[ο]υς τοῦ δήμου με[τ]έχ[ε]ιν τ[ῶν] συντε-
 12 λουμένων θυσιῶν γενομένης αὐτοῖς ἐ<π>αγγελίας π[ερὶ] τού-
 των, καὶ ἀξιοῦσιν ἡμᾶς ἀποδέξασθαι τε καὶ συναύξει[ν] τὰς ἐψη-
 φισμένας τιμὰς τῆι θεᾷ κατακολουθήσα[ν]τας γὰρ τοῖς ἀξιου-
 μένοις ἀκόλουθα πράξε[ιν] ταῖς τ[οῦ] θεοῦ μαντείαις καὶ χαριεῖσ-
 16 θαι τῶι δήμωι ἐπελθόντες δὲ καὶ οἱ αἰρεθέντες ἄνδρες ὑπὸ Μα-
 γνήτων περὶ τῆς ἐπαγγελίας τοῦ ἀγῶνος Διομέδων Διονυσί-

ου, Νεαίθος Νεαίθου, Μενεκράτης Πολυάρκου καὶ ἀπολογισά-
[με]νοι τήν τε τῆς θεᾶς ἐπιφάνειαν καὶ περὶ τῶν συνητημένων
20 [ύ]πὸ Μαγνήτω[ν] εἰς τοὺς Ἑλληνας εὐχαρίστων παρεκάλουν συν-
[ε]πι[λ]αβέσθαι τῆς τοῦ δήμου σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας ἀκολουθῶς
[τ]οῖς προὔπαρχουσιν πρὸς αὐτὰς ταῖς πόλεσιν διὰ προγόνων φιλαν-
[θρώ]π[οι]ς, ἀγαθῆι τύχῃ δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμῳ·
24 [ἐ]παινέ[σαι] μὲν τὸν δῆμον τὸν Μαγνήτων ἐπὶ τε τῆι πρὸς τοὺς
[θ]εοὺς [εὐ]σεβείαι καὶ φιλοδοξίαι καὶ τῆι πρὸς τὸν δῆμον εὐνοί-
αι, ἐπαινέσαι δὲ καὶ τοὺς πεμφθέντας ὑπὸ Μαγνήτων Διομέ-
δοντα, Νεαίθον, Μενεκράτην ἐπὶ τῶι διαλεγῆναι περὶ ἐκάστων
28 μετὰ πάσης προθυμίας ἀξίως τῶν πόλεων ἀμφοτέρων καὶ
στεφανῶσαι τὸν μὲν δῆμον τὸν Μαγνήτων χρυσῶι στεφάνῳ,
τοὺς δὲ ἀποσταλέντας στεφάνῳ θαλλοῦ, τῆς δὲ ἀναγγελίας
[τ]ῶν στεφάνων ἐπιμεληθῆναι τὸν ἀγωνοθέτην τοῖς πρώτοις
32 Δ[ι]ονυσίοις ἐν τῶι θεάτρῳ μετὰ τὰς σπονδάς, ἀποδεδέχθαι δὲ καὶ
τ[ὸν] ἀγῶνα τὸν συντελο[ύ]μενον ὑπὸ Μαγνήτων τῆι Ἀρτέμιδι καθά-
περ ἡξιώκασιν Μάγνητες, [κ]αὶ τὴν πόλι[ν] αὐτῶν καὶ τὴν χώραν ἰε-
[ρ]ὰν καὶ ἄσυλον ἀκολουθῶ[ς] τῆι τοῦ θεοῦ μαντεῖ[α]ι ἐπὶ σωτηρίαί
36 τῆ[ς] τε] πόλεως τῆς ἡμετέρας καὶ τοῦ δήμου τοῦ Μαγνήτων, καὶ
ὑ[π]ά[ρ]χειν [τ]οῖς ἀγωνισαμένοις τῶν πολιτῶν καὶ νικήσασιν τὰ
ἐκ τῶν νό[μ]ων ἄθλα καὶ τὰς τιμὰς [κα]θ[ά]περ καὶ τοῖς νικ[η]σασιν
τὰ Πύθ[ια], δ[ί]δοσθαι δὲ καὶ τοῖς θεω[ρ]οῖς τοῖς ἐκάστοτε πορευομέ-
40 νοις ἐπὶ τὰς [ἐ]παγγελίας τὰς ἀπαρχ[α]ς καὶ τὰ ξένια καθάπερ
καὶ τοῖς τὰ Πύθ[ια] ἐ]παγγέλλουσιν δ[ί]δοται· ἵνα δὲ καὶ τῆς προσ-
[η]κο[ύ]σης] ἐπιμελ[εί]ας] τυγχάνω[σ]ι[ν], ἀποδείξαι θεω[ρο]δό[κ]ον· τ[ὸ]ν τι
[- - - - -]το τοῦ δήμο[υ] - - - - -]
44 [- - - - -]]
. . υς, [τῆς δὲ ἀποσ]τολῆς? [- - - - -]]
ἐπαγγέ[λλε]ιν τὸ[ν] ἀγῶ[να], ἀποκρίνα[σ]θαι δὲ Μά-
γνησιν [ὅ]τι ὁ δῆμος παρηκολουθηκῶς τοὺς τε προγ[ό]-
48 νους α[ὐ]τῶν ἔ[νεκ]εν εὐφημί[α]ς καὶ δόξης εἰς ἅπαν
τὸ συμφέρο[ν] τ[αῖ]ς δεηθείσαις τῶν πόλεων ἐπιδεδω-
κότας ἑαυτοὺς προθύμως καὶ πολλοὺς καὶ μεγά-
λους ἀγῶνας ἠγωνισμένος δ[ιὰ] τὸ διειλη[φέ]ναι
52 καλὸν εἶναι καὶ τίμιον τὰς παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀπο-
κειμέ[νας] αὐτοῖς εὐεργεσίας, κε[ί]νοις τε ἀξί[ω]ς
προσε[φέρε]το ἐν ἐκάστοις τῶν καιρῶν, καὶ νῦν θεω-
ρῶν Μά[γ]νητας καὶ αὐτοὺς ἀκόλουθα πράσσοντας
56 τῆι τῶν [πρ]ογόνων αἰρέσει καὶ εὐσεβῶς ἔχοντας
καὶ φιλ[ο]δόξ[ω]ς πρὸς τὸ θεῖον, ἐν τε τῶι παρόντι
ἀποδέ[χε]τ[αι] τὰ τίμια βουλόμενος ἐ[πι]φανεῖς κα-
[θι]στάναι τὰς [τῆ]ς θεᾶς τιμὰς, καὶ ἐπαινεῖ Μάγνη-
60 τας καλὴν καὶ πρέπουσαν ὁρῶν αὐτοὺς ἀπόδει-
ξιν ποιουμένους τῆς περὶ τὰ μέγιστα σπουδῆς,
καὶ εἰς τὸ λο[ι]πὸ[ν] δὲ ὁ δῆμος μεμνημένος τῶν

	προϋπαρχόντων α[ὐ]τῶι πρὸς Μάγνητας οἰκείων	
64	καὶ φιλανθρώπων ἀπαράκλητος ἑαυτὸν ἐπιδώσει καὶ οὐθενὸς ἀποστήσεται τῶν ἀνηκόντων τῆι πό- λει τῆι Μάγνητων πρὸς τιμὴν ἢ χάριτος ἀπόδοσιν· πέμψαι δὲ καὶ ξένια παρὰ τοῦ δήμου Διομέδοντι	
68	καὶ Νεαίθωι κα[ὶ] Μ[ε]ν[ε]κράτει, τῆς δὲ ἀποστολῆς τῶν ξενίων ἐπιμεληθῆναι τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς πολεμάρχας καὶ τὸν ταμίαν, τὸ δὲ ἀνά- λωμα δοῦναι τὸν ταμίαν ἐκ τῆς διοικήσεως· τὸ	
72	δὲ ψήφ[ισ]μα ἀναγραψάτωσαν οἱ ἔξετασταί. θεωρο- δόκο[ς] ἢ ῥέ[θη] Ἐρ[μ]ησίλοχος Ἐρμησιλόχου. ὁμοίως δ[ὲ] ἀπεδ]έξαντο·	
	Κολοφώνιο[ι οἱ τήν]	Τῆϊοι
76	ἀρχαίαν πόλ[ιν οἱ]- [κ]οῦντες	Χῖοι Ἐρυθραῖοι
	Κολοφώνιοι ἀ[πὸ]	Φωκαεῖς
	θαλάσσης	Πτολεμαεῖς οἱ
80	Ἐφέσιοι	πρότερον καλού- μενοι Λεβέδιοι
	Πριηνεῖς	[Σμ]υρναῖοι
	Σάμιοι	

Çeviri: halk meclisi karar verdi; polemarkhos'un ve strategos'ların dilekçesiyle [- - - -] yasama [meclisi?] [- - - -] kararı [- - - -] onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olarak telaki eden onlara ve Artemis Leukophryene'ye tapınan/hürmet eden onlara, Apollon bunun iyi ve hayırlı olduğunu [kehanet olarak beyan ettikten sonra], demos, hayırhahlarına minnettarlıklarını adil bir şekilde karşılığını vermek için kentlerinin arkhegetis'i (kadın kurucusu) Artemis Leukophryene adına her beş yılda bir kurban, panegyrios, ekekheiria (kutsal antlaşma) ve pythia'ya eşit çelenk ödüllü yarışmaları, müzik, gymnasion ve at yarışmasını düzenlemeye karar vermişti, onlara bu şeyler hususunda haber verildikten sonra, demos'un dostlarının ve akrabalarının düzenlemiş oldukları kurbanlara katılmalarını istedikleri için, tanrıça adına karar vermiş oldukları onurları bizim de artırmamızı ve kabul etmemizi istediler; Zira, onların isteklerine eşlik etmemizle tanrının kehanetleri/buyrultularını yerine getireceklerdi ve (bizlerin) demos'u memnun edilecekti. Magnesia'lılar tarafından yarışmanın ilan edilmesi için seçmiş oldukları bu insanlar, Dionysios oğlu Diomedon, Neaitos oğlu Neaitos ve Polyarkhos oğlu Menekrates gelerek, tanrıçanın tezahür etmesini ve Magnesia'lılar tarafından minnettarlıklarından dolayı Hellen'ler için düzenlemiş oldukları şeyler hususunda detaylıca konuşarak, atalarından itibaren kentlerle olan iyilikleri/ihsanları ve onlarla eskiden var olan bağlar uyarınca demos'un onurunun ve gayretinin teşvik edilmesi için davet ettiler, hayırlara vesile olması dileğiyle danışma ve halk meclisi karar versin: Tanrılara karşı dindarlıkları, ünseverliklerinden ve demos'a karşı iyi niyetlerinden dolayı Magnesia'lıların demos'unun övülmesine, Magnesia'lıların demos'u tarafından gönderilmiş olan Diomedon'un, Neaitos'un ve Menekrates'in verilen bütün bu şeyler uyarınca konuşmaları nedeniyle, Neaitos'un ve Menekrates'in her iki kentin her biri hususunda bütün içtenlikleriyle ve takdire şayanlıklarıyla konuşmaları

nedeniyle/uyarınca, Magnesia'luların demos'unun altın çelenkle taçlandırılınsın, zeytin dalı çelenginin götürülenlerle ve tiyatrodaki önce Dionysos bayramında çelenklerin ilan edilmesiyle bir agonothes'in görevlendirilmesine, Magnesia'luların istemiş oldukları gibi, Magnesia'lular tarafından düzenlenmiş olan yarışma kabul edilsin, Magnesia'lularının demos'unun ve bizim kentimizin kurtarıcısından dolayı, tanrının kehaneti/buyrultusu uyarınca onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olması kabul edilsin, Pythia yarışmalarında zafer kazananlarda olduğu gibi, onurları ve yasalarda yer alan ödülleri kazananların ve vatandaşlar arasında yarışmaya katılanlar kaydedilsin, layıkıyla görevini yerine getirsinler diye, Pythia yarışmalarını ilan edenlere verildiği gibi, misafirlik hakkının ve aparkhes'in her seferde ilan edilmesi için getiren elçilere verilmesine, bir theoros'un görevlendirilsin. [- - - -] demos'un [- - - -] [- - - -] [- - - -] ... [gönderilmesinin] [- - - -] yarışmanın ilan edilmesi, Magnesia'lulara yanıtın verilsin, atalarımız birçok şeylerde kendileri için /kendilerinde muhafaza ettikleri hayırhahların güzel ve onurlu olduğunu bildikleri için pek çok ve büyük mücadeleleri üstlenerek ve bizzat onlar içtenlikleriyle kentlerinin ihtiyaçları için/ihtiyacı olduğu bütün yararlı şeylere kendilerini adadıkları ün ve şöhretten dolayı, demos atalarımızın örnekleri uyarınca hareket ederek, her hususta onları (atalarımızı) taktire şayan bir şekilde örnek aldığı için, ve şimdi de, Magnesia'luların atalarının (izlemiş olduğu) siyaseti yerine getirdikleri ve kutsallığa şerefle ve onurla sahip olduklarını demos gördüğü için, bu vesileyle tanrıçanın onurlarının sunulmasını isteyerek ve görerek onurları kabul ediyor, oldukça önemli şeyler hususunda gayretlerini güzel ve uygun olarak yerine getirdiklerini ispatladığını gördüğü için Magnesia'luları övüyor, ilerleyen zamanlarda ise, demos hatırlamış olduğu Magnesia'lularla eskiden beri olan hısnımlık/dostluk ve ihsanlardan dolayı onlar çağırılmadan bizzat kendisini adayacak, onur ve minnettarlıklarının karşılığının verilmesine gelince Magnesia'luların kentinin uygun bulunduğu hiçbir şeyde sınırlama getirilmeyecek. Demos'un huzurunda bulunan misafirler Diomedon'un, Neaitos'un ve Menekrates'in gönderilsin, bu misafirlerin gönderilmesiyle strategos, polemarkhos ve tamias ilgilensinler, bu masrafları tamias, hazine dairesinden karşılasın; bu kararı eksetastai (müfettişler/kontrol memurları) yazacakları için. Theoros olarak Hermesilokhos oğlu Hermesilokhos seçildi.

Aynı şekilde (bu kentlerde) kabul ettiler:

Eski kentte ikamet eden Kolophon'lular,	Teos'lular,
deniz kenarındaki Kolophon'lular,	Khios'lular,
Ephesos'lular,	Erytra'i'lular,
Priene'liler,	Phokaia'lular,
Samos'lular,	daha önceden Lebedios'lular olarak adlandırılan Ptolemaia'lular,
	Smyrna'lular.

Yorum: Bu yazıtta, kararı alan kentin ismi zikredilmemektedir. Str. 82'den sonraki satır günümüze kadar ulaşmamıştır. Str. 75 vdd. bu yetkili kentin vermiş olduğu kararı aynı şekilde kabul eden Ionia kentlerinin isimlerinin listesi verilmektedir. Bu listede, Ionia kentleri içerisinde sadece Miletos ve Klazomenai kentlerinin adları kayıptır. O. Kern, bu kentin Klazomenai'ya ait olduğunu önermektedir. Zira, str. 73'de geçen Hermesilokhos ismi, Klazomenai sikkeleri üzerinde görülmektedir⁴⁶⁹. Ayrıca str. 72'de geçen eksetastai (müfettişler/kontrol memurları) memuriyetliği Klazomenia'da bilinmekle birlikte Miletos

⁴⁶⁹ BMC Ionia 27 n° 87; Copenhagen Ionia n° 101.

kentinde bilinmemektedir. Ayrıca A. Wilhelm (1974 210 vdd.) ve Haussoullier (1902, 143–147) tarafından Kern'in bu önerisi desteklenmektedir.

Burada geçen Diomedon, Neaitos ve Menekrates *theoroi* ile tekrar karşılaşmamaktadır. Zira, söz konusu *theoroi* elçileri, Magnesia'lıların almış olduğu bu kararları sadece Ionia kentlerine götürmek ve onlara onaylatmakla görevlendirilmiş olmalıdırlar. Bununla birlikte, Teos'taki Dionysios *tekhnitai*'na gönderilen *theoroi* farklı kişilerdir⁴⁷⁰. Büyük olasılıkla, Magnesia'lıların yakın komşuları olan Ionia'lıların bu yazıtta (*str.* 62–65) almış oldukları kararın aksine, Magnesia'dan birkaç *teoroi* elçileri, Ionia'lıları tekrar ziyaret etmiş olmalıdırlar⁴⁷¹.

Klazomenia'lıların bu dekretinde, Magnesia'lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları yarışmayla ilgili karar ve bundan sonra yapılacak prosedürler hakkında detaylı bilgiler vermektedir. Bununla birlikte, Klazomenai'lıların kararında, Magnesia'lıların bu faaliyetlerini kabul etmelerinin nedenleri detaylı ve akıcı bir şekilde anlatılmıştır. Ayrıca bu dekret daha sonra Asya sili olarak adlandırılabilir şeyler için güzel bir emsal oluşturmaktadır (Rigsby 1996, 244). Özellikle Klazomenia'lıların, halk nezdinde *philotimia* kavramının anlamını ve önemini açıklamaları bakımından *str.* 47–66'daki pasaj hem alışılmadık hem de oldukça önemlidir.

Str. 14-16'da, Magnesia'lıların bu kararı almalarının nedenini özetlenmektedir.

Str. 19: *συνάναυτάω* için bk. Holleaux 1942, 142–143.

Str. 20: Bir kentin altın çelenkle taçlandırılması oldukça önemli bir onurdur. Nadirde olsa Magnesia arşivinde görülmektedir.

Str. 33–35: Diğer yazıtların genelinde, Magnesia'lılar kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos* olmasını kendilerinin tanrıdan birer talebi sonucunda verilmiş olduğu belirtilmektedir. Ancak bu satırlarda geçen pasajda, yarışmalar Magnesia'lıların istemesi sonucunda düzenlenmiştir. Kent ve egemenlik alanına verilen *hiera kai asylos* ise, tanrının buyruğu sonucunda verilmiştir.

Str. 40: *Aparkhe*: Tanrı veya tanrıça adına düzenlenmiş olan herhangi bir festivalde kurban sununması için sağlanan para (Perlman 2000, 47).

Str. 75 vdd.: Eski Yunanlılar nezdinde, Notion bağımsız bir kent olduğu halde Kolophon'un bir parçası olarak görülmüştür. Kolophon ve Notion kentini birbirinde ayırmak amacıyla, Notion'a "deniz kenarındaki Kolophon", "Yeni Kolophon" veya "Güneydeki Kolophon" adları verilmekteydi. Kolophon kentine ise, "Eski Kolophon" ya da "Kuzey'deki Kolophon" olarak ifade edilmekteydi⁴⁷².

3.1.1.9. Magnesia 9.

Teos'taki Dionysos Tekhnitai'nin Magnesia'lıların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları yarışmayı ve kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: 45. satırdan, bir alt blokun üzerinde.

Ölçüler:

Yayımlar: *I.Magnesia* n° 54; Rigsby 1996; n° 103.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208/207.

[-----]

⁴⁷⁰ *I.Magnesia*, n° 54 *str.* 4–5: Kharisios oğlu Pythodotos, Agaristos oğlu Epikuros, Pyronides oğlu Prytanis.

⁴⁷¹ Ayrıca krş. Rigsby 1996, 244.

⁴⁷² J. et L. Robert 1962²; Rigsby 1996, 245; Şahin 1998, 15; Flashar 1999, 431.

[------]τους
 [------ἀπεστάλκα]σιν προ-
 4 [σβευτὰς Πυθόδοτον Χαρισίου, Ἐπίκρουρον Ἀγαρίστου,
 [Πρύτανιν Πυρωνίδου, οἱ παρα]καλοῦ]σιν τὴν θυσί-
 α[ν τε ἀπο]δέξασθαι καὶ τὴν πανή]γυρον [καὶ τὸν ἀγῶν[α]
 ὄν τιθέασιν [Μάγνητες μουσικὸν καὶ] γυμνικὸν [καὶ ἵπ-
 8 πικὸν τῇ ἀρχ[ηγέτιδι τῆς πόλεως Ἄρτ]έμ[ιδι]
 Λευκοφρυηνῆι, ἀκο[λούθως] δὲ [καὶ αὐτοὶ διελέ]-
 χθησαν τοῖς ἐν τῷ [ψηφί]σ[ματι γεγρα]μμέ[νοις ἀ]πο-
 12 λογισάμενοι τὴν τ[ῆς θεᾶ]ς ἐπι[φά]νεια[ν καὶ]
 τὰς γεγενημένας ὑπ[ὸ Μα]γνή[των εὐχρησ]τ[ρίας εἰς]
 τοὺς Ἑλληνας, ἐφ' οἷς [ὁ θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς ἄσυλον] ἐθέσ-
 πισεν αὐτῶν εἶναι τῆ[ν πόλιν καὶ τὴν χώρ]αν καὶ
 16 λῶϊον καὶ ἄμεινον τ[οῖς σεβομένοις Ἀπό]λλωνά
 τε Πύθειον καὶ Ἄρτεμιν Λευκοφρυηνήν· [ὅπως] οὖν καὶ οἱ
 τεχνῖται φαίνονται, [κα]θότι πάτρι[ον] αὐτοῖς ἐστίν,
 ταῖς τοῦ θεοῦ μαντε[ῖαις ἀκολουθοῦντες καὶ]
 20 τὴν πᾶσαν ἀποδεικν[ύμενοι εὐνοίαν καὶ προ]-
 θυμίαν εἰς τὴν πόλιν [τὴν Μαγνήτων συντελοῦν]-
 τέες τε τοὺς ἀγῶνας [καὶ συμπομπεύοντες,]
 ἀγαθῇ τύχῃ δεδό[χθαι τῷ κοινῷ τῶν περὶ τὸν]
 Διόνυσον τεχνιτῶν [ἀποδέχεσθαι μὲν τὴν θυσίαν]
 24 καὶ τὰς ἐκεχειρίας καὶ τὸν ἀγῶνα ὄν] τιθ[έασιν Μά]-
 γνητες στεφανίτην ἰσοπ[ύθειον ἐπι]σωτ[ηρία καὶ ὑγι]-
 εῖαι καὶ ὁμονοῖαι τῶ[ν τεχνι]τῶν [καὶ τοῦ δήμου τοῦ
 Μαγνήτων, εἶναι δὲ αὐ[τῶν τὴν τε] πόλιν καὶ τὴ χώ-
 28 ραν ἱερὰν καὶ ἄσυλον κατὰ τὸν τοῦ θεοῦ χρησμόν·
 ἐπαιέσαι δὲ καὶ τὸν [δῆμον] τὸν Μαγνήτων καὶ στε-
 φανῶσαι στεφάνῳ τῷ [ἐκ] τοῦ νόμου ε[ὐ]σ[ε]βείας ἕνεκεν
 32 τῆς εἰς τὸ θεῖον, ἀνα[γγεῖ]λαι [δὲ] τὸν στέφανον ἐν μὲν
 τῇ πανηγύρει τῶν τεχνιτῶν τὴν ἀναγγελίαν ποιη-
 σαμένου τοῦ ἀγων[ο]θ[έ]του, ἐν δὲ [Μ]αγνησίαι ἐν τῷ
 ἀγῶνι τῷ γυμνικῷ [ἀποστ]έλλεσθαι καὶ θεωροὺς
 36 νῦν τε καὶ, εἰς τὸν [ἅπαντα] χρόνον ἐκ πάντων τῶν
 τεχνιτῶν τρεῖς, [δοῦναι δὲ] α[ὐ]τοῖς τοὺς μερι[σ]τὰ[ς]
 εἰς θυσίαν ὅσον [ἂν τάξι η] σύνοδος, οἱ δὲ χειροτονη-
 θέντες ἀφικόμενοι εἰς Μαγνησίαν μετεχέτωσαν
 40 τῆς πανηγύρεως καὶ συμπομπευέτωσαν [εἰς τε]
 τ[ο]ὺς ἀγῶνας καὶ τὴν θυσίαν· ἐ[παιέσαι δὲ τοὺς]
 πρέσβ[ε]ις Πυθό[δοτον Χαρισίου, Ἐπικό]υρον Ἀγαρίστου,
 Πρύτανιν Πυρω[νίδου] -----]
 . . νων[- -----]
 44 [- -----]
 [προ]θ[υ]μίας διετέλ[εσαν] -----]

[τ]ὸ κοινὸν τῶν περὶ τ[ὸν Διόνυσον -----]
 αὐτοῦς τῶν τεχ[ν]ιτ[ῶν] -----]
 48 τοὺς πρεσβευτὰς [- -----]

Çeviri:

Str. 3–36: (*Magnesia*’lılar) elçi olarak Kharisios oğlu Pythodotos’u, Agaristos oğlu Epikuros’u ve Pyronides oğlu Prytanis’i gönderdiler, onlar hem kurbana hem de *Magnesia*’lıların kentlerinin arkhegetis’i (kadın kurucusu) Artemis Leukophreye’ne adına düzenlemiş oldukları müzik, gymnasion, at yarışmasını ve panegyrios’u kabul etmemiz için davet ettiler, bizzat onlar tanrıçanın tezahürünü ve *Magnesia*’lılar tarafından Hellenlere yapılmış olan minnettarlıkları detaylıca anlatarak, kararda yazılanlar uyarınca konuştular, Delphoi’daki tanrı onların kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olduğu ve Apollon Pythios ve Artemis Leukophryene’e tapınan onlara bunun iyi ve hayırlı olduğu kehanetinde bulunduğu için; bu nedenle tekhnitai, gelenekleri olduğu için/üzere, tanrının kehanetlerine itaat ettikleri, *Magnesia*’lıların kentine karşı bütün iyi niyetini ve gayretini gösterdikleri, hem yarışmaları yerine getirdikleri hem de iştirak ettikleri bilinsin diye, hayırlara vesile olması dileğiyle Dionysos zanaatkarlar loncası karar versin, *Magnesia*’lıların demos’unun ve tekhnitai’in selameti, esenliği ve birliği için, *Magnesia*’lıların düzenlemiş olduğu pythia’ya eşit çelenk ödülü yarışma, ekekeiria ve kurban kabul edilsin, tanrının kehaneti uyarınca onların kent ve egemenlik alanı kutsal ve dokunulmaz olsun; *Magnesia*’lıların demos’u övülsün ve tanrıya kaşı dindarlıktan dolayı yasada var olan altın çelenkle taçlandırılınsin agonothes ilan etme görevini üstlenerek, tekhnitai’in panegyrios’unda, *Magnesia*’da ise gymnasion yarışmasında bu çelenk beyan edilsin; şimdi ve her zaman tekhnitai arasından üç kişi theoroi olarak gönderilsin.

Yorum: İÖ. III. yüzyıldan itibaren, Ionia-Hellespontos Dionysos zanaatkarlar loncası Teos kentinde ikamet etmeye başlamışlardır⁴⁷³. Ionia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai*’nın en az bir kent organizasyonu gibi politik bir yapıya ve statüye sahipti. Bu yazıtta anlaşıldığı üzere *tekhnitai*, –*Magnesia*’lıların demos’unun ve *tekhnitai*’in selameti, esenliği ve birliği– Teos’tan bağımsız olarak yönetilen bir kurumdur. Bunların kendi gelenekleri, yasaları (*str.* 29) ve tam kadrolu memurları vardır⁴⁷⁴. *Tekhnitai*’in başlıca melisi *koinon*’dur (*str.* 22)⁴⁷⁵. *Tekhnitai*’in her bir üyesi bu *koinon*’u oluşturmaktaydı. *Presbeutai*⁴⁷⁶ ve *theoroi* elçileri *tekhnitai*’in arasından seçilmekteydi (*str.* 35–36). *Tekhnitai*’in başlıca memurlarından birtanesi ise, *agonethetes* memuriyetidir. *Str.* 31–33: *Agonethetes*’in görevi, *Magnesia* demos’una bahşedilen çelenği *panegyrios* bayramı sırasında ilan etmektir. Bununla birlikte *agonethetes*’ler bir çeşit rahiplik görevini de üstlenmekteydiler⁴⁷⁷. *Str.* 36: *meristes*= haznedar, Dionysos *teknithai*’nın finansman memurlarından biridir⁴⁷⁸.

Magnesia’lıların Klazomenia’lılara (*Magnesia* n° 7) göndermiş oldukları *theoroi* elçileriyle Dionysos *teknithai*’na göndermiş oldukları elçilerle aynı değilerdir. Klazomenai dekretini aynı zamanda Teos’lar da kabul etmişlerdir. Bununla birlikte *Magnesia*’lılar, Dionysos

⁴⁷³ SEG II 580; Herrmann 1965, 102 dn. 105; Aneziri 2003, 375 vdd.; Stranger 2007, 247–272.

⁴⁷⁴ Daha fazla bilgi için Stranger 2007, 260 vd.

⁴⁷⁵ Ayrıca bk. Aneziri 2003, D10 *str.* 5; CIG 3068a *str.* 2.

⁴⁷⁶ *I. Magnesia* n° 89 *str.* 40; I.Cos n° 79 *str.* 10.

⁴⁷⁷ Bu konuyla ilgili daha detaylı bilgi için bk. Aneziri 2003, 128–132; Stranger 2007, 260 vdd.

⁴⁷⁸ Daha detaylı bilgi için bk. Aneziri 2003, 147.

tekhnitai'na Ionia kentlerinden ayrı olarak elçiler gönderme gerekliliği duymuş olmalıydılar. Zira *tekhnitai*, Teos ve diğer Ionia kentlerinden bağımsız olarak kendilerini yönetmekteydiler. Ayrıca onlar dinsel bir birliklerdi. Nitekim bu elçiler ikinci kez Dionysos *tekhnitai*'na gitmişlerdir. Bu Magnesia elçileri, *tekhnitai*'la birlikte bir kurban sunumunun yerine getirmek için gönderilmişlerdir⁴⁷⁹.

3.1.1.10. Magnesia 10.

Knidos'luların, Magnesia'luların Artemis Leukophryene adına düzenlemiş oldukları yarışmayı kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 208-İÖ. 206)

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım:

Ölçüler:

Yayınlar: *I.Magnesia* n° 56; *I.Knidos* n° 219; Wilhelm 1984, 154–155; Holleaux 1938a, 318; De Decker 1905, 162–163; Rigsby 1996; n° 105.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208-İÖ. 206.

- [ἔδοξε τῶι δάμωι γνῶμαι προστατᾶν·
[ἐπειδὴ Μ]άγνητες [εὖνοι ὄντες τῶι δά]-
[μωι διὰ π]ολλῶν ὑπ[αρχ]όντων οἰκείων
4 [ταῖς πόλ]ε[σ]ιν ποθ' αὐτάς, ἀποστείλαν-
[τε]ς ψ[άφ]ισμα καὶ τὸν αἰρημένον ἐπὶ τὰν
ἐπαγγ[ε]λίαν τοῦ ἀγῶνος Λάμπωνα Φανί-
[ο]υ τοῦ θεοῦ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρήσαντος
8 λῳῖον εἶμεν καὶ ἄμεινον τοῖς σεβομέ-
νοις Ἄρταμιν Λευκοφρ[υ]ανὰν καὶ τὰν
πόλιν αὐτῶν καὶ τὰν χώραν ἱερὰν καὶ
ἄσυλον νομίζουσιν, ἐσαφίσθαι αὐ[τοῖ]ς [τε]-
12 λεῖν τᾶι Ἄρτάμιτι τᾶι ἀρχαγ<έ>τιδ[ι τ]ᾶς
πόλιος αὐτῶν διὰ πέντε ἐτῶν θυσία[ν]
καὶ πανάγυριν καὶ ἐκεχειρίας κα[ὶ] ἀγ[ῶ]-
να στεφανίταν ἰσοπύ[θ]ιον γυμνικ[ὸν]
16 καὶ μουσικὸν καὶ ἵππικ[ό]ν, καὶ πα[ρα]καλεῦν]-
τι τὸν δᾶμον ἀποδέξασθαι καὶ συνα[ύ]-
ξειν τὰς ἐσαφισμένας ὑπ' αὐτῶ[ν] τ[ιμ]ᾶς
τᾶι θεᾶι, διελέγη δὲ καὶ ὁ ἀπ[ο]σταλεῖς]
20 [παρ' αὐ]τῶν μετὰ πάσας σπρου[δᾶς· ὅπως οὖν]
[φανερὸς ἦι ὁ] δᾶμος προαιρ[ε]ύμενος διὰ
παντὸς ποτὶ τὸ θεῖ[ον] εὐσ[εβ]εῖ[ν]. [καὶ Μάγνη]-
τας φίλους ὄντας α[ὔ]ξειν, [ἀγα]-
24 θᾶι τύχαι, δεδόχθαι τῶι δά[μωι ἐπαινέ]-
σαι Μάγνητας ἀρετᾶς ἔνεκε[ν καὶ εὐνοί]-

⁴⁷⁹ *I.Magnesia* n° 89. Bu yazıt, bir stelin üzerine yazılmıştır. 82.-84. satırlarda bu stelin Artemis Tapınağı'na dikilmesine karar verilmesine rağmen, *asylia* yazıtlarını yakınına *agoran*'ın güneybatısına dikilmiştir. Ancak yazıt içerisinde *asylia* hakkından bahsedilmemektedir. Ayrıca bu stel, farklı taş ustası tarafından oyulmuştur.

- ας καὶ ἀποδέξασθαι ἃ ἀξιοῦ[σιν ἀκολου]-
 θως τῶι τοῦ θεοῦ χρησμῶι· περὶ δὲ τῶν ἄ]-
 28 θλων καὶ τᾶν τιμᾶν ὅπως ἄρ[ωνται ἐς πάντα]
 τὸν χρόνον τοῖς νικῶσι τὸν ἀ[γῶνα ὃν τιθέα]-
 σι Μάγνητες καθάπερ τοῖς τ[ᾶ Πύθια νικῶσι]
 καὶ περὶ θεωρίας ὅπως ἀπ[ο]στ[έλλεται, οἱ]
 32 νομογράφοι περὶ τούτω[ν] εἰσα[γέτωσαν]
 ἐν τοῖς χρόνοις τοῖς ἐκ τ[ῶ]ν ν[όμων, Λάμπω]-
 να δὲ καλέσαι ἐπ[ὶ ξ]έν[ι]α εἰς τὸ δαμιορ]-
 γεῖον, πέμψαι δὲ αὐτῶ[ι] κα[ὶ ἐκέχειρα τοὺς]
 36 στραταγούς μετὰ τῶν παρ[ὸ] ἀμῶν τιμίων ἃ
 ἐπιτή[ι]δεια εἴμεν [δοκ]ε[ῖ].

Str. 2-3: De Decker. *Str.* 11: De Decker; ἀὐ[τοῖ]ς [τε]- Kern. *Str.* 12: APXΓATIA taş. *Str.* 22: Wilhelm, Holleaux; εὐσ[εβῶ]ς [Μάγνη]- Kern. *Str.* 26: Blümel; ἀξιοῦ[σιν Kern. *Str.* 28: ἄρ[ωνται De Decker; δο[θῆ] Wilhelm, Holleaux. *Str.* 35: ἐκέχειρα Holleaux. *Str.* 36-37: De Decker; τῶν π[ροστατᾶν ὅσα δοκεῖ] Kern.

Çeviri:

Str. 1–27: [*Prostates*’in dilekçesiyle halk meclisi karar verdi], [*mademki*] kentlerin pek çoğuyla var olan hısımlılıklarından/dostluklarından dolayı, [*demos*’a karşı iyi niyetler besleyen] Magnesia’lılar, bizlere yarışmanın ilan edilmesi için seçtikleri Phantias oğlu Lampon’u ve kararı gönderdiler, onların kent ve egemenlik alanını kutsal ve dokunulmaz olarak telaki eden onlara ve Artemis Leukophryene’ye tapınan/hürmet eden onlara, Delphoi’daki tanrı bunun iyi ve hayırlı olduğunu kehanet olarak beyan ettikten sonra, kentlerinin arkhegetis’i (kadın kurucusu) Artemis Leukophreye’ne adına her beş yılda bir kurban, panegyrios, ekekheiria (kutsal antlaşma) ve pythia’ya eşit çelenk ödülü yarışmaları, müzik, gymnasium ve at yarışmasını düzenlemeye karar vermiş oldukları için, tanrıça adına onlar tarafından karar verilmiş olan onurları demos’un da artırmasını ve kabul etmesini istediler, onlar tarafından gönderilmiş olan Lampon bütün gayretiyle konuştu. Bunun vasıtasıyla demos’un isteyerek tanrısız dindarlığa sahip olduğu ve Magnesia’lıların dostluklarını övdüğü bilinsin diye, hayırlara vesile olması dileğiyle, demos karar versin, fazileti ve erdeminden dolayı Magnesia’lıların övülmesine ve tanrının buyrultusu uyarınca istemiş oldukları şeylerin kabul edilmesine.

Yorum: Bu yazıtta da, bu kararı alan kentin ismi zikredilmemektedir. O. Kern’e göre, bu kararı alan kent bir Dor kentidir. *str.* 34-35’de, *damiourgeion*’da yabancı birinin misafir edilmesi nedeniyle buradaki kent kesinlikle Knidos’dur. Zira, Knidos’ta *damiourgos*⁴⁸⁰ eponym bir memuriyetlidir (ayrıca bk. *I.Knidos* n° 59 *str.* 7; 606 *str.* 7).

Str. 1–20: Magnesia’lıların bütün istekleri dile getirilmiştir. Ancak *str.* 24-27’de, Knidos kenti aldığı kararda, Magnesia’lıların isteklerini tekrarlama gerekliliği duymamışlardır. Yalnızca kısa bir özetle onların taleplerini kabul etmiştir “*tanrının buyrultusu uyarınca istemiş oldukları şeylerin kabul edilmesine*”. Bu istekler arasında, Magnesia’lıların kent ve

⁴⁸⁰ *Damiourgos* görevini üstlenen kişi, bizzat kenti temsil etmektedir, dini ve hukuki alanda yetkilidir (Daha fazla bilgi için bk. Veligianni-Terzi 1977).

egemenlik alanının *hiera kai asylos*'u da yer almış ve kent bu imtiyazı da tasvip etmiş olmalıdır.

Str. 6–7 ve *str.* 33–34'de, geçen *theoros* Phantias oğlu Lampon, aynı zamanda Rhodos'ta (*I.Magnesia* n° 55 *str.* 4–5) ve Kos'ta (*I.Magnesia* n° 57 *str.* 14–15) kendisine eşlik eden iki *theoroi* elçisiyle Diagoras ve Pytodemos ile birlikte görülmektedir. Ayrıca Phantias oğlu Lampon'la adı bilinmeyen bir kentte tekrar karşılaşılmaktadır (*I.Magnesia* n° 58 *str.* 3). Bu kentte, Lampon'a büyük ihtimal bu iki elçi (Diagoras ve Pytodemos) veya en azından biri eşlik etmiş olmalıdır.

3.1.1.11. Magnesia 11.

Kos'luların, Artemis Leukophryene adına düzenlemiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri
(yaklaşık İÖ. 208-İÖ.206)

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım:

Ölçüler:-

Yayımlar: *I.Magnesia* n° 57; Wilhelm 1901, 29–30; Wilhelm 1984, 155; Rigsby 1996, 106.

Tarih: yaklaşık İÖ. 208-İÖ. 206.

[----- ἐπειδὴ Μάγνητ[ες]
[----- φίλοι] καὶ οἰκ[εῖοι εἰ]-
σ[ι]ν.[-----] προαι-
4 ρεύμ[ενοι αὐξῆιν τὰς τιμὰς τᾶς] Ἀρτέμι-
τος τᾶ[ς Λευκοφρυανᾶς ψάφισμα] ἀ[πο]στει-
λαντες [καθότι ἐψαφισμένοι εἰσ]ῖν διὰ πέν-
τε ἐτέω[ν συντελεῖν θ]υσίαν καὶ πανάγ[υ]-
8 ριν καὶ ἐκ[εχειρίαν κα]ὶ ἀγῶνα μουσικόν]
τε καὶ γυμνικόν καὶ ἱππικόν ἰσοπυθίαι[ς τιμαῖς]
[π]αρακαλ[ε]ῦν[τι τὸ]ν δᾶμον μετέχειν τῶν
συντελευμέ[νω]ν καὶ ἀποδεξάμενον τὰ
12 ἀξιόμμενα συ[να]ύξῆιν τὰς ἐψαφισμένας
τιμὰς τᾶι θε[ῶι, δ]ιελέγεν δὲ καὶ τοὶ ἀπο-
στ[α]λέντε[ς] π[αρ'] αὐτῶν Λάμπων, Διαγό-
ρας, Πυ[θ]ό[δ]ημ[ο]ς ἐπελθόντες ἐπὶ τὰν βου-
16 λᾶν καὶ τὸν δᾶμ[ο]ν ἀκολουθῶς τοῖς ἐν τῶι
ψαφίσ[μα]τι γε[γρ]αμμένοις· ὅπως οὖν καὶ
ἀ τοῦ δάμου π[ρ]οαί[ρε]σις ἂν ἔχει ἐμ. παντὶ
καιρῶι [πο]τί τε [τὸ] θεῖον καὶ ποτὶ Μάγνητας
20 [φ]ανερὰ γίνητα[ι, τ]ύχαι τ[αῖ] ἀγαθᾶι δε[δ]ό-
[χθ]α[ι] ἀ[π]οκρί[νασθ]αι α[ὐ]τοῖς, ὅτι ὁ δᾶμος ἐν τε
τῶι πρότερον χρ[ό]νῳ τὰν πᾶσαν σπουδὰν
[καὶ προθυμ]ίαν ἐ[π]οιεῖτο ὑπερ ὧν ἐπέστει-
24 [λαν Μάγνητες κα]ὶ νῦν τὰν αὐτὰν αἴρεσι[ν]
[ἔχων ἀ]π[ο]δέχετ[αι] τὰν τε ἀσυλίαν καὶ τὸν
[ἀγῶνα καὶ τὰν θυσί]αν· ὅπως δὲ καὶ θεωρία καὶ

[θυσία ἀπ]οστέ[λλ]ηται τᾷ θεᾷ ὑπὲρ τοῦ δά[μ]ου,
 28 ἀ[ἐκ]κ[λη]σίᾳ ἀ[ί]ρε[ί]σθω θεωροὺς ἐκ πάντων τρεῖς. οἱ <δὲ ταμίαι>
 [ἐ]ν [ῶ]ι κα χ[ι]ρόνῳ συντελῶντι Μάγνητες τὰν
 [θυσίαν,] τελεύτων τοῖς αἶρεθεῖσι ἐπὶ μὲν
 32 θῶν. [τὸν εἰς πο. .ον ἀμερᾶν τριάκοντα
 [.c.5. τετ]αγμέν[ον· περὶ δὲ τῶν ἄθλων καὶ τᾶν
 τιμᾶν ὅπως [δο]θῆι τοῖς νικῶσιν τὸν ἀγῶ-
 να, οἱ ἄνδρες [οἰ] ἀίρε[εύμ]ενοι ἐπὶ τὰν διοί[κη]-
 36 [σιν] τᾶς πόλι[ος π]ρονο[είσθων] δὲ οἱ ἐκ τῶ[ν]
 παρ[.c.16. γ]ράψαντες εἰς
 [τοὺς νόμους· τοὺς δὲ παραγενο]μένους παρὰ
 Μαγνήτω[ν] κ[αλέσαι] ἐπὶ [ξέν]ια [ἐ]ἰς τὸ πρ[ο]-
 40 τανεῖο[ν.]

Str. 18: ΑΙΑΥΣΙΣ taş. Str. 28: <δὲ ταμίαι> Wilhelm; τρεῖς, οἱ [ἐ]ν Kern. Str. 30: Wilhelm;
 συν]τελεύτων Kern. Str. 31: Robert: θεωρ[ί]αν Kern. Str. 32: πο[ρεῖ]ον Robert.

Çeviri:

Str. 1–36: [- - - - - mademki Magnesia’lılar] [- - - - dost] ve hısımlardır [- - - -
 -], her beş yılda bir kurban, panegyrios, ekekheiria (kutsal antlaşma) ve pythia’ya
 eşit onurlarıyla ödüllü yarışmaları, müzik, gymnasium ve at yarışmasını
 düzenlemeye karar vermiş oldukları için, Artemis Leukophryene’nin onurlarının
 artırılmasını isteyen Magnesia’lılar kararı göndererek, düzenlemiş oldukları bu
 şeylere (bizim) demos’un katılmasını ve talep ettikleri şeyleri demos’un kabul
 etmesiyle tanrıça adına karar vermiş oldukları onurların artırılmasını istediler,
 onlar tarafından gönderilmiş olan Lampon, Diagoras ve Pythodemos danışma ve
 halk meclisine gelerek, kararda yazılmış olanlar uyarınca konuştular. Bütün her
 zaman tanrısaliğe karşı demos’un (büyük bir) isteğe sahip olduğu ve
 Magnesia’lılara karşı son derece iyi olduğu için, hayırlara vesile olması dileğiyle
 karar verilsin ve demos’un daha önceki zamanlarda Magnesia’lıların göndermiş
 olduğu bu şeyler hususunda bütün gayretini ve içtenliğini gösterdiği ve şimdi bunu
 isteyerek kurbanı, yarışmayı ve asyilia hakkını kabul ettiği yanıtı onlara verilsin.
 Demos adına tanrıça için bir theoroi heyeti ve kurbanın gönderilmesi için, ekklesia
 (yasama meclisi) bütün vatandaşlar arasından üç theoroi’u seçsin. Magnesia’lılar
 kurbanı düzenledikleri zaman içerisinde, tamias’lar kurban için seçilenlere üç yüz
 drakhme’yi versinler ve otuz günlük belirlenen yol ücretini temin etsinler.
 Yarışmayı kazananlara verildiği için ödüller ve onurlar hususunda seçilmiş olan
 insanlar kentin hazinesine bağışta bulunsunlar.

Yorum: O. Kern’e göre, Magnesia’lıların göndermiş olduğu theoroi, bir Dor kentini ziyaret etmişlerdir ve bu kent Kos olabilir. A. Wilhelm, Kos dekretlerinde yer alan bazı paralel deyimlerden örnekler göstererek bu kentin Kos olduğunu iddia etmektedir.

Yazıtın giriş kısmında, Artemis Leukophryene’nin tezahüründen, Delphoi Apollon’un kehanetinden ve asyilia hakkından söz edilmemektedir. Bununla birlikte, str. 25–26’da kentin “kurbanı, yarışmayı ve asyilia hakkını kabul ettiği” beyan edilmektedir. Burada geçen asyilia diğer yazıtlardanda rahatlıkla anlaşıldığı üzere, Magnesia’lıların kent ve egemenlik alanını kapsamaktadır.

Str. 28–33: Kos kentinin, Magnesia’lıların tanrıça adına düzenlemiş oldukları faaliyetleri kabul ettikten sonra, bu festivale katılmak için yapacakları prosedürlere değinilmektedir. Kentin aldığı karara göre, kurban sunumuna ve festile katılmaları için vatandaşlar arasından *ekklesia*, üç *theoroi* seçecektir. *Tamias*’lar, *theoroi* elçilerine götürecekleri kurban için üç yüz *drakhme* vereceklerdir. Ayrıca *theoroi* elçilerinin yol masraflarını (*poreion*) temin edeceklerdir.

Str. 32: Festivale katılacak olan *theoroi*’ın otuz günlük yol masrafından bahsedilmektedir. Bu da, on beş günlük gidiş ve on beş günlük dönüş hesaba katılmış olmalıdır.

3.1.1.12. Magnesia 12.

Laodiceia ad Lycus’luların Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia’lıların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos’unu kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 207-İÖ. 203)

Buluntu Yeri: Magnesia’da *agora*’nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: İki sütun (A ve B) üzerinde yer almaktadır, bu iki sütun arasında bazı harfler kayıptır. Yazıt şimdi Berlin’de yer almaktadır. Env. n° 59a ve 59b.

Ölçüler: Y. 0, 66m; G. 0, 77m; D. 0, 18m; Hy. 0,007–0, 01m.

Yayınlar: Holleaux 1938a, 326–327; Robert, *RPhil* n.s. 53 (1927), 98, 116; *I.Magnesia* n° 59; *SEG* IV 503; Rigsby 1996, n° 109; *I. Laodikeia am Lykos* n°...

Tarih: yaklaşık İÖ. 206.

A.

- [- - - - -] συν. . .
 [- - - - -] Ἀπόλλωνι καὶ
 [- - - - -] παρ’ ἡμῶ[ν]
 4 [- - - - -] τῆς θυσίας
 [- - - - -] συντελε[ί]ν .c.6. . ὑπὲρ τῆς σωτηρί-
 [ας - - - - -], διδόν[αι] δὲ καὶ εἰς [ἀπ]αρχὴν τῆι
 [θεᾶι - - - - -] ὅσων ἄν ὁ δῆμος τάξει, συντελ. . .
 8 [- - - - -] ?θυσίας καλέσαι τοὺς πρεσβευτὰς
 [εἰς τὸ πρυταν]ε[ί]ον [ί]να συνθύωσιν καὶ συνῶσι ἐν
 [—,] ἐπηγήσθαι δὲ καὶ τοῦ[ς] πρεσ[β]ευ-
 [τὰς τοὺς ἀ]ποστα[λ]έν[τ]ας παρ’ αὐτῶν ἐπὶ τ[ε] τῆι
 12 [πρὸς τὸ θεῖον] εὐσεβεία[ι] καὶ τῆ[ι] πε[ρὶ] τὴν πα[τ]ρί-
 [δα φιλοτιμί]αι· [ὑ]πάρχ[ε]ιν δὲ αὐτοῖς καὶ ἔφο[δο]ν πρὸς
 [τὸν δῆμον μετ]ὰ [τὰ ἱερά, [κα]ὶ εἶναι α[ὑ]τοῦ[ς] προ]οξέ[νους]
 [τοῦ ἡμετέρου] δήμου, στεφ[α]νοῦ[σ]θαι δὲ αὐτοὺς
 16 [καθ’] ἑ[καστον] ἐνιαυτὸν ἐν τῶι ἀγῶνι ᾧ συντ[ε]-
 [λοῦμεν] ἐν [τῶι μην]ὶ τῶι Ἀντιοχεῶνι χρυσῶι στε-
 [φάνωι εὐσεβείας] ἐν[εκεν καὶ εὐ]νοίας τῆς προ[δ]ος τῆν
 [Ἄρτεμιν τε καὶ τὸν δῆμ]ον ἡμῶν, περὶ δὲ [τ]ῆς ἀναγο-
 20 [ρεύσεως τοῦ στεφάνου] ἐπ[ι]μέλειαν ποιῆσθαι
 [τὸν ἀγωνοθέτην καὶ τοὺς πρυ]τάνεις καὶ τὸν
 [- - - - -]ς τὸν ταμί-
 [αν- - - - -]ατον . . .
 24 [- - - - -] δίδ[ο]σθαι, ἐλ[έ]σθαι]

[- - - - -]τι [ύ]πάρο[χ]ε[ιν]
 [- - - - -] ό δήμος ό Λαοδικέ-
 [ων - - - - -] στεφανοῖ τόν δήμον τόν Μαγνήτων χ[ρ]υσῶι
 28 [στεφάνωι - - - - -]σει. αὐ-
 [- - - - -] τήν πόλιν καί τή]ν χώραν τ[ῶ]ν
 [Μαγνήτων ἄσυλον - - - - -]
 [- - - - -] -θεω]ρούς
 [- - - - -]
 [- - - - -] δ.
B. [- - - - -]
 [. . . κ]αί νῦν.[ό δήμος ἀκούσας? παρὰ τῶν πρεσβευτῶν]
 [τ]ᾶ συννητημ[ένα Μάγνησιν ἀγαθὰ ὑπό τοῦ θεοῦ]
 4 ἦδεταί τε καί ν[- - - - -]
 των προθύμως [- - - - -] ὅσον]
 ἦι δυνατός ό δήμος ο[ὑ]θενός λειπόμενος]
 τῶν πρὸς δόξαν καί ἀ[ρετήν ἀμφοτέραις ταῖς]
 8 πόλεσιν ἀρμοζόντω[ν· τούς δὲ ἐξεταστάς]
 [τ]ούς ἐσομένους ἐπὶ ἱερέ[ως Πόλεωσ Ἰα]-
 τροκλείους, ἀναγράψα[ντας τὸ ψήφισμα]
 τότε καί τὸ παρὰ Μαγνή[των εἰς στήλην λευκοῦ]
 12 [λί]θ[ου,] ἦν στήσαι ἐν τῇ [ἀγορᾷ ἐν τῷ ἐπιφα]-
 νεστάτωι τόπωι, δοῦν[αι - - - - -]
 τε [πά]ντα τὰ . . . ἀξι[ούμενα - - - - -]
 . . εἰς τὸ ταμιεῖον ἀεὶ - - - [παρακαλέσαι δὲ τὸν δῆ]-
 16 μον τὸμ Μαγνήτων [καί παρ' αὐτοῖς ἀναγράψαι]
 τὸ ψή[φ]ισμα τοῦτο εἰς [στήλην λιθίνην, ἦν]
 στήσαι ἐν τῷ ἱερωῖ τῆ[ς Ἀρτέμιδος τῆς Λευκο]-
 φρουνηῆς, ἀναγρ[άψαι - - - - -] -τούς πρεσ]-
 20 βευτᾶς τὰς εἰς [- - - - -] ἐν τῷ ἀρ]-
 χείωι ἐτάγησαν. δ[- - - - -] ἀργυ]-
 ρίου. δίδοσ[θα]ι π[- - - - -]
 θεωροδόκον [- - - - -] ἠιρέθη - - - - -]
 24 Ἀπελλικ[ῶν]τος.
 κατὰ τὰ [αὐτὰ δὲ ἐψηφίσαντο·]
 Ἀντιοχεῖς [- - - - -]
 Εὐρωπεῖς[- - - - -]
 28 Ἀλινδεῖς [- - - - -]
 Πτολεμ[αι]εῖς πρὸς - - - - -]
 Κα[.c.6. .]ωι [- - - - -]

A. *str.* 8: ἄρχον]τας Robert; ΙΑΣ Kern. *Str.* 9: Robert; Πάνθ]ε[ο]ν Kern. *Str.* 11–13: Robert; τ[ή]ν ἐκκλη]σίαν δια τ[ή]ν εὐσέβεια]ν κ]αὶ τ[ή]ν πε[ρὶ] τήν πατρί]δα ἀρετή]ν· κ]αὶ Kern. *Str.* 17: Robert; ἐν Π[αν]θ[έ]ωι τῶι Α]ντιοχέωι χ. Kern. *Str.* 19: Ἀρτεμιν τε Rigsby. **B.** *str.* 2–3: Robert. *Str.* 6–10: Robert; *str.* 6: ὁ [Λαοδικέων - - -, *str.* 8: ἀρμοζόντω]ς - - -, *str.* 9: Πά?]-, *str.* 10: ἀναγράψαι Kern. *Str.* 11–12: Holleaux: στήλην|λι]θ[ί]νην, στήσαι Kern. *Str.* 16–17: Holleaux; - - - ἀναγράψαι, στήλην λιθίνην καὶ] Kern.

Yorum: O. Kern (*I.Magnesia* n° 59), bu kentin, Karia civarındaki Laodiceia *ad Lycus* olduğunu söylemektedir. *MAMA* VI n° 5 ve *I.Priene* n° 59'daki dekretlerle büyük bir benzerlik göstermektedir. Laodiceia dekreti oldukça uzun bir yazıttır. Ancak yazıtın büyük bir kısmı kayıptır.

3.1.1.13. Magnesia 13.

Pisidia Antiokheia'luların (?) Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia'luların kent ile egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 207-İÖ. 203)

Buluntu Yeri: Magnesia'da *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: Mermer stel (B. *str.* 8-10). Yazıtın büyük ve önemli kısımları kötü bir şekilde tahrip olmuştur. Metin iki sütun (A ve B sütunları) üzerinde yer almaktadır.

Ölçüler: -

Yayınlar: Wilhem 1901, 30; Wilhelm 1984, 155; Oguse 1929, 129-140; 148-150; Holleaux 1938a, 320-321; Robert 1927, 116-117; *I.Magnesia* n° 79 + 80; *SEG* IV 505; Rigsby 1996, n° 125.

Tarih: yaklaşık İÖ. 207-İÖ. 203.

- A. [------]
- [ἐπειδὴ Μαγνήτων τῶν ἀπὸ Μαιάνδ]ρου ὁ δῆμος [τοῦ θεοῦ]
[τοῦ ἐν Δελφοῖς χρήσαντος λώϊον εἶναι καὶ ἄμεινον τ]οῖς σεβομένοις
[Ἄ]ρτεμ[ι]ν
- 4 [Λευκοφρυηνὴν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰε]ρὰν καὶ ἄσυλον ε[ἶ]ν[α] νομί-
[ζουσιν, ἐψήφισται συντελεῖν .c.5. τῆ] ἀρχηγέτιδι τῆς [πό]λε[ως]
[Ἄρτέμ]ιδι Λευκοφρυηνῆι διὰ πέντε ἐτῶν θυσίαν κα[ὶ] πανήγυριν κα[ὶ] ἐκεχειρί-
[αν καὶ ἀγῶνα στεφανίτην ἰσοπύθιον μουσικὸν κα]ὶ γυμ[ν]ικὸν καὶ ἰπ[πικόν],
8 [δικαίαν ἀποδιδούς χάριν τῆι εὐεργέτιδι, καὶ] πρὸς ἡμᾶς πρεσβε[υτὰς Λυκο]-
[μήδην Λυκομήδου τοῦ .c.4. ου, Δημήτριον Δημο]φῶντος, Διονύσα[ρχον Ἀνα]-
[ξαγόρου ἀπέσταλκεν, ὅπως ----- τὰς γεγενημένας τοῖς [Μά]γν[η]-
[σιν παρὰ τοῦ θεοῦ μαντείας --- ἀ]πολογίσωντα[ι] καὶ τὸν ἡμέτερον.
12 [δῆμον ----- παρακαλέσωσι] συναύξειν τὰς ἐ[ψ]ηφ[ι]σμέ[ν]ας
[τιμὰς τῆι θεῶι, καὶ ἐπακλουθοῦντα το]ῖς [ἀξίου]μένοις ἀκόλο[υ]θα πρᾶξιαι
[ταῖς τοῦ θεοῦ μαντείας καὶ χαριεῖσθ]αι τ[ὸν] δῆ[μον] αὐτῶν, διελ[έ]γησαν
δὲ κ]αὶ
[------] τῆς σ[υ]γγενείας καὶ περὶ τ[ῶ]ν παρὰ . επ.
16 [------τ]οῖς γεγραμμένοις φιλοτιμίας ο[ὕ]θεν ἐλ[λεί]-
[ποντες ---- δὲ τὸν ἡμέτε]ρον δῆμον τὰς τε τοῦ Ἀπό[λλων]ος μαν[τ]ε[ί]-
[ας -----] τιμὰς συν[α]ύξοντα ἐμ π[α]ντὶ [κα]ιρῶι
[------] ὄν Μαγν[ή]τ[ων] ἀποδέξασθα[ι] τὴν κ[α]θιέρωσιν τῆς
20 [------] παν[ή]γυρι[ν] καὶ τὴν ἐκεχειρίαν κα[ὶ] τ[ὸν] ἀγῶνα
[------] κατ[ὰ] τῆ[ν] σ[υ]γγέν[ε]ϊαν τὴν ὑ[π]ά[ρ]χουσα[ν]
[------] τ. τ[- - - ἀγ]αθῆι τύχηι δε[δ]όχθαι τῆι β[ο]υ[λ]ῆι
[ἀποδέχεσθαι μὲν τὰ ἀξιόμ]ενα ὑπὸ Μ[α]γ[ν]ῆτ[ων] ἐπὶ σωτη[ρί]αι τῶν τ[ε] [Μ]αγνή-
24 [των -----] π [- - -] πόλιν. ὁ δ[ῆ]μος τῶν Μαγ-

- [νήτων ----- ἀμφοτέρων τῶν πόλεων και τὴν [π]ό-
 [- -----]ε[- ---- τῆς Ἀρτέμιδος [τ]ῆς [Λευκ]ο[φρουνη]ς
 [- ----- το]ὺς θεοὺς [εὐ]σεβ[- -----]
- 28 [- -----]ς τὸν ε ορ οἰς
 [- -----]ρι . . , κα[λ]έ[σ]αι τ[οῦ]ς δ[ὲ]
 [- -----]ιτ ca.16 πο . . η
 [- -----]οσ . ca. 6 . δ . ca. 4 . δίδο[σθαι] δὲ κα[ί]ι
- 32 [- -----]εω[ca. 8 ἀ]μ[ε]ιβο . ca. 6
 με[- -----]ε ca. 14 ηδo . . ca. 8 . . .
 [- -----]χ . ca. 4 . να . . . ca.14 . . . τὸ[ν] δῆ[μον] . ca.6 . . .
 [- -----]ε . . κλ[. . . . ca.12 δεδό]χθαι [. . ca. 8 . . .]
- 36 [- ----- Διον]υσ[ί]ο[ις ἀνακηρύσσει]σθαι τὸμ [. ca. 7 . .]
 [- -----]νον τῆι . . λ . . ca. 11 . ται [το]ῖς θεω[ροῖς]
 [Μαγν]ήτων [κ]αὶ ἐ[π]αγγ[έ]λλοντες [- -----]
 εἰς] Μαγν[η]σίαν . ca. 5 . ε[- -----]
- 40 [- -]ρ . ακ . . σι[ca.11 Ἀρτέ]μιδι [- -----]
 [- - -]ρι ca. 14 ο[- -----]
 [- -----]
- B.** [- -----]
 ἀκο[υσ]αντ . . <τῶν> πρεσβευτῶν τοὺς ἀ[π]ο[λο]γισμοὺς? καὶ τὰ συνηνημένα
 Μάγνησιν]
 ἀγαθὰ ὑ[πὸ] τ[οῦ] θεοῦ ἤδεταί τε κ[α]ὶ προ[- -----]
 4 τοῦ]ς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας καὶ εἰς τὸ [λ]ο[ι]π[ὸ]ν [- ----- -οὐδενός]
 ἀ[πο]στήσ[ε]ται τ[ῶν] πρὸς . υ[. . . ὑ]πὸ? τούτων [- -----]
 [διατ]ε[ιν]όντων? τ[ο]ὺς δὲ [στρατ]ηγούς [μετ]ὰ τ[ῶν] γραμματέων ἐπιμέλειαν
 ποι[-
 ἴ]σασθαι, ὅπως ἀ[ντι]γραφῆ τὸ [ψή]φισμα[α] τοῦτ[ό] τε καὶ [τὸ] παρὰ Μαγνήτων
 εἰς σ]τή-
- 8 λην μαρμαρ[ίνην] καὶ στ[αθ]ῆι ἢ σ]τήλη[ι] τῆς [ἀγ]ορᾶς ἐν [τῶ] ἐπιφανεστάτῳ
 τόπ]ω,
 ἀξιῶσα[ι] δὲ [κ]α[ί] τὸν Μαγ[ν]ήτων [δ]ῆμον ἀνα[γ]ράψαι κα[ί] παρ' αὐτοῖς
 τὸ ψήφισμα] τοῦ-
 το εἰς στήλ[ην] [μ]αρμαρ[ίνην] καὶ στήσαι ἐν τῶ[ι] ἰερῶ[ι] τῆς Ἀρτέμιδος
 τῆς Λευκοφρου-
 ην[ῆ]ς, ἴν[α] φαν[ε]ρὸν ᾗ[ι] πᾶσ[ιν,] ὅτι [ὁ] δῆ[μος] ἡμῶ[ν] εὐσεβῶς κ[αὶ] φιλ[οδ]ό-
 [ξως πρὸς τοὺς]
- 12 θ[εοῦ]ς ἔχων διατ[ηρ]εῖ τῆ[ν] τε συγγ[έ]νειαν καὶ τὴν οἰκ[ε]ι[ό]τητα [κ]α[ί] φι[λίαν] τὴν
 ὑ]πάρχου-
 σ[αν] τῆ[ι] πόλει [τῶν] Ἀντ[ιοχ]έων [π]ρὸς [τῆ]ν πόλιν τὴν [Μ]αγνήτων τ[ο]ὺς
 δὲ ἱερεῖς καὶ τὰς
 ἱερεῖ[ας] ἀνο[ί]ξαι τοὺς να[οὺς] καὶ εὐξασθαι καὶ Μάγνησιν . . .]σχηνται [- -]
 εἰς τὸ[ν] ἀε[ί] [χρ]όνον καὶ [γίνε]σθ[α]ι κοιν[ῆ]ι πάντα τὰ ἀγαθὰ Ἀ[ντιοχεῦ]σίν
 τε καὶ Μάγνη-
- 16 σιν, ἀφ[ιέ]ναι δὲ [κ]αὶ [τ]οὺς [π]αῖδ[ας] κ[α]ὶ τ[ὰ]ς παῖδας ἐκ τῶ[ν] μ[α]θημάτων
 ἐ]ν τῆιδε τῆι

- ήμέ[ρ]αι, ποιεῖν δὲ [τ]ὸ [αὐτὸ] τοῦτ[ο ε]ἰς τ[ὸ λοι]πὸν, ὅτα[ν ὑποδεχόμεθα]
 παρὰ Μαγνήτ[ω]ν
 τ[ὸ]ν θεωρο[ν] τὸν α[ὐτῶν,] τοὺς [δὲ] στρα[τηγ]οὺς καὶ βουλ[ευτὰς μετὰ] τε τῶν
 γραμα-
 τέων [κ]αὶ τοῦ ἑξε[τα]στ[οῦ] κατὰ μῆ[να] θύσασ[θ]αι τοῖς Θε[σ]μ[οφό]ροις
 καὶ Ἀρτέμι-
 20 δι Σωτειρ[αι κ]αὶ Ἀρτέμ[ιδι Λε]υκ[οφ]ρ[υην]ῆι· καλέ[σ]αι δὲ [καὶ εἰς τὴν κοι]ν[ὴν]
 ἑστίαν τοῦς
 π[α]ρὰ Μαγνήτ[ων] [θεωρο]ύ[ς], ὅπ[ω]ς π[ρ]ῶτ[οι] μετὰσ[χωσι] θυσίας μετὰ
 τούτων, τοὺς
 δ[ὲ] τ[α]μίας εἰς τὴν θ[υ]σίαν [τὰ μὲ]ν ἰ[ε]ρεῖα χορηγ[ῆ]σ[αι] ξένια δὲ δοῦναι ὅσα
 τοῖς ἄλλοις]
 πρεσβ[ευτ]αῖς [δίδοται] δραχμ[ὰς] τ[ρι]άκ[ον]τα. ἀπεδε[ίχθη] θεωροδόκ[ος Φ]ι-
 λ[ί]νος
 24 Δ[η]μέ[ου].]

A: str. 2–6, 8: başlangıçlarını Oguse şüpheli bulmaktadır. Str. 4: Robert; Str. 7: [ἀγῶνα στεφανίτην ἰσοπύθιον] Robert. Str. 8–9: πρεσβε[υτὰς] Λυκομήδην Λυκομήδου τοῦ . . . ου, Δημήτριον Δημοφώντος, Robert. Str. 12–14: Robert. Str. 23: Robert.

B: str. 2: başlangıç Robert; [ὑπακ[υ]σαντ . . (τῶν)] Kern; ἀ[π]ο[λογο]ισμοὺς? Holleaux; satırın sonu Robert; - - - πάντα τὰ Kern. str. 5: τ[ῶν] Holleaux; τ[οῦ] Kern. Str. 6'nın başlangıcı Holleaux. Str. 7'nin sonu Robert; καὶ [ἀναγρᾶφῆι εἰς Holleaux. Str. 9: παρ'αὐτοῖς Wilhelm, Holleaux; [- - - ψήφισμα καὶ] Kern. Str. 16: ΤΟΥΣ ταῦ. Str. 17: ὑποδεχόμεθα Holleaux. Str. 21: Holleaux; τῶν θυσιῶν] τούτων Kern. Str. 22: [τὰ μὲ]ν ἰ[ε]ρεῖα Holleaux; . . . νη. ρεῖα Kern. Str. 22–23: Holleaux; - - - δοῦναι τοῖς] π. [ξένια] δ. Kern.

Çeviri:

A. str. 1–16: [- - - - -] [- - - - - *mademki Maiandros üzerindeki Magnesia'luların demos'u [onların kent ve egemenlik alanının] kutsal ve dokunulmaz olduğunu telaki eden onlara ve Artemis [Leukophryene'ye] tapınan/hürmet eden onlara, [Delphoi'daki tanrı bunun iyi ve hayırlı olduğunu kehanet olarak beyan ettikten sonra], [demos, hayırhahlarına minnetarlıklarını adil bir şekilde karşılığını vermek için] [her beş yılda bir kurban], panegyrios, ekekheiria ve [pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmaları, müzik,] gymnasium ve at yarışmasını kentlerinin arkhegetis'i (kadın kurucusu) [Artemis Leukophryene adına - - - - - düzenlemeye karar vermişti], Magnesia'lulara [- - - tanrının buyrultusu uyarınca,] (bizzat onlar gelerek) yapmış oldukları şeyleri detaylıca konuşmak ve [tanrıça adına] karar vermiş oldukları [onurları] bizlerin [demos'unu] artırmasını ve (kabul etmesini) [istedikleri için]; [çünkü] onların isteklerine (bizim demos'un) [eşlik etmesiyle tanrının buyrultularını] yerine getireceklerdi ve bizlerin demos'u memnun edilecekti], bizlere elçi olarak Lyko[medes oğlu Lykomedes'i, Demo]phon oğlu [Demetrius'u], Ana[ksagoras] oğlu Dionysarkhos'u (gönderdiler), [- - - - -] hısımlılık (syngeneia) ve [- - - - -] yazılmış şeyler (uyarınca) onlar konuştular.*

B. str. 6–20: Bu kararın hem de Magnesia'lular tarafından alınmış olan kararın mermer bir stelle yazılması ve agora'da herkesin görebileceği bir yere bu stelin dikilmesiyle grammateus'larla birlikte strategos'lar ilgilensinler, bizim demos'un Magnesia'luların kentiyile Antiokhia'luların kenti arasında var olan dostluğu, son derece iyi olan ilişkileri ve akrabalığı koruduğunu ve bizlerin demos'unun

tanrılara karşı dindarlık ve ünseverliğe sahip olduğunu bütün herkes görsün diye, Magnesia'lıların demos'u talep ettiği için, onlar için bu karar mermer bir stelle yazılsın ve Artemis Leukophryene tapınağında dikilsin. Rahipler ve rahibeler tapınakları açsınlar ve dua etsinler, Magnesia'lılara . . . bütün her zaman Antiokheia'lılar ve Magnesia'lılar arasında ortaklaşa bütün iyi şeylerin olduğunu, eğitimde kız ve erkek çocuklar bu günde serbest bırakılsınlar, Magnesia'lılardan bir theoros kabul ettiğimizde, ilerleyen zamanda da bu şeyi yapısın. Strategos'lar, encümen üyeleri, grammateus'lar ve eksetastes ile birlikte bu ayda Thesmophoroi, Artemis Soteira ve Artemis Leukophryene'ye kurban kesinler.

Yorum: L. Robert (*RPhil.* 116–117), iki sütun üzerinde yer alan bu yazıtın tek bir dekrete ait olduğunu söylemektedir. Meclisin Magnesia'lıların bu faaliyetlerini onayladığı *a* sütunuyla kutlamalarla ilgili *b* sütunu arasında oldukça az bir yer olduğu için, bu iki sütun üzerinde yer alan metnin tek bir dekrete ait olması mümkün görülmektedir⁴⁸¹.

Str. 8–9: burada geçen elçiler (*presbeutai*) Lykomedes, Demetrios ve Dionysarkhos Antiokheia olarak adlandırılan bir diğer kentte de karşımıza çıkmaktadırlar⁴⁸². Bu iki kentte, Antiokheia olarak adlandırılmaktadır⁴⁸³. O. Kern, bu kentlerin Pisidia Antiokheia olabileceğini önermektedir⁴⁸⁴. Ayrıca bu elçilerin lideri olan Lykomedes, Attalos'a gönderilenle aynı kişi olabilir (Kern, *I. Magnesia*, n° 21 *str.* 3–4).

Str. 12 vdd.: Bu kent, Magnesia'lıların tanrıça adına düzenlemiş oldukları bu faaliyetlerini büyük bir coşku ve içtenlikle kabul etmişlerdir. Bu dekrette belirtildiği gibi Magnesia ve Antiokheia kenti arasında yakın bir münasebet söz konusu olmalıdır. Özellikle, tanrıça adına düzenlemiş oldukları yarışmaları ve festivali ilan etmek için Magnesia'dan gelecek olan daha sonraki *theoroi* kenti ziyaret ettikleri sırada, kentin rahip ve rahibelerin tapınakların kapılarını açması ve resmi tatil ilan edilmesi bunun güzel bir göstergesidir. Ayrıca Magnesia'lılar içinde oldukça önemli bir onurdur. Eğer bu kent Pisidia Antiokheia ise, bu iki kentin birbirleriyle olan iyi ilişkilerinde, Pisidia Antiokheia kenti koloni kurarken, Magnesia'lıların onlara yardım etmesi büyük bir etken olmuş olabilir⁴⁸⁵.

3.1.1.14. Magnesia 14.

Tralleis'lilerin Artemis Leukophryene adına düzenlenmiş olan yarışmayı ve Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanının hiera kai asylos'unu kabul etmeleri

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım:

Ölçüler:-

Yayımlar: Wilhelm 1901, 30; Wilhelm 1984, 155; Holleaux 1938a, 322–323, 330; De Decker 1905, 164–166; Robert 1929, 122 n. 1; *I. Magnesia* n° 85; *I. Tralleis* n° 21; *SEG IV* 507; Rigsby 1996; n° 129.

Tarih: yaklaşık İÖ. 207/206 yılı ya da İÖ. 188'den sonra.

⁴⁸¹ Rigsby 1996, 272.

⁴⁸² *I. Magnesia* n° 81 *str.* 1–2. Bu kentin neresi olduğu belli değildir. 12 satırdan oluşan kısa bir dekrettir, 6.-12. satırları oldukça tahrip görmüştür. Yarışmalarla ilgili kısımlar günümüze kadar gelirken, *asylia* ile ilgili kısımlar günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu yazıtın 7. satırında Smision ayı geçmektedir. Bu ay, Magnesia'da da bilinmektedir (Rigsby 1996, 273).

⁴⁸³ *I. Magnesia* n° 54=*Magnesia* 9 b. *str.* 13 ve 15. *I. Magnesia*, n° 81 *str.* 12.

⁴⁸⁴ Daha fazla bilgi için bk. Robert, Laodicée, 330.

⁴⁸⁵ Strabon (XII. 8. 14 c. 577) Antiokheia kenti, vaktiyle Maiandros Irmağı yakınında oturmuş olan Magnet'ler tarafından iskan edilmiştir. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 272.

πα[ρὰ Τ]ραλλιανῶν·

- [ἔδοξε τῶι δήμῳ· στρατηγῶν γν]ώμη Διοκλείους, Ποσιδέου, Ἀριστέου, Οὐλιάδου, Π[- -]
- [— Χα]ρίνου [γ]ραμμ[α]τέω[ς] δή[μ]ου· ἐπειδὴ Μάγνητε[ς] φίλοι καὶ ἀστυγέι-
τονες ὄντες τοῦ δήμου τοῦ]
- 4 [Τραλλιανῶν π]ολλὰς ἀποδείξεις ἐμ πᾶσι τοῖς καιροῖς σπουδῆς καὶ ἐκτενεῖα[ς]
εποίησαν, καὶ ἐν τῶι παρόντι]
- [ἀκολουθοῦντες τῆ]ι τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος μαντεῖαι κατὰ πενταετηρίδα τῆ
ἀρχηγέτ[ιδι τῆς πόλεως Ἀρτέμιδι]
- [Λευκοφρουη]νῆι θυσίαν τε καὶ πανήγυριν καὶ ἀγῶνα στεφανίτην ἰσοπύθιον
γυμν[ικὸν ἵππικὸν μουσικὸν]
- [πε]ποι[ήκ]ασιν καὶ πρὸς ἡμᾶς ψήφισμά τε καὶ πρεσβευτὴν Νικόδημ[ο]ν
Μανδροκλ[εῖους πέμψαντες, ἔτι δὲ Νικό]-
- 8 [δη]μόν [τ]ε Μανδροκλείους νεώτερον καὶ Ἰσαγόραν Διαγόρου τοῦ Διαγόρου
τοὺς παραγ[ενομένους θεωροὺς σὺν αὐτῶι, ἀξιοῦ]-
- [σι σ]υναύξειν τὰς ἐψηφισμένας τῆι θεᾷ τιμᾶς] ἀκολουθῶς τῶι τοῦ θεοῦ
χρησμῶι, καὶ οἱ θεωροὶ ἐ]-
- [πελ]θόντες ἐπὶ τὸν δῆμον διελέγησαν ἀξίως τῆς τε Ἀρτέμιδος τῆς Λευκοφρουη-
νῆς καὶ [τοῦ αὐτῶν καὶ τοῦ ἡ]-
- [μ]ετέρου δήμου πᾶσαν σπουδὴν καὶ φιλοτιμίαν εἰσενεγκάμενοι καὶ τὴν
ἀναστροφὴν ποιησάμενοι μετὰ πάσης
- 12 [εὐκο]σμίας· ὅπ[ω]ς οὖν καὶ ἡ τοῦ [δή]μου πρὸς τε τ[ῆ]ν θεὰν ὀσιότης τε καὶ
σπουδὴ ἔγδηλ[ος γένηται καὶ ἡ πρὸς]
- [Μ]άγνητας ὑπάρχουσα ἐκ παλ[αι]ῶν χρόνων εὐνοιά τε καὶ φιλία πολλαπλα-
σιόνως [πᾶσι φαίνεται ἀκολου]-
- θως τῆι ἀμφοτέρων τῶν πόλε[ων φιλοτι]μίαι vacat τύχη ἀγαθῆι δεδόχθαι
ἐπηνῆσθαι τε τὸ[ν Μαγνήτων δῆμον]
- [ἐ]πὶ τῆι καλοκαγοθίαι καὶ τῆι [πρὸς] τὴν Ἀρτεμιν τὴν Λευκοφρουηνὴν καὶ τοὺς
ἄλλο[υς θεοὺς εὐσεβεῖαι]
- 16 τε καὶ σπουδῆι καὶ τῆι πρὸς τὴν ἡμετέραν καὶ τοὺς Ἕλληνας εὐνοῖαι καὶ
ἀ[ποδέξασθαι τὴν τε]
- θυσίαν καὶ τὴν πανήγυριν καὶ τοὺς ἀγῶνας ἰσοπυθίους καθότι ἐπηγγέλκασιν
[οἱ θεωροὶ καὶ]
- τὴν ἀσυλίαν καὶ τὴν καθιέρωσιν τῆς πόλεως καὶ τῆς χώ[ρ]ας αὐτῶν κατὰ τὴν
[τοῦ θεοῦ μαντεῖαν,]
- [ὑπ]άρχειν δὲ τοῖς νικῶσιν τῶν πολιτῶν ἄθλά τε καὶ σιτηρέσια καὶ τᾶλλα τίμια
ὄ[σαπερ καὶ τοῖς νικῶσι]
- 20 τοὺς ἰσοπυθίους ἀγῶνας ὑπάρχει, ἐπηνῆσθαι δὲ καὶ Νικόδημον καὶ Ἰσαγόρα[ν
καὶ Νικόδημον τοὺς ἥκοντας]
- πα[ρ'] αὐτῶν ἄνδρας ἐπὶ τε τῆι καλοκαγαθ[ί]αι καὶ τῆι πρὸς τὴν πατρίδα
σπουδῆι κα[ὶ δοθῆναι ἐκ τῶν πόρων]
- ὑπὸ τῶν ταμιῶν εἰς ἀπαρχὴν τῆι θεᾷ δραχμᾶς ἑκατόν, πεμφθῆναι δὲ τοῖς
θεωροῖς κα[ὶ ξένια τὰ ἐκ τῶν νόμων,]
- [κληθ]ῆναι δὲ αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὴν κοινὴν ἐστίαν τοῦ δήμου· κατασκευασθῆναι
δὲ καὶ φ[ιάλην ἀπὸ δραχμῶν]

- 24 [.....c.15.....]ακοσίων ἦγ καὶ ἀναθέτωσαν οἱ ἀποσταλησόμενοι ὑπὸ τ[ῆ]ς πόλεως θεωροὶ [εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἀρτέμιδος]
[τῆς Λευκοφρουηνῆ]ς ἐπιγράψαντες ὅτι ὁ δῆμος ὁ Τραλλιανῶν Ἀρτέμιδι Λευκοφρου[ηνῆ]ι ἀνέθηκεν]
[.....c.31..... ἡ εἰς τὴν θεὰν εὐσέ[βε]ια καὶ ἡ πρὸς Μάγνητας εὐ[νοια - - -]
[- - - - - δοῦναι τοῖς] θεωρ[οῖ]ς ἀπαρχὴν δραχμὰ[ς - - - - -]

De Decer'in metni: *Str.* 2–3: Robert; ὑπάρχοντες | τῆς πόλεως Kern. *Str.* 3: [Χα?]ρίνου Poljakov. *Str.* 4–5: πεποιήνται | καὶ νῦν ἐπὶ τῆ]ι Kern; πεπ. καὶ νῦν ἀ|κολουθοῦντες τῆ]ι Holleaux. *Str.* 5: sonu αὐτῶν Ἀρτ.] Kern. *Str.* 9: ο[ἰ] θεωροὶ| Holleaux; ο[ἴ]υτοι Kern. *Str.* 13: ἐ[παύ]ξεται ἄ. Holleaux. *Str.* 16: καὶ [φιλοτιμίαι, δεδέχθαι τε τὴν] Kern. *Str.* 17: Holleaux; [τὴν ἐκεχειρίαν καὶ] Kern; [οἰ θ., εἶναι δὲ] De Decer. *Str.* 19: ο[ἴ]α καὶ εἰς] Kern. *Str.* 20: Kern; Ἰσαγόραν [τ]οῦ[ς] παραγεγεννημένου] De Decer. *Str.* 24–25: Holleaux.

Çeviri:

Str. 1–22: *Strategos'lar Diokles'in, Posideos'un, Aristeas'in, Ouliades'in ve demos'un grammeteus [NN]'nun dilekçesiyle, Tralleis'lerin demos'u karar verdi. Mademki Tralleis'lerin demos'unun dostları ve komşuları olan Magnesia'lılar, bütün zaman içerisinde birçok kez ispatlayarak şevk ve gayretlerini [gösterdiler, bu nedenle] Apollon Pythia'nın kehaneti/buyrultusu uyarınca [kentlerinin] arkhegetis'i (kadın kurucusu) [Artemis Leukophryene] adına her beş yılda bir kurban, panegyris, ve pythia'ya eşit çelenk ödülü yarışmayı, gymnasium, [müzik ve at yarışmasını] düzenlemişlerdir, kararı ve elçi olarak Mandrokles oğlu Nikodemos'u, onunla birlikte theoroi olarak gelen Diagoras oğlu Diagoras'ın oğlu Isagoras'ı ve Mandrokles'in genç oğlu Nikodemos'u bizlere göndererek, tanrının buyrultusu uyarınca tanrıça adına karar vermiş oldukları onurların artırılmasını istediler, theoroi demos'un huzuruna gelerek takdire şayan bir şekilde Artemis Leukophryene, bizzat kendi demos'u ve bizlerin demos'u hakkında, bütün gayreti ve ünseverliliğini arz ederek ve alçak gönüllükleriyle birlikte tekrar tekrar üstüne basarak konuştular. O halde demos'un tanrıya karşı dindarlığı ve şevki/gayreti aşikar bir şekilde sahip olduğunu ve her iki kentin birbirine karşı ünseverliliği uyarınca, demos'un Magnesia'lılarla çok eski zamandan beri sık sık var olan iyi niyetini ve dostluğunu bütün herkes bilsin diye, hayırlara vesile olması dileğiyle (demos) karar versin, asaletinden, Artemis Leukophryene'ye ve diğer tanrılara karşı olan dindarlıkları ve şevklerinden, bizim kentimize ve Hellen'lere karşı iyi niyetlerinden dolayı Magnesia'lıların demos'u övülsün, theoroi'ın beyan ettikleri pythia'ya eşit yarışmaların, panegyris ve kurban kabul edilsin, tanrının buyrultusu uyarınca onların kent ve egemenlik alanının (tanrıçaya) adanması (kathierosis) ve asyilia hakkı kabul edilsin, pythia'ya eşit yarışmalarda zafer kazananların sahip olduğu gibi, vatandaşlar arasında zafer kazananlar ödüllere, iâşe masraflarına ve diğer onurlara sahip olsunlar. Onların (Magnesia'lıların) yanından gelen Nikodemos, Isagoras ve Nikodemos, asaletlerinden ve vatanlarına karşı çabalarından dolayı bu insanlar övülsünler, tamias'lar tarafından yönetici için ayrılan gelirden tanrıçaya yüz drakhme verilsin.*

Yorum: Tralleis kenti Seleukos hakimiyeti altındayken “Seleukeia” olarak zikredilmektedir⁴⁸⁶. Tralleis kentinin “Seleukia” ismini, kesin olarak belirli dönemler arasında kullanmış olduğunu söylemek pek mümkün olmasa da, III. Antiokhos zamanında (yaklaşık İÖ. 220- 190 yıllarında) bu ismi kullanmıştır⁴⁸⁷. İÖ. 190 yılında III. Antiokhos’un Magnesia’da yenilmesinin ardından İÖ. 188 yılında yapılan Apameia Antlaşması’ndan sonra kent tekrar orijinal ismi olan Tralleis’e yeniden dönmüş olmalıdır. Zira, İÖ. 188 Apameia Antlaşması’ndan sonra ise, Maiandros’un güneyinde kalan Karia kentleri Rhodos’a hediye olarak verilmiştir⁴⁸⁸.

İÖ. 221/220 yılında Magnesia’lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları ilk yarışmaları başarısızlığa uğramış ve bunun sonucunda onlar bu faaliyetleri sona erdirmişlerdir. Ancak on üç yıl aradan sonra, yaklaşık İÖ. 208/207 yılında aynı girişimi tekrarlar. Ama bu sefer, bütün Yunanların katılımı için Artemis’e şükranlarını sunmak üzere düzenledikleri oyunların para ödülünü, *pythia* oyunlarının ödülüne eş değer (*isopythia*) kılmaya karar vermişlerdir. *Str.* 6–7 ve *str.* 17’de, yarışmaların içeriğinden de rahatlıkla anlaşıldığı üzere Tralleis’liler, Magnesia’lıların ikinci faaliyetlerini onaylamışlardır. III. Antiokhos zamanında Tralleis kentinin Seleukeia olarak adlandırılmaktaydı. Ayrıca İÖ. 190 yılına kadar Tralleis kentinin III. Antiokhos’un egemenliği altındadır. Bununla birlikte yazıtın 1. satırında, kent Tralleis olarak zikredilmektedir. Bu bakımdan Tralleis’liler, Artemis *Leukophryeneia* Festivalini ya yaklaşık İÖ. 207/206 yılında ya da İÖ. 188 Apameia Antlaşması’ndan sonra kabul etmiş olsa gerektirler.

K. J. Rigsby (1996, 276–279), Magnesia’lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenledikleri festival ve yarışmalarıyla ilgili Tralleis yazıtı ile II. Attalos’un (İÖ. 159–138) egemenliği altında olan bir Attalos kentine ait olan yazıtın⁴⁸⁹ aynı taş ustası tarafından yazılmış olduğunu önermektedir. Bu nedenle, Tralleis’lilerin bu kararının II. Attalos zamanında Magnesia arşivinde yer almış olabileceğini ileri sürmektedir.

Str. 7–8 ve *str.* 20’de, geçen elçiler Isagoras, Nikodemos ve genç Nikodemos ile bir daha karşılaşılmamaktadır. Ancak büyük elçinin oğlu olan Isagoras’ın oğlu Diagoras, İÖ. II. yüzyılın ikinci yarısında Artemis Tapınağı’ndaki kült heykelinin yerleştirilmesini anısına kutlanan *Isteria* Festivali’yle ilgili olan kararı götürmekle görevlendirilmiştir⁴⁹⁰.

Str. 18: Apollon *Pythios*’un buyrultusu üzerine Magnesia kent ve egemenlik alanı Artemis’e adanmıştır (*kathierosis*). Bir kent, kent ve egemenlik alanını tanrıya adanmasını bizzat kendisi yaptığı gibi, bu yazıtta da görüldüğü üzere Apollon *Pythios*’un buyrultusu veya Hellenistik bir kralların istemesi sonucunda da *kathierosis* işlemi yapılmaktaydı⁴⁹¹. Ayrıca Klazomenai kentinde olduğu gibi (*Magnesia* n° 5), bu yazıtta da Magnesia’lıların kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı tanrının buyrultusu sonucunda verilmiştir. Bu nedenle, Tralleis’liler *asylia* hakkını kabul etmişlerdir.

⁴⁸⁶ Plin. *Nat.* V. 108; *I.Tralleis* n° 17 *str.* 9; n° 20; n° 26; G. M. Cohen’e (1978 dn. 51) göre, I. Antiokhos tarafından kurulmuş olmalıdır.

⁴⁸⁷ *I.Tralleis* n° 17’de, İÖ. 212/211 yıllarına tarihlenen II. Antiokhos’un Tralleis’lilere mektubunda kentin ismi Seleukeia olarak geçmektedir. Aynı şekilde Miletos ve Tralleis kenti arasında yapılan *isopythia* ile ilgili antlaşmada Tralleis kenti Seleukeia olarak geçmektedir *I.Tralleis* 20 (Wörrle 1988, 428–427’de, Miletos *stephanephoroi* listesini tekrar tarihleyerek, yazıtta geçen Miletos’lu Epikrates’in *stephanephoros*’luğundan yola çıkarak bu yazıtın İÖ. 218/217 yılına tarihlenmektedir); *I.Tralleis* n° 26 (Seleukeia); Ayrıca bk. Welles 1934, 174; Ma 2002², 57 dn. 19.

⁴⁸⁸ Polyb. XXI 24. 7–8; Livius XXXVII 55. 5–6; XXXVIII 39. 8–9; Magie 1950, 993–995; J. et L. Robert 1983, 17; Berthold 1984, 167. Ayrıca Tralleis kentinin İÖ. 188’den sonraki durumu ve bastırıldığı sikkeler için bk. Allen 1983, 110–112.

⁴⁸⁹ *I.Magnesia* n° 87=OGIS 319 (kentin ismi bilinmemektedir. Bu yazıtta, Apollon’un buyrultusu ve Artemis adına düzenlenen yarışmalardan bahsedilmektedir. Ancak *asylia* hakkına değinilmemiştir).

⁴⁹⁰ *I.Magnesia* n° 100a-b: O. Kern, iki sütun üzerinde yer alan yazıtta, harf karakterinden dolayı İÖ. II. yüzyıla tarihlendirmektedir. Bu yazıtta (*I.Magnesia* n° 100b *str.* 41), Artemis “Nikephoros” *epitheton*’u ile karşımıza çıkmaktadır. Artemis’e “Nikephoros” *epitheton*’unun yaklaşık İÖ. 130/129 yılında Periperna’nın Aristonikos’u yenmesine izafeten verildiği düşünülmektedir (von Gerkan 1929; krş. Strang 2007, 149).

⁴⁹¹ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1.

3.1.1.15. Magnesia 15.

Girit Birliği'nin Magnesia'lara ithalat-ihracatta vergiden muaftiyet ve asyilia hakkı tanınması

Buluntu Yeri: Magnesia'daki *agora*'nın duvarına oyulmuştur. III. Antiokhos'un mektubunun (*I.Magnesia* n° 19) yanında yer almaktadır.

Tanım:

Ölçüler:-

Yayımlar: *I.Magnesia* n° 20.

Tarih: yaklaşık İÖ. 220.

πα[ρ]ὰ τοῦ κοινοῦ τῶν Κρητῶν
 [ἔ]δοξεν Κ[ρ]ηταιέων τῶι κοινῶι συνελ-
 [θ]ουσᾶν [τ]ᾶμ πολίων πασᾶν ἐς Βίλκω-
 να ἐς τὸ ἰε[ρ]ὸν τῶ Ἀπέλλωνος τῶ Βιλ-
 5 κωνίω, ἀγουμένων Γορτυνίων ἐπὶ
 κόσμω{ι} Κύδαντος τῶ Κυννίω· ἐπει-
 δὴ Μάγνητες οἰκειοὶ ἐντι καὶ φίλοι Κρη-
 ταιέων πάντων, ἔδοξεν δέ τισιν αὐ-
 τῶν ἐς τὰν Ἀσίαν ἀποικίαν στείλασθαι,
 10 ὑπάρχειν Μάγνησιν πᾶσιν οἰκειότατα
 καὶ φιλίαν ἀγήρατον καὶ ἐμ πρυτανεί-
 ωι σίτησιν, καὶ εἰσάγουσιν καὶ ἐξάγουσιν ἀτέ-
 λειαν εἶμεν ἀσυλεὶ καὶ ἀσπονδεὶ κατὰ πᾶ-
 σαγ Κρήταγ καὶ ἔγκτησιν καὶ πολιτείαν,
 15 δόμεν δὲ αὐτοῖς ἀποπλέουσιν ἑκάστα[μ]
 πόλιν ἀργυρίω τέσσαρα τάλαντα κα[ἰ σῖ]-
 τομ πεπονημένον καὶ ἱερεῖα ὅσ' ἂν θέ[λω]-
 [σ]ιν. [α]ὐ[τ]οῖ εἰς θυσίαν, [π]ροπέμψαι [δὲ]
 αὐτοὺς μέχρι εἰς τὰν Ἀσίαν ταῖς μακραις
 20 ναυσὶν καὶ συμπέμψαι αὐτοῖς τοξό-
 τας εἰς πεντακοσίους ἄνδρας, προ-
 πέμψαι δὲ καὶ ἀσπάσασθαι αὐτοὺς καὶ
 ἄνδρας καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καθ' ἁ-
 λικίαν καὶ τοὺς ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας·
 25 τὸ δὲ ψάφισμα τόδε εἰστάλαν λιθίναν
 ἀναγράψαντας ἀναθέμεν εἰς τὸ ἱερὸν τῶ
 Ἀ[πέλ]λωνος τῶ Βιλκωνίω, δόμεν δὲ καὶ Λευ-
 [κίπ]πωι τῶι Λυκίωι τῶι καθαγεμόνι γενομένωι εἰς τὰν Ἀσί-
 [αν Κρήτα]ς πάσας πόλεις ἀργυρίω τάλαντον· τὸ δὲ ψά-
 30 [φισμα τ]ὸ ἐπὶ ἱερέως Ἀγαιμένιος τῶ Λ[αμ]παίω [- -]
 [- - - - -]

Çeviri:

Str. 1–27: *Girit Birliği'nin (kararı). Bütün kentler Bilkonios'ta bir araya geldiği sırada, Apollon Bilkonios Tapınağı'nda, (Gortynos'ta) Kynnios oğlu Kydas'ın kosmoi'luğu sırasında, Gortyn'liler de geldikten sonra Giritlilerin birliği karar verir. Mademki Magnesia'lılar, Giritlilerin bütün hepsiyle hısım ve dostlardır, onlardan bazılarına Asia kolonisi/göçü için teçhizatlarının sağlanıp gönderilmesine karar verildi, Magnesia'lıların bütün hepsiyle sonderece iyi ilişkinin ve ebedi dostluğun devam etmesine ve prytaneion'da (Belediye Binası'nda) yemek verilmesine, bütün Giritliler nezdinde kısıtlama olmaksızın ve sözleşme yapmaksızın ithalat ve ihracatlarda vergiden muaf (ateleia) olmasına, mülk edinme ve vatandaşlık hakkının verilmesine, gemiyle gidecek olan onlara her bir kentin gümüşten dört talanta verilmesine, sıkıntı çekilen buğdayın temin edilmesine ve onlar kurbanda sunabilmeleri için kurbanlık hayvanın verilmesine karar verildi, Asia'ya kadar uzun gemilerle onların gönderilmesine ve onlara 500 okçunun eşlik etmesine, gönderilmesine ve helekia, rahipler ve rahibeler uyarınca onların, adamların, çocukların ve kadınların içtenlikle karşılamalarına karar verildi. Bu kararın taştan bir stelle yazılarak, Apollon Bilkonios Tapınağı'nda dikilmesine (karar verildi).*

MAGNESIA AD MEANDRUM Artemis Leukophryene Tapınağı

Artemis *Leukophryene*, erken dönemlerden itibaren Magnesia'nın *arkhegetis*'i (kadın kurucusu) olarak bilinmekte, kentin kadın çobanı olarak hürmet edilmekteydi⁴⁹². Tanrıçanın “beyaz kaş” anlamına gelen *epitheton*'u (lakabı), tapınağın bulunduğu *Leukophrys* adlı mevkiden kaynaklanmaktaydı⁴⁹³. Portikolarla çevrilmiş olan kutsal alanın ortasında bulunan Artemis tapınağı ve sunağı, doğusunda yer alan *propylon* ile *agora*'ya bağlanmaktaydı. Yaklaşık olarak İÖ. II. yüzyılın başına tarihlenen⁴⁹⁴ Artemis Tapınağı 41x67.5m

⁴⁹² Anak. *fr.* 1; Nik. *fr.* 74. 15–16; *I.Magnesia* V–XVIII.

⁴⁹³ *Leukophrys* yeri ve Artemis *Leukophryene* için bk. Ksen. *Hell.* III. 2. 19; IV. 8. 17. Daha detaylı bilgi için bk. Nilson 1906, 248.

⁴⁹⁴ O. Kern (*I.Magnesia* n° 16)'da, 16 numaralı (= *Magnesia* n° 1) Artemis'in tezahürü ile ilgili yazıttan yola çıkarak Artemis Tapınağı'nın yaklaşık İÖ. 221/220 ile İÖ. 206/205 yılları arasına tarihlenmektedir. A. von Gerkan (1929, 24–33) ise, 16 numaralı yazıtta Artemis Tapınağı'ndan bahsedilmediğine dikkat çekmektedir. Ancak Artemis Tapınağı'na yerleştirilen kült heykelinin anısına düzenlenen *Isiteria* Festivali ile ilgili yazıtlarda (*I.Magnesia* n° 100a-b) tapınağa değinildiği için İÖ. III. yüzyıldan daha sonraya tarihlenebileceğini önermektedir. Zira, Kern bu yazıtları harf karakterlerine göre İÖ. II. yüzyıla tarihlenmektedir. Ayrıca *Isiteria* Festivali'yle ilgili olan bu yazıtların ikincisinde (*I.Magnesia* n° 100b *str.* 41) Artemis'in yeni Nikephoros *epitheton*'una dikkat çekerek, bu *epitheton*'un İÖ. 130/129 yılında Perperna'nın Aristonikos'u yenmesine izafeten verildiğini ileri sürmektedir. Bu nedenlerle Artemis Tapınağı'nı İÖ. 120 yılına tarihlenmektedir. W. Hahland (1950, 101), *Isiteria* yazıtının ilkinde (*I.Magnesia* n° 100a) tanrıçanın yeni *epitheton*'u Nikephoros'una değinilmediğine dikkat çekerek bu ilk yazıtın daha erken dönemlere tarihlenmesi gerektiğini söyleyerek, bu yazıtla birlikte Artemis Tapınağı'nı İÖ. III. yüzyılın sonlarına tarihlenmektedir. A. Yaylali (1976, 107–160) ise, von Gerkan'nın tarihlendirmesini baz alarak ve Artemis Tapınak frizlerinin stilinden de yola çıkarak, tapınağı İÖ. 140–İÖ. 120 yılları arasına tarihlendirmektedir. R. Özgan (1982, 196–209), Yaylali'nin Artemis Tapınağı'nın frizleriyle ilgili tartışmalarını reddetmektedir. Artemis'in tezahürü ve *asylia* ile ilgili olan yazıtın (*Magnesia* n° 1

ebatlarındadır⁴⁹⁵. Tapınağın mimarı aynı zamanda Teos'taki Dionysos Tapınağı'nı yapmış olan Hermogenes'tir⁴⁹⁶. Tapınağın önemli özelliklerinden biri, alınlığında pencere ve kapı biçiminde üç açıklığın bulunmasıdır. Kapı biçimindeki orta açıklık 2,5m yanlardaki pencere biçimindeki açıklıklar ise, 80cm yüksekliğindedir. Ortada yer alan kapı, tanrıçanın dinsel törenlerdeki tezahürünü [*epiphaneia*] sağlamak amacıyla yapılmış olmalıdır. Artemis'in dinsel bayramlarda kendine tapınanlara “*deus ex machina*”⁴⁹⁷ yolu ile görünmesi olasıdır. Tapınağın bu özelliği Artemis *Leukophryene* kültürüyle ilgili olsa gerektir⁴⁹⁸.

Artemis ve tapınağı Asya'daki Hellenler arasında oldukça ünlüydü. Öyle ki, yaklaşık İÖ. 240 yılında Smyrna ve Magnesia *ad Sipylum* arasında yapılan antlaşmanın bir kopyasının Artemis *Leukophryene* Tapınağı'na dikilmesine karar verilmiştir⁴⁹⁹.

Magnesia'da 1891–1892 yıllarında yapılan kazılar sonucunda, *agora*'nın duvarına kazılmış olan *asylia* ile ilgili metinlerin oluşturduğu oldukça büyük bir arşiv bulunmuştur. Bu arşivde altmıştan fazla dekret ve fragman yer almaktadır. *Asyilia* ile ilgili bu dekretlerde 100'den fazla kentin adı geçmektedir⁵⁰⁰. Fakat bunlar söz konusu kentlerin kendilerine ait dekretler değildir. 100 kent içerisinde, yetkili kent veya birliğin kararında kısaca bu kararı onaylayan diğer kent isimleri listeler halinde verilmektedir⁵⁰¹. Magnesia'lının kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkı; ayrıca tanrıça adına düzenlemiş oldukları *Pythia*'ya eşit çelenk ödüllü yarışma, Sicilya'dan Persia'ya kadar pek çok kent tarafından kabul edilmiştir⁵⁰². *Agora* duvarına kazılmış olan bu yazıtların nasıl bir düzen içerisinde verildiğini söylemek pek mümkün değildir. Ancak ilk olarak yazılmış olan kral mektupları ve bazı halk dekretleri hemen hemen bir grup içinde verilmişlerdir. Özellikle halk dekretleri, Kuzey Hellas merkezden başlayarak

str. 21'de), İÖ. 206/205 yılına tarihlenen ikinci kısmında bir sunaktan bahsedilmesi nedeniyle tapınağın mimari yapısı için bu yılın *terminus ante quem* olabileceğini önermektedir. Ayrıca krş. Strang 2007, 149–151.

⁴⁹⁵ Strabon'a göre (XIV. 1. 40 c. 647), bir zamanlar Magnesia'da Tanrıların Anası Didymene'nin tapınağı vardır. Geleneğe göre Themistokles'in karısı ve bazılarının söylediğine göre de kızı orada rahibe olarak hizmet etmişlerdi (konuya ilişkin daha fazla bilgi için bk. Malkin 1987, 223–228). Fakat şimdi burada tapınak yoktur, çünkü kent başka yere taşınmıştır. Bugünkü kentte Artemis Tapınağı bulunur. Bu tapınağın kutsal alanın ölçüleri ve adak eşyalarının sayısı Ephesos'taki tapınaktan daha aşağıdadır fakat kutsal alanın yapılındaki incelik ve uyum ondan daha yüksektir. Ephesos ve Didyme'deki iki tapınak dışında ölçü bakımından Asya'da bulunan bütün tapınakları geçer.

⁴⁹⁶ Vitruvius, *de architectura* VII pr. 12.

⁴⁹⁷ Birebir çevirisi “makineden tanrı” olup, antik Yunan tiyatrosunda bir tanrıyı canlandıran karakterin bir vinç yardımıyla yukarıdan indirilmesi anlamında kullanılmaktaydı.

⁴⁹⁸ Bu durum tanrıçanın sembolüyle alakalı gibi görünmektedir.

⁴⁹⁹ *OGIS* 229=*Staatsv.* III 492. 84. Ayrıca bk. Austin 1981, 297–303; Cohen 1978, 60–63, 77 vd.

Pausanias (I. 26. 4), Magnesia'da bir zamanlar tyranlık yapmış olan Themistokles'in oğullarının Atina Akropolisinde dikmiş oldukları Artemis *Leukophryene* heykellinin halan daha burada yer aldığını söylemektedir.

⁵⁰⁰ Rigsby 1996, 180.

⁵⁰¹ Kalydon ve Kalydon'un kararını onaylayan diğer kentlerin isim listesi (*I.Magnesia* n° 28); Akarnania Birliği'nin kararı ve bu kararı aynı şekilde kabul eden kentlerin listesi (*I.Magnesia* n° 31); Epirote Birliği ve Kassopaios'lar (*I.Magnesia* n° 32); Gonni (*I.Magnesia* n° 33); Samos (*I.Magnesia* n° 35); Megalopolis ve diğer kentler (*I.Magnesia* n° 38); Sikyon (*I.Magnesia* n° 41); Paros ve diğer kentlerin isim listesi (*I.Magnesia* n° 50); Mytilene (?) ve diğerleri (*I.Magnesia* n° 52); Klazomenae ve diğer İonia kentleri (*I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8); Antiokheia Persis ve diğerleri (*I.Magnesia* n° 61).

⁵⁰² Ayrıca bk. Rigsby 1996, 180; Thonemann 2007, 151.

diğer Hellas kentleriyle devam etmiş görülmektedir. Ondan sonra ise, Asia Minor'dan Persia'ya kadar coğrafik bir sıra halinde düzenlenmiş olabilir⁵⁰³.

Magnesia'luların kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını elde etme sürecini ve Artemis *Leukophryene* adın düzenlemiş oldukları yarışmaların nedenini ve kronolojisini vermesi açısından, Artemis *Leukophryene*'nin tezahürüyle ilgili *I.Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1 yazıtı oldukça önemlidir.

Magnesia n° 1 yazıtı, her biri farklı dönemlere tarihlenen iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümün (*str.* 11–16) tarihlendirilmesinde, baz alınan dört kriter vardır. Bunlardan ilki Magnesia'lı “*Zenodotos'un stephanephoros'luğu*” zamanındadır. İkincisi “*Thrasyphon'un Athina'da arkhon'luğu*” kriteridir. Üçüncü kıstas “*Pythia'nun ilk yılında Boiotia'lı [NN] kithara yarışmasını kazandığı sırada*” ifadesidir. Dördüncü ve son kriter ise, “*Olympia'nın bir sonraki yılında ve 140. Olympiad (139.4=İÖ. 221/220) oyunlarında Messenia'lı Hegesidamos üçüncü kez pankration yarışmasını kazandığı sırada*” ifadeleridir. Bu dört kıstastan yola çıkılarak Artemis *Leukophryene*'nin tezahürüyle ilgili yazıtının ilk bölümü, yaklaşık İÖ. 221/220 yılına tarihlendirilmektedir. İkinci bölümde ise (*str.* 24–26), “*Moiragoras, Zenodotos'tan sonra on dördüncü stephanephoros*” kriteri, yaklaşık İÖ. 208/207 yılına tarihlendirilmektedir⁵⁰⁴.

Bu yazıt, Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen oyunlar ve Magnesia kentinin *asylia* hakkını elde etme sürecine dair önemli bilgiler vermektedir. Buna göre, Artemis'in zuhur etmesinin (*epiphaneia*) hemen ardından, Magnesia'lular bu durumu Delphoi'daki Apollon kehanet merkezine danışması için Agaristos'u gönderirler (*Magnesia* n° 1 *str.* 4–6). Apollon onlara kendisini ve Artemis'i onurlandırmalarını, kentlerinin ve ülkelerinin dokunulmaz olduğunu ilan etmelerini emreder (*str.* 6–9). İÖ. 221/220 yılında Magnesia'lular bu yanıtı aldıktan sonra tanrıça adına eskiden beri her yıl kutlanan festivalin önemini artırmak için Asya'daki Eski Yunanları çelenk ödüllü yarışmaya⁵⁰⁵ katılmaya teşvik ederler. Bu vesileyle dokunulmazlıklarını tanıtmaya girişiminde bulunurlar. Magnesia'lular, Asyalılardan kendilerine eşlik ederek eski sunağı üzerine *arkhegetis*'i memnun edecek dinsel armağanlar sunmalarını talep etmişlerdir. Bu şekilde Asyalılar, tanrısal görevlerini yerine getirerek Artemis *Leukophryene*'yi onurlandıracaklardır (*str.* 16–21). Magnesia'luların bu ilk çabaları sadece

⁵⁰³ Rigsby 1996, 180.

⁵⁰⁴ Söz konusu tarihlendirme sistemi için ayrıca bk. İÖ. III. yüzyıl Atina *arkhon*'lar listesi için Habicht 1979, 113; *JG* II² 1706; Kern 1901, 499–504; Engelmann 1973, 278; Ebert 1982, 198–216; Rigsby 1996, 187 n. 12.

⁵⁰⁵ W. J. Slater and D. Suma (2006, 278–284) *str.* 16–17'de “*bu kehaneti almalarının ardından ilkin Asia'da oturanlar için [gümüş para ödüllü] bir yarışma düzenlenmeye karar verdiler*”, J. Ebert'in (1982, 198–216) tamamlamasına karşı çıkıp O. Kern'nin (*I.Magnesia* n° 16) tamamlamasını kabul etmektedirler. Kern'in tamamlamasına göre, Magnesia'lular Asya'da oturanlar için ilkin [çelenk ödüllü] yarışmayı düzenlemişlerdir. Ancak yazıtta (*I.Magnesia* n° 16 *str.* 22–24) sözü edilen “*diğer yarışmalar başlangıçta para ödülüyle kurulduğundan dolayı; fakat zaman içerisinde daha sonra ise, kehanetler aracılığıyla ödül çelenklendirme oldu*” ifadeleri Ebert'in restorasyonunu doğrular niteliktedir.

Asya ile sınırlıdır (*str.* 17)⁵⁰⁶. Belki de Magnesia’lıların bu ilk teşebbüsü, yalnızca İonia Bölgesi’ni kapsamaktaydı⁵⁰⁷. Ne var ki, bu hususta başarısız olurlar (*str.* 24)⁵⁰⁸. On üç yıl aradan sonra, yaklaşık İÖ. 208/207 yılında aynı girişimi tekrarlar. Ama bu sefer, Magnesia’lıların bu teşebbüsleri sadece Asya ile sınırlı değildir. Bütün Hellas’ı, Sicilya’dan Antiokheia Persis’e kadar oldukça geniş yerleri kapsamaktadır. Ayrıca bütün kentlerin katılımı için Artemis’e şükranlarını sunmak üzere düzenledikleri oyunların para ödülünü (*str.* 22–24), “*Pythia* oyunlarının ödülüne eş değer” [*isopythia*] kılmaya karar verirler (*str.* 25 vd). Bu şekilde Magnesia’lılar, her dört yılda bir düzenliyecekleri geniş kapsamlı yarışmalar vasıtasıyla kent ve egemenlik alanlarına *asylia* hakkının tanınması için taleplerini yeniden dile getirebileceklerdi. Nitekim kentler ve ülkelerin *Leukophryeneia* Festivali’ni Panhellenik olarak; Magnesia’lıların kent ve egemenlik alanının ise, *hiera kai asylos* olarak tasvip etmeleriyle Magnesia’lıların bu daveti evrensel şekilde onaylanmış olacaktı.

Bu noktada Magnesia’lıların ilk girişimlerinde neden başarısız oldukları ve aynı hususta on üç yıl sonraki yeni teşebbüslerinde, kısmen de olsa nasıl başarı kazanabildikleri soruları yanıtlanmayı beklemektedir. Bu sırada Asya ve Hellas’ta ortaya çıkan savaşlara dikkat çeken U. v. Wilamowitz, Magnesia’lıların büyük olasılıkla barış ortamını beklemiş olabilecekleri tahmininde bulunmaktadır⁵⁰⁹. Bununla birlikte, ikinci teşebbüsün başarısını izlemiş oldukları yöntemde aramak daha doğru gözükmektedir. Zira ilk girişimin ikincisi kadar geniş ve kapsamlı olmadığı; yarışmanın sadece Delphoi’dan alınan kehanet uyarınca düzenlendiği gözlemlenmektedir. Bu durum Magnesia’lılar açısından başarılı olmamıştır. Zira kentler festivale Magnesia’lıların umdukları oranda ilgi göstermemişlerdir. Hayal kırıklığına uğrayan Magnesia’lılar, baz aldıkları tanrının buyrultusunu diğer kentlere yeterince tanıtamamakta ilk hatalarını yapmışlardır. Örneğin Asya’daki kentlerden bu faaliyetlerini ilan etmesi için *theoroi* [dini elçiler] talep etmemişlerdir. Bu nedenle Asyalılarla birlikte bu faaliyetlerini tanıtacak ortak bir strateji belirleyememişlerdir⁵¹⁰. İkincisi ise, Magnesia’lılar oldukça geniş bir kitleye hitap etmemişlerdir. Sadece Asya kentleriyle sınırlı kalmışlardır. Magnesia’lıların

⁵⁰⁶ K. J. Rigsby (1996, 188), Magnesia’lıların İÖ. 221 yılındaki ilk teşebbüslerinin sadece Asya ile sınırlı olmasının mümkün olmadığını ileri sürmektedir. Ayrıca yazar Thermus’ta ele geçen Aitolia yazıtını (*I. Magnesia* xiv-xv; *SEG* XVIII 246=*Magnesia* n° 3), Magnesia’lıların İÖ. 221 yılındaki ilk faaliyetlerine ait olduğunu iddia etmektedir (Rigsby 1996, 180).

⁵⁰⁷ Slater and Suma 2006, 276.

⁵⁰⁸ Kentlerin başarısız diplomatik hareketlerinin kaydedildiği epigrafik belgeler oldukça nadirdir. Bu yazıtları başka bir diğer belge, Lykia’nın Ksanthos kentinde ele geçmiştir. Kytenion duvarının yeniden restorasyonu için finansman yardım sağlayamadıkları için çeşitli mazeretler ve özürler ileri süren Ksanthos yazıtı için bk. *SEG* XXXVIII 1476.

⁵⁰⁹ Welles 1934, 146 dn. 6 [U von Wilamowitz-Moellendorf, *GGA* CLXII (1900) 575. Direk olarak bu esere ulaşmadığım için, dipnota Welles’ten alıntı yaptığım yeri vermeyi uygun bulmaktayım].

⁵¹⁰ Slater and Suma 2006, 283.

başarısızlıklarında en önemli faktörlerden bir diğeri ise, yarışmaları para ödüllü yapmalarıdır⁵¹¹.

Magnesia'luların ilk faaliyetlerinde başarısızlığa uğramalarındaki başlıca faktörlerden bir diğeri ise, Asya kentleri üzerinde mutlak otoriteye sahip olan krallardan her hangi birinin desteğini almamalarıdır. Zira, herhangi bir kralığın egemenliği altında bulunan kentlerin, kralın desteklediği veya istemiş olduğu bir faaliyete katılma davetini redetmeleri gibi bir durum söz konusu olamazdı. Nitekim bu durum, Magnesia'luların yaklaşık İÖ. 208/207 yılındaki teşebbüsünde rahatlıkla gözlenebilmektedir. Keza Magnesia'lular, V. Philippos, IV. Ptolemaios, III. Antiokhos ve oğlu Antiokhos ve I. Attalos'a elçiler göndererek, Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen oyunları onaylatmışlardır. Krallar bunu tasvip ettikten sonra egemenlikleri altındaki kentlerde aynı şekilde Magnesia'luların bu faaliyetlerini kabul etmişlerdir⁵¹². Ayrıca V. Philippos⁵¹³ ve I. Attalos egemenliği altında bulunan kentlere, Artemis *Leukophryene* adına düzenlenmiş olan yarışmaya katılmaları için birer talimat göndermişlerdir⁵¹⁴. Bu durum I. Attalos⁵¹⁵ ve V. Philippos'a tabi olan kentler üzerinde önemli bir etken olmuş olsa gerektir.

Magnesia'lular yaklaşık İÖ. 208/207 yılındaki ikinci teşebbüslerinde, Apollon'un emrine yapılan vurgunun yanı sıra, her dört yılda bir (*pentaeteris*) yapılacak olan yarışmaları Pythia'ya eşit çelenk ödüllü olarak düzenlemişlerdir. Krallar tarafından *Leukophryeneia* Festivali'nin onanmasını sağlayarak yarışmaya büyük bir itibar kazandırmayı başarmış gözükmektedirler.

Ayrıca Magnesia'luların İÖ. 208/207 yılında, bütün Hellenlerin *asylia* hakkının tanınması ve *Leukophryeneia* Festivali'ne katılımı sağlamak için bu kadar yoğun faaliyete bulunmalarında, bu sıralarda vuku bulan olayların kayda değer etkisi olmuş olmalıdır.

⁵¹¹ J. Ebert (1982, 202–205) Magnesia'luların tanrının buyrultusunu yanlış anladıkları için ilkin yarışmayı para ödülü yaptıklarını öne sürmektedir. Ardından Magnesia'luların İÖ. 221 yılındaki ilk faaliyetlerinde, yarışmayı çelenk ödülü yapmaya niyetli olduklarını varsaymaktadır. Ancak Magnesia'lular, İÖ. 208 yılına kadar bunu uygulama hususunda oldukça yavaş davranmışlardır. W. J. Slater ile D. Suma'ya (2006, 283)'de ise, bu yazıtın herhangi bir pasajında tanrı buyrultusunu yanlış anladıklarına dair bir ifade geçmemektedir. Sadece Magnesia'lular, tanrının kehanetini [- -] Artemis *Leukophryene* onuruna bir festival kurmaları gerektiği şeklinde yorumlamışlardır.

⁵¹² İÖ. 205 yılında III. Antiokhos ve oğlu Antiokhos, Magnesia'luların bu faaliyetlerini tasvip etmelerinin ardından, Antiokheia Persis ve diğer kentler de kabul etmişlerdir (*I.Magnesia* n° 61=OGIS 233); III. Antiokhos'a tabi bilinmeyen bir kent (*I.Magnesia* n° 60).

III. Antiokhos ve oğlu Antiokhos, Magnesia'luların kent ve egemenlik alanlarının *asylia* hakkını onaylamamışlardır. Yalnızca Artemis adına düzenlenen yarışma ve festivali tasvip etmişlerdir. Aynı şekilde III. Antiokhos'a tabi olan diğer kentlerde sadece yarışmaları ve festivali kabul etmişlerdir. Bu durum Attalos I Soter, V. Philippos ve onlara bağımlı olan kentler için de geçerlidir. Bu söz konusu olay kentler üzerinde kralların ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından önem arz etmektedir.

⁵¹³ *I.Magnesia* n° 47; *Syll*³ 260; *IG* XII. 9, 166 vd.; *Syll*³ 561; Rigsby 1996, 234–235 n° 97.

⁵¹⁴ *I.Magnesia* n° 22; OGIS 282; Welles 1934 n° 34; Allen 1983, 169; Rigsby 1996, 193–194 n° 68.

⁵¹⁵ Magnesia'luların Artemis adına düzenlenen yarışmayı ve festivali kabul eden Attalos kentleri: bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 82); diğer bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 83); başka bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 86); II. Attalos'un (İÖ. 159–138) hakimiyeti altında bilinmeyen bir kent (*I.Magnesia* n° 87).

Magnesia'luların, İÖ. 205 yılında, Hellenistik krallara bu festivali onaylatmaları buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Zira Antiokhos Hieraks, başarısız girişimleri sonucunda, yaklaşık İÖ. 227/226 yılında Küçük Asya'daki topraklarını kaybedince, Karia Bölgesi'nde I. Attalos, IV. Ptolemaios ve Rhodos etkili bir güç haline gelmişti. İÖ. 205 yılındaki Phoinike Antlaşması'ndan⁵¹⁶ sonra ise, V. Phillipos'un Doğu Ege ve Küçük Asya sahillerindeki bazı ada ve kentleri ele geçirme teşebbüsleri söz konusudur⁵¹⁷. Bu nedenle Girit Savaşı sırasında Rhodos'a karşı Giritlileri destekleyecektir⁵¹⁸. III. Antiokhos atalarının kaybettiği toprakları elle geçirmek için, İÖ. 204 yılında Karia Bölgesi'nde Ptolemaios kralığının hakimiyetine son vermek için Karia Seferi'ni başlatmıştır⁵¹⁹. Bu belirsizlik döneminde Magnesia'lular büyük bir olasılıkla, herhangi bir krallın tarafını tutmanın sakıncalarını görmüşlerdir. Buna bağlı olarak, topraklarını dinsel bir imgelem içeren *asylia* hakkı ile korumaya çalışmış olsa gerektirler⁵²⁰. Kent tek bir krallık yerine, büyük bir güce sahip olan Seleukos, Ptolemaios, Pergamon ve Makedonya krallıklarından ve Rhodos'tan kendilerinin bu faaliyetlerini desteklemelerini istemiş olmalıydılar. İÖ. 208 yılındaki Magnesia'luların bu teşebbüsü iddia edildiği⁵²¹ gibi sadece dini bir vesile sonucunda ortaya çıkmış bir faaliyet değildir. Aynı zamanda Magnesia'luların dönemin koşulu gereği izlemiş oldukları akıllıca bir siyasettir⁵²².

⁵¹⁶ Phoinike Antlaşması için bk. Liv. XXIX. 12. 11–16; Polyb. XVI. 34. 7; *Staatsv.* III. 543. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Errington 1971, 116–118; Austin 1981, 124.

⁵¹⁷ Daha detaylı bilgi için Holleaux 1952, 211–335; Ma 2002², 74–82.

⁵¹⁸ V. Philippos'un adalara ve batı Anadolu'ya müdahale etmesi Ege'nin durumunu kötü bir şekilde değiştirmiştir. Özellikle V. Philippos'un desteğiyle Aitolia'lı Dikaiarkhos'un korsan seferleri Küçük Asya sahil kentlerinin ve adaların durumunun oldukça kötüye gitmesine neden olmuştur (Diod. XXVII. 1. 1; Polyb. XVII. 54. 8–10). V. Philippos'un Hellespontos şehirleri üzerindeki planları, Girit ile Rhodos arasındaki savaşta Giritlileri desteklemesi Rhodos'un güç dengesini bozmuştur. V. Philippos'un ilerlemesini durdurmak amacıyla kaçınılmaz bir sonuç olan I. Attalos ile Rhodos'un ittifak yapmalarına neden olmuştur (daha detaylı bilgi için bk. Allen 1983, 69–75).

⁵¹⁹ Polyb. XI. 34. 14–16; Polyb. XV. 25. 13. Daha detaylı bilgi için bk. Herrmann 1965, 29–106; Ma 2002², 63–73.

⁵²⁰ İÖ. 242 yılında Kos'lular, Asklepios adına Panhellenik bir festival düzenlemişlerdir. İki yıl aradan sonra Kos'lular tanrı adına düzenlemiş oldukları festivali ve *asylia* hakkının tasvip etmeleri için krallara müracaat etmişlerdir. İÖ. 240 yılında Bithynia Kralı Zeilas'a (Welles 1934, n° 25), III. Ptolemaios (Welles 1934, n° 27), I. Attalos (Welles 1934, n° 28) ve II. Seleukos'a (Welles 1934, n° 26) elçiler göndermişlerdir. Hellenistik krallar hem *asylia* hakkını hem de tanrı adına düzenlenen festivalli onaylamışlardır. Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 106–153; Buraselis 2000. Ayrıca konuya ilişkin olarak Kos'ta ele geçen yeni epigrafik belgeler için bk. Bosnakis-Hallof 2003, 203–262.

R. S. Bagnall'a (1976, 103) göre, Kos herhangi bir krallın egemenliği altında bulunmadığından dolayı, krallarla böylesine geniş diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur. Bu vesileyle Kos'lular, krallara önemli bir uyarıda bulunmayı talep etmiş olmalıydılar.

⁵²¹ Kern 1901, 511; Nilson 1906, 250.

⁵²² L. Robert (1969b, 781), herhangi bir kent tarafından bir kentin düzenlemiş olduğu festivali kabul eden dekretlerde, bu durumun siyasi bir olay olmadığını ve rutin bir bürokrasi olduğunu kabul etmek gerçekten zordur. Ayrıca bk. Slater and Suma 2006, 277. Bunun siyasi bir faaliyetten olduğuna dair farklı yorumlar için bk. SEG XXXV 1127.

Bunula birlikte Magnesia'lıların, İÖ. 208/207 yılındaki ikinci teşebbüslerinde bu kadar yoğun faaliyete bulunmalarında; komşuları Ephesos⁵²³ ve Miletos ile rekabet etme arzusu önemli bir etken olsa gerektir⁵²⁴. Zira, yaklaşık İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasında komşuları ve aynı zamanda düşmanları olan Miletos'lular, Apollon *Didymeus* adına düzenledikleri Panhellenik festival hususunda başarılı olmuşlardır⁵²⁵. Belki de, Miletos'lular kasıtlı olarak bu yıllarda *Didymeia* Festivali'ni düzenlemiş olmalıdırlar. Bu şekilde Miletos'lular, İÖ. 221 yılında ilk girişimlerinde başarısız olan Magnesia'lılar karşısında büyük bir prestij/üstünlük elde edebileceklerdi⁵²⁶. Bununla birlikte İÖ. 180 yılında Magnesia ve Miletos arasında Myos egemenlik alanı hususunda savaş çıkmıştır⁵²⁷. Ne var ki, iki kent arasında yapılan antlaşmada, savaş ve barışla ilişkilendirilmiş olmasına rağmen *asylia* hakkından söz edilmemektedir.

İÖ. 208/207 yılında Magnesia'lılar, ikinci teşebbüslerini hayata geçirmek için en az yirmi ekipten oluşan *theoroi* elçi heyetleri oluşturmuşlardır⁵²⁸. İÖ. 208 yılının ilkbaharında söz konusu *theoroi* heyetleri, kendilerine verilen görevi icra etmek için Magnesia'dan aynı anda yola koyulmuş olmalıdırlar. Büyük olasılıkla, yaz aylarını seyahat ederek geçirmişlerdir⁵²⁹. *Theoroi* elçileri *Leukophryeneia* Festivali'yle ilgili genel kamu yoklamasını yaptıktan sonra Magnesia'lılar, tanrıçanın adını taşıyan *Artemision* ayında bu festivali kutlamış olsa gerektirler⁵³⁰.

İÖ. 208 ilkbaharında yola koyulan Magnesia'lı *theoroi* elçileri, gruplar halinde dağılarak Hellas⁵³¹, güney-batı Asya⁵³², adalar⁵³³ ve Antiokheia Persis'e⁵³⁴ kadar gitmişlerdir. Elçilerin

⁵²³ Strabon (XIV. 1. 40 c. 648), Kimmer kabilesi olan Trer'ler tarafından Magnesia'lıların tamamen yok edildiklerini belirtir. Kallinos'tan yaptığı alıntıya göre, bu olaya rağmen Magnesia'lıların halen zengindirler ve Ephesos'lulara karşı savaşlarında başarılıdırlar.

⁵²⁴ Rigsby 1996, 184; Slater and Suma 2006, 275.

⁵²⁵ İÖ. ca. 218/217 yılında Tralleis'liler, özellikle *theoroi* elçilerini Apollon *Didymeus*'a yıllık kurban sunmaları için göndermişlerdir (*Staatsv.* III 537). İÖ. 206/205 yılında ise, Miletos'luların dört yılda bir *Didymeia* Festivali düzenledikleri bilinmektedir (*I.Didyma* n° 259 str. 25=Syll³ 577 str. 70-71).

⁵²⁶ Rigsby 1996, 175.

⁵²⁷ Myos [Avşar Köyü], Maiandros'un güneyinde yer almaktadır. Priene ile Magnesi'dan çok uzak olmayan Myos, Atinalı göçmenler tarafından kurulmuş ve zamanla bağımsız bir kent haline gelmiştir. İÖ. III. yüzyılda Miletos tarafından Myos'un egemenlik alanını zapt edilmiştir. İÖ. 392-İÖ. 388 yılları arasında, Miletos ve Myos arasında çıkan sınır anlaşmazlığı yüzünden bir kralın ve kentlerin hakemliğine başvurulmuştur. Alınan karar uyarınca, sınır anlaşmazlığı Miletos'un lehine çözümlenmiştir (*Syll*³ 134=*I.Priene* n° 458). İÖ. 201/200 yılında Myos, V. Philippos tarafından ele geçirilmiştir. V. Philippos, burayı erzak (incir) karşılığında Magnesia *ad Meandrum*'a vermiştir (Polyb. XVI. 15. 6; 24. 9). İÖ. II. yüzyılda Myos egemenlik alanı husunda Miletos ve Magnesia arasında savaş vuku bulmuştur. İÖ. 180 yılının ikinci yarısında Rhodos, Atina, Knidos, Myndos, Samos, Halikarnasos, Kaunos, Mylasa, Teos, Kyzikos, Akhaia Birliği ve Megalopolis, Patra'lıların hakemliğinde bir barış ve dostluk anlaşması imzalamışlardır. Söz konusu antlaşma uyarınca, Myos arazisinin tamamı değilse de büyük bir kısmı bu iki kent arasında paylaşılmıştır (*Syll* n° 588; ayrıca daha detaylı bilgi için Errington 1989, 279-288).

⁵²⁸ Kern 1901, 499-504.

⁵²⁹ Kern 1901, 499-504; Rigsby 1996, 181.

⁵³⁰ K. J. Rigsby'e (1996, 181) göre *theoroi* elçileri, bu kamu yoklamasını, İÖ. 208 yılında yapmışlardır. İÖ. 207 yılının ilkbaharında Magnesia'lılar, ilk *Leukophryeneia* Festivali'ni kutlamışlardır.

⁵³¹ Larisa: *I.Magnesia* n° 26; Kalydon: *I.Magnesia* n° 28; Aitolia Birliği: *SEG* XII 217; Delphoi: *SEG* XXXVIII 412; Bilinmeyen bir kent: *I.Magnesia* n° 30; Akarnania Birliği: *I.Magnesia* n° 31; Epirote Birliği: *I.Magnesia* n°

görevi; krallara, kentlere ve birliklere Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanlarının *hiera kai asylos*'unu kabul ettirmektir. Ayrıca Artemis *Leukophryene* adına düzenlenmiş olan bu geniş kapsamlı yarışmalara katılımı sağlamaktı. Yazıtların genelinde Magnesia'lı *theoroi* elçileri, gittikleri yerlere Artemis *Leukophryene*'nin tezahürünü bildirmişlerdir. Tanrıçanın tezahüründen sonra, Apollon *Pythios*'a danışan Magnesia'lılara, tanrının yanıtı ve buyrultusu hususunda konuşmuşlardı. Bununla birlikte *theoroi*, görüştükları kentlerle Magnesia'lılar arasında eskiden itibaren var olan hısımlılıkları (*syngeneia* veya *oikeios*) ve dostlukları (*philia*) üzerinde durmuşlardır⁵³⁵. Bu nedenlerle Magnesia elçileri, kent veya birliklerden kent ve egemenlik alanlarının *hiera kai asylos*'unu onaylamalarını istemişlerdir. Artemis *Leukophryene*'ye minnettarlıklarını sunmak amacıyla düzenlemiş oldukları yarışmaya katılmalarını talep etmişlerdir. Ayrıca elçiler, kentlerin festivale iştirak etmesiyle tanrıçanın onurlarını arttıracaklarını dile getirmişlerdir. Bununla birlikte *theoroi* elçileri, konuştukları şeyleri teyit etmek amacıyla yanlarında bu konulara ilişkin belgeler getirmişlerdir⁵³⁶. Söz konusu belgeleri müzakere ettikleri her kuruma takdim etmişlerdir.

Hellas'a giden *theoroi* elçileri, Hellas kentleri ve birlikleriyle tanrıçanın tezahürü ve Apollon'un buyrultusunun yanı sıra, Hellenlerle olan hısımlılıkları⁵³⁷ ve onlara karşı yapmış oldukları iyilikler hususunda konuşmuşlardı. Zira, İÖ. 279 yılında Brennos önderliğinde

32; Gonni: *I.Magnesia* n° 33; Phokia Birliği: *I.Magnesia* n° 34; Ithake: *I.Magnesia* n° 36; Atina: *I.Magnesia* n° 37; Megalopolis: *I.Magnesia* n° 38; Akhaia Birliği: *I.Magnesia* n° 39; Argos: *I.Magnesia* n° 40; Sikyona: *I.Magnesia* n° 41; Korinthos: *I.Magnesia* n° 42; Mesense: *I.Magnesia* n° 43; Korkyra: *I.Magnesia* n° 44; Apollonia: *I.Magnesia* n° 45; Epidamnos: *I.Magnesia* n° 46; Khalkis: *I.Magnesia* n° 47; Eretria: *I.Magnesia* n° 48; Delos: *I.Magnesia* n° 49; Paros: *I.Magnesia* n° 50.

⁵³² Klazomenai (*I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8); Teos (?) (*I.Magnesia* n° 54); bilinmeyen bir kent (*I.Magnesia* n° 73b); Laodiceia ad Lycus (*I.Magnesia* n° 59=*Magnesia* n° 12); Pisidia Antiokheia: *I.Magnesia* n° 79 + 80=*Magnesia* n° 13); bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 83); Tralleis (*I.Magnesia* n° 85=*Magnesia* n° 14); bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 86); bir Attalos kenti (*I.Magnesia* n° 87).

⁵³³ Mytilene: *I.Magnesia* n° 52=*Magnesia* n° 7; Knidos: *I.Magnesia* n° 56=*Magnesia* n° 10; Kos: *I.Magnesia* n° 57=*Magnesia* n° 11; Same: *I.Magnesia* n° 35; Rhodos: *I.Magnesia* n° 55.

⁵³⁴ Antiokheia Persis: *I.Magnesia* n° 61.

⁵³⁵ Hellenistik Dönem'de *syngeneia*, *oikeios* ve *philia* kavramları kentler arasında diplomatik faaliyetlerde önemli rol oynamaktaydı (Robert 1940, 56 vd.; Robert 1977, 130 dn. 219; Gruen 1984, 69-76; 82 vdd.; Elwyn 1993, 261-286; Erskine 1997, 133-136). Özellikle bu diplomatik girişim, *asylia* amaçlı gönderilen elçilerin gittikleri yerlerle konuşmalarından rahatlıkla gözlenebilmektedir. Elçiler görüştükları yerler ile kentleri arasında var olan *syngeneia*, *oikeios* ve *philia* ilişkileri üzerinde durmaktaydılar. Ayrıca bu yerlerle ilgili varsa eski belgeleri de sunarak *asylia* hakkının tanınmasını talep etmekteydiler. *Asyilia* hakkının kabul edilmesinde kentler arasında var olan bu bağların, önemli bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca bu kavramlarla ilgili daha fazla bilgi için bk. Gruen 1984, 69-76; 82 vdd.; Elwyn 1993, 261-286; Erskine 1997, 133-136.

⁵³⁶ Magnesia *theoroi*'lularını bizzat kentlerine ait epiksel ve tarihsel belgelerle birlikte, diğer kentlerin Magnesia'lıları hizmetlerinden dolayı onurlandıran erken dekretlerinin bir nüshasını götürmüşlerdir [Epidamnos: *I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5; Samos: *I.Magnesia* n° 35; Megalopolis: *I.Magnesia* n° 38].

⁵³⁷ Strabon'a (XIV. 1. 40 c. 647) göre, Magnesia'lılar, büyük ihtimal Thessalia'daki Didyma Tepeleri'nde oturan Delphoi'lulardan gelmekteydiler. Bunun yanı sıra Strabon'un (XIV. 1. 40 c. 647) Hesiodos'tan yaptığı alıntıya göre; onlar, Amyros'un karşısında bulunan Dotio Ovası'ndaki kutsal Didyma Tepeleri'nde yaşayan bakire gibi, ayağını Boibiados Gölü'nde yıkadı. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Plin. *nat.* V. 31. 114.

Bununla birlikte, bir kentin kuruluş öyküsünün epigrafik belgelere kaydedilmesi oldukça nadir durumdur. Bu bakımdan Magnesia güzel bir örnek oluşturmaktadır. Magnesia'nın kuruluşuna ilişkin olarak ayrıca bk. *I.Magnesia* n° 17; 20=*Magnesia* n° 10; *FGRHist* 482. Ayrıca daha fazla bilgi için bk. Chaniotis 1988a, 34-40; Bingöl 1998, 6-8.

Galatlar, Delphoi Apollon Tapınağı'nı yağmalamayı amaçlamışlardı⁵³⁸. Galat akınlarına Hellas maruz kaldığı sırada, Magnesia'lılar Galatlara karşı direnen Eski Yunanlılara yardım etmişlerdi. Ayrıca Girit iç savaşları sırasında, yaklaşık İÖ. 220-İÖ. 216 yılları arasında Magnesia'lılar arabuluculuk yapmışlardı⁵³⁹. Nitekim Hellas kentleri ve birlikleri, Magnesia'lıların kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu onaylamışlardı. Ayrıca *Leukophryeneia* Festivali'ne katılmayı kabul etmişlerdi. Hellas kent ve birliklerinin Magnesia'lıların bu teşebbüslerini kabul etmelerinde onlarla olan akrabalık bağlarının önemli bir etkisi olsa gerektir. Bununla birlikte Magnesia'lıların, Galatlar karşısında Hellenlere yardımlarının ve Girit iç savaşları sırasında arabuluculuklarının büyük bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Asya ve kıyı kentlerine ait olan dekretler, içerik ve üslup olarak Hellas dekretlerinden farklıdır. Bu nüans, Asya ve kıyı kentlerinin üzerinde durdukları kavramlar bakımından söz konusudur. Özellikle Klazomenai yazıtı (*Magnesia* n° 8) buna güzel bir örnek teşkil etmektedir. Klazomenia'lılar kararlarında, Magnesia'lıların düzenledikleri çelenk ödülü yarışmaları ve *asylia* hakkını onaylamalarının nedenlerini açık bir şekilde ifade etmektedirler. Ayrıca halk nezdinde *philotimia* (ünseverlik) kavramının anlamını ve önemini akıcı bir şekilde açıklanmaktadır (*str.* 47–66). Bu yazıtta, Klazomenai'lılar atalarından almış oldukları örnekler uyarınca hareket ettiklerini dile getirmektedirler. Zira, ataları güzel ve onurlu buldukları şeyler için mücadele vermektense hiçbir zaman kaçınmamışlardı. Ayrıca ataları *philotimia*'lılarından dolayı, bütün içtenlikleriyle kentleri adına yararlı olan her şeye kendilerini adanmışlardı. Klazomenia'lılar, Magnesia'lıların da atalarının izlemiş olduğu siyaseti yerine getirdikleri ve *philotimia*'ya sahip oldukları için onları takdir etmektedirler. Klazomenia'lılar, Magnesia'lıların ün severliliklerinden dolayı tanrıçaya onurlar sunmak istemelerini övmektedirler. Bu bakımdan Magnesia'lıların gayretlerinin güzel ve layıkıyla yerine getirdiklerini belirtmektedirler. Ayrıca Klazomenia'lılar, Apollon'un buyrultusu, Magnesia'lılarla olan dostluklarına ve ihsanlara değinmişlerdir. Yukarıda bahsettiğimiz bu nedenlerle, Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanlarının *asylia* hakkını onaylamışlardır. Ayrıca *Leukophryeneia* Festivali'ne katılmayı kabul etmişlerdir. Bu festivale katılması için bir

⁵³⁸ Galatların Brennos önderliğindeki Hellas'ı istilası ve Delphoi'daki Apollon kutsal alanının yağmalanma girişimleri için bk. *Syll*³ 398 [Kos]; *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; *I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5; Diod. XXII. 9; Liv. XXXVIII. 48. 2; Paus. I. 3–4; X. 19–23; Dio Cass. XXVII. 90; Iust. XXIV. 5 vd. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Arslan 2000, 47–56.

⁵³⁹ Epidamnos dekretinde bu iki olaya özel olarak yer verilmiştir (*I.Magnesia* n° 46=*Magnesia* n° 5 *str.* 8–12). Bununla birlikte birkaç dekrette, Galat akınları sırasında Magnesia'lıların Apollon Tapınağı'na hizmetleri ve Hellenlere yardımları üstü kapalı bir şekilde ima edilmiştir. “*Magnesia theoroi elçileri, tanrıçanın epiphaneia'sı, kentlerle olan hısnlılıkları, bizzat kendi atalarının Delphoi Tapınağı'na ve Hellenlere karşı yapmış oldukları hayırhahlıkları üzerine konuşular*” *Korkyra*: *I.Magnesia* n° 44 *str.* 11–14; *Samos*: *I.Magnesia* n° 35 *str.* 8; *Ithake*: *I.Magnesia* n° 36 *str.* 8. Ayrıca Hellenistik Dönem'de birkaç Girit yazıtında, Giritliler Magnesia'lıların onurlandırmaya karar vermişlerdir (*I.Cret.* III. 111 3.C). Magnesia'lıların Girit iç savaşları sırasında yapmış oldukları arabuluculukla ilgili yorumlar için ayrıca bk. *SEG* XXXIII 996.

theoroi elçisi seçmişlerdir. Klazomenia'lıların bu kararını aynı şekilde, Kolophon, Ephesos, Priene, Samos, Teos, Khios, Erytrai, Phokaia, Lebedios (= Ptolemaia), Smyrna ve büyük olasılıkla Miletos kenti de onaylamışlardır.

Küçük Asya kentlerine ait diğer dekretlerde, esas itibariyle halkın tanrılara olan dindarlıklarına büyük bir vurgu yapılmaktadır⁵⁴⁰. Tanrıçanın onurunu artırmak adına düzenlemiş oldukları bu faaliyetten dolayı Magnesia'lılar övülmektedir. Kentler, Magnesia'lıların bu teşebbüslerine katılarak tanrıçanın onurlarını artırmaktan büyük bir memnuniyet duyacaklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca tanrıların onurlarını artırmak için her zaman istekli oldukları ve tanrılara karşı dindarlıkları herkes nezdinde bilinsin diye, Magnesia'lıların kent ile egemenlik alanının *asylia*'sını ve *Leukophryeneia* Festivali'ni kabul etmişlerdir.

Pisidia Antiokheia'sı sakinleri (*Magnesia* n° 11 str. 12 vdd.), Magnesia'lıların tanrıça adına düzenlemiş oldukları bu faaliyetlerini büyük bir coşku ve içtenlikle kabul etmişlerdir. Bununla birlikte, Pisidia Antiokheia'sı halkı şu kararı almışlardır: Daha sonraki *Leukophryeneia* Festivali'ni ilan etmek için Magnesia'dan gelecek olan *theoroi* elçileri kenti ziyaret ettikleri sırada, kentin rahip ve rahibeleri tapınakların kapılarını açacaklar ve ortak dualar edeceklerdi. Ayrıca okullarda resmi tatil ilan edilecekti. Bu Magnesia'lılar içinde oldukça önemli bir onurdur. Antiokheia'lıların büyük bir coşkuyla karşılamalarında, Magnesia ve Antiokheia kenti arasında var olan akrabalık bağları (*syngeneia*) önemli bir etken olsa gerektir. İki kent arasındaki bu bağı ise, Pisidia Antiokheia'sı koloni kurarken, Magnesia'lıların kendilerine yardım etmesinden dolayı kaynaklanmış olmalıdır. Bu bakımdan, Antiokheia'lılarla birlikte Magnesia'lıların bir kısmı gelerek Pisidia'da ikamet etmiş olsa gerektirler⁵⁴¹.

Magnesia'lılar genelde pek çok kente ve birliklere üç tane elçi göndermişlerdi⁵⁴². Krallara gönderilen elçilere baktığımız zaman, III. Antiokhos ve oğluna⁵⁴³ üç elçi, IV. Ptolemaios⁵⁴⁴ ve I. Attalos'a⁵⁴⁵ ise sadece iki elçi göndermişlerdi. Burada elçilerin kat edecekleri mesafenin uzaklığı göz önünde bulundurulmuş olmalıdır.

⁵⁴⁰ Mytilene (*I.Magnesia* n° 52=*Magnesia* n° 7); Knidos (*I.Magnesia* n° 56=*Magnesia* n° 10); Kos (*I.Magnesia* n° 57=*Magnesia* n° 11); Laodiceia ad Lycus (*I.Magnesia* n° 59=*Magnesia* n° 12); Pisidia Antiokheia (*I.Magnesia* n° 79 + 80=*Magnesia* n° 13); Tralleis (*I.Magnesia* n° 85=*Magnesia* n° 14).

⁵⁴¹ Strabon (XII. 8. 14 c. 577) Antiokheia kenti, vaktiyle Maiandros Irmağı yakınında oturmuş olan Magnet'ler tarafından iskan edilmiştir. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 272.

⁵⁴² Kern 1901, 500–503; Boesch 1908, 22; 30–35.

⁵⁴³ III. Antiokhos (*I.Magnesia* n° 18), oğul Antiokhos'a (*I.Magnesia* n° 19) ve Antiokheia Persis'e Lykideus oğlu Demophon, Philias oğlu Philiskos ve Pheres oğlu Pheres gönderilmişlerdir.

⁵⁴⁴ IV. Ptolemaios'a (*I.Magnesia* n° 23=*Magnesia* n° 2), Diopithes [NN] ve Ithalides [NN] gönderilmiştir.

⁵⁴⁵ I. Attalos'a (*I.Magnesia* n° 22) ise, Pythion ve Lykomedes gönderilmiştir. Attalos'a gönderilen elçiler Pythion ve Lykomedes çiftiyle tekrar karşılaşmamaktayız. Ancak Magnesia'da Lykomedes ismi oldukça yaygın kullanılmaktadır (Rigsby 1996, 194). Bununla birlikte, aynı görevi üstlenmiş iki Lykomedes karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan biri Lykomedes oğlu Lykomedes, Artemis *Leukophryene* ile ilgili kararları bazı Anadolu

İÖ. 208/207 yıllarında Magnesia'lılar, *theoroi* elçilerini ilk olarak Hellas'a ve Makedonya Kralı V. Philippos'a göndermiş ve *Leukophryeneia* Festivali'ni onaylatmış olmalıdırlar. Yaklaşık İÖ. 205 yılında ise, *theoroi* elçileri diğer krallarında onayını aldıktan sonra, onlara tabi olan kentlere giderek yeni yarışmaları onaylatmışlardı. İÖ. 205 yılında, Hellenistik krallardan sadece IV. Ptolemaios, hem Magnesia kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu hem de tanrıça adına düzenlenen yeni oyunları tasvip etmiştir⁵⁴⁶. III. Antiokhos⁵⁴⁷, oğlu Antiokhos⁵⁴⁸ ve I. Attalos⁵⁴⁹ ise, sadece Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen oyunları kabul etmişlerdir. Magnesia'lı *theoroi* elçileri Pythion ve Lykomedes, I. Attalos'tan Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları *pythia*'ya eşit çelenk ödülü yarışmaları tasvip etmesini talep etmişlerdir. Aynı şekilde I. Attalos'tan egemenliği altında bulunan kentlerden de bunu kabul etmesini istemişlerdir. I. Attalos, mektupta *asylia*'dan bahsetmemekle birlikte krallar arasından sadece o, yarışmaların kategorilerini (müzik, atletik ve at yarışmaları) belirtmiştir. Magnesia'lılara, bir kurban temin edeceğine söz vermiştir. Ayrıca kendisine tabi olan kentlere, bu yarışmalara katkıda bulunmaları için talimat vermiştir. Daha sonraki zamanlarda Magnesia'lıların yapacakları yarışmaları destekleyeceğini belirtmiştir.

I. Attalos'un yaptığı gibi, Makedonya Kralı V. Philippos egemenliği altındaki kentlere birer talimat göndermiştir. Ne var ki, V. Philippos'un dekreti günümüze ulaşmamıştır⁵⁵⁰. Nitekim, V. Philippos'un kendisine tabi olan kentlere mektup gönderdiği Kalkhis yazıtıyla (*I.Magnesia* n° 47 str. 1–8) doğrulanmaktadır. Söz konusu mektupta, Makedonyalılarla akraba olan Magnesia'lıların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları çelenkli yarışmayı bizzat kendisinin onayladığını belirtmiştir. Aynı şekilde Khalkis'lilerin, bu şeyleri görüşmek üzere gelen elçileri uygun bir şekilde karşılamalarını ve yarışmaları kabul etmelerini talep etmiştir. V. Philippos'un Khalkis'e vermiş olduğu talimattan açıkça anlaşıldığı üzere, Makedonya kralı, Magnesia'lıların kent ve egemenlik alanlarının *hiera kai asylos*'unu kabul etmemiştir. Kalkis'liler de, kralın emri uyarınca sadece yarışmaları kabul etmişlerdir. Makedonya kralının hakimiyeti altında bulunan Eretria'lılar (*I.Magnesia* n° 48 str. 26–29) ise, Magnesia'lılara ithalat ve ihracatta vergiden muafiyet hakkı vermişlerdir. Ayrıca savaşta ve barışta Eretria kent ve egemenlik alanında bulunan Magnesia'lılara *asylia kai asphaleia* hakkı

kentlerine (Pisidia Antiokheia =*Magnesia* n° 9; Antiokheia (?)=*I.Magnesia* n° 81) kabul ettirmek için elçi olarak gönderilmiştir. Belki de I. Attalos'a gönderilen kişiyle aynı şahıstır. Bir diğer elçi Kharisias oğlu Lykomedes ise, aynı görev için Hellas'a (Boiotia Birliği'ne=*I.Magnesia* n° 25; Phokaia Birliği'ne=*I.Magnesia* n° 34; Atina=*I.Magnesia* n° 37; Khalkis=*I.Magnesia* n° 47; Eretria=*I.Magnesia* n° 48) gönderilmiştir.

⁵⁴⁶ *I.Magnesia* n° 23=*Magnesia* n° 2.

⁵⁴⁷ *I.Magnesia* n° 18.

⁵⁴⁸ *I.Magnesia* n° 19.

⁵⁴⁹ *I.Magnesia* n° 22.

⁵⁵⁰ Oldukça küçük bir fragman günümüze kadar ulaşmıştır. *I.Magnesia* n° 24 (βασι[λεὺς -----])

tanımışlardır. Bununla birlikte, Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen yarışmaları kabul etmişlerdir. Ne var ki Eretria dekretinde, V. Philippos'tan buyrultu aldıklarına dair her hangi bir ifade geçmemektedir. Bunda en büyük etken, kralın mektubu gelmeden önce *theoroi* elçilerinin Eretria'ya ulaşmış olmasıdır⁵⁵¹.

İÖ. 211–İÖ. 205 yıllarında III. Antiokhos Doğu Seferi'yle meşguldür⁵⁵². Magnesia elçileri Demophon, Philiskos ve Pheres, kralla İÖ. 205 yılında Antiokheia Persis'te görüşmüşlerdir⁵⁵³. *Theoroi* elçileri, III. Antiokhos'a kentin almış olduğu kararı teslim edip Artemis *Leukophryene* onuruna düzenlemiş oldukları *pythia*'ya eşit çelenk ödülü yarışma hususunda konuşmuşlardır. III. Antiokhos, Magnesia'luların kendilerine ve Seleukos Krallığı'na karşı göstermiş oldukları iyi niyeten dolayı ve Seleukos'ların izlemiş oldukları siyaset bilinsin diye, Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları yarışmaları kabul ettiğini bildirmiştir. Aynı şekilde kendisine tabi olan kentlerin de festivali kabul etmelerini sağlamak için sekreterine mektup yazdırmıştır. I. Attalos ve V. Philippos egemenliği altında bulunan kentlere direk olarak bir mektup gönderirken, III. Antiokhos memurları vasıtasıyla kentlere birer direktif göndermiştir. Magnesia *theoroi* elçileri, III. Antiokhos'tan bu yanıtı aldıktan sonra, yarışmaları onaylatmak için oğlu Antiokhos'un yanına gitmişlerdir⁵⁵⁴. Oğlu Antiokhos da babası gibi, sadece Artemis *Leukophryeneia* Festivali'ni tasvip etmiştir⁵⁵⁵. Bununla birlikte *theoroi* elçileri, III. Antiokhos ve oğlu Antiokhos'un onayını aldıktan sonra, Antiokheia Persis ve diğer komşu kentlerin Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen yeni yarışmaları kabul ettiklerine dair cevapları almışlardır⁵⁵⁶. Seleukos krallarının Magnesia kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkını tasvip etmemelerinin doğal bir sonucu olarak, Antiokheia Persis ve diğer komşu kentler bu ayrıcalığı onaylamamışlardı. Bununla birlikte Antiokheia Persis yazıtında, Apollon'nun buyrultusundan, yarışmaların kategorisinden, Antiokheia ve III. Antiokhos ile Magenesia'lular arasında var olan dostluk ve iyi ilişkilerden detaylıca bahsedilmişti. Ayrıca festivale katılması için bir *theoroi* seçilmesine karar verilmiştir.

Magnesia yazıtlarının geneline baktığımız zaman, Artemis *Leukophryene* adına düzenlenen yeni yarışmalar krallar, kentler ve birlikler tarafından kabul edilmiştir. Ne var ki, Magnesia'luların kent ve egemenlik alanlarının *asylia*'sını aynı şekilde bütün herkes tarafından onaylanmamıştır. Krallar arasında sadece IV. Ptolemaios *asylia* hakkını onaylamıştır. Diğer krallar ve kralların buyrultusu sonucunda kendisi tabi olan kentler,

⁵⁵¹ Rigsby 1996, 236.

⁵⁵² III. Antiokhos, İÖ. 209 yılında Part kralını, İÖ. 208 yılında ise, Baktria kralını yenmiştir (Polyb. X. 48–49). İÖ. 206/205 yılında Karmania'da (Kuzey İran) kışı geçirmiştir (Polyb. XI. 34. 13). En geç İÖ. 205 yılında ise, Persia Körfezi'ndedir (Polyb. XIII. 9. 4–5). Bu nedenle İÖ. 205 yılında Antiokheia Persis'e geçmiş olmalıdır.

⁵⁵³ *I. Magnesia* n° 18 str. 9–10; ayrıca bk. Holleaux 1942, 178 n. 4; Welles 1934, 140–152; Ma 2002, 64.

⁵⁵⁴ Oğlu Antiokhos hakkında daha detaylı bilgi için bk. Herrmann 1965, 157–8=*Teos* n° 2.

⁵⁵⁵ *I. Magnesia* n° 19.

⁵⁵⁶ *I. Magnesia* n° 61=Rigsby 1996, 257–260 n° 111.

Magnesia'luların kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu onaylamamışlardır. Bununla birlikte Argos⁵⁵⁷, Sikyon⁵⁵⁸, Delos⁵⁵⁹, Rhodos⁵⁶⁰ ve muhtemelen Aitolia Birliği⁵⁶¹ de bu imtiyazı kabul etmemişlerdir.

Her ne kadar, Karia Bölgesi'nin büyük bir kısmı IV. Ptolemaios'un egemenliği altında olsa da, büyük ihtimalle bu sırada Magnesia kenti herhangi bir krallığa tabi değildir. Zira, Magnesia'luların Artemis *Leukophryene* adına düzenlemiş oldukları bu teşebbüslerinde sadece bir kral yerine bütün krallara elçiler göndermeleri bunun güzel bir göstergesidir⁵⁶². C. B. Welles (1934, 147)'de, IV. Ptolemaios, Maiandros Vadisi'nin egemenlik alanına karşı duyduğu ilgisizlikten dolayı Magnesia'lulara *asylia* hakkı tanıdığı olabileceğini söylemektedir. Ancak bu durum mümkün gözükmemektedir. Bilakis IV. Ptolemaios, Magnesia'luların kent ve egemenlik alanlarına *asylia* hakkını tanıyarak, onların sempatisini ve sadakatini kazanmak istemiş olmalıdır. Keza hemen bir yıl sonra, İÖ. 204 yılında III. Antiokhos atalarından kaybetmiş olduğu toprakları geri almak için Karia Seferi'ne çıkacaktır. Bu sırada III. Antiokhos'un, Kuzey Suriye'deyken Küçük Asya kıyı kentleriyle temasa geçtiği bilinmektedir⁵⁶³. III. Antiokhos'un Magnesia kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını tanımamış olması da Karia Seferi'ye yakın ilişkili olsa gerektir. Zira, III. Antiokhos'un veya diğer kralların bir kentin, kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı bahşetmesi ya da bu imtiyazı tasvip etmesi; kral ve adamlarının, o kente hiçbir suretle zarar vermeyeceği anlamına gelmekteydi. Karia Seferi esnasında Magnesia'lular kralın tarafını tutmaması halinde, kendisinin tanıdığı olduğu *asylia* hakkını çiğnemek zorunda kalacaktı. Doğal olarak bu durum, III. Antiokhos'un temel aldığı siyasetle örtüşmeyecekti. Çünkü diğer kentler üzerinde olumsuz bir etki bırakacaktı⁵⁶⁴. Ayrıca *asylia* özünde dini bir misyon olduğu için doğal olarak tanrıya karşı cürüm işlemiş olacaktı. Makedonya Kralı V. Philippos'un ise, İÖ. 205 yılındaki Phoinike Antlaşması'ndan⁵⁶⁵ sonra, Doğu Ege ve Küçük Asya sahillerindeki bazı ada ve kentleri ele geçirme planları söz konusudur⁵⁶⁶. I. Attalos ise, bu olayların farkında olduğu için, Magnesia'luların *asylia* hakkını tasvip etmemiş olsa gerektir.

⁵⁵⁷ *I.Magnesia* n° 40.

⁵⁵⁸ *I.Magnesia* n° 41.

⁵⁵⁹ *I.Magnesia* n° 49.

⁵⁶⁰ *I.Magnesia* n° 55.

⁵⁶¹ *SEG XII 217*=Rigsby 1996, 203–204 n° 78.

⁵⁶² Aynı durum Kos kenti içinde geçerlidir. R. S. Bagnall'a (1976,103) göre, Kos herhangi bir krallın egemenliği altında bulunmadığından dolayı, krallarla böylesine geniş diplomatik faaliyetlerde bulunmuştur.

⁵⁶³ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos 1 str.* 8–9; Ma 2002, 64 vdd.

⁵⁶⁴ Seleukos krallarının kentler üzerinde izlemiş oldukları genel siyaset, olabildiğince Hellen kentlerinin sempatisini ve sadakatini kazanmaya yönelikti (bk. Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1; *SEG XVIII 75*=*Alabanda* n° 2 *str.* 21–22; Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1 *str.* 6–8; *str.* 25–27).

⁵⁶⁵ Phoinike Antlaşması için bk. Liv. XXIX. 12. 11–16; Polyb. XVI. 34. 7; *Staatsv.* III. 543. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Errington 1971, 116–118; Austin 1981, 124.

⁵⁶⁶ Daha detaylı bilgi için Holleaux 1952, 211–335; Ma 2002², 74–82.

K. J. Rigsby (1996, 180), İÖ. ca 221 yılına tarihlenen Aitolia Birliği yazıtını (*Magnesia* n° 3) *Magnesia*'lıların ilk faaliyetleri olduğunu ileri sürmektedir. Ancak bu kesinlikle mümkün görülmemektedir. *Magnesia* n° 3 yazıtı, *Artemis Leukophryene* adına düzenlenen yarışmalar ve kent ile egemenlik alanının *asylia* hakkına ilişkin diğer yazıtlardan içerik olarak oldukça farklıdır. Bu yazıtta, ne *Artemis*'in tezahürüne ne *Apollon*'un buyruktusuna ne de *Artemis* adına düzenlenen oyunlara değinilmektedir. Ayrıca *Artemis*'in tezahürüyle ilgili yazıtta (*Magnesia* n° 1), *Magnesia*'lılar İÖ. 221 yılında kent ve egemenlik alanlarının *asylia* hakkının tanınması ve tanrıça adına düzenledikleri yarışmaların kabul edilmesi hususunda başarısız olduklarını kaydetmişlerdir. Gerçekten *Aitolia*'lılar, *Magnesia*'lıların ilk faaliyetlerini onaylamışlarsa; bu durum, *Artemis*'in tezahürüyle ilgili dekrette “başarısız” oldukları ifadesiyle örtüşmemektedir. Nitekim *Magnesia* n° 1 yazıtının 17. satırında, *Magnesia*'lılar ilk teşebüslerini sadece “*Asya*'da oturanlar” için düzenlediklerini açıkça ifade etmişlerdir. Bu bakımdan, *Aitolia* Birliği yazıtının, *Magnesia*'lıların ilk faaliyetlerine ait olduğunu ileri sürmek ihtimal dahilinde değildir. *Asylia* ve yarışmalarla ilgili *Magnesia* yazıtlarının genelinde *theoroi* elçileri geçmektedir. Zira kentler, tanrı veya tanrıçalar adına düzenledikleri festivallerin ilan edilmesi ya da kentler tarafından kabul edilmesi vazifesiyle *theoroi* elçilerini görevlendirmekteydiler⁵⁶⁷. Ancak *Aitolia* Birliği'ne gönderilen elçiler, *theoroi* değil, *presbeutai*'ti. Bu durum *Magnesia*'lıların *Aitolia* Birliği'ne elçilerini, *Artemis Leukophryeneia* Festivali hususunda görüşmek için göndermediklerini desteklemektedir. Keza yazıtın içeriği bunu doğrulamaktadır.

Aitolia Birliği dekretinden (*Magnesia* n° 3) anlaşıldığı kadarıyla, *Magnesia* egemenlik alanı *Aitolia*'lılar tarafından yağmaya maruz kalmıştır. *Magnesia* elçileri, egemenlik alanlarının yağmalanmasını engellemek amacıyla *Aitolia* Birliği'ne gitmişlerdir. *Magnesia*'dan giden elçiler *Mnesiptolemos* ve *Hipponikos*, *Aitolia*'lılarla kentleri arasında var olan dostlukları ve onlara karşı besledikleri iyi niyetleri üzerine konuşmuşlardır (*str.* 6–8). *Aitolia*'lılardan kent ve egemenlik alanlarının *hiera kai asylos*'nun tasvip etmelerini talep etmişlerdir. *Aitolia* Birliği, *Magnesia*'lıların bu talebini kabul etmişlerdir. Bunun yanı sıra birlik, *Magnesia*'lıların bütün yurttaşlarına bireysel *asylia* hakkı da tanımıştır. Ayrıca *Aitolia* vatandaşlarının yağma faaliyetlerini önlemek amacıyla, *Teos*'ta olduğu üzere *Magnesia* kenti içinde bir tüzük oluşturmuşlardır. Bu tüzük uyarınca, *Aitolia*'lılardan ne de *Aitolia*'da oturanlardan hiç kimsenin *Magnesia*'nın herhangi bir yerinden ne karadan ne de denizden geçerlerken *Magnesia* egemenlik alanından herhangi bir şey götürmeye yetkili değillerdir (*str.* 12–15). *Aitolia*'lılardan herhangi biri, *Magnesia* kent ve egemenlik alanından taşınabilir

⁵⁶⁷ *Theoroi*'luların görevleri ve bu görevleri çerçevesinde iki grupta toplanmalarıyla ilgili daha fazla bilgi için bk. Perlman 2000, 17 vdd.

malları zoraki ele geçirmişse, yasa dışı ele geçirdiği mallar hususunda iki işlem yapılacaktır. a) τὰ ἐμφανέα (görülebilir mal-mülkler): Bunlar hali hazırda satılmamış ve Aitolia’lılardan herhangi birinin elinde tutukları mallardır. O esnada görevde bulunan *strategos* (komutan) gördüğü mallara haczedecektir. b) τὰ ἀφανέα (görünmeyen mal-mülkler): Çoktan tüketilmiş veya satılmış olan mal-mülkler hususunda ise, *synedroi* (meclis üyeleri), tespit ettikleri mallara tazminat hükmü vererek bu para cezalarını toplayıp haksızlığa maruz kalmış olan Magnesia’lılara geri vermekle görevlendirilmişlerdir.

Yukarda sözü edilen bu durum, Teos kenti için de geçerlidir. *Teos* n° 3 yazıtı, Teos kentinin Aitolia’lılar tarafından yağmaya maruz kaldığını ispatlamaktadır. Bu yazıt, içerik olarak *Teos* n° 3 yazıtıyla büyük bir benzerlik sergilemektedir⁵⁶⁸. Bu bakımdan Aitolia’lıların bu iki kent için aldığı tedbirlerin içeriğiyle büyük bir paralellik göstermektedir. Ayrıca Aitolia’lılar, Magnesia’lıların kent ile egemenlik alanına ve yurttaşlarına bireysel *asylia* hakkı tanımalarının yanı sıra Amphiktyonik Meclisi’nde bir oy hakkı tanımışlardır.

Romalılardan, Artemis *Leukophryene* Tapınağı’na *asylia* hakkının ne zaman ve kim tarafından tanındığına dair herhangi bir epigrafik belgeye rastlanamamaktadır. Bununla birlikte Tacitus’un aktarımından öğrendiğimiz kadarıyla ilkin L. Cornelius Scipio, Artemis Tapınağı’na dokunulmazlığını tasvip etmiştir. Daha sonra ise, L. Sulla tarafından bu imtiyaz onaylanmıştır. İS. 22 yılında Magnesia’lılar, Scipio ve Sulla’nın Artemis Tapınağı’nın dokunulmazlığını yeniden düzenlediklerine dair kararnameyi *Senatus*’a sunmuşlardır⁵⁶⁹. Tacitus (*ann.* III. 62. 1) “*Magnesia’lılar, L. Scipio ve L. Sulla’nın constitutis/tebligatına güveniyorlardı. Onlardan biri III. Antiokhos’u ve bir diğeri ise, Mithradates’i yenmesi üzerine, bizzat onların kendileri, Magnesia’lıları cesaretleri ve sadakatlerinden ötürü Diana Leukophryene için dokunulmaz (inviolabilis) bir sığınak söz verek/şart koşarak onurlandırdılar*”.

Magnesia’lılar, Magnesia Savaşı sırasında Roma’yı desteklemişlerdir⁵⁷⁰. Ayrıca bu savaş esnasında Roma orduları, burada kışlamışlardı (Liv. XXXVI. 45). Bu nedenle L. Cornelius Scipio, Artemis *Leukophryene* Tapınağı’nın dokunulmazlığı (*inviolabilis*) hakkını, İÖ. 189 yılının başlarında Magnesia’lılara tanımış olsa gerektir. Zira, 190 yılında III. Antiokhos

⁵⁶⁸ Daha fazla bilgi için bk. TEOS: *Dionysos Tapınağı*.

⁵⁶⁹ İS. ca. 22 yılında İmparator Tiberius, Hellen tapınaklarının elindeki dokunulmazlık hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin sızlanmaların artması üzerine, geniş çaplı bir soruşturma açmıştır. Kentlerin haklarını savunmak için Roma’ya birer delege göndermelerini emretmiştir. Bu nedenle kentler, eski efsanelere ait belgeleri, kralların dekretlerini, Roma’ya sadakatleri sonucunda Romalıların kendileri adına almış oldukları kararnameyi veya tebligatların birer nüshasını getirerek *Senatus*’a takdim etmişlerdir (Tact. *ann.* 60. 1–3).

⁵⁷⁰ Liv. XXXVI. 45; Tact. *ann.* III. 62. 1.

İÖ. 188 Apameia Antlaşması’ndan sonra Romalıları destekledikleri için Priene, Miletos Herakleia, Euromos, Mylasa, Alabanda kentleri gibi Magnesia *ad Maendrum* da özgür bırakılmıştır (daha detaylı bilgi için bk. Ma 2002², 250 vdd.)

Magnesia Muharebesi'nde yenildikten sonra, Scipio ve kardeşi P. Scipio Africanus, Asya kentleriyle diplomatik faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır⁵⁷¹. İÖ. 189 ilkbaharında Scipio ve kardeşi Africanus Küçük Asya'yı terk etmişlerdir⁵⁷². Aynı şekilde Scipio, İÖ. 190/189 yıllarında Kolophon'daki Apollon Tapınağı'na *asylia*⁵⁷³ ve vergiden muafiyetlik⁵⁷⁴ hakkı tanımıştı. Zira, İÖ. 190 yılında Kolophon, III. Antiokhos tarafında kuşatma altına alınmıştı⁵⁷⁵. Kolophon'lular, III. Antiokhos'un adamlarına karşı büyük bir direniş göstermişlerdir. Büyük olasılıkla bu kuşatma esnasında Apollon Tapınağı zarar görmüş olmalıdır.

Tacitus'a (*ann.* III. 62. 1) göre, İÖ. 89-İÖ. 85 yılları arasındaki I. Mithradates Savaşı esnasında, Magnesia'luların Roma'ya göstermiş oldukları sadakatleri ve cesaretlerinden ötürü Sulla, Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlığını tasvip etmiştir. Ancak I. Mithradates Savaşı esnasında, Magnesia *ad Sipylum*'ların Roma'ya büyük bir sadakat gösterdikleri bilinmektedir⁵⁷⁶. Zira, Romalılarla olan ilişkilerini ve müttefik durumlarını koruyarak Pontos kralına karşı büyük bir direniş göstermişlerdir⁵⁷⁷. Öyle ki, Stratonikeia örneğinde olduğu gibi, Mithradates'e önemli miktarda savaş tazminatıyla haraç vermek ve kentlerinde bir Pontos garnizonu bulundurmamak zorunda kalmışlardır⁵⁷⁸. Ne var ki, Maiandros üzerindeki Magnesia'luların bu savaşta nasıl bir rol oynadıklarına dair elimizde yeterli bir veri yoktur. Bununla birlikte, Appianus'a (*Mithr.* 21) göre Pontus kralı, Maiandros Vadisi boyunca Ephesos kentine doğru ilerlediği sırada yolu üzerindeki kentlerden Tralleis⁵⁷⁹ ve Maiandros üzerindeki Magnesia'lılardan büyük ilgi görerek yoluna devam etmiştir. Ancak Magnesia'luların Mithradates Savaşı esnasında, Pontus kralını desteklemeleri mümkün

⁵⁷¹ *FGrHist* 434 F 18. 6; Sherk 1969, 217–218 n° 35; Wörrle 1988, 427; Rigsby 1996, 183.

⁵⁷² Liv. XXXVII. 26. 3; ayrıca bk. Rigsby 1996, 353.

⁵⁷³ *SEG* I 440=Sherk 1969, 219–220 n° 36.

⁵⁷⁴ Liv. XXXVIII. 39. 8.

⁵⁷⁵ L. ve P. Cornelius Scipio bir Roma ordusuyla Asya'ya geldikten sonra, III. Antiokhos Kolophon'u kuşatmaya karar vermiştir. Zira III. Antiokhos, Kolophon Ephesos'a bakan stratejik konum nedeniyle ele geçirmek istemektedir. Bunun üzerine Kolophon'lar, L. Aemilius Regillus'tan kendilerini koruması için yardım isterler (Liv. XXXVII. 26. 5–11). Aemilius İÖ. 190 yazının sonlarına doğru Myonnesus yakınlarında III. Antiokhos'un donanmasını büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bunu haber alan III. Antiokhos, Lysimakhia'dan garnizonunu çekmek ve Kolophon kuşatmasına son vermek zorunda kalmıştır (Liv. XXXVII. 31. 3). Kolophon'lular, Roma'nın deniz zaferinden sonra yani İÖ. 189 yılının başlarında Scipio kardeşlere bir elçi heyeti göndermiştir. Bu elçi heyeti, Scipio kardeşlerden Apollon Tapınağı'nın *asylia* hakkının onaylanmasını istemişlerdir.

⁵⁷⁶ K. J. Rigsby (1996, 183)'de, Mithradates Savaşları hakkında bilgi veren antik kaynaklar hususunda hata yapmıştır. Bu savaş esnasında Roma'nın destekleyen Magnesia *ad Sipylum* ile Magnesia *ad Maendrum* kentlerini karıştırmıştır. Magnesia *ad Sipylum*'la ilişkili antik kaynakları –App. *Mithr.* 61; 21; Livy. *Epit.* 81–Maiandros üzerindeki Magnesia'ya dipnot olarak vermiştir.

⁵⁷⁷ Küçük Asya'da, Pontos kralına karşı ayaklanan kentlerden Magnesia *ad Sipylum* (Liv. *perioch.* 81; Paus. I. 20. 5; ayrıca bk. Memnon 31. 4; Plut. *mor.* X. 809 c: *Praec. Ger. Reipubl.* 14) dışındakilerin Mithradates'e karşı savunmaları uzun ömürlü olmamış ve söz konusu yerleşimler Pontos generalleri tarafından zapt edilmiştir.

⁵⁷⁸ App. *Mithr.* 21; Flor. *epit.* I. 40. 6.

⁵⁷⁹ App. *Mithr.* 21. Cicero'ya (*Flacc.* XXV. 59) göre, her ne kadar Tralleis'liler ve daha sonradan Laelius utanmadan, Mithradates'in Tralleis'e girmesinin ardından, Roma'nın Valerius ailesine mensup Flaccus'a ait yüklü miktarda paraya el koyduğunu iddia etseler de; kralın kenti yağmalamaktan çok süslemeye çalıştığını bilmeyen kalmamıştı. Ayrıca bk. Cic. *Flacc.* XXIV. 57–58; Lintott 1976, 489 vd.

görülmemektedir. Zira, bu durum Sulla'nın genel politikasıyla örtüşmemektedir⁵⁸⁰. Sulla, Artemis *Leukophryene* Tapınağı'na dokunulmazlık hakkını İÖ. 85-İÖ. 84 yılları arasında vermiş olmalıdır. Zira Sulla, Asya düzenlemesini ilk Mithradates Savaşı'nın sonuyla Asya'dan ayrılmadan önce yapmıştır. Bu da, İÖ. 85-İÖ. 84 yılları arasına tekabül etmektedir⁵⁸¹.

⁵⁸⁰ Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000b, 32–42; 2007, 248–265.

⁵⁸¹ K. J. Rigsby (1996, 184), Magnesia'lılar, Isauricus'a kent ve tapınaklarına yapmış olduğu hayırhahlıktan dolayı şükranlarını sunan yazıtın yola çıkarak (*I.Magnesia* n° 142), Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkı daha sonraki zamanlarda geçersiz kılınmış olabileceğini ileri sürmektedir. Nitekim *Leukophryene* Tapınağı'nın *asylia* hakkı, Caesar tarafından yaklaşık İÖ. 44 yılında Asia valisi P. Servilius Isauricus aracılığıyla tekrar verilmiş olması mümkün görmektedir.

Ancak yazıtın içeriğinde (*I.Magnesia* n° 142), *asylia* hakkından bahsedilmemektedir. Bununla birlikte Roma'nın Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın *asylia* hakkını iptal ettiğine dair herhangi bir veriyle karşılaşılmamaktadır. Ayrıca ilk olarak Sulla tarafından Mithradates'in tarafını tutan ve Ephesos Akşamı'na katılan bazı kentlerin tapınaklarının –İÖ. 85/84 yılında Sulla tarafından Ephesos Artemis Tapınağı (bk. Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118) ve Pergamon'daki Asklepios Tapınağı (App. *Mithr.* 19 vdd.; 23; Plut. *Sull.* XI; Cic. *Flacc.* 57; ayrıca bk. Sherk 1969, 281) – *asylia* hakkını iptal etmiştir. Ancak Tacitus'tan (*ann.* III. 62. 1) öğrendiğimiz kadarıyla Sulla Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlığını tasvip etmiştir. Bu bakımdan *Leukophryene* Tapınağı'nın en azında İÖ. 79 yılına kadar bu imtiyazı sürdürmüş olmalıdır. Bu dönemden sonra Roma'nın resmi olarak tapınakların bu ayrıcalığını iptal ettiğine dair yeterli veriye sahip değiliz.

3.1.2. NYSA
Pluton ve Kore Tapınağı

3.1.2.1. Nysa 1.

Seleukos ve oğlu Antiokhos'un Nysa'daki Pluton Tapınağı'na özel ayrıcalıklar bahşeden mektubu (İÖ. 281)

Buluntu yeri: Nysa'nın yakınında olan Salavatlı'da (= Akharaka) bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: Y. 56cm; G. 75cm; D. 33cm.

Yayınlar; Clerc 1887, 347 n° 3; Hiller-Diest 1913, 62–63; Schroeter 1932, 8; *SIG II*, 467; Welles 1934, 54–60 n° 9.

Tarih: İÖ. 281.

[- - - Βασιλε]ὺς Σέλευκος καὶ Αντίοχος Σωπάτ[ρω χαίρειν·]
[ἀποστειλάντων πρὸς] ἡμᾶς Ἀθυμβρανῶν περὶ τῆς [ἰκεσίας καὶ ἀσυ-]
[λίαις καὶ ἀτελείαις] Ἰατροκλέα, Ἀρτεμίδωρον, Τειμόθ[εον πρέσβεις, -]
[- - - - -] ἡμεν τὰ κα[τὰ μ]έ[ρο]ς καὶ σοὶ γεγρά[φαμεν ἵνα διὰ]
5 [πλειόνων αὐτοῖς] χρηματίσης. [προαιούμ]ε[θα γὰρ τῶν Ἑλληνίδων]
[πόλεων ἀεὶ τοῖς πολ]ίταις μὲν εὖε[ργετοῦντες χαρίζεσθαι, οὐχ ἥκισ-]
[τα δὲ καὶ σὺν εὐ]σεβῆαι συναύξειν τὰς τῶν θε[ῶν τιμάς, ὥστ' εὐμέ-]
[νιαν τοῖς μεθ' ἡμ]ᾶς παραδόσιμον ε[ἶ]ς τὸν αἰῶνα πο[- - ἡμῖν]
[γενήσεσθαι. πεπ]είσμεθα μὲν καὶ διὰ τῶν προτέρω[ν χρόνων πολλὰς]
10 [καὶ μεγάλας ἀ]ποδείξεις δεδωκέναι τῆς ἰδίας [ἡμῶν εὐσεβείας,]
[βουλόμενοι δὲ κα]ὶ νῦν σύμφωνοι γενέσθαι τοῖς ἐξ [ἀρχῆς πεπραγ-]
[μένοις ἐπιτρέπ]ομεν πᾶσιν μὲν τοῖς ἱεροῖς τοῖς ασ[υλίαν κεκτημένοις(?)]

Str. 2/3. Hiller tarafından tamamlanmıştır. Wilamowitz, τειμόθεον'a kadar tamamlamıştır. Str. 3–12 kadarki 54 harf, Welles tarafından tamamlanmıştır. Str. 4. διελέγ]ημεν- γεγρά[φαμεν, Wilamowitz. Str. 5–12. Hiller; [-ὅπως] χρηματίσης [- - βουλόμενοι τοῖς πολ]ίταις μὲν εὖε[ργεσίας - - τοῖς δὲ θεοῖς εὐ]σεβῆ συναύξει[ν τὸ]ν θω[- -]ας παραδόσιμον ε[- -] ὦν ἀπολείπειν - - πε]πείσμεθα μὲν καὶ δίκ[αίας] πρότερο[ν - - ἀ]ποδείξεις δεδωκέναι τῆς ἰδίας [- - βουλόμενοι δὲ κα]ὶ νῦν σύμφωνοι γενέσθαι τοῖς ἐ[ῶ]νηγεγελμένοις ὑφ'ἡμῶν ἐπιτρέπ]ομεν πᾶσιν μὲν τοῖς ἱεροῖς τοῖς ασ[υλίαις - -].

Çeviri:

Kral Seleukos ve Antiokhos, Sopatros'u selamlar. Athymbrianos'lar, ricaların kabul edilmesi, dokunulmazlık hakkı, vergiden muaf tutulması hususunda Iatrokles, Artemidoros ve Timotheos'u elçi olarak bizlere gönderdiler, Biz [... ..] bu şeyleri teferruatıyla ve onlara resmi olarak cevap veresin diye sana yazdık. İyi niyetin/hayırhahın bizden sonraki kuşaklara ebediyen intikal etmesi için, bizler hayırhahlık ederek Hellen kentlerinin vatandaşlarını memnun etmeyi, ayrıca hürmetle tanrıların onurlarını artırmayı her şeyden üstün tutarız. Bundan önceki zamanlarda şahsi hürmetimizin birçok ve büyük ispatını vermiş olduğumuza inanıyoruz. Biz başlangıçtan itibaren yaptıklarımızla şimdide tutarlı olmasını

istediğimiz için dokunulmazlık haklarını elde eden bütün tapınaklara ihsan ediyoruz.

3.1.2.2. Nysa 2.

Hellenistik bir kralın, Nysa'daki Pluton ve Kore Tapınağı'na çeşitli ayrıcalıklar tanıdığını teyit eden mektubu (İÖ. II. yüzyıl)

Bulutnu yeri: Nysa yakınlarında bulunmuştur. A blok Salavatlı'da, B blok ise, Sultanhisar'da ele geçmiştir. Yazıt şimdi İzmir Müzesi'nde yer almaktadır.

Tanım: Beyaz kireç taşından iki tane yan yana duran blok üzerine yazılmıştır. Bu yazıt $\epsilon\rho\acute{\alpha}$ $\gamma\rho\acute{\alpha}\mu\alpha\tau\alpha$ yazıtlarından ikincisine aittir.

Ölçüler: Soldaki, A blok: Y. 7cm; G. 7cm; K. 34cm; Sağdaki, B blok: Y. 68cm; G. 59cm; D. 34cm.

Yayınlar: Radet 1890, 224–231 n° 1 (A, II. 9–14); Hiller-Diest 1913, 62–57; Wilhelm 1943, 59–60; Welles 1934, 260 vdd. n° 64; Robert 1969a, 289 n. 3; Lifshitz 1970, 60–61; Rigsby 1996, 402 vdd. n° 185.

Tarih: İÖ. II. yy.

	A	B
1.1	[—]ΗΛΕΞΥΟΠΙ.ΙΟΙΖΟΛ[.c.5.].ΙΛΠΙΟΠΙΟΠΙΟ [—]ΤΕ. c.3. Γ. c.5. ΤΟΤ. c.6. .ΤΑ και Ἀθυμβριανοῖς . . . [—]Ι.Ι. c.5. [. . Ἀντι]όχου δὲ τοῦ μεγάλου [—]ου ιζ'.	
	A	B
1	[βασιλεὺς — Νυσαέων τῆι β]ουληῖ καὶ τῶι δήμωι χαίρειν· [συμμείξαντές μοι ἐν — Ἀρ]τεμίδωρος, Βασιλείδης, Μι- [. ca. 4. οἱ πρεσβευταὶ πεμφθέντες ὑφ' ὑ]μῶν ἀπέδωκάν μοι τὸ ψήφι[σ]- [μα παρ' ὑμῶν καὶ αὐτοὶ διελέχθησαν] μὲν μετὰ [φιλοτιμ]ίας	
5	[ἀκολούθως τοῖς γεγραμμένοις περὶ] τῆς ἰκεσίας καὶ ἀσυλίας [καὶ ἀτελείας παρακαλοῦντες καὶ ἐμ]ῆ ἴσον τι? συν[χωρ]εῖν καθότι [συνεχωρήθη καὶ πρότερον ὑπὸ τῶν ἔμπρ]οσθεν βα[σι]λέων τῶ $\epsilon\rho\acute{\omega}$ [ι] [τῶι παρ' ὑμῖν Πλούτωνός τε καὶ Κόρης·] βουλόμενος [οὔ]ν ἐπαύ- [ξιν τὴν πρὸς] ἡμᾶς φιλ[ίαν καὶ ἐκ] τῶν ἀποδειχθέντων μοι ὑπὸ	
10	τῶν πρεσβευτῶν θεωρῶν ἀπ[ὸ παλ]αιῶν χρόνων ὑπάρχουσαν τὴν ἰκεσίαν καὶ ἀσυλίαν καὶ ἀτέλειαν, συνεχώρησα ὡς οἱ περιεστη- λωμένοι ὄροι ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν βασιλέων συνεχώρησα<v>, καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα φιλάνθρωπα καὶ τεῖμια ὅσα οἱ πρὸ ἡμῶν βασιλεῖς συν- εχώρησαν ἐπιτρέπω καὶ εἰς τὸ λοιπὸν π[ει]ράσομαι ἀεὶ τινος ἀγαθοῦ π[αραί]-	
15	[τι]ος γείνε[σθαι ἐπὶ τῶι συμφ]έρροντι ὑμῶ[ν.]	

Welles'in metni. Str. 1: Μιθραδάτης Rigsby; Αντίοχος Hiller. Str. 2: [οἱ ἀφικόμενοι παρ' ὑμῶν πρέσβεις Ἀρ] Hiller ve Wilamowitz. Str. 4: μὲν κ[ατ]ὰ τῆς ἀτελήας Hiller. Str. 6: ΕΙΣΟΠΩΣΥΓΙΑΡΧΕΙ Kubitschek. Str. 9: τὴν πρὸς ο]δὸν τε φρο[υρεῖν ἐκ] Hiller; πρὸς ἡμᾶς.

Wilhelm 1943. *Str.* 12: Wilhelm 1934; lapis συνεχώρησα; - σα<v> Wilamowitz. *Str.* 15: Wilhelm.

Çeviri:

[Kral..... Nysa'nın d]anışma meclisini ve halk meclisini selamlar. Sizin tarafınızdan gönderilen elçiler Artemidoros, Basileides ve Mi[..... benimle(falanca yerde) görüştüler] ve sizin kararınızı bana teslim ettiler. [Onların bizzat kendileri] bütün gayretleriyle ricaların kabul edilmesi (hikesia), dokunulmazlık hakkı ve [vergiden muaf tutulması hususunda yazılmış olanlara uygun olarak konuştular,] ayrıca eski krallar tarafından [sizin Pluton ve Kore] tapınağına [evvelce bahsettikleri gibi] benimde bahsetmemi [istediler.] Bundan dolayı sizlerle dostluğumu ilerletmek istediğim için ve elçiler tarafından eski zamanlardan kalma ricaların kabuledilmesi, dokunulmazlık hakkı ve vergiden muaf tutulmasıyla ilgili belgeleri bana gösterdiklerinden incelediğim için, eski krallar tarafından belirlenmiş sınırları onların onayladıkları gibi onaylıyorum, ayrıca bizden önceki kralların bahsettiği diğer bütün ihsanları ve onurları kabul ediyorum, bundan sonrada sizlerin menfaati için bir nebze olsa katkıda bulunmaya/iyilikte bulunmaya çalışacağım.

Yorum: Bu yazıt birbirinden bağımsız iki kısımdan oluşmaktadır. Ancak Hiller (1913, 62–57), 1. satırla başlayan dekretin, *str.* 1. 1'deki III. Antiochos'tan bahseden yazıtın devamı olduğunu düşünmüştür. C. B. Welles (1934, 261 vd.), 1. satırla başlayan dekretin başka yazıtta ait olduğunu kanıtlamıştır⁵⁸². Ne var ki, bu mektubun hangi krallığa ait olduğu bilinmemektedir. Bununla birlikte, C. B. Welles (1934, 262), Attalos'lara ait olabileceğini; ancak yazı stili olarak Pergamon stiline uygun olmadığını belirtmektedir. Bu nedenle herhangi biri, yazı stilinden ötürü bu mektubun Ariarathes veya Mithradates'e ait olduğunu düşünebileceğini ileri sürmüştür. K. J. Rigsby, (1996, 402–404) Welles'in bu önerisinden yola çıkarak, bu dekretin Mithradates VI Eupator'a ait olduğunu ileri sürmektedir.

Mektupta adı geçen kral, kendisinden önceki kralların tapınağına bahsetmiş oldukları bütün imtiyazları aynı şekilde tasvip etmiştir. Bununla birlikte yazıttan, daha önceden krallar tarafından tanınan ayrıcalıklara bir sınırlama getirildiğini (= οί περιοστηλωμένοι όροι) anlaşılmaktadır.

3.1.2.3. Nysa 3.

Nysa'dan kutsal yazıtların restorasyonu ile ilgili Proconsul Gn. Lentulus Augur'un mektubu (İÖ. I. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Akharaka'nın 20km uzağında yer alan Mastaura kentindeki Nizili'de bulunmuştur. Taş şimdi kayıptır.

Ölçüler:-

Tanım: Beyaz kireç taşından blok üzerine oyulmuştur.

Yayımlar; Pocke 1752, 13; *CIG* II 2943; Viereck 1888, 47–48, n° 24; Hiller-Diest 1913, 64–65; *Syll*³ 781; Sherk 1969, 348 vdd. n° 69; Rigsby 1996, 404 vdd. n° 186.

Tarih: İÖ. I. yüzyıl.

[ί]ερέως Ρώμης καὶ αὐτοκράτορος Καίσαρος Σεβαστο[ῦ Ἡρα]-
[κλ]είδου τοῦ Ἡρακλείδου Μασταυρείτου· στεφανηφόρου

⁵⁸² Daha detaylı bilgi için bk. Welles 1934, 261 vd.

- Διομήδους τοῦ Ἀθηναγόρου τοῦ Διομήδους, ἱερ<έ>ως
 4 [Δ]ιὸς Καπετωλίου διὰ βίου, μηνὸς Γορπιαίου ἐννεακαιδε-
 κατη, πρὸ μιᾶς [ε]ἰδῶν Αὐγοῦστω<v>, Κόσσῳ [Κ]ο[ρ]νηλίῳ Λεντύλῳ
 καὶ Λευκίῳ Πείσωνι ὑπάτοις, ἐπὶ γραμματέως τοῦ δήμου Ἡλι-
 οδώρου τοῦ Μαιανδρίου τοῦ Θεοδότου, ἱερέως Τιβερίου Κλαυ-
 8 δίου Νέρωνος διὰ βίου· Ἀρτεμίδωρος Δημητρίου Παπᾶς, τῶν
 τῆς πόλεως στρατηγῶ<v> ἐπιμεληθεὶς ἀποκατέστη-
 σεν εἰς τὸ γραμματῆον τὰ ἱερὰ γράμματα περὶ τῶν θεῶν
 καὶ τῆς ἀσουλίας αὐτῶν καὶ τῆ[ς] ἱκεσίας καὶ τῆς περὶ τὸ ἱε-
 12 ρὸν ἀτ[ε]λήας, ἐμφ[α]νίσας Γν[αί]ῳ Λέντλῳ Αὐγορι τῶ ἀνθυπ[ά]-
 τῳ καὶ ἀποδοὺς <τ>ὴν ὑπογεγραμμένην ἐπιστολή<v>.
 ἐπὶ Διομήδους τοῦ Ἀθηναγόρου μηνὸς Δαισίου ιζ΄.
 [Γ]ναῖος Λέντλος Αὐγορ ἀνθύπατος Νυσαέων ἄρχουσι.
 16 χαίρειν· Ἀρτεμίδωρος Δημητρίου Παπᾶς πρεσβευτῆς
 [------]

Boeckh'in [CIG II 2943] metni: 12. satırın sonu: ANΘΥΠΙ Poccoke. Str. 13: T ve N Poccoke tarafından metne dahil edilmemiştir. Str. 15: ΑΥΤΟΠΙ Poccoke. Str. 15–16: Robert; ΣΙΕΑ | ΗΡΟΤΕΙΗ Poccoke; ἄρχουσι· ἐ[π]ηρ[ώ]τ[η]σεῖ Boeckh 16. satırın sonu: Rigsby; ΑΡΧΩΝΙΧΙΖ Poccoke; ἄρχων <ε>ἰ χ<ρ>ῆ? Boeckh.

Çeviri:

Str. 8–16. Kentin komutanlarından biri olan Demetrios oğlu Artemidoros Papas, tanrılarla, onların dokunulmazlık hakkıyla, ricaların kabul edilmesiyle ve tapınağa ait vergiden muaf tutulmasıyla ilgili arşivdeki kutsal yazıtların restore etmekle görevlendirildi, proconsul Gnaius Lentulus Augur'a gösterdikten sonra, gösterilen/imzalanılan bu mektubu geri getirdi. Diomedes oğlu Athenagoros oğlu Diomedes'in stephanephoros'luğu sırasında, Mayıs ayının 16. gününde; proconsul Gnaius Lentulus Augur Nysa'nın yöneticilerini selamlar. Elçi Demetrios oğlu Artemidoros Papas

Yorum: Cossus Cornelius Lentulus ve Lucius Calpurnius Piso'nun konsüllükleri sırasında (İÖ. I. yy), Demetrios oğlu Artemidoros, tapınağa önceden bahsedilmiş olan, vergiden muafiyetlik, ricaların kabul edilmesi ve dokunulmazlık hakları gibi ayrıcalıklarla ilgili çeşitli belgelerden oluşan kentin arşivdeki kutsal yazıtları [=ἱερὰ γράμματα] restore etmekle görevlendirilmiştir. Ancak bunu yapmadan önce, Asya valisi Gnaius Lentulus Augur'dan izin istenilmiştir. Bu mektup, valinin Nysa'lıların taleplerine karşılık vermiş olduğu bir yanittir.

NYSA

Pluton ve Kore Tapınağı

Nysa (Sultanhisar), Karia'da Mesogis Dağı (Cevizli) eteğinde kurulmuştur. Pluton ve Kore, Nysa kentinin baş tanrılarıdır. Bu tanrıların tapınağı kentin batısından 3km uzaklıktadır. Pluton ve Kore Tapınağı, kente kutsal bir yolla bağlanmaktaydı. Keza kutsal tepenin daha yukarısında uzanan, doğa bakımından olağanüstü olan, Kharonia denen bir mağara vardır.

Burası için şöyle denir; hasta olanlar ve buradaki tanrılar tarafından tedavisi emredilenler, buraya başvururdu ve köyde deneyimli rahipler arasında yaşardı. Rahipler, mağarada hastaların uydukları sırada gördükleri rüyalara göre tedavi şekillerini belirlerlerdi. Bu rahipler aynı zamanda tanrılardan şifa niyaz eden kudretli kimselerdir. Kharonia mağrasına girmek, hastalar ve rahiplerden başkasına yasaktı⁵⁸³.

Nysa'lılar, Akharaka'da her yıl yerli bir festival düzenlenmekteydi. Bu şenlikte *gymnasion*'un erkek çocukları ve gençleri yağlanmış olan bir boğayı, mağaraya bırakarak kendiliğinden ölüme terkederler⁵⁸⁴. Bunun yanı sıra Nysa'lılar, Pluton ve Kore'nin "Kutsal Düğününe" izafeten Panhellenik festival kutlamaktadırlar⁵⁸⁵.

Nysa'da *asylia* hakkına ilişkin şu ana kadar ele geçen toplam üç yazıt vardır. Nysa'lıların kent ile egemenlik alanlarından ziyade sadece tapınağına *asylia* hakkı tanınmıştır⁵⁸⁶. 1 numaralı yazıt, Hem Hellas hem de Küçük Asya kentleri içinde tapınağına tanınan ilk *asylia* hakkıdır⁵⁸⁷. İÖ. 281 yılında Nysa'lılar, Seleukos I Nikator ve Antiokhos I Soter'e elçiler göndererek Nysa'daki Pluton Tapınağı'na *hikesia*, *asylia* ve *ateleia* (vergi muafiyeti) ayrıcalıklarını talep etmişlerdir. I. Seleukos, Nysa'lıların bu ricalarını yerine getirmiştir. Kral, Pluton Tapınağı'na *asylia* bahşederken kasıtlı bir politika gütmüştür⁵⁸⁸. Zira, İÖ. 281 yılında Kurupedion'da Lysimakhos ile savaşmadan önce ve ondan sonra izleyeceği siyaset⁵⁸⁹ itibariyle Eski Yunan ve diğer kentleri kendi tarafına çekmek istemekteydi⁵⁹⁰.

İÖ. 281 yılında Hermos (Gediz) Irmağı'nın kuzey yakasındaki Kurupedion Ovası'nda, Lysimakhos ve Seleukos arasında yapılan savaşta Lysimakhos ölmüş ve krallığı Seleukos'un imparatorluğuna dahil edilmiştir⁵⁹¹. Kurupedion Savaşı'ndan sonra Seleukos, büyük ihtimal

⁵⁸³ Strabon, XIV. 1. 44. c. 650.

⁵⁸⁴ Strabon, XIV. 1. 44. c. 650.

⁵⁸⁵ Bk. Magie 1950 II, 990; *CIG* 2949; *Syll³* 1066.

⁵⁸⁶ Bununla birlikte Roma İmparatorluk dönemine ait olan; ancak içerik olarak şüpheli görülen bir avukatın onurlandırıldığı Nysa yazıtında, *hiera kai asylos* kent ifadesi yer almaktadır (bk. Appendix *Nysa* n° 1).

⁵⁸⁷ Ayrıca bk. van Bremen 2004, 221 vdd.

Ancak K. J. Rigsby (1996, 400 vdd.) ise, Nysa yazıtının (Welles 1934, 54–60 n° 9=*Nysa* n° 1) tamamlaması şüpheli bulunduğu çalışmada yer vermediği için tapınağına tanınan en erken *asylia* yazıtı olarak, İÖ. 260 yılına tarihlenen Boiotia'daki Koroneia kentinde yer alan Athena Itonia Tapınağı olduğunu iddia etmektedir (1996, 55 vdd.).

⁵⁸⁸ C. B. Welles'e (1934, 56) göre, bu mektup Kurupedion Savaşı'ndan önce yazılmışsa, Seleukos, Lysimakhos'la yapacağı savaştan; ayrıca daha sonra Makedonya'nın hakimiyetini ele geçirmek gibi bir planı söz konusu olduğundan kasıtlı olarak bu imtiyazı tanımış olmalıdır. Keza kral, Lysimakhos'un egemenliği yerine kendi egemenliğini sağlamak için Yunan kentlerini kendi tarafına çekme amacını gütmüş olmalıdır.

⁵⁸⁹ Seleukos, Kurupedion Savaşı'ndan sonra -yaklaşık yedi ay- artık yaşlandığından dolayı vatani Makedonya'ya hem ele geçirmek hem de yaşamının geri kalan kısmını orda geçirmek için Makedonya'ya ilerlemeye karar vermiştir. Bu nedenle Asya'nın yönetimini oğlu Antiokhos'a bırakarak emrindeki orduyla Hellespontos'u aşmıştır. Önce Trakya'daki hakimiyetini sağlamak için Lysimakheia'ya gitmiştir. Fakat orada, kendisine sığına Ptolemaios Keraunos tarafından İÖ. 280 yılında öldürülmüştür (Memnon XII. 1–3).

⁵⁹⁰ *Nysa* n° 1 str. 5–10.

⁵⁹¹ Lysimakhos'un Kurupedion Ovası'nda Seleukos'la yaptığı meydan muharebesi tıpkı, İÖ. 301 yılında Ipsos Ovası'nda Antigonos ve devleti örneğindeki gibi, bir kralın kurduğu devletle birlikte tarih sahnesinden silinmesine neden olmuştur (Polyb. XVIII. 51. 4; Liv. XXXIV. 58. 5; Strab. XIII. 4. 1 c. 623; Plin. *nat.* VIII. 143; Memnon 8. 2; Plut. *mor.* XII. 970 c: *De Soll. Anim.* 14; Ael. *Anim.* VII. 40; Phleg. *fr.* 9; App. *Syr.* 62; 64;

kendisinin tarafını tutan kentlere çeşitli onurlar bahşederken, Lysimakhos'un tarafını tutanlar ise cezalandırma yoluna gitmiştir⁵⁹². I. Seleukos tarafından Nysa'ya tanınan bu imtiyazlar, daha sonraki zamanlarda yenilenmiştir.

Asylia hakkıyla ilgili olan bir diğer dekret ise, 2 numaralı yazıttır. Dekretin sol baş kısmı kırık olduğundan mektubun hangi krala ait olduğu bilinmemektedir. Bununla birlikte K. J. Rigsby (1996, 402–404), Welles'in aktarımından⁵⁹³ yola çıkarak burada sözü edilen kralın Mithradates VI Eupator'a olduğunu ileri sürmektedir. Keza Nysa'luların, VI. Mithradates'e gönderdikleri, Romalılara karşı memnuniyetsizliklerini ifade eden mektuplar söz konusudur⁵⁹⁴. K. J. Rigsby, VI. Mithradates'in İÖ. 88 yılında bu bölgeyi ele geçirdikten sonra Nysa'lulara böyle bir ayrıcalık tanımış olabileceğini öne sürmektedir⁵⁹⁵. Ayrıca Nysa'luların, Pergamon'lular gibi İÖ. 88 yılında Ephesos Akşamı'na katılmış olduklarını ileri sürmektedir. Ne var ki, bu durum pek mümkün görülmemektedir. Keza Nysa'lular, İÖ. I. yüzyılda Romanlıların izniyle tapınaklarına önceden verilmiş olan bütün imtiyazları tapınak duvarına kazımışlardır. 2 numaralı mektupta, İÖ. I. yüzyılda tapınak duvarına oyulan yazıtlardan biridir. Bu bakımdan Rigsby'in öne sürdüğü gibi Roma'nın baş düşmanı ve İÖ. 88 yılında Ephesos Akşamı'nda⁵⁹⁶ pek çok Romalıların katliamına vesile olan Mithradates'e ait bir yazıtın, Roma tarafından tapınak duvarına yazılmasına müsaade edilmesi olası değildir. Zira Mithradates'e ait olan belgeler *damnatio memoriae*'a uğratmakta ve kasıtlı olarak tahrip edilmekteydi⁵⁹⁷. Nysa'luların, Ephesos Akşamı'na katılıp katılmadığı tam olarak bilinmese de Romalıların Nysa kentine böyle bir ayrıcalık vermeleri gayet doğaldır. Zira Mithradates-Roma Savaşları sırasında, Nysa'lı Pythodoros oğlu Khairemon ve oğulları, Roma ordusuna yadsınmayacak yardımlarda bulunmuştur. Khairemon, ordunun erzak ihtiyacını karşılamak

Paus. I. 10. 5; Corn. *Nep.* XXI. 3. 2; Lucian. *Marc.* 11; Pomp. Trog. *prolog.* 17=Iust. XVII. 2; Polyain. *Strat.* IV. 9. 4; VIII. 57. 1; Euseb. *chron.* I. 233c-235a; Oros. *hist.* III. 23. 60–62.

⁵⁹² Memnon'a (XI. 1–3) göre, Kurupdion Savaşı'ndan sonra, Seleukos, Aphrodisios'u Phrygia kentlerine ve Pontos'un üst kısımlarına kendi egemenliği altına almak için sefere göndermiştir. Aphrodisios ise büyük ihtimal Herakleia'lılar Kurupedion Savaşı'nda Lysimakhos'u destekledikleri için Herakleia'lıları, Seleukos'un işlerine karşı iyi niyete sahip olmakla suçlamıştır.

⁵⁹³ C. B. Welles (1934, 262), Attalos'lara ait olabileceğini; ancak yazı stili olarak Pergamon stiline uygun olmadığını belirtmektedir. Stil itibarıyla bu mektubun, Ariarathes veya Mithradates'e ait olabileceğini ileri sürmüştür.

⁵⁹⁴ Yazıtlar için bk. Welles 1934, n° 73–74.

⁵⁹⁵ Rigsby 1996, 402 vdd.

⁵⁹⁶ Ephesos Akşamı hakkında daha fazla bilgi için bk. Arslan 2007, 159 vdd.

⁵⁹⁷ M. Arslan'a (2007, 537) göre, konu Mithradates olunca Anadolu'dan günümüze ulaşan sınırlı sayıda yazıt büyük ölçüde ya Nysa'lı Khairemon gibi kişilerin Romalıların erzak ihtiyacını karşılamak üzere onlara nasıl yardım ettiğini ya da Stratonikeia, Aphrodisias, Korma, Nysa, Tabai, Termessos, Ephesos *etc.* gibi kentlerin Mithradates-Roma Savaşları sırasında nasıl ve hangi şartlar altında Pontos kralına direndiklerini anlatan yazıtlarla *senatus consultum* belgeleridir. Ayrıca Mithradates-Roma Savaşları sırasında gerek Mithradates'in komutanlarına gerekse korsanlara karşı kentlerini korudukları için Romalı komutanları onurlandıran yazıtlardır. Zira Pontos kralını onurlandıran, Rhodos, Delos adalarındaki yapı, heykel ve yazıtlar gibi Küçük Asya'nın birçok kentlerindeki belgeler Mithradates-Roma Savaşları sırasında ve Romalıların Pontos'u ele geçirdikten sonra, *damnatio memoriae*'a uğratılıp kasıtlı olarak tahrip edildikleri için günümüze ulaşmamıştır.

üzere 60.000 *modii*⁵⁹⁸ ağırlığında buğday unu temin etmiştir⁵⁹⁹. Ayrıca Khairemon'un oğullarından biri Tralleis'e gitmiş ve orada Roma'ya 2000 *talanta* bağışta bulunmuştur. Bu şekilde Pompeius'un yakın arkadaşlarından biri olmaya nail olmuştur⁶⁰⁰.

Nysa'lılar, Roma hükümetiyle kurmuş oldukları bu yakın bağların etkisiyle, Roma'dan tapınaklarına eski zamandan beri tanınmış olan bütün ayrıcalıkların tapınak duvarına kazılması için müsaade istemişlerdir (*Nysa* n° 3). İÖ. I. yüzyılda Demetrios oğlu Artemidoros, tapınağa önceden bahşedilmiş olan, vergiden muafiyetlik, ricaların kabul edilmesi ve dokunulmazlık hakları gibi ayrıcalıklarla ilgili çeşitli belgelerden oluşan kentin arşivdeki "kutsal yazıtları" (= *hiera gramata* [ἱερά γραμματα]) restore etmekle görevlendirilmiştir. Bu nedenle Artemidoros, Asya valisi Gnaeus Lentulus Augur'a müracaat etmiştir. Yapılacak bu işin gerekçelerini açıklayarak validen izin istemiştir. İÖ. I. yüzyılda Artemidoros Mayıs ayında, validen bu belgelerin restore edilmesini resmen onayladığın bildiren bir mektup almıştır⁶⁰¹. Vali'den izni aldıktan yaklaşık üç ay sonra, Ağustos ayında bu önemli belgelerin birçoğu tapınak duvarına oyulmuştur⁶⁰².

⁵⁹⁸ *Modius -i*: Roma'da tahıl ölçme birimi; 1 *modius*=8.75 kg. Bu ölçüye göre, Khairemon Romalılara 60.000 *modii*=525 ton buğday unu yardımında bulunmuştur.

⁵⁹⁹ Söz konusu durum Gaius Cassius'un Nysa'lılara Khairemon hakkında gönderdiği mektuptan=*Epistula C. Cassii ad Nysaeos de Khaeremone* bilinmektedir (*Syll*³ 741. 1; Sherk 1969, 260 vdd. n° 48; Bagnall-Derow 1981, 89 vd. n° 49; McGing 1986, 109; Arslan 2007, 139 dn. 612).

⁶⁰⁰ Daha fazla bilgi için bk. Sherk 1969, 260 vdd. n° 48; Welles 1934, 294 vdd. n° 73-74; Arslan 2007, 138 vdd.

⁶⁰¹ *Nysa* n° 3 str. 14-15.

⁶⁰² *Nysa* n° 3 str. 4-5.

3.1.3. AMYZON

Artemis Tapınağı

3.1.3.1. Amyzon 1.

III. Antiokhos'un Amyzon'daki ordusuna mektubu (İÖ. 203)

Buluntu Yeri: Amyzon'da bulunmuştur.

Tanım: Yapı inşasında kullanılmış mermer blok üzerindedir.

Ölçüler: G. 40cm; Y. 55,5cm; D. 84cm.

Yayımlar: J. et L. Robert 1983, 138–141 n° 10; *OGIS* 217; Welles 1934, n° 39; *SEG XXXIII* 851; *SEG XXXVIII* 1050; Piejko 1985; Rigsby 1996, 337; Ma 2002², n° 6; Arca 2008, n° 57.

Tarih: İÖ. 203.

4 βασιλεὺς Ἀντίοχος στρατηγοῖς,
ἰππάρχαις, πεζῶν ἡγεμόσι, στρα-
{στρα}τιώταις καὶ τοῖς ἄλλοις
[χ]αίρ[ε]ιν. τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλω-
[νος καὶ τῆς Ἀρτ]έμιδος τὸ ἐν
[Ἀμυζῶνι –]

Çeviri: *Kral III. Antiokhos, generalleri, hipparkos'ları, piyade komutanlarını, askerleri ve diğerlerini selamlar. Amyzon'daki Artemis ve Apollon Tapınağı*
.....

Str. 5–6: [Ἀμυζῶνι ἄσυλον εἶναι (προαιρούμενοι/βουλόμενοι)] Piejko; [Ἀμυζῶνι ἀπέδωκαν ἄσυλον] Ma.

3.1.3.2. Amyzon 2.

III. Antiokhos'un valisi Zeuksis'in? Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın asyilia hakkına ilişkin mektubu (İÖ. 203-İÖ. 193)

Buluntu Yeri: Amyzon

Tanım:-

Ölçüler:-

Yayımlar: J. et L. Robert 1983, 141–142 n° 11; *OGIS* 217; Welles 1934, n° 40; Rigsby 1996, 337; Ma 2002², n° 8a.

Tarih: İÖ. 203–193.

4 Ἀμυζονέων χαίρειν [–]
τὸ ἱερόν ἄσυλον [–]
βασιλέως εὐνοϊαν [–]
το, καὶ μηδενὶ ἐνοχλεῖν ὑμᾶς [–]
ἔρρωσθε.

Çeviri:

[Zeuksis?] Amyzon'luların [halkını] selamlar . . . tapınağın asylon olmasını . . .
Kralın iyi niyeti . . . hiç kimse sizlere zarar vermeye (izinli değildir) . . .
Esenlikle/Hoşça kalın.

3.1.3.3. Amyzon 3.

Amyzon'da Zeuksis'in arazileri tanrıya? adaması/vakfetmesi
(yaklaşık İÖ. 203)

Buluntu Yeri: Amyzon

Tanım: Artemis Tapınağı'nın arşitrav üzerine yazılmıştır.

Ölçüler: Arşitrav'ın ölçüsü; U. 2, 67m; D. 65cm; Alt kısmın Y. 26cm; Ust kısmın Y. 22, 5cm; bütün silmesiyle birlikte Y. 54cm.

Yatın Ölçüsü: 1. satırın Y. 0 85cm; 2. satırın Y. 0, 45–0, 55cm.

Yayınlar: Fabricius 1894, 915–917; J. et L. Robert 1983, 93–96 n° 1; *OGIS* 235; *SEG* XXXIII 853; Rigsby 1996, 337; Ma 2002², 295–296 n° 7.

Tarih: İÖ. 203.

Ἰδριεὺς Ἑκατό[μνω ἀνέθηκεν]
Ζεῦξις Κυνάγου Μακεδῶν τοὺς ἀγροὺς τῶ[ca. 78]

Str. 1. Ἰδριεὺς Ἑκατό[μνω Μυλασεὺς ἀνέθηκε τὸν πυλῶνα Ἀρτεμίδι] Robert. *Str.* 2. Ζεῦξις Κυνάγου Μακεδῶν τοὺς ἀγροὺς τῶ[ι θεῶι — ἀποκατέστησεν] Fabricius; Ζεῦξις Κυνάγου Μακεδῶν τοὺς ἀγροὺς τῶ[ν θεῶν —] Robert; Ζεῦξις Κυνάγου Μακεδῶν τοὺς ἀγροὺς τῶ[ι Ἀπόλλνι καὶ τῆι Ἀρτέμιδι ca. 50 ἀνέθηκεν/ἀποκατέστησεν] Ma.

Çeviri:

Hekatomnos'un oğlu Idriesus, adadı/vakfetti

Makedonia'lı Kynagos oğlu Zeuksis, arazileri (adadı/vakfetti).

Yorum: Yazıtta adı geçen Idrieus, Hekatomnos'un oğlu, Mausollos'un kardeşi ve İÖ 350–344 yılları Karia dynast'ıdır. Büyük ihtimal, Amyzon'daki arazilerin bir kısmı tanrıya adanmıştır. Fabricius'un tamamlaması Zeuksis'in arazileri restorasyon/tanzim ettiğini göstermektedir. Ancak L. Robert (1983, 93–96), Zeuksis'in, Seleukos fethi sırasında ölmüş olan veya kaçana kişilerin Artemision arazilerini sahiplerine geri vermiş olabileceğini önermektedir. J. Ma (2002², 296) ise, Zeuksis'in tapınağa ait olan veya Amyzon'ların tapınağa ait olduğunu iddia ettikleri araziye restore etmiş olabileceğini söylemektedir.

3.1.3.4. Amyzon 4.

III. Antiokhos ve oğlunun? Artemis Tapınağı'nın asyilia hakkını yenilemeleri
(İÖ. 203–200)

Buluntu Yeri: Amyzon

Tanım: Her tarafı kırık mermer bir sütun üzerinde yer almaktadır. Harfler oldukça büyük yazılmıştır.

Ölçüler: Y. 34×24cm; Hy. 0,019–0,026cm.

Yayınlar: J. et L. Robert 1983, 142–144 n° 12; Piejko 1985; Rigsby 1996, 337; Ma 2002², n° 8b.

Tarih: İÖ. 203–200.

[Ο]ί βασιλεῖς
[ἀ]πέδωκαν
[τὸ ἱερὸν] ἄσυ-
[λον]. ΗΛ
[] . .

Çeviri:

Krallar tapınağın asylon'u (dokunulmazlığını) . . . geri verdiler/yenilediler.

Str. 4–5. [ὡς ἢ σ]τήλ[η / περιορίζ]ει Piejko.

Yorum: L. Robert (1983, 142–144) bir sınır yazıtı olarak tasvir etmiştir.

3.1.3.5. Amyzon 5.

Kente asyilia tanınması hususunda elçilik eden Hierokles'in Amyzon'lular tarafından onurlandırılması (yaklaşık İÖ. III/II yüzyıl)

Buluntu Yeri: Amyzon

Tanım: Mavi-gri mermer bir *anta*-bloğu.

Ölçüler: Y. 0, 36cm; Hy. 0,015cm.

Yayınlar: J. et L. Robert 1983, 200–201 n° 20; Piejko 1985, 616; Rigsby 1996, 337 vdd.

Tarih: yaklaşık İÖ. III/II. yüzyıl (Rigsby 1996, 338).

[ca. 8] Ὑπερβερε[εταίου --- ἔδοξεν]
[Ἀμυζονέων τῶ]ι δήμωι, ἐκκλ[ησίας κυρίας]
[γενομ]ένης· ἐπειδὴ Ἱεροκ[λῆς -----]
[. . τῶν π]ολιτῶν πρότερόν [τε -----]
5 [ca.5 π]αρέσχηται τῶι δή[μωι -----]
[ca. 4] πρεσβεύσας πρὸς [- -----]
[— π]ερὶ τ[ῶ]ν λειστευόντων τὴν [χώραν —]
[καὶ] τὸ ἄσυλον ἐπανείλετο τ[οὺς ca. 5 ῥαι]-
[διο]υργοὺς καὶ ἰδίαν ὑπομείνας [ca. 4]
10 [ca. 6] ἐν τῶν τῶι κοινῶι συμφε[ρόντων —]
[ca. 7] ὄν δῆμον ἔδειξεν ἐνκεκ[ca. 4]
[ca. 9] ἰς εἷς τε ἐπίστασιν ἤγα[γεν ca. 3]
[- - - ὑπά]ρχ[ουσαν κακεξίαν [- - -]
[- - - - -] χάριν ἀπ[- - - - -].

Str. 7–8: [χώραν/πόλιν ἡμῶν] Rigsby.

Çeviri:

Str. 1–9: *Amyzon'ların halk meclisi, geleneksel/yasal olan toplantı esnasında karar verdi: Mademki Hierok[les—] ...vatandaşlardan daha önce [—] de[mos'a—] temin etmiştir, (bizim kentimizi/egemenlik alanımızı) yağmalayanlar ve asylon'u çığneyenlere hususunda [—] elçilik ederek, [— su]çlu kimseleri bertaraf/uzaklaştırdı ve şahsen bekleyerek*

AMYZON *Artemis Tapınağı*

Küçük bir Karia kenti olan Amyzon⁶⁰³ (Mazin Kalesi) kenti, Maiandros'un (Menderes) güneyinde yer alan ve yaklaşık altı saat uzaklıkta bulunan Latmos Dağı'nın (Beşparmak Dağı) yüksek tepeleri boyunca yayılmış köylerden oluşmaktadır⁶⁰⁴. Amyzon'daki Artemis Tapınağı tamamen yıkıldığı için planı hakkında bir şey söylemek pek mümkün değildir. Bununla beraber, Tapınağın ana mimarisi İÖ. IV. yüzyılın ortalarına Karia *dynast*'ları Hekatomnos'ların egemenlikleri zamanına kadar gitmektedir. Bir *peribolos* duvarı, içinde bir tiyatro ve çeşmenin yer aldığı kutsal bir sokağın çevirdiği, anıtsal bir *propylaeum* (giriş kapısı) ile girilmektedir. Artemis'e sunulan İÖ. 500 yılına tarihlenen adak heykelleri bulunmuştur. Amyzon Hellenistik yazıtlarında sık sık Artemis Tapınağı'ndan bahsedilmektedir⁶⁰⁵. Amyzon sikkeleri üzerinde Artemis ile birlikte Apollon'da yaygın bir şekilde görülmektedir⁶⁰⁶.

İÖ. 204–202 Karia Seferi sırasında III. Antiokhos, Amyzon kentine *asylia* hakkını tanımıştır. Bu imtiyaz Amyzon'ların kent ve egemenlik alanlarını kapsamamaktadır, *asylia* hakkı sadece tapınağa tanınmıştır. (15 Daisios ayı, 109 yılı=) İÖ. 24 Mayıs 203 yılına tarihlenen yazıt (Welles 1934, n° 38), Amyzon'un V. Ptolemaios'un egemenliğinden çıkıp Seleukos hakimiyeti altına girdiğine dair en erken örneği teşkil etmektedir. Bu yazıtta (*loc. cit.*) III. Antiokhos'tan ziyade, III. Antiokhos'un Küçük Asya valisi olarak atadığı Zeuksis'in işlerinden bahsetmektedir⁶⁰⁷. Karia Seferi sırasında III. Antiokhos'un ordusu Amyzon kentine ve Artemis Tapınağı'na büyük zarar vermiştir. Amyzon'dan ele geçen yazıtlardan kent ve tapınağın Antiokhos'un ordusu tarafından yağmalandığını açık bir şekilde gözler önüne

⁶⁰³ Strabon (XIV. 2. 22 c. 658)'de, Karia kentlerini anlatırken Amyzon kenti için kayda değer pek bir şeyin olmadığını aktarmaktadır.

⁶⁰⁴ J. et L. Robert 1983,

⁶⁰⁵ J. et L. Robert 1983, n° 3 *str.* 17; 15 *str.* 7; 16 *str.* 9; 2 *str.* 6. Amyzon kenti Ptolemaios krallığının egemenliği altındayken Artemis önce verilirken “Artemis ve Apollon” (*op. cit.* n° 3 *str.* 13), Seleukos krallığının hakimiyeti altındayken Apollon, Artemis'ten önce verilmektedir “Apollon ve Artemis” (*op. cit.* n° 10. *str.* 21). Ayrıca bk. J. et L. Robert 1983, 123; 167; 251.

⁶⁰⁶ Bk. J. et L. Robert 1983, 40–43.

⁶⁰⁷ *GIBM* 1035; *CIG* 2899; Welles 1934, n° 38. Baş kısımları eksik olan yazıt; Welles (1934, n° 38 *str.* 1)'de, III. Antiokhos olarak tamamlanmıştır. Ancak yazıtta bahsi geçen kişinin III. Antiokhos'tan ziyade, onun valisi Zeuksis olması gerektiği üzerinde, yoğunlukla durulmaktadır. Daha detaylı bilgi için bk. Ma, Derow and Meadows 1995, 71–80; ayrıca krş. Ma 2002², 292 vdd. n° 5 ve yorumuna.

sermektedir. III. Antiokhos'un ordusu tarafından tapınağın yağmalandığına dair en somut veriyi, ordunun tapınağın kutsal kölelerini ele geçirmesiyle ilgili yine Amyzon'dan ele geçen epigrafik bir belge oluşturmaktadır⁶⁰⁸. Bu yazıtta göre, Hermias adında biri, Kral Antiokhos'a giderek bu kölelerin kente iade edilmesini istemiş ve muhtemelen ordusu tarafından henüz daha satılmamış olan bu köleleri kente geri getirmiştir.

Bununla birlikte, III. Antiokhos ordusunun verdiği zararları gidermek için Amyzon kentinde restorasyon ve tanzim işlerine girişmiştir. III. Antiokhos'un Amyzon'lara hitap eden bir mektubunda, IV. Ptolemaios'un egemenliği altındayken sahip oldukları haklarının devam edeceğini, güvenliklerinin temin edeceğini ve yapılan hasarların tamir edileceğini bildirmiştir⁶⁰⁹. Bir diğer yazıtta ise, III. Antiokhos'un Amyzon'da bulunan ordusuna, tapınak hususunda bazı talimatlar vermiştir⁶¹⁰. 6. satırı eksik olan bu yazıtta, kral tapınağın *asylon* olduğunu ordusuna bildirerek, bundan sonra tapınağa herhangi bir şekilde zarar vermemelerini emretmiş olsa gerektir. III. Antiokhos'un Amyzon'daki ordusuna hitap etmesi kralın Amyzon'da olmadığı göstermesi açısından önemlidir. Bu da Karia Seferi sırasında Amyzon ve Alabanda kentlerinin fethi hareketini *cis*-Tauros valisi Zeuksis tarafından yürütüldüğünü göstermektedir⁶¹¹. III. Antiokhos tapınak hususunda ordusuna gönderdiği gibi bir mektupta Zeuksis'e göndermiş olmalıdır. Büyük bir olasılıkla, Zeuksis'te kraldan aldığı mektubun özetinden oluşan bir mektubu Amyzon kentine göndermiştir. Zira, bir Seleukos memurunun büyük bir olasılıkla Zeuksis'in⁶¹² Amyzon'lara yazdığı mektupta⁶¹³, kralın iyi niyetinden dolayı tapınağın *asylon* olduğunu ve Amyzon'lara hiç kimsenin zara vermeye yetkili olmadığını ifade etmektedir. Bir başka yazıtta ise, Zeuksis Artemision arazisini tanrı için adamıştır veya tanzim etmiştir⁶¹⁴.

İÖ. 203–200 yıllarında ise, III. Antiokhos ve oğlu tarafından tapınağın *asylon* hakkı yenilenmiştir/geri vermiştir⁶¹⁵. İlk defa bu yazıtta, Kralın *asyli*a hakkını geri verdiğine dair bir ifade geçmektedir. Büyük bir olasılıkla, Hellenistik kralların bir kentin egemenlik alanına ve tapınağına tanıdıkları bu imtiyaz, kralların o kente hüküm sürdüğü müddetçe geçerli olmaktadır. *Asyilia* hakkı verilmiş olan kent, bir başka kralığın hakimiyeti altına girdiği zaman

⁶⁰⁸ J. et L. Robert 1983, n° 18.

⁶⁰⁹ J. et L. Robert 1983, n° 13.

⁶¹⁰ J. et L. Robert 1983, n°10 =Amyzon 1.

⁶¹¹ J. Ma'ya (2002, 72) göre, Zeuksis Karia Seferini sürdürürken, III. Antiokhos büyük bir ihtimalle Teos kentindeydi. III. Antiokhos Tauros'ları geçtikten sonra, 'eyaletin başkenti' olan Sardis'e gelmiş olmalıdır. Orada Zeuksis'i Karia'ya gönderirken kendisi ise, ordusuyla birlikte denizden ilerlemiştir. V. Ptolemaios hakimiyetindeki Ephesos'ta bir araştırma keşfine çıkmış ve bu sırada Attalos'a karşı yerel memnuniyetsizliğin farına varmıştır. Ephesos'tan Smyrna'nın güney ovasına; bu ovoidan, Maiandros güzergahı boyunca ile Ionia dağları üzerinden Teos'a ulaşmış olmalıdır (Pritchett 1982b, 272).

⁶¹² Rigsby 1996, 336 vd.; Ma 2002², 66 vd.; 296 vd.,

⁶¹³ J. et L. Robert 1983, n° 11 =Amyzon 2.

⁶¹⁴ J. et L. Robert 1983, n° 1 =Amyzon 3.

⁶¹⁵ J. et L. Robert 1983, n° 12 =Amyzon 4.

bu imtiyazın devam edip etmeyeceği kralın insiyatifine kalmıştır. IV. Ptolemaios, Amyzon'da kendi hakimiyeti sırasında Artemis Tapınağı'na bu imtiyazı tanımış olmalıdır. Ancak Karia Seferi sırasında Seleukos'un ordusu tapınağa tanınan bu ayrıcalığı çiğnediği ve Amyzon kenti Seleukos hakimiyetine geçtiği için *asylia* hakkı iptal edilmiş olabilir. Bu nedenle, III. Antiokhos ve oğlu tapınağa tekrar bu ayrıcalığı geri vermiş olmalıdırlar. Ne var ki, Ptolemaios'lar zamanında Amyzon'daki Artemis Tapınağı'na *asylia* hakkı tanındığına dair elimizde herhangi bir veri yoktur. Nitekim bu nedenle, III. Antiokhos'un Teos'ta, Alabanda'da ve Ksanthos'ta olduğu gibi Amyzon kentine bu ayrıcalığı bizzat kendisinin bahsettiğini veya Ptolemaios'un tanımış olduğu bu ayrıcalığı devam ettirdiğini kesin olarak söylemek pek mümkün değildir.

İÖ. III. yüzyılın sonuna ve İÖ. II. yüzyılın başına tarihlenen Amyzon'dan ele geçen bir diğer yazıtta⁶¹⁶ ise, *demos* tarafından “*kentlerini yağmalayanlar ve asylon'u çiğneyenlere hususunda*” muhtemelen bir kralla elçi olarak gönderilmiş olan Hierokles onurlandırılmaktadır. Genellikle bir sıfat olarak kullanılan *asylon* bu yazıtta *neutrum* isim olarak verilmiştir⁶¹⁷. Bu yazıttan, yaklaşık İÖ. 203 yılında III. Antiokhos'un ordusu tarafından yapıldığı gibi hem kentin hem de tapınağın yağmaya uğradığı anlaşılmaktadır. Yazıtın büyük bir kısmı eksik olduğu için, kentin elçiyi kime gönderdiği anlaşılmamaktadır. Belki de Amyzon kenti bu elçiyi, ordusu kenti ve tapınağı yağmaladığından dolayı III. Antiokhos'a göndermiştir. Bunun sonucu olarak, III. Antiokhos Amyzon kentine Ptolemaios hakimiyeti sırasında sahip oldukları ayrıcalıkların devam edeceğini ve güvenliklerinin sağlanacağını bildirmiş olabilir (J ve L. Robert 1983, n° 13). Ardından da Artemison'un dokunulmazlığının kendi hakimiyeti sırasında da devam ettiğini (*Amyzon* 4) ve ordusuna tapınağın dokunulmazlığını hatırlatarak herhangi bir şekilde kente ve tapınağa zarar vermemelerini bildiren bir talimat göndermiş olabilir (*Amyzon* 1)⁶¹⁸.

⁶¹⁶ J. et L. Robert 1983, n° 20=*Amyzon* 5

⁶¹⁷ Ayrıca bk. Rigsby 1996, 338.

⁶¹⁸ Ayrıca bk. Rigsby 1996, 338 dn. 9.

3.1.4. ALABANDA/ANTIOKHEIA *Zeus Khrysaoreos ve Apollon Isotimos*

3.1.4.1. Alabanda 1.

Atinalıların Antiokheia/Alabanda'lıların kent ve egemenlik alanının asyilia hakkını kabul etmeleri (yaklaşık İÖ. 202/201)

Buluntu Yeri: Agora'da bulunmuştur. Şimdi Agora Müzesi'nde dir. Env. n° I 7182.

Tanım: Hymettian mermerinden bir stel. İki fragmandan oluşmaktadır. Stel'in dip ve üst kısımları kırıktır.

Fotoğraf: Pounder 1978, lev. 8.

Ölçüler: Y. 0, 952m; G. 0, 544–0m, 0, 578m; D. 0, 141m; Hy. 0, 060–0,071m.

Yayınlar: Pounder 1978, 49–57; *SEG XVIII* 75; Osborn 1980a, 99–101; Rigsby 1996, n° 162.

Tarih: yaklaşık İÖ. 202/201.

[- - - - -]αντο και [- - - - -]
 [- - - - -]ο ἐπαυξηθηνα[ι - - - - -]
 [- - - - - τ]ήν πόλιν τὴν Ἀντι[οχέων - - - - -]
 4 [- - - - -]ούντων αὐτῶν [- - - - -]
 [- - - - -]ΑΝΕΥΤΟΥΜΕΝΟΣΥ [- - - - - δεδόχθαι τῆι βου]-
 [λῆι τοὺς λαχόντας προέδρους εἰς τὴν ἐπιούσαν ἐκκλησίαν
 χρηματί]-
 [σαι περὶ τούτων, γνώμην δὲ συμβάλλε[σθαι τῆς Βουλῆς
 εἰς τὸν δῆμον ὅτι]
 8 [δοκεῖ] τεῖ βουλευῖ ἀποκρίνασθαι [- - - - -]
 [- - - - -]τιων εἰσὶν οἱ πρό[σβεις - - - - -]
 [- - - - -προγ]εγονότα φιλάνθρω[πα - - - - -]
 [- - - - -] μηδένα καιρὸν α[- - - - -]
 12 [- - - - - κατὰ τ]ήν ἑαυτοῦ δύναμιν [- - - - -]
 [- - - - - ἐπαι]νέσαι δὲ καὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀντιοχέων
 καὶ στεφανῶσαι]
 [χρυσῶι στε]φάνωι κατὰ τὸν νόμον εὐνοίας ἔνεκα καὶ φιλοτιμίας εἰς]
 [τὸν δῆμον] τὸν Ἀθηναίων [καὶ ἀναγορεῦσαι τὸν] στέφανον [Διονυσίων]
 16 [τῶν ἐ]ν ἄστει καινοῖς [τραγωιδοῖς ἀ]γῶνι καινῶι καὶ Παναθηνα[ί]-
 [ων] καὶ Πτολεμ[α]ίων τ[οῖς] γυμνικοῖς ἀ]γῶσιν· τῆς δὲ ποιήσεως τ[οῦ]
 [στεφ]άνου καὶ τῆ[ς] ἀναγορεύσε]ως ἐπιμεληθῆναι τοὺς στρατη
 [γούς] κα[ὶ] τὸν τα[μίαν τῶν] στρατιωτικῶν· δεδόσθαι δὲ Ἀντιο-
 20 χεῦσιν καὶ πολ[ιτεῖαν] κατὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν δωρεῶν κ[εῖμε]-
 νον· καὶ εἶν[αι τ]ήν πόλιν αὐτῶν καὶ τὴν χώραν καθιερωμένην τῶ[ι]
 [Δ]ι τῶι Χρυσ[αο]ρεῖ καὶ τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Ἰσοτίμωι καὶ ἄσυλον δι[α]-
 [μέ]νειν εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, ὅσον ἐστὶν ἐπ' Ἀθηναίοις· εἶνα[ι δὲ]
 24 [αὐτ]οῖς] καὶ προεδρίαν ἐν πᾶσι τοῖς ἀγῶσιν οἷς ἡ πόλις τίθησ[ιν]
 [καὶ] πρόσοδον πρὸς τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον πρῶτοις μετὰ τ[ὰ]
 [ιέρα· ἐ]πιμελείσθω δὲ καὶ ἡ βουλή οἱ ἑξακόσιοι καὶ πεντήκοντ[α]
 [καὶ οἱ] στρατη]γοὶ τῶν ἐπιδημούντων Ἀντιοχέων ὅπως ὑπὸ μηθε-

28	νός ἀδικῶνται· ἐπαινέσαι δὲ καὶ τοὺς παραγεγονότας πρέσβ[εις] Παυσίμαχον Ἰατροκλέους, Ἀριστοφάνην Ἰατροκλέους καὶ στ[ε]- φανῶσαι ἑκάτερον αὐτῶν θαλλοῦ στεφάνωι καλέσαι δὲ αὐτοῦ[ς] καὶ ἐπὶ δεῖπνον εἰς τὸ πρυτανεῖον εἰς αὖριον· ἀναγράψαι δὲ τὸδ[ε]		
32	τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα τὸν κατὰ πρυτανείαν ἐν στήλει λιθί- [ν]ει καὶ στήσαι ἐν ἀγορᾷ· τὸ δὲ γενόμενον ἀνάλωμα εἰς τὴν ποιή- σιν τῆς στήλης καὶ τὴν ἀνάθεσιν μερίσαι τὸν ταμίαν καὶ τοὺς [ἐ]πι τεῖ διοικήσει.		
36	ἡ βουλή ὁ δῆμος Παυσίμαχον Ἰατροκλέ-	ἡ βουλή ὁ δῆμος τὸν δῆμον τὸν Ἀντιο-	ἡ βουλή ὁ δῆμος Ἀριστοφάνην Ἰατροκλέ-
40	ους ους	χέων	ους

Çeviri:

[... övülmesine] ve Atinalıların demos 'una karşı iyi niyetleri ve ünseverliklerinden dolayı yasa uyarınca Antiokheia demos'unun altın çelenkle taçlandırılmasına, kentteki Dionysia yeni tragedia'ya yarışmaları, Panathenaia yeni yarışması ve Ptolemaia yeni gymnasion yarışmaları esnasında çelengin ilan edilmesine; çelengin yapılması ve ilan edilme işiyle strategoi ve askerlerin tamias'ının ilgilenmesine; hediyeler hususunda yasada halihazırda var olan yasa uyarınca, Antiokheia'lılara vatandaşlık hakkı (politeia) verilmesine; onların Zeus Khrysaoreos ve Apollon Isotimos'a adadıkları kent ve egemenlik alanının asylos olmasına ve bu asylos'un Atinalıların gücü yetiği kadar bütün her zaman baki kalmasına; onlara, kentin düzenlemiş olduğu bütün yarışmalarda önde oturma hakkı (proedria) ve bilhassa danışma ve halk meclisine tapınaktan sonra (yapılan) resmi geçit törenine (prosodos) katılma hakkının verilmesine (karar verilsin); hiç kimse tarafından haksızlık edilmemesi için, Atina'da bulunan/yaşayan (epidēmēō) Antiokheia'lılarla 650 meclis üyesi ve strategoi ilgilensin; elçi olarak gelen Iatrokles oğlu Aristophanes ve Iatrokles oğlu Pausimakhos'un övülmesine ve onların her ikisinin zeytin dalı çengiyle taçlandırılmasına (karar verilsin). Onların ertesi gün prytaneion'a (Belediye Binası'na) yemek için davet edilmesine; grammateus'un başkanlığıyla bu karar taştan bir stela yazılmasına ve agora'da dikilmesine; bu stelin yapılması ve dikilmesi için haracanan masrafı tamias ve dioikesis'in (haznedar) tahsis etmesine/ödenmesine (karar verdi).

Danışma ve
halk meclisi
Iatrokles oğlu
Pausimakhos'u
(onurlandırdı)

Danışma ve
halk meclisi
Antiokheia'lıların
demos'unu
(onurlandırdı)

Danışma ve
halk meclisi
Iatrokles oğlu
Aristophanes'i
(onurlandırdı)

3.1.4.2. Alabanda 2.

Delphoi Amphiktyonik Birliği'nin Antiokheia/Alabanda kent ve egemenlik alanına asyilia hakkını tanımaları (yaklaşık İÖ. 201)

Buluntu Yeri: Delphoi'daki Apollon Tapınağı'nın batısında bulunmuştur. Env. Nr. 635.

Tanım: III. Antiokhos'un mermer heykelinin kaidesine yazılmıştır (*str.* 33).

Ölçüler: Y. 0, 81m; G. 0, 58m; K. 0,72m; Hy. 0, 006m; Sa. 0, 006m.

Yayınlar: Couve 1894, 235–247 n° 2; Holleaux 1942, 141–157; Herrmann 1965, 127–128; *OGIS* 234; *Syll³* II, 7; Lefèvre 1995, 205; Rigsby 1996, 332–334 n° 163; Ma 2002², 305–308 n° 16.

Tarih: yaklaşık İÖ. 201 (Rigsby 1996, 333).

Θεοί

- ἄρχοντος ἐν Δελφοῖς Φιλαιτώλου, Πυλαίας ὀπωρινῆς, ἱερομνα-
 μονούντων· Αἰτωλῶν Τελεσάρχου Ἀπιρῖκου, Λέωνος Ναυπα-
 4 κτίου, Στομίου Μαχετιέος, Θεοδώρου Ἀργείου, Νικοβούλου Θηβαίου,
 Εὐρυμάχου Θαυμακοῦ, Δορυμένεος Ὑπαταίου, Θεοδώρου Κοττα-
 έος, Λαττάμου Βουκατιέος, Εὐδάμου Ἀρσινοέος, Λαμίου Ἀπολλω-
 8 νιέος· Κεφαλλάνων Οἶνανθίου· Δελφῶν Ἀριστομάχου, Καλλικρά-
 τεος· Ἀθηναίων Ἀριστοκλέος· Βοιωτῶν Φόξου, Καλλικράτεος·
 Μαγνήτων Πολεμαίου· Χίων Μητροφάνεος· γραμματεῦον-
 τος τοῖς ἱερομνάμοσιν Μενάνδρου Θαυμακοῦ·
 ἀγαθαὶ τύχαι, ἔδοξε τῶι κοινῶι τῶν Ἀμφικτιόνων, ἐπεὶ ἅ πόλις
 12 ἅ τῶν Ἀντιοχέων τῶν ἐκ τοῦ Χρυσαιορέων ἔθνεος, συγγενῆς εὐῶσα
 τῶν Ἑλλάνων, ἀποστείλασα πρεσβευτὰς ποτὶ πλέονας τέτευχε
 πάντων τῶν τιμίων καὶ φιλανθρώπων, καὶ Πανσίμαχος δὲ ὁ πα-
 16 ρ' αὐτῶν πρεσβεύσας ἐν ἐκείναις τε καλῶς καὶ ἀξίως τῶν Ἑλλά-
 νων ἀνέστρεπται, καὶ νῦν ποτελιηφῶς χρησμὸν παρὰ τοῦ θεοῦ,
 Κατακολουθέων {του} τούτῳ, ποτελθῶν ποτὶ τὸ συνέδριον ἀμῶν,
 περὶ τε τᾶς ἰδίας πατρίδος πολλὰ κατευφάμηκε, ἐμφανίζων τὰν
 εὐσέβειαν αὐτᾶς καὶ τὰν ἀρετάν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ βασιλέος
 20 Ἀντιόχου τοῦ εὐεργέτα Ἀντιοχέων εὐλόγηκε εὐχαριστῶν
 αὐτῶι διότι τὰν δαμοκρατίαν καὶ τὰν εἰρήναν {αν} τοῖς Ἀντιοχεῦσιν
 διαφυλάσσει κα[τ] τὰν τῶν προγόνων ὑφάγησιν· δεδόχθαι ἀπκρίνασ-
 24 θαι αὐτῶι ὅτι τὸ κοινὸν Ἀμφικτιόνων τὰν μὲν πόλιν τὰν Ἀντι-
 οχέων καὶ τὰν χώραν ἀναδεικνύει ἄσυλον καὶ ἱεράν τοῦ Χρυσαιο[ρ]έ-
 ως καὶ Ἀπόλλωνος Ἰστίμου, τὸν δὲ δᾶμον αὐτῶν καὶ βασιλῆ Ἀντίο[χον]
 ἐπαινεῖ, καὶ στεφανοῖ ἐκάτερον εἰκόνι χαλκείαι ὀκταπάχει ἐπὶ πᾶσι
 τοῖς προγεγραμμένοις· στᾶσαι δὲ τὰς εἰκόνας ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀπόλ-
 28 λωνος τοῦ Πυθίου καὶ καρῶξαι ἐν τοῖς Πυθίοις· ἐπαινεῖ δὲ καὶ Πανσί-
 μαχον Ἰατροκλέος καὶ στεφανοῖ χρυσέωι στεφάνῳι ἀρετᾶς ἔνε-
 κεν καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τὰν αὐτοῦ πατρίδι, καὶ καρῶξαι τὸν στέ-
 φανον αὐτοῦ ἐν τᾶι πατρίδι, ὅταν εἰσάγηι τὸν τῶν Σωτηρίων στέ-
 32 φανον· ὅπως δὲ καὶ ὑπόμναμα ἦι εἰς ἅπαντα χρόνον, ἀναγράψαι
 τότε τὸ ψάφισμα ἐν τᾶι βάσει τᾶι τοῦ βασιλέως Ἀντιόχου ἐν τῶι

ἱερῶι τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου καὶ ἀποστεῖλαι ποτ' Ἄντιοχεῖς
σφραγισαμένους τᾷ κοινᾷ τῶν Ἀμφικτιόνων σφραγίδι.

Çeviri:

Tanrılar. Delphoi'da Philaitolos'un arkhon'luğu sırasında, yaz toplantısında, (bunların) hieromnemes'likleri sırasında; Aitolia'lılardan Epiros'lu Telesarkhos, Naupaktos'lu Leon, Maketia'lı Stomios, Argos'lu (Amphilokhia) Theodoros, (Phtiotis'teki) Thebes'li Nikoboulos, Thaumakos'lu Eurymakhos, Hypatai'lı Dorymenes, Kotta'lı Theodoros, Boukatia'lı Lattamos, Arsinoe'li Eudamos, Apollonia'lı Lamias; Kephallenia'lılardan Oianthios; Delphoi'dan Aristomakhos, Kallikrates; Atinalılardan Aristokles; Boiotia'lılardan Aristomakhos, Kallikrates; Magnesia (ad Meandrum)'dan Polemaios; Khios'lulardan Metrophanes; Taumakhos'lu Menandros'un hieromnemes'lere grammateus'luk yaptığı sırada; hayırlara vesile olması dileğiyle Amphiktyonik Birliği karar verdi. Mademki Khysaoreon birliğinden, Hellenler ile akrabalık bağı bulunan Antiokheia kenti, pek çok (kente) elçileri göndererek birçok onurlara ve ihsanlara nail olmuşlardır, onlar içerisinden (kentlerin elçileri arasından) bizzat onların elçileri Pausimakhos, Hellenlerin/den takdire şayan ve mükemmel bir şekilde davranmıştır, ayrıca tanrıdan bir kehanet almıştır, ona (bu kehanete) riayet ederek bizlerin meclisine (synedroin) gelip, bizzat kendi dindarlığını ve faziletini göstererek, kendi vatanı hakkında birçok güzel şeyler söylemiştir. Aynı şekilde, atalarından aldığı örnek uyarınca Antiokheia'lılar için demokrasiyi ve barışı koruduğundan dolayı kralla minnettarlığını sunarak/teşekkür ederek Antiokheia'lıların euergetes'i (hayırhahı) kral (III.) Antiokhos hususunda da iyi bir şekilde konuştu. Ona şu yanıtın verilmesine karar verilsin; Amphiktyonik Birliği'nin Antiokheia'lıların kent ve egemenlik alanının (Zeus) Khrysaoreos ve Apollon Istimos için dokunulmaz (asylos) ve kutsal olmasının kabul ettiğini, evvelce zikredilen sebeplerden dolayı onların demos'u ve krallın övülmesine, her ikisinin dokuz cubit ağırlığında bronz bir heykelle taçlandırılmasına (karar verildiği yanıtının verilmesine); onların heykellerinin Apollon Pythios Tapınağı'na dikilmesine ve Pythia şenliklerinde ilan edilmesine; Iatrokles oğlu Pausimakhos'un övülmesine, vatanına karşı fazileti ve onurseverliğinden dolayı onun altın bir çelengle taçlandırılmasına; Soteria'lıların çelengini ülkesine götürdüğü zaman kendi ülkesinde bu çelengin ilan edilmesine; bunun her zaman hatırlanması için, bu kararın Apollon Pythios Tapınağı'ndaki Kral (III.) Antiokhos'un heykelinin kaidesine yazılmasına, Amphiktyonik Birliği'nin mührüyle mühürlendikten sonra Antiokheia'lılara gönderilmesine (karar verildiği yanıtı verilsin).

Str. 6: Λατταμίου Couve. Str. 17: κατακολυθέων δὲ Couve. Str. 23: Couve τὰμ μὲν olarak okumuştur, Rigsby τὰν μὲν vermiştir. Couve τοῦ Διὸς Χρυσαιοῦ ἕως olarak okumuştur, Rigsby τοῦ Χρυσαιοῦ ἕως vermiştir. Str. 30: Couve φιλοτιμίας τᾶς yayınlamış, Rigsby φιλοτιμίας τῆς vermiştir.

Yorum: Pausimakhos Delphoi geldikten sonra, ilk olarak Apollon Pythios Tapınağı'na giderek Alabanda'lıların kent ve egemenlik alanına *asylia* verilmesi hususunda danışmıştır. Pythia'dan olumlu bir yanıt aldıktan sonra, verilen kehanet uyarınca elçiye Amphiktyonik Birliği'ne gidip bu kararı onaylatması talimatı verilmiştir (str. 16–17). Pausimakhos Amphiktyonik Birliği'ne gelerek, tanrıdan aldığı emri bildirmiştir. Alabanda kenti hakkında konuşmuştur. Aynı şekilde, atalarından aldığı örnek (= *hyphegesis* [ὑφήγησις]) uyarınca, Antiokheia'lılar için demokrasiyi ve barışı koruduğundan Alabanda'lıların *euergetes*'i olan III. Antiokhos'a minnettarlığını sunmuştur (str. 20–22). Delphoi yazıtında “kabul etmekten”

daha çok “bahşetmek” anlamında ἀνανθεύουμι fiili kullanılmıştır (str. 24). Bu da Teos kentinde olduğu gibi, kralın Alabanda kentine *asylia* hakkı tanıdığı sırada seçmiş olduğu kelimenin Delphoi kararına yansımalarının birer sonucu olsa gerektir⁶¹⁹. Ayrıca *hiera kai asylos* yerine *asylos kai hiera* (dokunulmaz ve kutsal) şeklinde kullanılmıştır. Bu durum yazıtlarda nadir bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Delphoi Amphiktyonik Birliği, Alabanda’lıları hem III. Antiokhos’un hem de Antiokheia *demos*’unun devasal heykelinin yapılmasıyla ve altın çelenkle onurlandırmışlardır (str. 25–27). Alabanda elçisi Pausimakhos, Delphoi’ya geldikten sonra *Soteria* yarışmalarına katılarak altın bir çelenk kazanmıştır. Bunun üzerine birlik, Alabanda’da *Soteria* çelenginin ilan edilmesine hüküm vermiştir.

ALABANDA/ANTIOKHEIA *Zeus Khrysaoreos ve Apollon Isotimos Tapınağı*

Alabanda/Antiokheia (Araphisar Köyü), Marsyas Irmağı (Çine Çayı) civarında güney Karia’yı Maiandros Vadisi’ne bağlayan yol güzergahı üzerinde yer almaktadır⁶²⁰. Hellenistik Dönem Karia’sının önde gelen kentlerinden biridir. Zenginliği ile ön plana çıkmaktadır. Halkı lüks ve sefahat içinde yaşamaktadır. Öyle ki, Strabon’a (XIV. 2. 26 c. 661) göre kent, arp çalan kızlarla doludur.

Stephanos (s.v. *Alabanda*), Alabanda’dan “bir zamanlar *Antiokheia* olarak adlandırılan Karia’da bir kent” olarak bahseder. Alabanda, İÖ. 260 yılında “*Khrysaoria*’lıların *Antikheia*’si” olarak adlandırılmıştır⁶²¹. II. Antiokhos (İÖ. 261–246) tarafından Alabanda’ya *Antiokheia* ismi verilmiş olabilir⁶²². Ancak bölgedeki Seleukos hakimiyeti son bulduktan sonra kent, tekrar Alabanda ismini kullanmaya başlamıştır. Bununla birlikte İÖ. 204–İÖ. 202 yılları arasında vuku bulan Karia Seferi esnasında, III. Antiokhos tarafından tekrar “*Antiokheia*” olarak adlandırılmış olsa gerektir⁶²³. Nitekim *asylia* ile ilgili ele geçen iki yazıtta, kent *Antiokheia* olarak zikredilmektedir⁶²⁴. Ayrıca, İÖ. III. yüzyılın sonuna tarihlenen nümizmatik belgelerde Alabanda isminin kullanımdan kalktığı ve tekrar *Antiokheia* olarak

⁶¹⁹ Rigsby 1996, 334.

⁶²⁰ Strabon’a (XIV. 2. 26 c. 661) göre Alabanda, küfelerle yüklü eşek görünümündeki birleşmiş iki tepenin eşliğinde kurulmuştur. Apollonios Malakos, Alabanda’yı hem bu görünüşünden hem de burada çok sayıda akrep bulunduğundan ötürü alaya alır. Kentin “*Akrep küfeleriyle yüklü eşek*” olduğunu belirtir.

⁶²¹ L. Robert (1973, 435–461)’de, Delphoi ve Delos yazıtlarından yola çıkarak Alabanda’lıların İÖ. 275/274 yıllarında Alabanda isminin, İÖ. 260–İÖ. 250 yıllarında ise, *Antiokheia* isminin kullanıldığını söylemektedir (krş. Pounder 1978, 54). Zira, İÖ. 275/274 yıllarına tarihlenen Delphoi yazıtında (SGDI 2587) Menyllos oğlu Artemidoros ve Sisyphos onurlandırılmaktadır, bu yazıtta *etnikon* olarak Ἀλαβανδεῦσι geçmektedir. Delos yazıtında ise, yine bu iki kardeş Menyllos oğlu Artemidoros ve Sisyphos defne çelengiyle onurlandırılmaktadır, *etnikon* olarak ise Ἀντιοχεύς geçmektedir.

⁶²² Robert 1973, 435 vdd.; Ma 2002², 212.

⁶²³ Magie 1950, 993 vdd; Holleaux 1942, 146 vdd.; Cohen 1978, 13 dn. 44; Cohen 1995, 248–249.

⁶²⁴ *Alabanda* n° 1; 2.

adlandırılmaya başlandığı görülmektedir⁶²⁵. Antiokheia yeniden eski ismi Alabanda'ya, İÖ. 190 yılında sonra dönmüştür. Zira III. Antiokhos'un Magnesia Muharebesi'nde Roma ve müttefiklerine yenilmiş ve Toros'ların arkasına geri çekilmek zorunda bırakılmıştır⁶²⁶. Bu bakımdan, İÖ. 188 yılındaki Apameia Antlaşması ile Maiandros'un güneyinde kalan Karia kentleri ile Alabanda Rhodos'a hediye olarak verilmiştir⁶²⁷.

Büyük olasılıkla Alabanda ve kentin egemenlik alanına *asylia* hakkını ilk olarak Antiokhos III Megas tarafından bahşedilmiştir⁶²⁸. Bunun üzerine, Alabanda'lılar Delphoi ve Atinalılara söz konusu imtiyazın kabul edilmesi için elçiler göndermişlerdir. Delphoi Amphiktyonik Birliği ve Atinalılar, Alabanda/Antiokheia'lıların kent ve egemenlik alanının dokunulmazlık hakkını onaylamışlardır.

Delphoi⁶²⁹ ve Atina⁶³⁰ dekretlerinde Zeus Khrysaoreos (Altın kılıçlı) ve Apollon Isotimos (Eşit onurlu) yer almaktadır. Zeus Khrysaoreos, pek çok Karia kentlerinin üye olduğu Khrysaoreon Birliği'nin baş tanrısıdır. Karia'lıların genel mülkiyetinde bulunan ve hem kurban sunmak hem de ortak çıkarlarını görüşmek için toplandıkları⁶³¹ yer olan Zeus Khrysaoreos Tapınağı, Stratonikeia kentinin yakınlarında yer almaktaydı⁶³². Khrysaoreon Birliği hakkında oldukça az bilgi vardır. Bu birlikle ilgili en erken epigrafik belge, İÖ. 267 yılına ait olup Labraunda'da ele geçmiştir⁶³³. Birlik küçük köylerden meydana gelmişti. En çok köyü temsil eden kent, seçimlerde en fazla oy hakkına sahipti⁶³⁴. Bu birliğin kendine ait

⁶²⁵ Bk. Boehringler 1972, 9–11; ayrıca bu yıllara tarihlenen Antiokheia ad Maiandrum (Çiftlik) ve Alabanda sikkeleriyle ilgili problemler için bk. Robert 1973.

⁶²⁶ Polyb. XXI. 16–17; Liv. XXXVIII. 39 vdd.; 48. 1–13; App. Syr. 30–34; 36. Ayrıca konuya ilişkin olarak bk. Arslan 2000a, 92–95.

⁶²⁷ Polyb. XXI. 24. 7–8; Liv. XXXVII. 55. 5–6; XXXVIII. 39. 8–9; Magie 1950, 993–995; J. et L. Robert 1983, 17; Berthold 1984, 167.

⁶²⁸ *Alabanda* n° 2 str. 19–22; Herrmann 1965, 93–100; Rigsby 1996, 285; Ma 2002, 67.

⁶²⁹ *Alabanda* n° 2. str. 24–25.

⁶³⁰ *Alabanda* n° 1. str. 22.

⁶³¹ A. Laumonier (1958, 200 vdd.) Herodotos'un (V. 118)'deki anlatımından–İonia Ayaklanması sırasında, Karia'lıların da Perslere karşı ayaklandığı duyulunca Daurises Karia'lılar üzerine saldırıya geçti. Bunu haber alan Karia'lılar, *Leukai Stelai* [Beyaz Sütunlar] denen bir yerde toplandılar – yola çıkarak, Khrysaoreon Birliği'nin *Leukai Stelai*'da toplandığını ileri sürmektedir. Ancak Herodotos, Khrysaoreus'lardan hiçbir şekilde bahsetmemektedir.

Bununla birlikte J. Crampa (1969a, 34 vdd.), Labraunda'da ele geçen ve İÖ. 10 Haziran 267 yılına tarihlenen onur dekretini (Crampa 1972b, n° 43) baz alarak, Khrysaoreon Birliği'nin Mylasa'da toplanmış olabileceğini ileri sürmektedir. Zira Lykia Birliği, farklı kentlerde toplanan meclislerde bir araya gelmekteydi (Strab. XIV. 3 c. 665). Aynı durum Khrysaoreon Birliği için de geçerli olmalıdır. Ayrıca Mylasa coğrafik konumu nedeniyle bu birliğin toplanması için oldukça uygun bir yer olduğunu ileri sürmektedir.

⁶³² Strab. XIV. 2. 25 c. 660.

⁶³³ Crampa 1972b, n° 43.

⁶³⁴ Strab. XIV. 2. 25 c. 660.

Lykia Birliği de, Khrysaoreon Birliği'ndeki gibi her kentin oy oranı, nüfusuna ve kendi bölgesinde bulunan köy sayısına göre temsil edilmekteydi. Lykia Birliği'nde oy hakkını paylaşan yirmi üç kent vardı. Bu kentlerin vekilleri farklı kentlerde toplanan meclislerde [συνέδριον] bir araya gelmekteydi. Burada büyük kentlerin – Ephesos'lu Artemidoros'a bakılırsa bunlar Ksanthos, Patara, Pinara, Olympos, Myra ve Tlos kentleri olup– üç oy, orta büyüklükteki kentlerin iki oy ve geriye kalanların da bir oy hakkı vardı. Kentlerin birlik için toplattığı aidatlar buna uygun bir şekilde düzenlenmekteydi. Toplantıda ilkin *Lykiarkhes*, daha sonra diğer birlik memurları seçilmekteydi. Ayrıca birliğin özel bir yargı sistemi bulunmaktaydı (Strab. XIV. 3 c. 665). Lykia

meclis ve finansman kurumları⁶³⁵ bulunmaktadır. Khrysaoreon Birliği'ne Amyzon⁶³⁶, Alabanda⁶³⁷, Mylassa, Labraunda, Thera⁶³⁸, Mysia ve Lydia'lılar⁶³⁹, Keramos, Stratonikeia⁶⁴⁰ kentlerinin dahil oldukları bilinmektedir⁶⁴¹.

Apollon Isotimos Tapınağı⁶⁴² Alabanda'nın kuzeyinde yer almaktadır. Tapınağı'nın lokasyonuna ilişkin belgeler, Roma Dönemi'ne tarihlenen iki sütun üzerinde ele geçmiştir. Bunlardan biri Theoi Sebastoi, Apollon Isotimos ve Demos'a diğer ise, Apollon Isotimos adanmış yazıtlardır⁶⁴³. Günümüze kadar gelen tapınak frizlerin bir kısmında Amazonomakhia tasvir edilmektedir⁶⁴⁴. Isotimos Tapınağı, üzerine işlenmiş frizlerden dolayı İÖ. II. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmektedir⁶⁴⁵.

Atina (*Alabanda* n° 1) ve Delphoi Amphiktyonik Birliği (*Alabanda* n° 2) dekretlerinde, Apollon Isotimos ismi Zeus Khrysaoreos'tan sonra verilmiştir. Ancak, yaklaşık İÖ. 200 yılına tarihlenen Alabanda sikkeleri üzerinde; ön yüzünde sadece Apollon, arka yüzünde ise, Pegasus⁶⁴⁶ yer almaktadır. Küçük gümüş ve bronz

sikkeler üzerined; ön yüzde Apollon arka yüzde Apollon'un simgeleri (*kithara*, *tripod*) yer almaktadır⁶⁴⁷. Bu nedenle Alabanda'nın baş tanrısının Apollon olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Apollon'un Isotimos *epitheton*'u, babası Zeus'la eşit onura sahip olduğuna işaret etmektedir. W. Dittenberger'e (*OGIS* 234 dn. 20) göre Eski Yunanlılar, Apollon'a Karia Zeus'u ile eşit onurlar verdikleri için Isotimos *epitheton*'u vermişlerdir. L. Robert (1973, 460)'da, dönemin

Birliği'ne katılan kentlerin belirlenmesi hakkında daha detaylı bilgi için bk. Moretti 1962, 203 vdd.; Lykia Birliği hakkında genel bilgi için bk. Larsen 1968, 240–263; Roma İmparatorluk Dönemi için bk. Magie 1950, 1391 dn. 59.

⁶³⁵ J. et L. Robert 1983, n° 28.

⁶³⁶ J. et L. Robert 1983, n° 16 str. 2–3;

⁶³⁷ *Alabanda* n° 1; 2. Ayrıca L. Robert (1973, 452 vdd.)'da, sikkeler üzerinde yer alan (Khrysaor'un atı) Pegasus ambleminin, Alabanda'nın Khrysaoreon Birliği'ne üyeliğine işaret edebileceğini ifade etmektedir. Ayrıca krş. Rigsby 1996, 326 dn. 2.

⁶³⁸ Güney Karia'da yer almaktadır (daha fazla bilgi için bk. Ruge 1934b, col. 2302 vdd.; Magie 1950, 1032).

⁶³⁹ Strabon (XIV. 2. 23 c. 659)'da, bütün Karia'lıların genel mülkiyetinde olan Zeus Khrysaoreos Tapınağı'nda aynı zamanda kardeş olarak Lydia'lıların ve Mysia'lıların da bir payı vardı.

⁶⁴⁰ Strabon (XIV. 2. 25 c. 660)'da, Stratonikeia'lılar her ne kadar Karia soyundan gelmeseler de Khrysaoreon Birliği'ne ait köyleri olduğundan, bu birlikte bir payları vardır.

⁶⁴¹ Larsen 1968, 78 vdd. ; Magie 1950, 993; J. et L. Robert 1983, 223–225; Ma 2002², 175.

⁶⁴² Tapınağın mimarı, Menesthes'tir. Tapınak pseudodipteros olarak inşa edilmiştir (*Vitr. de Arc.* III. 2. 6).

⁶⁴³ Bk. Edhem Bey 1906, 419; Laumonier 1934, 298–299; Bean 1980, 160; Rigsby 1996, 327 dn. 4.

⁶⁴⁴ Daha detaylı bilgi için bk. Edhem Bey 1905, 458; 1906, 405–410.

⁶⁴⁵ Webb 1996, 106.

⁶⁴⁶ Gorgo'lar arasında yalnız Medusa ölümlüydü. Perseus, Medusa'nın kafasını kesince, kanından iki varlık ortaya çıktı. Biri Pegasos, öteki Khrysaor'dur. Khrysaor, elinde altın kılıç tuttuğu için bu adı almıştır. Pegasos, tekil olarak kaynak, çoğul olarak sular anlamına gelen "*pegepegai*"dan türemiştir. Pegasos, Okeanos kıyılarında ve onun sularından çıktığı için bu adı almıştır. Ayrıca bu kanatlı at, pınar ve çeşme başlarında bulunmaktan oldukça hoşlanırmış (*Hes. theog.* 281; 325).

⁶⁴⁷ Seyrig 1973, 54–55; Price 1991, 308–310.

politikasının yansması olarak bu *epitheton*'un kullanılmış olabileceğini önermektedir. Zira, Seleukos'lar yeniden kurdukları yerlerin efsanevi ya da yerli tanrılarıyla Zeus'a eşit onurlar vermekteydiler. Ancak K. J. Rigsby'e (1996, 327 vdd.) göre, kültün ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir. Kültü Seleukos yönetimine dayandırmak sadece bir hipotzden ibarettir. Bu bakımdan Robert'in bu önerisine karşı çıkmaktadır. K. J. Rigsby (*op. cit.*), Apollon ait *epitheton*'nun zaman içinde bazı değişiklikler karşısında Zeus ile onurların eşitlenmiş olduğu görülmektedir. Bu durum dinsel açıdan da paralellik göstermektedir. Örneğin Poseidon ile Zeus eşitlenmiştir⁶⁴⁸. Apollon'nun oğlu Brankhos ise, “*babasıyla eşit onura*” sahiptir (*patrio aequalis honori*)⁶⁴⁹. Bu nedenle *isotimos epitheton*'u, iki tanrı arasında eskiden kent için yapılan –sonunda kentin hamisini ve babasıyla eşit onurları kazanan Apollon ve Zeus arasında yaşanan– bir rekabet hakkındaki yerel bir söylenceden türemiş olabilir. Bu kült, Seleukos hakimiyetinden çok daha eski devirlere ait olmalıdır. Bu bakımdan Alabanda'lılar zaman içinde Apollon kültünü Seleukos'larla ilişkilendirmiş olabilirler⁶⁵⁰.

Atina ve Delphoi Amphiktyonik Birliği'ne gelen Alabanda elçi heyeti, kent ile egemenlik alanına *asylia* hakkı istemiştir. Bunun yanı sıra Alabanda'lıların baş tanrısı Apollon Isotimos ve Karia Birliği'nin baş tanrısı Zeus Khrysaoreos'un onurlandırılmasını talep etmiştir. Atinalılar, Alabanda kent ve egemenlik alanının bu iki tanrıya adanmasına [*kathierosis*] ve *asylos* olmasına karar vermişlerdir (*str.* 21–22). Delphoi Amphiktyonik Birliği ise, bu iki tanrı için Alabanda kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmazlığını onaylamıştır (*str.* 23–25). Bir kentin, kendi egemenlik alanında yer alan tapınağa *asylon* istemesi veya kendi tanrısının onurlandırılmasını talep etmesi gayet doğaldır. Nitekim Pergamon'lar ve Stratonikeia'lılar, egemenlik alanlarında bulunan iki tapınağa *asylon* istemişlerdir. Ancak bunlar Alabanda'lılar gibi eş zamanda değil; farklı zamanlarda *asylia* hakkını talep etmişlerdir⁶⁵¹. Bu bakımdan Alabanda'lılar, yalnızca kendi menfaatleri adına hareket etmemişlerdir. Bununla birlikte kendilerinin dahil oldukları Khrysaoreon Birliği'nin çıkarlarını da göz önünde bulundurmuşlardır.

Delphoi Amphiktyonik yazıtında (*Alabanda* n° 2 *str.* 16–17), Pausimakhos “*ayrıca tanrıdan bir kehanet almıştır. Ona [bu kehanete] riayet ederek bizlerin meclisine [synedroin] geldi*” ifadesi Alabanda'nın ilk olarak *asylia* hakkını Delphoi Apollon Tapınağı'ndan aldığı izlenimini bırakmaktadır⁶⁵². Ayrıca Atina ve Delphoi Amphiktyonik yazıtlarında, III.

⁶⁴⁸ Hom. *Il.* XV. 186. Ayrıca Hermes, Zeus'la eşitlenmiştir (Diod. IV. 24. 1).

⁶⁴⁹ Stat. *Theb.* III. 478; Ovid. *Fast.* V. 18.

⁶⁵⁰ Rigsby 1996, 328.

⁶⁵¹ Pergamon, İÖ. 182 yılında Athena Nikephoros Tapınağı (*Syll^P* 629) ve yaklaşık İÖ. 46 Asklepios Soter Tapınağı (Sherk 1969, n° 55); Stratonikeia, Lagina'daki Hekate Tapınağı (*I.Stratonikeia* n° 505; 507) ve Panamara'daki Zeus Tapınağı (*I.Stratonikeia* n° 7; 12; 19; 520).

⁶⁵² F. Piejko (1991, 20) *Alabanda* n° 2, 16.-17. satırlarda geçen ifadeden dolayı, Alabanda'lıların ilk olarak *asylia* hakkını Apollon Pythia Tapınağı'ndan aldıklarını ileri sürmektedir.

Antiokhos'un Alabanda kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı bahsettiğine dair herhangi bir ifade geçmemektedir. Ne var ki, Alabanda'lılara *asylia* hakkı, ilk olarak III. Antiokhos tarafından verilmiş olmalıdır⁶⁵³. Zira, Pausimakhos bu imtiyazın tanınması için Delphoi'a geldiğinde kehanet merkezine danışmış ve tanrıdan yukarıda sözü edilen yanıtı almıştır⁶⁵⁴. Buna ek olarak III. Antiokhos'un, yaklaşık İÖ. 203 yılında Teos kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını bahsettiği epigrafik belgeyle kanıtlanmıştır⁶⁵⁵. Ayrıca III. Antiokhos, Teos'lulara bahsettiği bu imtiyazı Kuzey Hellas ile Girit kentlerinin tanınması hususunda onların diplomatik faaliyetlerini desteklemiştir. Bununla birlikte, günümüze ulaşan Kuzey Hellas ve Girit yazıtlarının hiçbirinde III. Antiokhos'un Teos kentine *asylia* hakkı tanıdığına dair herhangi bir veriye rastlanmamaktadır. Bu durum Alabanda için de söz konusu olsa gerektir.

III. Antiokhos, Alabanda'ya bu ayrıcalığı İÖ. 202/201 yılında tanımış olmalıdır⁶⁵⁶. Bununla birlikte, İÖ. 202/201 yılında Alabanda'lılar, Teos'lularla⁶⁵⁷ aynı yıl kralın bahsetmiş olduğu bu imtiyazı Delphoi'un onaylaması için elçiler göndermişlerdir. Alabanda'lılar, Philaitolos'un *arkhon*'luğu sırasında –ilkbahar/yaz toplantısında– bu ayrıcalıkları onaylatmışlardır. Philaitolos'un *arkhon*'luk yılı, İÖ. 202-İÖ. 200 yılları arasındadır⁶⁵⁸. Atina yazıtında (*Alabanda* n° 1 str. 26), 650 meclis üyesinden bahsedilmektedir. 650 meclis üyesi, Atina meclisinde on üç *phyle*'ye (kabile) tekabül etmektedir⁶⁵⁹. Atina meclisinin on üç *phyle*'den on iki *phyle*'ye geçişi, İÖ. 201 yılının son⁶⁶⁰ ya da İÖ. 200 yılının ilk aylarında olmalıdır.

⁶⁵³ Herrmann 1965, 93–100; Rigsby 1996, 285.

⁶⁵⁴ *Alabanda* n° 2 str. 16–17; *OGIS* 234 dn. 21; Rigsby 1996, 329.

⁶⁵⁵ Ayrıca bk. Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1.

⁶⁵⁶ P. Herrmann (1965, 157–159; 284) III. Antiokhos'un, Alabanda'ya *asylia* hakkını, yaklaşık İÖ. 203 yılında bahsetmiş olduğunu belirtmektedir. C. Habicht (1987, 87–89) kralın bu imtiyazı, en geç İÖ. 202 veya en erken İÖ. 201 yılında tanındığını ileri sürmektedir. K. J. Rigsby'e (1996, 328 vdd.) göre ise, III. Antiokhos Alabanda'lılara *asylia* hakkını İÖ. 201 yılının yaz veya sonbaharında vermiş olmalıdır.

⁶⁵⁷ *Syll*³ 564=*Teos* n° 4.

⁶⁵⁸ M. Holleaux (1942, 144 n. 2) ve H. Pomtow'a (*Syll*³ II) göre, Philaitolos'un *arkhon*'luğu, İÖ. 205-İÖ. 202 yılları arasındadır. K. J. Rigsby'e (1996, 333) göre ise bu tarih, İÖ. 201/200 yıllarına denk gelmektedir.

⁶⁵⁹ Atinalılar, İÖ. 307/306 yıllarında Demetrios I Poliorketes ve babası Antigonos I Monophthalmos adına iki yeni *phyle* dahil ederek, onları onurlandırmışlardır. Bu şekilde Atina meclisinde *phyle* sayısı on ikiye çıkmıştır (Pritchett 1943a, 5–12). İÖ. ca. 224/223 yılında Ptolemaios III Euergetes'i memnun etmek amacıyla Atinalılar, Ptolemaios'a izafeten yeni bir *phyle* –Ptolemais– oluşturarak bu sayıyı on üçe çıkarmışlardır. On üç *phyle* sayısı, 20 yıldan daha fazla süreyle sabit kalmıştır (Pounder 1978, 52 dn.7). İÖ. 200 yılının başlarında iki Makedonya *phyle*'si –Demetrias ve Antigonis– yürürlükten kaldırılarak, *phyle* sayısı on bire düşmüştür (W. K. Pritchett, *TAPhA* 85 (1954), 162–164). İÖ. 200 yılının ilkbaharında ise, Attalis *phyle*'si de eklenerek bu sayı on ikiye çıkmıştır (Polyb. XVI. 25; Liv. XXXI. 15). Bu nedenle, Atina yazıtı, Demetrias ve Antigonis *phyle*'sinin yürürlükten kaldırılmasından önce, Ptolemais *phyle*'sinin ise, yürürlüğe girmesinden sonra, yani İÖ. 224-İÖ. 200 yılları arasında gerçekleşmiş olmalıdır (Pounder 1978, 53).

⁶⁶⁰ Habicht 1987, 89.

III. Antiokhos ile V. Philippos arasında, yaklaşık İÖ. 203/202 yılında ittifak yapılmıştır⁶⁶¹. Buna rağmen, V. Philippos'un, III. Antiokhos egemenliği altındaki bazı kentleri yağmaladığı bilinmektedir⁶⁶². Polybios'a (XVI. 24. 8) göre, yaklaşık İÖ. 201/200 kışında erzak sıkıntısı çeken Makedonya Kralı V. Philippos, Seleukos'un egemenliği altında bulunan kentlerin egemenlik alanlarını gasp etmiştir. Bu sırada Alabanda'nın topraklarını “*düşman bölgesiymiş gibi*” yağmalamıştır⁶⁶³. K. J. Rigsby (1996, 329) III. Antiokhos'un, Alabanda'lılara *asylia* hakkını, V. Philippos'un kenti gasp etmesinden önce bahsettiğini iddia etmektedir. Bununla birlikte, İÖ. 201 ilkbahar veya yaz toplantısında Delphoi, Alabanda'ya *asylia* hakkının tanınmış olmalıdır. K. J. Rigsby (*op. cit.*) Alabanda elçilerinin, V. Philippos'un kentlerini yağmalaması üzerine kendilerini bekleyen diğer görevler için geri döndüklerini öne sürmektedir. Şayet Rigsby'nin iddia ettiği gibi bir durum söz konusuysa, kent ve egemenlik alanına tanılan *asylia*'ın dokunulmaz güvencesinin işe yaramadığı ve kentin sahip olduğu bu imtiyazının tanınıp tanınmamasının krallın insiyatifine kaldığı ortaya çıkmaktadır. Zira, kralın kentte tanıdığı *asylia* hakkının üzerinden daha bir yıl bile geçmeden, kendi müttefiki olan bir kralın tarafından *asylia* hakkı çiğnenmiştir⁶⁶⁴.

Ancak III. Antiokhos, Alabanda kentine yapılan bu gasbı herhangi bir şekilde telafi etmiş olsa gerektir. Zira Delphoi yazıtında, Alabanda elçisi Pausimakhos III. Antiokhos'tan kentin hayırhahı olarak bahsetmektedir. Keza kral, kendileri için barışı ve demokrasiyi korumuştur. Bu nedenle Delphoi'dan III. Antiokhos'un onurlandırılmasını rica etmiştir. Ayrıca Alabanda'lılar, İÖ. 190 yılındaki Magnesia Muharebesi'nde III. Antiokhos'u desteklemişlerdir. Bu bakımdan, yaklaşık İÖ. 201 yılının kışında –V. Philippos'un kenti yağmalamasının ardından– III. Antiokhos *cis* Tauros valisi Zeuksis vasıtasıyla⁶⁶⁵ Alabanda'lılara *asylia* hakkı ve diğer imtiyazları tanıtmış olsa gerektir⁶⁶⁶.

⁶⁶¹ Polyb. XVI. 1. 8–9; XVI. 24. 6; Liv. XXXI. 14. 5; App. Mak. IV; ayrıca bk. Schmitt1964, 229–237. Errington (1971, 348 vdd.)'da, Polybios'un (XVI. 24. 6)'daki aktarımından yola çıkarak V. Philippos ve Zeuksis arasında önceden yerel bir pakt yapıldığını, daha sonradan bu antlaşmanın içeriğinin genişletildiğini söylemektedir. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Ma 2002², 74–75.

⁶⁶² Mylasa (Polyb. XVI. 24. 6); V. Philippos, Miletos'tan Myous'u alarak incir karşılığında Magnesia ad Maendrum'a vermiştir (Polyb. XVI. 24. 7). Daha fazla bilgi için bk. Ma 2002², 74–82.

⁶⁶³ Liv. (XXXIII. 18. 7)'de, V. Philippos ve Rhodos ordusu arasında geçen bir savaşın Alabanda egemenlik alanında yapıldığını aktarmaktadır.

⁶⁶⁴ H. H. Schmitt (1964, 246), İÖ. 202/201 yıllarında V. Philippos tarafından Alabanda kentinin yağmalanmasının erzak ihtiyacından kaynaklandığını öne sürmektedir. Hierakome tarafından V. Philippos'un onurlandırılmasının (*TAM* 5. 2 1261) nedenini ise, kentin yerel inisiyatifine bağlamaktadır. H. H. Schmitt'e (*op. cit.*) göre, III. Antiokhos'un her iki duruma göz yumması kralın hoşgörüsünün kanıtıdır.

⁶⁶⁵ III. Antiokhos, yaklaşık İÖ. 202 yılında Küçük Asya'dan Koile Syria (Güney Syria)'ya geçmiştir. İÖ. 202–İÖ. 201 yıllarında V. Suriye Savaşı'yla meşkuldür (*SEG* XXIX 1613; Ioseph. *Ant. Iud.* XIII. 138–141; Polyb. XVI. 27. 5). III. Antiokhos, Alabanda'ya, yaklaşık İÖ. 201 yılında *asylia* hakkı tanıtmışsa, kendisi Asya'da bulunmadığı için bunu *cis* Tauros valisi olarak atadığı Zeuksis vasıtasıyla gerçekleştirmiş olmalıdır. Zira III. Antiokhos, Zeuksis aracılığıyla Amyzon'daki Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkını tanıtmıştır (J. et L. Robert 1983, n° 11=Amyzon 2). Aynı durum Alabanda kenti içinde söz konusu olsa gerektir.

⁶⁶⁶ Teos'lular, İÖ. 190 yılındaki Magnesia Muharebesi'nde III. Antiokhos'u desteklemişlerdir. Kralın Romalılara karşı yaptığı savaşta, donanmasına erzak temin etmek suretiyle Seleukos'ları desteklemişlerdir (Liv. XXXVII.

Alabanda'lılar, söz konusu ayrıcalığın Atina ve Delphoi Amphiktyonik Birliği tarafından da onanması için iki kişiden oluşan elçi heyeti göndermişlerdir⁶⁶⁷. Iatrokles oğlu Pausimakhos ve Aristophanes kardeşler ilk önce Atina'ya yelken açmış olmalıdırlar. Zira Atina yazıtında her ikisine yer verilmektedir (*Alabanda* n° 1 *str.* 29; 38–40). Bununla birlikte Delphoi Amphiktyonik dekretinde, yalnızca Pausimakhos'un adı geçmektedir. Pausimakhos ve Aristophanes Atina'ya geldikten sonra, Aristophanes diğer kentlerde kamu yoklaması yapmak için Pausimakhos'tan ayrılmış olsa gerektir. Alabanda elçilerinden Pausimakhos, Amphiktyonik Birliği'nin sonbahar toplantısına katılmadan önce, Delphoi'da *Soteria* yarışmalarına katılmıştır (*Alabanda* n° 2 *str.* 31–32)⁶⁶⁸. Alabanda kentinin hayırhahı olan III. Antiokhos'un onurlandırılmasını istemiştir (*Alabanda* n° 2 *str.* 19–22).

Atina yazıtının⁶⁶⁹ üst kısmı kayıp olmasına rağmen (*str.* 1–12), Alabanda elçilerinin Zeus ve Apollon'un onurlandırılmasını, kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı tanınmasını rica ettikleri açıkça anlaşılmaktadır. Atinalılar, elçilere öncelikle iki kent arasında var olan bağlardan (*eunoias* ve *philotimia*) bahsetmişlerdir. Bu ilişkileri güçleri yetiği müddetçe koruyacaklarını dile getirmişlerdir (*str.* 8–11). Atinalılar, Alabanda *demos*'unu altın bir çelenkle onurlandıracaklardır⁶⁷⁰. Bu çelengi Dionysia, Panathenaia ve Ptolemaia⁶⁷¹ yeni yarışmalar esnasında ilan edeceklerdir. Ayrıca Atinalılar, Alabanda elçileri Iatrokles oğlu Pausimakhos ve Aristophanes'i zeytin dalı çelengiyle onurlandırmışlardır. Nitekim Delphoi Amphiktyonik yazıtında⁶⁷², Alabanda *demos*'u yanı sıra Alabanda kentinin hayırhahı olan III. Antiokhos da onurlandırılmaktadır. Ancak Atina yazıtında, III. Antiokhos'a dair herhangi bir ifade geçmemektedir⁶⁷³. Bununla birlikte Atinalılar, Alabanda kent ve egemenlik alanına

27–28; daha detaylı bilgi için bk. Herrmann 1965, 156 vdd; Grainger 2002, 303 vdd.) Teos'luların III. Antiokhos'a sadık kalmalarında en büyük etken, III. Antiokhos'un kentlerine bahsetmiş olduğu *asylia* hakkı ve diğer imtiyazlar olsa gerektir.

⁶⁶⁷ Bu iki elçi, *presbeutai*'tir. *Theoroi* elçileri değildir. Çünkü Alabanda'da düzenlenen bir festival veya yarışmayı ilan etmek amacıyla gönderilmemişlerdir. *Theoroi* elçileri ve görevlerine ilişkin olarak ayrıca bk. Perlman 2000, 17 vdd.

⁶⁶⁸ C. Habicht (1987, 87–89) ise, Alabanda elçileri, kral *asylia* hakkını en geç İÖ. 202 yılında veya en erken İÖ. 201 yılında tanımışsa, büyük bir olasılıkla ilkbaharda yola koyulmuşlardır. Ağustos ayında Delphoi gelip *soteria* yarışmalarına katılmışlardır. K. J. Rigsby'ye (1996, 329) göre ise, Delphoi Amphiktyonik Birliği eğer Alabanda'ya *asylia* hakkının yaklaşık İÖ. 202/201 kışında tanımışsa, Alabanda'luların *asylia* elçilerini yaklaşık İÖ. 202 ilkbaharında Hellas'a göndermiş olabileceğini ileri sürmektedir.

⁶⁶⁹ SEG XXVIII 75=*Alabanda* n° 1.

⁶⁷⁰ Atina meclisi, Alabanda *demos*'unun bir heykelinin yapılmasına karar vermiştir. Atinalar, bu onuru Alabanda *demos* heykeline altın bir çelenk takarak icra edeceklerdir. Ayrıca Atina meclisinin görevlendirdiği memurlar, Dionysia, Panathenaia ve Ptolemaia festivalleri esnasında Alabanda *demos* heykelini görülen bir yere yerleştireceklerdir. *Demos* heykeli söz verilen bu altın çelenkle taçlandırılacaktır. Bu sırada Atina memurları bu çelengi ilan edeceklerdir.

⁶⁷¹ Atinalılar İÖ. ca. 224 yılında Ptolemaia yarışmasını düzenlemiş olmalıdırlar. Zira Atinalılar, yaklaşık İÖ. 224 yılında Ptolemaios III Euergetes'i memnun etmek amacıyla kralın adına izafeten yeni bir *phyle* –Ptolemais– oluşturmuşlardır. Bu yarışma da yeni *phyle* oluşturulduğu zaman kurulmuş olmalıdır (bk. Pounder 1978, 53 dn. 11).

⁶⁷² OGIS 234=*Alabanda* n° 2. *str.* 24–27.

⁶⁷³ K. J. Rigsby'ye (1996, 331) göre, bu kararın alınmasındaki en büyük etken Atinalıların o sırada Seleukos Krallığı'nın ezeli düşmanı Ptolemaios'larla olan yakın ilişkileri olmalarıdır. III. Antiokhos ve V. Philippos kısa

asylia hakkını tanımışlardır. Ayrıca bu dokunulmazlığın elerinden geldiği müddetçe, her zaman baki kalacağına dair söz vermişlerdir. Hellenistik Dönem’de ele geçen yazıtlarda, kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı tanındığı zaman sıklıkla *hiera kai asylos* “kutsal ve dokunulmaz” deyimini kullanılmaktadır. Ne var ki, Atinalılar Alabanda kent ve egemenlik alanına dokunulmazlık tanımına rağmen, Atina yazıtında *hiera kai asylos* ifadesi yerine sadece *asylon*’u kullanmışlardır (*Alabanda* 1. str. 21–23). Ancak bu durum, Atina yazıtın formüle edilmesinden kaynaklanmış olabilir. Zira Alabanda kent ve egemenlik alanını Zeus ile Apollon’a adanmışlardır. Bu bakımdan Atinalılar *hiera* kavramını kullanmaya gerek görmemiş olsa gerektirler. Bununla birlikte Atinalılar, Alabanda’lılara Atina vatandaşlık hakkı (*politeia*) tanımışlardır. Atinalıların kentin bütününe vatandaşlık hakkı tanınması oldukça önemli bir ayrıcalıktır. Atinalılar bu hakkı, kentlere nadiren vermekteydiler⁶⁷⁴. Örneğin Atinalıların Plataea, Samos⁶⁷⁵ ve İÖ. 200 civarlarında Rhodos’a *isopoliteia*⁶⁷⁶ tanıdığı bilinmektedir⁶⁷⁷.

Delphoi Amphiktyonik yazıtı⁶⁷⁸, *asylia* amaçlı gönderilen elçilerinin Kuzey Hellas’ta nasıl bir prosedür izlediklerini açıklaması bakımından önemlidir. Pausimakhos Delphoi geldikten sonra, ilk olarak Apollon *Pythios* Tapınağı’na giderek Alabanda’lıların kent ve egemenlik alanına *asylia* verilmesi hususunda danışmıştır. Pythia’dan olumlu bir yanıt aldıktan sonra, verilen kehanet uyarınca elçiye Amphiktyonik Birliği’ne gidip bu kararı onaylatması talimatı verilmiştir (*str.* 16–17). Pausimakhos Amphiktyonik Birliği’ne gelerek, tanrıdan aldığı emri bildirmiştir. Alabanda kenti hakkında konuşmuştur. Aynı şekilde, atalarından aldığı örnek (= *hyphesis* [ὕφησις]) uyarınca, Antiokheia’lılar için demokrasiyi ve barışı koruduğundan Alabanda’lıların *euergetes*’i olan III. Antiokhos’a minnettarlığını sunmuştur (*str.* 20–22). Delphoi yazıtında “kabul etmekten” daha çok “bahsetmek” anlamında ἀναυδείκνυμι fiili kullanılmıştır (*str.* 24). Bu da Teos kentinde olduğu gibi, kralın Alabanda kentine *asylia* hakkı tanıdığı sırada seçmiş olduğu kelimenin Delphoi kararına yansımalarının birer sonucu olsa

süre önce Ptolemaios V. Epiphanes’in deniz gücünü kırmışlardır. Ayrıca III. Antiokhos, Karia Bölgesi’ndeki Ptolemios egemenliğini sona erdirmiştir. Söz konusu gelişmeler, Atinalılar için hassas bir durum oluşturmuş olmalıdır. Bu nedenle Atinalılar kararlarında özellikle III. Antiokhos’a yer vermemiş olsa gerektirler.

⁶⁷⁴ Osborn 1980a, 99.

⁶⁷⁵ *IG* II² 1.

⁶⁷⁶ Hellenistik Dönem’de krallığın egemenliği altında bulunan her hangi bir kentin bir başka kentle müttefiklik yapması söz konusu değildir. Ancak kentler kendi aralarında *isopoliteia* antlaşması yapabilmekteydiler. *Isopoliteia*; iki kent arasında yapılan eşit yurttaşlık hakkıdır. İki kent arasında yapılan bu antlaşmada, hem nüfus olarak fazla olan hem de daha gelişmiş olan kente, diğer kentin vatandaşlarının göç etmesi söz konusuydu. Bu göçe eden toplum, göç ettiği kentin vatandaşlarıyla aynı hakka, yani mal-mülk edinme, vergiden muafiyet, kendini temsil etme haklarına ve eşit yasalara sahipti. Bu şekilde birbirlerine komşu olan ve bazen birçok noktaları birbiriyle çakışan iki topluluğun her çeşit alışverişini kolaylaştırmak ve daha da gelişmesini sağlamak amaç edilmekteydi (Gauthier 1972: 285–346; *isopoliteia* hakkında daha detaylı bilgi için bk. Gawantka 1975).

⁶⁷⁷ Polyb. XVI. 26. 9.

⁶⁷⁸ *OGIS* 234=*Alabanda* 2.

gerektir⁶⁷⁹. Ayrıca *hiera kai asylos* yerine *asylos kai hiera* (*dokunulmaz ve kutsal*) şeklinde kullanılmıştır. Bu durum yazıtlarda nadir bir şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Delphoi Amphiktyonik Birliği, Alabanda'lıları hem III. Antiokhos'un hem de Antiokheia *demos*'unun devasal heykelinin yapılmasıyla ve altın çelenkle onurlandırmışlardır (*str.* 25–27). Alabanda elçisi Pausimakhos, Delphoi'ya geldikten sonra *Soteria* yarışmalarına katılarak altın bir çelenk kazanmıştır. Bunun üzerine birlik, Alabanda'da *Soteria* çelenginin ilan edilmesine hüküm vermiştir. Ayrıca bunun Apollon *Pythios* Tapınağı'na dikilecek olan Kral III. Antiokhos'un heykel kaidesine yazılmasına karar vermiştir (*str.* 28–34). Birlik almış olduğu karara kendi mührünü bastıktan sonra, bu kararı Alabanda kentine göndermiştir (*str.* 34–35).

⁶⁷⁹ Rigsby 1996, 334.

3.1.5. TRALLEIS
Dionysos Bakkhos Tapınağı

3.1.5.1. Tralleis 1.

Asylon Dionysos Tapınağı'na ait sınır taşı (İÖ. IV. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Aydın.

Tanım: Mermer stel.

Ölçüler: Y. 0. 63m; G. 0. 45m; D. 0. 18m; Hy. 0.015m.

Yayımlar: *CIG* 2919; *LSAM* 1955, n° 75; *LBW* n° 1651; *I.Tralleis* (IK 36,1) n° 3; Rigsby 1996, 416–417.

Tarih: İÖ. IV. yüzyıl.

Ἔτεος // // // // //, μηνὸς ἐββδόμω
βασιλεύοντος Ἀρταξέσσε-
ω ἑξαστραπεύοντος Ἰδριέ-
4 ως ὅσα ἐψηφίσαντο Τραλ-
δεῖς ἰκετηρίην εἶναι Διο-
νύσωι Βακχίωι τῶι δημοσί-
ωι ἰκέτην μὴ ἀδικεῖν.

vacat

8 Ὅρος ἱερὸς ἄσυλος Διονύσου
Βάκχου· τὸν ἰκέτην μὴ ἀδικεῖν
μηδὲ ἀδικούμενον περιορᾶν,
εἰδὲ μὴ, ἐξώλη εἶναι καὶ αὐτὸ[v]
12 καὶ τὸ γένος αὐτοῦ.

Çeviri:

Falanca yıl, yedinci ayda. Artaksesses'in krallığı sırasında, Idrieus'un satraplık yaptığı dönemde Tralleis'liler şunları oyladılar: Halkın Dionysos Bakkhos'una hiketeria (niyaz etme) hakkının olmasını ve hiketes'in haksızlık yapmamasını (oyladılar). Dionysos Bakkhos'un kutsal asylos sınırı. Hiketes'in haksızlık yapmamasına ve haksızlığa uğrayanın dikkate alınmasına, aksi takdirde o kişinin ve soyunun tamamen mahfolmasına (karar verildi).

Yorum: Artaksesses'in krallığının yedinci ayı ve Idrieus'un satraplığı ifadelerinden ötürü bu yazıt, İÖ. IV. yüzyıla tarihlenmektedir. Pers Kralı Artaksesses Okhos İÖ. 359 yılında tahta geçmiştir⁶⁸⁰. Karia satrapı Hekatomnos'un oğlu ve Mausollos'un kardeşi olan Idrieus ise, İÖ. 350–344 yıllarında satraplık yapmıştır⁶⁸¹. Bu bakımdan Tralleis kararname si İÖ. IV. yüzyılda alınmıştır. Ancak İS. I. yüzyılda tekrar yazılmıştır.

⁶⁸⁰ Rawlinson 1871, 508.

⁶⁸¹ *I.Tralleis* n° 3.

TRALLEIS

Dionysos Bakkhos Tapınağı

Tralleis (Güzelhisar/Aydın), bugünkü modern Aydın ilinin hemen kuzeyinde, Mesogis (Kestane) Dağının güney eteklerinde, Büyük Menderes ovasına hakim bir noktada yer almaktadır⁶⁸². Kent, Argos’lu ve Trakyalı Tralleis’ler tarafından kurulmuştur⁶⁸³. Tralleis kenti Seleukos hakimiyeti altındayken “Seleukeia” olarak zikredilmekteydi⁶⁸⁴. Bu kentin baş tanrısı Zeus *Larasios*’tur. Zeus *Larasios* Tapınağı, kentin ortasında nehrin karşısındaki güneye bakan bir ova üzerinde yer almaktadır. Tralleis’liler, İÖ. II. yüzyılda Zeus onuruna “*Dieia*” adlı Panhellenik yarışma kutlamışlardır⁶⁸⁵. Kent sikkeleri üzerinde Zeus, *Larasios epitheton*’u ile sık sık görülmektedir⁶⁸⁶. Ancak Tralleis’te ele geçen *asylia* yazıtında⁶⁸⁷, Zeus *Larasios* geçmemektedir. Dionysos *Bakkhos*’un kutsal *asylon* sınırından bahsedilmektedir. Bu yazıtı bir kenara bırakırsak Tralleis’te Dionysos kültüne ait oldukça az bilgi vardır⁶⁸⁸. Bu nedenle Dionysos *Bakkhos*’un Tralleis kentinin önemli tanrılarından bir olduğuna dair yeterli bir veri yoktur. Yazıtın orijinal olarak Tralleis’ten geldiği kesin değildir. Ancak kaynağı ve esası ne olursa olsun bu yasa Roma İmparatorluk Dönemi’nde yeniden yazılmıştır⁶⁸⁹.

Karia’nın önemli kentlerinden biri olan ve yol güzergahı olarak önemli bir yerde bulunan Tralleis’te *asylia* ile ilgili yeterli epigrafik belgenin olmaması gerçektende ilginçtir. Tralleis’te *asylia* ile ilgili iki tane yazıt söz konusudur. Klasik Dönem’e ait olan bu yazıtlardan birini, Dionysos *Bakkhos* Tapınağı adına, kentin resmi olarak almış olduğu kararın yazıldığı bir sınır yazıtı oluşturmaktadır⁶⁹⁰. Dionysos *Bakkhos* yazıtı, İS. I. yüzyılda yazılmış olmasına rağmen İÖ. IV. yüzyılın ortasına işaret etmektedir. Yazıtta adı geçen Idrieus, Karia satrapı Hekatomnos’un oğlu, Maussolos’un kardeşi ve İÖ. 350–344 yılları Karia *dynast*’ıdır⁶⁹¹. Tralleis’ten ele geçen bir diğer yazıt ise, Hellenistik Döneme ait bir fragmandır⁶⁹². Nitekim bu dekretin birkaç satırı haricinde, geriye kalan kısımları günümüze kadar ulaşmamıştır. Bu

⁶⁸² Strabon (XIV. 1. 42 c. 649)’a göre, Magnesia’dan sonra yol Tralleis’e ulaşır. Tralleis’lerin kenti, kesik bir trapez üzerine, doğu tarafından tahkim edilmiş bir tepede kurulmuştur ve civardaki bütün yerler iyi bir şekilde korunmuştur. Halkı zengindir ve Tralleis’lerden bazıları eyaletlerde *Asiarkhes* gibi önemli mevkilerde yer almaktaydılar.

⁶⁸³ Strab. XIV. 1. 42 c. 649.

⁶⁸⁴ Plin. *nat.* V. 108; *I.Tralleis* n° 17 str. 9; n° 20; n° 26; G. M. Cohen’e (1978, 51 dn. 51) göre, I. Antiokhos tarafından kurulmuş olmalıdır.

⁶⁸⁵ *SEG XXII* 350. 27.

⁶⁸⁶ Imhoof-Blumer 1897, 168–180.

⁶⁸⁷ *I.Tralleis* n° 3=*Tralleis* 1.

⁶⁸⁸ *I.Tralleis* n° 5.

⁶⁸⁹ Rigsby 1996, 417.

⁶⁹⁰ *I. Tralleis* n° 3=*Tralleis* 1.

⁶⁹¹ *I.Tralleis* n° 3.

⁶⁹² Sterrett 1888, 327–328; Haussoullier 1902, 90 n. 3; 106 n. 3; Holleaux 1903, 208–209; 18 (1916) 247; Welles 1934, n° 41; Piejko 1988, 55–69; *SEG XXXVIII* 1170.

bakımdan, yazıtın *asylia* hakkıyla ilgili olduğu oldukça şüphelidir⁶⁹³. Ancak 5. ve 9. satırda δεκάτην kelimesi mevcudiyetini koruduğu için bu yazıtın vergiden muafiyetle ilgili olduğu açıkça anlaşılmaktadır⁶⁹⁴.

Epigrafik belgelerde *asylon* kavramının ilk kullanımlardan bir tanesi ise, tapınak sınırlarıdır. İÖ. V. yüzyılda Korinthos'taki bir tapınağın sınırında “*kutsal ve dokunulmaz sınır*” ifadesi geçmektedir⁶⁹⁵. İÖ. IV. yüzyıllarına ait Dionysos *Bakkhos* yazıtı da bu ilk sınır yazıtlarından birini oluşturmaktadır. Bu yazıt, Tralleis'lilerin tapınağa yalvarıcı olarak sığınmış kişiye haksızlık edilmemesi veya buraya sığınan kişinin haksızlık etmemesi için almış oldukları yasal karardır.

Bu dekrete, Tralleis'liler, Dionysos *Bakkhos* Tapınağı'nın *hiketeria* [yalvarma/niyaz etme] ve *asylia* olmasına karar vermişlerdir. Ayrıca hiç kimse, bu kutsal *asylon* sınırına giren *hiketes*'e [yalvarıcı/niyaz eden kişi] haksızlık etmeyecektir. Bununla birlikte, Dionysos *Bakkhos* Tapınağı'na sığınan yalvarıcı, bu kutsal mekanda yanlış hareketlerde bulunmaya yetkili değildir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda ise, hiç kimsenin buna kayıtsız kalmamasına hüküm verilmiştir. Bu kararın sonu ise, bir beddua “*kayıtsız kalan kişi ve soyu mahfolsun*” ile sona ermektedir.

Büyük ihtimal, Tralleis'te İÖ. IV. yüzyılda tapınağa sığınan kişiler hususunda çeşitli problemler yaşanmış ve tapınağın *hiketes* hakkı çiğnenmiş olmalıdır. Bu nedenle Tralleis'ler böyle bir karar alma gerekliliği duymuşlardır⁶⁹⁶. Bununla birlikte Klasik Dönem'de bir tapınağa sığınma ve *hiketeia* hakkını bizzat tanrının kendisinin istemesi sonucunda tapınak karar vermekteydi. Bu durum Hellenistik Dönem'de devam etmekle birlikte, artık tapınağa *hiketeia/hiketeria* veya *kataphyge* hakkını krallar da tanıya bilmekteydi⁶⁹⁷.

İÖ. IV. yüzyılın ortasında yazılmış olan Dionysos *Bakkhos* Tapınağı'yla ilgili bu karar, İS. I. yüzyılda tekrar yazılmıştır. İS. 22 yılında *asylia* hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin şizlanmaların artması üzerine Tiberius, *Senatus* tarafından geniş çaplı bir soruşturma açarak eyaletlerdeki tapınaklarda bir düzenleme yapılmasını istemiştir⁶⁹⁸. İS. 22 yılında birden çok

⁶⁹³ K. J. Rigsby (1996, 417 dn. 5)'da, Piejko tarafından bu metnin keyfi bir şekilde tamamlandığını ve onun restorasyonunun bu noktada pekte mümkün olmayacağını söylemektedir. Bu nedenle kendi eserinde yer vermemiştir. Ayrıca Piejko'nun tamamlamsıyla ilgili yorum için bk. *SEG XXXVIII* 1170.

⁶⁹⁴ Yazıtla ilgili daha detaylı bilgi için Bk. Appendix: Tralleis.

⁶⁹⁵ *Corinth VIII*. 1 22=*LSCG Suppl.* 34.

⁶⁹⁶ Antik kaynaklar, tapınağa sığınan kişilerin *hiketeia* haklarının çiğnenmesiyle doludur. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Hdt. V. 71; VI. 91; Thuk. I. 126; Ksen. *Hell.* IV. 2. 3; Strab. XIII. 1. 40 c. 601; Plut. *Sol.* XIII. 1; Ioseph. *Ant. Iud.* XV. 89; App. *Mithr.* 23.

⁶⁹⁷ Welles 1934; n° 9 *str.* 2=*Nysa* 1 (İÖ. 281 yılında I. Seleukos tarafından Nysa'daki Pluton ve Kore Tapınağı'na hem *asylia* hem de *hikesia* hakkı tanınmıştır); n° 64=*Nysa* 2 (bilinmeyen bir kral tarafından İÖ. II. yüzyılda Nysa'daki Pluton ve Kore Tapınağı'na tanınan bu ayrıcalıklar onaylanmıştır); Sherk 1969, n° 69=*Nysa* 3 (İÖ. I. yüzyılda *proconsul* Gn. Lentulus Augur tarafından Nysa'daki Pluton Tapınağı'na bahşedilen bütün imtiyazların tapınak duvarına yazılmasına ve resorasyonuna karar verilmiştir).

⁶⁹⁸ *Tac. ann.* III. 60. 1–3.

kent tapınaklarının dokunulmazlığı için Pers örnekleriyle *senato*'ya müracaat etmişlerdir⁶⁹⁹. Tralleis kenti de böyle bir talep sonucunda Roma *Senatus*'una başvurarak, kendilerinin Dionysos *Bakkhos* Tapınağı adına almış oldukları bu eski kararın onaylatılmasını istemiş olabilirler. Ancak L. Robert'e göre bu metin böyle bir başvurudan kaynaklanmamaktadır. Zira, bu davranışın arkasında bir otorite değil kentin kendisi vardır. Dahası her hangi bir Eski Yunan kentinin, tapınaklara *hiketeria* hakkını tanımak gibi bir yetkisi yoktur. Bir tapınağın *hiketeia* veya *hiketeria* hakkını tanrının istemesi sonucunda tapınak yapmaktaydı. Belki de, buradaki halkın Dionysos için yapmış olduğu özel bir kültür. Bu nedenle kent tarafından ilk kez tapınağın kutsal hakları onaylanmış olmalıdır⁷⁰⁰.

Asyilia hakkıyla ilgili olduğu şüpheli görülen yazıtın 4. satırında Ἀντιόχου ismi geçmesi nedeniyle genel olarak, bu metnin Seleukos'lara ait olabileceğini kabul görmektedir⁷⁰¹. Ancak F. Piejko (1988, 55–56)'da, yazıtı İÖ. 188 yılından sonraya tarihlendirmektedir. Burada geçen kralın II. Eumenes olduğunu ileri sürmektedir. Piejko'un (*op. cit.*) restorasyonuna göre, önceden Antiokhos I Soter (İÖ. 281–261) veya Antokhos II Teos (İÖ. 261–246) Tralleis'teki Apollon Tapınağı'na belirlemiş olduğu sınırlar uyarınca *asyilia* hakkını tanımıştır. Ayrıca arazi gelirlerinin onda birini tanrıya adanmıştır. İÖ. 188 yılında sonra ise, Tralleis'liler iki kişiden oluşan elçi heyetini II. Eumenes'e göndermişlerdir. Tralleis elçileri, Seleukos'lar tarafından önceden tanınmış olan imtiyazların II. Eumenes'in de onaylanmasını rica etmişlerdir. Bunun üzerine II. Eumenes, Apollonia'daki tapınağın *asyilia* hakkını onaylamıştır. Ayrıca krallığa ödenen bu kutsal arazi gelirlerinden onda birini Tralleis'lilere verilmesine karar kılmıştır.

⁶⁹⁹ Tac. *ann.* III. 60. 1–3.

⁷⁰⁰ Rigsby 1996, 417.

⁷⁰¹ Haussoullier 1902, 90–106; Welles 1934, 172–175 (Bu yazıt yaklaşık İÖ. 201 yılına tarihlenmektedir ve burada geçen kralın III. Antiokhos olduğu düşünülmektedir). Ayrıca diğer bilim adamları için bk. Piejko 1988, 56.

J. Ma (2002², 269), bu yazıttaki kralın III. Antiokhos olamayacağı kanısındadır, Zira III. Antiokhos seleflerinden bahsederken, (*Tralleis* 2 *str.* 4) kral ifadesinden daha çok “atalarım” ifadesini kullanmaktadır. Bu nedenle bu hususta Piejko'nun haklı olabileceğini, ancak yazıtın II. Eumenes ve *asyilia* ile ilgili olmasının gerekli olmadığını söylemektedir.

3.1.6. STRATONIKEIA

Lagina'daki Hekate Tapınağı ve Panamara'daki Zeus Tapınağı

3.1.6.1. Stratonikeia 1.

Sulla'nın Stratonikeia kentine bahsettiği bütün imtiyazların kabul edildiğine dair Senatus kararnamesi (İÖ. 81)

Buluntu Yeri: Hekate Tapınağı'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: Birbirine paralel beş sütuna bölüştürülmüştür. Bütün fragmanlar 13 tane taş veya bloktan oluştuğunu göstermektedir (Sherk 1969, 105).

Ölçüler: -

Yayınlar: *Syll* 441; Sherk 1969, 105–111 n° 18; *I.Stratonikeia* (IK, 22,1), n° 505.

Tarih: İÖ. 81.

- [] Θεμισσόν, Κέραμον χωρία [κώμας λιμένας προσό]-
56 [δους τε τῶν] πόλεων ὧν Λεύκιος Κορν[ήλιος Σύλλας αὐτοκράτωρ]
[τῆς τούτων] ἀρετῆς καταλογῆς τε ἔνεκεν προσώρισεν συνεχώρη]-
[σεν, ὅπως τ]αῦτα αὐτοῖς ἔχειν ἐξ[ῆι].
[τό τε ἱερὸν τῆς] Ἑκάτης ἐπιφανεστά[της καὶ μεγίστης θεᾶς ἐκ πολ]-
60 [λοῦ τετι]μώμενον καὶ πολλα []
[τό τε τέμν]ος ὅπως τοῦτο ἄσυ[λον ὑπάρχηι].
[περὶ τε τῶν ἀ]π[ολωλ]ότ[ων αὐτοῖς ἐν τῶι πολέμωι, ὅπως]
ἢ σ[ύγ]κλ[ητος τῶι ἄρ]χοντ[ι τ]ῶι εἰς Ἀσίαν πορευομένω ἐντολὰς
64 δῶι, ἵνα φρο[ντίσ]ηι καὶ ἐπιστροφῆν ποιήσῃται, ὅπως τὰ ἐμφανῆ
αὐτοῖς ἀποδοθῆναι φροντίσῃ, τοὺς τε αἰχμαλώτους
κομίσωνται περὶ τε τῶν λοιπῶν ἵνα τύχῃσι τῶν δικαίων·
ὅπως τε πρεσβευταῖς τοῖς παρὰ Στρατονικέων εἰς Ῥώμην
68 παρεσομένοις ἐκτὸς τοῦ στίχου οἱ ἄρχοντες σύγκλητον διδῶσ[ιν].
περὶ τοῦτου τοῦ πράγματος οὕτως ἔδοξεν· πρεσβευταῖς
Στρατονικέων κατὰ πρόσωπον ἐν τῇ συγκλήτῳ φιλανθρω-
πως ἀποκριθῆναι, χάριτα, φιλίαν, συμμαχίαν ἀνανεώσασθαι·
72 τοὺς πρεσβευτὰς ἄν[δρα]ς καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ φίλους
συμμάχους τε ἡμε[τέρ]ους παρὰ δήμου καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ
καὶ φίλου συμμάχου [τε ἡ]μετέρου προσαγορεῦσαι ἔδοξεν.
Περὶ τε ὧν οὗτοι οἱ [πρεσβευ]ταὶ λόγους ἐποίησαντο καὶ περ[ὶ] ὧν]
76 Λεύκιος Κορνήλι[ος Σύλλα]ς Ἐπαφρόδιτος δικτάτωρ λόγο[υς]
[ἐποίησατο, γνωστὸν εἶναι Ῥω]μαίοις [κατὰ τὰς ἀποσταλείσας]
[παρ]ὰ τῶν Ἀσίαν τήν τε Ἑλλάδα [διακατασχόντων τῶν τε ἐν]
[ταύτα]ις ταῖς ἐπαρχείας πρεσβευ[τῶν γεγεννημένων ἐπιστολας]
80 [τούς] Στρατονικεῖς τήν τε φιλίαν κ[αὶ] πίστιν καὶ εὐνοίαν πρὸς τὸν]
[δῆ]μον τὸν Ῥωμαίων διὰ τέλους [ἐν καιρῶι εἰρήνης πολέμου]
[τε] ἀεὶ συντηρηκέναι· στρατιώ[ταις τε καὶ σίτωι καὶ μεγάλαις]
[δαπάν]αις τὰ δημόσια πράγματα [τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων]

- 84 [προ]θυμότατα ὑπερησπικένας· π[]
 []υς ὑπὲρ τῆς μεγαλοφροσύνης τῆς ἑαυτῶν αὐτοῖς συμπε]-
 [πολ]εμηκέναι τοῖς τε βασιλέω[ς Μιθραδάτου ἡγεμόσιν]
 [δυν]άμεσιν τε ἐπανδρότατα πε[ρὶ τῶν πόλεων τῆς Ἀσίας καὶ]
- 88 [τῆς] Ἑλλάδος ἀ[ν]τιτετάχθαι·
 [περὶ τούτων τῶν πραγμάτων οὕτως ἔδοξεν· ἀρέσκειν τῆι συγ]-
 [κλήτῳ ἀνδρῶν ἀγαθῶν Ῥωμαίων [τε ἀπο]μνημ[ονεύειν καὶ προ]-
 [νοεῖν ὅπως Λεύκιος Κορνήλιος Σύλλας Ἐπαφρόδιτ[ος]
- 92 [δικτάτωρ τὸν ἀν]τιταμίαν ξένια αὐτοῖς κατὰ τὸ διάτα[γμα δοῦ]-
 [ναι κελεύση, οἷς] τε νόμοις ἐθισμοῖς τε ἰδίους πρότερον
 [ἐχῶντο, τὸ λοιπὸν τοῦ]τοῖς χρᾶσθωσαν·
 [ὅσους τε νόμους αὐτοῖ] ψηφίσματά τε ἐποίησαν τούτου τοῦ [πολέ]-
- 96 [μου ἔνεκεν τοῦ προ]ὸς Μιθραδάτην γενομένου, ἵνα τούτο[ις ταῦτα]
 [πάντα κύρια ὑπάρ]χωσιν· ἅς τέ τινὰς τῆς τούτων ἀρετῆ[ς καταλο]-
 [γῆς τε ἔνεκεν μετ]ὰ συμβουλίου γνώμης Λεύκιος Σύλλ[ας ἀ]-
 [τοκράτωρ τοῖς ἀν]τοῖς προσώρισεν συνεχώρησεν π[ολιτεί]-
- 100 [ας προσόδους χω]ρία κώμας λιμένας τε τούτο[ις, ἵνα ταῦτα]
 [αὐτοῖς ἔχειν ἐξή]ν τε δῆμον τὸν Ῥωμαίων []
 [] προσ]ηκόντως ἀξίως τε αὐτ[οῦ]
 [] τα τε Στρατονικεῦ[σιν ἐψηφισμένα]
- 104 [] ἀποδεκ[τὰ ὑπάρχει]ν δεῖν·
 [ὅπως τε Λεύκιος Κορνήλι[ος Σύλλ]ας Ἐπαφρόδιτος δικτάτ[ωρ, ἐὰν αὐτῶι]
 [φά]ίνηται, ἅς αὐτὸς αὐτοκράτωρ Στρατονικεῦσιν πολι[τείας]
 [κ]ώμας χώρας λιμένας τε προσώρισεν, ἐπιγνώι διατάξη[ι ὅσας ἐκάστη]
- 108 προσόδους Στρατονικεῦσιν τελεῖ·
 [ἐά]ν τε διατάξηι πρὸς ταύτας τὰς πολιτείας ἅς Στρ[ατονικεῦσιν]
 προσώρισεν, γράμματα ἀποστείλη ἵνα τοσοῦτον τ[έλος]
 Στρατονικεῦσιν τελεῶσιν·
- 112 [τ]οῦτό τε οἵτινες ἂν ποτε ἀεὶ Ἀσίαν τήν τε Ἑλλάδα ἐ[παρχείας]
 [δι]ακατέχωσιν, φροντίζωσιν διδῶσιν τε ἐργασίαν ἵνα ταῦτα
 οὕτως γίν[ω]νται.
 Τὸ [ιερ]ὸν τῆς Ἐ[κάτης] ὅπως ἦ[ι ἄσυλον].

Çeviri:

Str. 55–101: *İmparator Lucius Cornelius Sulla onların fazileti ve hürmetinden dolayı belirlemiş olduğu kentlerin gelirlerini, limanları, köyleri, araziyi, Keramos'u, Themessos'u [. . .] bahşetti, onlara bu şeylere sahip olmasına müsaade edilsin diye, oldukça ünlü/saygı değer ve yüce tanrıça Hekate'nin pek çok kez onurlandırılmış olan tapınağı ve birçok şeyleri [. . .] temenos'u asylon olsun. Onlara savaş'ta yitirdikleri şeyler hususunda Senatus Asia'ya gönderdiği valiye bu görevi versin, onların yitirmiş oldukları mal-mülkleri tazmin etsin ve temin etsin diye, görünen mal-mülklerin onlara geri verilmesini temin etsin, haklarına geri kavuşsunlar diye, geriye kalanlar/sağ kalanlar hususunda harp esirleri geri getirilsin. Bundan sonra magistratus'lar, Stratonikeia'luların Roma'da hazır bulunan elçilerini bekletmeksizin Senatus'un huzuruna kabul etsinler. Aynı şekilde bu işler hususunda da; Stratonikeia'luların elçilerine Senatus'la yüz yüze*

görüşerek iyiliksever bir şekilde karşılık verilmesine, iyiliğin, dostluğun ve müttefikliğin yenilenmesine karar verdi. Bizlerin müttefiki, dostu, iyi ve güzel demos'u tarafından (gönderilmiş olan) elçileri bizlerin müttefikleri, dostları, iyi ve güzel insanları olarak ilan edilmesine karar verdi. Bu elçilerin görüşmüş oldukları şeyler hususunda ve Lucius Cornelius Sulla Epaphroditos dictator'un müzakereleri hususunda, Asia ve Hellas'ın muhafaza ettikleri, bu yerlerden/eyaletlerden elçiler vasıtasıyla Romalılara gönderilmiş olan mektuplar uyarınca, Stratonikeia'luların Roma halkına karşı iyi niyeti, güvenilirliği ve dostluğu bilinmiş olduğu, bu edimler vasıtasıyla savaşta ve barışta her daim muhafaza etmişlerdir; askerleriyle, hububatla ve büyük masraflarla [Romalıların demos'unun] kamu işlerini cömert bir şekilde korumuşlardır. [. .] [] bizzat onların kendileri büyük bir cesaretle onlara, Mithradates'in komutanlarına ve birliklerine karşı savaşmışlardır, son derece cesurca Asia ve Hellas kentleri için karşı koymuşlardır. Bu şeyler hususunda da karar verdi; Senatus kabul etmesine, Romalıların iyi ve güzel insanların hatırlanmasına ve ihsan etmesine, Lucius Cornelius Sulla Epaphroditos [dictator'un proquaestor'e tebligat uyarınca onlara misafirlik hakkı verilmesini emrettiği için], önceden sahip oldukları gibi kendi gelenekleri ve yasalarıyla, bundan sonrada kullansınlar, kendileri için bütün bu şeylerin yasal olarak kalması için onların Mithradates savaşından dolayı yapmış oldukları her türlü karar ve yasaları yürürlükte kalsın. Onların faziletleri ve saygınlıklarından dolayı, danışma kurulu ve dilekçeyle birlikte Lucius Cornelius Sulla Epaphroditos'un belirlemiş olduğu bu şeyleri, vatandaşlık hakkı, gelirleri, arazi, köyleri ve limanları onlara, onların bu şeylere sahip olmasına müsaade edilsin diye bahşetti.

Str. 105–115: *Lucius Cornelius Sulla Epaphroditos dictator, bizzat imparator'un kendisi Stratonikeia'lulara vatandaşlık hakkı, köyleri, arazileri, limanları belirlemiş olduğu bu şeyleri, eğer isterse, tasdik etsin ve bu yerlerin her birinden ne kadar gelir Stratonikeia'lulara verileceğini tespit etsin. Stratonikeia'lular için belirlenmiş olan bu vatandaşlık haklarını tespit ederse, Stratonikeia'lulara bu gelirler/vergiler ödensin diye, karaları göndersin. Aynı şekilde bu şeyleri kabul etsinler diye, Asia ve Hellas eyaletinden bazıları her daim bunu muhafaza etsin, ilgilensin ve özen göstersonlar. Hekate'nin Tapınağı asylon olsun.*

Yorum: Yazıtta, Sulla *dictator* olarak zikredilmektedir (*str.* 14; 18; 43; 74; 103; 125) ve Epaphroditos *epitheton*'unu resmi olarak kullanmıştır (*str.* 34; 74; 89; 103; 125). Sulla'nın *dictator*'lük yılı İÖ. 82-İÖ. 79 yıllarıdır, bu nedenle bu yazıtın tarihlenmesi üç yıla yayılmaktadır. Ancak Sulla Epaphroditos *epitheton*'unu İÖ. 82 veya İÖ. 81 yılında almıştır. Ayrıca Sulla'nın *dictator* olarak anılması ve *consul* olarak belirtilmemesi nedeniyle bu yazıt İÖ. 81 yılına tarihlenmektedir. Zira, Sulla İÖ. 80 yılında Q. Caecilius Metellus ile birlikte *consul*'lük yaptığı bilinmektedir (Sherk 1969, 110).

3.1.6.2. Stratonikeia 2.

Stratonikeia'luların Hekate Tapınağı'nın asyilia hakkını ve Hekatesia-Romaia Festivalini kabul eden kralların, kentlerin ve birliklerin kayıtlarıyla ilgili kararnameleleri

Buluntu Yeri: Hekate Tapınağı'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: *Senatus* kararına ait beşinci sütünlardan biridir.

Ölçüler: -

Yayınlar: *I. Stratonikeia* (IK, 22,1), n° 507; Rigsby 1996, 421; Habicht 1999, 29 n° 7; *SEG XLIX* 1439.

Tarih: İÖ. 81 yılından sonra.

[- - - ἀναγραφάτο - - -]
 [τῶν πόλεων καὶ βασιλέων καὶ δυνασ-]
 τῶν καὶ ἔθνῶν πρόγραμμαμον τόν[δε]
 αἶδε ἀπεδέξαντο τῶν πόλεων καὶ βασιλέω[ν]
 4 καὶ δυναστῶν τήν τε ἀσυλίαν τοῦ ἱεροῦ καὶ τὸ[ν]
 ἀγῶνα τὸν τιθέμενον κατὰ πενταετηρίδα
 Ἑκάτη Σωτεῖραι Ἐπιφανεῖ καὶ Ῥώμη Θεᾶι Εὐεργέτιδι·
 8 ομοίως δὲ ἀναγραφάτω τὰ ὀνόματ[α]
 καὶ τῶν ἀποδεδεγμένων ἔθνῶν· τὸ δὲ γεν[ό-]
 μενον εἰς τήν ἀναγραφὴν τέλοςμα διδό[τω-]
 σαν οἱ ταμίαι ἀπὸ τῶν τῆς Ἑκάτης χρημά[τω-]
 12 νων προνοεῖτωσαν οἱ ἐν ἀρχῇ ὄντες [πρυτά]-
νεις, ὅπως προσαναγράφηται τὰ ὄν[όματα].
 Ἡρέθη Ἡρώδης Ἰππίου Κωραιεύς

Çeviri:

[Kentlerin, kralların ve dynastes'lerin bu önsözü/ilk girişi (programmon) yazılı olarak beyan edilerek] [. . . kaydedilsin . . .]; bu ilk söz, Thea Rome Euergetis ve Hekate Soteria adına her dört yılda bir (pentaeteris) düzenlenen yarışmayı ve tapınağın asyilia hakkını dynastes'lerin, kralların ve kentlerin kabul etmeleridir; aynı şekilde kabul etmiş olan birliklerin adları kaydedilsin; tamias'lar bunun/bu yapının kaydedilmesi için gereken ücretleri Hekate'nin servetlerinden/gelirlerinden alsınlar; aynı şekilde bu şeylerden sonra kabul etmiş olanlarında isimlerinin yazılması için o sırada görevde bulunan prytanes'ler (gerekli ücreti) temin etsinler.

Yorum: Habicht (1999, 29 n° 7), altı çizili olan 12.-13. satırının eksik yayımlandığını belirterek, bu satırları eklemektedir.

3.1.6.3. Stratonikeia 3.

Stratonikeia 'lıların Hekate Tapınağı'nın asyilia hakkını onaylayan ve Hekatesia-Romaia Festivaline katılan kentlerin listesi

Buluntu Yeri: Hekate Tapınağı'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayınlar: Diehl-Cousin 1885, 450–451; *OGIS* 441, 143–218; *I.Stratonikeia* n° 508; Rigsby 1996, 421–422.

Tarih: İÖ. 81 yılından sonra.

A:			
	[- - -]ς	36	Αβδηρα
	[Μύ]λασα		Τένεδος
	[Κ]αῦνος		[- - -]εια
4	[Β]αργύλεια		ή ἐν Μακεδονίαι
	Ἡράκλεια ή ἐπὶ		
	τῶι Λάτμωι	40	Ἀντιγόνεια ή ἐν
	Ἄλινδα		Μακεδονίαι
8	Ἀμυζών		Ἀνθηδών
	Εὔρωμος		τῆς Βοιωτίας
	Ἵδισός	44	Θῆβαι
	Κῦσ		Κορώνεια
12	Στρατονίκεια		[- - -]
	ή ἐν Μακεδονίαι		Λά[ρισα]
	---	48	Ὠρω[πός]
	---		Νῦσα
16	[Μίλη?]τος		Ἀφροδεῖ[ται]
	Ἴασός		Τεγέαι
	Ἔφεσος	52	Πάτραι
	Μαγνησία		Φλεοῦς
20	Ἄβυδος		Δύμη
	Δάρδανον		Σικυών
	Ἀλεξάνδρεια	56	Ἀντιγονίη
24	Τρωιάς		Αἴγιον
	Δελφοί		Αἴγιρα
	Ναύπακτος		B:
	Ἥλις		[.]σιwai
28	Ἡραία		Λάρισα
	Μεγάλη πόλις		Ὠρωπός
	Λακεδαίμων	4	Νῦσα
	Ἄργος		Ἀφροδεῖται
32	Ἀθῆναι		Τεγέαι
	Μέγαρα		

	C:
	Πάταρα
4	Ξάνθος
	Πίναρα
	Τλώς
	Λίμυρα
8	[Μ]ύρα
	Αλάβανδα
	Δημητριάς
	Σελεύκια [ή π]ρὸς
12	τῶι Ἰσσικῶ[ι κ]όλπῳ
	Κελένδερι[ς]

3.1.6.4. Stratonikeia 4.

Halkın tanrıça Hekate'ye minnettarlıklarını sunan kararnamesi (İÖ. 39)

Buluntu Yeri: Hekate Tapınağı'nın duvarına oyulmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: Y. 0, 75m; G. 0, 48m.

Yayınlar: Hatzfeld 1920, 70–72 n° 1; *I. Stratonikeia* n° 512.

Tarih: İÖ. 39.

[Ἐπ]ι στεφανηφόρου Διοκλείους τοῦ Θευγενίου,
 [Ἡρ]ακλεῶνος ὀγδόῃ ἐξ εἰκάδος, ἔδοξεν τῇ
 Βουλῇ καὶ τῶι δῆ[ι]μῳ <ι>, πρυτάνεων γνώμη
 4 ἐπειδὴ διὰ παντὸς ὁ δῆμος ἀποδεικνύμενος
 τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν τε καὶ εὐχαριστίαν
 καὶ διὰ ταῦτα ἐπὶ τῶι συμφέροντι τυγχάνων
 τῆς παρὰ τῶν θεῶν ἐπισημασίας διεσώθη ἐ-
 8 κ τῶν κινδύνων καὶ ἐκ τοῦ περιστάντος αὐτὸν καιροῦ,
 καὶ ἐλεύθερος καὶ αὐτόνομος ἐγένετο καὶ τῶν με-
 γίστων ἀγαθῶν κύριος κατεστάθη, τῆς Ἑκάτης
 ἐν πᾶσι τούτοις συνπαρισταμένης αὐτῶι ἐπὶ
 []οντα προ[]
 Boşlukların uzunluğu belirsizdir
 21 [] τοὺς ἀ]σεβήσαντα[ς εἰς τὴν]
 [χώρα]ν ἡμ[ῶν οὔσ]αν ἱερ[ὰν κ]αὶ ἄσυλον το[]
 []ωι ἐπέβαλεν ἐλασσώμ[ατα]
 24 [ἐπ]οιήσατο [κ]αὶ ἀξίως τῶν γεγενημένων
 [ἐ]ξ αὐτῶν εἰς τε τὸ θεῖον καὶ εἰς τὸν σύμπαντα [δῆ]-
 μον ἀδι[κ]ημάτων ὥστε φανερὰν πᾶσιν ἀνθ[ρώ]-
 ποις ὑπάρχειν τὴν τῆς θεᾶς ἐνάργειαν·

- 28 τύχη ἀγαθη δεδόχθαι, κυρωθέντος τοῦδ[ε]
 τοῦ ψηφίσματος, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ὑπάρ-
 [χ]ειν περὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ διοικουμένων κα-
 [τά] τε τὰ πάτρια καὶ τὰ προεδογμένα, ὁμοί-
 32 [ως] δὲ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τοῖς ἀναθήμασι ἐπιθ[]

Çeviri:

(*Str. 1–12*) Theugenios oğlu Diokles'in stephanephoros'luğu sırasında, Herakleon ayının 28. gününde, danışma ve halk meclisi karar verdi. Mademki bunun vasıtasıyla demos tanrısallık dindarlığını ve şükranlarını göstererek, yararlılığı hususunda/üzerine tanrıların nezrinde takdire nail olarak tehlikelerden ve zarardan demos kurtarıldı, özgür ve autonomos oldu, bütün bu tehlikelerde Hekate demos'tan yana olduğu için fevkalade iyiliklere sahip oldu, [. . .] [. . .], (str. 21–23) [. . .] bizlerin kutsal ve asylon olan egemenlik alanına karşı . . . dinsizleri [. . .] [. . .] hasarlarını aldı [. . .], (str. 24–27) öyle ki bütün insanlar tanrıçanın mucizesinin kudretini görsün/bilsin diye, onlardan hem tanrısallığa hem de bütün demos'a karşı adaletsizlikte bulunmuş olanlara takdire şayan bir şekilde davrandı.

3.1.6.5. Stratonikeia 5.

Asyilia ve onurlarla ilgili belgeleri göstererek Zeus adına düzenlenen festivale katılmaları için pek çok kenti ikna eden rahip Leon'un onurlandırılması (İÖ. 197?)

Buluntu Yeri: Panamara'da bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler:-

Yayınlar: Cousin 1904, 350 vd. n° 6; Holleaux 1904, 361 vd.; *I.Stratonikeia* n° 7.

Tarih: İÖ. 197?

- [πα]ρασκευὰς α
 []ε συμμέτρων αἰ[ς] συντε[]
 ψή]φισμα ἀποδοῦς καὶ παραθεῖς ἔκ τε [τ]ῶ[ν]
 4 [ἱστοριῶ]ν καὶ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων καὶ συστησά[με-]
 [νος τὰς ἄν]ωθεν τιμὰς καὶ ἀσυλίας ὑπαρχούσας τῷ Διὶ
 καὶ Παναμαρεῦσιν ἔπεισεν τὸν σύνπαντα δῆμον εἰς τ[ὸ]
 τὰς θυσίας ἐπιφανεστέρας καὶ μείζονας συντελεῖν,
 8 ἐπελθὼν τε ἐπὶ τινὰς δῆμους ἔπεισε καὶ ἐκείνους συνθύ-
 ειν, καθόλου τε ἔσπευδεν ὑπέρ τε τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ κοινῷ
 τοῦ Παναμαρέων, οὔτε κίνδυνον οὔτε δαπάνην οὔτε [κα-]
 [κοπ]αθίαν οὐδεμίαν ὑφορώμενος· ὅπως οὖν καὶ Παναμα-
 12 ρεῖς φαίνονται τοῖς καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀνδράσιν τὰς
 καταξίας χάριτας ἀποδιδόντες· δεδόχθαι τῷ κοινῷ·
 ἐπηνῆσθαι Λέοντα Χρυσάορος τοῦ Ζωίλου τοῦ Πολυπέρ-
 χοντος καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν χρυσῷ στεφάνῳ ἀρετῆς

- 16 ἔνεκεν καὶ εὐσεβείας, εἶναι δὲ αὐτῶι καὶ ἐκγόνοις πολιτεί-
αν καὶ μετουσίαν πάντων ὧν καὶ Παναμαρεῖς μετέχουσιν,
στήσαι δὲ αὐτοῦ καὶ εἰκόνα χαλκῆν ἐν ᾧ ἂν αὐτὸς βούλη-
ται τόπωι, καὶ ἐπιγράψαι ἐπιγραφήν τήνδε· τὸ κοινὸν
- 20 τὸ Παναμαρέων ἐτίμησεν ἱερατεύσαντα Λέοντα
Χρυσάορος τοῦ Ζωίλου τοῦ Πολυπέρχοντος ἐπαίνωι, χ[ρου-]
σῶι στεφάνωι, εἰκόνι χαλκῆι ἀρετῆς ἔνεκεν καὶ
εὐσεβείας· ἀναγράψαι δὲ τότε τὸ ψήφισμα εἰς
- 24 στήλην λιθίνην καὶ ἀναθεῖναι ἐν τῶι ἱερωῖ τοῦ Δι-
ὸς τοῦ Καρίου ἐν τῶι ἐπιφανεστάτῳ τόπωι, τὸ δὲ τέ-
λεσμα τὸ εἰς τὰ προγεγραμμένα ὑπαρχέτω ἐξ ἐπαγγελίας·
ὅπως δὲ καὶ ὁ σύνπας δῆμος ἐπιγνώι τὰ δεδογμένα τῶ[ι]
- 28 κοινῶι τῶι Παναμαρέων, ἐλέσθαι ἄνδρα· ὁ δὲ αἰρεθεὶς ἀ-
ποδότω τότε τὸ ψήφισμα καὶ ἐπελθὼν ἐπὶ τε τὴν βουλήν
καὶ τὸν δῆμον διαλεγῆτω ὑπὲρ τῶν δεδογμένων
τῶι κοινῶι. ἤρέθη Καλλιμήδης Πολυάρχου.

Çeviri:

Str. 1–25: [. . .] kararları vererek ve Zeus'a ve Panamara'lılara verilmiş olan asyilia'larının ve onurların bir araya getirilerek bütün eski belgeleri/yazıları ve tarihi verileri beyan ederek/göstererek, bütün demos'u büyük ve görkemli kurbanlara katılmaları için ikna etti, bazı demos'lara giderek onların her birinin kurban kesmesi için ikna etti, ne tehlikeden ne yokluğu/masraftan ne de herhangi bir sıkıntıdan sakınmayarak, Panamara'lıların birliği ve tanrı hususunda bütün gayretini gösterdi; Panamara'lılar, iyi ve güzel insanlara tamamiyle iyiliklerin karşılığını vermeyi bildikleri görülsün diye, birlik karar versin; Polyperkhon oğlu Zoilos'un oğlu Khrysaoreus'lu Leon'un övülmesine, fazileti ve erdeminden dolayı bizzat onun altın çelekle taçlandırılmasına, ona ve torunlarına Panamara'lıların sahip oldukları bütün müşterek hakın ve vatandaşlık hakkının verilmesine, bizzat kendisinin istediği bir yere onun bronzdan heykelinin dikilmesine (karar verilsin) ve bu yazıtın yazılmasına karar verilsin; Panamara'lıların birliği, Polyperkhon oğlu Zoilos'un oğlu Khrysaoreus'lu rahiplik eden Leon'u, fazileti ve erdeminden dolayı bronz bir heykelle, altın bir çelenkle ve övgüyle onurlandırdı. Bu kararın taş bir stelle yazılmasına ve sonderece görkemli bir yer olan Zeus Karios'un tapınağına dikilmesine (karar verilsin).

3.1.6.6. Stratonikeia 6.

Panamara'lılar ve Zeus Tapınağı hakkında Senatus Consultum (İÖ. I. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Panamara'da bulunmuştur.

Tanım: Beyaz mermerden bir stel üzerinde iki fragmandan oluşmaktadır. Harfler kötü bir şekilde aşınmıştır.

Ölçüler: Y. 0, 32cm; G. 0, 55cm; D. 0, 095cm.

Yayınlar: Hatzfeld 1927, 59–61 n° 3; SEG IV 246; Sherk 1969, n° 30; I.Stratonikeia n° 12; Rigsby 1996, n° 211.

	[]τουμ[]	
	[]ουνουμ[]	
	[] Ἀριστολαο[]	
4	[] Λέανδρον ε[]	
	καὶ ὁ δῆμος ὁ Σ[τρατονικέων	τὸ ἱερὸν τὸ ἐν]
	Παναμάροις ὑπ[]	
	εἶναι δεῖ τὸ ἄσυ[λον	στήλην]
8	τε ἀνατεθῆναι ἐν [τῶι ἱερῶι τοῦ Διὸς ἐν τῶι ἐπιφανεστά-]	
	τωι τόπωι, ἐφ' ἧς κα[ὶ ἀναγραφῆσεται τὸ ἀντίγραφον τοῦδε]	
	τοῦ ψηφίσματος κ[αὶ	ὁ ἱε-]
	ρεὺς στοιχῶν ἐν τ[ὴν	στή-]
12	λην ἀναστήσειν κα[ὶ]
	[τ]αῖς δαπά[ναις]

Str. 4: Κλέανδρον (SEG). Str. 8: Διὸς τοῦ Καρίου Hatzfeld. Str. 9: ἀναγο. Wilhelm (SEG). Str. 11 τ[ούτοις τῆι ἑαυτοῦ εὐνοίαι ἐπηγγείλατο τὴν στή]λην Hatzfeld. Str. 12: κα[ὶ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος ποιήσειν] Ziebarth (SEG). Str. 13: καὶ ταῖς δαπά[ναις προνοήσειν αὐτόν] Hatzfeld.

Çeviri:

Str. 5–10: *Stratonikeia'lıların demos'u [. . .] Panamara'daki [tapınağı] [. . .] asylon olması gerektiği [. . .] [son derece görkemli bir yer olan Zeus Tapınağı'nda] dikilmesine, bu kararla [ilgili kayıtn kayda geçirileceğinden] dolayı ve [. . .].*

3.1.6.8. Stratonikeia 8.

Panamara'daki Zeus Tapınağı'na asyilia hakkının tanınması

Buluntu Yeri: Panamara'da bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: Y. 0, 23cm; G. 0, 21cm; D. 0,065cm; Hy. 0, 01cm.

Yayımlar: Robert 1937, n° 520 n. 3; Hatzfeld 1927, 58–59 n° 2; SEG IV 244; I. *Stratonikeia* n° 20; Rigsby 1996, 424–425.

Tarih: Tarihi kesin olarak bilinmemektedir: “époque macédonienne” (Hatzfeld), “s. II^a?” (SEG).

	[]]εσει κ[]
	[]] τοῦ Διὸς τοῦ
	[Καρίου	τὰς ἐν]αργεῖς ἐπι-
4	[φανείας]ι τῆς κατὰ τὴν
	[]	τῆ]ς πρὸς τὸν θεὸν εὐσε-
	[βείας] πρὸς τιμὴν καὶ σεβασ-
	[μὸν τοῦ θεοῦ	τοῦ] ἀρχαιοτάτου καὶ ὑπο
8	[]]ου καὶ ἀσύλου καὶ ἀτε-

	[λοῦς] τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀνηγο-	
	[ρευμένων]οσιωθέντων καὶ ὄντων	
	[]ίων ἐν τῷ περισταθέν-	
12	[τι καιρῶι	τῶ]ν δὲ ἀντιγραφῶν αὐτ[οῦ]	
	[π]αρὰ Δίωι νεωκόρω[ι]	
	[]ν ἀναγραφῆναι τ[όδε τὸ]	
	[ψήφισμα ἐν στήλαις λιθίταις δυσίν, ὧν καὶ ἀνατεθῆναι μίαν ἐν] τῷ		
	ἱερῶι τοῦ Διὸς το[ῦ] Κα-		
16	[ρίου	τὴν δὲ ἑτέραν ἐν	τοῦ πρυ]τάνεω[ς]
	[]παρ[]

Str. 7-8: - - - ἱερ]οῦ Hatzfeld; τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Παναμάροισ] α. κ. ὑπὸ [πάντων ἀνθρώπων τετιμημέν]ου? Hoeg (*SEG*). *Str.* 12: Şahin; κινδύνωι Hiller. *Str.* 13: [τὸ μὲν ἀνατεθῆναι ἐν τῷ ἱερῶι] Hatzfeld. *Str.* 14: εἰς δὲ στήλην λιθίνην] Hatzfeld. *Str.* 15: Şahin. *Str.* 16: Şahin; ΓΑΝΕΩ Hatzfeld; πρυ]τανε(ί)ω[ι] Hiller.

3.1.6.9. Stratonikeia 9.

Zeus Tapınağı'nın asyilia hakkını onaylayan kentlerin listesi (?)

Buluntu Yeri: Panamara'da bulunmuştur.

Tanım: Harfler çok büyük yazılmıştır.

Ölçüler: Y. 2cm.

Yayımlar: Hatzfeld 1927, 68 n° 7; *I.Stratonikeia* n° 21; Rigsby 1996, 427.

Tarih:-

	[- - -]εη
	[- - -]π
	[- - -]κ
4	[- - -]ις
	[- - -]υ [- - -] Μειλήσιοι
	[Ἀπολλωνι]ᾶται, Ἀφροδεῖ[σιεῖς,] Ταβηνοί, Ἡρακλε[ῶται, Ὑλλαριμε]ῖς,
	Βαργασην[οί.]

Yorum: Bu yazıtın da tarihi bilinmemektedir. Bu listedeki kentlerin Zeus Tapınağı'nın *asyilia* hakkını tanıyan ve daha sonra Zeus adına düzenlenen festivale katılan kentlerin olabileceği önerilmektedir (bk. Şahin *I.Stratonikeia* n° 21; ayrıca krş. K. J. Rigsby 1996, 427).

STRATONIKEIA

Lagina'daki Hekate Tapınağı ve Panamara'daki Zeus Tapınağı

Karia Bölgesi'nin iç kısımlarında yer alan ve önemli kentlerinden biri olan Stratonikeia (Eskihisar) kenti, “*Karia'nın yerli ve ana kenti*” olarak zikredilmektedir⁷⁰². Büyük ihtimal, II. Antiokhos (İÖ. 261-İÖ. 246) tarafından küçük köylerin *synoikismos*'u vasıtasıyla kurulmuş ve kentin egemenlik alanı genişletilmiş olmalıdır⁷⁰³. İÖ. 188 Apameia Antlaşması'ndan sonra diğer Karia kentleri gibi Roma tarafından Rhodos hediye olarak verilmiştir⁷⁰⁴. İÖ. 166 yılında Karia'nın geriye kalan kentleriyle birlikte Rhodos'un egemenliği altından alınarak özgür bırakılmıştır⁷⁰⁵. Bu zamandan sonra kent Roma'yla iyi ilişkiler içerisine girmiştir. Roma'yla olan dostluğun ilerletmeye gayret göstermiştir. Stratonikeia'lılar, İÖ. 88 yılında Mithradates'e karşı Romalıları desteklemiş ve ona karşı mücadele etmişlerdir⁷⁰⁶. İÖ. 40 yılında ise, Labienus önderliğindeki Part ordusuna karşı göstermiş oldukları büyük direnişten⁷⁰⁷ dolayı Romalıların nezdinde büyük bir itibar elde etmişlerdir⁷⁰⁸. Stratonikeia kentini ele geçiremeyen Partlar Lagina Hekate *temenos*'unu yağmalamışlardır. Bu saldırıda büyük zarar gören Hekate Tapınağı'nın *temenos*'u, İÖ. 27 yılında Augustus tarafından restore edilmiştir⁷⁰⁹.

Stratonikeia egemenlik alanından iki tapınağa –Lagina'daki Hekate Tapınağı ve Panamara'daki Zeus Tapınağı'na– *asylia* hakkı verilmiştir. İÖ. I. yüzyılda Stratonikeia'lıların Roma'ya göstermiş olduğu sadakatinden dolayı Roma'nın Stratonikeia'da yer alan iki tapınağa *asylia* hakkı vermesi oldukça önemli bir onurdur. İS. 22 yılında Stratonikeia kenti de egemenlik alanlarındaki her iki tapınağa tanınmış olan *asylia* hakkının onaylanması için *Sanatus*'a müracaat etmişlerdir. Eski hizmetlerinden dolayı *dictator* Caesar'ın kentleri adına almış olduğu bir tebligatı (*edictum*) sunmuşlardır. Part saldırısı sırasında Romalıları karşı göstermiş oldukları sadakatin dolayı Augustus'un kentlerini övmesinde bahsetmişlerdir⁷¹⁰.

⁷⁰² *I.Stratonikeia* n° 15 str. 2.

⁷⁰³ P. Debord'ta (1994, 107, 111) göre, İÖ. 268 yılından sonra kurulmuş olmalıdır; ayrıca bk. Ma 2002², 35; 277 vd.

M. Şahin (1976, 33 vdd.) Seleukos krallığı en geç İÖ. 268 yılında Karia Bölgesi'ni hakimiyetleri altına aldıkları zaman, birçok Karia kentinin üyesi olduğu Khrysaoreon Birliği'ni ve kutsal alanı kontrol altına alabilmek için İdrias kentinin yakınlarına Stratonikeia kentini kurmuşlardır. Böylece Karia'daki en önemli dini ve siyasi birliği kontrol altına alan Stratonikeia kenti ilerleyen zamanlarda bölgenin idari ve dini merkezi olmuştur.

⁷⁰⁴ Polybios XXI 24. 7–8; 46. 8–9; Livius XXXVII 55. 5–6; XXXVIII 39. 13.

⁷⁰⁵ Polybios XXV 4–6; XXVII 3–4; 7; XXX 1–5; 5. 12; XXXI 4–10; Livius XLI 6–8; XLII 45–46; 48. 8; XLV 20–25.

⁷⁰⁶ Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 151 vdd. dn. 668; 155; 253 vdd.

⁷⁰⁷ Dio XLVIII. 26. Ayrıca Labienus'un üstlenmiş olduğu Part görevi ve Küçük Asya'daki saldırıları hakkında daha fazla bilgi için bk. Dio XLVIII. 24–27; 39–40; Strab. XIV. 2. 24 c. 660; App. *civ.* IV. 63; V. 65; App. *Syr.* 51; Plut. *Ant.* XXVIII. 1; XXX. 1; XXXIII. 1–4; Frontin. *strat.* II. 5. 36; Iust. 42. 4. 7; Flor. II. 19. 3.

⁷⁰⁸ *I.Stratonikeia* n° 509.

⁷⁰⁹ *I.Stratonikeia* n° 511.

⁷¹⁰ Tac. *ann.* III. 62. 2. Augustus'un *edictum*'u günümüze kadar ulaşmamıştır, fakat Hekate Tapınağı'nın restorasyonuna yardım ettiği bilinmektedir (*I.Stratonikeia* n° 511).

Lagina'daki Hekate Tapınağı: Strabon (XIV. II. 25 c. 660), Stratonikeia egemenlik alanında yer alan Lagina'daki Hekate Tapınağı'nın oldukça ünlü ve göze çarpan bir tapınak olduğunu aktarmaktadır. Ayrıca Hekate adına yapılan festivale pek çok kentten katılımın olduğundan bahsetmektedir. Lagina (Turgut), Stratonikeia'nın kuzeyinden 7km uzaklıkta yer alan verimli bir ovadır. Lagina Hekate kutsal alanı, Stratonikeia'nın kült yeri ve bölgenin dini merkezidir. Bu kutsal alanın çevresinde yerleşimler bulunmaktadır. Burada oturan sakinleri Ἱεροκομῆται (Kutsal köylüler) olarak adlandırılan bir *demos* oluşturmuşlardır⁷¹¹. Söylenceye göre, Λάγιννα ismi, bir tavşan tarafından Hekate Tapınağı'na sığınmasından dolayı verilmiş olmalıdır⁷¹². Hekate Tapınağı'nın firizinde Titan'lardan Hekate⁷¹³'nin yenilmesini anlatan Karia efsanesi işlenmiştir⁷¹⁴. Hekate Tapınağı'nın ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemektedir. Ancak tapınak duvarı üzerine kazınmış olan ve kutsal yerin dokunulmazlığını onaylayan *Senatus* kararıyla, tapınağın İÖ. 81 yılında kesin olarak var olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Hekate Tapınağı geç Hellenistik Döneme tarihlendirilmektedir⁷¹⁵, İÖ. 200 yılından daha eskiye ait az materyal bulunmaktadır. Hekate kültüne ait ilk epigrafik veriyi, Rhodos hakimiyeti altındayken İÖ. 197-İÖ. 166 yıllarına tarihlenen bir belge oluşturmaktadır⁷¹⁶.

Hekate Tapınağı'nın *asylia* hakkıyla ilgili toplam dört yazıt vardır. Bunlardan ilki Sulla'nın tapınağa ve kente tanımış olduğu imtiyazların *Senatus*'un da onayladığına dair *Senatus consultum* yazıtıdır⁷¹⁷. Bir diğer yazıt ise, Stratonikeia'luların tapınağın *asylia* hakkını tanıyan ve düzenlemiş oldukları Hekatesia-Romaia festivaline katılanların kayda geçirilmesiyle ilgili kararları oluşturmaktadır⁷¹⁸. Bir üçüncü yazıt ise, Hekate Tapınağı'nın *asylia*'sını ve Hekatesia-Romaia festivaline katılan kentlerin listesidir⁷¹⁹. Dördüncü yazıtta, büyük ihtimal İÖ. 40 yılındaki Part saldırısı sırasında, tanrıçanın halka gösterdiği lütuflardan dolayı halk, Hekate'ye şükranlarını sunmaktadır⁷²⁰.

⁷¹¹ Robert 1937, 555–561. *Demos* terimi, yerel *koina*'nın dahil olduğu nüfus olarak küçük toplulukların biraya gelerek oluşturdukları ortak üyelik olarak tasvir edilmektedir (daha detaylı bilgi için bk. van Bremen 2000, 391).

⁷¹² Steph. Byz. s.v. Ἐκατήσια; Lamonier 1958, 345.

⁷¹³ Hekate, Olympos tanrıları arasında kişiliği oldukça esrarengiz bir tanrıçadır. Hesiodos (*theog.* 404–540) onu Titan'lar kuşağından biri olarak tanımlar. Karanlık alemiyle ilişkilendirilen, sihre ve büyülere hükmeden tanrıça aynı zamanda gecelerin ve ölülerin efendisidir. Özellikle kadınlar arasında tapınım gören tanrıça üç kafalı bir kadın olarak tasvir edilmekte ve Artemis, Selene ve Persephone'yle eş tutulmaktaydı. Daha detaylı bilgi için bk. Cic. *de nat. deor.* III. 18. 46; Diod. IV. 45. 2; Verg. *Aen.* IV. 609; Ovid. *Met.* VII. 190–296; Apollod. *bibl.* I. 2. 4; Apoll. Rhod. *argon.* III. 200; 242; 462; 467.

⁷¹⁴ Robert 1937, 552–555; krş. Rigsby 1996, 419.

⁷¹⁵ Robert 1937, 427 dn. 2; Laumonier'e (1958, 357) göre, İÖ. 129 yılından sonra kurulmuş olmalıdır.

⁷¹⁶ I.Stratonikeia n° 504. "Hekate rahibi Leon oğlu Menophilos, meclis tarafından Helios ve Rhodes rahipliğine tekrar yerleştirildi".

⁷¹⁷ I.Stratonikeia n° 505=Stratonikeia 1.

⁷¹⁸ I.Stratonikeia n° 507=Stratonikeia 2.

⁷¹⁹ I.Stratonikeia n° 508=Stratonikeia 3.

⁷²⁰ I.Stratonikeia n° 512=Stratonikeia 4.

Hekate Tapınağı'na *asylia* hakkı ilk olarak yaklaşık İÖ. 84 yılında Sulla tarafından verilmiş, daha sonra ise, İÖ. 81 yılında *Senatus* tarafından bu ayrıcalıkla birlikte Sulla'nın kente tanımış olduğu diğer bütün imtiyazlar tasvip edilmiştir. Birinci Mithradates Savaşı'nda Pontos kralına karşı direnen Stratonikeia kenti⁷²¹, VI. Mithradates'in adamları tarafından zapt edilmiştir. Ayrıca kralla önemli miktarda haraç vermek zorunda kalmıştır⁷²². Kentin kuşatılması esnasında Hekate'nin bizzat kendisi de Mithradates'e karşı müdahalede bulunmuştur. Zira, tanrıçanın Ἐκάτε Σώτειρα Ἐπιφανής *epitheton*'u, bir nesil sonra tıpkı Panamara Zeus'unun yaptığı gibi, tehlike zamanında mucizesini gösterdiğini doğrulamaktadır⁷²³. Sulla İÖ. 85 yılında Birinci Mithradates Savaşı'nın sonuyla İÖ. 84 yılında Asya'dan ayrılmadan evvel Asya kentlerinde yeniden düzenlemeye gitmiştir⁷²⁴. Sulla bu düzenlemede temel aldığı siyaset olarak, Roma'nın İÖ. 143 yılından itibaren izlemiş olduğu politikayı devam ettirmiştir⁷²⁵. Yani Roma'nın tarafını tutan kentleri ödüllendirirken, Mithradates'in tarafını tutan kentlerin ise, özgürlüklerini ve dokunulmazlığını ellerinden almıştır⁷²⁶. İÖ. 84 yılında Sulla Küçük Asya'dan ayrılmadan evvel Stratonikeia kentine, Roma'ya karşı göstermiş oldukları sadakatinden ve düşman karşısındaki cesaretlerinden dolayı önemli ayrıcalıklar bahşetmiştir. Sulla İtalya'ya geri döndükten sonra ise, Stratonikeia kenti bir elçi heyeti göndererek Sulla tarafından kentlerine tanınan bütün imtiyazların *Senatus* tarafından onaylanmasını istemişlerdir. *Senatus consultum*'da (*Stratonikeia* n° 1 *str.* 1–14)'de, Stratonikeialılar, atalarından itibaren Roma'ya göstermiş oldukları sadakat ve güvenden dolayı, ayrıca Asya'da Mithradates'e karşı durdukları için övülmektedirler. Sulla'nın Roma'da *dictator* olduğu İÖ. 82-İÖ. 79 yılları arasında, Pontos Kralı Mithradates VI Eupator ile aralarında vuku bulan savaşlar esnasında tahrip gören Stratonikeia kentinin onarılması kararlaştırılmıştır. Her çeşit vergiden muaf tutularak kentin kendi kanunları ve geleneklerini sürdürmesi uygun bulunmuştur. Karia Bölgesi'nde yer alan Lagina (Turgut) kentindeki Hekate kutsal alanı dokunulmaz ilan edilerek Stratonikeia'ya bağlanmıştır (*str.* 60–61; 115). Lagina'lılar, Hekate Tapınağı civarında ikamet ettikleri için⁷²⁷, tanrıçanın tapınağına tanınan bu ayrıcalık doğal olarak Lagina halkını da kapsıyor olsa gerektir. Ayrıca Pedasos ve Themessos ile bölgenin önemli liman kentlerinden Keramos (Gereme/Germe), köyleri, limanları ve bütün gelirleriyle Stratonikeia'ya dahil edilerek kentin toprakları genişletilmiştir

⁷²¹ (Liv. *perioch.* 81; Paus. I. 20. 5; ayrıca bk. Memnon 31. 4; Plut. *mor.* X. 809 c: *Praec. Ger. Reipubl.* 14; App. *Mithr.* 21; Flor. *epit.* I. 40. 6; Sherk 1969, 105 vdd. n° 18=*Stratonikeia* 1; Arslan 2007, 151;184 vd.; 252 vd.).

⁷²² App. *Mithr.* 21; Flor. *epit.* I. 40. 6; *Stratonikeia* 1=*I. Stratonikeia* n° 505 *str.* 6–9; 36–40; 46–52; 83–86.

⁷²³ *I. Stratonikeia* n° 10; Robert 1937, 521; krş. Rigsby 1996, 420.

⁷²⁴ Sulla'nın Küçük Asya'da yaptığı düzenlemeyle ilgili daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000b, 32–42.

⁷²⁵ Dignas 2002, 118.

⁷²⁶ Sherk 1969, 110; Ayrıca bk. Arslan 2000b, 35.

⁷²⁷ Οἱ ἐν τῶι περικπολίωι (veya ἱερῶι) κατοικοῦντες [Laumonier 1958, 346; *I. Stratonikeia* n° 512 *str.* 30; 513 *str.* 41].

(*str.* 53–58; 95–99; 103–113)⁷²⁸. Bu suretle kent önemli ölçekte zenginleşmiştir. Nitekim bununla birlikte, Stratonikeia vatandaşı olup da başka yerlerde tutsak veya tutuklu olanların kentlerine iade edilmesi hususunda hüküm verilmiştir (*str.* 65–66; 120–121). Ayrıca Stratonikeia elçileri Roma'ya geldiklerinde bekletilmeksizin *Senatus*'ta dinlenmesini kararlaştırılmıştır (*str.* 67–68; 132–133). Ayrıca onlara Roma'nın Capitolium Tepesi'nde kurban sunabilme ayrıcalığı tanınmıştır (*str.* 128–130).

Stratonikeia'lılar Roma tarafından kentlerine tanınan bu ayrıcalıklar onaylandıktan sonra, yani İÖ. 81 yılından itibaren tanrıça Hekate adına bir festival düzenlemeye başlamışlardır. Stratonikeia'lıların, Romalılara minnettarlıklarının ve sadakatlerinin bir göstergesi olarak tanrıça Hekate ile birlikte tanrıça Roma'yı da içine alan *Hekatesia-Romaia* adlı bu Panhellenik festival, her dört yılda bir (*pentaeteris*) yapılmaktaydı (*Stratonikeia* n° 2 *str.* 4–7)⁷²⁹. Daha sonra Stratonikeia'lılar, Hekate Tapınağı'nın *asylon*'unu tanıyan ve *Hekatesia-Romaia* adına düzenlenen yarışmalara katılan kentlerin, kralların, *dynastes*'lerin ve birliklerin isimlerini ve kararlarını kayda geçirip düzenlemişlerdir. Bu belgeyi Hekate Tapınağı'nın duvarına yazmışlardır (*Stratonikeia* n° 2). Bu iş için yapılan harcamalar tapınağın gelirlerinden karşılanmıştır (*Stratonikeia* n° 2 *str.* 8–12). Hekate Tapınağı'nın *asylia*'sını ve *Hekatesia-Romaia* festivaline katılan kentlerin listesi (*Stratonikeia* 3), coğrafik bir sıralama içerisinde yapılmıştır⁷³⁰. Bu listeye göre, ilk olarak Karia kentleri Hekate Tapınağı'nın *asylia* hakkını tanımış ve Hekatesia-Romaia festivaline katılmış olmalıdırlar⁷³¹. Bu Panhellenik festivale Karia, Ionia, Lykia ve Hellas kentlerinden büyük bir katılım söz konusudur.

Stratonikeia kentinde ele geçen bir diğer yazıt ise, İÖ. 40 yılında vuku bulan Part saldırısından sonra yazılmış olmalıdır (*Stratonikeia* n° 4). Bu yazıtta, Stratonikeia'lılar tanrıça Hekate'ye minnettarlıklarını sunmaktadırlar. Zira, tanrıçaya göstermiş oldukları dindarlıkları ve hürmetlerinin bir karşılığı olarak, tanrıça Part saldırısının neden olduğu tehlikelerden onları kurtarmış ve onlar için *eleuteria*⁷³² ve *autonomos* sağlamıştır (*Stratonikeia* n° 4 *str.* 4–7). Ayrıca bu saldırı sırasında tanrıça mucizesini göstererek, kutsal ve dokunulmaz olan egemenlik alanına karşı dinsizce hareketlerden bulunan kişilere hak ettikleri cezayı vermiş olmalıdır (*str.* 21–23; 24–27).

⁷²⁸ Stratonikeia kentinin toprak bütünlüğü ve sınırlarının ne ölçüde genişletildiğine dair daha detaylı bilgi için bk. Magie 1950, 235 dn. 9; Kallet-Mark 1995, 276 vd. dn. 62; 66; 238 dn. 84; Bean 2000, 81–88.

⁷²⁹ Ayrıca Part saldırısından sonra İÖ. 38/37-İÖ. 28/27 yılları arasında *pentaeteris* festivalinde rahiplik yapanların listesi için bk. *I.Stratonikeia* n° 609.

⁷³⁰ Hekate Tapınağı'nın dokunulmazlığını tanıyan ve festivale katılan kentlerin listesi için bk. *I.Stratonikeia* n° 508=*Stratonikeia* 3.

⁷³¹ Robert, *DAM* 514.

⁷³² Roma İmparatorluk Dönemi'nde Stratonikeia'lı bir elçi Roma'ya başvurarak kentlerinin özgürlüğünün yenilenmesini istemiştir (*I.Stratonikeia* n° 220a).

Panamara'daki Zeus Tapınağı: Panamara'daki Zeus Tapınağı, Stratonikeia kentinin güneydoğusundan 12km uzaklıkta, bugünkü Bağıyaka'da kurulmuştur⁷³³. Zeus Tapınağı'nın da içinde yer aldığı bu yer, Hera, Artemis ve diğer tanrıların da tapınaklarının bulunduğu kompleks bir yapıya sahiptir. Panamara'daki Zeus Tapınağı sağlam duvarlarıyla ve kutsal yerin sahip olduğu önemli bir kalesiyle, Karia'da yer alan dağlık Zeus tapınaklarının tipik bir özelliğini göstermektedir. Bu tanrı, hem Zeus Karios⁷³⁴ hem de Zeus Panamarios⁷³⁵ *epitheton*'larıyla adlandırılmaktadır⁷³⁶. Strabon (XIV. II. 25 c. 660), Stratonikeia kentinde iki önemli tapınaktan- Hekate Tapınağı ve Stratonikeia kentinin yakınında bulunan Zeus Khrysaoreos Tapınağından- bahsederken, Zeus Panamarios Tapınağı'ndan bahsetmemektedir. Nitekim bununla birlikte, İÖ. 81 yılında Stratonikeia kenti hakkındaki *Senatus consultum*'da kente bir yığın ayrıcalıklar verilmesine ve Hekate Tapınağı'nın kutsal alanı genişletilip *asylon* hakkı tanınmasına rağmen Zeus Panamarios'a değinilmemektedir. Zeus Panamarios ile ilgili, İÖ. III. yüzyıldan daha geç veya daha erken herhangi bir yazıtla karşılaşmamaktadır⁷³⁷. Zeus Panamarios'la ilgili en erken veriyi, Hera adına iki yılda bir yapılan festivale ilgili epigrafik bir belge oluşturmaktadır⁷³⁸. İÖ. 201 yılında Makedonya Kralı V. Philippos, Zeus Panamarios Tapınağı'nı ziyaret etmiş ve tanrı için bir adakta bulunmuştur⁷³⁹. İÖ. III. yüzyılın sonu veya İÖ. II. yüzyılın başında Panamara'daki Zeus kültü, büyük olasılıkla tapınak çevresinde ikamet eden Panamareis *koina*'sı tarafından idare edilmekteydi. Panamareis *koina*'sı, *demos* olarak bahsettikleri bir üyelik organizasyonu⁷⁴⁰. Bu *demos*, vatandaşlık, misafirlik hakkı ve diğer imtiyazları verme yetkisine sahipti⁷⁴¹. Roma Zaman'ında, tanrı halk tarafından büyük bir saygı görmekteydi “*ulu ve son derece saygın Zeus Panamaros, bütün her zaman kenti korur, oldukça dindar ve vatansever insanlar onun rahipliğini yapmak isterler*”⁷⁴².

Zeus Panamarios Tapınağı'na *asylia* hakkının ilk olarak ne zaman verildiği ve kimler tarafından tanındığı kesin olarak bilinmemektedir⁷⁴³. Zira, ele geçen yazıtların tam tarihlenmesi yapılamamaktadır. Ayrıca erken döneme tarihlenen yazıtların büyük bir kısmı kötü bir şekilde tahrip olmuştur. *Asylia* ile ilgili ele geçen belgelerden Panamara kenti hakkındaki *Senatus consultum* yazıtı⁷⁴⁴, Part saldırısından sonraya tarihlendirilmektedir.

⁷³³ Daha detaylı bilgi için bk. Laumonier 1958, 221–343.

⁷³⁴ *I.Stratonikeia* n° 7=Stratonikeia 5 str. 24–25.

⁷³⁵ *I.Stratonikeia* n° 10; 1101.

⁷³⁶ Laumonier (1958, 241), İÖ. II. yüzyılda Zeus Panamarios'a, Panamara'nın yakınında yer alan Hyllarima'da da tapınıldığı bilinmektedir. Ayrıca krş. Robert 1937, 513–515.

⁷³⁷ Ayrıca bk. Rigsby 1996, 423.

⁷³⁸ *I.Stratonikeia* n° 1.

⁷³⁹ *I.Stratonikeia* n° 3.

⁷⁴⁰ Daha detaylı bilgi için bk. van Bremen 2000, 393 vdd.

⁷⁴¹ *I.Stratonikeia* n° 3; 4; 5; 6; 9.

⁷⁴² *I.Stratonikeia* n° 15 str. 3–4.

⁷⁴³ Rigsby 1996, 423.

⁷⁴⁴ *I.Stratonikeia* n° 12=Stratonikeia 6.

Bununla birlikte Panamara'dan ele geçen birkaç yazıt, tarihlendirilmesi kesin olmamakla birlikte daha erken zamana tarihlendirilmektedir⁷⁴⁵. İÖ. II. yüzyıla tarihlenen⁷⁴⁶, ancak tarihlenmesi kesin olmayan Panamara Birliği'nin rahip Leon'un onurlandırılmasıyla ilgili yazıt (*Stratonikeia* n° 5), şimdilik Panamara'daki Zeus Tapınağı'nın *asylia* hakkıyla ilgili en erken verilerden bir tanesini oluşturmaktadır. Bu yazıtta göre, Leon, Zeus adına düzenlenen festivale kentlerin katılımını sağlamak için tapınağa eskiden verilen onurları ve *asylia* haklarını içeren eski belgeleri göstererek kentlerin büyük ve görkemli kurbanlara katılımını sağlamıştır (*Stratonikeia* n° 5 str. 3–7). Burada *asylia* akkusativ plural olarak verilmiştir (*Stratonikeia* n° 5 str. 5). *Asyilia*'nın çoğul olarak kullanılması, önceden hem Panamara'lılara hem de Panamara'daki tapınağa *asylia* hakkının tanındığını göstermektedir⁷⁴⁷. Bununla birlikte, (*Stratonikeia* n° 5 str. 4–5) “*asylia*'lıların ve onurların bir araya getirilerek bütün eski belgeleri/yazıları ve tarihi verileri” ifadesinden dolayı, şayet bu yazıt yaklaşık olarak İÖ. II. yüzyıla ait ise, Panamara kentine İÖ. II. yüzyıldan önce bu imtiyaz tanınmış olmalıdır. Ayrıca bu yazıtta, herhangi bir kentin düzenlemiş olduğu festivale veya bu tür faaliyetlere diğer kentlerin katılım göstermesinde tapınağa tanınan *asylia* hakkının önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Erken yazıtlardan Stratonikeia dekretinde (*Stratonikeia* n° 7 str. 7), Zeus Tapınağı'nın *asylon* olması gerektiğinden bahsedilmekle birlikte, yazıt kötü bir şekilde tahrip olduğu için, yazıtın içeriği tam olarak anlaşılmamaktadır. Bu yazıtta (*Stratonikeia* n° 7 str. 7), *asylon neutrum* olarak kullanılmıştır. Erken yazıtlardan bir diğerini oluşturan üçüncü yazıtta (*Stratonikeia* n° 8), kötü bir şekilde tahrip olmakla birlikte, büyük ihtimal yabancı bir kent tarafından Zeus Tapınağı'nın *asylia* hakkının tanınmasından bahsedilmektedir. Bu yazıtta, tanrının mucizesinden, herhangi birinin tanrıya karşı dindarlığından, eski zamandan itibaren tapınağa tanınan *asylon* ve vergiden muafiyete değinilmektedir. Büyük bir olasılıkla, kent sadece bu imtiyazı onaylamamış; aynı zamanda Panamara *demos*'unun göndermiş olduğu elçilerin beyan edilen bu şeylerin kayda geçirilmesini talep etmesi üzerine, bunları yazmış olmalıdır.

İÖ. 40 yılında Labienus önderliğinde Part ordusu, kenti kuşattığı sırada Stratonikeia'lılar büyük bir direniş göstermişlerdir. Bu kuşatma sırasında hem tanrıça Hekate⁷⁴⁸ hem de Zeus⁷⁴⁹ mucizelerini göstererek Stratonikeia kentini bu saldırıdan kurtarmışlardır. Zeus'un

⁷⁴⁵ *I.Stratonikeia* n° 7; 19; 20=*Stratonikeia* 5; 7; 8.

⁷⁴⁶ Daha fazla bilgi için bk. Laumonier 1958, 237.

⁷⁴⁷ Ayrıca krş. Rigsby 1996, 426.

⁷⁴⁸ *I.Stratonikeia* n° 512=*Stratonikeia* 4.

⁷⁴⁹ Dio (XLVIII. 26) göre, uzun bir kuşatma olmasına rağmen, Labienus kenti ele geçiremedi. Söylenceye göre, Panamara'daki Zeus Tapınağı'nın yakınlarında, diğer atmosfer olaylarıyla birlikte oldukça şiddetli bir rüzgarın başlamasıyla tanrı mucizesini göstererek bizzat kendisi ileri atıldı ve düşmanı bozguna uğrattı.

mucizelerini tasvir eden ünlü yazıtta⁷⁵⁰ göre, düşmanın gece ve gündüz saldırıları büyük bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Zeus düşmanı uzaklaştırmış ve Panamara'lıları korumuştur. Ancak yazıtta, Partların ismi zikredilmemektedir. İÖ 39 yılında M. Antonius, Asya ve Suriye'deki orduların komutanı olarak P. Ventidius Bassus'u atamıştır. İÖ. 39 yılında Ventidius, Labienus ve Labienus önderliğindeki Part ordusunu yenilgiye uğratmıştır. Kilikia'da Labienus yakalanarak daha sonra öldürülmüştür⁷⁵¹. Part saldırısında muzdarip olan Stratonikeia kenti, İÖ. 39 yılında Roma'ya bir elçi heyeti göndererek, Romalılara bağlılıkları ve Part saldırısında üstlenmiş oldukları görev hususunda konuşmuş olmalıdırlar. Bunun sonucunda, daha önceden Sulla tarafından kente tanınmış olan ayrıcalıklar İÖ. 39 yılında kabul edilmiş olmalıdır⁷⁵². Daha sonra Stratonikeia'lılar ikinci bir elçi heyetini göndermişlerdir (Sherk 1969, n° 27=*I.Stratonikeia* n° 11). Bu elçiler, kentin Roma'ya gösterdikleri sadakatinden dolayı Panamara'lılar ve büyük ihtimal Zeus Tapınağı için Senatus'tan bazı imtiyazlar veya yardım talep etmiş olmalıdırlar⁷⁵³. İÖ. I. yüzyıla tarihlenen Panamara hakkındaki ikinci *Senatus consultum*'da (*Stratonikeia* n° 6 str. 1–14) ise, Panamara'lıların Roma'ya karşı göstermiş oldukları iyi niyet ve sadakatinden dolayı, ayrıca Partlara karşı büyük bir direniş göstermeleri nedeniyle Senatus, Stratonikeia kentine bahşedilmiş olan bazı ödül ve imtiyazların aynı şekilde Panamara'lılara da verilmesine ve tanınan bu ayrıcalıkların yasal olmasını kararlaştırılmıştır. *Stratonikeia* n° 6 str. 15–17'de, Aphrodisias hakkındaki Senatus kararı⁷⁵⁴ temel alınarak tamamlanmıştır. Buna göre, Senatus "Panamara'daki Zeus Tapınağı, tapınağı çevresinin, temenos'unun ve kutsal koruluğun asylon olmasına" karar vermiştir. Son olarak İS. ca. 100 yılına tarihlenen yazıtta, hem Hekate hem de Zeus'un tehlike zamanında göstermiş oldukları mucizelerden dolayı *Senatus* tarafından onların tapınaklarına *asylia* hakkının tanınmış olduğu belirtilmiştir.

*“daha önceden bizim kentimizi, pek çok, büyük ve devam eden tehlikelerden kenti yöneten tanrılar Zeus Panemerios ve Hekate'nin takdiri ilahisiyle korunmuştur, büyük Romalıların hakimiyeti adına göstermiş oldukları mucizelerinden dolayı, Senatus kararıyla onların tapınaklarının asylon ve hiketikos olarak beyan edilmiştir”*⁷⁵⁵.

⁷⁵⁰ *I.Stratonikeia* n° 10.

⁷⁵¹ Daha fazla bilgi için bk. Sherk 1969, 159–161.

⁷⁵² Ayrıca krş. *I.Stratonikeia* n° 511–1101; *I.Stratonikeia* n° 512=*Stratonikeia* 4.

⁷⁵³ Yazıtın büyük bir kısmı kayıptır. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Sherk 1969, 159–162 n° 27 str. 17.

⁷⁵⁴ Aphrodisias hakkındaki *Senatus* kararı için bk. Reynolds 1982, 54–91 n° 8=*Aphrodisias* 1.

⁷⁵⁵ *SEG XV 655*=*I.Stratonikeia* n° 1101 str. 2–4:

τὴν πόλιν ἄνωθεν τῆ τῶν προεστώτων αὐτῆς μεγίστων θεῶν [προνοία, Διὸς Π]ανημε[ρίου καὶ Ἐ]κάτης ἐκ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ συνεχῶν κινδύνων σεσῶσθαι, ὧν καὶ τὰ ἱερά ἄσυλα καὶ ἱκετικά καὶ ἡ ἱερά σύνκλητος δόγματι σε[σήμασθαι δι' ἄς ὑπέρ] τῆς τῶν κυρίων Ρωμαίων αἰωνίου ἀρχῆς

Nitekim Romalılar, Stratonikeia'luların iki tapınağına -Hekate ve Zeus Tapınaklarına- *asylia* hakkını tanımışlardır. Romalıların Hekate ve Zeus Tapınaklarına bu imtiyazı tanımalarındaki neden; Stratonikeia'luların İÖ. 88 yılında vuku bulan Mithradates Savaşı ve İÖ. 40 yılında meydana gelen Labienus önderliğindeki Part saldırısı esnasında onlara karşı mücadele etmeleri ve Stratonikeia'lular bu hareketiyle Romalılara olan sadakatlerini göstermeleridir. Hekate Tapınağı'na *asylia* hakkının ne zaman ve kimler tarafından verildiği bilinmemektedir. İÖ. 84 yılında Sulla tarafından verilmiş, daha sonra ise, İÖ. 81 yılında *Senatus* kararıyla bu imtiyaz onaylanmıştır. Zira, Mithradates Savaşı'da Hekate'nin bizzat kendisi müdalede bulunmuştur. İÖ. 39 yılında ise, *Senatus* tarafından Hekate Tapınağı'na önceden tanınan bu ayrıcalıklar tekrar onaylanmıştır. Ne var ki, Zeus Tapınağı'na ilk olarak ne zaman ve kimler tarafından bu ayrıcalığın tanındığı bilinmemektedir. Nitekim bununla birlikte, Zeus Tapınağı'na *asylia* hakkı yaklaşık İÖ. III. yüzyılda veya İÖ. II. yüzyılda tanınmış olabilir⁷⁵⁶. İÖ. 81 Stratonikeia kenti hakkındaki *Senatus* kararında Hekate Tapınağı'nın *asylia* hakkı tanınırken, Zeus Tapınağı hakkında her hangi bir ifade geçmemektedir. K. J. Rigsby (1996, 427), önceden Zeus Tapınağı'na *asylia* hakkı verilmiş olduğundan ve Sulla'da tapınağın bu ayrıcalığını bilip onayladığı için, Zeus Tapınağı'na tekrar bu imtiyazı tanıma gerekliliği duymamış olabileceğini söylemektedir. Ancak kendisinin de kabul ettiği gibi, bu durum pek mümkün görülmemektedir. Zira, Part saldırısından sonra, yani İÖ. 39 ya da İÖ. 39'dan sonra Panamara hakkındaki *Senatus* kararında (*Stratonikeia* n° 6) önceden Stratonikeia'lulara tanınan bu ayrıcalıkların aynı şekilde Panamara'larada bahşedilmesinden söz edilmektedir. Bu durumda, Romalılar tarafından en azından yasal olarak Zeus Tapınağı'na *asylia* hakkının İÖ. 39 yılından sonra tanınmış olabileceğini göstermektedir. Belki de, Sulla'nın Zeus Tapınağı'na *asylia* hakkını tanımamasında, İÖ. 88 yılındaki Mithradates Savaşı'nda Panamara'luların, Lagina'lular kadar etkin bir rol oynamamalarından kaynaklanmış olabilir.

ἔποισαντο προφανεῖς ἐναργείας·

⁷⁵⁶ K. J. Rigsby (1996, 427)'de, Zeus Tapınağı'na *asylia* hakkının, İÖ. III. yüzyılın sonu ile Roma'nın İÖ. 129 yılında Asia Eyaleti'ni kurulduğu tarih arasında verilmiş olabileceğini ileri sürmektedir.

3.1.7. APHRODISIAS

Aphrodite Tapınağı

3.1.7.1. Aphrodisias 1.

*Aphrodisias-Plarasa'daki Aphrodite Tapınağı'nın asyilia hakkında ilgili
Senatus Consultum (İÖ. 39)*

Buluntu Yeri: Aphrodisias'ta bulunmuştur.

Tanım: Arşiv duvarına yazılmıştır.

Ölçüler: -

Yayınlar: Reynolds 1982, 54–92 n° 8; *OGIS* 453–455 (yazıtın bir kısmı); *MAMA* VIII, n° 405 (yazıtın bir kısmı) Sherk 1969, n° 28 (yazıtın bir kısmı); Rigsby 1996, n° 212 (yazıtın bir kısmı); *SEG* XXXII 1097.

Tarih: yaklaşık İÖ. 39.

Reynolds, Aphrodisias and Rome n° 8. str. 35–60.

- 35 [ματα stop? μήτ]ε στρα[τιώτας? μήτε πλοῖα? μήτε σεῖτον⁷³? μή]τε
ὄπλα μήτε σχ[εδία? μήτε μὴν ἕτερόν τι προᾶγμα]
[τῷ δήμῳ τῷ] Πλαρα[ασέων καὶ Ἀφροδισιέων ἐπιτάσσεσθαι -----]
[-----] φ [-----]
[ἦν τε τινὰ ἄσυλίαν -----] ἄτ]ωρ Ἀφροδείτη τῇ παρ' αὐτοῖς οὖση
συνε[χώρησεν], ταύτην δ[ικαίως]
[συνκεχωρησθαι----- καὶ κατὰ τὴν τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων εὐσέβειαν
τῇ σ[υνκλήτ]ω φαίνεσθαι [εἶναι]
- 40 [-----ca.32----- ἀρ]έσκειν τε ἐκεῖνο τὸ ἱερόν ἄσυλον
καὶ τῷ αὐτῷ δ[ι]καίῳ εἶναι ᾧ δικαίῳ
[τὸ ἱερόν Ἀρτέμιδος Ἐφεσίας ἐν Ἐφέσῳ ἐστίν] τὰ τε λοιπὰ ὅσα θεὸς
Ἰούλιος περὶ ἐκείνων τῶν πραγμάτων διετάξατο
[πάντα κύρια διαμένειν ----- ὁμοίως ἀρέσκειν τῇ συνκλήτῳ τὸν
δῆμον τὸν Πλαρασέων καὶ Ἀφροδει-
[σιέων-----ω]ν πρὸς τῷ Μαιάνδρῳ συνεισφορὰς πάντων
τῶν πραγμάτων κεχωρισ-
[-----[πάντ]ων ἀλ[ι]τούργητ[ον ἀνείσφορ]όν τε εἶναι καὶ
μήτε εισφορὰς μήτε ἄλλο τί
- 45 [-----]ΝΙ[---]τ[----]τὸ προᾶγμα ἐνέχυρον λ[αμ]-
βάνεσθα[ι, ἀ]πάγεσθαι ΑΤΕ[--ἀλλ]ὰ ἐλευθέρους εἶναι τῷ (τε) δικαίῳ καὶ
ταῖς [ιδίαις κρίσεσιν ἐνεκεν τοῦ] δήμου τοῦ Ῥωμαίων τῇ[ν]
πολιεῖταν τὴν Πλαρασέων καὶ Ἀφροδισιέων χρῆσθαι, μήτε ἐγγύην εἰς]
[Ῥώμην ἐντος τ]ῶν ὄρων ἐκείνων τινὰ ὁμολ[ο]-
γεῖν τινὴ ἢ [κ]αὶ κελεύειν ὁμολογεῖν, ἃ τέ τινὰ ἔπαθλα, τειμὰς, φιλάνθρ[ωπα]
[Γά]ιος Καῖσαρ ἢ Μάρκος Ἀντώνιος, τρι-
ῶν ἀνδρῶν τῆς τῶν δημοσίων πραγμάτων διατάξεως, τῷ ἰδίῳ ἐπικρίματι
Πλ[α]ρα[σ]εῦσιν καὶ Ἀφροδισιεῦσιν ἔδωκα[ν]
- 50 ἢ δώσουσιν, προσεμέρι<σ>αν, προσμεριοῦσιν, συνεχώρησαν, συνχωρήσουσιν,

- τα[ῦ]τα πάντα ὀρθῶς καὶ στοιχοῦντως
δοκεῖν γεγεν<ῆ>σθαι ὁμοίως τε ἀρέσκ<ει>ν τῇ συνκλήτῳ τὸν δῆμον τὸν
Πλα[ρα]σέων καὶ Ἀφροδισιέων, τέκνα, ἐγγόν-
ους τε αὐτῶν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἀτελείαν αὐτοῦς πάντων τῶν πραγ[μ]άτων
τούτῳ τε τῷ δικαίῳ ἔχειν, διακρατεῖν
τε καθάπερ καὶ τις πολειτ<ή>α τῷ καλ(λ)ίστῳ δικαίῳ, καλ(λ)ίστῳ τε νόμῳ
ἐστίν, ἥτις πολειτήα παρὰ τῆς συνκλήτου
καὶ τοῦ δή[μο]υ τοῦ Ῥωμαίων τὴν ἐλευθερ[[ε]]ίαν καὶ ἀτελείαν ἔχει,
φίλη τε καὶ σύ[μ]μαχος τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων ἐστίν.
- 55 Ὁ ἱερὸν εἴτε κ[αὶ] τέμενος θεᾶς Ἀφροδείτης ἐν πόλει Πλαρασέων καὶ
Ἀφροδισιέω[ν] ἐστίν, ἐκεῖνο τὸ ἱερὸν, ἐκεῖνο τὸ τέμε-
νος ἄσυλον [ἔ]στῳ τούτῳ τῷ δικαίῳ, ταύτῃ τε δ(ε)ισιδαιμονία ᾧ δικαίῳ καὶ
ἡ δεισιδαιμονία τὸ ἱερὸν εἴτε καὶ τέμενος Ἀφ-
τέμιδος Ἐ[φε]σίας ἐστίν ἐν Ἐφέσῳ, κύκλῳ τε ἐκείνου τοῦ ἱεροῦ, εἴτε τέμενος
ἐστίν, εἰς τὸ πάντῃ μέχρι ποδῶν ἑκατὸν εἴκο-
σι, ἐκεῖνος ὁ τόπος ἄσυλος ἔστῳ ὅπως τε ἡ πολειτήα, οἱ πολειται οἱ
Πλαρασέων καὶ Ἀφροδισιέων μεθ' ὧν ἀγρῶν, τόπων,
οἰκοδομιῶν, κωμῶν, χωρίων, ὄχυρωμάτων, ὄρῶν, προσόδων πρὸς τὴν φιλίαν
το[ῦ] δήμου τοῦ Ῥωμαίων προσῆλθον ταῦτα
- 60 πάντα ἔχω[σ]ιν, κρατῶσιν, χρῶνται, καρπίζονται τε, πάντων τῶν πραγμάτων
[[N]] ἐ[λ]εύθεροι ἀτελεῖς τε καὶ ἀδημοσιώνητοι ὦσιν

Çeviri:

Str. 35–60: *Plarasa [ve Aphrodisias] halkından [zorla para], ne askerler, [gemiler ne de tahil] veya silah veya sandal [ne de hiçbir suretle herhangi bir şey alınmamasına]; [. . . .] [. . . .] aynı zamanda onlar arasında bulunan Aphrodite 'se [verilmiş olan asyilia 'nın], [. . . . ?] Roma halkının dindarlığı [uyarınca] Senatus gördüğü için ve [adaletli ve layıkıyla] [. . . . verilmiş/bahşedilmiş olduğu için] Senatus tarafından [kabul edilsin]; [Ephesos 'taki Ephesos Artemis Tapınağı 'nda olduğu gibi] aynı hakla Aphrodite Tapınağı 'nın asylon olması Senatus tarafından kabul edilsin, bu meseleler hususunda Divius Iulius 'un emrettiği diğer şeylerin [bütün hepsinin yasal kalmasına.... aynı şekilde] [. . . .] Maiandros 'ta (alınan) vergilere [.] Plarasa ve Aphrodisias 'lıların bütün bu meseleler hususunda muaf tutulması Senatus tarafından da kabul edilsin, liturgies 'ten, [vergiden muaf olsun], ne vergi ne de diğer şeyleri [. . . .] [. . . .] bu hususu [?ne de herhangi birine izin verilsin] almasına ve götürmesine [. . . .] bilakis Roma halkından [dolayı/göre kendi mahkemeleri/hükümleri] ve hukukuyla Aphrodisias ve Plarasa 'lıların anayasasını kullansın, özgür olusun, kendi sınırları içerisinde hiç kimse herhangi birinden kefalet almasın veya herhangi birinden kefalet alınması için emretmesin, [Roma 'da bir mahkemeye çıkmak için?]; Triumviri 'lerden Reipublicae Constituendae (Kamu/Devlet Kararını) düzenleyen C. Caesar veya M. Antonius 'un ödülleri, onurları ve imtiyazları, Aphrodisias ve Plarasa 'lılar için şahsi kararlarıyla verdiler veya verecekler, tahsis ettiler, tahsis edecekler, bahsettiler, bahşedecekler, bütün bu şeyler usulünce ve muntazam bir şekilde yapıldığı için kabul edilsin; aynı şekilde Senatus tarafından Plarasa ve Aphrodisias halkı, çocukları, onların torunları kabul esdilsin, bu yasaya dayanarak bizzat onların özgür ve vergiden muaf olmasına, bu toplum Senatus ve Roma halkı tarafından*

özgür ve vergiden muaf tutulduğu için, Romaluların halkının müttefiği hem de dostu olduğu için, bir toplum tüm hak ve yasaya sahip olduğu gibi/için kendini yönetmesine (karar verilsin).

Plarasa ve Aphrodisias'lıların kentinde bulunan tanrıça Aphrodite'nin temenos veya tapınağı, Aphrodite'nin bu tapınağı veya bu temenos'u, bütün yönüyle tapınağın veya temenos'un çevresi 120 ayak kadar bir alan ve bu alanı asylon olan Ephesos'taki Ephesos Artemis'in temenos veya tapınağına ait olan dinsel kutsallıkla ve aynı hakla asylon'dur. Aynı şekilde/mademki, Romaluların halkıyla dostluk içerisine girdiler, bu toplum, Plarasa ve Aphrodisias vatandaşları tarlaları, yerleri, yapıları, köyleri, meraları, mustahkem mevzileri, sınırları ve gelirleriyle birlikte bütün bu şeylere sahip olsunlar, elerinde tutsunlar, kullansınlar ve ürünlerini toplasınlar, bütün bu şeyler hususunda vergilerden muaf, özgür ve publicanus'suz olsunlar.

3.1.7.2. Aphrodisias 2.

Caesar tarafından asyilia hakkı verilen Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na ait sınır taşı (İÖ. 39'den sonra)

Buluntu Yeri: Tesadüfen bulunmuştur. Şimdi Aphrodisias Müzesi'nde yer almaktadır. Env. n° 63. 596.

Tanım: Mermer bloğun sağ üst köşesi.

Ölçüler: Y. 0. 24m; G. 0. 36m; G. 0. 34m; Hy. 0. 02m (ortalama).

Yayınlar: Reynolds 1982, 159–161 n° 35; Herrmann 1989, 137 not 15; SEG XXXIX 1102; Rigsby 1996, 430–32 n° 213; SEG XLVI 1392; Arca 2008, n° 58.

Tarih: İÖ. 39 yılından sonra.

[?οὗτος ὁ τόπος]ς ἱερός ἄσυ-
[λος ἴσως ἔκριναν] *vac.* μέγας
[?Καῖσαρ ὁ δικ]τάτωρ καὶ
4 [?ὁ υἱὸς αὐτοῦ Αὐ]τοκράτωρ
[Καῖσαρ καὶ ἡ σύ]νκλητος
[καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἰ]ωμαίων
[καθὼς καὶ τὰ] φιλόανθρω-
8 [πα κὶ δελτογρα]φή-
[ματα καὶ ἐπικρίματα]
[περιέχει, ἀνέστησεν]
[δὲ τοὺς ὄρους Γαῖος]
12 [Ἰούλιος Ζώιλος ὁ ἱερεὺς]
[τῆς Ἀφροδείτης]

Çeviri: Bu yer büyük Caesar, dictator ve onun oğlu İmparator Caesar ve Senato ve Romaluların demos'unun hükmettiği gibi (üzere), ayrıca da insanseverlikle ilgili şeyler ve devlet dökümanları ve dekretler içerdiği üzere, kutsal asylos'tur, sınırları Aphrodite rahibi C. Iulius Zoilos diktirdi.

3.1.7.3. Aphrodisias 3.

Aphrodisias kenti adına asyilia ve eleuteria gibi ayrıcalıklar hususunda elçilik yapmış olan bir kişinin onurlandırılması

Buluntu Yeri: Agora'nın doğu giriş kapısının yakınında bulunmuştur.

Tanım: Oldukça hasar görmüş bir bloktur. Bu blok daha sonra tekrar kullanılmıştır.

Ölçüler: -

Yayınlar: Reynolds 1982, 166–167 n° 41.

Tarih: Augustus Dönemi.

[γ]ενόμενος δὲ καὶ ἀστυνόμος καὶ νεωπο[ιό]ς καὶ στρατηγὸ[ς]
ἐπὶ χώρας ν. στρατηγήσας δὲ πλεονάκεις τῆς πόλεως προεσβέ-
[σ]ας δὲ πλείστας καὶ μεγίστας προεσβήσας ἐπιτυχῶς ὑπὲρ τῆς πατ-
[ρί] ν.δος ν. ἀγωνισάμενος δὲ καὶ περὶ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν
5 [? vacat] νόμων καὶ τῆς ἀσυλίας καὶ τῶν δεδομένων
[φι]λανθρώπων καὶ ἐνὶ πᾶσιν τούτοις τοῖς γενομένοις
ὑπ' αὐτοῦ καὶ τ[αῖς ἀρχ]αῖς καὶ λιτουργίαις τιμηθεῖς [vacat]

Çeviri: ... aynı zamanda kentin egemenlik alanı ile yükümlü strategos'luk, neiopoios'luk ve astynomos'luk⁷⁵⁷ memuriyetliğini icra etmiştir, pek çok kez kentle yükümlü strategos'luk görevini yerine getirdi, eleuteria, yasalar, asyilia ve verilmiş olan ayrıcalıklar hususunda mücadele ederek/çaba sarf ederek, kent adına bir çok ve oldukça önemli elçilikleri başarılı bir şekilde icra etmiştir, sebep olduğu bütün bu şeyleri için, memuriyetlikleri ve liturgia'lar için onurlandırılınsın.

Yorum: Bu yazıtın formu İS. I. yüzyıla paralellik göstermesine rağmen, İÖ. 39 yılında Aphrodisias kentine bahşedilen ilk ayrıcalıklarla ilişkili bir durum söz konusu olabilir. Böyle bir durum söz konusu ise, buradaki kişi Demetrius oğlu Solon olabilir (Reynolds 1982, 166).

APHRODISIAS

Aphrodite Tapınağı

Aphrodite Tapınağı kent *agora*'sının kuzeyinde yer almaktadır. Aphrodisias'taki yazıtlarda, Aphrodite kentin “hükümdarı”, “kurucusu”, “isim kaynağı”, “ilk annesi” olarak tasvir edilmektedir⁷⁵⁸. Aphrodisias kentine (Geyre) ait antik kaynaklar; Sulla (İÖ. 87-İÖ. 85/84) zamanına dayanmaktadır⁷⁵⁹. Sulla'dan önce herhangi bir veri yoktur⁷⁶⁰. Antikçağ literatüründe,

⁷⁵⁷ Kent memuriyetliklerinden bir olan *astynomoi* yolların, kanalizasyonların ve su kanallarının bakımından sorumlu kişilerdir.

⁷⁵⁸ Reynolds 1982, n° 18 *str.* 3; n° 25 *str.* 8; n° 48 *str.* 13–14; n° 49 *str.* 2; n° 55 *str.* 1.

⁷⁵⁹ İÖ. 87-İÖ. 85 yıllarında Sulla Hellas Savaşları'yla meşgulken, Aphrodite'yi rüyasında görmüştür. İÖ. 85 yılında ise Mithradates ile yapacağı Dardanos Antlaşması için Asya'ya geçmiştir. İÖ. 85-İÖ. 84 yıllarında Asya kentleri üzerinde yaptığı yeni düzenleme esnasında, Hellas'ta gördüğü rüyasının yorumu üzerine Aphrodite Tapınağı'na balta ve altın çelengi sunmuş olmalıdır. Ayrıca bk. Reynolds 1982, 4.

Aphrodisias kenti ve Aphrodite kültü hakkında ilk bilgi Appianus tarafından verilmektedir (*civ. I. 11. 97*). Appianus'un (*op. cit.*) aktardığına göre, Sulla Hellas'tayken asker kılığındaki Aphrodite ona rüyasında görünür. Sulla'ya kendi onuruna bir balta adamasını ve çelenk göndermesini buyurur. Bunun üzerine Sulla bir kahine danışır ve rüyasını yorumlatır. Kahin, Sulla'ya bu yerin "*Aphrodite'den isminin alan Karia'luların en büyük kenti*" olan Aphrodisias olduğunu ima eder. Bunun sonucunda Sulla, Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na bir balta ve altın çelenk göndermiştir. Daha sonradan I. Caesar tarafından Aphrodite Tapınağı'na bir Eros heykeli adanmıştır. Ancak söz konusu heykel, İÖ. 40 yılında Partlar tarafından Aphrodisias kenti yağmalandığı sırada çalınmıştır⁷⁶¹.

Aphrodisias kentinin siyasi tarihi hakkında ilk veriyi, İÖ. II. yüzyılda Aphrodisias ve komşusu Plarasa kenti⁷⁶² arasında yapılan *sympoliteia*⁷⁶³ oluşturmaktadır⁷⁶⁴.

Aphrodisias kentine *asylia* hakkı, Romalıların Küçük Asya'da etkin güç oldukları sırada, İÖ. I.

yüzyılda Gaius Iulius Caesar tarafından verilmiştir⁷⁶⁵. Hellenistik Dönem'de kralların Aphrodisias kentine *asylia* tanıdığına dair herhangi bir veriye sahip değiliz. Aphrodisias'a tanınan bu ayrıcalık kent ve *territorium*'unu kapsamamaktadır. Sadece Aphrodite Tapınağı'na verilmiştir. Zira Romalılar, Asya Eyaleti kurulmadan önce kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını; Eski Yunanlıların beklentilerini karşılamak veya onların sadakatlerini kazanmak için tanımış olmalıydılar⁷⁶⁶. Nitekim Asya Eyaleti kurulduktan sonra, Romalılar sadece tapınakların *asylia* hakkını onaylamışlardır⁷⁶⁷. Elbete bunda en büyük etken Roma'nın Asya'da artık tek güç olmasıdır. Roma, Aphrodisias ve Stratonikeia'ya oldukça önemli ayrıcalıklar tanımışlardır. Bundaki en büyük faktör, söz konusu kentlerin Romalılarla olan yakın ilişkileri ve onlara karşı göstermiş oldukları büyük sadakatleridir. Zira, İÖ. 132-İÖ. 129 yıllarında vuku bulan Aristonikos İsyan'ında bazı Karia kentleri Aristonikos'u desteklerken büyük ihtimalle Aphrodisias Roma'yı desteklemiştir⁷⁶⁸. İÖ. 91-İÖ. 63 yılları arasındaki

⁷⁶⁰ Reynolds 1982, 1.

⁷⁶¹ Reynolds 1982, 101-103 n° 12 *str.* 13-15.

⁷⁶² Plarasa, Aphrodisias-Geyre'nin yaklaşık 14km güneybatısında bulunan bugünkü Bingeç köyünün yakınlara lokasyon edilebilir (bk. Erim 1986, 29).

⁷⁶³ *Sympoliteia*: Kentler veya toplumlar arasında yapılan ortak yurttaşlık antlaşmasıdır. Birkaç bağımsız küçük kentin bir araya gelerek daha büyük bir kent kurması ya da kendilerinden daha büyük ve kuvvetli bir kentle birleşerek oluşturdukları toplumsal bir kurumdur. İki kent arasında yapılan *Isopoliteia* antlaşmasından; güçsüz ve nüfus bakımında az olan kent bir diğer kente göç etmekteydi. Ancak *Sympoliteia* antlaşmasına göre ise, iki kentte bağımsızlıklarını sürdüreceklerdir. Ayrıca gelişmiş ve güçlü olan ana kent, diğer kenti kendi himayesi altına alacaktır.

⁷⁶⁴ Daha fazla bilgi için bk. Reynolds 1982, 1 vdd.; 6-16 n° 1-2.

⁷⁶⁵ Reynolds 1982, 54-91 n° 8=*Aphrodisias* 1.

⁷⁶⁶ Romalılar, Teos ve Delphoi haricinde hiçbir kentin egemenlik alanının *hiera kai asylos*'unu onaylamamıştır. İÖ. 193 yılında Roma, Teos kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos*'nu tasvp etmiştir (*Teos* n° 10). Yaklaşık İÖ. 189 yılında Delphoi'a bu imtiyaz tanınmıştır (Sherk 1969, 21-25 n° 1).

⁷⁶⁷ Rigsby 1996, 378 vdd; Dignas 2002, 294.

⁷⁶⁸ Reynolds 1982, 2.

Mithradates Savaşları sırasında ise, Aphrodisias⁷⁶⁹ ve Stratonikeia⁷⁷⁰ kentleri Roma'ya bağlılıklarını sürdürmüş ve Pontos kralına karşı savaşmışlardır⁷⁷¹. İÖ. 40 yılında ise, Labienus önderliğinde Part ordusu Kilikia'dan Karia'ya geçmiştir. Labienus, Karia'da Mylasa, Alabanda, Stratonikeia ve Aphrodisias kentlerinde savaşmak zorunda kalmış, bu kentleri kötü bir şekilde yağmalamıştır⁷⁷².

Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na *asylia* hakkı G. Iulius Caesar Caesar tarafından bahsedilmiştir. İÖ. 39 yılında ise, Caesar'ın tanıdığı olduğu bu ayrıcalık *Senatus* tarafından onaylanmıştır. Büyük ihtimal Caesar, Aphrodisias kentine bu ayrıcalığı İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında vermiş olmalıdır. Nitekim, bu yıllarda Caesar ve onun Asya valisi Publius Servilius Isauricus⁷⁷³, Küçük Asya kentlerinden Artemis Sardiane Tapınağı'na⁷⁷⁴, Ephesos Artemis Tapınağı'na⁷⁷⁵ ve Pergamon kentinde bulunan Asklepios Tapınağı'na⁷⁷⁶ *asylia* hakkı tanımışlardır. Caesar, bu yıllar arasında yukarıda adı zikredilen kentlerde olduğu üzere Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na da bu imtiyazı vermiş olmalıdır.

Tacitus'un (*ann.* III. 62. 2) aktardığına göre, İS. 22 yılında Aphrodisias'lular *Senatus*'a müracaat etmişlerdir. Caesar'ın almış olduğu kararı *Senatus*'a sunmuş (Aristonikos ya da VI. Mithradates zamanında) Romalılara göstermiş oldukları sadakatleri üzerinde durmuşlardır. Ayrıca Part saldırısı sırasında tereddüt etmeksizin Romalılara göstermiş oldukları bağlılıktan dolayı Augustus'un kendilerini övdüğünü dile getirmişlerdir.

⁷⁶⁹ Reynolds 1982, 12 vdd. n° 2-3; Sherk 1969, 170 vd. n° 29; konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Arslan 2007, 252 vdd.

⁷⁷⁰ App. *Mithr.* 21; Sherk 1969, 105 vdd. n° 18=*Stratonikeia* 1; ayrıca bk. Arslan *op. cit.*

⁷⁷¹ Daha fazla bilgi için bk. Arslan 2007, 252 vdd.

⁷⁷² Magie 1950, 1280 vdd.; Sherk 1969, 160.

⁷⁷³ M. Porcius Cato'nun yakın dostu ve Cato'nun taraftarlığını destekleyen P. Servilius Isauricus, yaklaşık İÖ. 48 yılında Caesar'ın tarafına geçmiştir. Caesar, kendisinin tarafını tuttuğu için, İÖ. 48 yılında P. Servilius Isauricus consül'lükle onurlandırmıştır. Yaklaşık İÖ. 47 yılın sonlarında ise, Caesar tarafından Asia valisi olarak atanmıştır. Servilius Isauricus İÖ. 46 yılının başında Asia'da Pergamon'a gelir. S. Isauricus bu görevini, İÖ. 44 yılının ortalarına kadar sürdürmüştür (daha fazla bilgi için bk. Sherk 1969, 286 vdd. no. 55; Syme 1939, 307 vdd.). Caesar ve Isauricus tapınaklarla ilgili durumlarda mahkemeye başvurulduğunda büyük bir özen göstermişlerdir. Ayrıca tapınakların haklarına genel bir açıklık getirmeye çalışmışlardır. Bu duruma en güzel örnek Pergamon'daki Asklepios Soter Tapınağı'dır. İÖ. 47-İÖ. 44 yılları arasında bizzat Caesar, Pergamon'luların yitirmiş olduğu hakların genel düzenlenmesini yapılmasını emretmiştir. Bu düzenleme Asklepios Tapınağı'nın *asylia* hakkını ve kentin atadan kalma yasaları veya kültürünü kapsamaktadır (Sherk 1969, 281-284 n° 54a=Rigsby 1996, 378-382 n° 180). yaklaşık İÖ. 45 yıllarında S. Isauricus, kentin kurtarıcısı ve hayırhahı olan Asklepios için tapınağın *asylia* hakkını ve kentin kutsal yasalarını onaylamıştır (Sherk 1969, 286-287 n° 55=Rigsby 1996, 383-384 no. 181). Ayrıca Pergamon'lular, İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında Caesar'ın, Isauricus'un ve Aleksandria'da Caesar'ın hayatını kurtarmış olan Pergamon'lu Mithradates'in onuruna heykellerini dikmişlerdir. Heykel kaidelerinde Mithradates, Asklepios adına kenti ve egemenlik alanını restore ettiği için onurlandırılmaktadır (*IGR* IV 1682). Caesar'ın bizzat kendisi tanrı adına kent ve egemenlik alanının kutsallığını yeniden sağladığı için övülmektedir (*I.Pergamon* 379-380=*IGR* 1677). Isauricus ise, hayırhah ve kurtarıcısı olan Asklepios için, kentin atadan kalma yasalarını ve demokrasiyi tekrar sağlamasından dolayı onurlandırılmaktadır (*I.Pergamon* n° 413=*OGIS* 449).

⁷⁷⁴ *SEG* XXXIX 1290 (İÖ. 4 Mart 44 yılında Caesar tarafından tanınmıştır).

⁷⁷⁵ Caesar tarafından Ephesos Artemis Tapınağı'na tanınan *asylia* hakkı, Sardes'teki Artemis Tapınağı (*SEG* XXXIX 1290 *str.* 45-47) ve Aphrodisias'taki Artemis Tapınağı için (Reynolds 1982, 54-91 n° 8 *str.* 40-41; *str.* 55-58) bir emsal olarak gösterilmektedir. Ayrıca bk. Rigsby 1996, 387 vdd.; Dignas 2002, 297.

⁷⁷⁶ Sherk 1969, 285-287 n° 55 (İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında P. Servilius Isauricus tarafından bu ayrıcalık tanınmıştır).

Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'nın *asylia* hakkına ilişkin 4 yazıt bulunmaktadır. Bu yazıtlardan iki tanesi; büyük ihtimal İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında Caesar tarafından Aphrodite Tapınağı'na bahsedilmiş olan *asylia* hakkının daha sonra *Senatus* tarafından kabul edilmesiyle ilgilidir. Yazıtlardan ilki, İÖ. 39 yılına ait olup Aphrodisias hakkındaki *Senatus Consultum*'dur⁷⁷⁷. Bir diğeri İÖ. 39 yılından sonraya tarihlenen Aphrodite Tapınağı'na ait sınır yazıtıdır⁷⁷⁸. Üçüncü yazıt, Aphrodisias için çeşitli memuriyetleri yerine getirmiş olan ve bu görevleri sırasında kent için *asylia*, *eleuteria* gibi ayrıcalıklar hususunda önemli elçiliklerde bulunmuş olan bir kişinin onurlandırılmasıdır⁷⁷⁹. İS. III. yüzyıla ait Demos heykelinin kaidesine oyulmuş olan son yazıtta ise, Aphrodisias'lılar, *Senatus* kararı, antlaşma ve imparatorun yanıtları uyarınca Roma'dan elde ettikleri *eleuteria*, *autonomos* ve *asylia* gibi ayrıcalıklardan dolayı memnuniyetlerini dile getirmektedirler⁷⁸⁰.

İÖ. 39 yılında Demetrius oğlu Solon, Octavianus ile görüşerek, Labienus Savaşı'nın kentlerine etkisi üzerine konuşmuş olmalıdır. Roma arşivinde kayıtlı olan kentle ilgili "tebligatın, *Senatus* kararının, yeminin ve yasanın" [ἐπικρίματος καὶ δόγματος καὶ ὀρκίου καὶ νόμου] bir kopyasını istemiştir. Octavianus'ta elçinin isteğine yanıt olarak kentte, *Senatus*'un kararını (= *dogma/consultum*), Antonius ve kendisinin bir tebligatının (= *epikrime/edictum*), yemin (= *orkia/iusiurandum*) ve yasanın (= *nomos/lex*) kopyasını gönderdiğini yazmıştır⁷⁸¹.

Aphrodisias hakkındaki *Senatus Consultum de Aphrodisienses*'de (*Aphrodisias* 1) kent için oldukça önemli ayrıcalıklar söz konusudur. Bu karar uyarınca Romalılar, Aphrodisias-Plarasa kentinden ve halkından hiçbir suretle para, asker ne de erzak *etc.* taleplerinde bulunmayacaklardı (*str.* 34–35). I. Caesar veya M. Antonius'un Aphrodisias-Plarasa kentine vermiş oldukları onurlar ve imtiyazlar aynı şekilde *Senatus* tarafından kabul edilecekti (*str.* 47–50). Bu şekilde Romalılar Aphrodisias'ın kendi anayasalarıyla yönetilmesine izin vermişlerdir. Plarasa ve Aphrodisias vatandaşları böylelikle tarlaları, meraları, yapıları, köyleri, arazileri/mülkleri, müstahkem mevzileri, arazi gelirleriyle birlikte rahatlıkla kullanabileceklerdi (*str.* 58–60). Nitekim bütün bu hususlarda otonom ve vergilerden muaf olacaktı. Kentlerinde *publicanus* (vergi mültezimi) bulunmayacaktı (*str.* 60). Aphrodisias-Plarasa'a tanınan bu imtiyazlardan sonra, kentin egemenlik alanı için *asylia* isteme gerekliliği kalmamıştır. Genel olarak *asylia* ile ilgili ele geçen yazıtlarda bu konulara direk olarak değinilmemekle birlikte, Hellenistik Dönem'de kentler, egemenlik alanlarına *asylia* talep

⁷⁷⁷ Reynolds 1982, 54–91 n° 8=*Aphrodisias* 1.

⁷⁷⁸ Reynolds 1982, 159–162 n° 35=*Aphrodisias*. 2.

⁷⁷⁹ Reynolds 1982, 166 vd. n° 41=*Aphrodisias* 3.

⁷⁸⁰ Reynolds 1982, 168 vdd. n° 43.

⁷⁸¹ Reynolds 1982, 41–48 n° 6 *str.* 26–30.

ederken sınırları içinde yer alan mal-mülklerini, arazilerini gönül rahatlığıyla kullanabilmeyi, vergi vermemeyi, hem kendilerinin hem de mal-mülklerinin gasp edilmesini engellemeyi amaç edinmişlerdir⁷⁸².

Aphrodisias-Plarasa'ya yukarda sözünü edilen ayrıcalıklar haricinde; *Senatus*, Caesar tarafından Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'na bahşedilmiş olan *asylia* hakkını onaylanmıştır. *Senatus Consultum de Aphrodisienses*'in 37.–41. satırlarında Aphrodite Tapınağı'na *asylia* hakkı onaylanırken üç noktaya değinilmektedir: a) Roma halkının tanrıçaya gösterdikleri dindarlıktan ötürü önceden verilen bu imtiyaz kabul edilmiştir. b) *Senatus*, Ephesos Artemis Tapınağı'nda olduğu üzere, aynı statüyle Aphrodite Tapınağı'nın *asylia* hakkını onaylamıştır. c) Divius Iulius (Caesar) tarafından önceden bahşedilmiş olan *asylia* ile diğer bütün ayrıcalıklar yasal bir şekilde devam edecektir. Ayrıca Ephesos'taki Artemis Tapınağı ile aynı statü ve Ephesos Artemis Tapınağı'na veya *temenos*'una belirlenen *asylon* sınırı Plarasa ve Aphrodisias'luların kentinde bulunan tanrıça Aphrodite'nin *temenos* veya tapınağı içinde geçerli olacaktır. Aphrodite'nin tapınağı veya *temenos*'u *asylon* ilan edilmiştir. Bu yönüyle Aphrodite *temenos*'u, 120 ayak uzunluğundaki Ephesos Artemis'inin tapınağına ve *temenos*'una ait dinsel kutsallık ile aynı *asylon* haklarına sahip olmuştur (*Aphrodisias str.* 55–58). Söz konusu ifadeden, bu ayrıcalığın yeni mi verildiği ya da eski bir ayrıcalığın mı onaylandığı veya eski bir sınırın mı genişletildiği açık bir şekilde anlaşılmamaktadır⁷⁸³. Aphrodite Tapınağı'na *asylia* hakkı için önerilen bu emsal, bizzat Caesar tarafından *asylon* olarak düzenlenen Asya Eyaleti'nin başkenti Ephesos'taki Artemis Tapınağı ile aynı statüyü ifade etmektedir⁷⁸⁴. J. Reynolds'a (1982, 84) göre, emsal gösterilen Ephesos Artemis Tapınağı'na ait *asylon temenos* sınırlarının tamamının Aphrodite Tapınağı'na dahil edilip edilmediği açık değildir. Büyük olasılıkla, Ephesos Artemis Tapınağı'na tanınan *asylon* alanının bütün sınırları dahil edilmemiştir. Nitekim Artemis Tapınağı'nın *asylon*'u ve sınırlarına ilişkin antik kaynaklardan⁷⁸⁵ edindiğimiz bilgiler, Artemis Tapınağı'nın Aphrodite Tapınağı'ndan çok daha büyük olduğuna işaret etmektedir.

Nitekim *Senatus*, Romalıların dindarlığı uyarınca Caesar'ın Aphrodite'ye vermiş olduğu imtiyazları tanımıştır. Büyük olasılıkla *Senatus*, sadece Aphrodite Tapınağı'na verilen *asylia* hakkını onaylamakla kalmamış; aynı zamanda tapınağın *temenos* sınırlarını genişletmiş olsa gerekir⁷⁸⁶.

⁷⁸² Bk. Teos kentine ve Teos yazıtlarına; Smyrna Kenti; Ayrıca Anaphe (*I.Cret.* IV 197= Rigsby 1996, 358–361 n° 175); *SEG XVIII 246=Magnesia n° 3 etc.*

⁷⁸³ Reynolds 1982, 79; ayrıca krş. Rigsby 1996, 430.

⁷⁸⁴ Rigsby 1996, 430.

⁷⁸⁵ Strab. XIV. 1. 23 c. 641; Plut. *Alex.* 33.

⁷⁸⁶ J. Reynolds (1982, 84)'de Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı'nın Ephesos Artemis Tapınağı ile özdeşleştirilen yeni statüsünün, *triumvirus*'lar tarafından yeni teklif edilmiş olduğunu ileri sürmektedir.

Bu alan, çevredeki önemli yapıların içine dahil olmayacak şekilde 120 ayaklık bir yer dokunulmaz olarak önerilmiştir. Batı tarafından caddeden anıtsal bir giriş kapısıyla bir duvarın izleri, *odeon*'daki güney kısım boyunca uzanan kalıntının bulunduğu Aphrodite Tapınağı'nın ortak sütunlardan (*stylobate*) 120 ayak bir hat üzerinden ölçülmüş olmalıdır⁷⁸⁷. Yani bu duvarın izleri batı tarftan 120 ayaktan uzak, büyük ihtimal doğu cepheden ise, daha yakın olmalıdır. Bu ölçü mil ile kıyaslama yapılarak şart koşulmuş olabilir⁷⁸⁸.

Senatus cunsultum ile 120 ayak olarak belirlenmiş olan Aphrodite Tapınağı'na ait *asylon* sınır taşı (*Aphrodisias* 2), *Senatus consultum* ve yasadan (*lex*) (Reynolds 1982, 92–96 n° 9) sonra yani İÖ. 39'dan sonra ve İÖ. 38'in başlarında dikilmiş olmalıdır. Aphrodite Tapınağı'nın *asylon* sınırlarının belirlenmesinde Roma halkı, *Senatus*, Octavianus ve Caesar yetkili kişiler olarak gösterilmektedir (*str.* 1–6). Bu yazıtta, zikredilen C. Iulius Zoilus Aphrodite'nin ömür boyu rahibidir. Zoilus tapınağın tamiri veya inşaatıyla da bizzat kendisi sponsor olmuştur⁷⁸⁹.

⁷⁸⁷ Reynolds 1982, 84.

⁷⁸⁸ İÖ. 44 yılında Caesar Apollon Didyma Tapınağı'nın iki mil *asylia* alanını genişletmiştir (*I. Didyma* 391. II. A. 7–10=OGIS 473). K. J. Rigsby (1996, 177)'de Ephesos, Oropus ve Hieracome'nin de iki mil ile hesaplanmış olduğunu söylemektedir.

⁷⁸⁹ Reynolds 1982, 162 vd. n° 37.

3.1.8. MYLASA

Zeus Osogoa ve Zeus Labraundos

3.1.8.1. Mylasa 1.

Bir Girit kentinin Mylasa 'ya asyilia hakkı tanınması

Buluntu Yeri: Milas'ta özel bir şahısın evinde bulunmuştur.

Tanım: İki fragmandan oluşmaktadır. Taşın sol kısmında yer almaktadır.

Ölçüler: Y. 0, 21m; G. 0, 52m; Hy. 0, 014m.

Yayınlar: *LBW* 384a; *I.Mylasa* n° 646; Rigsby 1996, n° 192.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[- - -]Σ[- - - - - - - - - - - - - - -]ΕΣ
 [- - -]Ι τε Τ[- - - - - - - - - - - - - - -]π]ορ-
 [τι? - - - Κρητ]αιέα[ς - - - - - - - - -] τῷ πο-
 4 [λέμω? - - -]Ν τῷ [- - - - - - - - -] ἐπὶ τὰν
 [- - -]ΑΣΙΝΕΙ[- - - - - - - - - - -]ΑΝ ποιήσαθ-
 [θαι - - - Μυλασέ]ων ἰόντων συγγενίων καὶ
 [φίλων - - - -]ΩΣ τὰν τε πόλιν ἀσφαλῶς
 8 [- - -κα]ἰ ἄσυλον ἴατ[τα]ν· καὶ εἴ κά τι-
 [νες - - - - - - - - - - - - - - -]

3.1.8.2. Mylasa 2.

Bir Girit kentinin Mylasa için asyilia hakkıyla ilgili kararname (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: *I.Mylasa* n° 651'in sağ sütunu.

Ölçüler: Y. 0, 43m; G. 0, 78m; D. 0, 34m.

Yayınlar: Doublet and Deshamps 1890, 618–620 n° 17; Chaniotis 1988b, 154–156; *SEG* XXXVIII 1071; *I.Mylasa* n° 652; Rigsby 1996, n° 198.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

ἀξιολόγωμ πο[ιητ]ᾶν τε καὶ [συγγραφέων? - - -]
 καὶ Θαλήτα τῷ Κρητὸς καὶ Ζ[- - - - - - - - - - -]
 προξένος καὶ γένος αὐτῶν [- - - - - - - - -]
 4 νομιζόμενα ξένια· περὶ δὲ [- - - - - - - - -]παρ[α]-
 καλέοντι Μυλασέες, οἱ πρε[ιγευταὶ - - - ἐμφα]-
 νιξάτωσαν αὐτοῖς ἅ παρα[- - - - - - - - - - -]
 γὰρ χαρίξασθαι Μυλασεῦσ[ι - - - - - - - - -]
 8 ας ὑπόμναμα{μα ὑπάρχῃ ποτὶ Μ[υλασέας - - -]
 τὸ ψάφισμα τότε παρὰ μὲν ἀ[μὴν ἐς τῷ ἰαροῦ τῷ]
 Ἀπέλλωνος Πυτίο, παρὰ δὲ [Μυλασεῦσι - - - -]
 αὐτῶν ἔς τε τῷ Ζανοποτε[ιδᾶνος καὶ τῷ Διὸς]
 12 τῷ Λαβραύνδω· καὶ ἐς τὰ Ε[- - - - - - - - -]

MYLASA

Zeus Osogoa ve Zeus Labraundos

Karia kentleri içinde en ünlüsü Mylasa'ydı (Milas). Mylasa sonderece verimli bir ovadır. Bununla birlikte ovanın yukarısında kuleyi anımsatan bir tepe ve bir dağ yükselmektedir⁷⁹⁰. Bu dağda en iyi beyaz mermerin çıkarıldığı bir ocak bulunmaktadır. Bu mermer ocağının kente ekonomik açıdan büyük bir katkısı söz konusudur. Zira, tapınak ve diğer yapılar için buradan çıkarılan beyaz mermer kullanılmaktaydı. Kent kayalığın hakim olduğu dik bir yokuşun eteğinde kurulmuştur. Strabon (XIV. 2. 23 c. 659) kenti görenlerin bu konumu nedeniyle şaşırıklarını ifade etmektedir. Hatta kentin kurulduğu yeri gören bir komutanın, “*Şayet bu kenti kuran adam korkmadıysa, hiç de mi utanmadı?*” dediğini aktarmaktadır.

Mylasa Hekatomnos hanedanından gelen Karia'luların başkentiydi⁷⁹¹. Ancak Maussollos, İÖ. 367/366 yılında Karia başkentini Mylasa'dan Halikarnassos'a taşımıştır⁷⁹². Kardeşi Idreius'u ise, Mylasa valisi olarak atamıştır⁷⁹³.

Mylasa'da Zeus için iki önemli –Zeus Osogoa ve Zeus Labraundos– tapınakları vardır⁷⁹⁴. Zeus Osogoa Tapınağı Mylasa kentinin içinde yer almaktadır. Zeus Labraundos Tapınağı ise, Mylasa'nın yaklaşık 12km kuzeyinde bir dağ üzerinde kurulmuş küçük bir köy olan Labraunda'da bulunmaktaydı. Burasıda Mylasa'ya “Kutsal Yolla” bağlıydı. Ayrıca Herodotos'a göre, Labraunda'da oldukça ünlü Zeus Stratios Tapınağı (Ordular Tanrısı Zeus) vardır. Karia Ayaklanması sırasında Perslere yenilen Karia ordusu, Labraunda'da çınar ağaçlarıyla kaplı büyük kutsal ormanın ortasında yer alan Zeus Stratios Tapınağı'na sığındılar⁷⁹⁵. Strabon (XIV. 2. 23 c. 659), Labraunda'da eski bir şapel ve Zeus Stratios'un bir heykelinin olduğunu söylemektedir. Ayrıca bunların çevre halkı ve Mylasa'lular tarafından kutsandığını belirtmektedir.

İÖ. III. yüzyılda Zeus Osogoa, Mylasa'nın oldukça önemli tapınaklarından biriydi⁷⁹⁶. İÖ. 240 yılından biraz sonra Olympikhos adlı yerel bir dynast Mylasa kentinde kraliçe Laodike'den bir miktar toprak satın alıp daha sonra bu toprağı kentin önemli tanrısı Zeus Osogoa'ya adamaktadır⁷⁹⁷. Mylasa'lulara yazdığı mektubunda Olympikhos bu araziyi tapınağın idamesi için %5 faizle kiraya vermelerini tavsiye etmektedir.

⁷⁹⁰ Strab. XIV. 2. 23 c. 659.

⁷⁹¹ Strab. XIV. 2. 23 c. 659; Ruge 1933, 1046–1064.

⁷⁹² Crampa 1972b, 6.

⁷⁹³ Polyainos'a (VII. 23. 2) göre, Maussollos hayatayken Idreius Mylasa'yı yönetiyordu. Ayrıca bk. Crampa 1972b, 6.

⁷⁹⁴ Strab. XIV. 2. 23 c. 659. Crampa 1969a, n° 5; 6; Crampa 1972b, 195.

⁷⁹⁵ Hdt. V. 119. 2, Διὸς Στρατίου ἱερόν, μέγα τε καὶ ἄγιον ἄλσος πλανανίστων.

⁷⁹⁶ Dignas 2002, 90.

⁷⁹⁷ Crampa 1969a, n° 8.

Zeus Labraundos yerli bir tanrıdır⁷⁹⁸. Labraundos bir Asya ismidir. Büyük olasılıkla Lydia bir kelime olan λάβροος tan türemiştir⁷⁹⁹. Zeus Labraundos, Hekatomnos *dynastes*'leri tarafından büyük bir saygı görmekteydi. Öyle ki, tanrı için Maussollos tarafından planan görkemli yapıların inşası başlatılmıştı. İÖ. 353 yılında Mausollos öldükten sonra, kardeşi Idrieus tarafından bu yapıların inşası devam edilmiştir⁸⁰⁰.

Hellenistik Dönemde Labraunda Mylasa'ya aittir⁸⁰¹. Diğer Karia kentleri gibi Mylasa da Khrysaoreon Birliği'ne dahildir⁸⁰². Öyle ki J. Crampa (1969a, 34 vdd.), Khrysaoreon Birliği'nin toplantı yerinin Mylasa olabileceğini ileri sürmektedir. İÖ. 267 yılında Mylasa kısa bir süreliğine Ptolemaios kralığının hakimiyeti altına girmiştir⁸⁰³. Ayrıca Ptolemaios kralığının desteklemesiyle Mylasa bölgesinde Khrysaoreus'lular etkin bir güç haline gelmişlerdir⁸⁰⁴. İÖ. 260-İÖ. 253 yılları arasında II. Antiokhos tarafından Mylasa ele geçirilmiştir⁸⁰⁵. Büyük olasılıkla II. Antiokhos tarafından Olympikhos Karia valisi olarak atanmıştır. II. Seleukos tarafından Mylasa'ya özgürlük ve demokrasi verilmiştir⁸⁰⁶. İÖ. 227 yılında Antigonos Doson'un Karia Seferi sırasında Mylasa'lılar, Antigonos Doson'a kapılarını açmışlardır⁸⁰⁷. İÖ. 221 yılında Antigonos Doson öldükten sonra, Mylasa'da V. Philippos etkin bir güç haline gelmiştir. Bununla birlikte, II. Seleukos tarafından Mylasa'a tanınan özgürlüğü aynı şekilde V. Philippos da kabul etmiştir. Ayrıca Labraunda'nın Mylasa'ya ait olduğunu tasvip etmiştir⁸⁰⁸. Bununla birlikte İÖ. 204-İÖ. 202 yılları arasında vuku bulan Karia Seferi sırasında, Mylasa'nın güney kısmı III. Antiokhos'un hakimiyeti altına girmiş olmalıdır⁸⁰⁹. İÖ. 203 yılında III. Antiokhos, Zeuksis aracılığıyla ordularına

⁷⁹⁸ Dignas 2002, 12.

⁷⁹⁹ Plut. *Quaest. Gr.* 45. Daha detaylı bilgi için Crampa 1972b, 191-197.

⁸⁰⁰ Crampa 1972b, n° 13; 14; 15; 17; 18; 19. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Hornblower 1982, 278-281.

⁸⁰¹ Crampa (1972b, 194 vdd.), Labraunda'nın Mylasa'ya ait olduğunu dört nedenden ötürü ileri sürmektedir. a) Labraunda, Mylasa'lıların ataları tarafından kurulmuştur. b) Labraunda'da Mylasa yerlileri ikamet etmektedir. c) festival ve bağışlar için ödenecek tapınağın arazi gelirlerinden Mylasa kendini hariç tutmuştur. Ayrıca Zeus Labraundos rahibi ve Khrysaoreus'lularla birlikte *neokoros*, birer mesuliyet sözleşmesi yapmışlardır. Ancak büyük olasılıkla Mylasa'lılar, Zeus Labraundos Tapınağı'nın gelirlerinin kontrolünü kendi denetimleri altında tuttuğu için tapınak memurlarının bu hakkını tasvip etmemişlerdir (Crampa 1972b, n° 45). d) II. Seleukos ve V. Philippos tarafından tapınağın Mylasa'ya ait olduğu tasvip edilmiştir (ayrıca bk. Crampa 1969a n° 5).

⁸⁰² Khrysaoreon Birliği'ne Amyzon, Alabanda, Thera, Mysia ve Lydia'lılar, Keramos, Stratonikeia kentlerinin dahil oldukları bilinmektedir (Larsen 1968, 78 vdd.; Magie 1950, 993; J. et L. Robert 1983, 223-225; Crampa 1969a, 28-40 n° 5; Ma 2002², 175).

⁸⁰³ Crampa 1969a, 1; 1972b, n° 43, 44; Bagnall 1976, 170 vdd., 195 vd.

⁸⁰⁴ Crampa 1972b, 48-57 n° 43, 44.

⁸⁰⁵ Crampa 1969a, 1; 80 vdd; Ma 2002² 41 vdd.

⁸⁰⁶ Crampa 1969a, n° 5 str. 34; n° 5 str. 9-10.

⁸⁰⁷ Antigonos Doson, Karia Seferine Ptolemaios hakimiyetini sonlandırmak için başlatmış olmamalıdır. Zira, büyük olasılıkla I. Attalos, Antiokhos Hieraks'ı yendikten sonra Karia bölgesinde etkin bir güç olmaya başlamıştır. Olympikhos, I. Attalos'un Karia'da güçlenmesinden kortuğundan Antigonos Doson'u Karia'ya davet etmiş olsa gerektir (daha detaylı bilgi için bk. Crampa 1969a, 123-131).

⁸⁰⁸ Crampa 1969a, n° 5.

⁸⁰⁹ Daha fazla bilgi için bk. Ma 2002², 68-73.

Labraunda'daki Mylasa'luların tapınağına saygı göstermelerini emretmiştir⁸¹⁰. III. Antiokhos, ataları tarafından –II. Seleukos– Mylasa tanımış olan bu “özereklığı” kabul etmiş olmalıdır.

Asyilia hakkıyla ilgili olduğu düşünülen Mylasa yazıtları, Girit kentlerinin kararlarının yer aldığı toplam 22 fragmandan oluşmaktadır. Yazıtlar kötü bir şekilde tahrip oldukları için, metinlerin tamamının *asyilia* hakkının ilanıya ilgili olduğunu söylemek pekte mümkün değildir⁸¹¹. Mylasa yazıtları içerik olarak Tenos ve Teos yazıtlarıyla bir benzerlik göstermektedir⁸¹². Bu metinlerde, büyük olasılıkla Girit ve Mylasa kenti arasında askeri bir ittifak söz konusudur⁸¹³. Bununla birlikte, yazıtların genelinde “savaş ve barıştan” bahsedilmektedir⁸¹⁴. Belki de bu nedenle Mylasa'lular, Girit kentlerinden yağmadan ya da haraçtan muafiyet [*aphorologetos*]⁸¹⁵ ve *asyilia* hakkı istemiş olabilirler⁸¹⁶. Mylasa elçileri, görüştükları Girit kentleriyle ya atalarından itibaren var olan akrabalık bağları [*syngeneia*], dostluklar [*philia*]⁸¹⁷ ya da iyi niyetleri [*eunoia*] ve bir birlerine karşı besledikleri sevgi [*philostorgia*]⁸¹⁸ üzerinde konuşmuşlardır. Bu bakımdan *asyilia* amaçlı giden elçilerin, görüştükları kentlerle üzerinde durdukları konular husunda büyük bir benzerlik göstermektedir. Girit kentlerinin kararından oluşan Mylasa yazıtlarının büyük bir çoğunluğu Zeus Osogoa'ya adanmıştır.

Maalesef Mylasa yazıtları kötü bir şekilde tahrip olduğu için Giritliler ve Mylasa arasında geçen tarihsel olaylar hakkında yeterince veriye ulaşılmamaktadır. Bu metinler İÖ. II. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Bununla birlikte, İÖ. 201 yılında V. Philippos ve İÖ. 167 yılında Rhodos tarafından Mylasa saldırıya uğramıştır⁸¹⁹.

Nitekim belki de III. Antiokhos Teos, Alabanda ve Amyzon kentlerinde olduğu gibi, Mylasa da *asyilia* hakkı bahşetmiş olabilir⁸²⁰. Aynı şekilde Teos'lulara tanımış olduğu

⁸¹⁰ Crampa 1972b, 61–63 n° 46=SEG XL 982; ayrıca bk. J. et L. Robert 1983, 139–140.

⁸¹¹ Girit kentlerinin kararlarından oluşan diğer Mylasa yazıtları için bk. Apendix 1.

⁸¹² Özellikle Teos dekretlerinin Girit serisiyle büyük bir benzerlik söz konusudur (Cousin-Diehl 1988, 10; Rigsby 1996, 407).

⁸¹³ *I.Mylasa* n° 651. Ayrıca bk. Holleaux 1942, 155–156; Ruge 1933, 1052.

⁸¹⁴ *I.Mylasa* n° 643; 644; 650; 654; 658; Blümel 1992, n° 13–14. Ayrıca bk. Appandix 1.

⁸¹⁵ *Aphorologētos* vergiden veya haraçtan muafiyettir (daha detaylı bilgi için bk. Welles 1934, 319; Herrmann 1965, 138–145; Allen 1983, 50–53; Rigsby 1996, 283 dn. 19). Ayrıca, savaşta yenilmiş olanların düşmanlarına ödedikleri (Polyain. IV. 7. 1; Polyb. XXI. 46; XXII 24–27; Liv. XXXVIII 39. 8) ya da korsanlara ödenen “haraç” anlamında kullanılmaktadır (Diod. XXVIII. 1). Ancak Mylasa yazıtları fragman halinde olduğu için, bu yazıtlarda *aphorologētos* teriminin ne anlamda kullanıldığını söylemek pekte mümkün değildir. Bununla birlikte Mylasa yazıtlarında, vergiden muafiyet anlamında kullanılmamış olsa gerektir. Zira Mylasa'luların Giritlilere sürekli veya geçici olarak vergi vermeleri pekte mümkün görülmemektedir. Bu bakımdan *aphorologētos*'un haraçtan ya da yağmadan muafiyet anlamında çevrilmesi daha doğru gözükmemektedir.

⁸¹⁶ Rigsby 1996, 407.

⁸¹⁷ *I.Mylasa* n° 641 (*syngeneia*); 642 (*philia*); 646; 649; 646; 650 (*syngeneia kai philia*); 653 (*syngeneia*); Blümel 1992, n° 14–15 (*syngeneia*); Blümel 1989 n° 12 ve Blümel 1992 n° 13 (*syngeneia kai eunoia kai philia*)

⁸¹⁸ *I.Mylasa* n° 658 (*eunoia kai philostorgia*).

⁸¹⁹ Polybios'a (XVI. 24. 7–9) göre, V. Philippos, Seleukos krallığının hakimiyeti altındaki yerlere karşı saldırganca bir tutum içine girmiştir. Bununla birlikte Mylasa'yı ele geçirme çabaları sonuçsuz kalmıştır. Ayrıca Rhodos'un Mylasa saldırısı için bk. Polyb. XXX. 5. 15.

⁸²⁰ Ayrıca bk. Ma 2002², 68.

aphorologētos imtiyazını Mylasa'lılara da tanımış olsa gerektir. Bununla birlikte III. Antiokhos, Mylasa'ya vermiş olduğu *aphorologētos* ve *asylia* hakkını diğer kentlerin tanınması için Mylasa'lıları desteklemiş olmalıdır. Bu bakımdan Girit kentleriyle görüşen Mylasa elçileri kralın kentlerine bahsetmiş olduğu bu imtiyazlardan bahsetmiş olsa gerektirler. Bu nedenle Girit kararlarında *aphorologētos*'un kullanılması, kralın kullanmış olduğu üslubun onların kararlarına yansımalarının birer sonucu olabilir⁸²¹. Elbete elimizde yeterli veriler olmadığı için bunun kesin olarak söylemek pek mümkün değildir.

İS. III. yüzyılın başında Roma memurlarının, Zeus Labraundos Tapınağı'nın kutsal arazisinde ikamet edenlerle ilgili almış oldukları bir karar metni söz konusudur. Yazıt, güney *propylaea*'nın güney doğu *anta*'sindeki ön bloka kaydedilmiştir. Bu yazıt, İÖ. 203 yılında III. Antiokhos'un, Zeuksis aracılığıyla ordularına Labraunda'daki Mylasa'lıların tapınağına saygı göstermelerini emretmiş olduğu karar metniyle aynı blok üzerine oyulmuştur⁸²². Her iki yazıtta aynı konuyu içermektedir. Yani tapınağın ve tapınak çevresinde ikamet edenlerin haklarıyla ilgilidir.

. . .] *dindar bir şahıs tanrının yakınındaki kutsal yerde kalırken, basireti ve ricası uyarınca dürüst olurken; tanrıya karşı dindarlık oldukça mukaddes olduğu için, kutsal ve dokunulmaz (hiera kai asylos) yerde yaşayanların/oturanların, emredildiği için, burada bizzat kendilerini tanrıya karşı dindarlık ve ibadet etmeye adanmış olan onların, herhangi bir şeyin yükünden ve sıkıntısından hariç tutulmasına hüküm verdik; gönüllü olarak bildirenler, ileride de rahatsızlık verilmesin diye kutsal arazi için alınan bu kararı dikkatlice takip etsinler; bu şekilde oldukça önemli olan meclis [...] tarafından onurlandırılmış olduğu için, ve oldukça önemliydi, imparatorlardan mektuplarla. Şayet bundan sonra herhangi biri [rahatsızlık verecek olursa?], arkhon'lar*⁸²³

⁸²¹ III. Antiokhos Teos'a *asylia* ve *aphorologētos* hakkı tanıdıktan sonra, kente bahsetmiş olduğu bu imtiyazların diğer kentler tarafından tanınması için Teos'luları desteklemiştir. Teos elçileri, kralın kendilerine tanımış olduğu bu ayrıcalıklardan bahsetmişlerdir. Bu nedenle III. Antiokhos'un kullanmış olduğu üslup Teos'lular adına karar verecek kentlerin kararlarına yansımıştır. Zira, Athamenia ve Roma kararlarında *aphorologētos* geçmektedir. E. S. Gruen (1984, 148 vdd.), Romalılar Teos'tan hiçbir şekilde vergi almamışlardır. Bu nedenle almadıkları vergiden Teos kentini muaf tutmaları söz konusu değildir. Ayrıca bu durum Romalıların, Küçük Asya'da III. Antiokhos'un masraflarını azaltmak amacıyla izlemiş oldukları bir politikada değildir. Bu sadece Romalıların Hellenistik *dekret*'lerdeki geleneksel dili benimsemelerinin sonucu olsa gerektir. Ayrıca bk. Errington 1980, 282.

⁸²² Crampa 1972b, 60–63 n° 46; Piejko 1990, 145.

⁸²³ Crampa 1972b, n° 61; Piejko 1990, 145 vd.=SEG XL 987; Dignas 2002, 214–215.

. . . εξ[------]

τοῦ εὐσεβοῦς μὲν[οντος ἐν τῇ ἱερᾷ γῆ πα]ρὰ τὸν θεὸν δικαίου τε κατὰ τὴν ἀξίωσιν καὶ εὐλο[γί]στ[ου]· ὡς ὀσιω[ά]της οὐσης τῆς εἰς τὸν θεὸν εὐσεβε[ί]-
4 ας· ν ἔδικαίωσαμεν τοὺς κα[τοικο]ῦντας τὴν· ἱερὰν καὶ ἄσυλον γῆν κατ' αὐ-
τὴν σχολάζοντας, ὡς πρό[κει]ται ταῖς θρησκευταῖς καὶ εὐσεβείαις· τοῦ θεοῦ· ν ὑπεξηρῆσθαι τῆς [ἐπ' ἄ]λλο τι ἐπιθέσεως καὶ ἐνοχλήσεως, παρὰ-

3.1.9. BARGYLIA (?)

3.1.9.1. *Adı bilinmeyen bir kentin, asyilia hakkını ve düzenlemiş oldukları festivali kabul ettikleri için Bargylia 'ya? teşekkür mektubu*
(yaklaşık İÖ. 205-İÖ. 150)

Buluntu Yeri: R. Pococke (1752, 44), bu yazıtın kopyasını Samos'tan almıştır. Yazıtın bulunduğu taşın, Mylasa'dan getirilmiş olduğunu söylemektedir. Ancak 1. satırda Bargylia geçmektedir. Bu nedenle yazıtın orijinalinin Bargylia olması daha doğru gözükmektedir (Rigsby 1996, 354).

Tanım: *Asyilia* ve yarışmalarla ilgili iki metinden oluşmaktadır. İlk kısım 1.-16. satırlardan oluşan bir mektuptur.

Ölçüler: -

Yayınlar: Pococke 1752, 44; *CIG* 267; *I.Iasos/Bargylia* n° 606; Graindor 1903, 296-300; Rigsby 1996, n° 174.

Tarih: yaklaşık İÖ. 250-İÖ. 150.

6.-16. satırlar Graindor'un tamamlamasıdır.

- [- - - - - ἄρχον]τες Βαργυλιατῶν τᾶι πό<λ>[ι χαίρεν']
 [- - - - - ἄπε]σ<τ>άλκαμες πòθ ὑμέ τό[- - -]
 [- - - - -]ΕΜΕΩΝ ἀρχιθέωρον Δαμάτ[ριον - - -]
 4 [- - - - -] Δαμοκράτη Ἀστυτέλε<ο>ς, [- - -]
 [- - - - -]_Σ αὐτοῖς ἐντολὰς πρεσβε[- - -]
 [περὶ τε τᾶς θεᾶς τᾶς Περσ]ικᾶς καὶ περὶ τᾶς ἀσυλία[ς τᾶς πό]-
 [λιος καὶ τᾶς χώρας ἔτι δὲ κ]αὶ περὶ τᾶν τιμᾶν καὶ τᾶ[ν θυσιᾶν]
 8 [καὶ τᾶς παναγύριος καὶ τοῦ] ἀγῶνος ὁ<ν> ἀποκατέστα[σεν ἅ πόλις?]
 [ἀμέων στεφανίταν μετὰ τῶ]ν λοιπῶν Ἑλλάνων [παρακαλοῦν]-
 [τας προσδέξασθαι, τοῦ]τους φιλοτίμως καὶ κ[αλῶς καὶ τᾶς]
 [φιλίας τᾶς πòτ ἀμετέρας πό]λιος ἀξίως καὶ τᾶς θεο[ῦ ὑποδέξασθε·]
 12 [δεδόχθαι τῶι δάμωι· εἶμε]ν πòτ ἀμὲ <πολίτας ἐπ' ἴ>[σαι καὶ ὁμοίαι]
 [τοὺς Βαργυλιάτας? - - -]ι περὶ τούτων· ἐπιμέλε[ιαν καὶ ὁμοίαι]
 [- - - - - ὅπως τὰ ὀνόμ]ατα τῶν θε[ε]αροδό<κ>ων [τῶν ὑφ' ὑμετέρας]
 [πόλιος αἰρεθέντων πατρόθεν ἀ]ναγράφωντι ἐν στ[άλαι λιθίνοι·]
 16 [δόμην δὲ καὶ αὐτοῖς πάντα τὰ τ]ίμια ἅ καὶ τοῖς προξένοις ὑπάρχει·
 ἔρρωσθε.
 [ἐπειδὴ οἱ - - - - - ε]ῦνοι καὶ συγγενεῖς ὑπά[ρχο - - - - -]
 [- - - - - κ]αὶ πρεσβευτὰς ἀποστ[έλλουσι Δαμά]-
 20 [τριον - - - - Δαμοκρ]άτη Ἀστυτέλεος σ[- - - - -]
 [- - - - -] πρὸς τὸν δῆμον ὑ[- - - - -]
 [- - - - - διελέχθησαν] δὲ καὶ περὶ τῆς ἀσυ[λίας - - - - -]
 [- - - - - ὁμοίω]ς δὲ καὶ τοῦ ἀγῶνο[ς - - - - -]
 24 [- - - - -]αι στεφανίτην μετὰ [τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων?]
 [- - - - -]τὸν δῆμον τουστε[- - - - -]
 [- - - - - δέχεσθαι τὰς] πρεσβευομένας ὑ[π' αὐτῶν - - - - -]
 [- - - - - τιμὰς - - - - - τῆ]ς ὑπαρχούσης [- - - - -]

28 [- - - - - κ]αὶ φιλίας, ἀξίου[- - - - -]
[- - - - -]ΝΤΑΣ τῆς [- - - - -]

Str. 1: ἄ πόλις καὶ οἱ ἄρχον]τες Boeckh. *Str.* 2–3: [ἐπειδὴ τό τε ψάφισμα ὃ ἀπε]στάλκαμες πòθ ὑμέ το[ῦτο φιλο]φρόνως ἐδέξασθε καὶ τὸν παρ' ἀ]μέων Boeckh; πòθ ὑμέ τό[ν τε παραγι]νόμενον παρὰ τὰς πόλιος] Graindor. *Str.* 4–5: [οὐς ἀ]πεστάλκαμεν ποθ' ὑμέ, δόντ]ες νε πρεσβ[ευσομένοις Boeckh; ΠΡΕΣΒ]Pocoke; [- - - καθὰ ἐδώκαμ]ες νε πρεσβε[υομένους Graindor. *Str.* 8: Boeckh. *Str.* 10: Boeckh. *Str.* 12: [ὑπεδέξασθε, ὡς ἀπάγγειλα]ν πòτ ἀμέ οἱ [πρ]εσ[βε]υ[ταί Boeckh. *Str.* 13: δέδοκται τᾶι πόλ]ι? νε ἐπιμέλ[ειαν ποιήσασθαι τοὺς Boeckh. *Str.* 14: με]τὰ Boeckh. *Str.* 15: Boeckh. *Str.* 16: [δόμεν δὲ καὶ αὐτοῖς (κτλ.) Boeckh. *Str.* 18–19: ὑπά[ρχουσι]τῆι πόλει ὑμῶν διὰ προγόνων κ]αὶ π. ἀπ[ε]σ[τάλκασι Boeckh; ὑπά[ρχοντες ἐκ προγόνων] ἡμῖν ψήφισμα κ]αὶ Graindor. *Str.* 20: σ[υμπρεσβευτάν?] Boeckh. *Str.* 21: οἳ καὶ προσελθόντες] π. τ. δ. ὑ[πὲρ] Boeckh; οἵτινες ἀνενεώσαντο τῆν] π. τ. δ. ὑ[πάρχουσαν φιλίαν Graindor. *Str.* 22: Boeckh; ἀσυ[λίας τῆς πό]λεως καὶ τῆς χώρας - - - Graindor. *Str.* 23'un başlangıcı Graindor; ὡσαύτω]ς Boeckh. *Str.* 23–24: ὃν ἀπεικατέστησαν Boeckh; ὃν παρεκά]λεσαν τοὺς Βαργυλιήτας δέχεσθ]αι Graindor. *Str.* 25–27: [ἀγαθῆι τύχηι δεδόχθαι μετέχειν] τ. δ. τοῦ στε[φανίτου] ἀγῶνος, δέχεσθαι δὲ καὶ τὰς Boeckh; δεδόχθαι τῶι δήμωι ἐπαινέσαι] τ. δ. τοὺς Τ<η>λίους? ἐπὶ τῆι | προαιρέσει καὶ δέχεσθαι τὰς] π. ὑ[π' αὐτῶν περὶ τῆς] θεοῦ τῆς Περσικῆς τιμάς, διὰ τῆς Graindor. *Str.* 27–29: [πρὸς ἀμφοτέρως τὰς] πόλεις - - - οἰκειότητος κ]αὶ φιλίας, ἀξιοῦ]ντες ὅτι δίκαιον | ἐστὶν τὸν δήμον τὸν ἡμέτερον συναύξει]ν τὰς τῆς [θεοῦ τιμάς - - -] Graindor.

Yorum: Yazıtın içeriğinde bu imtiyazları alan kent açık bir şekilde belirtilmemiştir. İlk metin Bargylia'ya (Asarlık) bir mektuptan oluşmaktadır. Adı bilinmeyen kent, kendilerine tanınan imtiyazları kabul ettikleri için Bargylia'lılara minnettarlıklarını sunan bir karar göndermişlerdir (Boeckh *CIG* 2670). Zira Bargylia kendi kararlarını kayda geçirmeden önce, bu kent onların yanıtlarını öğrenmiştir⁸³⁰. İkinci kısım ise, kentin festivale katılımı sağlamak ve *asylia* hakkını onaylanması için göndermiş oldukları elçilere Bargylia'luların kararlarını bildirmelerinden oluşmaktadır. P. Graindor (1903, 296–300), imtiyazı alan kentin bir Dor kenti olduğunu ileri sürmektedir. Bu kentin Telos olabileceğini önermektedir. Ayrıca Telos'luların Pers tanrıçasının onurlarını artırmak; ayrıca kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkını kabul ettirmek için *theoroi* elçilerini gönderdiklerini aktarmaktadır (*str.* 6)⁸³¹. İÖ. III. yüzyıla veya İÖ. II. yüzyılın başına tarihlenen Knidos'a ait Delphoi'da bir yazıt ele geçmiştir⁸³². Bu metinde, Knidos'luların Artemis *Hyacinthotrophos* adına düzenledikleri⁸³³ Panhellenik yarışma kabul edilmiştir. Ancak yarışmalar tasdik edilirken *asylia* hakkının onaylandığına dair herhangi bir ifade geçmemektedir. Bununla birlikte K. J. Rigsby (1975, 405–409) Delphoi'da ele geçen yazıtından yolla çıkararak, bu kentin Knidos olduğunu ileri sürmektedir⁸³⁴. Ayrıca 6. satırda geçen tanrıçanın ise, Artemis *Hyacinthotrophos* olduğunu önermektedir⁸³⁵.

⁸³⁰ Graindor 1903, 296–300; Boesch 1908, 99 n. 1; Rigsby 1975, 403 vd.

⁸³¹ L. Robert (1925, 236 n. 5), Graindor'un kentin Telos olabileceği önerisini ve 6. satırdaki Pers tanrıça tanımlamasının pek de mümkün olamayacağını belirtmektedir.

⁸³² *I.Knidos* n° 220=SEG XXXVIII 812.

⁸³³ İÖ. 201 yılında V. Philippos Knidos'u kuşatığı sırada, Artemis *Hyacinthotrophos* mücüzelerini göstererek onlara yardım etmiştir. Büyük olasılıkla Knidos'lularda Artemis'e şükranlarını sunmak amacıyla tanrıça adına her dört yılda bir yapılacak Panhellenik bir yarışma düzenlemişlerdir (Polyb. XVI. 34. Ayrıca bk. Wörrle 1988, 442–443).

⁸³⁴ Ayrıca karşı. Rigsby 1996, 354.

⁸³⁵ Daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1975, 403–409.

3.2. IONIA BÖLGESİ

3.2.1. SMYRNA

Aphrodite Stratonikis Tapınağı

3.2.1.1. Smyrna 1.

II. Seleukos'un Smyrna kentine ve Aphrodite Stratonikis Tapınağı'na asyilia hakkı tanınması (yaklaşık İÖ. 246/245)

Buluntu Yeri: Büyük ihtimal Smyrna'da bulunmuştur.

Tanım: Gri mermer.

Ölçüler: Y. 2,19cm; G. (0.) 0,99cm; (u.) 1,06cm; D. 0,18cm; Hy. 0,014cm.

Yayınlar: *CIG* 3137, II. 1–33; *OGIS* 229; *Syll'* 171; Feldmann 1885, 157–164 n° 2; *I.Magnesia am Sipylos* n° 1; *I.Smyrna* n° 573. I + II. 2, s. 376.

Tarih: yaklaşık İÖ. 246/245.

ἔδοξεν τῶι δήμῳ, στρατηγῶν γνώμη· ἐπειδὴ πρότερόν τε καθ' ὄν καιρὸν ὁ βασιλεὺς Σέλευκος ὑπερέβηλεν εἰς τὴν Σελευκίδα, πολλῶν [κ]αὶ μεγάλων κινδύνων περιστάσεων τὴν πόλιν ἡμῶν καὶ τὴν | χώραν, διεφύλαξεν ὁ δῆμος τὴν πρὸς αὐτὸν εὐνοίαν τε καὶ φιλίαν, οὐ καταπλαγεῖς τὴν τῶν ἐναντίων ἔφοδον | οὐδὲ φροντίσας τῆς τῶν ὑπαρχόντων ἀ[π]ωλείας, ἀλλὰ πάντα

5 δεύτερα ἡγησάμενος εἶναι πρὸς τὸ διαμεῖ|ναι ἐν τῇ αἰρέσει καὶ ἀντιλαβέσθαι τῶν π[ρ]αγμάτων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν καθότι ἐξ ἀρχῆς ὑπέστη διὸ | καὶ ὁ βασιλεὺς Σέλευκος, εὐσεβῶς τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς διακείμενος καὶ φιλοστόργως τὰ πρὸς τοὺς γονεῖς, μεγαλόψυχος ὢν καὶ ἐπιστάμενος χάριτας ἀποδιδόναι τοῖς ἑαυτὸν εὐεργετοῦσιν, ἐτίμησεν τὴν πόλιν ἡμῶν διὰ | τε τὴν τοῦ δήμου εὐνοίαν καὶ φιλοτιμίαν ἣν ἐπεποίητο εἰς τὰ πράγματα αὐτοῦ καὶ διὰ τὸ τὸμ πατέ|ρα αὐτοῦ θεὸν Ἀντίοχον καὶ τὴν μητέρα τὴν τοῦ πατρὸς θεᾶν Στρατονί-

10 κην ἰδρῶσθαι παρ' ἡμῖν τιμωμέ|νους τιμαῖς ἀξιολόγοις καὶ κοινῇ ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ ἰδία ὑφ' ἑκάστου τῶν πολιτῶν καὶ ἐβεβαίωσεν τῶι δήμῳ τὴν αὐ|τονομίαν καὶ δημοκρατίαν, ἔγραψεν δὲ καὶ πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς δυνάστας καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ ἔθνη ἀξιῶσας ἀποδέξασθαι τό τε ἱερὸν τῆς Στρατονικίδος Ἀφροδίτης ἄσυλον εἶναι καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν ἱερὰν καὶ ἄσυλον νῦν τε ὑπερ|βεβληκότος τοῦ βασιλέως εἰς τὴν Σελευκίδα οἱ στρατη[γο]ῖ σπεύδοντες διαμένειν τῶι βασιλεῖ τὰ πράγματα συμφερόντως διε|πέμψαντο

15 πρὸς τοὺς ἐμ Μαγνησῖαι κατοίκους καὶ πρὸ[ς] τοὺς ὑπαίθρους ἵππεῖς καὶ στρα- τιώτας καὶ ἀπέστειλαν ἐξ αὐτῶν || ἓνα Διονύσιον τὸμ παρακαλέσοντα αὐτοὺς δια[φ]υλάσσειν τὴν φιλίαν καὶ συμμαχίαν βασιλεῖ Σελεύκῳ εἰς | πάντα τὸν χρόνον, ἐπαγγειλλόμενοι διατηρούντων αὐτῶν τὰ πράγματα καὶ τὸν αὐτὸν ἐχθρὸν καφίλον ἡγουμένων ὑπάρξειν αὐ|τοῖς παρὰ τοῦ δήμου καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως Σελεύκου πάντα τὰ φιλάνθρωπα καὶ καλῶς ἔχοντα καὶ ἀποδοθήσεσθαι χάριτας αὐτοῖς ἀξίας τῆς αἰρέσεως· οἱ δὲ ἐμ Μαγνησῖαι παρακληθέντες καὶ αὐτοὶ ὄντες πρόθυμοι πρὸς τὸ διαφυλάσσειν τῶι βασιλεῖ τὴν τε φιλίαν καὶ τὴν συμμαχίαν καὶ διατηρεῖν αὐτῶι τὰ πράγματα, τὰ τ[ε]

- 20 ἀξιωθέντα ὑπὸ τῶν στρατηγῶν φιλοτίμως ἀπεδέξαντο καὶ ἐπαγγέλλονται τὴν αὐτὴν ἕξειν αἴρεσιν τῷ δήμῳ τῷ ἡμετέρῳ εἰς πάντα τὰ τοῦ βασιλέως Σελεύκου συμφέροντα καὶ ἀπεστάλκασιν | πρὸς ἡμᾶς πρεσβευτὰς ἐγ μὲν τῶν κατοίκων Ποτάμωνα καὶ [Ἰ]εροκλῆν, ἐγ δὲ τῶν ὑπαίθρων Δάμωνα καὶ Ἀπολλωνικέτην, τοὺς] δ[ιαλεξομένους τε ἡμῖν καὶ ἀνοίσοντας τὴν ὁμολογίαν καθ' ἣν ἀξι[ο]ῦσιν συνθέσθαι τῆμ πρὸς ἑαυτοὺς φιλίαν· ἐπαχθέντες δὲ καὶ ο[ί] | πρεσβευταὶ ἐπὶ τὸν δῆμον συνλελαλήκασιν ὑπὲρ ἀπάντων ἀκολ[ού]θως τοῖς ἐν τῇ ὁμολογίᾳ γεγραμμένοις· ἀγαθῆι τύχηι· δεδόχθα[ι] | τὴν τε φιλίαν συντίθεσθαι πρὸς τοὺς ἐμ Μαγνησῖαι ἐπὶ πᾶσι τοῖ[ς] τοῦ βασιλέως Σελεύκου
- 25 συμφέρουσιν, καὶ ἀποδείξαι πρὸς αὐτοῦ[ς] || πρεσβευτὰς τρεῖς, οἵτινες τὴν ὁμολογίαν τε ἣτις ἂν δόξηι τῷ δήμῳ ἀνοίσουσιν αὐτοῖς καὶ περὶ τῶν γεγραμμένων ἐν αὐτῇι δι[α]λλεγήσονται καὶ παρακαλέσουσιν αὐτοὺς δέχεσθαι τε καὶ συντελεῖν τὰ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ γεγραμμένα, καὶ ἐάμπερ δέξωνται οἱ ἐμ | Μαγνησῖαι, ὀρκισάτωσαν αὐτοὺς οἱ ἀποδειχθησόμενοι πρεσβευταὶ τὸν ὄρκον τὸν ἐν τῇ ὁμολογίᾳ γεγραμμένον· προσδεξαμέν[ων] | δὲ ταῦτα τῶν ἐμ Μαγνησῖαι καὶ συνσφραγισαμένων τὴν ὁμολογίαν καὶ ὁμοσάντων καὶ ἐπανελθόντων τῶν πρεσβευτῶν] συ[ντε]λλείσθω καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τὰ ἐν τῇ ὁμολογίᾳ γεγραμμένα, καὶ τὸ ψήφισμα τότε ἀναγραφῆτω
- 30 κατὰ τὸν νόμον· ἀναγραφῆτω δὲ κ[αὶ εἰς] || στήλας εἰς ἅς καὶ ἡ ὁμολογία ἀναγραφῆσεται· καλεσάτωσαν δὲ οἱ ἐπιμήνιοι τῆς βουλῆς καὶ τοὺς πρεσβευτὰς τοὺς παραγεν[ομένους] | ἐγ Μαγνησῖας ἐπὶ ξενισμὸν εἰς τὸ πρυτανεῖον· τοῖς δὲ ἀποδειχθε[ῖ]σιμ πρεσβευταῖς δότω μεθόδιον Καλλῖνος ὁ ταμίας τὸ ἐκ τοῦ [νόμου] | ἡμερῶν ὅσων ἂν ὁ δῆμος τάξηι ἀπὸ τῶν τῆς πόλεως προσόδων· ἡμέρα[ι] ἐτάγησαμ πέντε, πρεσβευταὶ ἀπεδείχθησαν Φανόδημος Μικ[ί]ωνος, | Διονύσιος Διονυτᾶ, Παρμενίσκος Πυθέου.

Çeviri:

Str. 1–12: *Strategos'ların dilekçesiyle, halk meclisi karar aldı. Mademki daha önceki zamanda Kral [II.] Seleukos, Seleukis'e geçtiği zaman, birçok ve büyük tehlikelerin bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı sardığı zaman, halkımız ona karşı iyi niyetini ve dostluğunu korudu, düşmanların saldırıları halkımızı yıldırmadı ve mal-mülklerinin/arazilerinin yitirilmesinde kaygılanmadı, bilakis dostluksal ilişkiye bağlı kalınmasını ve başlangıçta söz verildiği gibi, mümkün olan en iyi şekilde kralın hükümdarlığının⁸³⁶ korunması için her şeyi ikinci kez düşündü; Çünkü Kral [II.] Seleukos, tanrılara karşı yaptıklarıyla dindarlığını ve ailesine karşı sevgisini gösterdi, alicenaplık yaptı ve bizzat kendisine hayırhahlıkta bulunanlara minnettarlıkların karşılığını vermeyi bildi, onun hükümdarlığı için halkımızın göstermiş olduğu iyi niyeti ve dostluğundan dolayı, bizim tarafımızdan, vatandaşlarımızın her biri tarafından şahsen ve halk tarafından ortaklaşa büyük onurlarla onurlandırılarak onun babası Antiokhos [II] Theos'un (tanrı) ve babaannesi Stratonike Thea'nın (tanrıça) kültünü şehrimizde kurduğumuzdan dolayı bizim kentimizi onurlandırdı ve halkımız için özerklik ve demokrasiyi garanti etti, Aphrodite Stratonikis Tapınağı'nın asylon olduğunu ve bizim*

⁸³⁶ *Pragmata*'nın tam anlamı "işler" dir, ancak genel olarak Hellenistik kralların "hükümdarlığı veya krallığı" ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bk. Austin 1981, 140, n° 139 dn. 3.

kentimizin kutsal ve asylon olduğunu kabul edilmesini istediği için krallara, dynastes'lere, kentlere ve uluslara yazdı.

Yorum: III. Suriye veya Laodike Savaş'ı sırasında, Ptolemaios'un adamları tarafından Smyrna kuşatılmış ve kötü bir şekilde yağmalanmıştır. Seleukos II Kallinikos'un tarafını tutan Smyrna'nın krala ve ailesine gösterdiği sadakat ve bağlılıktan ötürü kralın bizzat kendisi kente *asylia* hakkı tanımıştır. Bununla da yetinmemiş ayrıca Smyrna'da demokratik rejimin kurulmasına müsaade etmiş ve kente tam bağımsızlık vermiştir. II. Seleukos *asylia* hakkını, sadece Aphrodite *Stratonikis* Tapınağı'na değil; aynı zamanda Smyrna kentine de bahşetmiştir. Zira Smyrna halkı, bu savaş esnasında muzdarip olmuştur. Bu yüzden II. Seleukos, Smyrna kentine bahşetmiş olduğu bu ayrıcalıkları diğer krallara, *dynastes'lere*, kentlere ve uluslara haber vermek ve onlar tarafından da aynı ayrıcalıkların kabul edilmesi için mektuplar göndermiştir.

3.2.1.2. Smyrna 2.

Smyrna'luların, Aitolia'luların Soteria Festivali'ne katılma davetini kabul etmeleri yaklaşık İÖ. 246/245

Buluntu Yeri: Delphoi'da bulunmuştur. Env. n° 697, 698, 699.

Tanım: Beyaz mermerden bir stel.

Ölçüler: Y. 0, 3m; G. 0, 27m; D. 0,04–0,053m; Hy. 0,005m.

Yayınlar: Pomtow 1915, 274–276, n° 4; Bourguet, *FD* III 1 n° 483; Robert 1930, 326–332=[*OMS* I-II 768–786]; Nachtergeal 1977 443–445 n° 25; *I.Smyrna* n° 574.

Tarih: yaklaşık İÖ. 246/245

Ἔδοξε τῆι βο[υλῆι καὶ] τῶι δῆ[μ]ωι στρατηγῶν γνώμη· ἐπεὶ τῶν βαρβάρων
ἐπιστρατευσάντων ἐπὶ τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλω]-
νος τὸ κοινὸν τῶ[ν Ἑ]λλήνων καὶ ἐπ' ἀνάστα[σιν τῆς Ἑλλάδος - - - -
τὸν πόλεμον ἀνεδέ]-
ξαντο ὑπὲρ σωτηρ[ία]ς τοῦ τε ἱεροῦ καὶ τῶν Ἑλλ[ήνων] - - - -]
4 ΛΕ[.] ἐγένοντο, τοῦ θεοῦ ποιήσαντος τὸ νίκημα [- - - - τὰς]
τε θυσίας τοῖς θεοῖς, καθότι ὁ θεὸς ἔχρησεν, ἀξίως [- - - -]
νον τήν τε ἐπιφάνειαν τῶν θεῶν καὶ [- - - - τῶν]
Δελφῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων [- - - - τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν (?) ἐψή]-
8 φισται τὸν ἀγῶ[ν]α τῶν Σωτηρίων σ[υντελεῖν - - - - τὸν μὲν μουσικὸν ἰσο-
πύθιον, τὸν δὲ ἵππικὸν καὶ]
γυμνικὸν ἴσον[έ]μειον καὶ ταῖς ἡ[λικίαις καὶ ταῖς τιμαῖς - - - - καὶ νῦν]
ἀπέσταλκεν [τό] τε ψέφισμα π. [- - - - καὶ παρακαλεῖ]
ἡμᾶς τῶν θυσ[ιῶν] καὶ τοῦ ἀγῶ[νος τῶν Σωτηρίων μετέχειν - - - - ἐπέσταλ]-
12 κεν καὶ ὁ στρα[τηγὸς Χαρίζενος - - - - τοῦ Διὸς τοῦ]
[Σω]τῆρος καὶ [τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Πυθίου - - - -]
[.]λασσ [- - - - τῶν]
Σωτηρίων σ[- - - - τῆς κοι]-
16 νῆς σωτηρίας [- - - - καὶ ταῖς ἡλικί]-
αῖς καὶ ταῖς τιμ[αῖς] - - - -]

	τῶν Σωτηρίων κα[----]
	ται εὐξα{ξα}σθαι[----]
20	τῶν Σωτηρίων [----]
	καὶ βασιλέα Σ[έλευκον	----	τό τε ἱερὸν τὸ τῆς Ἀφροδίτης
			τῆς Στρατονικίδος ἄ]-
	συλον καὶ τῆν πόλιν ἱερὰν καὶ ἄσυλον	---]
	δὲ ταῖς ε[----	τῆι Ἀφροδίτῃ τῆι Στρατο]-
24	[ν]ικίδι [----]

Çeviri:

Strategos’ların dilekçesiyle, halk ve danışma meclisi karar aldı: Barbarlar sefer düzenledikleri zaman, Hellenlerin müşterek [Apollon Tapınağı’ni ele geçirmek] ve [Hellenleri - - -] mahvetmek için, [hem Hellenlerin - - -] hem de tapınağın kurtarılması hususunda [savaşı] kabul ettiler, (str. 4) onlar yaptılar, tanrı zaferi sağladıktan sonra, tanrının emri uyarınca, [hem - - -] hem de tanrılara kurbanları, takdire şayan bir şekilde [- - -] hem tanrıların zuhur etmesini hem de Delphoi’luların [- - -] ve diğer Hellenlerin [- - - Aitolia birliği] (str. 8) oy birliğiyle karar verdi, soteria yarışmalarına [Pythia’ya eşit müzik yarışmalarının - - -], Nemeia’ya eşit atletizm [ve at yarışlarının yapılmasına] helikia’lara ve onurlarla - - - ve şimdi] kararları gönderdi [- - - ve çağırdı] bizleri kurbanlarına ve [soteria] yarışmalarına [katılmamız için - - - (str. 12)] ve strategos [Khariksenos bir mektup gönderdi- - - Zeus] Soter’in ve [Pythios Apollon’un - - -] [- - -] (str. 16) ortaklaşa kurtuluşun [- - -] hem helikia’lara hem de onurlarla [- - -] soteria’ların [- - -] rica etmek/davet etmek için [- - -] (str. 20) soteria’ların [- - -] ve kral S[eleukos’un - - - hem Aphrodite Stratonikis tapınağının dokunulmaz] hem de [kentin kutsal ve dokunulmaz olmasını - - -] ise [Aphrodite (str. 24) Stratonikis’e] [- - -].

Yorum: İÖ. 279 yılında Eski Yunanistan, Brennos önderliğinde Galat akınlarına maruz kalmıştır. Brennos, Thermopylai’ı geçerek, Delphoi Apollon Tapınağı’ni yağmalamayı amaçlamıştır. Fakat Galat akınları karşısında Orta Hellas kentleri birleşerek Galatlara karşı koymuşlardır. Özellikle Phokis’lerin ve Aitolia’lıların göstermiş oldukları üstün çabaları sonucunda Galatlar ağır bir yenilgiye uğratarak durdurulmuştur⁸³⁷. Yenilginin hemen ardından, Delphoi’de tapınak hizmetlerini üstlenmiş, çeşitli kentlerin temsilcilerinden oluşan Amphiktyon Birliği, Galatlıları bu kutsal kentten İÖ. 279 yılında çıkarılmasını anıp kutlamak için her yıl bir *Soteria* Festivali’nin yapılması geleneğini kurmuş bulunuyordu. Ancak Galatların yenilgiye uğratılmasında Phokis’lerin yanı sıra başlıca payın sahibi olan Aitolia’lılar, kısa süre içinde, Orta Hellas’daki en güçlü devlet haline gelmişlerdi⁸³⁸. Delphoi Apollon Tapınağı’ni ele geçiren Aitolia’lılar kendi etkisini diğer kentlere göstermek için Amphiktyon Birliği’nin düzenlemesiyle yapılan *soteria* şenliği çok daha gösterişli bir hale getirmiştir. Aitolia’ların öncülüğünde yapılan bu şenlik, dört yılda bir kutlanmaktaydı. Zeus *Soter* (kurtarıcı) ile Apollon *Pythios*’un onuruna düzenlenmekteydi (str. 12). *Pythia* şenliklerinde yapılan benzer müzik yarışmalarından ve *Nemeia* şenliklerindeki atletizm ve binicik karşılaşmalarından oluşmaktaydı (str. 8).

İÖ. 245 baharında Atina, Kyklades adalarından Tenos, Ios ve Khios gibi diğer bazı kentlerin yanı sıra Smyrna kenti de Aitolia’lılardan bir çağrı aldı. Tüm Hellenlere açık olan ve dört yılda bir kutlanan *soteria* şenliklerine katılması istendi. *Soteria* Festivali’ne katılma

⁸³⁷ Galatların Yunanistan seferi hakkında daha fazla bilgi için bk. Arslan 2000a, 39–50.

⁸³⁸ Aitolia Birliği’nin kuruluşu ve gelişmesi hakkında daha fazla bilgi için bk. Larsen 1968, 195–215.

çağrılarını alan kentlerin birçoğu bu daveti kabul etmişlerdir. Bu yazıt, Smyrna'luların Aitolia'luların bu davetilerini kabul ettiklerine dair birer yanıtıdır.

3.2.1.3. Smyrna 3.

II. Seleukos'un Smyrna kentine ve Aphrodite Stratonikis Tapınağı'na bahşettiği asyilia hakkının Delphoi tarafından onaylanması (yaklaşık İÖ. 245/243)

Buluntu Yeri: Delphoi Apollon Tapınağı'nın batısında bulunmuştur. Dört Delphoi yazıtlarından ilkinde aittir. Env. n° 1388.

Tanım: Bu yazıt, gri kireç taşından süvari heykelinin kaidesi üzerinde yer almaktadır.

Ölçüler: Hy. 0.01m; Sa. 0.005–0.012m.

Y. 0. 944m; G. 0. 642–648m; D. 0.774m.

Yayınlar: Couve 1894, 227–235 n° 1; *OGIS* 228; Haussoullier 1902, 122, n. 2; Rigsby 1996, 102 vdd. n° 7.

Tarih: yaklaşık İÖ. 245/243.

[θε]οί. | Ἔδοξε τᾷ π[ό]λει τῶν Δελφῶν· ἐπεὶ Βασιλεὺς Σέλευκος Βασιλέως |
 [Ἀντιό]χου ἀποστείλας γράμματα ποτὶ τὴν πόλιν ἀξιοῖ τό τε ἱερὸν τὸ | [τᾶς]
 5 Ἀφροδίτας τᾶς Στρατονικίδος καὶ τὴν πόλιν τῶν Σμυρναίων || [ἱερ]ὰν καὶ
 ἄσυλον εἶμεν, αὐτὸς πρότερον πεπεισμένος τῷ τοῦ θεοῦ | χρησμῶι καὶ
 πεποικῶς ἅ καὶ τὴν πόλιν ἀξιοῖ, ἐπικεχώρηκε δὲ τοῖς [Σμυρ]ῖνοις τὴν
 τε πόλιν καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐλευθέραν εἶμεν καὶ ἀφ[ρο]λόγητον, καὶ τὴν
 τε ὑπάρχουσαν αὐτοῖς χώραν βεβαιοῖ καὶ τὴν πατρί[δα]||ἐπαγγέλλεται
 10 ἀποδώσειν· οἶονται δὲ δεῖν καὶ οἱ Σμυρναῖοι πρεσβευτὰς ἀπο[στεί]λλαντες
 Ἑρμόδωρον καὶ Δημήτριον ἀναγραφῆμεν ἐν τῷ ἱερῶι, ὥσπ[ερ] | ὁ Βασιλεὺς
 ἀξιοῖ, τὰ ἐπικεχωρημένα αὐτοῖς· δεδύχθαι τᾷ πόλει Δε[λ]φῶν, τό τε ἱερὸν τὸ
 τᾶς Ἀφροδίτας τᾶς Στρατονικίδος καὶ τὰμ πόλιν τῶν [Σμυρ]ῖναιων ἱερὰν καὶ
 ἄσυλον εἶμεν, καθάπερ ὁ τε βασιλεὺς ἐπέστελκε [καὶ] ἅ | τῶν Σμυρναίων πόλις
 15 ἀξιοῖ. ἐντείλασται δὲ καὶ τοῖς θεωροῖς τοῖ[ς τὰ] || Πύθια ἐπαγγελλόντοισ
 ἐπαινέσαι τὸν βασιλέα Σέλευκον ἐπὶ τε το[ύτοις] | καὶ τᾷ εὐσεβείαι καὶ
 τῷ ἐπακολουθηκέναι τῷ τοῦ θεοῦ χρησμῶι | καὶ θῦσαι τᾷ Ἀφροδίτῃ. ἀναγράψαι
 δὲ τὸ μὲν ψάφισμα τόδε τὴν | πόλιν ἐν τῷ ἱερῶι τοῦ θεοῦ, τὴν δὲ ἐπιστολὰν
 ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐν τῷ τοίχῳ .

Çeviri:

Delphoi kenti karar verdi. Mademki Kral Antiokhos'un oğlu Kral [II.] Seleukos kente bir mektup göndererek, Aphrodite Stratonikis'in tapınağının ve Smyrna'luların kentinin kutsal ve dokunulmaz olmasını istedi, bizzat kendisi daha önceden tanrının emrine itaat etmiştir ve bizim şehrimizin istediği şeyleri de yerine getirmiştir, ayrıca Smyrna'lulara, onların kentlerinin ve ülkelerinin özgür olmasını ve vergiden muaf tutulmasını (aphorologetos) bahşetmiştir, onlar için mevcut olan egemenlik alanlarını güvence altına aldı ve atalarına ait egemenlik alanını yeniden düzenleyeceğini ilan etti, Smyrna'lular, Hermodoros ve Demetrios'u elçi olarak gönderip, kralın istediği gibi onlara bahşedilmiş olan ayrıcalıkların tapınakta yazılmasını istediler/uygun gördüler. Delphoi kenti, kralın yazdığı ve

Smyrna'lıların istediği gibi, Aphrodite Stratonikis'in Tapınağı'nın ve Smyrna'lıların şehrinin kutsal ve dokunulmaz olmasına, Aphrodite kurban kesilmesini ve bu yaptıklarından, tanrının emrini yerine getirdiğinden ve dindarlığından dolayı Kral [II.] Seleukos'un övülmesini Pythia theoros'larının ilan etmeler için gönderilmesine karar versin. Kentin bu kararının, tanrının tapınağına yazılmasına, bu mektubun ise arşiv binasının duvarına yazılmasına [karar versin].

Yorum: Seleukos II Kallinikos, Smyrna kentine tanıdığı olduğu ayrıcalıkları diğer kralların, kentlerin ve ulusların da kabul etmeleri için mektuplar göndermiştir⁸³⁹. Bu yazıt Delphoi'un, kralın isteğine karşılık verdiği bir yanittir. II. Seleukos'un isteği üzerine Delphoi tarafından da Smyrna'ya verilen ayrıcalıklar tanınmıştır. Delphoi yazıtından, Kralın Smyrna kentine bahsettiği ayrıcalıkları genişlettiğini öğrenmekteyiz. 1 numaralı yazıtımızda, II. Seleukos, Smyrna kentine sadece *asylia*, *özerklik* ve *demokrasi* bahşederken, bu yazıtımızın *str.* 5-10'da *vergiden muaflık*, *kent egemenlik alanının yeniden düzenlenmesi* ayrıcalığını da tanımıştır. Ayrıca 1 numaralı yazıtta “*tanrının gelecek buyrultusundan*” bahsedilmezken⁸⁴⁰, yine bu yazıtın *str.* 5-10'da “*kralın kendisi daha önceden tanrının emrine itaat etmiştir ve bizim şehrimizin istediği şeyleri de yerine getirmiştir*” ifadeleri kullanılmıştır⁸⁴¹. Buradaki tanrının emri, normalde olduğu gibi, sadece kente veya egemenlik alanına tanınacak *asylia* hakkıyla ilgili olsa gerekir. Yani II. Seleukos'un bahsetmiş olduğu diğer ayrıcalıkları kapsamamaktadır.

Str. 14 vdd. kısa bir zaman sonra yapılacak olan *Pythia* şenliğini, çeşitli kentlere duyurmakla görevlendirilmiş olan Delphoi *theoroi*'una, aynı zamanda Smyrna'ya gidip, Seleukos'un övülmesi ve Aphrodite Stratonikis'e kurban kesilmesini ilan etme talimatı da verilmiştir.

Str. 9'da bahsedilen bu iki elçi (*presbeutai*), *theoroi* (dini elçiler) değildir. Çünkü dini bir amaçla gönderilmemişlerdir.

SMYRNA

Aphrodite Stratonikis Tapınağı:

Eski Smyrna (İzmir) kenti (İÖ. 3000–300), körfezin kuzey doğusunda yer alan ve yüzölçümü yaklaşık yüz dönüm olan bir adacık üzerine kurulmuştur⁸⁴². Eski Smyrna kentinin baş tanrısı Athena'dır⁸⁴³. Smyrna'da yapılan kazılar, eski kentin, yaklaşık İÖ. 600 yılında Lydia kralı Alyattes tarafından tamamen yerle bir edildiğini ortaya çıkarmıştır⁸⁴⁴. Ancak alınış sırasında kent ve Athena Tapınağı tahrip edildikleri halde, yaklaşık İÖ. 590

⁸³⁹ OGIS 229=Smyrna n° 1 *str.* 11–12.

⁸⁴⁰ K. J. Rigsby (1996, 104) Smyrna'lıların “*tanrının gelecek buyrultusunu*” sadece Delphoi'daki Apollon'dan aldıklarını düşünmemek gerektiğini, bilakis Klaros veya Didyma Apollon'undan da alınmış olabileceğini hesaba katmak gerektiğini söylemektedir. Ayrıca Rigsby (1996, 95), Smyrna'lıların, Apollon'dan tanrıçalarını onurlandırılması emrini bizzat kendilerinin almış olduklarını ve tanrının bu talebini kralla iletmeleri sonucunda, kralın bizzat kendisinin bu faaliyeti başlattığını belirtmektedir.

⁸⁴¹ C. J. Cadoux (1938, 154 dn. 19), gelecek bildirimini tarihini tam olarak belirlenmese de; bu tarihin büyük olasılıkla, Stratonike'nin ölümünden önce olmadığını ve belki de yapılmasında Stratonike'nin ölümünün vesile olmuş olduğunu söylemektedir.

⁸⁴² Akurgal 1993, 44.

⁸⁴³ Akurgal 1983, 55–88.

⁸⁴⁴ Herodotos'a (I. 16) göre, (İÖ. 603–İÖ. 560) Alyattes başa geçince, Medlerden Deiokes soyundan Kyaksares'e karşı savaştı. Kimmerleri Asya'dan sürdü. Kolophon'un bir koloni gönderdiği Smyrna'yı ele geçirdi. Ayrıca bk. Strab. XIV. 1. 37 c. 646; Nikolaos, *Hist.* 64. 2.

yılında Smyrna'lılar, kent ve tapınağı yeniden inşa etmiş ve eski parlak günlerine geri dönmüşlerdir. Fakat bu durum uzun süre devam etmemiş ve kent, İÖ. 545 yılında Persler tarafından ele geçirilmiştir⁸⁴⁵.

Smyrna, Pers hakimiyeti altında yaklaşık 300 yıl boyunca; artık örgütlü ve bağımsız bir kent olarak değil; sadece küçük köyler topluluğu olarak varlığını sürdürmüştür⁸⁴⁶. Bir kent devleti olarak Smyrna, Hellenistik Dönem'in başlarında Pagos (Kadifekale) Dağı'nın eteklerinde yeniden kurulmuştur⁸⁴⁷. Hellenistik Dönem'de Aphrodite Stratonikis, Smyrna kentinin önemli tanrılarında biridir⁸⁴⁸. Vitruvius (*de Arch.* V. 9)'de, büyük ihtimalle Aphrodite Stratonikis Tapınağı'nın, kentin *akropolis*'in eteklerinde olan tiyatronun yakınındaki *Stratoniceum* (Stratonike'nin yeri) *stoa*'sında kurulmuş olduğunu ifade etmektedir. İS. II. yüzyılda yaşamış Aelius Aristeides (XVII. 10)'da tapınağın *akropolis* yakınında olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca Aristeides (*op. cit.*), kentte doğu-batı yönünde uzanan iki anayolunun -kutsal yol ile altın yol- bulunduğunu belirtmektedir. Bu yolların konumu sayesinde kentin, denizden gelen esinti ile serinlediğini söylemektedir.

Tanrıçanın, "Stratonikis" *epitheton*'unun II. Seleukos'un büyükannesi kraliçe Stratonike'ye izafeten verildiği düşünülmektedir⁸⁴⁹. 1 numaralı yazıt, Smyrna'da Seleukos hanedanları içinde ilk kral kültünün, II. Antiokhos'a ve Stratonike'ye ait olduğunu göstermektedir. Ayrıca, II. Antiokhos'un annesi Stratonike'nin Stratonikos, kralın eşi Laodike'nin ise, Laodikos adıyla Smyrna takviminde kullanılan ay adları arasına alınmıştır⁸⁵⁰. II. Antiokhos'un annesi Stratonike, İÖ. 254 yılında Sardis'te, Antiokhos'un bizzat kendisi ise, İÖ. 246 yılında Ephesos'ta ölmüştür. Bu bakımdan Antiokhos ve Stratonike kültü, İÖ. 254–İÖ. 246 yılları arasında kurulmuş olmalıdır⁸⁵¹.

Kent ve egemenlik alanına tanınan ilk *asylia* hakkı Smyrna kentidir. Bu bakımdan Smyrna yazıtlarının tarihlenmesinde temel alınan kriterlere kısaca değinmekte yarar vardır. Eldeki verilerin yetersizliğinden dolayı, Smyrna yazıtlarının kesin tarihlenmesi

⁸⁴⁵ Akurgal 1993, 48.

⁸⁴⁶ Cadoux 1938, 125.

⁸⁴⁷ Pausanias'a (VII. 5. 1–2) göre, II. Philippos oğlu İskender, şimdiki kenti, uykusunda gördüğü bir düş yüzünden kurdu. Söylenceye göre İskender, Pagos Tepesi üzerinde avlanırken yolu Nemesis (Öç tanrıçaları) Tapınağı civarına düşer. Buradaki tapınağın önünde bir kaynak ve onun havuzunun kenarında büyümüş bir çınar ağacı varmış. İskender, çınar ağacının altında uyurken Nemesis'ler ona düşünde görünmüşler. Kralla bu mevkiide bir kent kurmasını ve Smyrna halkını eski kentten çıkarıp buraya getirmesini buyurmuşlardır (ayrıca bk. Plin. *nat.* V. 118. 1). Strabon'a (XIV. 1. 37 c. 646) göre ise, Smyrna Lydia'lılar tarafından yerle bir edildikten sonra, halkı dört yüzyıl kadar köylerde yaşamaya devam etti. Önce Antigonos [Monophthalmos], daha sonra ise, Lysimakhos tarafından bir kente toplu olarak yerleştirildiler. Kentleri şimdiki kentlerin en güzeldir. Kentin bir parçası tepededir ve surlarla çevrilidir. Fakat büyük bir kısmı ovada limanın, Metroon'un ve Gymnasion'un yakınındadır. Daha detaylı bilgi için bk. Cadoux 1938, 125–146.

⁸⁴⁸ Rigsby 1996, 95.

⁸⁴⁹ *OGIS* 228 n. 5; Cadoux 1938, 111.

⁸⁵⁰ Cadoux 1938, 152 dn. 17.

⁸⁵¹ Rigsby 1996, 97.

yapılamamaktadır. Ancak, İÖ. 245 yılına tarihlendirilmesi üzerinde genel bir görüş birliği olan 2 numaralı yazıtın 20.–24. satırlarındaki “*kral S[eleukos’un - - - - hem Aphrodite Stratonikis tapınağının dokunulmaz] hem de [kentin kutsal ve dokunulmaz olması]*” ifadelerinden yola çıkarak, *Smyrna* n° 1 yazıtı, yaklaşık İÖ. 246/245 yılına tarihlendirilmektedir⁸⁵². Zira, 2 numaralı yazıt için verilen İÖ. 245 yılı, *Smyrna* yazıtlarının tarihlenmesinde *terminus ante quem* (verilebilecek en geç tarih) olarak görülmektedir⁸⁵³. Ancak *Soteria* Festivali kutlamalarının kronolojik olarak değerlendirilmesi oldukça karışıktır. Bu bakımdan konu üzerinde değişik spekülasyonlar vardır⁸⁵⁴.

Smyrna’lılara bahsedilen *asylia* yazıtlarının tarihlenmesinde temel alınan üç ana kriter vardır. Bunlardan ilki; 1 numaralı yazıtımızın, *str.* 1-5’te “*Kral [III.] Seleukos, Seleukis’e*⁸⁵⁵ *geçtiği zaman, birçok ve büyük tehlikelerin bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı sardığı zaman*” ifadesi, yaklaşık İÖ. 246–241 yılları arasında vuku bulan Laodike veya III. Suriye Savaşı’nın başına tarihlenmektedir. II. Seleukos’un selefi Antiokhos II Theos’un, İÖ. 246 yılında Ephesos’ta öldüğü ve II. Seleukos’un Ağustos ayında Babylon’da tahta geçtiği bilinmektedir⁸⁵⁶. Bu nedenle de, İÖ. 246 yılında II. Antiokhos’un ölümünün hemen ardından, II. Seleukos tahta hak talep etmek için vakit geçirmeden Suriye’ye geçtiği varsayılmaktadır. Kralın Küçük Asya üzerinden Suriye’ye doğru ilerlediği sırada, *Smyrna* kenti düşmanlarca saldırıya uğradığı kabul edilmektedir⁸⁵⁷. Bu olaylar esnasında ise, 2 numaralı yazıtımızdan da

⁸⁵² Habicht 1979, 133 vdd; Nachtergaele 1976, 62 vdd; 1977b, 211 vdd.

⁸⁵³ Rigsby 1996, 100.

⁸⁵⁴ *Smyrna* yazıtları ve *Soteria* Festivali’nin tarihi yorumları üzerine 1938’e kadar yapılan çalışmaların bibliyografyası için bk. Cadoux 1938, 153 dn. 18. 1938’den sonraki belli başlı kaynaklar için ise bk. Nachtergaele 1976-1977: Nachtergaele, *Soteria* Festivali’nin kutlandığı yılların periyodini çıkarmaya çalışmıştır. *Soteria theoros*’larından biri olan Sotion’un ölümünden yola çıkarak ilk *Soteria* Festivali’nin, İÖ. 245/244 yıllarında kutlandığını öne sürmüştür. *Soteria* Festivali’ni ilan etmekle vazifelenen Sotion görevi sırasında, Ptolemaios IV Philopator’un krallığının dokuzuncu yılında (İÖ. 214/213 yıllarında) ve Attika oyunları ilan edilirken, Mısır’da ölmüştür. İÖ. 214/213 yıllarında Attika oyunları ilan edilirken, ertesi Pythia yılında festivalin kutlanmış olduğunu göstermiştir (1977b, 223–41). Bunun sonucunda *Soteria* Festivali’ni ilan etmekle görevlendirilen *theoroi*’un, festivali diğer kentlere haber vermek için yaklaşık altı ay önceden Delphoi’dan ayrıldıkları fikrini baz alarak Atinalı Polyeyuktos’un *arkhon*’luğunun İÖ. 246/245 yılı olduğunu belirtmiştir (1976a, 71 vdd.) (Nachtergaele’in tarihlenmesi genel olarak kabul edilmektedir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Habicht 1979, 133 vdd; Elwyn 1990, 177 dn. 8; Osborn 1989b, 219). Habicht 1979, 133 vdd.; Will 1979, 257 vdd.; Meritt 1981, 80 vdd.; Osborne 1989b, 218 vd.; Ihnken *I. Magnesia am Sipylos*, 36–42; Elwyn 1990, 177 vdd.; Rigsby 1996, 97 vdd.

⁸⁵⁵ Strabon’a (XVI. 2. 4) göre, Syria’daki Seleukis yöresi şimdiye kadar bahsetmiş olduğum yerler içerisinde en iyisidir. Tetrapolis olarak adlandırılır. Burada göze çarpan birçok kent yer alır. Fakat bu kentlerin en büyükleri, Daphne yakınındaki Antiokheia, Pieria’daki Seleukis, Apameia ve Laodike’dir. Bu kentlerin birbirleriyle olan iyi ilişkilerinden dolayı kardeş kentler oldukları ve Seleukos I Nikator tarafından kuruldukları söylenir.

⁸⁵⁶ Sachs-Wiseman 1954, 206; Austin 1981, 236 vdd. n° 138 *Babylon Kral Listesi: str.* 11–15. *Kral olarak hükümdarlık etmiş olan Antiokhos (I Soter’in) oğlu II. Antiokhos’un 52 yılı* (=İÖ. 260/259, hükümdarlık yılıdır). *66. yılının V. (ayında, İÖ. 246 Ağustos ayında), Babylon’da şu haber verildi; Büyük Kral An(tiochos) [öldü . . .]. [Kral olarak hükümdarlık etmiş olan (I.) Antiokhos’un oğlu] II. Seleukos 66. yılı* (= İÖ. 245/244, hükümdarlık yılıdır). [*20 yıl hükümdarlık etti. Kral . . . ayında, . . . gününde, 86. yılında* (= İÖ. 226/225) [*öldü*].

⁸⁵⁷ S. Elwyn (1990, 177)’de, II. Antiokhos’un ölümünün hemen ardından, İÖ. 246 yılında II. Seleukos’un tahta geçmesinden bir ya da iki ay sonra, *Smyrna* kentinin saldırıya uğradığını belirtmektedir.

yola çıkılarak, II. Seleukos'un Smyrna kentine İÖ. 246/245 yılları arasında *asylia*'yı bahsettiği düşünülmektedir.

İkinci kriter; Delphoi'un, Smyrna'ya bahşedilen *asylia* hakkını kabul ettiğini teyit eden 3 numaralı yazıtın *str.* 14-17'de; “*Aphrodite Stratonikis'in tapınağının ve kral [II.] Seleukos'un övülmesini Pythia theoros'larının ilan etmeleri için gönderilmesine karar versin*” ifadesi geçmektedir. Söz konusu *theoros*'ların, kısa bir süre sonra, Ağustos/Eylül ayında ilan edecekleri Pythia Oyunları, İÖ. 246 yılına tarihlenmektedir⁸⁵⁸. Üçüncü ve son kriter ise; İÖ. 245 ilkbaharında Aitolia'luların, Galatların yenilmesi şerefine düzenleyecekleri *Soteria* Festivali'ne katılmaları için bütün kentleri davet etmeleridir. Zira, 2 numaralı yazıtın 20.–24. satırlarındaki “*kral S[eleukos'un - - - hem Aphrodite Stratonikis tapınağının dokunulmaz] hem de [kentin kutsal ve dokunulmaz olması]*” ifadesinden Smyrna'luların, Aitolia'luların *soteria* davetini kabul ettikleri düşünülmektedir. Ayrıca, İÖ. 245 yılının Nisan ayında, *Soteria* Festivali'ni ilan etmekle görevlendirilen Aitolia *theoros*'larının Atina'da oldukları bilinmektedir⁸⁵⁹.

Helenistik Dönem'deki *asylia* kavramının anlaşılması hususunda Smyrna yazıtları değerli bilgiler vermektedir. *Smyrna* n° 1 yazıtı, Anadolu *asylia* yazıtları açısından ele alındığında Nysa'dan sonra, ikinci en erken örnektir. *Asylia* yazıtları genel olarak değerlendirildiğinde ise, İÖ. 281 yılında Nysa'daki Pluton Tapınağı'na verilen *asylia* bilinen en erken örnektir. İkinci erken örnek İÖ. 260 yılına tarihlenen Boiotia'daki Koroneia kentinde yer alan Athena Itonia⁸⁶⁰ Tapınağı'dır. Üçüncü örnek, Smyrna'daki Aphrodite Stratonikis Tapınağı'dır. Ancak Smyrna'ya tanınan *asylia* hakkı sadece tapınağa değil; aynı zamanda kente de bahşedilmiştir. Bu bakımdan hem tapınağa hem de kente tanınan *asylia* yazıtlarının ilk örneği olması açısından önem taşımaktadır⁸⁶¹.

Smyrna n° 1 yazıtının 2.-3. satırlarında “*birçok ve büyük tehlikeler bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı sardığı zaman*” ifadesi, İÖ. 246–241 yılları arasında vuku bulan III. Suriye Savaşı veya Laodike Savaşı'ndan bahsediliyor olsa gerektir. II. Suriye Savaşı'ndan sonra, Antiokhos II Theos ve Ptolemaios II Philadelphos arasında İÖ. 253 yılında yapılan anlaşmaya istinaden, II. Antiokhos karısı Laodike'den boşanacak ve Ptolemaios II Philadelphos'un kızı ve Ptolemaios III Euergetes'in kız kardeşi Berenike ile evlenecekti. Yapılan anlaşma koşulları uyarınca; Laodike'den olan II. Seleukos ve Antiokhos Hieraks'ı veliahtlıktan men edecek, onun yerine Berenike'den doğacak çocuğu veliaht ilan edecekti.

⁸⁵⁸ Rigsby 1996, 99.

⁸⁵⁹ Rigsby 1996, 100.

⁸⁶⁰ Poseidon'nun ve Arne'nin oğlu olan Amphiktyon'nun iki oğlu vardır; bunlardan biri Aitolia ulusunun babası olan Aitolos'tur. Diğeri ise Koroneia'daki Athena Tapınağı'nı kurmuş olan Itonos'tur. Itonos'un oğlu ise, Boeotos'tur. Bk. Rigsby 1996, 54vdd. dn. 2.

⁸⁶¹ Rigsby 1996, 95.

Bu yüzden, İÖ. 253 yılında II. Antiokhos Laodike'den boşanmış⁸⁶² ve Berenike ile evlenmiştir⁸⁶³. Fakat Antiokhos'un, İÖ. 246 yılında ölümünün ardından, Laodike ve Berenike arasında oğulların veliahtlığı üzerine savaş çıkmıştır. Berenike, kardeşi III. Ptolemaios'tan yardım istemiş ve Ptolemaios'unda bu olaya müdahale etmesiyle, İÖ. 246 yılında III. Suriye Savaşı patlak vermiştir⁸⁶⁴. Seleukos Kallinikos ise, Ptolemaios'la yapılacak savaş için hazırlıklar yapmaya başlamıştır. Annesi Laodike ve kardeşi Antiokhos Hieraks'ı Küçük Asya'da bırakarak, Suriye içlerine doğru yürümüştür⁸⁶⁵. Bu sırada Seleukos'un Suriye'ye girmesini fırsat bilen Ptolemaios'un donanması, Ionia kıyıları boyunca yelken açmış ve pek çok kenti zapt etmiştir⁸⁶⁶. III. Suriye Savaşı, Suriye, Mezopotamya ve Ege adalarını kapsamaktadır⁸⁶⁷. Bu savaş Küçük Asya'daki kentler ve yerli halkı üzerinde derin etkiler bırakmıştır⁸⁶⁸. *Smyrna n° 1 str. 4'te "mal-mülklerinin/arazilerinin yitirilmesinden kaygılanmadılar"* ifadesi, Smyrna kentin bu savaş esnasında düşman askerlerince saldırıya uğradığının ve yağmalandığının birer göstergesidir⁸⁶⁹.

III. Suriye veya Laodike Savaş'ı sırasında, Seleukos II Kallinikos'un tarafını tutan Smyrna'nın krala ve ailesine gösterdiği sadakat ve bağlılıktan ötürü kralın bizzat kendisi kente *asylia* hakkı tanımıştır. Bununla da yetinmemiş ayrıca Smyrna'da demokratik rejimin kurulmasına müsaade etmiş ve kente tam bağımsızlık vermiştir. II. Seleukos *asylia* hakkını, sadece Aphrodite *Stratonikis* Tapınağı'na değil; aynı zamanda Smyrna kentine de bahşetmiştir. Zira Smyrna halkı, bu savaş esnasında muzdarip olmuştur. Bu yüzden II. Seleukos, Smyrna kentine bahşetmiş olduğu bu ayrıcalıkları diğer krallara, *dynastes*'lere, kentlere ve uluslara haber vermek, onlar tarafından da aynı ayrıcalıkların kabul edilmesi için mektuplar göndermiştir⁸⁷⁰.

Seleukos'lar Hellenistik Dönem'de kente veya kentin tapınağına *asylia* hakkını bahşeden ilk krallıktır. Seleukos I Nikator, İÖ. 281 yılında Nysa'daki Pluton Tapınağı'na *asylia*

⁸⁶² II. Antiokhos, boşandığı eşi Laodike'nin topraklarını satışa çıkarmıştır, bu amaçla II. Antiokhos'un vali Metrophanes'e gönderdiği mektuplar için bk. Welles 1934, n° 18=OGIS 255, 19, 20.

⁸⁶³ Polyain. *Strat.* VIII. 50. 1.

⁸⁶⁴ *FGrH* 160; Iustinus'a (XXVII. 1. 7) göre, III. Ptolemaios Suriye'ye gelmeden önce, Laodike tarafından Berenike öldürülmüştür veya Ptolemaios'un adamları, Ptolemaios'un saldırısını haklı göstermek için kasıtlı olarak Berenike'yi öldürmüşlerdir (ayrıca bk. Polyain. *Strat.* VIII. 50. 1–24). Daha detaylı bilg için bk. Holleaux 1942, 281–330; OGIS 54.

⁸⁶⁵ Welles 1934, 107.

⁸⁶⁶ Cadoux 1938, 159.

⁸⁶⁷ Magie 1950, 736 n. 22; Ma 2002², 44 dn. 59.

⁸⁶⁸ Iustinus XXVII, bütün Asya kentlerinin II. Seleukos'tan ziyade Berenike'yi desteklediklerini söylemektedir.

⁸⁶⁹ Ayrıca bu savaşın vuku bulduğu döneme tarihlenen Telmessos yazıtından (OGIS 55) öğrendiğimize göre, Ptolemaios'un tarafını tutan Telmessos kenti de aynı şekilde yağmaya maruz kalmıştır.

⁸⁷⁰ Hellenistik Dönem'de krallar, *dynastes*'ler ve kentler gibi ifadelerle sıklıkla rastlanmaktadır. Krallar = Antigonos, Seleukos, Attalos, Ptolemaios krallıklarıdır. *Dynastes*'ler= küçük hükümdarlar/satraplar bk. CIG 2675, Crampa, *I. Labraunda* III. 2, n° 42; Robert 1936, 69–86 n° 52. Kentler=kendi kendini yöneten kent-devletleridir. *Ethnos* = genellikle "kabile" olarak çevrilen bir kelimedir; fakat "federal devlet" anlamında kullanıldığı zaman, "ulus/millet" olarak çevrilmektedir: bk. Larsen 1968, xiv vdd., 8 vdd.

bahşederken kasıtlı bir politika gütmüştür. Zira, Lysimakhos ile savaşmadan önce ve savaşçıktan sonra izleyeceği siyaset itibarıyla Eski Yunan ve diğer kentleri kendi tarafına çekmek istemektedir⁸⁷¹. Seleukos II Kallinikos ise, Smyrna kentine bu ayrıcalığı, Smyrna'luların Seleukos hanedanlarına karşı hürmetlerinin birer göstergesi olarak kral kültürünü kentlerinde kurmaları ve III. Suriye veya Laodike savaşı esnasında kentin uğramış olduğu her türlü olumsuzluklara karşı kralın tarafını tutmalarından dolayı bahşetmiş olmalıdır.

Seleukos II Kallinikos tarafından Smyrna kentine tanınmış olan bu önemli ayrıcalıkların, diğer Eski Yunanlılar tarafından kabul görmesi için; ayrıca Aitolia ve Delphoi Amphiktyonik Birliği'nin onayını almak zorundaydılar. Zira, Delphoi'da tapınak hizmetlerini üstlenmiş, çeşitli kentlerin temsilcilerinden oluşan Amphiktyonik Birliği⁸⁷², Apollon adına bütün yetkileri kendi ellerinde tutuyordu⁸⁷³. Kentler, Delphoi'lulardan bu tür ayrıcalıklar almaları için Delphoi Amphiktyonik Birliği'nin egemenlikleri altında tutan Aitolia'ların taraftarlığını kazanmaları gerekmektedir⁸⁷⁴. Bu bakımdan kentler, Aitolia ve Delphoi ile ilişkilerine dikkat etmek zorundaydı. Bu nedenle Smyrna'lular, yaklaşık İÖ. 245 ilkbaharında Aitolia'ların *Soteria* Festivali'ne⁸⁷⁵ katılma davetini kabul etmişlerdir⁸⁷⁶. Bunun bir sonucu olarak Aitolia'lular, Smyrna kentinin *asylia* hakkını tasvip etmiş olsa gerektir. Smyrna'lular, İÖ. 245-İÖ 243 yıllarında ise, Delphoi Amphiktyonik Birliği'ne elçiler göndererek, kralın bahşetmiş olduğu bu ayrıcalığı kabul etmelerini rica etmişlerdir (*Smyrna* n° 3).

Smyrna n° 2 yazıtı, Smyrna'luların Aitolia'luların *Soteria* festivaline katılma davetilerini kabul ettiklerine dair birer yanıtıdır. İÖ. 279 yılında Eski Yunanistan, Brennos önderliğinde

⁸⁷¹ Bk. *Nysa* n° 1; ayrıca Nysa: Pluton ve Kore Tapınağı.

⁸⁷² Delphoi Amphiktyonik eski zamanlardan beri bilinen dinsel bir birliktir. Amphiktyonik Birliği, Apollon Tapınağı'nı yönetirdi. *Pythia* oyunlarını ve her dört yılda bir yapılan Delphoi festivalini organize ederdi. Amphiktyonik meclis üyelerine ise *hieromnemes* denmektedir. Bir oy hakkına sahip olan üyeler, meclis tarafından yürürlüğe koyulan kararları oylamak için her ilkbahar ve sonbaharda toplanırdı.

Hellas, İÖ. 280–279 yıllarında Galat akınlarına maruz kalmıştır. Brennos önderliğinde Galatlar, Delphoi Apollon tapınağını yağmalamayı amaçlamışlardır [İlk olarak Delphoi Apollon Tapınağı, İÖ. 480 yılında Kserkses ordusu tarafından yağmalanmaya çalışılmıştır (Hdt. VIII. 35–39; Polyb. II. 35. 7; Plut. *Kim.* I. 1). İkinci saldırı ise, İÖ. 280–279 yıllarında Brennos önderliğinde Galatlar tarafından yapılmıştır (*Syll*^B 398; *Smyrna* n° 2; Paus. X. 19. 4-XXIII. 14; ayrıca bk. Nachtergaele 1977, 401–403; Arslan 2000a, 39–53)]. Aitolia'luların göstermiş oldukları üstün çabaları sonucunda Galat akınları durdurulmuştur. Bunun bir sonucu olarak Aitolia'lular, Delphoi Amphiktyonik Birliği'ni hakimiyetleri altına almışlardır.

⁸⁷³ Flacelière 1937, 112; 494 vdd.; Parke and Wormell 1956, 253-261; Nachtergaele 1977, 196 n. 299.

⁸⁷⁴ Cadoux 2003, 162.

⁸⁷⁵ Amphiktyonik Birliği, Galatlıları bu kutsal kentten İÖ. 279 yılında çıkarılmasını anıp kutlamak için her yılda bir *Soteria* Festivali'nin yapılması geleneğini kurmuş bulunuyordu. Ancak Galatların yenilgiye uğratılmasında Phokis'lerin yanı sıra başlıca payın sahibi olan Aitolia'lular, kısa süre içinde, Orta Hellas'taki en güçlü devlet haline gelmişlerdi. Delphoi Apollon Tapınağı'nı ele geçiren Aitolia'lular kendi etkisini diğer kentlere göstermek için Amphiktyon Birliği'nin düzenlemesiyle yapılan *soteria* şenliği çok daha gösterişli bir hale getirmiştir. Aitolia'ların öncülüğünde yapılan bu şenlik, dört yılda bir kutlanmaktaydı. Zeus Soter (Kurtarıcı) ile Pythia Apollon'un onuruna düzenlenmekteydi. Pythia şenliklerinde yapılan benzer müzik yarışmalarından ve *Nemeia* şenliklerindeki atletizm ve binicik karşılaşmalarından oluşmaktaydı.

⁸⁷⁶ *I.Smyrna* n° 574=*Smyrna* n° 2; ayrıca bk. Cadoux 2003 162 vdd.; Elwyn 1990, 177-180; Champion 1995, 213-220.

Galat akınlarına maruz kalmıştır. Orta Hellas kentleri birleşerek Galatlara karşı koymuşlardır. Özellikle Phokis'lerin ve Aitolia'lıların göstermiş oldukları üstün çabaları sonucunda Galatlar ağır bir yenilgiye uğratılarak durdurulmuştur⁸⁷⁷. Yenilginin hemen ardından Amphiktyon Birliği, Galatlıları bu kutsal kentten İÖ. 279 yılında çıkarılmasını anıp kutlamak için her yıl bir *Soteria* Festivali'nin yapılması geleneğini kurmuştur. Ancak Galatların yenilgiye uğratılmasında Phokis'lerin yanı sıra başlıca payın sahibi olan Aitolia'lılar, kısa süre içinde, Orta Hellas'daki en güçlü devlet haline gelmişlerdi⁸⁷⁸. Delphoi Apollon Tapınağı'nı ele geçiren Aitolia'lılar kendi etkisini diğer kentlere göstermek için Amphiktyon Birliği'nin düzenlemesiyle yapılan *Soteria* şenliği çok daha gösterişli bir hale getirmiştir. Aitolia'ların öncülüğünde yapılan bu Panhellenik festival, Zeus *Soter* ile Apollon *Pythios*'un onuruna her dört yılda bir kutlanmaktaydı (*Smyrna* n° 2 str. 12). *Pythia* şenliklerinde yapılan benzer müzik yarışmalarından ve *Nemeia* şenliklerindeki atletizm ve binicik karşılaşmalarından oluşmaktaydı (str. 8).

İÖ. 245 baharında Atina, Kyklades adalarından Tenos, Ios ve Khios gibi diğer bazı kentlerin yanı sıra Smyrna kenti de Aitolia'lılardan bir çağrı aldı. Tüm Hellenlere açık olan ve dört yılda bir kutlanan *soteria* şenliklerine katılması istendi. *Soteria* Festivali'ne katılma çağrıları alan kentlerin birçoğu bu daveti kabul etmişlerdir. Aynı şekilde Smyrna'lılar da yaklaşık İÖ. 245 ilkbaharında Aitolia'ların *Soteria* Festivali'ne katılma davetini onaylamışlardır (*Smyrna* n° 2).

II. Seleukos Kallinikos, Smyrna kentine tanımış olduğu ayrıcalıkları diğer kralların, kentlerin ve ulusların da kabul etmeleri için mektuplar göndermiştir. 3 numaralı yazıt Delphoi'un, kralın isteğine karşılık verdiği bir yanıttır. II. Seleukos'un isteği üzerine Delphoi tarafından da Smyrna'ya verilen ayrıcalıklar tanınmıştır. Delphoi yazıtından, Kralın Smyrna kentine bahsettiği ayrıcalıkları genişlettiğini öğrenmekteyiz. II. Seleukos, Smyrna'ya *asylia*, özerklik ve demokrasinin yanı sıra, vergiden muafiyetlik hakkı tanımıştır. Ayrıca egemenlik alanının yeniden restore edilmesine karar kılmıştır (*Smyrna* n° 3 str. 5–10). Ayrıca Delphoi yazıtın da “*kralın kendisi daha önceden tanrının emrine itaat etmiştir ve bizim kentimizin istediği şeyleri de yerine getirmiştir*” ifadeleri kullanılmıştır. Bu bakımdan Smyrna'lıların ilkin *asylia* hakkını, Delphoi'daki ya da Klaros veya Didyma'daki Apollon'undan alınmış oldukları kanısı hakimdir⁸⁷⁹. Buradaki tanrının emri, normalde olduğu üzere, sadece kente veya egemenlik alanına tanınacak *asylia* hakkıyla ilgilidir.

⁸⁷⁷ Galatların Yunanistan seferi hakkında daha fazla bilgi için bk. Arslan 2000a, 39–50.

⁸⁷⁸ Aitolia Birliği'nin kuruluşu ve gelişmesi hakkında daha fazla bilgi için bk. Larsen 1968, 195–215.

⁸⁷⁹ Rigsby 1996, 95.

3.2.2. EPHEOSOS

Ephesos Artemis Tapınağı

3.2.2.1. Ephesos 1.

Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nın asylon temenos'una ait yazıt (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Şimdi Londini'de. *In-situ* değil. İmparatorluk döneminde yeniden kullanılmış.

Tanım: Beyaz mermerden blok. Sağ tarafı kırık.

Ölçüler: Y. 0. 28m; G. 0. 415m; D. 0. 30m.

Edisyon: *Syll*² 574; *Syll*³ 989; *LSAM*, n° 85; *I.Ephesos* V n° 1520; Rigsby 1996, 388 vdd. n° 182; Arca 2008, 209 n° 18.

Tarih: Harf karakterlerine göre, İÖ. II. yüzyıla tarihlenmektedir.

τὸ τέμενος τῆς Ἀ[ρτέμιδος ἄσυλον]
πᾶν, ὅσον ἔσω π[εριβόλου. ὅς δ' ἄν]
παρᾶβαίνηι, αὐτὸς ἀ[ὐτὸν αἰτιάσεται].

Çeviri: *Peribolos'un (kent duvarının) iç tarafında bulunan tamamıyla Artemis'in asylon (dokunulmaz) temenos'u. Her kim ötesine geçerse, bu kişi bizzat kendisini suçlu duruma düşürecek.*

Tarihleme: Bu kutsal *peribolos*, özellikle I. yüzyılda çeşitli değişikliklere uğramıştır. Fakat harf karakteri İÖ. I. yüzyıldan daha eski olarak görülmektedir. K. J. Rigsby, bu yazıtın İÖ. II. yüzyılda, beyan edilmemiş *asylon* sınırında yapılan değişiklik sonucunda yazılmış olabileceğini ya da bu yazıtın eski hat boyunca yeni bir duvar yapımını ya da eski duvarın tamirine işaret ettiğini söylemektedir. Ayrıca Rigsby, bu yazıtı, harf karakterine göre, Roma yasasının İÖ. 129'da başlamasından önceye tarihliyor⁸⁸⁰.

EPHEOSOS

Ephesos Artemis Tapınağı

Artemis Tapınağı, Selinus (Bergama) Nehri'nin karşısında⁸⁸¹, Hellenistik Ephesos kentinin yaklaşık bir mil uzağında yer almaktadır. Efsaneye göre, Leto'nun Apollon ile Artemis'i

⁸⁸⁰ Rigsby 1996, 338.

⁸⁸¹ Ksenophon'a (*Anab.* V. 3. 4–5) göre, komutanlar, ganimetlerin satılmasıyla elde ettikleri parayı kendi aralarında paylaştılar. Bu paralar içinden Apollon ve Artemis'e sunmak üzere bir miktar ayırdılar. Ksenophon daha sonradan kendi payına düşen parayla Skillus'ta (Olympia yakınlarında) tanrıça için bir mülk satın aldı. Bu arazinin yakınlarından, Ephesos'taki Artemis Tapınağı civarından akan ırmak gibi Selinus adını taşıyan bir ırmağın geçtiğini aktarır. Ardından burada, tanrılar için ayırdıkları kutsal parayla bir sunak ve tapınak diktirirdi (*Anab.* V. 3. 8–9). Ksenophon, kurmuş olduğu tapınağın Ephesos'takinin minyatürü olduğunu, tahta heykel için ise, bir selvi ağacı altına ne kadar benzerse Skillus'taki heykelin Ephesos'takine o kadar benzediğini aktarır (*Anab.* V. 3. 12).

Selinus Irmağı'na ilişkin olarak ise, ayrıca bk. Ath. *Deip.* VII. 311; 319; 328.

Ephesos'ta doğurduğu söylenilir. Burada her türlü ağacın yetiştiği Ortygia koruluğu ve bu koruluğun ortasında geçen Kenkhrios Çayı vardır. Leto hamileyken buraya gelmiş ve bir zeytin ağacına dayanarak Apollon ve Artemis'i dünyaya getirmiştir⁸⁸². “*Bütün Asya'nın ve dünyanın tapındığı*” tanrıçanın, mucizelerinden dolayı (*I. Ephesos* Ia 24. c. 9–14), Eski Yunanlar ve barbarlar arasında onurlandırıldığı söylenilir⁸⁸³. Dionysios Halikarnasseos'a (*Ant.* IV. 25. 4) göre, Ephesos Artemis Tapınağı İonia'lılar tarafından inşa edilmiştir⁸⁸⁴. Pausanias'a (VII. 2. 4) göre ise, Ephesos Artemis Tapınağı, Didyma'daki kehanet merkezinden ve İonia yerleşiminden çok daha eskidir. Pindaros'a (*frag.* 173 vdd.) göre, Artemis Tapınağı, büyük kadın savaşçılar (Amazon'lar) tarafından Atina kralı Theseus'a karşı sefer sırasında kurulmuştur⁸⁸⁵.

Artemis Tapınağı çeşitli onarımlar geçirmiştir. İÖ. VIII. yüzyılda Kimmerler tarafından yağmalanmış ve yıkılmıştır⁸⁸⁶. Bu istiladan sonra, tapınak tekrar restore edilmeye başlanılmıştır. İÖ. VI. yüzyılda Lydia kralı Kroisos, Ephesos kentini kuşattığı sırada bile tapınağın restorasyonu ve yapımı devam etmekteydi. Zira, Kroisos, tapınağın genel tamirati esnasında, Ephesos Artemis Tapınağı'nın sütunlarının dikilmesi için katkıda bulunmuştur⁸⁸⁷. Daha sonra tapınak, yaklaşık İÖ. 356 yılında Herostratos tarafından yakılır⁸⁸⁸. Kheirokrates adlı bir mimar tarafından tekrar daha görkemli yeni bir tapınağın yapımına başlanılır⁸⁸⁹. Makedonya Kralı Büyük İskender, İÖ. 334 yılında Ephesos'a geldiğinde inşaat halen daha sürmektedir. İskender, tapınağın büyük ölçekte yeniden yapılmasını ve kentin Perslere

⁸⁸² Strabon'a (XIV. 1. 20 c. 640) göre, Ephesos Artemis Tapınağı'nın bulunduğu Panormos adındaki liman ve sonra da Ephesos kenti gelir. Aynı kıyıda denizden az yüksekte, çoğu selvilerden meydana gelmiş her çeşit ağacın yetiştiği Ortygia koruluğu bulunur. Bu koruluğun ortasında Kenkhrios Çayı geçer. Söylenceye göre, Leto'nun doğum sancısından sonra, burada yıkanmıştır. Sütanne Ortygia'nın çocukları emzirdiği kutsal alan ve tanrıçanın doğum sancısından kurtulduktan sonra, altında dinlendiği zeytin ağacı buradadır. Tacitus'a (*ann.* III. 61) göre de, Ephesos'lular Diana'nın ve Apollon'un Delos'ta doğmadığı iddia etmekteydiler. Onlara göre, Ephesos'ta Kenkhrios Çayı ve Ortygia koruluğu yer almaktaydı. Burada Leto hamileyken, kendi zamanlarına kadar baki kalan zeytin ağacına dayanmış ve burada Diana ve Apollon'u doğurmuştu. Ardından tanrıların emriyle bu koruluk tanrıçaya adanmıştır. Ayrıca Apollon, Kyklopes'i öldürdükten sonra, Iuppiter'in öfkesinden dolayı bu koruluğa sığınmıştır. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Ath. *Deip.* I. 57.

⁸⁸³ Pausanias'a (XXX. 1. 8) göre, Ephesos Artemis'e bütün kentler tapınmaktaydı ve bütün tanrılar arasında daha fazla onurlandırılmaktaydı.

⁸⁸⁴ Ayrıca bk. Liv. I. 45.; Strabon (XIV. 1. 3 c. 633)'te Pherekydes'ten yaptığı alıntıya istinaden, Atina Kralı Kodros'un meşru oğlu olan Androkhos'un Aiolis kolonizasyonunun lideri ve Ephesos'un kurucusu olduğunu, bu nedenle İonia'ların krallık konutunun burada kurulduğunu söyler.

⁸⁸⁵ Plin. *nat.* V. 111; Kallimakhos'a (*Hymn.* III. 237 vdd.) göre, savaşa başlayan Amazon'lar, tanrıça için Ephesos'ta deniz kenarında, meşe ağacının gövdesinin altına bir heykel yerleştirdiler. Onun için kutsal bir tören ifşa ettiler. Amazon'lar ve onların Ephesos'la olan ilişkileri hakkında daha fazla bilgi için bk. Bammer 1976, 91–102.

Strabon'a (XIV. 1. 21 c. 640) göre ise, Ephesos kenti hem Karia'lılar hem de Leleg'ler tarafından iskan edilmişti. Fakat Androklos bunları sürerek, kendisiyle birlikte gelenlerin çoğunu Athenaion ve Hypelaion dolayına yerleştirdi. Aynı zamanda Koressos Dağı'nın yamaçlarındaki ülkenin bir kısmını da bu yerleşimin içine aldı.

⁸⁸⁶ Kallimakhos *Hymn.* III. 248–258.

⁸⁸⁷ Hdt. I. 26. Kroisos, Ephesos Artemis Tapınağı'na altın boğa ve pek çok sütun adamıştır. Kroisos'un Arkaik Dönem Artemis Tapınağı'na adadığı buluntuları için bk. Hogarth 1908, 140.

⁸⁸⁸ Strab. XIV. 1. 22 c. 641.

⁸⁸⁹ Strab. XIV. 1. 23 c. 641

ödediği vergilerin tamamını tapınak ile rahiplerine aktarılması için karar çıkarmıştır⁸⁹⁰. İÖ. 294 yılında Ephesos, Demetrios Poliorketes'in egemenliği altından çıkıp Lysimakhos'un egemenliği altına girmiştir⁸⁹¹. Kısa bir zaman sonra ise Lysimakhos, Panayırdağı eteklerinde yeni bir şehir inşa etmeye başlamış ve bu kente eşi Arsinoe'nin ismini vermiştir⁸⁹². Kentin Arsinoe ismi, İÖ. 281 Kurupedion Savaşı'na kadar sürmüştür olmalıdır. Bu savaştan sonra, Ephesos bazen Seleukos bazen de Ptolemaios'ların hakimiyeti altına girmiştir. Sonunda, İÖ. 188 yılında Attalos krallığının eline geçmiştir⁸⁹³.

Ephesos'a ait epigrafik belgelerin çok olmasına rağmen, *asylia*'ya ait epigrafik belgeler yok denecek kadar azdır. Sadece elimizde *asylon* ile ilgili 1. numaralı yazıtımız vardır. Bu yazıtta büyük ihtimal Roma'nın Anadolu'da etkin bir güç haline geldiği döneme aittir. Epigrafik belgelerin yetersizliğinden dolayı, Ephesos kentine, başlangıçta hangi krallık veya birlik tarafından *asylia* hakkının tanındığına dair kesin bir bilgimiz yoktur. Bununla birlikte Tacitus (*ann.* III. 61. 2)'de göre, *Auctam hinc concessu Herculis, cum Lydia poteretur, caerimoniam templo neque Persarum dicione deminutum ius; post Macedonas, dein nos servavisse*="Herkül Lydia'yı yönettiği zaman, kendisinin bahşetmesiyle tapınağın kutsallığı artırıldı. Tapınağın bu statüsü Perslerin emriyle daha da genişletildi, daha sonrada bu durum Makedonia'lılar ve bizler tarafından teyit edildi" ifadesi yer almaktadır. Tacitus'un (*loc. cit.*) bu aktarımına bakılırsa, Hellenistik Dönem'de, Ephesos Artemis Tapınağı'na ilk *asylia* hakkı Makedonyalılar tarafından bahşedilmiştir. K. J. Rigsby, ilk olarak Ephesos kentine *asylia* hakkını Makedonya kralı V. Philippos tanıdıysa, Philippos'un *asylia*'yı İÖ. 188 Apameia Anlaşması'ndan⁸⁹⁴ çok daha önce vermiş olabileceğini iddia etmektedir. Zira, Apameia Anlaşması'ndan sonra Ephesos, Attalos krallığına verilmiştir⁸⁹⁵.

Antik kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla, Ephesos Artemis Tapınağı *hiketia* ve *asylia* hakkına sahip olması bakımından oldukça ünlüdür. Artemis Tapınağı'nın bu kadar ön plana çıkmasında belki de en büyük etkenlerden biri; Plutarkhos'un aktardığı gibi, Tanrıçanın tapınağını borçlular ve bütün herkes için bir sığınak, dokunulmaz olarak açmış olmasıdır. Zira, Plutarkhos (*Mor.* 828D. 1)'de Artemis Tapınağı'na ilişkin olarak, "*Ephesos'taki Artemis*

⁸⁹⁰ Arr. *Anab.* I. 17. 10; Strabon'un (XIV. 1. 22 c. 641)'da Artemidoros'tan yaptığı alıntıya istinaden, İskender Ephesos'lulara, yeni tapınağın ithaf yazıtında kendisini onurlandırmaları koşuluyla tapınağın bundan önceki ve gelecekteki bütün harcamaları kendisinin karşılayacağını teklif etmiştir. Fakat Ephesos'lular, tıpkı tapınağın kutsallığına saygısızlıkla ve soygunla şeref kazandırmak istemedikleri gibi -burada Ephesos'luların Pers hazinesinden para aldıklarına işaret etmektedir-, İskender'in bu talebini de bir tanrının diğer tanrılara adak vermesinin yakışık almayacağını ileri sürerek geri çevirdiler.

⁸⁹¹ Lysimakhos'un, Ephesos'u ele geçirmesi hakkında daha fazla bilgi için bk. Frontin. *Strat.* III. 3-7; Polyain. *Strat.* V. 19; Plut. *Dem.* XXXV. 3.

⁸⁹² Strab. XIV. 1. 21 c. 34; Polyain. *Strat.* VIII. 57; I. *Ephesos* 26. 2: Roma İmparatoru Comodus zamanında tekrar restore edilen yazıtta, Lysimakhos şehrin kurucusu olarak görülmektedir.

⁸⁹³ Bagnall 1976, 170 vdd.

⁸⁹⁴ Apameia Anlaşması hakkında daha fazla bilgi için bk. Polyb. XXI. 40-46; Diod. XXIX. 10; *FGrHist.* 434. 18. 9 (=Memnon); Liv. XXXVIII. 37-38; App. *Syr.* 39; *Mithr.* 62.

⁸⁹⁵ Rigsby 1996, 383.

alacaklılara, kendi tapınağına sığınmaları için, *asylia* ve borç alınan/faizli paralardan muafiyet sağlıyordu: tapınağını ise, cüzi miktardan, bütün her yerdeki akliselimler için *asylon* ve ulaşılmaz olarak açmıştı” ifadesini kullanmıştır. Bir diğer etken ise, birçok yabancı ve kralın, paralarının güvenliğini sağlamak için büyük bir kısmını Artemis Tapınağı’na yatırmalarıdır. Dio Khrysostomos, büyük miktarda paraların, sadece Ephesos’lular tarafından yatırılmadığını; aynı zamanda dünyanın pek çok yerindeki insanların yatırdığını aktarmaktadır. Ayrıca birçok ulusun ve kralların, güvenliğini garanti altına almak için buraya yatırdıkları paralardan dolayı, geçmişte oldukça fazla savaşın olmasına ve sık sık kent ele geçirilmesine rağmen, herhangi bir kimsenin Ephesos Artemis Tapınağı’na saygısızlıkta bulunmaya veya herhangi bir şiddet uygulamaya cesaret etmediğini belirtmektedir⁸⁹⁶.

Antik kaynaklardan öğrendiğimize göre, ilk olarak tapınağı kurdukları rivayet edilen Amazon’lar, Artemis Tapınağı’na tehlikeden kaçmak amacıyla sığınmışlardır⁸⁹⁷. Daha sonra ise, İÖ. VI. yüzyılda Lydia Kralı Kroisos tarafından Ephesos kenti kuşatılmıştır. Ephesos’lular, kendilerini korumak amacıyla kentlerini yaklaşık bir buçuk kilometre uzunluğunda iple surların dışında kalan Artemis Tapınağı’na bağlayarak tapınağa adanmışlardır. Bu şekilde hem kentlerini hem de kendilerini güvence altına almaya çalışmışlardır. Bu hususta Herodotos, Ephesos’luların stratejilerinin başarılı olup olmadıklarını belirtmemesine karşın, sonunda Ephesos, Kroisos tarafından ele geçirilmiştir. Ancak buna rağmen Kroisos’un tapınağa gerekli saygıyı göstermiştir⁸⁹⁸. Polyainos ise, Kroisos’un tanrıçaya duyduğu saygıdan dolayı kuşatmayı durdurduğunu ve Ephesos’lular ile özgür kalacakları hususunda bir anlaşma yaptığını aktarı⁸⁹⁹.

Hdt. I. 26: Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω ἐξεδέξατο τὴν Βασιληίην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἑὼν ἡλικίην πέντε καὶ τριῆ κοντα, ὅς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοισι ἐπεθήκατο Ἐφεσίοισι. Ἐνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκέομενοι ὑπ’ αὐτοῦ ἀνέθεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος· ἔστι δὲ μετὰ τῆς τε παλαιῆς πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ ἑπτὰ στάδιοι.

⁸⁹⁶ Dio Chr. *Orat.* XXXI. 54. 4.

⁸⁹⁷ Pind. *frag.* 173–176; Tacitus’a (*ann.* III. 61) göre, *Baba Liber*, savaşta muzaffer olduktan sonra, sunağa oturan Amazonların ricalarını/yalvarışlarını (*supplicium=hiketeia*) kabul etti.

⁸⁹⁸ Hdt. I. 92.

⁸⁹⁹ Polyainos, *Strat.* VI. 50. 1.

K. J. Rigsby (1996, 385), Arkaik Dönem’de Ephesos Artemis Tapınağı’nın dokunulmaz olduğunu ve bu dokunulmazlığın kent ve egemenlik alanını kapsamadığını söylemektedir. Bununla birlikte, Ephesos’luların Arkaik Dönem’de kentlerini tanrıya adanarak suretiyle koruma teşebbüsünde bulduklarına göre, neden daha sonraki dönemlerde böyle bir girişimde bulunmasınlar sorusunu akla getirmektedir.

“*Alyattes ölünce, o zaman otuz beş yaşında olmuş olan Alyattes’in oğlu Kroisos krallığın başına geçti, Eski Yunanlılara karşı saldırıya ilk olarak Ephesos’lulardan başladı. Onun tarafından Ephesos’lular kuşatıldıkları sırada, tapınaktan kale bedenine kadar bir ip uzatarak/bağlayarak kenti Artemis’e adadılar; o zaman kuşatılan eski kent ile tapınak arası yedi stadia çekiyordu*”.

Herodotos’un bu aktarımı *asylon* açısından oldukça önemlidir. Zira, Arkaik Dönem’den itibaren kentlerin kendilerini ve egemenlik alanlarını savaş veya şiddet ortamında korumak amacıyla kentin önde gelen tanrısını ön plana çıkartıp, kentlerini tanrı veya tanrıçaya adanmalarının bu dönemden itibaren söz konusu olduğunu göstermektedir. Bu kullanımın Arkaik Dönem’den itibaren kullanıldığını, Hellenistik Dönem’de ise, içeriği ve yöntemi daha genişletirilerek sıklıkla başvurulduğunu görmekteyiz. Hellenistik Dönem’de çok yaygın olarak kentler, bu devirde yaygın olan korsanlıkla, denizden yapılan baskınları önlemek ve kendi güvenliğini sağlamak için çeşitli tedbirler almışlardır. Bunlar arasında kentler özellikle kentin ünlü tanrısını ön plana çıkartıp kenti tanrılara adanmaktaydılar [καθιερώω]⁹⁰⁰. Bu şekilde tapınağın bulunduğu yerin kutsallığını bütün bir kente yayabilirlerse, kentin egemenlik alanı için *kutsal ve dokunulmaz* [ἱερὰ καὶ ἄσυλος] talep edebilmekteydiler. Aelianus, Kroisos Ephesos’u kuşattığı sırada, Pindaros’un Ephesos’lulara kenti tanrıçaya adanmalarını tavsiye etmesindeki asıl amacın kent için *asylia* hakkını elde etmek olduğunu vurgulamaktadır.

Ael. *Var.* III. 26. συνεβούλευεν ὁ Πίνδαρος Ἐφεσίοις ἐκδήσαντας ἐκ τῶν πυλῶν καὶ τῶν τειχῶν θώμιγγας συνάψαι τοῖς κίοσι τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος νεώ, οἷονεὶ τὴν πόλιν ἀνάθημα ἔωντας εἶναι τῇ Ἀρτέμιδι, ἀσυλίαν διὰ τούτων ἐπινοῶν τῇ Ἐφέσῳ·

“*Pindaros, bir derecede olsa kenti Artemis’e adanmalarına vesile olacağı için, kapılara ve surlara bağlanmış olan ipleri Artemis Tapınağı’nın sütunlarına bağlamalarını tavsiye etti, bu şekilde Ephesos için asyilia hakkı talep edecekti*”.

Pers hakimiyeti sırasında ise, Persler tapınağa sığınanlara gereken saygıyı göstermişlerdir⁹⁰¹. İÖ. 334 yılında İskender Ephesos’a geldiğinde oligarşi yönetim şeklini ortadan kaldırmış ve demokrasi rejimini kurmuştur. Ephesos halkının oligarşiden korkusu kalmayınca, Ephesos’lular Artemis Tapınağı’na sığınan oligarşi yandaşlarının büyük çoğunluğunu

⁹⁰⁰ Hermann 1965, 29–160.

⁹⁰¹ Strabon’un (XIV. 1. 5 c. 635) aktardığına göre, Kserkses Ephesos Artemis Tapınağı haricinde, Didyma Apollon Tapınağı da dahil olmak üzere Küçük Asya’daki diğer bütün tapınakları tahrip etmiştir. Ksenophon’a (*Anab.* I. 6. 7) göre, Kyros, kendisine ihanet eden Orontas’ı sorgularken, Orontas’ın daha önceden de böyle bir teşebbüste bulunduğunu hatırlatır. Ayrıca Orontas’ın bizzat kendisinin Artemis Sunağı’na gelip pişman olduğunu kendisine söyleyince Orontas’ı affettiğini söyler.

tapınaktan çıkartıp öldürmüşlerdir⁹⁰². İÖ. III. yüzyılın ortalarında Ptolemaios Philadelphos'un, Ptolemaios isminde bir oğlu, Artemis Tapınağı'na sığınmıştır. Fakat burada Trakyalı tüccarlar tarafından öldürülmüştür⁹⁰³. İÖ. 88 yılında Mithradates VI Eupator, Küçük Asya'da bulunan Romalılardan kurtulmak için, Pergamon ve Ephesos'taki karargahlarından, eyaletlerdeki satraplarına ve bütün kentlerdeki yöneticilerine bir direktif göndermiştir. Bu talimata göre, kentlerde ve civarında oturan bütün Romalılar otuz gün sonra, aynı saate öldürülecekti. Tarihe “*Ephesos Akşamı*” olarak geçen bu katliamda, Mithradates'in tarafını tutan Küçük Asya kentleri, tapınakların *hiketia* ve *asylia* hakkını çiğneyerek, tapınaklara ve tanrıların sunağına sığına birçok Roma vatandaşını katletmişlerdir⁹⁰⁴. Appianus'a (*Mithr.* 23) göre, Ephesos'lar, ünlü *asylon* Artemis Tapınağı'na katliamdan kurtulmak için sığınan Romalıları, tapınaktan zoraki çıkartıp öldürmüşlerdir. Nitekim, İÖ. 88 yılında Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı, Roma yandaşlarının öldürülmesinin sonucu olarak iptal edilmiştir⁹⁰⁵. İÖ. 42 yılında Makedonya'da Caesar katillerine karşı yapılan Philippi Muharebesi'nde⁹⁰⁶, Antonius'un yendiği Cassius'un adamları tapınağa sığınmışlardı. Bu nedenle Antonius, Caesar katilerinden iki kişi haricinde diğerlerine dokunmamıştır⁹⁰⁷. Ancak Philippi Savaşı'ndan sonra Ephesos'a gelen Antonius⁹⁰⁸, Kleopatra'nın isteği üzerine Ephesos Artemis Tapınağı'na sığınan Arsinoe'yi öldürmüştür⁹⁰⁹.

Tacitus *Annales* kitabının üçüncü bölümünde, yaklaşık İS. 22/23 yıllarında vuku bulan olaylara yer vermiştir. Tacitus'un (III. 60. 1–3) aktardığına göre, İmparator Tiberius, çeşitli Hellen tapınaklarının elindeki dokunulmazlık hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin şızlanmaların artması üzerine, geniş çaplı bir soruşturma açmıştır. Ayrıca kentleri haklarını savunmak için başkent Roma'ya birer delege göndermeye çağırmıştır. Zira, Eski Yunan kentleri arasında, *asylum*'un neden olduğu gevşeklik ve kişisel dokunulmazlık artmaya başlamıştır. Bununla birlikte tapınaklar, kaçak kölelerle dolmaya başlamıştır. Tapınağın aynı koruma işlevi alacaklılara karşı borçluları ve en ağır suçları işlemiş kişilere sığınak olmuştur. Bundan dolayı kentlerin elçileri göndermeleri karar verildi. Augustus'un son kararnamesinden yararlanan Ephesos, soruşturma sonucunda yetkileri kabul edilen kentlerin başında yer alır.

⁹⁰² Arr. *Anab.* I. 17. 10.

⁹⁰³ Ath. *Deip.* 593A. Daha fazla bilgi için bk. Bagnall 1976, 170 dn. 35.

⁹⁰⁴ App. *Mithr.* 23; 54; 58; Ath. *Deip.* V. 213b; Plin. *nat.* II. 96. 209; Memnon 31. 4; Cic. *Leg. Man.* II-III. 7; V. 11; Liv. *Perioch.* 78; Plut. *Sull.* XXIV. 4; Flor. *epit.* I. 40. 6–7; Tac. *ann.* IV. 14; Cass. Dio XXX. 101. 1; Oros. *hist.* VI. 2. 2. Ayrıca Ephesos Akşamı'nın nedenleri ve sonuçları hakkında daha fazla bilgi için bk. Arslan 2007, 159–174.

⁹⁰⁵ Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118.

⁹⁰⁶ Philippi Savaşı hakkına daha fazla bilgi için bk. App. *civ.* IV. 110–112; Dio Cass. XVI-XVIII; Flor. *epit.* II. 7; Plut. *Ant.* XXII.

⁹⁰⁷ App. *civ.* V. 4.

⁹⁰⁸ Antonius, Philippi Savaşı'ndan sonra İÖ. 42/41 yıllarında Ephesos'a gitmiştir (App. *civ.* V. 4; Plut. *Ant.* XXIV). İÖ. 33 yılında ise, Kleopatra ile birlikte tekrar Ephesos'a gelmiştir (Plut. *Ant.* LVI. 2; LVIII). Daha fazla bilgi için bk. Sherk 1969, 291vdd, n° 57 str. 5.

⁹⁰⁹ Ioseph. *Ant. Jud.* XV. 89.

Ephesos'lular, sığınma hakkıyla ilgili eski efsanelere başvurarak, Romalıları Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylum* olduğuna ikna etmeye çalışmışlardır⁹¹⁰.

Romalılar, en erken olarak İÖ. II. yüzyılıda kentlere bahşedilen *asylia* hakkını tanımaktaydılar. Romalıların, bu ayrıcalığı tanınmaları, Klaros, Teos ve Magnesia ad Meandrum'daki (Germencik) gibi Anadolu ile İÖ. 190'lardaki en erken teması ile birlikte ortaya çıkmış olması olasıdır⁹¹¹. Roma hükümeti, Asya henüz bir eyalet olmadan önce kentin egemenlik alanına verdiği *asylos*'u Eski Yunanlıların beklentilerini karşılamak için veya onların sadakatlerini kazanmak için tanımış olmalıydılar. Fakat daha sonraki zamanlarda ise, bu ayrıcalığı, Stratonikeia ve Aphrodisias'ta açıkça anlaşıldığı gibi özellikle kendi tarafını tutan ve kendilerine karşı sadakatlerini gösteren kentlere vermekteydiler. Ardından Romalıların sadece tapınağa *asylon* verdiklerini ve kentin egemenlik alanına bu ayrıcalığı bahşetmediklerini görmekteyiz. Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı, İÖ. 88 yılında tapınağa sığınan Roma vatandaşlarının Ephesos'lular tarafından öldürülmesinin sonucu iptal edilmiştir. İÖ. 44 yılı Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkının yenilenmesi için bir *terminus ante quem*'dir⁹¹².

Mithradates Savaşları sırasında (İÖ. 91-İÖ. 63), Hellas ve Asya'daki tapınaklar oldukça zor duruma düşmüşlerdir. Bu durum Roma'nın iç savaşları sırasında da devam etmiştir⁹¹³. Sulla, Atina kuşatması sırasında Hellas'taki pek çok tapınağı yağmalamış⁹¹⁴; ayrıca tapınaklardaki değerli ve kutsal armağanları eriterek paraya çevirmiştir⁹¹⁵. Sulla bu savaş esnasında uyguladığı siyaset olarak, Roma'nın İÖ. 143 yılından itibaren izlemiş olduğu politikayı devam ettirmiştir⁹¹⁶. Yani Roma'nın tarafını tutan kentleri ödüllendirirken, Mithradates'in tarafını tutan kentlerin ise, özgürlüklerini ve dokunulmazlığını ellerinden almıştır⁹¹⁷. Bununla birlikte Sulla, Mithradates Savaş'ından sonra kentler için oldukça yaralı

⁹¹⁰ Tacitus'un (*ann.* III. 61. 2-3)'te aktardığına göre, çoğunun inandığı gibi, Diana'nın ve Apollon'un Delos'ta doğmadığını söyleyen Ephesos'lular geldi. Ephesos'ta Kenkhrios Çayı ve Ortygia Koruluğu vardı. Burada Leto hamileyken, halan daha baki kalan zeytin ağacına dayandı ve bu tanrıları doğurdu. Tanrıların emriyle bu koruluk tanrıçaya adanmıştır ve Apollon'un bizzat kendisi Kyklopes'i öldürdükten sonra, Iuppiter'in öfkesinden buraya kaçmıştır. Baba Liber, savaşta muzaffer olduktan sonra, sunağa oturan Amazon'ların ricalarını/yalvarışlarını (*supplicium=hiketeia*) kabul etti. Herkül Lydia'yı yönettiği zaman, kendisinin bahşetmesiyle tapınağın kutsallığı artırıldı. Tapınağın bu statüsü Perslerin emriyle daha fazla artırıldı, daha sonrada Makedonyalılar ve bizler tarafından teyit edildi.

⁹¹¹ Rigsby 1996, 388.

⁹¹² Rigsby 1996, 388.

⁹¹³ Dignas 2002, 117.

⁹¹⁴ Epidauros'taki Asklepios, Olympia'daki Zeus ve Delphoi'daki Apollon tapınaklarını yağmalamıştır (App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5).

⁹¹⁵ Plut. *Sull.* XII. 3 vdd.; *Luc.* II. 2; App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5; Ael. *Fr.* 53. Arslan 2007, 197 dn. 898: Sulla, daha sonra söz konusu tapınaklardan aldığı kutsal hazinelere karşılık Thebai topraklarının yarısından alınan yıllık geliri, bu tapınaklara bağışlamıştır (Diod. XXXVIII/XXXIX. 7; Plut. *Sull.* XIX. 6; App. *Mithr.* 54; Paus. IX. 7. 5).

⁹¹⁶ Dignas 2002, 118.

⁹¹⁷ Sherk 1969, 110; Ayrıca bk. Arslan (2000c, 35) Mithradates Savaşı'ndan sonra, Sulla hem kışı geçirmek hem de Ephesos'luları cezalandırmak için Ephesos'a geldi. Önce Roma'ya karşı isyanın ele başlarını ve destekçilerini

bir siyaset izlemiştir. Zira, Romalıların tarafını tutan kentlerin sadece *asylia* hakkını onaylamamıştır; aynı zamanda kutsal ve dokunulmaz yerlerin sınırlarını da genişletmiştir⁹¹⁸. Mithradates Savaş'ları sırasında, Mithradates Roma hükümetine ve özellikle de *publicanus*'lara (vergi toplayıcılarına) karşı *liberator* (kurtarıcı) olarak davranmaya başlamıştır. Mithradates, Küçük Asya kentlerinin *tributum* (vergi ödemelerini) beş yıl boyunca ertelemiştir. Ayrıca vergi borcu olan kentlerin bütün borçlarını silmiş ve önemli tapınaklara karşı gerekli saygı göstermiştir⁹¹⁹. Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon* alanını genişletmiştir. Mithradates'in bunu yapmasındaki en büyük etkense, büyük ihtimal Ephesos'luların Mithradates'e karşı göstermiş oldukları sadakatten dolayı olsa gerektir. Zira, İÖ. 88 yılında Ephesos Akşamı'nda, Ephesos'lular Mithradates'in buyrultusuna itaat ederek, tapınağa sığınan birçok Roma vatandaşını ve yandaşlarını öldürmüşlerdir. Nitekim bunun sonucu olarak da Mithradates Savaşı'ndan sonra, Romalılar tarafından Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı iptal edilmiştir⁹²⁰.

Roma otoritesinin Küçük Asya'daki kentlere müdahalesine karşı, kentler *asylia* hakkı talep ettiği zaman çeşitli problemler ortaya çıkmıştır⁹²¹. Yaklaşık İÖ. 90 yılında eyalet *quaestor* M. Aurelius Scaevus'un bir kölesi Artemis Tapınağı'na sığınmıştır. M. Aurelius Scaevus kölesini tapınaktan çıkartmak isteyince büyük ihtimal Artemis'in rahibi olan Ephesos'lu Perikles, M. Aurelius Scaevus'un kölesini ele geçirmesine engel olmuştur. Bu hareketinden dolayı Perikles yargılanmak üzere, Roma'ya getirilmiştir⁹²². *Publicanus*'lar, tapınaklara verilen dokunulmazlıklar ve vergi muafiyeti gibi ayrıcalıkları göz ardı ederek, vergiler toplamaya devam etmişlerdir⁹²³. Bununla birlikte Küçük Asya'daki tapınaklar ve kentlerin durumu İÖ. I.

bulmaya çalıştı ve burada pek çok insanı ölüme mahkum etti. Ardından Ephesos'lulara beş yıldır ödemedikleri vergiye savaş tazminatını da ekleyerek 20.000 *talanton* ödemelerini talep etti. Ayrıca Sulla kente askerlerin masraflarını ödemelerini emretti. Bundan başka Sulla, Kolophon, Metropolis, Tralleis, Sardis kentlerini de cezalandırmış, ayrıca Pergamon'lular Ephesos Akşamı'na katıldıkları için Pergamon'daki Asklepios Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkından mahrum bırakmıştır (App. *Mithr.* 19 vdd.; 23; Plut. *Sull.* XI; Cic. *Flacc.* 57; ayrıca bk. Sherk 1969, 281).

⁹¹⁸ Oropus (Sherk 1996, n° 23; daha fazla bilgi için bk. Rigsby 1996, 77–81); Stratonikeia (Sherk 1969, 105–111 n° 18=Stratonikeia 1).

⁹¹⁹ Tacitus'a (*ann.* IV. 14) göre, Mithradates Kos'taki Asklepiyon Tapınağı'nın *asylon temenos*'una saygı gösterdi. Ayrıca Kos'luları, tapınağın *temenos* duvarları içine sığınan Romalıları öldürmediklerinden dolayı cezalandırmadı. Daha fazla bilgi için bk. Arslan 2007, 166; Dignas 2002, 118.

⁹²⁰ Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118.

⁹²¹ Dignas 2002, 118. .

⁹²² Cicero, *Verr.* II. 1. 85; *BMC Ionia* 67 (Perikles'le ilgili olarak).

⁹²³ Sulla, ettiği bir yeminle Boiotia ve Attika sınırlarında bir kent olan Oropos'u, onun yakınındaki Amphiaros Tapınağı'nı ve kehanet merkezini dokunulmaz ilan etmiş, topraklarını genişletmiş ve ayrıca vergi muafiyeti bahşetmiştir (Sherk 1969, n° 23 *str.* 43–51). Söz konusu karar, İÖ. 80 yılında *Senatus* tarafından onaylanmıştır. Ancak İÖ. 73 yılında *publicanus*'lar bu kentin ve tapınağın vergi muafiyetine Amphiaros'un bir tanrı olmadığı gerekçesiyle itiraz etmişlerdir (Cic. *de nat. Deor.* III. 49; Sherk 1969, 136 vd.). Ancak bununla birlikte bu konu *Senatus*'a götürülmüştür. İÖ. 14 Ekim 73 yılında *Senatus* aldığı karar uyarınca, Sulla'nın kent ve tapınağa vermiş olduğu bütün ayrıcalıkların devam etmesine karar vermiştir (*Syll*³ II 747=Sherk 1969, 133 vdd. n° 23).

yüzyıllı ortalarında daha da kötüye gitmeye başlamıştı⁹²⁴. Zira, iç savaşlar devam ediyordu. Bu savaşlardan dolayı Asya kentleri taraf tutmak zorunda bırakılıyordu. Ayrıca mali yükümlülükler kentleri ve tapınakları harap etmekteydi.

İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında ise, Iulius Caesar ve onun Asya valisi P. Servilius Isauricus, Küçük Asya kentlerine *asylia* hakkını vermiş ve onaylamıştır. Her ikisi de tapınaklarla ilgili durumlarda mahkemeye başvurulduğunda büyük bir özen göstermişlerdir. Ayrıca tapınakların haklarına genel bir açıklık getirmeye çalışmışlardır⁹²⁵. Bundan dolayı Eski Yunan kentleri, Iulius Caesar'a ve P. Servilius Isauricus'a şükranlarını sunan pek çok onur yazıtları dikmişlerdir⁹²⁶. P. Servilius Isauricus öldükten sonra bile, yani İmparatorluk döneminde Ephesos'lular, Servilius Isauricus'a kutsal onurlar bahşetmişlerdir⁹²⁷. Büyük bir olasılıkla, İÖ. 45/44 yılında Asya'nın başka yerlerindeki gibi dokunulmazlığı tazeleyen ve diğer geleneksel hakları geri veren kişi Caesar'ın temsilcisi olarak Isauricus olmalıdır⁹²⁸. İÖ. 85/84 yılında *asylia* hakkını kaybeden Ephesos Artemis Tapınağı tekrar bu ayrıcalığı Caesar zamanında elde etmiştir. Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı, eyaletteki diğer kentlerin tapınaklarına bahşedilen *asylia* için yasal bir örnek teşkil etmekteydi⁹²⁹. İÖ. 4 Mart 44 yılında Caesar, Sardes'teki Artemis Tapınağı'na dokunulmazlık hakkı tanımıştır⁹³⁰. Bu tarihte Sardeis'teki Artemis Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkı ile ilgili olarak Ephesos Artemis'i bir örnek olarak gösterilmektedir. Sardis'teki Artemis Tapınağı'nın bu statüsü bir emsal olarak gösterildiğinde, İÖ. 44 yılı Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkının yenilenmesi için bir *terminus ante quem*'dir⁹³¹. Ayrıca Aphrodisias'taki Aphrodite Tapınağı için *Senatus*'un *consultum de Aphrodisiensibus* [Aphrodisias hakkındaki *Senatus* kararında] Ephesos Artemis Tapınağı vesilesiyle aynı zamanda Aphrodite Tapınağı'nın *asylia* hakkı tanımlanmıştır⁹³². Artemis Tapınağı'nın diğer tapınaklar için model oluşmasını büyük bir ihtimalle Caesar sağlamıştır⁹³³. Ephesos, Mithradates döneminin ardından bu ayrıcalığı geri alan ilk kent

⁹²⁴ Dignas 2002, 119; Arslan 2000b, 32: Eyalet halkına en büyük kötülük vergi memurlarından geliyordu. Romalılar, bir eyaletin ödemesi gereken vergi miktarını yasal olarak belirlemelerine rağmen, vergi toplama yöntemi eyaletlerde büyük bir karışıklığa neden oluyordu. Zira, vergilerini toplama işini yüksek fiyat teklif eden vergi iltizam şirketlerine (*societates publicanorum*), dört yılığına ihale ediliyordu. Vergi iltizam şirketleri eyaletlerde daha önce belirlenmiş olan parayı devlet adına topluyor ve kendine kar olarak önemli oranda pay alıyordu. Bu bakımdan öncelikle kendi kazançlarını düşünen iltizam şirketleri eyaletleri talan edercesine sömürmüşlerdir. Bu nedenle İÖ. II. yüzyılın son çeyreğinden itibaren eyaletler üzerindeki bu haksız kazanç furyası, imparatorlukta birtakım sosyal ve siyasal gerilimlere yol açmıştır. Özellikle de İÖ. I. yüzyılda Küçük Asya'da çıkan bir dizi isyan ve iç savaşın ana sebebinin bu çarpık yönetim sistemi teşkil etmektedir.

⁹²⁵ Dignas 2002, 295.

⁹²⁶ Freber 1993, 116 vd.

⁹²⁷ *I. Ephesos* III, n° 702; *I. Ephesos* VII 2, n° 3066.

⁹²⁸ Rigsby 1996, 389.

⁹²⁹ Dignas 2002, 297.

⁹³⁰ Herrmann 1989, 133 vd.; *SEG* XXXIX 1290.

⁹³¹ Sardis Artemis Tapınağı hakkında daha fazla bilgi için bk. Herrmann 1989, 127–164; Rigsby 1996, 433–437.

⁹³² Reynolds 1982, n° 8.

⁹³³ Reynolds 1982, 79–84; Herrmann 1989, 143 vd.

olmasından dolayı Ephesos Artemis Tapınağı, diğer tapınaklara *asylia* hususunda bir emsal olarak gösterilmiş olabilir⁹³⁴.

Strabon (XIV. 1. 23 c. 641) Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylon* alanının sınırlarının sık sık değiştiğinden söz etmektedir.

“Şimdi ise (tapınak) yasal haklarından bazılarını korur, ama daha az derecede. Tapınak şimdi de eskiden de asylon kalmıştır. Bu asyilia'nın sınırları sık sık değişmiştir. İskender bir stadion kadar uzatmıştır. Mithradates çatının köşesinden bir ok attı ve mesafenin bir stadion'u biraz geçtiğini düşündü. Antonius bu mesafeyi iki katına çıkardı ve kentin bir kısmını asyilia alanının içine aldı. Fakat bu daha zararlı oldu ve kenti kötülere uygun hale getirdi, böylece Augustus Caesar bunu geçersiz kıldı”.

Sonuç olarak epigrafik belgelerin azlığına rağmen, büyük bir olasılıkla Ephesos'lular çok eski zamanlarda tapınakları için *asylia* hakkını talep etmiş ve bu hakkı elde etmiş olmalıdırlar. Ancak İÖ. 88 yılında ise, Romalılar tarafından bu hakkı elerinden alınmıştır. Daha sonra ise, büyük ihtimal Caesar'ın buyruğusunun sonucu olarak Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı tekrar tanınmıştır. Ephesos Artemis Tapınağı, Romalılara eyaletlerde *asylia*'nın tanınması için bir emsal teşkil ettiği gibi, İS. 22 yılında *asylia* ile ilgili sınırlamalar için de bir örnek olarak hizmet etmiş olması olasılık dahilindedir⁹³⁵. Zira, Strabon'un belirttiği Augustus'un Ephesos Artemis Tapınağı'nın sınırını değiştirmesine neden olan sorunla, Tacitus'un İS. 22 yılında eyaletlerdeki tapınaklarda baş gösteren sorun hemen hemen aynıdır⁹³⁶. Antonius'un Ephesos Artemis Tapınağı'nın *asylum* alanını genişletmesi sonucunda haksızca hareketlere yol açmıştır. Büyük bir olasılıkla, *asylum* hakkı Romalılar için yasal ciddi bir soruna neden olduğu için, Augustus Ephesos'ta bu hakkın sınırlandırılmasına gitmiştir. Ancak burada ki yasal sorun, *asylum*'un bizzat kendisinin yol açtığı bir problem değildir. Bilakis halkın bu hakkı kötü amaçlarla kullanması sonucunda çeşitli suçların artmasına neden olmasının yarattığı bir sorun olmalıdır.

Augustus (*Res Gestae* 24. 1)'de, Küçük Asya'daki pek çok tapınağın iyileştirilmesini istemektedir. İÖ. 27 yılında da Asya eyaletindeki, olasılıkla da tüm imparatorluk eyaletlerindeki, kamu arazisi ve kutsal arazinin tazmin edilmesini emretmiştir⁹³⁷. Ayrıca *Res Gestae*'de bütün Asya halkının tapınaklara adak olarak verdikleri şeyleri yeniden düzenleyeceğini açıklamıştır. Özellikle de düşmanı tarafından yağmalanmış tapınakları ve

⁹³⁴ Rigsby 1996, 389.

⁹³⁵ Rigsby 1996, 392.

⁹³⁶ Tac. *ann.* III. 60. 1–3.

⁹³⁷ Engelman, *I.Kyme* no 17; krş. Dignas 2002, 161.

Antonius'un kendi özel servetine dahil etmiş olduğu ziynet eşyalarını tanzim etmiştir⁹³⁸. Bunun ile birlikte Augustus'un, Ephesos Artemis Tapınağı'na geniş bir arazi *euergesia*'sı (hayırhahlığı) yapmış olduğu yazıtlar aracılığı ile ispat edilmektedir. Augustus Dönemi (İÖ. 27-İS. 14), Kaystros Nehri (Küçük Menderes) vadisinden ele geçmiş 7 adet sınır taşından ikisi Artemis arazilerinin yeniden ölçülmesi ile ilgilidir⁹³⁹. Yazıtlarda geçen *restituit*=ἀποκαθέρσησεν fillerinden de açıkça anlaşılacağı üzere iki yazıtta Augustus'un arazileri restore ettiğinden yani iyileştirdiğinden ya da eski zenginliğini geri vermesinden bahsetmektedir⁹⁴⁰. İmparatorun da işin içine *restituo* fiili ile birlikte girmesi Artemis arazilerinde sorunlu bir durum olduğunun birer göstergesidir. Nitekim o zaman tapınağın durumu eskisine göre gerilemiş olmalıdır ki, Augustus böyle bir düzenlemeye ihtiyacı duymuştur. İÖ. 23–21 yıllarına tarihlenen çift dilli bir yazıtta Augustus tarafından yapılan bir *euergesia*'ya işaret etmektedir⁹⁴¹. yaklaşık İÖ. 6/5'te Augustus, Artemis Tapınağı'nın ve yeni *Sebastaion*'un çevresini kuşatan bir duvar inşa ettirdiğinde tanrıçanın gelirleri yeniden inşa projelerinde kullanılmıştır⁹⁴². Yine aynı yıllarda kutsal alanda bulunan caddelerin ve kanalının tamirini; ayrıca (sınır) planlamasını yaptığı görülmektedir⁹⁴³. Augustus, Roma vergi toplayıcılarının tanrıçanın haklarını çiğnemiş olmalarının bir karşılığı olarak, kutsal yerlerde böyle bir düzenleme yapma gereği duymuş olmalıdır. Ayrıca şu da mümkündür ki, Ephesos'lular Artemis arazisini Roma iç savaşlarına vergi ödeyebilmek için satmak zorunda kalmış ve böylece Augustus araziyi restore etmiş olabilirdi⁹⁴⁴. Bu gibi sebepler Augustus'un Asya'daki kutsal alanların iyileştirilmesi için verdiği genel talimatla örtüşmektedir.

İS. 44 yılından ele geçen bir yazıt⁹⁴⁵ Augustus'un yaptığı *euergesia*'yı hatırlatmaktadır: Vali Paullus Fabius Persicus, Augustus tarafından yapılan kutsal gelirlerin yenilenmesine atfen, Roma imparatorlarının eskiden ve şimdi tamamıyla onların yanında olduğunu Ephesos'lulara hatırlatır. Yazıt Eski Yunanca ve Latince çift dilli olarak yazılmıştır. Yazıttan Tapınak, arazilerini şahıslara kiraya verdiği ancak kirasını yani *vectigalia*'yı⁹⁴⁶ toplayamadığı için kendisine Augustus tarafından sunulan zenginlikten yararlanamadığı anlaşılmaktadır.

⁹³⁸ Aug. *Res Gestae* 24. 1; krş. Plin. *nat.* 34. 8; 38; Strabon XIII. 1. 30 c. 595; XIV. 1. 14 c. 637.

⁹³⁹ *I.Ephesos* VII, n° 3513; 3516; *SEG* XXXIX 1175; *I.Ephesos* V, n° 1523–1524. Sınır yazıtları hakkında daha detaylı bilgi için ayrıca bk. Arca 2008, 94–104.

⁹⁴⁰ *I.Ephesos* VII, n° 3501–3502.

⁹⁴¹ *I.Ephesos* II, n° 459; *SEG* XLI 971: “*Caesar Augustus'un lütfu vasıtasıyla, Diana'ya verdiği kutsal toprakların gelirlerinden yol Sextus Appulius'un proconsul'lüğünde kaldırılma kaplandı*”.

⁹⁴² *I.Ephesos* V, n° 1522; ayrıca krş. Dignas 2002, 175.

⁹⁴³ *I.Ephesos* V, n° 1523–1524.

⁹⁴⁴ Dignas 2002, 175.

⁹⁴⁵ *I.Ephesos* Ia, n° 19B; ayrıca yazıt hakkında yorum için bk. Arca 2008, 101 vdd.

⁹⁴⁶ Roma Dönemi'nde *vectigalis* terimi eyalet ya da merkezi yönetimde çeşitli ödemeler için kullanılmaktaydı. Bu devlete ya da özel şahıslara ödenen aynı cinsten onda birlik vergi ya da para olabilmekteydi. Bunlardan ilki, tapınak geliri yani bu yazıttan da anlaşıldığı gibi özel şahıslara ödenen *vectigalia*'ya karşılık gelmektedir. İkincisi ise, kent otoritelerine ya da bunlar vasıtası ile Roma'ya ödenen vergidir (bk. Dignas 2002, 182; Brunt 1981, 168 vd; krş. Arca 2008, 102vdd).

Bir vali tarafından “*bütün eyaletin mücevheri*” olarak adlandırılan Artemis Tapınağı Ephesos sikkelerinde görülmektedir. Nadirde olsa İmparatorluk dönemi süresince de *asylia*'nın devam ettiği anlaşılmaktadır⁹⁴⁷. En geç İS. I. yüzyıldan İS. III. yüzyılın ortalarına kadar *asylia* ile ilgili bronz sikkelere rastlanılmaktadır. Bronz sikkenin ön yüzünde tanrıçanın resmi arka yüzünde ise Ἀρτεμις Ἐφεσία ἄσυλον⁹⁴⁸ veya Ἀρτεμις ἄσυλον yazısı yer almaktadır⁹⁴⁹.

Hiketeia ve *asylia* olarak oldukça ünlü olan Ephesos Artemis Tapınağı'na, Arkaik Dönem'den itibaren gereken saygının gösterildiğini görmekteyiz. İÖ. VI. Lydia Kralı Kroisos, tapınağın genel tamirati esnasında, Ephesos Artemis Tapınağı'nın sütunlarının dikilmesi için katkıda bulunmuştur. Pers hakimiyeti sırasında ise, Persler diğer tapınaklara saygı göstermezken Ephesos Tapınağı'na herhangi bir şiddet uygulamaktan kaçınmışlardır. İÖ. 334 yılında İskender Ephesos'a geldiğinde tapınağa karşı gereken saygıyı gösterdiği gibi, aynı zamanda tapınağın *asylia* alanını da genişletmiştir. Hellenistik Dönem'de başlangıçta kimler tarafından *asylia* hakkının verildiği bilinmemekle birlikte, büyük ihtimal bu hak, İÖ. III yüzyılda Artemis Tapınağı'na bahşedilmiştir. İÖ. I yüzyıla geldiğimiz de Mithradates tarafından tapınağın *asylia* alanı genişletilmiştir. Ne var ki, İÖ. 88 yılından sonra ise, Romalılar tarafından Mithradates'in tarafını tutukları ve Ephesos Akşamına katıldıkları için Ephesos'luları cezalandırma politikası güdülerek, Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı iptal edilmiştir. İÖ. 44 yılında ise, tapınağın *asylia* hakkı Caesar tarafından tanınmıştır. Augustus zamanına geldiğimizde ise, Romalılar bu imtiyazı kentlerin iç huzurunu ve düzenini bozan yasal bir sorun olarak değerlendirmeye başlamışlardır. Bunun sonucu olarak, Augustus tarafından *asylia* hakkında bir sınırlamaya gidilmiştir. İS. 22 yılında *asylia* hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin sızlanmaların artması üzerine Tiberius, *Senatus* tarafından geniş çaplı bir soruşturma açarak eyaletlerdeki tapınaklarda bir düzenleme yapılmasını istemiştir. *Senatus* tarafından Artemis Tapınağı'nın *asylia* hakkı devam etmiştir, ancak bu hususta da belirli bir sınırlamaya gidilmiş olmalıdır. İS. I. ve İS. III. yüzyıl sikkelerinde *asylia* nadirde olsa görülmektedir. Fakat burada *asylia*, kent için onursal bir unvan olarak kullanılmış olmalıdır.

⁹⁴⁷ *I.Ephesos Ia* 18. b. 2–3; ayrıca krş. Rigsby 1996, 392 dn. 28

⁹⁴⁸ *BMC Ionia* Ephesos n° 344; krş. Rigsby 1996, lev. 6.

⁹⁴⁹ Karwiese 1970, 331 vdd.

3.2.3. TEOS *Dionysos Tapınağı*

3.2.3.1. Teos 1.

III. Antiokhos'un Teos kent ve egemenlik alanına asyilia ve vergiden muafiyet hakkı tanınması (yaklaşık İÖ. 204/203)

Buluntu Yeri: 1963 yılında Dionysos Tapınağı'nın 20m kadar batısında bulunan *temenos* arka duvarının açığa çıkarılması sırasında elde edilmiş olan dört büyük mermer blok ile onlara ait 16 fragman ele geçmiştir. Bu dekret, tapınağa ait bir duvardan 38cm kadar ileriye doğru uzanan 64cm genişliğinde bir yarı paye (*parastas*) üzerine yazılmıştır (Herman 1965, 31–2).

Tanım: Bu dekret, iki kısımdan oluşmaktadır: A fragmanı 3 satır ve B bloğu 52 satırdır.

Ölçüler: A (*str.* 1–3) ölçüleri: Y. 14,5m; G. 9m; D. 12m. B blokunun (*str.* 4–55) ölçüleri: Y. 78, 2m; G. 64m; D. 38m.

Yayınlar: Herrmann 1965, 33–6 n° 1 *str.* 1-55; *SEG XLI* 1003 ; Oliver 1968, 321 vdd.; Dunst-Merkelbach 1968, 171 vdd.; Gauthier 1985, 51-52; Piejko 1991, 13–69; Rigsby 1996, 281 vdd. n° 66; Ma 2002², 308–311 n° 17.

Tarih: yaklaşık İÖ. 204/203.

Τιμού[χων καὶ στρατηγῶν γνώμη· ἐπειδὴ βασιλεὺς]
 Ἀντίοχος]
 .ιστη[]
 4 [...9–10... π]ροαίρεσιν κ[αὶ δια]φ[υ]λάσσω[ν .4..] ΑΡΑΠ[...]
 [...9–10...]ν. ἐαυτῶι διὰ προ[γόνω]ν ὑπάρχουσα[ν εὖ]νοϊαν κα[ὶ]
 [...8–9...]. τασθαι προαιρούμενος πολλαπλασ[ι.]ν, κοινὸς [εὖ]-
 8 [ἐργέτης προ]οείρηται γίνεσθαι τῶν τε ἄλλων Ἑλληνίδωμ[πό]-
 [λεων καὶ τ]ῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας, καὶ πρότερόν τε ὑπάρ-
 [χων] ἐν τῇ ἐπέκεινα τοῦ Ταύρου πολλῶν ἀγαθῶν ἐγίνετο παραι-
 τιος ἡμῖν] καὶ παραγενόμενος ἐπὶ τοὺς καθ' ἡμᾶς τόπους ἀπο-
 κατέστησε τὰ πράγματα εἰς συμφέρουσαν κατάστασιν καὶ ἐ-
 12 πιδημήσας ἐν τῇ πόλει ἡμῶν καὶ θεωρῶν ἐξησθηνηκότας
 ἡμᾶς κα[ὶ] ἐν τοῖς κοινοῖς καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις διὰ τε τοὺς συνεχεῖς
 πολέμου[ς] καὶ τὸ μέγεθος ὧν ἐφέρομεν συντάξεων καὶ βουλόμενος
 τὰ τε πρὸς τὸν θεὸν εὐσεβῶς διακεῖσθαι ὧι καθιέρωσεν ἡμῶν τὴν πόλιν
 16 καὶ τὴν χώραν <καὶ> θέλων χαρίζεσθαι τῶι τε δήμωι καὶ τῶι κοινῶι τῶν
 περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν παρελθῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν αὐτὸς
 ἀνῆκε τῆ[ν] πόλιν καὶ τὴν χώραν ἡμῶν ἱερὰν καὶ ἄσυλον καὶ ἀφορολό-
 γη.τον κ[αὶ] τῶν ἄλλων ὧν ἐφέρομεν συντάξεων βασιλεῖ Ἀττά-
 20 λωι ὑπεδέξατο ἀπολυθῆσεσθαι ἡμᾶς δι' αὐτοῦ, ἵνα γενομένης ἐ-
 παυξήσ[ε]ως τῶν κατὰ τὴν πόλιν μὴ μόνον εὐεργεσίας λάβῃ τὴν
 ἐπιγραφ[ῆ]ν τῆς τοῦ δήμου, ἀλλὰ καὶ σωτηρίας· ἐπεδήμησε δὲ καὶ
 ἐν τῇ πόλει μετὰ τε τῶμ φίλων καὶ τῶν ἀκολουθουσῶν αὐτῶι δυνά-
 24 μων ἀπόδιξεν ποιούμενος μεγίστην τῆς προὔπαρχούσης αὐτῶι πίσ-
 τεως πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους, καὶ μετὰ ταῦτα πολλῶν ἀγαθῶν πα-
 ρο[α]ίτιος δι[ι]ατελεῖ γινόμενος ἡμῖν παράδειγμα πᾶσιν ἐκτιθεὶς τοῖς Ἑλλη[σιν] ὄν

28 τρόπον προσφέρεται πρὸς τοὺς εὐεργέτας καὶ εὐνοὺς ὑπάρχοντας αὐτῶι, κα[ί] τ[ὰ]
 μὲν συ[ν]τελεῖ τῶν ἀγαθῶν δι' ὧν εἰς εὐδαιμονίαν παραγίνεθ' ἡ πόλις ἡμ[ῶ]ν,
 τὰ δ' ἐ[πι]τελέσει· ἐπιστείλας δὲ πρὸς τὸν δῆμον ὑπέλαβε δεῖν πέμψει [πρὸς].
 32 [αὐτὸν π]ρεσβείαν ἢ συνλαλήσει περὶ ὧν ἔφη πεπειῖσθαι καὶ τῶι δῆμ[ω]ι συμ-
 [φέρειν,] καὶ τοῦ δήμου πρεσβευτὰς ἐξαποστίλαντος Διονύσιον Ἀπολλο-
 36 [. . . 5. . .], Ἐρμαγόραν Ἐπιμένου, Θεόδωρον Ζωπύρου ἐνεφάνισε τούτοις
 [ὅτι πα]ραλέλυκε τῆμ πόλιν εἰς ἀεὶ καθότι ἐπηγίλατο ὧν συνετάξα-
 [μεν φ]όρων βασιλεῖ Ἀττάλωι· ὑπὲρ ὧν καὶ γράψας ἔφη ἐντετάχθαι τοῖς
 40 [πρεσβευταῖς] ἀναγγέλλειν ἡμῖν καὶ οἱ πρεσβευταὶ ἀνήγγ[.]λαν ταῦ-
 36 [τα τῶι δῆμ]ωι κατὰ ταῦτά δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ βασίλισσα Λαοδίκη ἐν
 [ἅ]πασι καιρ[ο]ῖς τὴν αὐτὴν ἔχουσα γνώμην διατελεῖ τῶι βασιλεῖ καὶ
 [ἀδελφῶι κ]αὶ ἐν τοῖς πρὸς τῆμ πόλιν φιλανθρώποις ἐκτενῆ καὶ πρό-
 40 [θυ]μον ἐ[αυτ]ῆν παρέχεται πρὸς τὰς εὐεργεσίας, καὶ τὰ μέγιστα
 [πα]ντὶ κα[ιρῶ]ι φαινόμεθα χάριτας ἀξίας ἀποδιδόντες τῶι τε βασι-
 [λε]ῖ καὶ τῆ [βα]σιλίσῃ καὶ ὑπερτιθέμενοι ἡαυτοὺς ἐν ταῖς τιμ[α]ῖς ταῖς πρὸς
 44 [τ]ούτους κα[τὰ] τὰς εὐεργεσίας καὶ φανερός ἦ πᾶσιν ὁ δῆ[μος] εὐπορίσ-
 44 τως διακίμε[ν]ος πρὸς χάριτος ἀπόδοσιν· τύχη ἀγαθῆ· π[α]ραστῆσαι
 τῶι ἀγάλματ[ι] τοῦ Διονύσου ἀγάλματα μαρμάρινα ὡς κάλλιστ[α καὶ ἱε]-
 48 ροπρεπέστατ[α] τοῦ τε βασιλέως Ἀντιόχου καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐ[τ]οῦ [βα]-
 48 σιλίσης Λαο[δί]κης, ὅπως ἀφέντες τῆμ πόλιν καὶ τὴν χώραν ἱερὰν
 καὶ ἄσυλον καὶ [π]αραλύσαντες ἡμᾶς τῶμ φόρων καὶ χαρισ[ά]μενοι ταῦ-
 52 τα τῶι τε δῆμ[ω]ι καὶ τῶι κοινῶι τῶμ περὶ τὸν Διόνυσον τεχνιτῶν πα-
 52 ρὰ πάντων τ[ὰς] τιμὰς κομίζονται κατὰ τὸ δ[υνατὸν] κ[α]ὶ ναοῦ καὶ τῶν
 ἄλλων με[τέ]χοντες τῶι Διονύσῳ κοιν[οὶ σωτῆ]ρες ὑπάρχωσι τῆς
 52 [πό]λε[ως ἡ]μῶν καὶ κοινῆ διδῶσιν ἡ[μῖν ἀγ]αθὰ· ἵνα δὲ καὶ τὰ
 [ἐψ]ηφισ[μένα] συν[τε]λεῖται ἀποδείξαι ἐπισ[τάτας] δύο ἐξ ἀπάντων
 [τῶμ] πο[λιτῶν οἴτιν]ες ἐπιμελήσονται τ[ῆς] τε κα[τ]ασκευῆς τῶν ἀγαλ-
 [μάτ]ω[ν καὶ τῆς ἀν]αθέσεως· τὸ δὲ ἀργ[ύριον τὸ] εἰς ταῦτα διδόναι

Herrmann'in metnidir. Str. 37: [τε τοῖς ἄλλοις] (SEG XLI). Str. 38: [ἀδελφῶι] Merkelbach; [αἴρεσιν] Habicht (SEG XLI). Str. 52: τὰγαθὰ J. et L. Robert (BE 68, 451).

Çeviri:

Timoukhoi ve [strategoï'un] dilekçesiyle; [mademki kral] Antiokhos (III) . . . niyetini ve atalarından kalma iyi niyetini [koruyarak. . .] ve . . . pek çok arzu etti, bizim şehrimizin ve diğer Hellen kentlerinin ortak hayırhahı olmaya karar verdi, daha önce Tauros'un ötesinde bulunurken bizlere birçok iyiliklerde bulundu, bizim bölgemize geldikten sonra faydalı bir sonuç için işleri yeniden düzenledi, bizim kentimizde kaldığı sırada sürekli süren savaşlar yüzünden ve ödediğimiz vergilerin ağır yükünden dolayı hem şahsi hem de kamusal hususlarda bizlerin bitap düşmüş olduğunu görünce, bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı adanmış/takdis etmiş olduğu tanrıya karşı hürmetini göstermek isteyerek, ayrıca Dionysos'un zanaatkarlar loncasına ve halkımıza yaralı olmak isteyerek bizzat kendisi meclise gelip, kentimizin ve egemenlik alanımızın kutsa ve dokunulmaz (hiera kai asylos) olmasını, vergiden muaf tutulmasını (aphorologetos) bahşetti, ayrıca kent işlerinin ilerlemesiyle sadece halkın hayırhahı unvanını değil aynı zamanda

kurtarıcı unvanına da nail olsun/şeref kazansın diye Kral Attalos'a ödediğimiz vergilerden onun vasıtasıyla bizleri feragat edeceğine söz verdi; bütün insanlara karşı güvenilirliğinin kanıtını yeterince göstererek, dostları ve kendisine eşlik eden birlikleriyle birlikte kentte kaldı, bundan sonra bizlere daima iyiliklerde bulundu ve bu suretle kendisine iyi niyette bulunan ve hayırhahlık yapanlara karşı ne şekilde davrandığına dair bütün Hellenlere bir örnek verdi, bizim şehrimizin refahını sağlayan bu iyiliklerden bazılarını şimdi gerçekleştirdi, diğerlerini ise ilerleyen zamanlarda gerçekleştirecek; demos'a, halkın yararına olacak ve inanmış olduğunu söylediği bu meseleler hususunda görüşmek için [kendisine] bir elçinin gönderilmesi gerektiğini teklif eden bir mektup yazdı, demos Apollo[...] oğlu Dionysios, Epimenes oğlu Hermagoras ve Zopyros oğlu Theodoros'u elçi olarak gönderince, Kral Attalos'a ödemiş olduğumuz vergilerden, söz vermiş olduğu gibi, kentimizin her zaman için muaf tutulmuş olduğunu onlara beyan etti, bu konular hususunda bizlere malumat vermeleri için elçileri bilgilendirmiş olduğunu söylediği bu mektubu gönderdi, elçiler bu şeyleri demos'a beyan etti; aynı şekilde kralın kız kardeşi Kraliçe Laodike de daima kralla aynı düşüncüyü paylaştı, . . . ve kente karşı ihsanlarıyla, yapmış olduğu iyiliklerle bizzat kendi gayretini ve içtenliğini gösterdi, demos her ikisi tarafından iyiliklerin en büyüğüne nail oldu; bundan dolayı bizlerin her koşulda kral ve kraliçeye layıkıyla şükranlarımızın karşılığını verdiğimiz ve onlardan gördüğümüz iyilikler nazarında onlara verdiğimiz onurlarla bizzat kendimizi geçtiğimiz görülsün diye ve demos minnettarlığının karşılığını cömertçe ödemeye hazır olduğunu bütün herkes görsün diye, hayırlı uğurlu olsun, Kral Antiokhos'un ve Kraliçe Laodike'nin mümkün olduğu kadar haşmetli ve oldukça güzel mermerden kült heykeli, Dionysos'un kült heykeliyle yan yana durmasına, onlar kentimizin ve egemenlik alanımızın kutsal ve dokunulmaz olmasını bahsettikleri için, bizleri vergiden muaf tutukları ve bu iyilikleri demos'a ve Dionysos'un zanaatkarlar loncasına bahsetmiş oldukları için, bütün herkesten mümkün olabildiğince onurlar almalı, Dionysos'la tapınağı ve diğer onur payelerini paylaştıkları için bizim şehrimizin ortak kurtarıcıları olmalıdırlar ve bizlere iyiliklerini birlikte ihsan etmelidirler; bu kararın icra edilmesi için bütün vatandaşlar içerisinde heykellerin yapımı ve dikilmesiyle ilgilenecek iki epistatai'ın seçilmesine; bu amaçla paranın sağlanmasına..... [karar verilsin]

3.2.3.2. Teos 2.

Kral Antiokhos'un (?) Teos'a mektubu (İÖ. 203-İÖ. 190)

Buluntu Yeri: Büyük bir olasılıkla, elimizdeki bu yazıt, 1 numaralı yazıtımız gibi Teos'taki Dionysios Tapınağı'na ait duvarın yarı paye (*parastas*) üzerine yazılmıştır. 1966 yılında keşfedilmiş olan blokun üzerinde bu yazıtla birlikte bir yazıt daha yer almaktadır (Herrmann 1965, 157-8).

Tanım: Gri mermer.

Ölçüler: Y. 90m; G. 35m; D. 38m; Hy. 1-1,7m; Sa. 0,4-1m.

Yayımlar: Herrmann 1965, 157-8; Piejko 1991, 50-69; SEG XLI 1003, III-IV, 1004-5; Rigsby 1996, 290; Ma 2002², 318 vd. n° 19 B.

Tarih: İÖ. 203-İÖ. 190.

[Βασιλεὺς Ἀντίοχος Τηίων] τῆι βουλῆι καὶ [τῶι]
[δῆμωι χαίρειν· οἱ παρ' ὑμῶν] πρεσβευταὶ Διονύ-

Antiokhos'un Teos kentine önceden tanımış olduğu bu ayrıcalıkları bildiği için *str.* 11'de οί πατέρες ifadesini özellikle kullanmış olabilir.

Str. 5- 7'de "onurlar üzerine [konuştular] [...] atalarımın ve benim [... çelengi kabul etmiş olduğum]" ifadesi, büyük bir olasılıkla yaklaşık İÖ. 203 yılında III. Antiokhos'un Teos'a bahşetmiş olduğu (I. Attalos'a ödenen vergiden muafiyet, kent ve *territoium*'una verdiği *asylon* gibi) ayrıcalıklardan dolayı Teos kentinin, III. Antiokhos ve Kraliçe Laodike için vermiş oldukları çeşitli onurlardan bahsediyor olsa gerektir⁹⁵⁶.

Oğul Antiokhos hakkında oldukça az bilgimiz vardır. Antiokhos, III. Antiokhos'un en büyük oğludur. III. Antiokhos doğu seferi sırasında, kral vekili olarak geride oğlu Antiokhos'u bırakmıştır. İÖ. 197 yılında babasının birliğinin komutanlığını yaptığı ve daha sonrada kız kardeşi Laodike ile evlendiği bilinmektedir. İÖ. 192 yılında tahta geçmeden önce ölmüştür⁹⁵⁷.

3.2.3.3. Teos 3.

Aitolia Birliği'nin Teos kent ve egemenlik alanına ve Teos'lulara asyilia hakkı vermesi (yaklaşık İÖ. 203/202)

Buluntu Yeri: Vaktiyle Dionysos Tapınağı'nın duvarına yazılmış olan Teos dekreti Sığacık'ta bulunmuştur. Aynı dekretin bir kopyası ise, Delphoi'da Atina Hazine Dairesi'nin kuzey *anta*'sinin iç kısmına yazılmıştır. Bu yazıtın kopyası Teos'tan alınmıştır.

Tanım: Mavi-gri mermer blok.

Ölçüler: -

Yayınlar: *CIG* 3046; *Syll*² 280; *Syll*³ 563; *IG IX.* I² 192; Rigsby 1996, 292 vdd. n° 132.

Tarih: yaklaşık İÖ. 203/2.

Αἰτωλῶν

στραταγέοντος Ἀλεξάνδρου Ἀλεξάνδρου Καλυδωνίου, Παναιτωλικοῖς
 ἐπεὶ Τηϊοὶ πρῶσ[βευ]τὰς ἀποστείλαντες Πυθαγόραν καὶ Κλεῖτον, τὰν τε οἰκειότατα
 4 καὶ τὰν φιλίαν ἀνενηοῦντο καὶ παρεκάλεον τοὺς Αἰτωλοὺς, ὅπως τὰν τε πόλιν
 αὐτῶν καὶ τὰν χώραν ἐπιχωρήσωντι ἱερὰν εἶμεν καὶ ἄσυλον τοῦ Διονύσου vacat
 δεδόχθαι τοῖς Αἰτωλοῖς, ποτὶ τοὺς Τηϊοὺς τὰν φιλίαν καὶ οἰκειότατα τὰν ὑπάρχουσαν
 διαφυλάσσειν, καὶ τὰ ψαφίσματα τὰ πρότερον γεγονότα αὐτοῖς περὶ πάντων τῶν φιλαν-
 8 θρώπων κατάμονα εἶμεν. ὑπάρχειν δὲ αὐτοῖς παρὰ τῶν Αἰτωλῶν τᾶς τε πόλιος καὶ τᾶς
 χώρας τὰν ἀνέρωσιν καὶ ἀσυλίαν, καθὼς καὶ οἱ πρῶσβευταὶ ἀξίουν, καὶ μηθένα Αἰτωλῶν μηδὲ
 τῶν ἐν Αἰτωλίᾳ κατοικέοντων ἄγειν τοὺς Τηϊοὺς μηδὲ τοὺς ἐν Τέωι κατοικέοντας μηδαμῶθεν
 ὀρωμένους, ἀλλὰ τὰν ἀσφάλειαν καὶ ἀσυλίαν εἶμεν αὐτοῖς τὰ ἀπ' Αἰτωλῶν καὶ τῶν ἐν Αἰ-
 12 τωλίᾳ κατοικέοντων. εἰ δὲ τίς κα ἄγηι ἢ αὐτοὺς ἢ τὰ ἐκ τᾶς πόλιος ἢ χώρας, τὰ μὲν ἐμ-
 φανῆ ἀναπράσσειν τὸν σ[τρ]ατα[γόν] καὶ τοὺς συνέδρους ἀεὶ τοὺς ἐνάρχους, τῶν δὲ
 ἀφανέων ὑποδίκους εἶμεν τοὺς ἀχνηκότας, γινομένας τοῖς Τηϊοῖς τᾶς ἐγδικάσιος
 καὶ τᾶς λοιπᾶς οἰκονομίας, καθὼς καὶ τοῖς Διονυσιακοῖς τεχνίταις ὁ νόμος τῶν

⁹⁵⁶ Teos kentinin Antiokhos'a ve Laodike'ye vermiş oldukları onurlar için bk. Herrmann 1965, 37–40; ayrıca krş. *Teos* n° 1.

⁹⁵⁷ Liv. XXXIII. 19. 10; Welles 1934, 31.

- 16 Αἰτωλῶν κελεύει ὅπως δὲ καὶ εἰς τοὺς νόμους καταχωρισθῆι {ά} ἀνιέρωσις καὶ ἄ ἀσυλία τοὺς κατασταθέντας νομογράφους καταχωρίζαι ἐπεὶ καὶ αἱ νομογραφίαι γίνωνται, vacat ἐν τοὺς νόμους.

Str. 1. Delphoi yazıtında Αἰτωλῶν yerine θεοί ifadesi geçmektedir. *Str.* 2. Delphoi yazıtında Παναϊτωλικοῖς geçmemektedir. *Str.* 3. Κλείτου Delphoi yazıtında Teos elçilerinin babasının ismide verilmiştir. *Str.* 4. Delphoi ἀνανεοῦντο.

Çeviri:

Aitolia'lıların [kararı]. Panaitolika'da Kalydon'lu Aleksandros'un strategos'luğu sırasında. Mademki Teos'lular Pythagoras'ı ve Kleitos'u elçi olarak gönderip, bizimle olan hısnımlık/samimiyetlerini ve dostluklarını yenilemişlerdir, onların hem kentlerinin hem de egemenlik alanlarının kutsal ve Dionysos Tapınağı'nın asylon olmasını kabul etmeleri için Aitolia'lıları davet etmişlerdir; Aitolia'lılar, Teos'lular ile olan dostlukların ve hısnımlılıkların korunmasına ve bütün ihsanlar (philanthropa) üzerine onlar için önceden alınmış olan kararların sürekli olmasına karar versinler. Elçilerin talep etikleri gibi, Aitolia'lılar tarafından onlara hem kentlerinin hem de egemenlik alanlarının adanması/vakfedilmesi ve asyilia'nın verilmesine, ne Aitolia'lılardan nede Aitolia'da oturanlardan hiç kimsenin, herhangi bir yerden geçen Teos'luları nede Teos'ta oturanları ele geçirmemelerine, bilakis Aitolia'lılar nezdinde onların emniyete (asphaleia) ve asyilia olmalarına [karar verilsin]. Eğer herhangi biri, Teos'ları veya kent ya da egemenlik alanından mal-mülklerini ele geçirse, o sırada her zaman görevde olan strategos ve synedroi (meclis üyeleri) görmüş oldukları malları haczetmelerine, görünmeyen (çoktan satılmış olan) mallar hususunda ise zapt etmiş kişilerin yargılanmasına, Dionysos tekhnitai için Aitolia yasaları emrettiği/öngördüğü gibi, Teos'lar için takibattın/kovuşturma hakkı ve diğer prosedürlerin yapılmasına [karar verilsin]. Bu adanma/vakfedilme ve asyilia'nın yasalara geçirilmesi için görevlendirilmiş olan nomographoi'ların, yasamaya koyulduğu zaman bunu kaydetmelerine (karar verilsin).

3.2.3.4. Teos 4.

Delphoi Amphiktyonik Birliğı'nin Teos kentine tanınan imtiyazları kabul etmesi (yaklaşık İÖ. 202/201)

Buluntu Yeri: Vaktiyle Dionysos Tapınağı'nın duvarına yazılmış olan Teos dekreti Sığacık'ta bulunmuştur. Aynı dekretin bir kopyası ise, Delphoi'da Atina Hazine Dairesi'nin kuzey *anta*'sinin iç kısmına yazılmıştır. Elimizdeki yazıtın kopyası Delphoi'dan dır.

Tanım:

Ölçüler: -

Yayınlar: Couve 1894, 240–241; *Syll*³ 564; Rigsby 1996, n° 133.

Tarih: yaklaşık İÖ. 202/1.

[θεο]ί

[ἐπι Μεγάρα ἄρχοντος, Πυλαίας ἡρινῆ]ς, ἱεροναμονού[ν]-
[τ]ων Αἰτωλῶν Ἀριστάρχου Ἀμφισσέος, Φιλλέα Ν[αυπακτί]-

- 4 ου, Λαμίου Οἰ<χα>λειέος, Ξενοκράτεος Στρατίου, Λέοντ[ο]-
 μένεος Φυταιέος, Βουθήρα Ἀρσινόεος, Ἀγοραίου Ὑπα-
 ταίου, Πυρρία Θηβαίου, Ἀρμόστου Λαμίου, Δαμοκρά[τεος]
 Εἰτεαίου, Λαμίσκου Ἀργείου, Κεφαλλάνων Σωτάκ[ου? Σαμαί]-
 8 ου, Δελφῶν Πραόχου, Πατρέα, Χίων Πλειστία, Μαγ[νήτων. . .]
 γένεος, Ἀθηναίων Ἀμύκλα· ἐπέ παραγενόμενο[ι πρεσβευ]-
 ταὶ παρὰ τοῦ δάμου τοῦ Τηϊῶν ποτὶ τὸ κοινὸν τ[ῶν Αἰτω]-
 λων Πυθαγόρας Κλείτου καὶ Κλεῖτος Κλείτου, [καὶ νῦν ἐλθόν]-
 12 τες ποτὶ τοὺς ἱερομνάμονας ἐνεφάνισαν τ[ὰ δεδομένα]
 παρὰ τῶν Αἰτωλῶν φιλάνθρωπα καὶ τίμια [τῶι δάμωι]
 τῶι Τηϊῶν· ἔδοξε τοῖς Ἀμφικτιόνοις τὰμ π[όλιν καὶ τὰν]
 χώραν τῶν Τηϊῶν ἱεράν εἶμεν καὶ ἄσυλον Δι[ονύσου ἀπὸ]
 16 πάντων, καὶ ὑπάρχειν τοῖς Τηϊοῖς καὶ τοῖς ἐν Τέω[ι κατοι]-
 [κ]εόντοις παρ' Ἀμικτιόνων τὰ φιλάνθρωπα καὶ τίμι[α]
 [πάν]τα ὅσα καὶ τοῖς Διονυσιακοῖς τεχνίταις δέδοτα[ι]
 [παρὰ] τῶν Ἀμφικτιόνων.

Çeviri:

Str. 9 vdd.: *Mademki Teos demos'u tarafından gönderilmiş olan elçiler Kleitos oğlu Pythagoras ve Kleitos oğlu Kleitos Aitolia Birliği'ne geldikten sonra, şimdi ise Amphiktyonik meclis üyelerine (hieromnemes) gelerek Teos demos'u için Aitolia'lılardan almış oldukları ihsanları/imtiyazları ve onurları gösterdiler; Amphiktyones, Teos'ların kent ve egemenlik alanının kutsal ve Dionysos Tapınağı'nın asylon olmasına, ayrıca Amphiktyones tarafından Dionysos zanaatkarlarına (tekhnitai) verilmiş olan bütün onurların ve ihsanların Amphiktyones nezdinde Teos'lulara ve Teos'ta oturanlara da verilmesine karar verdi.*

3.2.3.5. Teos 5.

Delphoi'un Teos'lulara ve Dionysos Tapınağı'na asyilia hakkını kabul etmesi (yaklaşık İÖ. 202/201)

Buluntu Yeri: Vaktiyle Dionysos Tapınağı'nın duvarına yazılmış olan Teos dekreti Sığacık'ta bulunmuştur. Aynı dekretin bir kopyası ise, Delphoi'da Atina Hazine Dairesi'nin kuzey *anta*'sinin iç kısmına yazılmıştır. Elimizdeki yazıtın kopyası Teos'tan dır.

Tanım: Mavi- gri mermer.

Ölçüler: Y. 0. 40m; G. 1. 75m.

Yayımlar: *LBW* 84; *Syll*³ 565; Rigsby 1996, n° 134.

Tarih: yaklaşık İÖ. 202/201.

Δελ[φῶν]

[ἔδοξε τᾶι πόλει ἐν ἀγορα]ᾶι τελείωι σὺμ ψάφο<ι>ς {Ο} ταῖς ἐν[νόμοις·]

- ἐπειδὴ Τηῖοι πρεσβευ]τὰς ἀποστείλαντες Πυθαγόραν Κλείτου κ[αὶ Κλεῖτον]
 4 [Κ]λ[εῖτ]ου τάν τε οἰκειότατα καὶ τὰν φιλίαν ἀνενεώσαν[το καὶ παρεκά]-
 λεον τὰν πόλιν ὅπως ἄ τε πόλις καὶ ἄ χώρα αὐτῶν ἐπιχ[ωρηθῆ]ι ἱερά εἶ]-
 μεν καὶ ἄσυλος τοῦ Διονύσου· δεδόχθαι τᾷ πόλει τάν τε φιλίαν καὶ τὰν οἰ]-
 κειότατα τὰν ὑπαρχουσάν ποτι τοὺς Τηῖους διαφυλάσ[σειν καὶ ἐπὶ πλει]-
 8 ον αὔξειν, καὶ εἶμεν αὐτῶν τάν τε πόλιν καὶ τὰ[ν χώραν]
 ἱεράν καὶ ἄσυλον Διονύσου καθὼς οἱ πρεσβε[υταὶ παρεκά]-
 λεον, καὶ εἶμεν αὐτοῖς τὰν ἀσφάλειαν [κα]ὶ ἀσ[υλίαν καὶ]
 τοῖς ἐν Τέωι κατοικεόντοισι καθὼς καὶ τοῖς [Διονυσιακοῖς]
 12 τεχνίταις· ὅπως δὲ διαμένῃι τόδε τὸ [ψάφισμα]
 ἐν τὸ[μ] πάντα τὸν χρόνον, ἀναγράψαι το[ὺς ἐνάρχους]
 βουλευτὰς ἐν τῷ ἱερῷ. ἄρχοντος Μεγάρ[τα, βουλευόντων]
 Μνασιθέου, Πρωτάρχου, Ἀθάμβου, Φιλί[νου, Νικοβούλου.]

Çeviri:

Delphoi'un (kararı). Agora'da yapılan yasal oylamalarla kent karar verir. Mademki Teos'lular Kleitos oğlu Pythagoras'ı ve Kleitos oğlu Kleitos'u elçi olarak gönderip, (bizimle olan) hısımlık ve dostluklarını yenilemişlerdir ve onların hem kentlerinin hem de egemenlik alanlarının kutsal ve Dionysos Tapınağı'nın asylon olmasının kabul edilmesi için kenti davet etmişlerdir. Kent, Teos'lular ile olan dostlukların ve hısımlılıkların korunmasına ve geniş ölçüde artırılmasına, elçilerin talep ettikleri gibi onların hem kentlerinin hem de egemenlik alanlarının kutsal ve Dionysos Tapınağı'nın asylon olmasına, Dionysos zanaatkarlarında (tekhnitai) olduğu gibi Teos'ta oturanlara ve onlara asphaleia ve asyilia'nın verilmesine karar verilsin. Bu kararın bütün her zaman baki kalması için, enarkhoi meclis/encümen üyelerinin⁹⁵⁸ tapınağa yazmasına (karar verilsin). Megartas'ın arkhon'luğu sırasında, Mnasitheos'un, Athambos'un, Protarkhosun, Philinos ve Nikoboulos'un encümen üyelikleri sırasında.

3.2.3.6. Teos 6.

Teos'un vergiden muafiyet ve asyilia hakkı için Athamania krallarına elçi heyeti göndermeleri (yaklaşık İÖ. 205-İÖ. 201)

Buluntu yeri: Bu yazıt Teos'taki Dionysos Tapınağı'nın duvarına oyulmuştur. Yazıtın bulunduğu taşa, bu metinle birlikte Delphoi'dan (SIG 565) bir dekret yer almaktadır.

Tanım: Bu metin iki sütun üzerinde yer almaktadır.

Bloğun Ölçüsü: U. 117. 5cm; Y. 40cm.

Yayınlar: LBW 83; Boesch 1908, 50 n° 3; Welles 1934, 152 vdd. n° 35; Rigsby 1996, n° 135.

Tarih: yaklaşık İÖ. 205–201.

⁹⁵⁸ “enarkhoi meclis/encümen üyeleri” arkhon'luk yapmış olan kişilerin dahil oldukları komisyondur (daha fazla bilgi için bk. Dmitriew 2005, 14 vd.)

Ἀθαμ[άν]ω[ν]

[Β]ασιλεὺς Θ]εόδωρος [κα]ὶ Ἀμύνανδ[ρο]ς Τ[η]ϊῶν τῆι βουλῆι [κ]αὶ τ[ῶ]ι δήμωι
 χαίρειν· Πυθαγό[ρ]ας κ[α]ὶ Κλεῖτος οἱ ἀποσταλέντες πα[ρ]’ ὑμῶν π[ρ]ε[σ-]
 5 βευταὶ τό τε ψήφισμα ἀπέδωκαν [καὶ αὐ]τ[οῖ] διελέγησ[αν πρὸς ἡμᾶς π]ε[ρὶ]
 τοῦ συγχωρηθῆναι παρ’ ἡμῶν τὴν τε πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰε[ρ]ᾶν τῶι
 Διονύσῳ καὶ ἄσυλον καὶ ἀφορολόγητον· ὧν [δι]ακούσαντες προθύ-
 μως ἅπαντα τὰ ἀξιούμενα ὑπακηκόαμεν καὶ σ[υ]γχωροῦμεν εἶναι καὶ τὴν
 πόλιν ὑμῶν καὶ τὴν χώραν ἰεράν καὶ ἄσυλον καὶ ἀφορολόγητον· καὶ τοῦτο
 πρᾶσσομεν καὶ διὰ τὸ πρὸς ἅπαντας μὲν τοὺς Ἑλληνας οἰκειῶς
 10 ἔχοντες τυγχάνειν, ὑπαρχούσης ἡμῖν συγγενείας πρὸς αὐτὸν τὸν
 ἀρχηγὸν τῆς κοινῆς προσηγορίας τῶν Ἑλλήνων, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ δι-
 ἄ τὸ πρὸς τὴν πόλιν ὑμῶν φιλόστρογον διάληψιν ἔχειν· ἔτι
 δὲ καὶ μέλλοντες ἅμα καὶ ὑμῖν τοῖς ἡξιοκόσιν τὴν χάριν διδόναι
 καὶ τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ εὐμένειαν ὡς ὑπολαμβάνομεν περιποιεῖσθαι

Π

Π

εἰν παν

ν τῶν πολ

ορισμένα τοῖς πα. .

ἀκριβεστέραν τὴν

5

I [

εἰς τὰ μετὰ ταῦτα ὑπε-

ΙΛΕΙ [. .

] ἔρρωσθε.

Çeviri:

Athamania'ların kralı Theodoros ve Arynandros, Teos'un danışma meclisini ve halk meclisini selamlar. Sizin tarafınızdan elçi olarak gönderilen Pythagoras ve Kleitos hem kararı teslim etti hem de sizler adına kentinizin ve egemenlik alanınızın Dionysos için kutsal ve asylon olmasını ve vergiden muaf tutulmasını bizim tarafımızdan kabul edilmesi hususunda konuştular; tüm içtenliğimizle onları dinledikten sonra sizin bütün isteklerinize razı olduk, sizin kentinizin ve egemenlik alanınızın kutsal ve asylon olmasını ve vergiden muaf tutulmasını (aphorologetos) kabul ettik. Biz bunu, Hellenlerin ortak isminin aynı kökeniyle bağlantımız olduğu için, bütün Hellen'lerle akrabalık bağına sahip olduğumuzdan dolayı yaptık, özellikle sizin şehrinize dostane duygular beslediğimizden ayrıca sizin istemeniz üzerine bu hayrı/iyi niyeti vereceğimizden dolayı ve tanrının inayetini elde edeceğimizi düşündüğümüz için ...

3.2.3.7. Teos 7.

Girit'teki Kydonia kentinin Teos kent ve egemenlik alanına asyilia hakkı tanıdığına dair mektubu (yaklaşık İÖ. 200)

Buluntu Yeri: Sığacık'ta bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayınlar: CIG 3055; LBW 64; I.Cret. II. x n° 2; Rigsby 1996, n° 139.

Tarih: yaklaşık İÖ. 200.

Κυδωνιατᾶν.

Κυδωνιατᾶν ἅ πόλις καὶ οἱ ἄρχοντες Τηϊῶν τᾶι βωλ[ᾶι]
καὶ τῶι δάμωι χαίρειν. ἐπειδὴ [Τηϊ]οὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς
4 ὑπάρχοντες διὰ προγόνων τᾶι πόλει ψάφισμα καὶ πρεσ-
βευτᾶς ἀπεστάλκαντι Ἀπολλόδοτον καὶ Κωλώταν οἱ
ἐπελθόντες ἐπὶ τὰν ἐκκλησίαν τό τε ψάφισμ<α> ἀπέδω-
καν καὶ αὐτοὶ διελέγην ἀκολούθως τοῖς γεγραμμένοις,
8 τὰν ἐκτενεστάταν σπουδὰν καὶ φιλοτιμίαν ποιόμε-
νοι περὶ τῶ γενέσθαι τὰν καθιάρωσιν τῶι Διονύσωι τᾶς
τε πόλιος καὶ τᾶς χώρας τᾶς Τηϊῶν καὶ τὰν ἄσυλίαν, ἔτι
δὲ καὶ τᾶλλα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς ἔνδοξα καὶ τίμια εἰς
12 τὸν θεὸν ψαφιξαμένος καὶ αὐτὸς συναύξεν καὶ αἰεὶ τι-
νος ἀγαθῶ παραιτίος γενέσθαι τῶι δάμωι, καὶ ὅτι ταῦτα
ποιήσαντες ἀκόλουθα πράξομεν τᾶι τε [συγγενεῖαι καὶ τᾶι]
ποτὶ τὸ θεῖον εὐσεβείαι καὶ τὰ μέγιστα χαρι[ζώμεθα τῶι]
16 δάμωι ἀποκρίνασθαι Τηϊοῖς φίλοις καὶ οἰκεῖ[οις ἐῶσιν δι]-
ὅτι τὸν Διόνυσον καὶ αὐτοὶ σεβόμεθα καὶ τὸν Τηϊῶ[ν δᾶμον]
συγγενέα ὄντα ἀσπαζόμεθα καὶ ἐπαινῶμεν δ[ι]ό[τι κα]-
λῶς καὶ ἐνδόξως καὶ καταξίως τῶ<ι> θεῶ<ι> προεστάκαντι,
20 ἔνεκα ὧν καὶ παρ' ἀμῶν τὰ καλὰ καὶ τίμια δίδοται τῶι θεῶι
καὶ Τηϊῶν τὰν τε πόλιν καὶ τὰν χώραν ἀνίεμεν ἱερὰν καὶ
ἄσυλον νῦν τε καὶ εἰς τὸν ἄλλον χρόνον πάντα, καὶ πει[ρα]-
σώμεθα αἰεὶ τινος ἀγαθῶ παραιτίοι γίνεσθαι τῶι δάμωι
24 καὶ κοινᾶ καὶ ἰδίαι· εἰ καὶ τινες ἄγωντι Τηϊῶς ἢ τὸς κατοικόν-
τας παρ' αὐτοῖς οἱ κόσμοι καὶ ἄλλος ὁ λῶν Κυδωνια-
τᾶν ἢ Τηϊῶν ἀφελόμενοι καὶ διδόντες τοῖς ἀδικη-
μένοις κύριοι ἔστωσαν. ἔρρωσθε.

Çeviri:

Kydonia'luların (mektubu). Kydonia'luların kent ve arkhon'ları, Teos'luların danışma ve halk meclisini selamlar. Mademki atalarından itibaren dost ve akraba olan Teos'lular, kente kararı ve elçi olarak Apollodos'u ve Kolotas'ı gönderdiler, onlar meclise gelerek kararı teslim ettiler, onların bizzat kendileri yazılanlar uyarınca, Teos'ların kent ve egemenlik alanlarının asyilia ve Dionysos'a adanması/vakfedilmesi hususunda, ayrıca onlarla diğer var olan üne ve onurlara karar vererek onların artırılması, onların halkına bir nebzedede olsa iyilikte bulunması hususunda fevkalade bir çaba ve özen göstererek konuştular, bu şeyleri yaparak tanrısal dindarlığımız ve akrabalık bağımız uyarınca hareket edeceğimiz ve onların halkının memnun edeceğimiz için; aynı zamanda biz de Dionysos'a taptığımız ve Teos'lularla hısım olduğumuz için Teos'lularla dost ve akraba olduğumuz yanıtının verilmesine, tanrıya hoş bir şekilde, hürmetle ve takdire şayan bir şekilde davrandığımız için sizleri övüyoruz ve içtenlikle kucaklıyoruz, bunlardan dolayı bizim tarafımızdan da tanrıya güzel ve takdire

şayan şeyler verilmesi için, şimdi ve bundan sonraki bütün zamanlarda Teos'luların kent ve egemenlik alanlarının kutsal ve asylos olmasını bahşediyoruz, hem ortaklaşa hem de şahsen halka her zaman bir nebze/miktarda olsa iyilikte bulunmaya çalışacağız. Eğer herhangi biri Teos'luları ve Teos'ta oturanları ele geçirirse, kosmoi ve diğerleri Kydonia'lulardan ve Teos'lulardan isteyen biri gelerek götürmeye ve haksızlık yapılmış olanlara geri vermeye yetkilidirler. Esenlikle/Hoşça kalın.

3.2.3.8. Teos 8.

Girit'teki Knossos kentinin Teos kent ve egemenlik alanına, Teos'lulara asyilia hakkı vermesi (yaklaşık İÖ. 200)

Bulutnu Yeri: Sığacık'ta bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayımlar: *I.Cret.* I VIII, n° 8; Rigsby 1996, 297 vdd. n° 136.

Tarih: yaklaşık İÖ. 200.

Yazıtın baş kısmı kayıp

- [τάν τε πόλιν καὶ τὰν χώραν ἤμεν ἰε]ράν καὶ ἄσυλον
 [δίδομεν, καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ὑπάρχοντα ὑ]μῖν ἔνδοξα καὶ
 [τίμια συνδιαφυλαξίομεν ἀπροφασίστω]ς ἐφ' ὅσον κ' ἴωμεν
 4 [δυνατοί, καὶ εἴ τινές κα τῶν ὀρμιομένω]ν Κνωσόθεν κει-
 [σε ἀδικήσωντί τινα Τηϊῶν ἢ τῶν πα]ροίκων ἢ κοινᾶι
 [ἢ ἰδίαι παρὰ τὸ γραφὲν δόγμα περὶ τᾶς ἀ]συλίας ὑπὸ τᾶς
 [πόλεος τῶν Κνωσίων, ἐξέστω τῶι π]αραγενομένωι
 8 [Τηϊῶν ἢ τῶν παροικιόντων ἐπιλαβ]έσθαι καὶ τῶν σω-
 [μάτων καὶ τῶν χρημάτων, αἶ τίς κα ἄγηι· οἱ δὲ] κόσμοι οἱ τόκ' ἀεὶ
 [κοσμίοντες τοῖς ἀδικημένοις ταῦτα ἀ]ποδίδοντες
 [κύριοι ἔστων ἀζάμιοι ἰόντες καὶ] ἀνυπόδικοι ἄγγρά-
 12 [ψαι τὸ δόγμα ἐς τὸ ἱερόν τῶ] Ἀπέλλωνος τῶ<ι>Δελ-
 [φιδίω τὸν γραμματέα τᾶς πόλ]εως· δοθῆμεν δὲ καὶ ξέ-
 [νια τοῖς πρειγευταῖς τὰ ἐκ τ]ῶ νόμω ἤμεν δὲ καὶ προ-
 [ξένος τᾶς πόλεως Ἀπολλό]δοτον Ἀστυάνακτος καὶ Κω-
 16 [λῶταν Ἐκατωνύμω καὶ] αὐτὸς καὶ ἐγγόνος.

Çeviri:

Kent ve egemenlik alanının kutsal ve dokunulmaz olmasına (karar) verdik, müktedir olabildiğimiz bu şeyler hususunda hiç tereddüt etmeksizin sizler için diğer var olan ün ve onurları artırdık, Knossos'luların kenti tarafından asyilia hususunda yazılmış kararın aksine, oraya (Teos kentine) giden Knossos'lulardan herhangi biri, ortaklaşa veya şahsen Teos'lulara veya Teos'ta oturanlara haksızlık ederse, mal-mülklerini ve şahısları geri almak için Teos'lular ve Teos'ta oturanlardan (herhangi biri) başvurmaya izinlidir, o sırada görevini icra eden (yıllık) kosmoi, yasal bir prosedür uygulamayarak ve para cezasından muaf tutarak/herhangi bir para almayarak haksızlık yapılmış olanlara bu şeyleri geri vermeye yetkilidirler. Kentin katibinin bu kararı Delphoi Apollon Tapınağı'na

yazılmasına, yasaya göre elçilere misafirlik hakkı verilmesine, Astyanaks oğlu Apollodos'un ve Hekatonymos oğlu Kolotas'ın, onların ve torunlarının kentin başmisafiri olmalarına (karar verilsin).

3.2.3.9. Teos 9.

Girit'teki Eleutherna kentinin Teos kent ve egemenlik alanına asyilia hakkı tanınması (yaklaşık İÖ. 201)

Buluntu Yeri: Sığacık'ta bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayınlar: CIG 3047; *I.Cret.* II xii, n° 21; Rigsby 1996, n° 149.

Tarih: yaklaşık İÖ. 201.

Ἐλευθερναίων.

ἐπειδὴ Τηῖοι φίλοι καὶ συγγενεῖς διὰ προγόνων
 ὑπάρχοντες ψάφισμά τε καὶ πρεσβευτὰς ἀπεστάλ-
 4 καντι παρ' ἀμὲ Ἀπολλόδοτον τε καὶ Κ<ω>λώταν, οἵ-
 τινες ἐπελθόντες ἐπὶ τὰν ἔσκλησίαν τὰν φι-
 λίαν καὶ τὰν συγγένειαν τὰν ὑπάρχουσαν
 ποτ' αὐτοῦς καὶ τᾶλλα διελέγησαν [εὖ καὶ] ἐν-
 8 δόξως περὶ τε τῷ θεῷ καὶ τᾶς καθιερώσεως τᾶς πό-
 λεως καὶ τᾶς χώρας, ἀκολουθῶς ἀπολο[γιζόμενοι]
 τοῖς ἐν τῷ ψαφίσματι κατακεχωρισμένοις
 τὰν τε φιλίαν καὶ τὰν εὐνοίαν διαφυλάσσειν καὶ
 12 τινος ἀγαθῷ παραιτίους γίνεσθαι καὶ τὰ π[αρακαλώ]-
 μενα ἐπὶ πλεόν συναύξειν, ὁμοίως δὲ παρεκάλ[εσε]
 καὶ Ἀγήσανδρος Εὐκράτευσ Ῥόδιος ὁ παρὰ τῷ βασι-
 λέως Ἀντιόχῳ πρεσβευτὰς ἐπὶ τὰς τῷ πολέμῳ
 16 διαλύσεις ἀποσταλείς, οὐθέν ἐλλείπων σπου-
 δᾶς καὶ φιλοτιμίας κατ' οὐθένα τρόπον· ὡσαύτως δὲ
 καὶ Περδίκκας ὁ παρὰ τῷ βασιλέως Φιλίππῳ πεμ-
 φθείς· δεδόχθαι τοῖς κόσμοις καὶ τᾷ πόλει τῶν Ἐλευ-
 20 θερναίων ἀποκρίνασθαι Τηῖοις φίλοις καὶ οἰκείοις
 οὖσιν διότι τὰ τε περὶ τὸν Διόνυσον καὶ αὐτοὶ σεβό-
 μεθα καὶ τὸν ὕμνον δᾶμον ἀσπαζόμεθα τε κή-
 παινίομεν διότι καλῶς καὶ ἱεροπρεπῶς καὶ κατα-
 24 ξίως τῷ θεῷ διεξάγοντες οὐ μόνον καθῶς παρ τῶν
 προγόνων παρέλαβον διαφυλάσσοντες, ἀλλὰ καὶ
 πολλῶι μᾶλλον προσαύξοντες. ἔνεκεν ὧν καὶ παρ' ἁ-
 μίων τὰ σεμνὰ καὶ τίμια δίδοται τῷ θεῷ καὶ Τηῖοις
 28 καὶ τὰν τε πόλιν αὐτῶν καὶ τὰν χώραν ἱεράν καὶ ἄσυ-
 λον ἀποδείκνυμεν καὶ πειρασόμεθα συναύξειν.

Çeviri:

Eleutherna'ların (kararı). Mademki atalarından itibaren dost ve akraba olan Teos'lular, Apollodos'u ve Kolotas'ı bizlere elçi olarak gönderdiler, bizzat onların kendileri meclise gelerek, kararda yer alanlar uyarınca dostluk ve iyi niyetin korunması, her daim bir nebze de olsa iyi bir şekilde katkıda bulunulmasını ve talep edilen şeyleri geniş ölçüde artırılmasını hesaba katarak, bizlerle olan akrabalıkları, dostlukları, diğer şeyler üzerine, tanrıya kent ve egemenlik alanının vakfedilmesi/adanması hususunda güzel ve takdire şayan bir şekilde konuştular. Aynı şekilde Kral (III.) Antiokhos tarafından savaşın çözümlenmesi/uzlaşılması için Rhodos'lu Eukrates oğlu Hagesandros, herhangi bir tavrı uyarınca şevk ve gayretinden hiçbir şekilde geride kalmayarak talep etti. Aynı suretle (V.) Philippos tarafından gönderilmiş olan Perdikkas da rica etti. Eleutherna'ların kenti ve kosmoi kara versin, Teos'lularla dost ve akraba olduğumuz yanıtının verilmesine, bizler de Dionysos'a tapındığımız, sizin halkınızı içtenlikle kucakladığımız ve övdüğümüz için, sadece atalarımızdan beri koruyarak görev edindiğimizden dolayı değil; aynı zamanda (atalarımızdan) daha fazla artırmak için güzel, saygıya layık ve takdire şayan bir şekilde tanrıya davrandığımız için, bu nedenlerden dolayı bizim tarafımızdan Teos'lulara ve tanrıya saygı ve hürmet edilmesi için onların kent ve egemenlik alanlarının kutsal ve dokunulmaz olduğunu (asylon) izhar ettik ve artırmaya çalışacağız.

3.2.3.10. Teos 10.

M. Valerius Messalla'nın, tribunus'lerin ve Roma Senatus'un Teos'luların asyilia hakkı talebini kabul etiklerine dair mektubu (yaklaşık İÖ. 194/193)

Buluntu Yeri: Sığacık yakınlarındaki Araka'da bir mezarlıkta bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayınlar: CIG 3045; LBW 60; Syll 204; Syll² 279; Syll³ 601; IGR IV 1557; Sherk 1969, n° 34; Rigsby 1969, 314 vdd. n° 153.

Tarih: yaklaşık İÖ. 194/193.

Ῥωμαίων.

Μάρκος Οὐαλάριος Μάρκου στρατηγός καὶ
 δήμαρχοι καὶ ἡ σύνκλητος, Τηίων τῆι βουλῆι καὶ τῶι
 4 δήμωι χαίρειν. Μένιππος ὁ τε παρ' Ἀντιόχου τοῦ βα-
 σιλέως ἀποσταλεὶς πρὸς ἡμᾶς πρεσβευτῆς, προ-
 χειρισθεὶς καὶ ὑφ' ὑμῶν πρεσβεῦσαι περὶ τῆς πόλεως
 τό τε ψήφισμα ἀνέδωκεν καὶ αὐτὸς ἀκολούθως τούτῳι
 8 διελέχθη μετὰ πάσης προθυμίας. ἡμεῖς δὲ τόν τε ἄν-
 δρα ἀπεδεξάμεθα φιλοφρόνως καὶ διὰ τὴν προγεγενη-
 μένην αὐτῶι δόξαν καὶ διὰ τὴν ὑπάρχουσαν καλοκά-
 γαθίαν περὶ τε ὧν ἡξίου διηκούσαμεν εὐνόως. καὶ ὅτι
 12 μὲν διόλου πλεῖστον λόγον ποιούμενοι διατελοῦ-
 μεν τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσεβείας, μάλιστ' ἂν τις στο-
 χάζοιτο ἐκ τῆς συναντωμένης ἡμεῖν εὐμενείας
 διὰ ταῦτα παρὰ τοῦ δαιμονίου· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐξἄλ-

- 16 λων πλειόνων πεπείσαμεθα συμφανῆ πᾶσι γεγονέναι
 τὴν ἡμετέραν εἰς τὸ θεῖον προτιμίαν, διὸ καὶ διὰ τε ταῦ-
 τα καὶ διὰ τὴν πρὸς ὑμᾶς εὐνοίαν καὶ διὰ τὸν ἠξίω[μέν]ον
 πρεσβευτὴν κρίνομεν εἶναι τὴν πόλιν καὶ τὴν χώ-
 20 ραν ἱεράν, καθὼς καὶ νῦν ἐστίν, καὶ ἄσυλον καὶ ἀφορο-
 λόγητον ἀπὸ τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμαίων καὶ τὰ τε εἰς
 τὸν θεὸν τίμια καὶ τὰ εἰς ὑμᾶς φιλάνθρωπα πειρασό-
 μεθα συνεπαύξειν, διατηρούντων ὑμῶν καὶ εἰς τὸ
 24 μετὰ ταῦτα τὴν πρὸς ἡμᾶς εὐνοίαν. ἔρρωσθε.

Str. 4. Le Bas-Waddington, Dittenberger [*Syll*^P 279] ve Hiller [*Syll*^P 601], τοῦ vermemişlerdir. *Str.* 6. Boeckh tarafından ὑπέρο olarak verilirken, Le Bas-Waddington ise, περι olarak vermişlerdir. *Str.* 7. Holleaux [1938a, 357] ve Boeckh [*CIG* 3045] tarafından ἀ[π]έδωκεν olarak verilmiştir. *Str.* 16. Le Bas-Waddington, Dittenberger [*Syll*^P 279] ve Hiller [*Syll*^P 601], πᾶσι vermemişlerdir. *Str.* 17. taşta προτιμίαν geçmektedir, fakat Sauppe προθυμίαν yazmayı tercih etmiştir.

Çeviri:

Romalıların (kararı). Marcus'un oğlu praetor Marcus Valerius (Messalla), tribunus'ler ve Senatus, Teos'ların danışma ve halk meclisini selamlar. Hem Kral (III.) Antiokhos tarafından bizlere elçi olarak gönderilmiş olan hem de kentiniz adına elçi olarak hizmet etmesi için sizler tarafından seçilmiş olan Menippos, kararı teslim etti ve (almış olduğunuz) karar uyarınca bütün içtenliğiyle bizzat kendisi konuştu. Bizlere gelince, onun daha önceki ününden ve tabiatı gereği var olan faziletinden dolayı bizler büyük bir memnuniyetle bu adamı kabul ettik ve onun taleplerini iyi niyetimizle dinledik. Öyle ki, bizler her daim tanrılara karşı dindarlığımızı oldukça önemli bir şekilde hesaba katık/göz önünde bulundurduk, dindarlığımızdan dolayı tanrısallıktan (daimonion) bizlerin nail olduğu lütuftan da herhangi biri kolaylıkla anlayabilir. Aynı zamanda, diğer birçok şeyler vasıtasıyla bizim tanrısallık için onurlarımızı bütün herkese açıkça göstermiş olduğumuza ikna olduk. Bu sebeplerden dolayı, sizlerin bizlere karşı iyi niyetiniz ve sizin elçinizin isteklerinden/takdire şayan elçinizden dolayı sizin kent ve egemenlik alanınızın kutsal olmasına, şimdide olduğu gibi asylos ve Roma halkı hususunda aphorologetos olmasına karar verdik, bundan sonraki zamanlarda da bizlere karşı iyi niyetinizi koruduğunuz müddetçe tanrı için onurları ve sizler için imtiyazları /ihسانları artırmaya çabalayacağız. Esenlikle/Hoşça kalın.

TEOS

Dionysos Tapınağı

Söylenceye göre, Teos kenti Aiolos'un oğlu, Athamas'ın torunu Athamas önderliğinde Boiotia'nın Orkhomenos kentinden gelen Minya'lılar tarafından kurulmuştur (Pherekydes, *FGrHist* 3 F 102)⁹⁵⁹. Kentin ismi ise, Athamas'ın kızı hakkındaki hikayeden gelmektedir⁹⁶⁰.

⁹⁵⁹ Pausanias'a (VII. 3. 6) göre, Teos'ta Athamas ile birlikte gelen Orkhomenos'lu Minya'lar oturmaktaydı. Athamas'ın bizzat kendisinin de Aiolos soyundan olduğu söylenmektedir. Strabon (XIV. 1. 3 c. 633)'te

Sonradan, Boiotia'daki Orkhomenos'tan Teos kentine gelen kolonistler, kendi ülkeleriyle Teos kenti arasında bir bağ kurmak için yeni bir efsane –Dionysos'un Teos'ta doğduğuna dair geleneksel mitos– yaratmış olmalıydılar⁹⁶¹. Dionysos, Teos şehrinin *arkhegetis*'i olarak bilinmektedir⁹⁶². Kentin baş tanrısı olan Dionysos yerel efsanelere göre, burada doğmuştur, mucizevi şarap çeşmesi⁹⁶³, İÖ. IV. yüzyıl Teos yerel sikkelerinde betimlenmektedir⁹⁶⁴. Dionysos Tapınağı, ünlü Hermogenes tarafından yaklaşık İÖ. III. yüzyılda yapılmıştır⁹⁶⁵. Tapınak tiyatronun ve *akropolis*'in 400m güneyinde, şehrin tam ortasında yer almaktadır⁹⁶⁶. *Asylon* yazıtlarından Teos'ların kent ve egemenlik alanlarını tanrı Dionysos'a adadıkları görülmektedir. Tapınağın ünlenmesinde Dionysos zanaatkarlar loncasının oldukça büyük bir katkısı vardır. Aynı zamanda Hellas ve Dionysos *tekhnitai* arasında önceden var olan ilişkiler Teos'luların kent ve egemenlik alanına *asylia* verilmesiyle birlikte Teos vatandaşlarına ve Teos'ta oturanların tümüne de bireysel *asylia* hakkı tanınmasında bir emsal olarak hizmet etmiş olmalıdır⁹⁶⁷.

a) Kral III. Antiokios'un Teos Kent ve Egemenlik Alanına Asyilia Bahşetmesi: Kral III. Antiokhos'un İÖ. 204/203 yılları arasında vuku bulan Karia Seferi sırasında, Teos kentine geldikten sonra bizzat kendisi Teos kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını bahşetmiştir⁹⁶⁸. P. Herrmann (1965, 93–100) III. Antiokhos'un Teos kentine bahşetmiş olduğu *asylia* ile ilgili bu dekreti (*Teos* 1), yaklaşık İÖ. 203 yılına tarihlendirmektedir⁹⁶⁹. Ancak F. Piejko (1991, 13–

Pherekydes'ten yaptığı alıntıya istinaden, Teos'un önce Athamas tarafından kurulduğunu ve bu nedenle Anakreon'un Teos'u Athamantis olarak adlandırmış olduğunu aktarır. İon kolonizasyon çağında ise, Kodros'un meşru olmayan oğlu Nauklos, daha sonra Atinalı olan Apoikos, Damasos ve Boiotia'lı Geres tarafından kurulmuştur.

Roma Dönemi'nde Teos vatandaşları içerisinde seçkin bir aileden gelen Tiberius Klaudius Mnasimakhus, kentte ve halka karşı yapmış olduğu üstün hizmetlerinden dolayı Teos kenti tarafından "Neos Athamas" unvanıyla onurlandırılmıştır (*CIG* 3083=*SEG* LI 1615–1616. Daha fazla bilgi için bk. Herrmann 2000, 90). Teos'lular için bu oldukça önemli bir onur olsa gerektir. Zira Tiberius Klaudius Mnasimakhus, Teos kentinin mitolojik kurucusuyla özdeşleştirilmiştir. Ayrıca Athamas ismi, İS. II. yüzyıl Teos sikkelerinde de görülmektedir (*LIMC* Athamas n° 12).

⁹⁶⁰ Pherekydes'e (*FGrHist* 3 F 112) göre, Athamas bir koloni kurmak için uygun bir yer ararken, kızı Area'yı burada bıraktı. Kız taş topladı ve topladığı taşlardan evler yaptı. Athamas buraya geri geldiğinde, kızına ne yaptığını sorunca; Area şu yanıtı verdi; Τέως σὺ ἐζήτεις, ἵνα πόλιν κτίσῃς, εὖρον = "sen bir kent kurasın diye araştırırken, ben bir tane buldum". Teos kenti kızın yapmış olduğu taştan evlerin yanında kuruldu ve kentin ismine, Area'nın ilk söylemiş olduğu kelime "Τέως" (aradaki zamanda/bu arada) verildi.

⁹⁶¹ Strang 2007, 142.

⁹⁶² Ruge 1934a, 560; Robert 1937, 20–37.

⁹⁶³ Diodoros'a (III. 66. 1–2) göre, Teos'lular, Dionysos'un kendi kentlerinde doğduğuna ait delil olarak, alışılmadık hoş kokulu ve yerden kendiliğinden akan şarabın akışını göstermişlerdir.

⁹⁶⁴ *BMC* Ionia 313–322; *SNG* Copenhagen Ionia 144–135.

⁹⁶⁵ J. R. Stranger (2007, 152 vdd.), İÖ. 204/203 yıllarının tapınağın yapımı için bir *terminus ante quem* olabileceğini söylemektedir.

⁹⁶⁶ Boysal 1965, 231–233.

⁹⁶⁷ *Syll*³ 563=*IG* IX. I² 192; krş. *Teos* n° 3

⁹⁶⁸ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* n° 1.

⁹⁶⁹ Herrmann'ın tarihlendirmesi genel olarak kabul edilmektedir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Rigsby 1996, 284 vdd.; Ma 2002, 260 vdd.

69) Teos yazıtlarını, III. Antiokhos'un İÖ. 197 yılındaki seferine, yani İÖ. 197/196 yıllarına tarihlendirmenin daha uygun olduğunu düşünmektedir.

P. Herrmann (*op. cit.*) tarafından III. Antiokhos yazıtın tarihlenmesinde temel alınan dört ana kriter vardır. Bunlardan ilki, III. Antiokhos'un Teos kentine *asylia* hakkını tanınması, İÖ. 205/204 yıllarında Doğu Seferi'nin sona ermesiyle kralın, İÖ. 202/201 yıllarında Mısır kralı V. Ptolemaios'a karşı açtığı V. Suriye Savaşı'nın⁹⁷⁰ başlangıcı arasındaki döneme rastlamasıdır. Kral III. Antiokhos'un Doğu Seferi ve V. Suriye Savaşı arasındaki bu dönemde kralın yaklaşık İÖ. 204/203 yılları arasında Karia Seferi'ne çıktığı bilinmektedir. İkinci kriter ise, III. Antiokhos'un Karia seferinin tarihlenmesinde bilinen en erken belge olan Amyzon yazıtlarıdır⁹⁷¹. Bu yazıtlardan İÖ. 203 yılında Amyzon kentinin Ptolemaios krallığının egemenliğinden çıkıp Seleukos hakimiyeti altına girdiği anlaşılmaktadır. Üçüncü kriter ise, III. Antiokhos Teos kentiyle aynı tarihte, yani yaklaşık İÖ. 203 yılında, Alabanda/Antiokheia (Araphisar)⁹⁷² kentine de *asylia* hakkını bahşetmiş olmalıdır⁹⁷³. Ayrıca hemen hemen aynı yıllarda Alabanda kenti de Teos kenti gibi kral tarafından bahşedilmiş olan ayrıcalıkları Delphoi'un onaylaması için elçiler göndermişlerdir. İÖ. 202/201 yılında Antiokheia elçileri Delphoi'dan hem *asylia* hakkını kabul etmelerini hem de kendileri için barışı ve demokrasiyi koruduğundan dolayı krala şükranlarını sunmak amacıyla Antiokheia kentinin hayırhahı olan III. Antiokhos'un onurlandırılmasını istemişlerdir⁹⁷⁴. Alabanda'lılar, Philaitolos'un *arkhon*'luğu sırasında (yaz toplantısında) bu ayrıcalıkları onaylatmışlardır. Philaitolos'un *arkhon*'luk yılı ise, İÖ. 202-İÖ. 200 yılları arasındadır⁹⁷⁵. Bu nedenle III. Antiokhos, Alabanda kentine *asylia* hakkını, İÖ. 202-200 yıllarından önce tanımış olmalıdır. Dördüncü kriter ise, III. Antiokhos'un Teos kentine bu imtiyazları tanıdıktan sonra, Teos'luların özellikle Hellas'a – Aitolia⁹⁷⁶, Delphoi⁹⁷⁷, Amphiktyon⁹⁷⁸ ve Athamania krallarına⁹⁷⁹–, Girit'e⁹⁸⁰ ve Roma'ya⁹⁸¹

⁹⁷⁰ V. Suriye Savaşı'nın tarihi tam olarak belli değildir. Skythopolis arşivinden (*Bull. épigr.* 1970, 471) Kutsal Toprakların, İÖ. 201 yılının Ocak ayından önce Ptolemaios'ların elinden tekrar geri alındığı anlaşılmaktadır. Zira, Palestine'nin en güneyinde bulunan Gaza kuşatması büyük bir başarıyla, İÖ. 201 yılında gerçekleşmiştir. E. Will (1982, 102), Gaza kuşatmasından dolayı V. Suriye Savaşı'nın, İÖ. 202-İÖ. 201 yılları arasında gerçekleşmiş olacağını söylemektedir. Ayrıca krş. Rigsby 1996, 285.

III. Antiokhos, Küçük Asya'dan Koile Syria'ya, yaklaşık İÖ. 202 yılında dönmüştür. V. Suriye Savaşı, İÖ. 200 yılında Panion'da Ptolemaios birliklerinin yenilmesiyle sona ermiştir. Bu fetih hareketi, epigrafik belgeler ve antikçağ yazarları tarafından da doğrulanmaktadır. Nitekim, III. Antiokhos'un, Ptolemaios'un valisine gönderdiği bir mektup (Ioseph. *Ant. Jud.* XIII. 138–144), bir diğer belge ise, Ptolemaios'un Skythopolis'teki özel arazileriyle ilgili kararname ve dilekçeden oluşmaktadır (*SEG XXIX* 1613). Ayrıca Polybios'a (XVI. 27. 5) göre, III. Antiokhos ve V. Ptolemaios arasında anlaşma yapılmasında aracı olarak bir Roma elçi heyeti gelene kadar, III. Antiokhos, Koile-Syria fethini tamamlamıştır. Ayrıca krş. Ma 2002, 73.

⁹⁷¹ Welles 1934, n° 38–40.

⁹⁷² *OGIS* 234.

⁹⁷³ C. Habicht (1987, 87–89) ise, İÖ. 202/201 yıllarında olduğunu iddia etmektedirler. K. J. Rigsby'e (1996, 329 vdd.) göre ise, III. Antiokhos İÖ. 201 yılının yaz veya sonbaharında tanımış olmalıdır.

⁹⁷⁴ Ayrıca bk. Habicht 1987, 87–89; Rigsby 1996, 285; Ma 2002, 67.

⁹⁷⁵ M. Holleaux (1942, 144 n. 2) ve Pomtow'a (*Syll³* II) göre, Philaitolos'un *arkhon*'luk yılı, İÖ. 205-İÖ. 202 arasındadır. K. J. Rigsby'e (1996, 333 vdd.) göre ise bu tarih, yaklaşık İÖ. 201/200 yılıdır.

⁹⁷⁶ *Syll³* 563=IG IX. I² 192=Teos n° 3.

asylia hakkını kabul ettirdikleri epigrafik belgeler oluşturmaktadır. A. Wilhelm (1898, 219 vdd.) Kalydon’lu Aleksandros’un Aitolia *strategos*’luk ve Megartas’ın Delphoi *arkhon*’luk yılını baz alarak, Aitolia, Amphiktyonik Birliği ve Delphoi’un Teos kentine *asylia* hakkını, İÖ. 205 ve İÖ. 201 yılları arasında tanımış olduklarını iddia etmektedir⁹⁸². Bu nedenle, İÖ. 205 ve İÖ. 201 yılları, bu yazıt için bir *terminus ante quem* oluşturmaktadır. Bütün bu belgeler göz önünde bulundurularak III. Antiokhos’un Teos kentine gelerek Teos’lara *asylia* hakkı ve diğer imtiyazları tanınması Karia Seferi esnasında, yani yaklaşık İÖ. 203 yılında olsa gerektir.

Antiokhos III Megas, İÖ. 209-İÖ. 205 yılları arasında düzenlediği Doğu Seferi’nden sonra, İÖ. 204 yılını Kuzey Suriye’de geçirmiştir. Antiokhos’un, Kuzey Suriye’deyken Küçük Asya kıyı kentleriyle temasa geçtiği bilinmektedir⁹⁸³. Bununla birlikte İÖ. 204 yılında Ptolemaios IV Philopator ölmüş ve onun yerine daha küçük yaşta olan oğlu Ptolemaios V Epiphanes⁹⁸⁴ (İÖ. 204-İÖ. 180) geçmiştir. V. Ptolemaios’un deneyimsizliğinden yaralanmak isteyen III. Antiokhos ise, Karia Bölgesi’nde Ptolemaios hakimiyetine son vermek için Karia seferini başlatmıştır. İÖ. 204 yılının sonlarında veya İÖ. 203 ilkbaharında Antiokhos, Tauros’ları geçmiştir⁹⁸⁵. Kral III. Antiokhos’un Karia Seferi sırasında Alabanda/Antiokheia, Amyzon ve Teos kentine *asylia* hakkı bahşetmiştir. III. Antiokhos’un batı Karia’daki faaliyetleri hakkında Amyzon yazıtları oldukça aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. İÖ. 24 Mayıs 203 yılına tarihlenen yazıt (Welles 1934, n° 38), Amyzon’un V. Ptolemaios’un egemenliğinden çıkıp Seleukos hakimiyeti altına girdiğine dair en erken örneği teşkil etmektedir. Bu yazıtta (*loc. cit.*) III. Antiokhos’tan ziyade, III. Antiokhos’un Küçük Asya valisi olarak atadığı Zeuksis’in işlerinden bahsetmektedir⁹⁸⁶. Bir diğer yazıt (Welles 1934, n° 39) ise, III. Antiokhos’un Amyzon’da bulunan ordusuna hitap eden bir mektuptan oluşmaktadır. Bu yazıtta (*loc. cit.*)

⁹⁷⁷ *Syll*³ 565=*Teos* n° 5.

⁹⁷⁸ *Syll*³ 564=*Teos* n° 4.

⁹⁷⁹ Welles 1934, n° 35=*Teos* n° 6.

⁹⁸⁰ Girit yazıtları için bk. *CIG* 3045–48; *LBW* 66–85; *SEG* IV 599/606; Ayrıca bk. Rigsby (1996, 281–325)’te Hellas’a, Girit kentlerine ve Roma’ya gönderilen bütün bu yazıtlarını kendi çalışmasında toplamıştır.

⁹⁸¹ *Syll*³ 204=*Teos* n° 10.

⁹⁸² En erken tarihlendirme için bk. Holleaux 1952, 178–203; ayrıca bk. Herrmann 1965, 94; Gauthier 1972, 281; F. Piejko (1991, 20 vdd.)’da Kalydon’lu Aleksandros’un ikinci *strategos*’undan yola çıkarak Delphoi ve Aitolia yazıtlarını, İÖ. 196 yıllarına tarihlendirmektedir.

⁹⁸³ Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* 1 str. 8–9 “*daha önce Tauros’un ötesinde bulunurken bizlere birçok iyiliklerde bulundu*” şeklinde ifade edilmektedir. Ayrıca bk. Ma 2002, 64 vdd.

⁹⁸⁴ Zira, İÖ. 204 yılında V. Ptolemaios krallığın başına geçtiğinde 5 yaşındaydı (Austin 1981, 153 dn. 1).

⁹⁸⁵ Bu sırada, V. Ptolemaios’un adamlarından biri olan Agathokles, Asia’da bulunan Antiokhos’a bir elçi göndererek, İÖ. 217 yılında Ptolemaios ile yaptıkları anlaşmaya sadık kalmasını istemiştir. Diğer bir elçiyi ise, Antiokhos anlaşmayı bozma ihtimaline karşı, yardım etmesi için Makedonya Kralı V. Philippos’a göndermiştir (Polyb. XV. 25. 13)

⁹⁸⁶ *GIBM* 1035; *CIG* 2899; Welles 1934, n° 38. Baş kısımları eksik olan yazıt; Welles (1934, n° 38 str. 1)’de, III. Antiokhos olarak tamamlanmıştır. Ancak yazıtta bahsi geçen kişinin III. Antiokhos’tan ziyade, onun valisi Zeuksis olması gerektiği üzerinde, yoğunlukla durulmaktadır. Daha detaylı bilgi için bk. Ma, Derow and Meadows 1995, 71–80; ayrıca krş. Ma 2002, 292 vdd. n° 5 ve yorumuna.

göre, Amyzon kenti kralın ordusu tarafından şiddete ve yağmaya maruz kalmıştır. Bu nedenle, bu sefer esnasında Amyzon kenti ve Seleukos krallığı arasında gönüllü bir ittifak söz konusu değildir. Bununla birlikte, kral ordusunun verdiği hasarları karşılayacağını ve tapınağa *asylia* hakkını ilan edeceğini bildirmiştir. III. Antiokhos'un Amyzon kentine yaptığı *euergesia* İÖ. 202'den İÖ. 201 yılının sonlarına kadar devam etmiştir⁹⁸⁷. Ayrıca bu yazıttan, III. Antiokhos'un Amyzon'da olmadığı ve kralın buyrultusunun Zeuksis tarafından yerine getirildiği fikri ortaya çıkmaktadır⁹⁸⁸.

Zeuksis, Amyzon kentini ele geçirdikten sonra, Maiandros (Menderes) Ovası'ndan, Marsyas Vadisi'ne ilerlemiş ve Alabanda/Antiokheia (Alaphisar) kentini Seleukos krallığına dahil etmiş olsa gerektir⁹⁸⁹. III. Antiokhos Teos kentiyle aynı tarihte, yani yaklaşık İÖ. 203 yılında Alabanda/Antiokheia kentine de *asylia* hakkını tanımış olmalıdır⁹⁹⁰. Zira, hemen hemen aynı yıllarda, Alabanda kenti de Teos kenti gibi kral tarafından bahşedilmiş olan ayrıcalıkların onaylanması amacıyla Delphoi'a elçiler göndermiştir.

Amyzon kentinin yaklaşık 112km güneydoğusunda yer alan Teos kenti, İÖ. 218 yılında I. Attalos ve Akhaios arasında yapılan savaş sonucunda tekrar Attalos'un egemenliği altına girmiştir⁹⁹¹. III. Antiokhos'un yaklaşık İÖ. 204/203 yılında Batı Anadolu'da yaptığı siyasi ve askeri faaliyetlerdeki amacının sadece Karia'da Ptolemaios hakimiyetine son vermek olmadığını; aynı zamanda Attalos tarafından ele geçirilmiş kentleri de yeniden kazanmak olduğu anlaşılmaktadır⁹⁹².

III. Antiokhos'un Teos kentine bahşettiği *asylia* yazıtı, Magnesia kentinden sonra (bk. *I. Magnesia* 16=*Magnesia* 1) bu imtiyazın alınış süreci hakkında; ayrıca Teos kentinin o sıralardaki durumu ve kralın kente kaldığı süre zarfında yaptıkları hakkında oldukça detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu yazıtta, kral III. Antiokhos, Eski Yunan kentlerine iyilik yapan ve böylece atalarının politikasını devam ettiren bir hayırhah olarak övülmektedir (*str.* 4–8). Daha önce kendisi Tauros'ların arka tarafında; Kuzey Suriye'deyken Teos kentiyle iyi ilişkiler kurduktan sonra, batı Anadolu'ya yaptığı seferde Teos'a gelmiş ve uzun süre burada kalmıştır (*str.* 8–12). *Str.* 12-14'te “*bizim şehrimizde kaldığı sırada sürekli süren savaşlar yüzünden ve ödediğimiz vergilerin ağır yükünden dolayı hem şahsi hem de kamusal hususlarda bizlerin*

⁹⁸⁷ J. et L. Robert 1983, n° 9; 14; 15.

⁹⁸⁸ J. Ma'ya (2002, 72) göre, Zeuksis Karia Seferini sürdürürken, III. Antiokhos büyük bir ihtimalle Teos kentindeydi. III. Antiokhos Tauros'ları geçtikten sonra, 'eyaletin başkenti' olan Sardis'e gelmiş olmalıdır. Orada Zeuksis'i Karia'ya gönderirken kendisi ise, ordusuyla birlikte denizden ilerlemiştir. V. Ptolemaios hakimiyetindeki Ephesos'ta bir araştırma keşfine çıkmış ve bu sırada Attalos'a karşı yerel memnuniyetsizliğin farına varmıştır. Ephesos'tan Smyrna'nın güney ovasına; bu ovoidan, Maiandros güzergahı boyunca ile İonia dağları üzerinden Teos'a ulaşmış olmalıdır (Pritchett 1982b, 272).

⁹⁸⁹ Ma 2002, 67.

⁹⁹⁰ OGIS 234. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Rigsby 1996, 285; Ma 2002, 67.

⁹⁹¹ Polyb. V. 77. 5. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Herrmann 1965, 101; Allen 1983, 45 vdd; Ma 2002, 59.

⁹⁹² Herrmann 1965, 33–6 n° 1=*Teos* 1.

bitap düşmüş olduğunu görünce” ifadesinden de açıkça anlaşıldığı üzere, III. Antiokhos Teos’a gelmeden önce, Teos kenti oldukça kötü durumdadır. P. Herrmann (1965, 105) burada geçen “*durmadan devam eden savaşların*” Girit Savaşları’nın etkisi veya kentler arasında çıkan yerel çatışmalar olduğunu önermektedir. Kral kent ve egemenlik alanını tanrıya adayarak, düzenlediği bir savaş meclisinde Teos kentiyle topraklarının kutsal ve dokunulmaz sayılacağını (*hiera kai asylos*) ve “vergiden muaf tutulacağını” (= *aphorologētos* [ἀφορολόγητος])⁹⁹³ ilan etmiştir (*str.* 14–19). Ayrıca kentin Pergamon kralı I. Attalos’a vermekte olduğu genel masraflara katılma payından kurtaracağına dair söz vermiştir (*str.* 19–20, *str.* 32–34 ve *str.* 47–49). III. Antiokhos, Teos kentine gelirken krala arkadaşları, ordusu ve büyük bir ihtimalle Laodike de eşlik etmiş olmalıdır. Nitekim, Teos’lular, Laodike’nin kent için yaptığı *euergesia* karşılığında kraliçeyi çeşitli onurlarla onurlandırmışlardır⁹⁹⁴. Teos, Amyzon kentinden çok daha barışçıl bir şekilde ele geçirilmiştir. Keza Antiokhos ve ordusu Teos’ta kaldığı süre içerisinde, Teos’lular herhangi bir şiddete ve akına maruz kalmamışlardır. Bilakis kral, Teos’luların refahını sağlamak amacıyla kentleri için oldukça yararlı işler yapmıştır. Kente *asylia* ve *aphorologētos etc.* gibi çeşitli ayrıcalıklar bahsetmiştir. Bu nedenle Teos’lular, kralın göstermiş olduğu “güvenden” (= *pistis* [πίστις]) dolayı şükranlarını dile getirmiştir (*str.* 22–28). III. Antiokhos’un Teos kentine bahsetmiş olduğu bu ayrıcalıklar, sonradan kralın talep etmesi sonucunda üç kişiden oluşan Teos elçi heyetinin kralı ziyareti vesilesiyle gerçekleşmiş ve kralın bir mektubuyla teyit edilmiştir (*str.* 29–35). Teos kenti III. Antiokhos’a karşı şükranlarını karşılığını çok geçmeden vermiştir. Teos’lular, Antiokhos’un kendilerine tanımış olduğu bu imtiyazların karşılığı olarak, Dionysos heykelinin yanına Antiokhos ile kız kardeşi Laodike’nin mermerden kült heykelinin dikilmesine ve bu şerefendirme merasiminin yürütülmesine dair işlerin ve finansmanın sağlanması için iki *epistatai* görevlendirmiştir⁹⁹⁵.

Teos’luların *asylia* hakkını başlangıçta kral III. Antiokhos’tan mı; yoksa Delphoi veya Didyma kehanet merkezinden mi; aldıkları tam olarak anlaşılmamaktadır. Zira, bir kentin *asylia* hakkını ‘kabul etmek’ anlamında genelde (= *apo/para- prosdekhomai* [ἀπο/παρὰ-

⁹⁹³ *Asyia* ile birlikte sıklıkla gördüğümüz ve ‘vergiden muafiyet’ anlamında (= *ateleia* [ἀτέλεια]) kullanılmaktadır (Welles 1934, n° 9=krş *Nysa* 2; 64=*Nysa* 3 (Nysa); n° 70 (Zeus *Baetokaeke* Tapınağı); Rigsby 1996, n° 82 ve 98 (Magnesia), n° 155–7; 159 (Teos)). Ayrıca farklı kullanımlarıyla birlikte (= *aphorologētos* [ἀφορολόγητος]) kavramı da ‘vergiden veya haraçtan muafiyet’ anlamında kullanılmaktadır (Welles 1934, 319; Herrmann 1965, 138–145; Rigsby 1996, 283 dn. 19).

⁹⁹⁴ Ayrıca bk. Herrmann 1965, 110.

⁹⁹⁵ *Epistates* sözcüğü genel olarak ‘denetçi, müfettiş’ anlamlarına gelmektedir. *Epistates*’lerin görevleri tam olarak bilinmemekle beraber, kutsal binalar, personel ve finans işlerinden sorumluydular. Büyük olasılıkla tapınak arazilerinin idaresinde bu kişilerin sorumluluğu altındaydı (Dignas 2002, 211–213). Ayrıca tapınak ve sur işleri (τευχῶν), agora çevresindeki inşa faaliyetleri onların görevleri arasında yer almaktadır (*I.Mylasa* n° 106; 107).

προσδέχομαι]) fiili kullanılmaktadır. Genelde Delphoi ve Aitolia'lılar ise, kendilerine *asylia* hakkını onaylatmak için gelen kentlere yanıtlarında 'kabul etmek/vermek' (= *epikhōreō* [ἐπιχωρέω]) fiilini kullanılmaktadır⁹⁹⁶. Ancak (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1) *str.* 19-20'de ἀνήκε τή[v] πόλιν καὶ τήγ χώραν ἡμῶν ἱερὰν καὶ ἄσυλον καὶ ἀφορολόγητον “*kentimizin ve egemenlik alanımızın kutsal ve dokunulmaz olmasını, vergiden muaf tutulmasını bahşetti*”, *str.* 47-48'de ise, ἀφέντες τήμ πόλιν καὶ τήν χώραν ἱερὰν καὶ ἄσυλον “*kentimizin ve egemenlik alanımızın kutsal ve dokunulmaz olmasını bahşettikleri için*” görüldüğü üzere, 'bahşetmek' anlamına gelen (= *aniēmi* [ἀνίημι]) fiili kullanılmıştır. Ayrıca *str.* 15-16'da καθιέρωσεν ἡμῶν τήν πόλιν καὶ τήν χώραν Dionysos'a “*bizim kentimizi ve egemenlik alanımızı takdis etti/adadı*” kent III. Antiokhos tarafından tanrıya adanmıştır⁹⁹⁷. Diğer yazıtları hesaba katmasak, bu yazıtta bakarak Teos kentine ilk *asylia* hakkını III. Antiokhos'un bahşettiğini kabul edebiliriz. Ancak III. Antiokhos'un tanımış olduğu ayrıcalıklar içerisinden 'vergiden muafiyeti' (= *aphorologētos* [ἀφορολόγητος]) Athamania krallarının ve Romalıların kabul etmeleri, Girit yazıtlarının dördünde 'bahşetmek' (= *aniēmi* [ἀνίημι])⁹⁹⁸, Athamania yazıtında ise, 'bahşetmek, vermek' (= *synkhōreō* [συνχωρέω]) fiillerinin kullanılması başlangıçta *asylia* hakkının Antiokhos'tan ziyade, Delphoi ve Didyma kehanet merkezinden aldığı doğrular niteliktedir. *Asyilia* ile ilgili ilk yazıtlarda herhangi bir tanrı buyrultusundan bahsedilmemiş olmasına rağmen, Smyrna yazıtlarında⁹⁹⁹ olduğu gibi Teos'lular *asylia* hakkını ilkin Delphoi ve Didyma kehanet merkezinden almış olsa gerektirler¹⁰⁰⁰. Nitekim, Girit yazıtların ikinci serisinde en azından birinde, Girit'e gönderilen ikinci elçi heyetinin Delphoi ve Didyma'dan alınan kehanet

⁹⁹⁶ Magnesia ve Kos belgelerinde (Welles 1934, 155), 'kabul etmek' anlamında (= *apodekhomai* [ἀποδέχομαι]; *paradekhomai* [παραδέχομαι]; *prosdexhomai* προσδέχομαι]) fiilleri kullanılmıştır. Delphoi ve Aitolia'lılar yanıtlarında ise, 'vermek' manasına gelen (= *epikhōreō* [ἐπιχωρέω]) fiilini kullanmışlardır. Ancak Athamania yazıtında, 'bahşetmek, onaylamak, kabul etmek' (= *synkhōreō* [συνχωρέω]) kullanılmıştır. Giritliler ise, yanıtlarında 'bahşetmek' (= *aniēmi* [ἀνίημι]) fiilini kullanmışlardır. Kentlerin yazıtlarında özellikle bu fiillerin kullanılması, üslup farklılığından fazlasına işaret ediyor olabilir. Teos, Magnesia ve Kos kentlerinden daha az önemsiz bir kent değildir; belki de bu yüzden Teos'lular *asylia* hakkının 'kabul edilmesinden' ziyade 'bahşedilmesini' istemektedir.

⁹⁹⁷ Ayrıca III. Antiokhos, İÖ. 197 yılında Ksanthos ve egemenlik alanını Leto, Apollon'a ve Artemis'e adanmıştır (OGIS 746=TAM 2. 266).

⁹⁹⁸ Polyrhēnia (*I.Cret.* II xxiii, n° 3, *str.* 9–11); Kydonia (*I.Cret.* II x, n° 2, *str.* 21–2); Aptaera (*I.Cret.* II iii, n° 1, *str.* 4–6); Allaria (*I.Cret.* II i, n° 1, *str.* 24–5).

⁹⁹⁹ Seleukos II Kallinikos'un Smyrna kentine *asylia* hakkını bahşeden *I.Smyrna* n° 573=Smyrna 1 numaralı yazıtta, Delphoi veya Didyma kehanet merkezinden *asylia* ile ilgili gelecek buyrultusu aldıklarına dair herhangi bir ifade geçmemektedir. Ancak daha OGIS 228=Smyrna 2 ve *I.Smyrna* n° 574=Smyrna 3 numaralı yazıtlarda, tanrının *asylia* ile ilgili buyrultusu ve Seleukos II Kallinikos'un da bunu onaylaması sonucunda Smyrna kentine *asylia* verildiği anlaşılmaktadır.

¹⁰⁰⁰ Daha fazla bilgi için bk. Rigsby 1996 286 vdd.

uyarınca *asylia* istediklerini görülmektedir¹⁰⁰¹. Bunlardan dolayı III. Antiokhos'un başlangıçta *asylia* hakkını bahşetmediğini bilakis kabul etmiş; ancak *aphorologetos*'u bizzat kendisi bahşettiği için ἀνίημι fiilinin kullanılmış olduğu düşünülmektedir¹⁰⁰².

Ancak şu noktayı gözden kaçırmamak gerekir; Delphoi'un, Smyrna'lılara yanıtında kentlerine *asylia* hakkını tanrının buyrultusu ve II. Seleukos'un bunu istemesi sonucunda verdiklerini özellikle belirtmişlerdir. Gerçekten Teos'lular *asylia* hakkını ilkin Delphoi veya Didyma kehanet merkezinden almış olsalardı, Delphoi, Amphiktyonik Birliği'nin Teos elçilerine yanıtlarında bu konuya değinmeleri beklenirdi. Ayrıca Giritlilerin Teos kentine *asylia* vermelerindeki başlıca nedenlerinden biri III. Antiokhos ve Makedonya Kralı V. Philippos'un Teos'luları desteklemesidir. Ne var ki, yaklaşık İÖ. 170 yılından Teos'lular ikinci teşebbüslerinde, Teos'ları destekleyen herhangi bir kral olmadığından Giritlilerin bu imtiyazı tekrar tanımlarını sağlamak için tanrı buyrultusuna başvurmaları gerekliliği duymuş olmalıydılar. Bu nedenle ikinci Girit yazıtlarında Delphoi ve Didyma'dan aldıkları kehaneti öne sürerek, Teos elçileri daha önceden kendilerine tanınan bu imtiyazın devamını istemiş olmalıydılar. Ayrıca III. Antiokhos'un tanımış olduğu ayrıcalıklar içerisinde *aphorologetos*'a Athamania krallarının ve Romalıların kabul etmeleri¹⁰⁰³, Girit yazıtlarının dördünde ἀνίημι, Athamania yazıtında ise συνχωρέω fiillerinin kullanılmasında kralın kullanmış olduğu üslubun Teos'ların isteyeceği kararlara yansımalarının birer sonucu olsa gerektir¹⁰⁰⁴. Çünkü *asylia* hakkının kabul edilmesi amacıyla gönderilmiş olan Teos elçileri, III. Antiokhos'un Teos kentine bahşetmiş olduğu bu ayrıcalıkları ifade etmişlerdir.

¹⁰⁰¹ Bk. Guarducci, Malla (*I.Cret.* I xiv 2=Rigsby 1996, n° 157, str. 7–9). Bununla birlikte Biannos (*I.Cret.* I. v1, n° 2, str. 10–13) yazıtında Teos elçileri, “bizim atalarımız tarafından kentin Dionysos'a adanmış olduğunu gösterdiler” ifadesi geçmektedir.

¹⁰⁰² Rigsby 1996, 287; Ma 2002, 262.

Ne var ki, str. 47-48'de ἀφέντες τήμ πόλιν καὶ τήν χώραν ἰεράν καὶ ἄσυλον καὶ [π]αραλύσαντες ἤμας τῶμ φόρων= açıkça görüldüğü gibi kutsal ve dokunulmazlık için ἀνίημι fiili; ‘vergiden muafiyetlik’ içinse, (= *paraluō* [παραλύω]) fiili kullanılmıştır. Gerçekte yukarıda açıklandığı gibi bir durum söz konusu olsaydı, ἰεράν καὶ ἄσυλον için δέχομαι fiilinin ve “vergiden muafiyet” (= *phorōn* [φόρων]) içinse ἀνίημι fiilin kullanılması gerekirdi.

J. Ma (2002, 262 dn. 7)'de bu durumu göz önünde bulundurarak III. Antiokhos, başlangıçta Teos kentine *asylia* hakkının tanındığını bildiği için, *asylia* kabul etmiştir. Fakat *aphorologetos*'u bahşetmiş olmalıdır. Bu karışık ise, Teos yazıtının yanlış formüle edilmesiyle açıklanabilir. Bir diğer olasılık ise, III. Antiokhos başlangıçta Teos kentine verilen *asylia* hakkını hesaba katmadan, bizzat kendisini Teos kentine *asylia* bahşeden biri olarak temsil etmiş olmasıdır.

¹⁰⁰³ C. B. Welles (1934, 155), Athamania ve Romalıları, *aphorolegetos*'u III. Antiokhos'un egemenliği altına giren bu kentin o günkü durumunu kabul etmeleri için tanımış olabilirler. E. S. Gruen (1984, 148 vdd.), Romalıları Teos'tan hiçbir şekilde vergi almamışlardır. Bu nedenle almadıkları vergiden Teos kentini muaf tutmaları söz konusu değildir. Ayrıca bu durum Romalıların, Küçük Asya'da III. Antiokhos'un masraflarını azaltmak amacıyla izlemiş oldukları bir politikada değildir. Bu sadece Romalıların Hellenistik *dekret*'lerdeki geleneksel dili benimsemelerinin sonucu olsa gerektir. Ayrıca krs. Errington 1980, 282.

¹⁰⁰⁴ K. J. Rigsby 1996, 287; J. Ma'ya (2002, 263) göre Teos'lular, III. Antiokhos'a önceden Teos kentine *asylia*'nın bahşedildiğini bildirdikleri için Antiokhos'un ἀνίημι fiilini kullanmış olması ihtimal dahilindedir.

Bu bakımdan yazıt, *asylia* açısından değerlendirildiğinde önemli sonuçlara ulaşılmaya vesile olmaktadır. Teos kenti, III. Antiokhos'tan *asylia* hakkı ve buna benzer imtiyazlar talep etmeden kralın bizzat kendisi, bu ayrıcalıkları Teos kentine bahşetmiştir. Seleukos kralının böyle bir şey yapmasında, o dönemde vuku bulan olayların, kralın daha sonraki izleyeceği planların ve Teos kentinin konumunun önemli bir rolü olsa gerektir. Bununla birlikte, *str.* 6–8'de “*bizim şehrimizin ve diğer Hellen kentlerinin ortak hayırhahı olmaya karar verdi*” ve *str.* 25–27'de “*bu suretle kendisine iyi niyette bulunan ve hayırhahlık yapanlara karşı ne şekilde davrandığına dair bütün Hellenlere bir örnek verdi*” ifadelerinden III. Antiokhos'un siyasi propagandasının temelini oluşturan Teos kentine tanıdığı bu ayrıcalıklar vasıtasıyla Eski Yunan kentleri üzerinde olumlu bir izlenim bırakmaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Zira, İÖ. 198 yılında seleflerinin kaybetmiş olduğu toprakları ele geçirme arzusu içerisinde Küçük Asya'ya geri döndüğü zaman, kendisine sadık kalacak ve destek verecek kentlere ihtiyacı olacaktır. Nitekim bu hususta III. Antiokhos bir nebze de olsa başarılı olmuştur. Keza İÖ. 218 yılından beri Pergamon Krallığı'na bağlı olan Teos kenti, bu olaylar üzerine Seleukos idaresine boyun eğmiştir. Bu şekilde III. Antiokhos'un İÖ. 190 yılında Romalılarla yaptığı savaşta, kralın donanmasına erzak temin etmek suretiyle Seleukos'lara sadık kalmıştır¹⁰⁰⁵.

Ayrıca epigrafik belgelerden öğrendiğimiz kadarıyla III. Antiokhos kentte *asylia* hakkını verdikten sonra, bu imtiyazların diğer kentler tarafından da tanınması hususunda Teos'ların diplomatik faaliyetlerini de desteklemiştir. Belki de kentin bu faaliyetleri hususunda, kralın Teos'u desteklemesinde altında; III. Antiokhos'un kentin kendi hakimiyeti altında olduğunu Aitolia Birliği'ne, Girit kentlerine ve Roma'ya bildirmek istemsi yatmaktadır.

Teos'lular *asylia* hakkını diğer kentlerin de kabul etmeleri amacıyla bir tanesi Hellas'a bir diğeri ise, Girit'te gönderilmek üzere her biri iki kişiden oluşan iki elçi heyetini görevlendirmiştir. Elçi heyetlerinden birinci grubu oluşturan iki kardeş; Kleitos oğlu Kleitos ve Pythagoras Hellas'a; Apollodos ve Kolotas'tan oluşan ikinci heyet ise, Girit'e gönderilmiştir.

b) Kuzey Hellas Kentlerinin Teos Kentine Asylia Hakkının Tanınmaları: İÖ. 204/203 yıllarında III. Antiokhos tarafından Teos kentine *asylia* hakkı ve diğer imtiyazlar bahşedildikten sonra, Teos'lular *asylia*'nın diğer kentler ve birlikler tarafından kabul edilmesi için elçi heyetlerinden Pythagoras'ı ve Kleitos'u Kuzey Hellas'a göndermiştir. Kleitos ve Pythagoras Kuzey Hellas'ta dört kenti ziyaret etmişlerdir. Bu kentlere *asylia* hakkını onaylatmışlardır. Elçiler ilkin *Panaitolika* ilkbahar festivali sırasında Naupaktos'ta Aitolia

¹⁰⁰⁵ Liv. XXXVII. 27–28; Herrmann 1965, 156 vdd; ayrıca daha fazla bilgi için bk. Grainger 2002, 303 vdd.

Birliği ile görüşmüşlerdir¹⁰⁰⁶. Bu İÖ. 203/202 yılının Mart/Nisan ayına tekabül etmektedir¹⁰⁰⁷. Kleitos ve Pythagoras Aitolia'lılara *asylia* hakkını onaylattıktan sonra, Megartas'ın *arkhon*'luğu sırasında Delphoi'ya gelmişlerdir. Delphoi *Amphiktyon Birliği*'ne¹⁰⁰⁸ Teos'ların kararını teslim ederek bu imtiyazı onaylatmış; akabinde kentlerinin *asylia* hakkını kabul ettirmişlerdir¹⁰⁰⁹. Bu iki elçi Aitolia'dan önce ya da daha sonra, Athamania krallarının yanına gelerek Teos'luların almış oldukları kararı teslim etmişlerdir¹⁰¹⁰.

Aitolia'lılar, daha önceden Teos'lulara bahşetmiş oldukları ayrıcalıkların sürekli olmasına karar vermişlerdir¹⁰¹¹. Ancak Aitolia'lıların Teos'lulara bahşetmiş olduğu bu ayrıcalıkların neler olduğu hakkında veya bu dostluk ilişkilerin (*philantropa*) ne zaman başladığına dair bir bilğimiz yoktur. Nitekim bununla birlikte Aitolia'lılar, Miletos'lulara bahşettikleri gibi Teos'lulara da kişisel *asylia* bahşetmiş olabilirlerdi¹⁰¹². Ayrıca Aitolia'lıların Teos'lularla temasa geçmeleri; İÖ. 246/245 yıllarında Aitolia'lıların kendi öncülükleri altında Galatların yenilmesine izafeten yeniden düzenledikleri *Soteria* Festivali'ne katılmaları için bütün kentleri davet ettikleri dönemde gerçekleşmiş olması mümkündür. Zira, Aitolia'lıların *Soteria*'ya katılma davetini pek çok kent, Kyklades adalarından Tenos, Ios ve Teos civarından Khios, Smyrna ve Teos'un bir kolonisi olan Abdera kentleri kabul etmişlerdi. Belki de, bu sırada Ionia'daki bazı kentler gibi, Teos'lular da Aitolia'larla diplomatik temasa geçerek bu sırada onlarla resmi anlaşmalar yapmış olmaları ihtimal dahilindedir¹⁰¹³.

Aitolia yazıtında (*Teos* n° 3. str. 9–17), Dionysos Tapınağı'nın, kent ve egemenlik alanının *asylos*'undan ziyade kişisel *asylia* üzerinde yoğunlukla durulmaktadır. *Panaitolika*'da Aitolia'lıların görüşen Pythagoras ve Kleitos, Teos kenti ve egemenlik alanının emniyetinin yanı sıra, özellikle Aitolia'lılar ve Aitolia vatandaşları tarafından Teos'luların ele geçirilmesinden ve halkın taşınabilir mal-mülklerinin gasp edilmesinden muzdarip oldukları hususunda ve Aitolia'ların bu noktada almaları gereken tedbirler üzerine konuşmuş olmalıdırlar. Zira, bu yazıtın içeriğini, Aitolia'lıların Teos'lular için bu nokta da almış oldukları kararlar oluşturmaktadır. Aitolia'lıların yasaları uyarınca, bundan sonra Teos halkı, onların kentleri ve egemenlik alanları *asylia*'dır. Nitekim Aitolia'ların Dionysos *tekhnitai*¹⁰¹⁴

¹⁰⁰⁶ *Syll*³ 563= *IG IX. I*² 192; krş. *Teos* n° 3 str. 2.

¹⁰⁰⁷ Mart veya Nisan ayında Delphoi'da *Amphiktion* Birliği toplanmaktadır (Holleaux 1938, 219–227; Pomtow, *Syll*³ 563 n. 2; Lefère 1995, 204 vdd; ayrıca krş. Rigsby 1996, 284 dn. 21).

¹⁰⁰⁸ *Syll*³ 564=*Teos* n° 4 str. 12–13.

¹⁰⁰⁹ *Syll*³ 565=*Teos* n° 5.

¹⁰¹⁰ Welles 1934, n° 35=*Teos* n° 6.

¹⁰¹¹ *Syll*³ 563=*IG IX. I*² 192; krş. *Teos* n° 3 str. 7–8.

¹⁰¹² Rigsby 1996, 294.

¹⁰¹³ Scholten 2000, 97–116; Strang 2007, 235 vdd.

¹⁰¹⁴ İÖ. 237/236 yılında Aitolia'lılar, Ionia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai*'na kişisel *asphaleia* (emniyet/güvenlik) ve *asylia* bahşetmişlerdir (*Syll*³ 507). İÖ. III. yüzyıldan itibaren ise, Ionia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai* Teos kentinde ikamet etmeye başlamışlardır (*SEG II* 580; Herrmann 1965, 102 dn. 105;

için yaptıkları yasal prosedür işlemleri, bundan sonra Teos halkı için de geçerli olacaktı. Teos vatandaşlarına ve kentine bahşedilmiş olan *asylia* hakkına karşı gelecek kişiler hakkında yasal bir soruşturma açılacağını, önceden Teos vatandaşlarını ve mal-mülklerini gasp etmiş kişilerinde yargılanacağı bildirilmiştir. Bundan sonra Aitolia veya Aitolia vatandaşlarından herhangi biri Teos'lulara karşı böyle bir şey yapmaya cürete edecek olursa, bu işler için görevlendirilmiş olan *strategos* ve *synedroi* bu kişiye engel olacaklardı ve bu kişinin zapt etmiş olduğu malları haczedeceklerdi.

Kuzey Hellas'ı ve Delphoi Apollon Tapınağı'nı egemenlikleri altından tutan Aitolia'luların Teos kentine böyle ayrıcalıklar vermeleri ve bu imtiyazları yasal hale getirmeleri oldukça önemlidir. Zira, Teos'lular, en azından Kuzey ve Merkez Hellas'tan gelebilecek herhangi bir tehlike veya şiddetten hem kendilerini hem de mal-mülklerini korumuş bulunuyordu. Aynı zamanda Teos vatandaşları Aitolia mahkemesine başvurup hem şahısların hem de mallarının iade edilmesini ve bu konularda soruşturma açılmasını talep edebileceklerdi.

Aitolia yazıtı ve Girit yazıtlarının içeriğinden dolayı Teos'ların korsan faaliyetleri nedeniyle özellikle Girit, Aitolia kentlerine ve Athamania krallarına *asylia* amaçlı elçilerin gönderildikleri fikri hakimdir¹⁰¹⁵. Giritlilerin korsan oldukları bilmektedir. Ancak bu durum Aitolia'luların için geçerli sayılmamaktadır. Ne var ki, Aitolia'luların korsan faaliyetlerini destekledikleri ve yağmacı bir politika izledikleri kabul edilmektedir¹⁰¹⁶. H. Benecke (1934), Aitolia'luların ekonomik ve diplomatik faaliyetlerle temasa geçtikleri küçük Hellen kentlerinin egemenlik alanlarını, misilleme ve yağmacılıkla ilgili yasalarını ve geleneklerini detaylarıyla incelemiştir. İÖ. III. yüzyılın ortalarına tarihlenen *asylia kai asphaleia* ilgili epigrafik belgeler çalışmasının temelini oluşturmaktadır¹⁰¹⁷. H. Benecke'ye (1934, 11 vdd.) göre, Aitolia'lular siyasi güçlerini artırmanın bir yolu olarak korsanları kullanıyorlardı. Korsan faaliyetleri Aitolia'luların kasıtlı bir politikasını oluşturmaktaydı¹⁰¹⁸.

Aitolia'luların korsan faaliyetleriyle ilgili başlıca kaynağı Polybios'un aktardıkları oluşturmaktadır. Aitolia'luların bu tür faaliyetleri yoğunlukla "İç Savaş'a" (İÖ. 220-İÖ. 217) ve ondan sonraki döneme tekabül etmektedir¹⁰¹⁹. Özellikle İÖ. III. yüzyılın son çeyreğinde

Aneziri 2003, 375 vdd.). Dionysos *tekhnitai*'ları hakkında ve Teos kentinde ikamet etmeleri hususunda daha fazla bilgi için bk. Stranger 2007, 247-272.

¹⁰¹⁵ Welles 1934, 154; konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Brulé 1978, 94; Errington 1980, 282.

¹⁰¹⁶ Daha detaylı bilgi için bk. Benecke 1934; Scholten 2000.

¹⁰¹⁷ Bütün bu liste için bk. Benecke 1934, 17-29.

¹⁰¹⁸ Ayrıca krş. Souza 1999, 70 vdd.

¹⁰¹⁹ Polybios IV. kitabında, Aitolia'luları yağmacılık için yanıp tutuşan insanlara olarak tasvir etmektedir. Özellikle İç Savaş'lar patlak verdiği sırada açgözlü ve şiddetten başka bir şey düşünmeyen biri olarak tanımladığı Aitolia'lı Dorimakhos'un yağmacılığı üzerinde yoğunlukla durmaktadır (Polyb. IV. 3. 5). Phigalea kentinin egemenlik alanını korumak amacıyla Aitolia'luların bir temsilcisi olarak Dorimakhos gönderilmesine rağmen, Messenia'lulara karşı yasa dışı saldırılarda bulunan haydutlarla temasa geçti (Polyb. IV. 3. 6). Messenia'luların egemenlik alanını yağmalamak amacıyla, İÖ. 221 yılında Skopas'ı Messenia'lara karşı savaşmak için ikna etti. Aitolia'luları ise, bu hususta teşvik etti (Polyb. IV. 5. 5). Bunun sonucu olarak Aitolia liderleri Messenia'lular,

Aitolia'luların korsanlık ve yağmacılıkta oldukça ünlenmişlerdir¹⁰²⁰. Aynı zamanda içerik olarak hemen hemen aynı olan yaklaşık İÖ. 222/221 yıllarına tarihlene Magnesia yazıtı¹⁰²¹ ve bu yazıtta da Aitolia'luların gerçekten bu kentlerde de yağmacı bir teşebbüste bulduklarını doğrular niteliktedir. Aitolia'luların Teos kentine böyle bir teşebbüste ne zaman bulduklarını sorusuna S. Şahin'in yayınladığı Teos meclis kararı güzel bir yanıt oluşturabilir. S. Şahin'in tarafından İÖ. III. yüzyılın sonlarına tarihlenen Teos meclis kararında sözü edilen korsan akımı kendisinin de iddia ettiği gibi Girit ve Aitolia çıkışlı ise, Aitolia'luların Teos kentine yağmada bulunmaları, İÖ. 203/202 yıllarında önce olmuş olmalıdır. Zira, İÖ. 203/202 yıllarında böyle bir şey gerçekleşmiş olsaydı, kentin o dönemdeki durumu hakkında oldukça detaylı bilgiler veren Teos 1 yazıtında muhakkak böyle bir olaya yer verilirdi. Bu nedenle, İÖ. 203/202 yılları, Teos meclis kararı için *terminus post quem* oluşturduğunu söylemek çokta yanlış olmasa gerektir.

Delphoi Amphiktyonik yazıtında, “*Aitolia'lılardan almış oldukları ihsanları/imtiyazları ve onurları gösterdiler*” ifadesinden Teos elçileri ilkin Aitolia'ya geldiklerini buradan Delphoi'ya geçtiklerine işaret etmektedir¹⁰²². Aitolia'dan sonra, Delphoi gelen Teos elçi heyeti, Delphoi Amphiktyones ve Delphoi'dan *asyilia* hakkını tanımlarını istemişlerdir. Teos elçileri Pythagoras ve Kleitos, Amphiktyones'e Aitolia'luların almış oldukları kararı göstermişlerdir (*Teos* n° 4. *str.* 12–13). Bu nedenle Amphikton Birliği'nin yanıtlarında Aitolia'lularla benzer kavramları kullanmaları ve Dionysos *tekhnitai*'na önceden verilmiş olan imtiyazların aynısını tanımları çokta şaşırtıcı değildir. Delphoi'larda aynı şekilde davranmış ve aynı ayrıcalıkları tanımışlardır¹⁰²³. Aynı zamanda Hellas ve Dionysos *tekhnitai*

Epirotes'ler ve Makedonyalılarla görüşmeksizin onlara karşı savaş açtılar (Polyb. IV. 5. 10). Polybios, bu savaşta Aitolia'luların ilk girişimlerinin korsan faaliyetleri olduğunu söylemektedir. Makedonyalıların gemilerini ele geçirecek, tayfalarını Aitolia'da köle olarak sattıklarını aktarmaktadır (Polyb. IV. 6. 1). Polybios XIII. kitabında III. yüzyılın sonlarında Roma'nın Hellenlerin işlerine müdahale ettikleri dönemi anlatmaktadır: Aitolia'luların açgözlülüklerini artıran ve Hellenlerin eski yasalarını kötüleştiren Dorimakhos ve Skopas'ın tanıttığı yeni yasaları eleştirmektedir (Polyb. XIII. 1–2). Rhodos'lulara karşı Giritlilere yardım etmesi için korsan Aitolia'lı Dikaiarkhos'un görevlendiren Makedonya Kralı V. Philippos'un hain davranışıyla bu durumu kıyaslar (Polyb. XIII. 3). Polybios XVIII. kitabında, İÖ. 198 yılında Lokris'te Flaminius ile V. Philippos barış üzerine iki devlet adamının yapmış olduğu konferans esnasında, V. Philippos Aitolia'lular hakkında şu konuşmaya değinir: Ganimetten ganimet almak için sizlere yetki veren yasanın yürürlükten kaldırılmasını talep etmek için ben ve diğer Hellen kentleri sizlere sık sık elçiler gönderdiğimiz zaman, sizler bu yasanın kaldırılmasından daha çok Aitolia'dan Aitolia'yı kaldırmak olduğunu söylediniz (Polyb. XVIII. 4. 8). Flaminius bunun ne olduğunu merak ettiğini söylediği zaman, V. Philippos ona açıklamaya çalıştı. Aitolia'luların sadece kendileriyle savaşanların kentlerini ve halklarını yağmalamay/gasp etmeyi bir gelenek haline getirmediklerini; aynı zamanda Aitolia'luların dostları (*philoï*) ve müttefikleri birbirleriyle savaşılırsa, herhangi bir kamu kararı olmaksızın Aitolia'lulara savaşanlardan her iki tarafa yardım etmesine ve her iki tarafın egemenlik alanının yağmalamalarına izin verilirdi. Zira, Aitolia'luların kesin bir dostluk ve düşmanlık tanımı yoktu (Polyb. XVIII. 5. 1–4).

¹⁰²⁰ Souza 1999, 73.

¹⁰²¹ *I. Magnesia* xiv-xv=*Magnesia* 3. Ayrıca bu yazıtlarla birlikte İÖ. III. yüzyıla tarihlenen ve elimizdeki bu yazıtların içeriğiyle aynı olan Khios yazıtı ve yorumu için de bk. Benecke 1934, 17–19, (=IG IX. I. 2 195a; SIG 443).

¹⁰²² *Syll*³ 564=*Teos* n° 4 *str.* 12–13.

¹⁰²³ *Syll*³ 565=*Teos* n° 5.

arasında önceden var olan ilişkiler Teos kentine *asylia* hakkı tanınmasında bir emsal olarak hizmet etmiş olmalıdır¹⁰²⁴.

Teos elçileri *asylia* isterken stratejilerini bölgelere göre belirlediklerini görmekteyiz. Kuzey Hellas'a giden Teos elçileri kentlerden *asylia* talep etmek için başlıca iki strateji belirlemişlerdir. Pythagoras ve Kleitos, Aitolia ve Delphoi'lularla olan diplomatik bağlarından (*philia* ve *oikeiotes*), Athamania'lularla ise, onların atalarıyla olan mitolojik bağlarından yola çıkarak *asylia* hakkının talep etmişlerdir. Kentlerin birbirleriyle olan yakınlıklarını artırmak ve çeşitli imtiyazlar elde etmek amacıyla mitolojik hikayelere başvurmaları Hellenistik Dönem'in tipik bir özeliğidir.

Athamania yazıtında¹⁰²⁵, Teos kentinin Athamania'lular tarafından yağmaya uğradığına dair herhangi bir ifade geçmemektedir. Bilakis Teos elçileri Athamania krallarının yanına geldiklerinde eski efsanelerini –Aiolos'un oğlu olan Athamas'ın torunu Athamas önderliğinde Boiotia'daki Orkhomenos'tan gelen Minya'lar tarafından Teos kentinin kurulduğuna– söyleyerek atalarıyla olan akrabalık bağlarına değinmişlerdir. Büyük bir olasılıkla Athamania'lular, kendilerinin Hellen soyundan geldiğini kabullenmeyen ve onları barbar olarak nitelendiren diğer Eski Yunanlılara karşı¹⁰²⁶ bir tepki olarak onlarla aynı soydan ve aynı *epitheton*'dan geldiklerini ısrarla belirtme gerekliliği duymuşlardır (*str.* 9–11). Nitekim Teos'lularla var olan bu bağlantılarından dolayı ve tanrının inayetini kazanmak için Teos kentine ve egemenlik alanına *asylia* hakkı ve vergiden muafiyet imtiyazı tanımışlardır.

c) Girit Kentlerinin Teos Kentine Asyilia Hakkı Tanınması: Apollodos ve Kolotas ise, Girit adasında, toplam 17 kentte giderek bu kentlere *asylia* hakkını onaylatmışlardır¹⁰²⁷. Bu 17 kentten alınan bu kararlar Girit yazıtlarının ilk serisini oluşturmaktadır. İÖ. 203/202 yılında

¹⁰²⁴ Delphoi *Amphiktyon* Birliği, Antiokheia/Alabanda kentine ve egemenlik alanına *asylia* hakkını tanırken; Alabanda kentine yanıtlarında kişisel *asylia* vermemişlerdir (*OGIS* 234). Ayrıca içerik olarak Teos 3 yazıtımıza benzeyen Magnesia yazıtında da Aitolia'lular, Magnesia kentine kişisel *asylia* bahşetmemişlerdir (*I.Magnesia* xiv-xv). Bu nedenle Teos kentine kişisel *asylia*'nın tanınmasında o sıralarda Teos kentinde oturan Dionysos *tekhnitai*'nin önemli bir katkısı olmuş olmalıdır.

¹⁰²⁵ Welles 1934, 152 vdd. n° 35=Teos n° 6.

¹⁰²⁶ Strab. VII. 7. 1 c. 9.

¹⁰²⁷ Knossos: (*I.Cret.* I. viii, n° 8=Rigsby 1996, n° 136); Polyrrhenia: (*I.Cret.* II. xxiii, n° 3=Rigsby 1996, n° 137); Kydonia: (*I.Cret.* II. x, n° 124=Rigsby 1996, n° 139); Lapa: (*I.Cret.* II. xvi, n° 3=Rigsby 1996, n° 143); Raukos: (*I.Cret.* I. xxvii, n° 1=Rigsby 1996, n° 138); Hierapytna: (*I.Cret.* III. iii, n° 2=Rigsby 1996, n° 144); Aptera: (*I.Cret.* II. iii, n° 1=Rigsby 1996, n° 145); Biannos: (*I.Cret.* I. vi, n° 1=Rigsby 1996, n° 146); Apollonia: (*I.Cret.* I. iii, n° 1=Rigsby 1996, n° 147); Istron: (*I.Cret.* I. xiv, n° 1=Rigsby 1996, n° 148); Eleutherna: (*I.Cret.* II. xii, n° 21=Rigsby 1996, n° 149); Aksos: (*I.Cret.* II. v, n° 17=Rigsby 1996, n° 140); Sybrita: (*I.Cret.* II. xxvi, n° 1=Rigsby 1996, n° 141); Lato: (*I.Cret.* I. xvi, n° 2=Rigsby 1996, n° 142); Arkades: (*I.Cret.* I. v, n° 52=Rigsby 1996, n° 150); Allaria: (*I.Cret.* II. i, n° 1=Rigsby 1996, n° 151); Kamara ile Lato: (*I.Cret.* I. xvi, n° 15=Rigsby 1996, n° 152).

Antiokhos ile Philippos'un aralarında bir ittifak yaptıkları bilinmektedir¹⁰²⁸. Büyük ihtimal bu ittifakın bir sonucu olarak, Girit'e iki Teos elçisiyle birlikte III. Antiokhos'un ve V. Philippos'un temsilcileri olarak Hagesandros ve Perdikkas eşlik etmişlerdir. III. Antiokhos'un arkadaşı olan Rhodos'lu Hagesandros, iki kentte bu elçiler adına konuşmuştur¹⁰²⁹. Ayrıca yazıtların birinde III. Antiokhos'un, 'savaşa hakemlik etmesi için' Hagesandros'u gönderdiği anlaşılmaktadır¹⁰³⁰. Makedonya Kralı V. Philippos'un gönderdiği ve Teos'luların vatandaşlık hakkı bahsettikleri Perdikkas ise, bu elçilere 7 kentte eşlik etmiştir¹⁰³¹. Bunlardan 4'ü özellikle “βουλόμενοι χαρίζεσθαι Περγδικκαί=Perdikkas'ı memnun etmek istediğimiz için” Teos'ların ricalarını kabul etmişlerdir¹⁰³². Eleutherna kentinde ise, hem Hagesandros'un hem de Perdikkas'ın bu iki elçiye refakat ettikleri görülmektedir¹⁰³³.

Girit kentlerine gelen Teos elçileri, onlarla olan akrabalık ve dostlukları üzerine konuşarak Dionysos'un ün ve onurunu artırmak için Teos kent ve egemenlik alanının dokunulmaz olmasını istemişlerdir. Ayrıca Teos halkı ve Teos'ta oturanlar hususunda herhangi bir ayırım gözetmeksizin Teos'luların bütün hepsine bireysel *asylia* verilmesini talep etmişlerdir.

Girit yazıtlarının hemen hemen bütün hepsinde Giritliler, Teos'lularla olan akrabalık ve dostluklarından, ayrıca Dionysos'a karşı dindarlıklarından bahsetmektedirler. Buna ilaveten Kydonia yazıtla¹⁰³⁴ birlikte üç kentte özellikle Dionysos'a tapındıklarını söylemektedir¹⁰³⁵. Teos'luların Giritlilerle atalarından kaynaklanan bu akrabalık bağı (Ion, *FGrHist* 392 F1) büyük olasılıkla, Minos'un kızı olan Ariadne'nin ve Dionysos'un oğlu ve Khios kentinin kurucusu olan Oinopion'a dayanmaktaydı¹⁰³⁶. Girit mitolojisine göre, Teos kenti Boitoia'dan gelen Athamas'tan ziyade Oinopion'un oğlu olan Athamas tarafından kurulmuş olmalıdır. Oinopion'un Athamas isminde bir oğlu vardır, Oinopion ve oğlu Athamas Girit'ten Khios'a gitmişlerdir, oğlu bu sıralarda Teos kentini kurmuş olabilir (Ion, *FGrHist* 392 F3). Teos'lular kendi kentlerinin kuruluşuyla ilgili diğer hikayeyi bilmelerine rağmen, Girit kentleri karşısında kendi menfaatleri için onların bu hikayelerini benimsemeyi tercih etmiş olmalıdırlar. Zira, Oinopion'un soyu, Teos ve Girit kentleri arasında hoş bir bağlantı oluşturmaktadır.

¹⁰²⁸ Polyb XVI. 1. 8–9; XVI. 24. 6; Liv. XXXI. 14. 5; App. *Mak.* IV; Schmitt1964, 229–237; Errington (1971, 348 vdd.)'da, Polybios'un (XVI. 24. 6) yola çıkarak V. Philippos ve Zeuksis arasında ilkin yerel bir antlaşma yapıldığını, daha sonra ise, bu antlaşmanın genişlediğini söylemektedir; Ma 2002², 74–75.

¹⁰²⁹ Raukos ve Lapa kentleri.

¹⁰³⁰ *I.Cret.* II. xii, n° 21 str. 14–16 (Eleutherna).

¹⁰³¹ Istron, Aksos, Sybrita, Lato, Arkades, Allaria, Kamara ile Lato.

¹⁰³² Istron str. 29–30; Lato str. 21–22; Arkades str. 30–31; Kamara ile Lato str. 24–25.

¹⁰³³ *I.Cret.* II. xii, n° 21=Rigsby 1996, n° 149; krş. *Teos* n° 9.

¹⁰³⁴ *CIG* 3055=*Teos* n° 7.

¹⁰³⁵ Kydonia (*I.Cret.* II. x, n° 2); Allaria (*I.Cret.* II. 1, n° 1).

¹⁰³⁶ Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Plutarkhos, *Thes.* XX. 2–5.

Girit kentleri Teos'ların kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkını tanımalarının yanı sıra Teos halkına bireysel *asylia*'da vermişlerdir¹⁰³⁷. Teos halkının hepsine tanınan bu bireysel *asylia* önemli bir siyasi ayrıcalıktır, belki de Teos elçilerinin başlıca amacını bu oluşturmaktaydı¹⁰³⁸. Bu hususta Aitolia yazıtı (*Teos* n° 3) ve Girit yazıtları içerik olarak büyük bir benzerlik göstermektedir. Ancak Girit kentlerinin aldığı tedbirler, Aitolia'luların aldığı kararlar kadar kesin ve vaz caydırıcı değildir. Kydonia yazıtında (*Teos* n° 7), sadece haksızlık edilenlere mallarını veya bireyleri geri verilmesi ve götürülmesi yetkisi verilmiştir. Ancak haksızlık yapanlara herhangi bir ceza yani yasal bir yaptırım söz konusu değildir. Bu yazıtta, *kosmoi* ile birlikte Kydonia vatandaşlarından veya Teos'lulardan isteyen herhangi biri gelerek kişileri veya mal-mülkünü götürme yetkisi verilmekteyken¹⁰³⁹, Knossos yazıtında¹⁰⁴⁰ ve diğer Girit yazıtlarında ise, bu yetki sadece *kosmoi*'a verilmektedir. Ayrıca Giritliler, Teos kentine ortaklaşa veya şasen yapılan adaletsizlik karşısında Teos'luların başvurmaları için yasal bir süreç başlatmışlardır (*Teos* 8 n° str. 7–9).

Neden Teos Kenti, kent ve egemenlik alanına *asylia hakkı* istemenin yanı sıra özellikle kent halkının bütün hepsine de bireysel *asylia* istemektedir? Aitolia ve Girit yazıtlarını göz önünde bulundurduğumuzda kentin egemenlik alanına verilen *asylos*'un kent halkını kapsamadığını veyahut ta kent ve egemenlik alanından ziyade halkın büyük bir çoğunluğu gaspa uğradığı veya uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı için kent ve egemenlik alanıyla birlikte özellikle kent halkına bireysel *asylia* verilmesini istemiş olmalıdırlar. İÖ. 246/245 yıllarına tarihlenen, tapınağa ve kente verilen *asylia* yazıtlarının ilk örneği olması açısından önemli olan (2 numaralı) Smyrna yazıtıyla bu durumu kıyasladığımızda, Smyrna'luların kent ve egemenlik alanının kesinlikle bir saldırıya uğradığı ve halk mal-mülklerinin büyük bir kısmını yitirdikleri halde, Smyrna'lular sadece kent ve egemenlik alanına *asylia* istemişlerdir. Ancak halkın tümü için bireysel bir *asylia* talep etmemişlerdir. Bunda en önemli faktör, Ptolemaios'un adamları Smyrna kenti ele geçirilmek istemekteydiler, yani Smyrna halkından ziyade Smyrna kentine yapılan bir saldırıdır. Bundan dolayı Smyrna kentine ve egemenlik alanına verilen *asylos* otomatik olarak Smyrna vatandaşlarının da kendilerini güvence altına

¹⁰³⁷ Bu kentler Teos kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı vermeleriyle birlikte Teos halkına bireysel *asylia*'da tanımışlardır: Knossos (*I.Cret.* I. viii, n° 8=Rigsby 1996, n° 136); Kydonia (*I.Cret.* II. x, n° 124=Rigsby 1996, n° 139); Hierapytna (*I.Cret.* III. iii, n° 2=Rigsby 1996, n° 144); Aptera (*I.Cret.* II. iii, n° 1=Rigsby 1996, n° 145); Biannos (*I.Cret.* I. vi, n° 1=Rigsby 1996, n° 146); Apollonia (*I.Cret.* I. iii, n° 1=Rigsby 1996, n° 147); Istron (*I.Cret.* I. xiv, n° 1=Rigsby 1996, n° 148); Sybrita (*I.Cret.* II. xxvi, n° 1=Rigsby 1996, n° 141); Lato (*I.Cret.* I. xvi, n° 2=Rigsby 1996, n° 142); Arkades (*I.Cret.* I. v, n° 52=Rigsby 1996, n° 150); Allaria (*I.Cret.* II. i, n° 1=Rigsby 1996, n° 151); Kamara ile Lato (*I.Cret.* I. xvi, n° 15=Rigsby 1996, n° 152).

Bu dörtte kent ise, bireysel *asylia* vermemişlerdir; Raukos (*I.Cret.* I. xxvii, n° 1=Rigsby 1996, n° 138); Polyrrhenia (*I.Cret.* II. xxiii, n° 3=Rigsby 1996, n° 137); Aksos (*I.Cret.* II. v, n° 17=Rigsby 1996, n° 140); Eleutherna (*I.Cret.* II. xii, n° 21=Rigsby 1996, n° 149);

¹⁰³⁸ Stranger 2003, 225.

¹⁰³⁹ Allaria (*I.Cret.* II. i, n°1 str. 28–31) ve Aptera (*I.Cret.* II. iii, n° 1 str. 8–12) yazıtlarında da aynı ifadeler geçmektedir.

¹⁰⁴⁰ *I.Cret.* I viii, n° 8=*Teos* n° 8.

almalarını sağlamaktadır. Ancak korsan faaliyetleri kentin egemenlik alanından ziyade kentin halkına ve halkın mal-mülküne yönelik olduğu için, kent ve egemenlik alanına tanınan *asylos* halkın bu tür faaliyetlere uğramasını engellememekte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle özellikle Teos'lular, kendi halk için bireysel *asylia* talep etmiş olmalıydılar.

İÖ. II. yüzyılın sonlarında Teos'lular Girit kentlerine ikinci bir elçi heyeti göndermişlerdir¹⁰⁴¹. Girit yazıtlarının ikinci serisini oluşturan bu yazıtların kesin tarihi bilinmemektedir. Ancak genel olarak, İÖ. 170 yılından hemen sonraya tarihlendirilmektedir¹⁰⁴². Bu ikinci seriyi oluşturan yazıtlarda, Girit kentleri ataları tarafından önceden bahsedilmiş olan bu onurları kabul etiklerini bildirmişlerdir. Tekrar tapınağın duvarına yazılmış olan bu *dekret*'lerden, genellikle önceden Teos kentine verilmiş olan *asylia* hakkının yenilendiğini görmekteyiz. Bununla birlikte akrabalık bağları ve dostlukların yenilenmesinin yanı sıra, Teos elçileri en erken *dekret*'lerin yazılmasını, Teos kentinin ve tanrının onurlarının artırılmasını da istemişlerdir.

d) Roma'luların Teos Kentine Asyilia Tanınması: yaklaşık İÖ. 193 yılında III. Antiokhos'un göndermiş olduğu ve Teos'lular tarafından elçilik yapması için seçilmiş olan Menippos¹⁰⁴³, Roma'dan Teos kenti adına *asylia* hakkını talep etmiştir¹⁰⁴⁴. Roma *Senatus*'u Teos'ların göndermiş olduğu kararı kabul etmiştir. Ayrıca *asylia* hakkını tanıdıklarını bildirmişlerdir. Teos'lular Romalıların bu kararını diğer erken *dekret*'ler ile birlikte Dionysos Tapınağı'nın duvarına kazımışlardır.

e) Kral III. Antiokhos'un Oğlu Antiokhos tarafından Teos Kentine Verilen Asyilia'nın Kabul Etmesi: Hellenistik Dönem'de herhangi bir kral tarafından tanınan *asylia* hakkı, aynı zamanda krallığını ortaklaşa yönettiği oğlu tarafından da ayrıca tanınmaktaydı. Teos'lular III. Antiokhos tarafından kentlerine tanınan bu imtiyazı, III. Antiokhos'un oğlunun da tanınması için elçiler göndermişlerdir. İÖ. 203-İÖ. 190 yıllarında Teos'ların almış olduğu kararı, bir elçi heyeti tarafından Antiokhos'a getirmiş olduğunun kral tarafından teyit eden bir mektuptan oluşmaktadır¹⁰⁴⁵. Bu mektupta, Kral, Teos'lular tarafından kendisine ve atalarına takdim edilen şeref hediyeleri (çelenklendirme) için teşekkür etmektedir (*str.* 5-7).

¹⁰⁴¹ *Aptera* (*I.Cret.* II. III, n° 2=Rigsby 1996, n° 154); *Errana* (Rigsby 1996, n° 155); *Biannos* (*I.Cret.* I. VI, n° 2=Rigsby 1996, n° 156); *Malla* (*I.Cret.* I. XIX, n° 2=Rigsby 1996, n° 157); *Arkades* (*I.Cret.* I. V, n° 53=Rigsby 1996, n° 159); *Hyrtakina* (*I.Cret.* II. XV, n° 2=Rigsby 1996, n° 160); *belirlenemeyen bir kent* (*SEG* IV 600=Rigsby 1996, n° 161); *Knossos* (*I.Cret.* I. VIII, n° 11); *Priansos* (*I.Cret.* I. XXIV, n°1). Teos ve Girit kentleri arasındaki geleneksel bağlardan söz edildiği ancak *Asyilia*'dan bahsedilmediği için Rigsby bu son iki dekrete kendi çalışmasında yer vermemiştir. Ancak bu iki yazıtta aynı Teos elçileri geçmektedir.

¹⁰⁴² Gauthier 1982, 280 n. 204; Rigsby 1996, 289 vdd.

¹⁰⁴³ Livy. (XXXIV. 57. 6-59)'a göre III. Antiokhos, Seleukos ve Roma *Senatus*'u arasından var olan dostluğun devam etmesi için Menippos ve Hegesianaks'ı Roma'ya göndermiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Diod. XXVIII. 15. 2-4; App. Syr. 6.

¹⁰⁴⁴ *Syll* 204=Teos n° 10.

¹⁰⁴⁵ Herrmann 1965, 157-8=Teos n° 2.

Teos'luların kendisine atfettikleri bu lütuftan dolayı ataları tarafından bahşedildiği gibi, kendisinin de Teos kentinin “*kutsal ve dokunulmaz*” olduğunu kabul ettiğinin belirtmektedir. Ayrıca, bundan sonrada elinden geldiğince Teos kentine özen göstereceğini söylemektedir (str. 8–13).

Bazı bilim adamları, Teos'luların elçileri korsan faaliyetleri nedeniyle Girit'e, Aitolia'ya ve Athemania'ya gönderdikleri ihtimali üzerinde durmaktadırlar¹⁰⁴⁶. R. K. Sherk ise, Delphoi ve Didyma'dan alınan kehanet uyarınca Dionysos onuruna düzenlenen festivalin tanınması ve kentlerin dokunulmazlığını tasvip ettirmek amacıyla bu yerlere Teos'ların elçileri gönderildiğini ileri sürmektedir¹⁰⁴⁷. Fakat yazıtların ilk serisine baktığımız zaman, ne Dionysos onuruna düzenlenen oyunlardan bahsedildiğine nede dini amaçla gönderilen *theoroi* elçilik ismine rastlamaktayız. Girit yazıtlarının ikinci serisinden en azından birinde, Girit'e gönderilen ikinci elçilerin Delphoi ve Didyma'dan alınan kehanet uyarınca *asylia* istediklerini görmekteyiz¹⁰⁴⁸.

Teos'lular, bu kentleri gerçekten sadece korsan faaliyetleri nedeniyle muzdarip olduklarından dolayı mı, yoksa bu imtiyazların diğer kentler tarafından da tanınması hususunda Teos'ların diplomatik faaliyetlerini de destekleyen III. Antiokhos'un, o sıralarda vuku bulan olaylar karşısında bu kentlerin yaklaşımlarını anlamak amacıyla kasıtlı bir politikasının sonucu mudur?

Girit ve Aitolia yazıtlarının içeriğine baktığımız zaman gerçekte Teos'luların yağmaya maruz kalmış oldukları anlaşılmaktadır. Zira, Aitolia'ya giden Teos elçileri, Aitolia'lılar ve Aitolia vatandaşları tarafından Teos'luların ele geçirilmesinden ve halkın taşınabilir mal-mülklerinin gasp edilmesinden muzdarip oldukları hususunda ve Aitolia'ların bu noktada almaları gereken tedbirler üzerine konuşmuşlardır. Aitolia'lıların yasaları uyarınca, bundan sonra Teos halkı, onların kentleri ve egemenlik alanları *asylia* dır. Nitekim Aitolia'ların Dionysos *tekhnitai*¹⁰⁴⁹ için yaptıkları yasal prosedür işlemleri, bundan sonra Teos halkı içinde geçerli olacaktır. Teos vatandaşlarına ve kentine bahşedilmiş olan *asylia* hakkına karşı gelecek kişiler hakkında yasal bir soruşturma açılacağını, önceden Teos vatandaşlarını ve mal-mülklerini gasp etmiş kişilerinde yargılanacağı bildirilmiştir. Bu iş içinde *strategos* ve *synedroi* görevlendirmişlerdir. Dört Girit kenti haricinde, Girit kentleri tarafından almış olan

¹⁰⁴⁶ Welles 1934, 154; Brulé 1978, 94; Errington 1980, 282.

¹⁰⁴⁷ Sherk 1969, 215.

¹⁰⁴⁸ Guarducci, *I.Cret.* I xiv 2.

¹⁰⁴⁹ İÖ. 237/236 yılında Aitolia'lılar, İonia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai*'na kişisel *asphaleia* ve *asylia* bahşetmişlerdir (*Syll^B* 507). İÖ. III. yüzyıldan itibaren ise, İonia-Hellespontos Dionysos *tekhnitai* Teos kentinde ikamet etmeye başlamışlardır (*SEG* II 580; Herrmann 1965, 102 dn. 105; Aneziri 2003, 375 vdd.). Dionysos *tekhnitai* 'ları hakkında ve Teos kentinde ikamet etmeleri hususunda daha fazla bilgi için bk. Stranger 2007, 247–272.

kararlarda da aynı durum söz konusudur. Ancak Girit kentlerinin aldığı tedbirler, Aitolia'luların aldığı kararlar kadar kesin ve vaz caydırıcı değildir.

S. Şahin tarafından yayınlanan ve yaklaşık İÖ. 222–201 yıllarına tarihedildiği¹⁰⁵⁰ Teos meclis kararından Teos kentinin korsan istilasına uğradığını ispatlaması açısından önemlidir. Ayrıca Aitolia ve Girit yazıtlarından da, Antiokhos tarafından *asylia* ve vergiden muaf tutulma gibi ayrıcalıklar almalarının ardından bu yerlere elçiler gönderilmesi bu yazıtların korsan faaliyetleri nedeniyle gönderilmesi ihtimalini güçlendirmektedir. Bu yazıta göre, Korsanlar kenti ve egemenlik alanını işgal edip, birçok hür vatandaşı, kadın ve çocukları rehine olarak almışlardır, rehineler karşılığında kentten yüklü miktarda para istemişlerdir. Kentin korsanlarla yaptığı anlaşmaya göre, fidyelerin tamamı “yüzde ondalık faiz” esasına bağlanmıştır. Bunun üzerine kent yönetimi, bütün halktan taşınabilir mal varlıklarını 23 gün içinde yemin ederek yazılı olarak beyana ve beyan edilen değerlerin % 10'unu vergi olarak ödemeye mükellef kılmıştır. S. Şahin yazıttan korsanların etnik kimliğinin anlaşılmadığını fakat meclis kararında geçen οί τόκοι δέκατοι ifadesinin Girit çıkışlı olduğunu işaret etmektedir¹⁰⁵¹.

Bununla birlikte, Teos kentinin Athamania'lular tarafından yağmaya uğradığına dair herhangi bir ifade geçmemektedir. Bilakis Teos elçileri Athamania krallarının yanına geldiklerinde eski efsanelerine başvurarak atalarıyla olan akrabalık bağlarına değinmişlerdir. İÖ. 203/202 yılında Antiokhos ile Philippos'un aralarında bir ittifak yaptıkları bilinmektedir¹⁰⁵². Girit kentlerine gönderilen Teos elçilerine, Antiokhos ve Philippos'un göndermiş oldukları temsilcilerin eşlik etmesi ve İÖ. 193 yılında III. Antiokhos'un elçi olarak kendi adamlarından biri olan Menippos'u Roma'ya göndermesi gerçektende krallar arasındaki diplomatik faaliyetlerinde Teos'luların *asylia* girişimlerine yansıdığıın birer göstergesidir.

¹⁰⁵⁰ J. Ma (2002, 48)'de Teos'ların korsan saldırısının, İÖ. 246-İÖ. 226 yıllarına Antiokhos Hieraks ve I. Attalos arasında vuku bulan savaşların yol açtığı bu karışık döneme tarihlendirilmesini uygun görmektedir.

¹⁰⁵¹ Şahin 1994, 34–36.

¹⁰⁵² Schmitt 1964, 237 vd.; Errington 1986, 178-256; Ma 2002, 73 vd.

3.2.4. KOLOPHON

Apollon Klaros Tapınağı

3.2.4.1. Kolophon 1.

Bir kentin, Kolophon'luların Apollon Klarios adına düzenlemiş olduğu yarışma ve tapınağın asyilia hakkına ilişkin kararnameyi (yaklaşık İÖ. 200)

Buluntu Yeri: Bu yazıtın kopyası, 1897 yılında Benndorf ve 1905 yılında Keil tarafından Notion'daki Giaurköy'de (Ahmetbeyli) alınmıştır.

Tanım: Beyaz mermerden bir stel.

Ölçüler: Y. 0, 26m; G. 0, 28m; D. 0, 05m.

Yayımlar: Engelmann 1983, 21–22 n° 1; *SEG XXXIII* 973; Rigsby 1996, n° 172.

Tarih: yaklaşık İÖ. 200.

[- - - - -]πομπ[- - -]
 [- - - - -]χ . . ο[- - -]
 [. . .] παραγενόμενοι παρ' α[ύτων? πρεσ]-
 4 βευταί Ποσῆς Εὐπόρου, Ζη . . [- - - τό]
 τε ψάφισμα ἀπέδωκαν καὶ ἀπ[έφηναν? - - -]
 τοῦ ἱεροῦ καὶ τὰς ἐπιφανείας [- - - Ἄ]-
 πόλλω τὸν Κλάριον καὶ πρω[- - - -]
 8 κεον τὸν ἀγῶνα τε ἔθηκαν [γυμνικόν τε]
 καὶ μ[ου]σικὸν ἐπὶ θυμέλας [- - - -]
 [π]ενταετηρίδα τῶι θεῶι [- - - - -]
 [. . .]ε περὶ τᾶς ἀσυλία[ς - - - - -]
 12 [- - - - -]αι καὶ ἐπισ . [- - - - -]
 [- - - - -]μο . [- - - - -]

Str. 3: Engelmann. *Str. 4:* Ζήνης Δίονος veya Παρμένων Ζήνεω olabilir Engelmann. *Str. 5:* Engelman; ἀπελογίσαντο? Sevgi¹⁰⁵³.

Çeviri:

Str. 3–11: [. . .] onlar tarafından (gönderilmiş olan) elçiler Euporos oğlu Poses, Ze. . . , kararı teslim ettiler ve tapınağın ve [Apollon Klarios'un - - -] epiphaneia'sını [detaylıca/teferruatıyla anlatılar?], [- - -] tanrı adına her beş yılda bir (falanca yerin) alanında/civarında düzenlenmiş olan [gymnasium] ve muzik yarışmasını [- - - -], [- - -] asyilia hakkı hususunda [- - -].

Yorum: Büyük olasılıkla bu kararı alan kent bir Dor kentidir (Engelmann 1983, 21–22). Kolophon'lular, Apollon'un epiphaneia'sından (tezahür) sonra, tanrı adına her dört yılda bir (pentaeteris) kutlanacak Panhellenik bir festival düzenlemişlerdir. Kolophon elçileri adı

¹⁰⁵³ Bu kullanım Magnesia yazıtlarında sıklıkla karşılaşılmaktadır. “ἀπελογίξαντο δὲ καὶ τὰν ἐπιφάνειαν τᾶς θεοῦ ya da ἀπελογίξαντο τὰν τε τᾶς Ἀρτέμιδος ἐπιφάνειαν” bk. *I.Magnesia* n° 32 str. 14–15; 34 str. 7–8; 36 str. 6–7; 37 str. 14–15; 44 str. 11–12; 47 str. 12–13 et al.

bilinmeyen kente bu amaçla gönderilmiştir. Bu kentin huzuruna çıkan Kolophon elçileri, tapınak ve Apollon *Klarios*'un tezahürü üzerine konuşmuşlardır (*str.* 5–6). Apollon onuruna düzenlenen Panhellenik festivale davet etmişlerdir (*str.* 8–10). Ayrıca *asylia* hakkını kabul etmelerini rica etmişlerdir (*str.* 11).

3.2.4.2. Kolophon 2.

L. ve P. Cornelius Scipio 'un Apollon Klarios Tapınağı 'nın asyilia hakkını onayladıklarına dair mektubu (İÖ. 190-İÖ. 189)

Buluntu Yeri: Tapınağın *cella* duvarının üzerine oyulmuştur.

Tanım: Kenarları kötü şekilde tahrip olmuş bir fragman.

Ölçüler: -

Yayınlar: Macridy-Bey and Picard 1915, 47–48; Picard 1922, 145 dn. 5; Holleaux 1924, 29–44; Sclesinger 1933, 73; Sherk 1969, n° 36; *SEG* I 440; Holleaux 1968, 34–35; Rigsby 1996, n° 173.

Tarih: yaklaşık İÖ. 190 yılının sonu İÖ. 189 yılının başı.

[παρὰ Ῥωμαίων· Λ]εύκιος Κ[ορνήλιος Πo]-
 [πλίου στρατηγός]ς ὕπατος Ῥωμαίων καὶ [Πό]-
 [πλιος Κορνήλιος] ἀδελφὸς Κολοφ<ω>νίων τῆ[ι]
 4 [βουλήι καὶ τῶι δῆ]μωι χαίρειν· ἐνέτυχo[v]
 [ἡμῖν οἱ παρ' ὑμῶ]ν πρέσβεις Ἀγαμήδης καὶ
 [ca. 8 ἄνδρ]ε]ς καλοὶ κάγαθοὶ <οἱ> τό τε
 [ψήφισμα ἀπέδω]καν καὶ αὐτοὶ διελέγη-
 8 [σαν ἀκολου]θῶς τοῖς ὑφ' ὑμῶν δεδογμέ-
 [νοι, οὐδὲν ἐλ]λείποντες φιλοτιμίας, καὶ
 [- - - - - εἶ]ναι τὸ ἱερὸν ἄσυ[λον - - -]

Çeviri: *[Roma 'lıların kararnameşi:] Romalıların [strategos] ve consul'ü [Publius oğlu] Lucius Cornelius ve kardeşi [Publius Cornelius] Kolophon'luların [danışma] ve halk meclisini selamlar. Sizin [tarafınızdan] elçi olarak (gönderilen) Agamedes ve [NN], bizlerle görüştüler, iyi ve güzel [insan]lar olan onlar kararı teslim ettiler ve bizzat onlar hiçbir şekilde ün severliliklerinden geri kalmayarak, sizler tarafından alınmış olan kararlar uyarınca konuştular, [- - -] tapınağın asylon olmasını [- - -].*

Yorum: L. ve P. Cornelius Scipio, Roma ordusuyla Asya'ya geçtiği sırada, İÖ. 190 yılında, III. Antiokhos Kolophon-Notion'u kuşatmaya karar vermiştir. Zira III. Antiokhos, Kolophon'u Ephesos'a bakan stratejik konum nedeniyle ele geçirmek istemektedir. Bunun üzerine Kolophon'lular, *praetor* L. Aemilius Regillus'tan kendilerini koruması için yardım isterler (Liv. XXXVII. 26. 5–11). Aemilius, İÖ. 190 yazının sonlarına doğru Myonnesus yakınlarında III. Antiokhos'un donanmasını büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bunu haber alan III. Antiokhos, Lysimakheia'dan garnizonunu çekmek ve Kolophon kuşatmasına son vermek zorunda kalmıştır (Liv. XXXVII. 31. 3). İÖ. 190 yılında III. Antiokhos, Magnesia Muharebesi'nde yenilmiştir. Bu bakımdan Kolophon'lular, Roma'nın deniz zaferinden ya da Magnesia Muharebesi'nden sonra –yani İÖ. 190 yılının sonu ile 189 yılının başlarında–

Scipio kardeşlere bir elçi heyeti göndermiştir. Bu elçi heyeti, Scipio kardeşlerden Apollon Tapınağı'nın *asylia* hakkının onaylanmasını rica etmişlerdir.

KOLOPHON *Apollon Klarios Tapınağı*

Kolophon kıyıda içerde, bugün Değirmendere olarak adlandırılan köydeki, üç tepe üzerine kurulmuştur¹⁰⁵⁴. Apollon *Klarios* Tapınağı, Delphoi, Delos ve Didyma tapınaklarında olduğu üzere, kentin dışında yer almaktaydı. Kolophon'luların “*efendi ve kurtarıcı*” olarak zikrettikleri¹⁰⁵⁵ Apollon'un tapınağı, Klaros'ta bulunmaktaydı. Klaros, Menderes Ovası'nın (Cumaovası) güneyindeki Kuşadası Körfezi'ne bağlayan boğaz şeklindeki Ales (Ahmetbeyli) Vadisi'nin taban düzlüğünde bulunurdu¹⁰⁵⁶. Klaros kehanet merkezi olarak hiç bir zaman kent statüsü taşımamıştır. Kolophon'a bağlı bir şekilde gelişmiştir. Apollon *Klarios* Tapınağı, Kolophon'un 13km güneydoğusunda; Notion'un 2km kuzeyinde, kutsal bir koruluğun ortasından bulunmaktaydı. Arkaik Dönem Apollon *Klarios* Tapınağı, yaklaşık İÖ. VI. yüzyılda; Hellenistik Dönem tapınağı ise, İÖ. III. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra inşa edilmiştir¹⁰⁵⁷. Dor stiliyle yapılmış olan tapınak, Eski Yunan dünyasının oldukça ünlü kehanet merkezlerinden biri olmuştur.

İÖ. XIII./XII. yüzyılda Rhaikos önderliğinde Akhalar, Kolophon'a gelir, yerli halk Kar'ları yenerek bölgeyi ele geçirirler. Rhaikos'un babası Lebes'in Mykene kökenli olduğu kabul edilir. Myken kolonizasyonundan kısa süre sonra, Hellas'tan kovulan Thebai'dan bir grup kolonist daha gelir. Thebai'liler arasında Teiresias'ın kızı Manto da bulunur. Akhalar ilk başta Kolophon'a gelen ikinci grubu kente almayı kabul etmek istemezler. Ancak Rhaikos Manto'yu görünce ona aşık olur ve onunla evlenir. Bu şekilde ikinci grup Kolophon'a yerleşir. Söylenceye göre, Apollon *Klarios* kehanet merkezi, Manto tarafından kurulmuştur¹⁰⁵⁸. Klaros bilicilik merkezi, Büyük İskender zamanında üne kavuşmuştur¹⁰⁵⁹.

¹⁰⁵⁴ *I.Magnesia* n° 53=*Magnesia* n° 8: Κολοφώνιο[ι οί τήν] ἀρχαίαν πόλ[ιν οἰκ]οῦντες, Κολοφώνιοι ἀ[πὸ] θalάσσης= *deniz kenarındaki Kolophon'lular, eski kentte ikamet eden Kolophon'lular.*

Eski Yunanlılar nezdinde, Notion bağımsız bir kent olduğu halde Kolophon'un parçası olarak görülmüştür. Kolophon ve Notion kentini birbirinde ayırmak amacıyla, Notion'a “deniz kenarındaki Kolophon”, “Yeni Kolophon ” veya “Güneydeki Kolophon” adları verilmekteydi. Kolophon kenti ise, “Eski Kolophon” ya da “Kuzey'deki Kolophon” olarak ifade edilmekteydi (ayrıca bk. J. et L. Robert 1962², 62; Rigsby 1996, 245; Şahin 1998, 15; Flashar 1999, 431).

¹⁰⁵⁵ καθηγέμονος καὶ σωτήρος (J. et L. Robert 1992, 279); καθηγέμονι τῆ πόλεως (*SEG* XXXIX 1244).

¹⁰⁵⁶ Şahin 1998, 17.

¹⁰⁵⁷ Daha fazla bilgi için bk. Şahin 1998, 37 vdd.

¹⁰⁵⁸ Pausanias (VII. 3. 1–2) eski bir söylenceye göre, Argos'lular Polyneikes'in oğullarıyla beraber Thebai'in efendisi olduktan sonra Delphoi Apollon'una, savaş ganimeti olarak pekçok şeyle birlikte Teiresias'ı da gönderirler. Ancak yolda susayan Teiresias, Tilphusa kaynağından su içtikten sonra, ölür. Teiresias bu kaynağın yanı başında gömülür. Argos'lular tarafından Teiresias'la birlikte kızı Manto da tanrıya adanır. Delphoi Apollon'unun buyruktusuyla Manto, Ionia'daki Kolophon'a gönderilir. Orada Giritli Rhaikos'la evlenir. Apoll.

Özellikle İS. II. yüzyılda Apollon *Klarios* kehanet merkezi, büyük bir üne kavuştuğu anlaşılmaktadır. Zira Klaros kutsal alanında, kehanet merkezine danışan kentlere ait üç yüzün üstünde yazıt ele geçmiştir¹⁰⁶⁰. Apollon *Klarios* Tapınağı'na danışan kentler, kehanetin gerçekleşmesinin ardından tanrıya minnettarlıklarını sunmak amacıyla yazıtlar adanmışlardır. Söz konusu yazıtlarda kentlerin adları, yerel yöneticileri ve tarihi verilmektedir.

T. Macridy-Bey ve C. Picard tarafından 1913 yılında Klaros'ta kazı yapılmıştır¹⁰⁶¹. 1949 ve 1960 yılları arasında kazılar L. Robert tarafından sürdürülmüştür¹⁰⁶². Ancak kutsal alana ilişkin epigrafik belgelerin önemli bir kısmı yayınlanmamıştır. Yazarlar tapınağın *asylia* hakkıyla ilgili belgeleri sadece sistematik notlar halinde vermekle yetinmişlerdir. Bu notlardan öğrendiğimiz kadarıyla, Kolophon'da ele geçmiş *asylia* hakkıyla ilgili toplam beş yazıt vardır. Yazıtlar son zamanlarda restorasyonu yapılan Apollon *Klarios* Tapınağı'nın *cella* duvarına oyulmuştur¹⁰⁶³. Bunlardan biri Athamania kralları Theodoros ve Amyndros'un¹⁰⁶⁴ Kolophon'lulara *asylia* hakkı tanıdığına dair bir mektuptur¹⁰⁶⁵. Athamania krallarına ilişkin diğer bir belge, yaklaşık İÖ. 205-İÖ. 201 yıllarına tarihlenmekte olup¹⁰⁶⁶, Theodoros ve Amyndros, Teos kenti ile egemenlik alanına *asylia* hakkı tanımışlardır¹⁰⁶⁷. C. Picard (1915, 46 n. 2), yazıtın sadece 1. satırını vermiştir: Αθαμ[άνων] στρατηγοῦντος ἐν Ἀ[θαμανία?] τοῦ δεῖνα, etc. *Asyilia* ile ilgili diğer iki yazıt ise, Tesalya'luların¹⁰⁶⁸ ve bir Girit kentinin Kolophon adına almış olduğu kararlardan oluşmaktadır. Ne yazık ki, bu yazıtlar yayınlanmadığı için içeriği hakkında detaylı bilgiye sahip değiliz. Bu dekretler, Kolophon'luların Apollon adına düzenledikleri Panhellenik festivalle ilgili olsa gerektir.

Rhod. (I. 308) göre ise, Teiresias'ın kızı Manto, Delphoi'ya, Epigon'lar tarafından tanrıya adanmak üzere ganimetler arasında gönderilmiştir. Manto tapınaktan çıkarken Mykenai'lı Lebes oğlu Rhaikos'a rastlar. Rhaikos onunla evlenir ve onu Kolophon'a getirir. Kente gelen Manto, yurdunu kaybetmenin acısıyla gözyaşlarına boğulur. Manto'nun gözyaşlarından, Klaros'taki kaynak oluşur. Burada Apollon onuruna bir tapınak kurulur. Bununla birlikte Mela (I. 88. 4-89. 3), Kolophon'un kurucusu olarak Manto'nun oğlu Mopsos'u göstermektedir. Manto'yu Klaros kutsal alanın kurucusu kabul eder. Ayrıca babası gibi Manto'nun, Apollon rahibesi olduğunu belirtir. Nitekim Klaros'un ünlenmesi, Rhaikos ve Manto'nun oğlu olan Mopsos'la başlamıştır. Strabon'a (XIV. 1. 27 c. 643) göre, Troia Savaşı'na katılmış olan Kalkhas, savaş sonrası Amphiaros oğlu Amphilokhos'la birlikte ününü duyduğu Mopsos'la karşılaşmak üzere, yaya olarak Klaros'a gelir. Burada Mopsos'la görüşür. Kalkhas'ın soruları karşısında Mopsos'un vermiş olduğu akılcıca yanıtlar üzerine Kalkhas kahrından ölür. Kalkhas'ın Mopsos'a sorduğu sorular hakkında Hesiodos ve Pherekydes'in aktarımları için bk. Strab. XIV. 1. 27 c. 643. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Brüchner 1921, col. 550-551.

¹⁰⁵⁹ Pausanias'a (VII. 5. 1-2) göre, öç tanrıçaları Pagos Tepesi'nde (Kadifekale) bir ağacın altında uykuya dalan İskender'e rüyasında görünerek, yeni Smyrna'yı burada kurmasını ve halkı oraya taşımasını isterler. Bunun üzerine İskender, Apollon *Klarios*'a başvurarak düşünün ne anlama geldiğini yorumlatır. Apollon, İskender'e yanıtında şunları bildirir: Kutsal Meles Çayı'nın dışındaki Pagos'ta oturacak olan halk, üç hatta dört kat daha mutlu olacak. Bunun üzerine İskender, yeni Smyrna'yı Pagos'ta kurar.

¹⁰⁶⁰ Yazıtlara ilişkin olarak ayrıca bk. Şahin 1987, 61-71 n° 6-21; *SEG XXXVII* 961-980.

¹⁰⁶¹ Macridy-Bey and Picard 1915, 33 vdd.

¹⁰⁶² Robert 1954, 3-29=*OMS* VI 523-549.

¹⁰⁶³ Macridy-Bey and Picard 1915, 45; Robert 1995, 196; Rigsby 1996, 351; Flashar 1999, 425.

¹⁰⁶⁴ Macridy-Bey and Picard 1915, 46 dn. 2

¹⁰⁶⁵ Macridy-Bey and Picard 1915, 46 dn. 2.

¹⁰⁶⁶ Athamania kralları hakkında daha fazla bilgi için bk. Oost 1957, 1-15.

¹⁰⁶⁷ Welles 1934, 152 vdd. n° 35=*Teos* n° 6.

¹⁰⁶⁸ Picard 1922, 143 dn. 1; Robert 1925a, 236 vd. dn. 5; Rigsby 1996, 351; Flashar 1999, 426.

Yine Kolophon'dan ele geçen dördüncü yazıt, 1 numaralı yazıtımızdır. Bu fragmanın kopyası, 1897 yılında O. Benndorf; daha sonradan da 1905 yılında J. Keil tarafından Notion'daki Giaurköy'de (Ahmetbeyli) alınmıştır. Bununla birlikte yazıt; ancak H. Engelmann tarafından 1983 yılında yayınlanabilmiştir. Bu dekrette, Apollon *Klarios*'un *epiphaneia*'sından (tezahür) bahsedilmektedir. Büyük bir olasılıkla Magnesia'luların yaptığı gibi¹⁰⁶⁹, Kolophon'lular da Apollon'un *epiphaneia*'sından sonra, tanrı adına her dörde yılda bir kutlanacak Panhellenik festival düzenlemiş olmalıydılar. Öyle ki, 1 numaralı yazıtımızda, Kolophon elçileri adı bilinmeyen kente bu amaçla gönderilmişlerdir. Söz konusu kentin huzuruna çıkan Kolophon elçileri, tapınak ve Apollon *Klarios*'un tezahürü üzerine konuşmuşlardır. Apollon adına her dört yılda bir (*pentaeteris*) kutlanılacak olan Panhellenik festivale onları davet etmişlerdir. Ayrıca 11. satırda *asylia* hakkından bahsedilmektedir. Burada *asylia* isim olarak kullanılmıştır. Bu dokunulmazlık Apollon *Klarios* Tapınağı'nın ve tapınak alanını kapsıyor olsa gerektir.

Beşinci yazıt ise, Scipio kardeşlerin Kolophon'a mektubudur (*Kolophon* n° 2). İÖ. 190 yılının ilkbaharında *consul* Lucius ve kardeşi *legatus* Scipio Africanus, III. Antiokhos'a karşı koymak amacıyla Asya'ya gelmişlerdir¹⁰⁷⁰. L. Cornelius Scipio Asya ve Hellas'taki birliklerin komutanı olarak atanmıştır¹⁰⁷¹. Bu sırada III. Antiokhos'un adamları tarafından Kolophon-Notion kuşatma altına alınmıştır. Ancak *praetor* L. Aemilius Regillus, İÖ. 190 yazının sonlarına doğru Myonnesus yakınlarında Antiokhos donanmasını büyük bir yenilgiye uğratmıştır. Bunu üzerine III. Antiokhos Kolophon kuşatmasına son vermek zorunda kalmıştır¹⁰⁷².

Bundan kısa bir süre sonra, İÖ. 190 yılında III. Antiokhos Magnesia Muharebesi'nde yenilmiştir. Bu savaştan sonra Scipio kardeşler Asya kentleriyle diplomatik faaliyetlerde

¹⁰⁶⁹ Zira, Artemis *Leukophryene*'nin tezahür etmesinin aradından, Magnesia'lular, Apollon *Pythia*'ya bu durumu danışması için elçi göndermişlerdir. Tanrıdan bu durumun kendileri açısından iyi ve hayırlı olduğu, kent ve egemenlik alanının *hiera kai asylos* olduğu yanıtını almışlardır. Magnesia'lular tanrıçaya şükranlarını sunmak amacıyla, Artemis adına Panhellenik bir festival düzenlemişlerdir (*I. Magnesia* n° 16=*Magnesia* n° 1).

¹⁰⁷⁰ III. Antiokhos, Lysimakheia kentindeyken, Hellas'tan gelen Aitolia elçilerinin ülkelerinin her yerinde halkın Roma yönetiminden memnun olmadığını abartarak anlatmaları ve Hellas'a geçtiği takdirde büyük destek göreceğini söylemeleri üzerine kral, İÖ. 192/191 yılında az bir kuvvetle Hellas'a geçmiştir. Ancak İÖ. 191 yılının Nisan? ayında Thermopylai yakınında Roma ve Makedonya Kralı V. Philippos'un birleşik kuvvetleri karşısında bozguna uğramıştır (Cic. *Sen.* 32; Polyb. XXI. 20. 9; Liv. XXXV. 23. 10; 39; 50; XXXVI. 17. 1-19. 12; Val. Max. II. 5. 1; Frontin. *strat.* II. 4. 4; Plut. *Cat. Mai.* XIII. 1-XIV. 2; Flor. *epit.* I. 24. 12; Phleg. *mir.* III. 1; App. *Syr.* 12 vdd.; 18-21; Iust. XXXI. 6. 5; Aur. *Vic. de Vir. Ill.* 47. 3; Eutr. IV. 3. 2; Oros. *hist.* IV. 20. 20-21; Zonar. IX. 19 *g-h.*). III. Antiokhos, emrindeki kuvvetlerle hemen Euboia (Eğriboz) Adası'nda yer alan Khalkis kenti üzerinden Küçük Asya'ya geçmiştir. Ancak bu savaştan sonra, Romalılar kralın peşini bırakmamıştır. Küçük Asya'ya Scipio Africanus ile kardeşi Lucius Cornelius Scipio önderliğinde bir ordu göndermişlerdir (Liv. XXXVII. 26. 5-11; Iust. XXXI. 6. 6; 7. 2-3; App. *Syr.* 20-21. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2000a, 93 vdd.).

¹⁰⁷¹ Sherk 1969, 218; Rigsby 1996, 353.

¹⁰⁷² Liv. XXXVII. 31. 3.

bulunmaya başlamışlardır¹⁰⁷³. İÖ. 189 yılının ilkbaharında ise, Asya'dan ayrılmışlardır¹⁰⁷⁴. Bu bakımdan Kolophon elçileri ya Kolophon-Notion kuşatmasından ya da Magnesia Muharebesi'nden sonra, Scipio kardeşlerin yanına gelmiş olmalıdırlar. Bu nedenle bu yazıt, İÖ. 190 yılının sonu ile İÖ. 189 yılının başlarına tarihlendirilmektedir¹⁰⁷⁵.

Kolophon'lular, III. Antiokhos'un kentlerini kuşatması sırasında Roma'ya karşı sadakatlerini göstermişlerdir. Belki de, bu kuşatma sırasında Apollon *Klarios* Tapınağı tahrip görmüştür. Bu nedenle Kolophon elçileri Scipio kardeşlerden bağlılıklarının birer karşılığı olarak tapınaklarına *asylia* hakkı istemiş olsa gerektirler. Lucius Scipio, Kolophon'luların bu sadaketinden dolayı Apollon Tapınağı'nın dokunulmazlığını kabul etmiş olmalıdır. Keza Lucius Scipio, İÖ. 190/189 yılında Artemis *Leukophryene* Tapınağı'nın dokunulmazlığını [*inviolabilis*] onaylamıştır. Lucius Scipio, Magnesia *ad Meandrum* halkına bu imtiyazı, III. Antiokhos'la yapılan savaşta Romalıların tarafını tutmalarından ve göstermiş oldukları sadakaten dolayı tanımıştır¹⁰⁷⁶. Aynı durum Kolophon kenti içinde söz konusu olmalıdır. Ayrıca Scipio kardeşler, Apollon *Klarios* Tapınağı'na *asylia* hakkı tanımalarının yanı sıra (*Kolophon* n° 2), Kolophon'luları vergiden muafiyet hakkıyla da ödüllendirmişlerdir¹⁰⁷⁷.

Aynı zamanda Notion'da beyaz mermer üzerine oyulmuş yazıt parçası ele geçmiştir. Söz konusu fragmanın 3. satırında kalan ἄσϋ- harfleri ἄσϋ[λίαν] olarak tamamlanmıştır¹⁰⁷⁸. Bu tamamlama her ne kadar Apollon *Klarios* Tapınağı'nın *asylia* hakkıyla ilişkili görülse de, bu yazıtın restorasyonu oldukça şüphelidir¹⁰⁷⁹.

ή π[όλις (?) τῶν Κολοφῶ]-
νί[ων (?)]
ἄσϋ[λίαν (?)]
ἐμ [πολέμεωι. (?)]

Nitekim Kolophon'lular, en geç İÖ. III. yüzyılda *asylia* hakkını elde etmiş ve aynı yılda Apollon *Klaria* festivalini kutlamış olmalıdırlar¹⁰⁸⁰. Keza Apollon *Klarios*'un tazahürünün hemen ardından Kolophon'lular, tanrı adına muzik, *gymnasion* yarışması düzenlemişlerdir

¹⁰⁷³ *FGrHist* 434 F 18. 6; Sherk 1969, 217–218 n° 35; Wörrle 1988, 427; Rigsby 1996, 183.

¹⁰⁷⁴ Liv. XXXVII. 26. 31.

Bu sırada Roma'da, Gnaeus Manlius Vulso ve Marcus Fulvius Nobilior İÖ. 189 yılı *consul*'ü seçilmişlerdir. Nobilior Aitolia işleriyle ilgilenirken Vulso, İÖ. 189 yılının ilkbaharında Ephesos'a gelmiştir. Burada 190 yılın *consul*'ü Lucius Scipio'dan Roma birliklerinin komutasını almıştır (krş. Arslan 2000a, 96).

¹⁰⁷⁵ Sherk 1969, 219 vdd;

¹⁰⁷⁶ Tacitus *ann.* III. 62. 1.

¹⁰⁷⁷ Liv. XXXVIII. 39. 8.

¹⁰⁷⁸ Demangel and Laumonier 1923, 377–378 n° 6=SEG IV 572.

¹⁰⁷⁹ Rigsby 1996, 351 dn. 3; Flashar 1999, 427.

¹⁰⁸⁰ Robert 1989, 52–53.

(*Kolophon* n° 1). Ayrıca *asylia* hakkını elde etmek ve düzenlemiş oldukları Panhellenik festivale katımlı sağlamak amacıyla krallara (ne yazık ki şimdilik bilinen sadece Athamania krallarıdır), birliklere (Tesalya Birliği), kentlere (bir Girit kenti ve 1. numaralı yazıtımız) elçiler göndermişlerdir. Ayrıca 1 numaralı yazıt yaklaşık İÖ. 200 yılına tarihlendirilmektedir.

M. Flashar (1999, 412–436), Apollon *Klarios* Tapınağı'nın *asylia* hakkını, İÖ. 210-İÖ. 195 yılları arasında, büyük olasılıkla yaklaşık İÖ. 200 yılında tanınmış olabileceğini düşünmektedir. Keza *Kolophon*'luların izlemiş oldukları yöntemle, Magnesia'luların *asylia* hakkını kabul ettirmek ve Artemis *Leukophryene* adına düzenledikleri festivale katılımı sağlamak amacıyla yapmış oldukları faaliyetler büyük bir benzerlik göstermektedir¹⁰⁸¹. Bununla birlikte, komşu kentler Miletos/Didyma, Amyzon, Kyzikos ve Ksanthos kentlerinin aynı yıllarda Panhellenik festivale düzenlemeleri *Kolophon*'luları teşvik etmiş olmalıdır¹⁰⁸². Zira kentler arasında kendi ününü artırma ve kenti tanıtmak amacıyla kıyasıya bir rekabet söz konusudur. Ayrıca III. Antiokhos'un İÖ. 223-İÖ. 188 yılları arasında Asya kentleriyle yoğun ilişkileri kentlerin Panhellenik festival yapmalarına neden olmuştur. Keza, bu yıllar siyasi karışıkların olduğu bir dönemdir.

¹⁰⁸¹ Her iki kentin baş tanrısının tezahürü etmesi, kentlerin mitolojik öykülere başvurulması; çeşitli yarışmaların kapsadığı Panhellenik festivalin yapılması; *asylia* hakkının ve festivalin kabul edilmesi için elçilerin gönderilmesi; tapınağa ilaveten yeni görkemli yapıların –*cella*'nın üstündeki 7,5m Apollo heykeli– inşa edilmesi *etc.* hususunda büyük bir benzerlik söz konusudur. Daha detaylı bilgi için bk. Flashar 1999, 427 vdd.

¹⁰⁸² Flashar 1999, 428 vdd.

3.2.5. MILETOS *Apollon Didymeus Tapınağı*

3.2.5.1. Miletos 1.

Miletos'luların, yeni çelenk ödülü yarışmasının düzenlenmesiyle ilgili kararnamesi

Buluntu Yeri: Kos'taki Asklepios Tapınağı'nda bulunmuştur.

Tanım: Her iki yüzü de yazılı olan bir stel. Taşın ön yüzünde, Miletos'luların çelenk ödülü yarışmayla ilgili *epangelia* kararnamesi kelimesi kelimesine verilmektedir. Arka yüzünde, bu konuyla ilişkili olarak Kos'ların almış oldukları kararnamenin sadece başlangıç kısmı korunmuştur (Günther 1971, 101 vd).

Ölçüler:-

Yayımlar: *I.Cos* n° 196a; *Syll²* 590; Günther 1971, 102–104; Parke 1985, 58–59; Rigsby 1996, 174–175.

Tarih: İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasında.

ἐπὶ Ἰποκράτεος μηνὸς Ἀρτεμιτίου.
ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ,
γνώμη ἐπιστατῶν· Ἡρακλεώτης
4 Διονυσοδώρου εἶπεν· ἐπειδὴ τοῦ δήμου
κατὰ τὰ πάτρια τὰς τε πανηγύ-
ρεις καὶ τοὺς ἀγῶνας συντελοῦν-
τος ἐν Διδύμοις τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Δι-
8 δυμεῖ, τῆς τε πόλεως καὶ τῆς χώρας
καθιερωθείσης διὰ τὴν ἐν τῷιδε τῷ
τόπῳ Λητοῦς καὶ Διὸς μεῖξιν καὶ τὰς
τοῦ θεοῦ μαντείας, ἐξ ὧν ἔθνη τε οὐ-
12 κ ὀλίγα καὶ πόλεις καὶ τῶν βασιλέων
οἱ τετευχότες τῶν μεγίστων τῆς
παρὰ τοῦ θεοῦ συμβουλίας τὴν τε καθι-
έρωσιν καὶ τὴν ἀσυλίαν ἀνηγόρευ-
16 σαν ἀπαράκλητοι αὐτοί, τῷ τε θεῷ καὶ
τῇ πόλει τὴν ἀξίαν περὶ τούτων ἀπο-
νεύσαντες χάριν, προσήκει δὲ τῷ δή-
μῳ πράσσουντι τοῖς ἐξενεγεγμένοις
20 χρησιμοῖς ἀκόλουθα τὸν τε ἀγῶνα τιθέ-
ναι τῶν Διδυμείων στεφανίτην καὶ
τοὺς Ἑλληνας εἰς ταῦτα παραλαμβά-
νειν, κοινῶν τῶν εὐεργεσιῶν εἰς παν-
24 τας αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ θεοῦ γεγενημέ-
νων, δεδόχθαι τῇ βουλῇ ἐλέσθαι πρεσ-
βευτὰς πρὸς Κώιους φίλους καὶ συμμά-
χους ὑπάρχοντας τοῦ δήμου, τοὺς δὲ αἰ-
28 ρεθέντας ἀφικομένους ἀπολογίσασθαι

- περὶ τῶν διὰ τοῦ μαντείου γεγονότων
 τοῖς βασιλεῦσι καὶ τοῖς ἄλλοις Ἑλλησι
 καὶ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ δήμου πεπραγμένων
 32 εἰς αὐτοὺς εὐεργεσιῶν, καὶ παρακαλεῖν
 καὶ ἀξιοῦν, θεωροῦντας τὴν προαίρεσιν
 ἣν ὁ δῆμος διὰ παντὸς τοῦ χρόνου διατε-
 36 λεῖ ποιούμενος τῶν κατὰ τοὺς ἀγῶνας
 ἐνδόξων, καὶ αὐτοὺς ἀκόλουθα πράξαν-
 τας συναυξῆσαι τὰς τε τοῦ θεοῦ τιμὰς
 καὶ τὴν τοῦ δήμου περὶ ταῦτα σπουδὴν
 καὶ φιλοτιμίαν, ἀποδεξαμένους τὸν
 40 ἀγῶνα στεφανίτην, καὶ τάξαντας
 τοῖς νικῶσι τιμὰς ὡς μεγίστας, εἰδότα[ς]
 ὅτι ὁ δῆμος εὐχάριστος ὢν πειράσε[ται]
 συναντᾶν αὐτοῖς ἀξίως τῆς εἰς [τὸ]
 44 θεῖον εὐσεβείας καὶ τῆς πρὸς τῆ[ν πόλιν]
 εὐνοίας. πρεσβευταὶ αἰρέθη[σαν]
 Δημοσθένης Ἐργίνου, Σῆμος Ἀρισ[τοφῶντος].

Çeviri: *Dionysodoros oğlu Herakleotes'in dilekçesi, Epistates'lerin önergesiyle danışma ve halk meclisi karar verdi. Mademki (Miletos'luların) demos gelenekleri uyarınca Didyma'da Apollon Didymeus'un onuruna hem panegyris'leri (şenlik) hem de yarışmaları birlikte kutladığına, ayrıca bu yerde Leto ve Zeus'un kutsal birleşmesi ve tanrının kehanetleri nedeniyle –ki bu kehanetlerden ortaya çıkan, tanrıdan alınan tavsiye sayesinde önemli işlere imza atan pek çok birlik, kent ve krallardan bazıları, bunların karşılığı olarak tanrıya ve kente layığıyla minnettarlıklarını sunmak için, kendilerinden talepte bulunulmasına bile gerek kalmadan kathierosis ve asyilia hakkını ilan ettiler– kent ve egemenlik alanı (tanrıya) adanıldığına/takdis edildiğine göre, demos'un bildirilmiş olan kehanetler uyarınca hareket ederek, çelenk ödüllü Didymeia yarışmasını tertiplemesi ve bunlar tanrının inayetiyle kendileri için müşterek hayırlar olmuş olduğundan, Hellenlerin de bunlara katılması uygun olacaktır. Öyleyse danışma meclisi karar versin, demos'un dostu ve müttefiki olan Kos'lulara elçilerin gitmesine, (elçi olarak) seçilmiş olanların gelerek krallara ve diğer Hellenlere kehanet vasıtasıyla elde ettikleri şeyler ve demos tarafından onlara karşı yapılmış olan hayırhahlık hususunda detaylıca konuşmalarına, demos'un bütün her zaman yapacakları ve yarışmalar nezdinde en şanlısını/ünlüsünü icara etmeye niyet ettiklerini göstererek, davet etmelerine ve rica etmelerine, çelenk yarışmasını kabul ettirerek ve oldukça önemli onurları zafer kazananlar için istihdam ederek, kendileriyle aynı fikirde oldukları için takdire şayan bir şekilde tanrısal dindarlığa ve kente karşı iyi niyete gayret sarf edeceklerinden demos'un minnettarlıklarını göstererek, bizzat onlar bu şekilde hareket ederek tanrının onurunu ve demos'un bu konular hususunda gayretlerini ve ün severliliklerini artırmasına (karar verdi). Elçi olarak Aristophon oğlu Simos ve Ergines oğlu Demosthenes seçildi.*

Tarih: Panhellenik *Didymeia* festivalinin yaklaşık İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasında onaylanmış olmalıdır. Zira İÖ. 218/217 yılında Tralleis'liler Apollon *Didymeus* onuruna düzenlenen yıllık yerel kurban sunumuna eşlik etmeleri için *theoroi* elçilerini

göndermişlerdir¹⁰⁸³. Ayrıca İÖ. 206/205 yılına tarihlenen Eudemos'a ait bir onur yazıtında, Panhellenik *Didymeia* festivalinin çoktan kutlanmış olduğu anlaşılmaktadır¹⁰⁸⁴. Bunun yanı sıra Elis'te Olympia *theoroi* elçileriyle ilgili bir onur yazıtı ele geçmiştir. Bu yazıtta, *Didymeia* festivaline gönderilmek için bir sonraki *theoros*'luların görevlendirilmesiyle ilgili karar söz konusudur¹⁰⁸⁵. Bu nedenle Magnesia'luların *Leukophryeneia* yarışmalarında olduğu üzere *Didymeia*'nın da Olympia festivalinden sonra kutlanmış olduğu düşünülmektedir¹⁰⁸⁶. Bununla birlikte, en azından İÖ. 207 yılında Miletos'luların bu yarışmaları kutladıkları açıkça anlaşılmaktadır. Ancak Miletos'lular *asylia* hakkını bu festivalden önce elde etmiş olmalıdırlar¹⁰⁸⁷.

Yorum: Miletos'luların, daha önceden Apollon *Didymeus* onuruna yıllık yerel bir festivali kutladıkları bilinmektedir. Ele geçen epigrafik belgelerde bu festivalin adı βοήγία dır¹⁰⁸⁸. Bu yazıttan, Miletos'luların, Magnesia'lular gibi yerel festivalden – κατὰ τὰ πάτρια– bütün Eski Yunanlıların katılacakları çelenkli yarışmayı düzenlemeyi niyet ettikleri anlaşılmaktadır¹⁰⁸⁹. 1. numaralı dekretimiz, Kos'ta ele geçmiştir. Ancak bu yazıt, Miletos'luların Apollon adına düzenledikleri bu yeni çelenk ödülü yarışmaya Kos'luları davet emeleri ve Kos'luların bu husustaki kararıyla ilişkili değildir. Bilakis bizzat Miletos'luların *Didymeia* festivalini yapılması ve bu yarışmanın herkes tarafından kabul edilmesi için yapılacak prosedürle ilgili kararlarıdır.

Bu metinde, Didyma kehanet merkezine ait değerli övgülere yer verilmektedir. İlk olarak Miletos'lular, kent ve egemenlik alanını Apollon'a adanmışlardır. Bunun ardından da dokunulmazlık hakkını elde etmiştir. Miletos'lular, kent ve egemenlik alanının Apollon'a adanmasını (= *kathierosis* [καθιέρωσις]) iki nedene; a) Didyma'da Leto ve Zeus'un Hieros Gamos'una (Kutsal evlilik/birleşimi), b) Apollon Didyma'nın bildirmiş olduğu kehanetlerine bağlamaktadırlar (*str.* 9–11). Yazıtında rahatlıkla anlaşıldığı üzere Didyma'lular, bu yer ile Apollon arasında bağlantı kurmak amacıyla Leto ve Zeus'un burada birleştiklerine dair efsaneye başvurmuşlardır¹⁰⁹⁰. Ne var ki, Didyma'luların bu önerilerini destekleyen her hangi bir antik kaynağa rastlanmamaktadır¹⁰⁹¹.

Bununla birlikte Miletos'lular, *asylia* hakkını elde etmelerinin nedenini, Didyma kehanet merkezinin krallara, birliklere ve diğer kentlere vermiş olduğu kehanete bağlamaktadırlar. Öyle ki, Miletos'lular, krallar, kentler ve birliklerden *asylia* hakkını tanımlarını talep etmemişlerdir. Bilakis bizzat onların kendileri gönüllü olarak bu imtiyazı kabul etmişlerdir. Ne var ki, şu ana kadar ele geçmiş olan *asylia* ile ilgili epigrafik belgelerde, böyle bir durumla karşılaşmamaktadır. Yani birlikler ve kentler, kendilerinden böyle bir talepte bulunmadan

¹⁰⁸³ Staatsv. III 537.

¹⁰⁸⁴ Syll³ 577 *str.* 70–71; *I.Didyma* n° 259 *str.* 25.

¹⁰⁸⁵ *I.Olympia* n° 39.

¹⁰⁸⁶ Rigsby 1996, 175 dn. 13.

¹⁰⁸⁷ Rigsby'e (1996, 175) göre, komşusu ve düşmanı olan Magnesia'lular, Miletos'u *Didymeia* festivalini düzenlemeye teşvik etmiş olmalıdır. Keza yaklaşık İÖ. 221 yılında Magnesia'lular, *asylia* ve *Leukophryeneia* yarışması hususunda başarısız olmuşlardır. Bu bakımdan Miletos'lular kasıtlı olarak bu yıllarda *Didymeia* Festivali'ni kutlamaya karar vermiş olmalıdırlar. Keza Miletos'lular bu yarışmayı kabul ettirirlerse, İÖ. 221 yılında ilk girişimlerinde başarısız olan Magnesia'lular karşısında büyük bir prestij/üstünlük elde edebileceklerdi. Bu nedenle Miletos'lular Apollon onuruna düzenlenen çelenk ödülü yarışmayı İÖ. 215 veya İÖ. 211 yılında yapmış olmalıdırlar. Ancak *asylia* hakkını çok daha önceden elde etmiş olmalıdırlar.

¹⁰⁸⁸ *I.Miletos* n° 145 *str.* 69 vdd; *I.Didyma* II 441 *str.* 6–5; 447 *str.* 9–10; 452 *str.* 7–9; 468 *str.* 9–10; 471 *str.* 5–7. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bk. Günther 1971, 101 dn. 6.

¹⁰⁸⁹ Günther'e (1971, 102) göre, Didyma'luların yıllık olarak kutladıkları yere festivalerin eski önemini yitirmişdir. Bu bakımdan, Didyma'lular mantıklı bir nedenle egemenlik alanlarını tanrıya adayarak, Panhellenik bir festival düzenlemeye gayret göstermişlerdir.

¹⁰⁹⁰ Ayrıca bk. Günther 1971, 102; Parke 1985, 59.

¹⁰⁹¹ Parke'ye (1985, 59) göre, Didyma'lular bu yerin kutsallığını eski efsanelerle desteklemek amacıyla, yeni efsaneler yaratmış olmalıdırlar.

her hangi bir kente bu imtiyazı tanmamaktadırlar. Ancak krallar, kendilerinden rica edilmeden bazı kentlere bu imtiyazı bahşetmekteydiler¹⁰⁹².

Miletos'lular kararnamelerinde, yarışmaların kategorilerini belirlememişlerdir. Yalnızca yarışmanın çelenk ödülü olmasına karar kılmışlardır. Bununla birlikte Miletos'lular, Eski Yunanlıları yeni yarışmaya davet etmek amacıyla iki kişiden oluşan bir elçi heyeti oluşturmuşlardır (*str.* 45–46).

3.2.5.2. Miletos 2.

Girit kentinden Apta'larının Miletos kent ile egemenlik alanına ve Apollon Didymeus Tapınağı'na asyilia hakkı tanınması (İÖ. III. yüzyıl)

Bulutnu Yeri: Girit'teki Apta kentinde bulunmuştur.

Tanım: Mermer bir stel. Yazıtın sadece sağ kısmı günümüze kadar kalmıştır.

Ölçüler: Y. 0, 135m; G. 0, 23m; D. 0, 065m; Hy. 0, 005–0, 001m.

Yayınlar: *I.Cret.* II iii n° 16; Robert 1940, 113–115; Rigsby 1996, 176 n° 65.

Tarih: Harf karakterine göre İÖ. III. yüzyıl (Guarducci *I.Cret.* II iii 16).

[-----]ENIA ---ΔΙΝΥ[---]
 [---- τὰν πόλιν καὶ τὰν χώρ]αγ καὶ τὰς νάσος ἱεράς
 [καὶ ἄσύλος εἶναι? τοῦ Ἀπόλλων]ος τοῦ Διδυμέως· καὶ ΕἰΗ
 4 [----- τᾶι τοῦ δ]αίμονίω προνοίαι καὶ τᾶι
 [----- καὶ] π[ολ]έμ[ω κα]ὶ εἰράνας

Str. 2: τὰν πόλιν Robert. *Str.* 3: καὶ ἄσύλος εἶναι? τοῦ Günter. *Str.* 4: Robert; - - -
 Λάκεδ]αίμονίω Guarducci (*I.Cret.* II iii 16)

Yorum: Guarducci (*I.Cret.* II iii 16), Miletos ve Apta arasında ada ve kutsal araziler hususunda bir antlaşma yapılmış olabileceğini ileri sürmektedir. Robert (1940, 113–115) ise, antlaşmadan ziyade Miletos'luların *asyilia* hakkının kabul edilmesi amacıyla Apta'ya elçi gönderdiklerini ve Apta'luların bu imtiyazı kabul ettiklerini önermektedir. Miletos adası, kamu alanının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bu nedenle Miletos'lular, *asyilia* hakkını talep ederken kent ile egemenlik alanlarının yanı sıra özellikle adayı belirtme gerekliliği duymuş olmalıdırlar¹⁰⁹³.

Bununla birlikte yazıtın tamamlaması doğruysa, bu dekret *Didymeia* festivalinin tanınması amacıyla başvuru olan bir taleple ilişkili değildir. Girit kentlerinden gelebilecek korsan saldırıları gibi faaliyetlerden kent ve egemenlik alanını korumaya yönelik olsa gerektir. Keza, 5. satırda geçen savaş ve barış ifadeleri bu öneriyi desteklemektedir.

¹⁰⁹² Yaklaşık İÖ. 203 yılında Teos'lular, III. Antiokhos'tan bu ayrıcalığı talep etmeden kralın bizzat kendisi Teos kent ve egemenlik alanına *hiera kai asylos* bahsetmiştir (*Teos* n° 1). Ayrıca III. Antiokhos büyük bir olasılıkla, Ksanthos'a da bu imtiyazı bizzat kendisi bahsetmiştir (*OGIS* 746=*TAM* II 266. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Benndorf 1903, 77 vd; Schmitt 1964 287; Herrmann 1965a, 119 vd; J. et L. Robert 1983, 161 ve 164; Rigsby 1996, 339 vd.).

¹⁰⁹³ Didyma'daki *lex sacra* (kutsal yasa) ilgili dekrette (*I.Didyma* n° 488 *str.* 19=), “kent ile egemenlik alanı ve ada” deyiimiyle karşılaşılmaktadır. Ayrıca krş. Itanos'daki “egemenlik alanı ve ada” anlaşmazlığıyla (*I.Cret.* III iv 8 *str.* 10–11).

3.2.5.3. Miletos 3.

Caesar'ın Apollon Didymeus Tapınağı'nın asyilia alanını iki Roma mil'i genişletilmesi (İÖ. 44)

Buluntu Yeri: Apollon *Didymeus* Tapınağı'nda.

Tanım: Mor (erguvan) renkli taştan bir stel.

Ölçüler: -

Yayınlar: *OGIS* 473; *I.Didyma* n° 391 II. A; Haussoullier 1902, 133; Günther 1971, 109 dn. 55.

Tarih: İÖ. 44.

Ἐπὶ στεφανηφόρων Θεμί-
σωνος καὶ Ἀπολλωνίου,
προφητεύοντος δέ Φανί-
4 ου τοῦ Μέλανος, ταμίας
ὁ παρεδρεύσας τὴν πρῶ-
την ἑξάμηνον Φιλόδη-
μος Ἑστιαίου, ἐ]φ' οὗ καὶ προσ-
8 εδόθη ὑπὸ Καίσαρος πρὸς
τῆι προῦπαρχούση ἀσυλία
τοῦ ἱεροῦ μίλια δύο, ὑποτα-
μιεύοντος Δώρου τοῦ Δώ-
12 ρου ἠρξέν τε ἴσως καὶ δι-
καίως [κ]αὶ εὐσεβῶς.

Çeviri: *Themison ve Apollonios'un stephanephoros'luğu sırasında, Melas oğlu Phantias prophetes'lik yaptığı sırada, Hestaios oğlu Philodemos tamias'lık (haznedar) görevinin ilk altı ayını/ilk yarıyılını icra etti, onun memuriyetliği ve Doros'un oğlu Doros'un tamias yardımcılığı esnasında, Caesar tarafından tapınağın önceden var olan asyilia hakkı iki mil daha artırıldı. (Hestaios oğlu Philodemos) eşit, adil ve dindar bir şekilde görevini yerine getirdi.*

Yorum: Büyük olasılıkla Caesar, Miletos'luların İÖ. 74 yılında kendisine yapmış olduğu iyiliği unutmamıştır. Belki de, bu nedenle Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın *asyilia* hakkını yenilemekle kalmamış; aynı zamanda kutsal alanın *asylon* sınırını genişletmiş olmalıdır. Zira, İÖ. 74 yılı *hibernis iam mensibus=kış aylarında*¹⁰⁹⁴ retorik eğitimi almak üzere Rhodos'a giden “genç” Iulius Caesar'ın, tam donanımlı sayısız gemileriyle halen denizlerin hakimi olan Kilikia'lı¹⁰⁹⁵ korsanlar tarafından Miletos ile Halikarnassos arasında yer alan Pharmakus(s)a Adası açıklarında esir edilmişti¹⁰⁹⁶. İÖ. 75/74 yılı Asia Valisi Marcus Iunius Iuncus'un¹⁰⁹⁷ kendisini kurtarmak üzere hiçbir çabada bulunmaması üzerine, Caesar adamlarını Miletos'a

¹⁰⁹⁴ Suet. *Iul.* IV. 1.

¹⁰⁹⁵ Plutarkhos (*Caes.* II. 1)'de, Kilikia'lı korsanları en cani –öldürücü– insanlar olarak tanımlamaktadır.

¹⁰⁹⁶ Plut. *Caes.* I. 4; *Crass.* VII. 5; Plut. *mor.* III. 206 a; Suet. *Iul.* IV. 1; Vell. II. 41. 3; Val. Max. VI. 9. 15; ayrıca bk. Polyain. *Strat.* VIII. 23. 1; Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3; Daha detaylı bilgi için bk. Ward 1977, 26 vdd.; Kallet-Marx 1995, 300 dn. 34; Souza 1999, 140 vd.; Gabrielsen 2003, 93.

¹⁰⁹⁷ Vell. II. 42. 3; Plut. *Caes.* II. 3–4.

göndermiş ve 50 *talanta* tutarındaki fidyeyi korsanlara vererek özgürlüğüne kavuşmuştur. Ardından, Miletos'luların yardımıyla hemen bir filo oluşturarak korsanlara saldırmış ve onları ele geçirmiştir. Caesar, korsanların hepsini çarınha gerdirmiştir¹⁰⁹⁸.

Büyük olasılıkla Caesar, Philodemos memuriyetliğinin son altı ayını icra etmeden ve bu karar dikilmeden önce ölmüştür. Yani İÖ. 44 yılının başında, yaşamının son yıllarında bu hükmü vermiş olmalıdır¹⁰⁹⁹.

MILETOS

Apollon Didymeus Tapınağı

Apollon Miletos'luların baş tanrısıdır. Apollon Didyma kutsal alanı Delphoi, Delos ve Klaros'taki kutsal alanlar gibi, yerleşim merkezlerinin dışında bulunmaktaydı. Apollon *Didymeus* Tapınağı, Miletos'un yaklaşık olarak 20km güneyinde Didyma'da [Yenihisar] yer almaktadır. Antik Dönem'de bu kehanet merkezi, Ἀπόλλων Διδυμεύς ya da Διδυμεύς Ἀπόλλων¹¹⁰⁰, Ἀπόλλων ὁ ἐν Βραγχίδας¹¹⁰¹ veya Ἀπόλλων ὁ ἐν Διδύμοις¹¹⁰² olarak adlandırılmaktaydı.

Anadolu'nun iki ünlü bilicilik merkezi olan Didyma ve Klaros, birer anakentin koruması altında olan kutsal alanlardır. Delphoi ve Delos'un giderleri bütün Eski Yunanlılar tarafından karşılanmaktaydı. Buna rağmen Anadolu'nun iki ünlü bilicilik merkezi olan Didyma ve Klaros'un giderleri himayesi altında bulunduğu anakent –Miletos ve Kolophon– tarafından üstlenilmekteydi. Bu nedenle, anakent ile kutsal alan arasındaki iletişim, hem karadan hem de denizden kolaylıkla ulaşılabilecek kutsal bir yolla sağlanıyordu. Kenti Apollon *Didymeus* Tapınağı'na bağlayan yol Miletos'un kutsal kapısından başlıyordu. Kıyı çizgisinden güneye doğru izleyerek Panormos Limanı'na¹¹⁰³ ulaşıyordu. Buradan tekrar güney yönünde ilerleyerek Apollon tapınağının kuzeydoğusundaki terasta son buluyordu. Bu yolun her iki tarafında heykeller ve Apollon adanmış yazıtlar bulunmaktaydı.

Apollon Didyma kutsal alanında, Stratonikeia ve Mylasa kentlerinde olduğu üzere, ikamet edenler [οἱ τὸ ἱερόν κατοικοῦντες] bulunmaktaydı¹¹⁰⁴. Bu yerleşimler kutsal yol boyunca yayılmaktaydı.

¹⁰⁹⁸ Plut. *Caes.* II. 1–4; Suet. *Iul.* IV. 2; Vell. II. 41. 3–42. 3. Suetonius'a (*Iul.* LXXIV. 1) göre, Caesar korsanlara onları çarınha gereceğini söylediği için sözünde durmuş ve hepsini Pergamon'da haç şeklindeki darağacına çaktırmıştır (ayrıca bk. Plut. *mor.* III. 206 a: *Apophtheg. Rom.* 1). Ancak, gene de korsanlara acıdığı ve ölmeden önce fazla eziyet çekmelerini istemediği için ilkin boğazlarını kestirmiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3; Polyain. *Strat.* VIII. 23. 1; Val. Max. VI. 9. 15; ayrıca konuya ilişkin olarak daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 301 vdd.

¹⁰⁹⁹ Rehm 1939, 11; 24; 26 dn. 1; 35 vd.; Herrmann 1994, 211; Rigsby 1996, 177.

¹¹⁰⁰ *I. Didyma* II n° 281 str. 28; 77 A str. 6; 243 str. 6; 434 str. 12.

¹¹⁰¹ Hdt. I. 157. 3; Strab. XIV 1. 5 c. 635; XVII 1. 43; Paus. IX 10. 2.

¹¹⁰² Paus. VIII. 46. 3.

¹¹⁰³ Hdt. I. 157; Thuk. VIII. 24. 1; Paus. V. 7. 5.

¹¹⁰⁴ Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bk. Tuchelt 1973, 29–30.

Apollon Didyma bilicilik merkezi, Arkaik Dönem'den itibaren bilinmekteydi¹¹⁰⁵. Bununla birlikte Didyma kehanet merkezi özellikle Hellenistik ve Roma Dönemi'nde büyük bir üne kavuşmuştur. Hellenistik Dönem'de bu kült, Seleukos krallığı tarafından büyük bir destek görmekteydi. Zira söylenceye göre, Seleukos Apollon'un oğluydu¹¹⁰⁶. Bu nedenle Seleukos'lar, Apollon ile olan akrabalık bağlarını sıklıkla belirtmekteydiler¹¹⁰⁷. Bununla birlikte Seleukos I Soter'in Didyma kehanet merkezine sık sık danıştığı görülmektedir. I. Seleukos, Babylon'da krallığını kurmadan önce Apollon kehanet merkezine danışmıştır. Bu hususta tanrıdan olumlu yanıt aldıktan sonra krallığını ilan etmiştir¹¹⁰⁸. İÖ. 281 Kurupedion Savaşı'ndan sonra, I. Seleukos, yaşlandığından dolayı vatani Makedonya'yı hem ele geçirmek hem de yaşamının geri kalan kısmını orda geçirmek için Makedonya'ya ilerlemiştir. Önce Trakya'daki hakimiyetini sağlamak için Lysimakheia'ya gitmiştir. Fakat orada, kendisine sığına Ptolemaios Keraunos tarafından İÖ. 280 yılında öldürülmüştür¹¹⁰⁹. Apollon, I. Seleukos'u Makedonya'ya gitmemesi ve bu işe kalkışmaması için uyarmıştır¹¹¹⁰.

II. Antiokhos, Miletos'luların hayırhahıdır. Zira İÖ. 250 yılında II. Antiokhos, Miletos tiranın Timarkhos'u kentten kovulmasına yardımcı olmuştur¹¹¹¹. Ayrıca Miletos'lulara demokrasi ve özgürlük sağlamıştır¹¹¹². Bu nedenle Miletos'lular, II. Antiokhos'a minnettarlıklarını ifadesi olarak kendisine Theos "Tanrı" *epitheton*'u vermişlerdir¹¹¹³. İÖ. 246 yılında II. Seleukos, tahta geçmiştir. Ancak kısa bir süre sonra III. Suriye Savaşı veya Laodike Savaşı patlak vermiştir. Smyrna kenti kralla olan sadaktini ve bağlılığını göstermiştir¹¹¹⁴. Ayrıca yaklaşık İÖ. 246 Miletos'lular, II. Seleukos'un tahta geçişini tebrik

¹¹⁰⁵ Hdt. (I. 46; 92) Lydia kralı Kroisos, İÖ. VI. yüzyıl ortalarında Pers ülkesine saldırmayı kafasına koyunca, ilk iş olarak bir bilicilik merkezinin öğüdüne başvurmayı düşündü. Ancak öğüdün güvenilirliğini belirlemek amacıyla önce bir deneme yapacaktı. Böylece, en ünlü bilicilik merkezlerine, bu arada Didyma'ya da elçiler gönderdi. Elçiler başvurdukları bilicilerden, o anda kralın ne yaptığını söylemelerini istediler. Gerçekte kral o sırada bronz bir kazanın içinde bir kaplumbağa ile bir kuzuyu kaynatmaktaydı. Doğru yanıtı Delphoi Apollon'u verdi, başka bir bilicilik merkezi de gerçeğe yaklaştı; ama Didyma, başarı gösteremedi. Yine de Kroisos, Brankhidlere her zaman dostça davrandı; tanrıya görkemli adaklar sundu.

¹¹⁰⁶ Iust. XV. 4. 3. Ayrıca bk. Parke 1985, 44 vd.; Mehl 1986, 5 vd. ve 304 vd.

¹¹⁰⁷ Welles 1934, n° 22=OGIS 227: διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τὸν θεὸν συγγένειαν. Ayrıca bu durumu krş. Amyzon'la. Nitekim Amyzon kenti Ptolemaios krallığının egemenliği altındayken Artemis önce verilirken – Artemis ve Apollon– (J. et L. Robert 1983, n° 3 str. 13), Seleukos krallığının hakimiyeti altındayken Apollon, Artemis'ten önce verilmektedir –Apollon ve Artemis– (J. et L. Robert 1983, n° 10. str. 21). Ayrıca bk. J. et L. Robert 1983, 123; 167; 251; Günther 1971, 71 vdd.

¹¹⁰⁸ Diodoros'a (XIX. 90) göre, I. Seleukos kendi krallığını kurmak için Gaza'dan Babylon'a geçtiği sırada, kendisine eşlik eden az sayıda adamlarını cesaretlendirdi. Zira, Apollon'dan almış olduğu kehanete güveniyordu.

¹¹⁰⁹ Memnon XII. 1–3.

¹¹¹⁰ App. Syr. 56. Ayrıca konuya ilişkin olarak bk. Welles 1934, 108; Günther 1971, 62–66.

¹¹¹¹ Timarkhos, Miletos kentini kontrolü altına almadan evel bir ya da iki yıl Ptolemaios'luların hizmetinde çalışmıştır. Miletos'un tiranı olduktan sonra, kendisinden hoşnutsuz olan kent, Timarkhos'u bir Seleukos ordusuyla birlikte, Athenaeos oğlu Hippomakhos önderliğinde kenten sürmüşlerdir (*I. Didyma* n° 358).

¹¹¹² *I. Didyma* n° 358.

¹¹¹³ App. Syr. 65. Ayrıca konuya ilişkin olarak bk. Rostovtzeff 1941, 174; Welles 1934, 107; Günther 1971, 62–66; Parke 1985, 59.

¹¹¹⁴ Yaklaşık İÖ. 246 yılında II. Seleukos, Ptolemaios'la yapılacak savaş için Suriye'ye gitmiştir. Bu sırada Seleukos'un Suriye'ye girmesini fırsat bilen Ptolemaios'un donanması, Ionia kıyıları boyunca yelken açmış ve

etmek ve krallıkla var olan iyi ilişkileri devam ettirmek amacıyla elçiler göndermişlerdir. Seleukos II Kallinikos'un kente mektubunda, Miletos'lulara *asylia* hakkı bahsetmiş olduğu önerilmektedir¹¹¹⁵. Ne var ki bu dekrette, *asylia*'ya dair her hangi bir ifade geçmemektedir¹¹¹⁶. Yazıtın son satırları kayıptır. Ancak üslup olarak yazıtın devamında *asylia* hakkını geçmesi pekte mümkün değildir. Bununla birlikte yazıtın 16. satırda yer alan $\phi\lambda\acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\alpha$ "ihvan/imtiyazlar" arasında *asylia* hakkınında yer aldığı kanısı hakimdir.

Kral Seleukos (II Kallinikos), Miletos danışma ve halk meclisini selamlar. Sizin yanınızdaki Apollon Didymeus Tapınağı'nın bildirmiş olduğu kehanet, bizzat tanrıyla olan akrabalık, aynı zamanda demos'un minnettarlığı nedeniyle, bizim atalarımız ve babamız sizin kentiniz için birçok ve büyük ihsanları bahsettiklerinden/verdiklerinden; bizim baba dostlarımızın göstermiş olduğu, krallığımıza karşı bütün her zaman (devam eden) diğer hizmetlerinizden dolayı, demos'un bizleri taçlandırmış olduğu, adyton'daki kutsal çelengi getiren elçileriniz Diomandros ve Glaukippos'un yaptığı konuşmadan dolayı, bizzat bizler, samimiyetinizi koruduğunuzu, dostlarınıza saygı gösterdiğinizi ve almış olduğunuz ihsanları unutmadığınızı gördük, sizin halkınızın politikasını onayladık, [sizin kentinizin] oldukça seçkin/önemli bir duruma yükselmesini ve [şimdi sahip olduğunuz] imtiyazların [artırılmasını?] istediğimiz ve oldukça önemli bulduğumuz için

Bununla birlikte, bu ayrıcalıklar içersinde *asylia* hakkının yer aldığını söylemek birer tahminden ibarettir. Bu dekrette, II. Seleukos Miletos hakkında ve tanrıya karşı dindarlığı hususunda her hangi bir şey söylememektedir. Atalarının kente yapmış olduğu ihsanlar ve tapınakla olan bağlara değinilmiştir. Ayrıca Miletos'luların II. Seleukos'a gönderdikleri elçilerin, kraldan ne rica ettiklerine dair herhangi bilgiye sahip değiliz. Doğal olarak bu talepleri arasında *asylia* hakkınında olup olmadığını tam olarak söylemek mümkün değildir¹¹¹⁷.

Nitekim yaklaşık İÖ. 218/217-İÖ. 206/205 yılları arasına tarihlenen ve Kos'ta ele geçen dekrette, Miletos'lular, kendileri talep etmeden Eski Yunan dünyası tarafından *asylia*

pek çok kenti zapt etmiştir. Bu esnada Smyrna kenti de Ptolemaios'un adamları tarafından kuşatılmıştır. Smyrna kötü bir şekilde tahrip edilmiştir (OGIS 229=Smyrna n° 1). Buna rağmen Smyrna'lılar, II. Seleukos'a sadakat ve bağlılıklarını göstermişlerdir. Bu nedenle II. Seleukos, Smyrna kent ile egemenlik alanına *asylia* hakkı, *eleuteria*, vergiden muafiyet *etc.* ayrıcalıklar bahsetmiştir.

¹¹¹⁵ Welles 1934, 105–109 n° 22; Günther 1971, 66–85; Parke 1985, 59.

¹¹¹⁶ I. Didyma II n° 493; Welles 1934, 105–109 n° 22; OGIS 227; Günther 1971, 66–85.

¹¹¹⁷ K. J. Rigsby (1996, 174), II. Seleukos'a ait olan bu yazıtın, *asylia* hakkıyla ilişkili olmadığını önermektedir.

hakkının tanınmış olduğunu belirtmektedirler (*Miletos* n° 1 str. 13–16). Bununla birlikte Miletos'lular, *asylia* hakkını elde etmelerinin nedenini, Didyma kehanet merkezinin krallara, birliklere ve diğer kentlere vermiş olduğu kehanete bağlamaktadırlar. Ne var ki, şu ana kadar ele geçmiş olan *asylia* ile ilgili epigrafik belgelerde, böyle bir durumla karşılaşmamaktadır. Şöyle ki, birlikler ve kentler, kendilerinden böyle bir talepte bulunmadan her hangi bir kente bu imtiyazı tanımamaktaydı. Ancak krallar, kendilerinden rica edilmeden bazı kentlere bu imtiyazı bahşetmekteydiler¹¹¹⁸. Ayrıca şu ana kadar kentler, birlikler ve krallardan Miletos'luların *asylia* hakkını ve yeni düzenledikleri çelenk ödülü yarışmayı resmi olarak onayladıklarına dair her hangi bir epigrafik belgeye rastlanılmamaktadır. Şayet restorasyonu doğruysa 2 numaralı yazıtta, bir Girit kenti Miletos'luların kent ile egemenlik alanının ve adasının *asylos* olmasını kabul etmiştir. Ancak bu yazıtın, 1 numaralı yazıttan daha erken döneme ait olduğu düşünülmektedir¹¹¹⁹. Keza aynı zamanda da yazılmış olsa bile (*Miletos* n° 2), bu yazıt yeni düzenlenmiş olan çelenk ödülü yarışmayla ilgili gözükmemektedir. Buna rağmen 2 numaralı yazıt, Miletos'un kent ile egemenlik alanına *asylia* hakkının daha önceden tanınmış olduğunu göstermektedir. Ayrıca büyük olasılıkla Miletos'luların bizzat kendileri, adı bilinmeyen Girit kentinden bu imtiyazı tanımalarını talep etmiş olmalıdır. Nitekim Miletos'lular, *asylia* hakkını (*Miletos* n° 1 yazıtının yaklaşık tarihlenmesinden yola çıkılarak) İÖ. 218/217 yılında veya daha önce almış olmalıdır¹¹²⁰. Zira 1 numaralı yazıtta, çelenk ödülü yarışma kurulmadan önce Eski Yunanlılar, *asylia* hakkını tanımışlardır. Ayrıca Girit yazıtı (*Miletos* n° 2), harf karakterinden dolayı 1 numaralı dekretten daha önce yazılmış olmalıdır¹¹²¹.

Didymeia yarışmalarının, Panhellenik bir festivale dönüşmesi en geç İÖ. III. yüzyıldır (*Miletos* n° 1). Miletos'lular çelenk ödülü yarışmadan önce, Apollon *Didymeus* onuruna $\beta\omicron\eta\gamma\iota\alpha$ ¹¹²² adında yıllık yerel bir festival kutlamaktaydılar. Ancak Miletos'lular, Apollon adına kutlanılan bu yıllık yarışma eski önemini yitirince yeni bir festival kurma gereğini

¹¹¹⁸ Yaklaşık İÖ. 203 yılında Teos'lular, III. Antiokhos'tan bu ayrıcalığı talep etmeden kralın bizzat kendisi Teos kent ve egemenlik alanına *hiera kai asylos* bahsetmiştir (Herrmann 1965, 33–6 n° 1=Teos n° 1). Ayrıca III. Antiokhos büyük bir olasılıkla, Ksanthos'a da bu imtiyazı bizzat kendisi bahşetmiştir (*OGIS* 746=TAM II 266. Ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Benndorf 1903, 77 vd; Schmitt 1964, 287; Herrmann 1965a, 119 vd; J. et L. Robert 1983, 161 ve 164; Rigsby 1996, 339 vd.).

¹¹¹⁹ Rigsby 1996, 174; 176.

¹¹²⁰ Rigsby'e (1996, 175) göre, komşusu ve düşmanı olan Magnesia'lular, Miletos'u *Didymeia* festivalini düzenlemeye teşvik etmiş olmalıdır. Keza yaklaşık İÖ. 221 yılında Magnesia'lular, *asylia* ve *Leukophryeneia* yarışması hususunda başarısız olmuşlardır. Bu bakımdan Miletos'lular kasıtlı olarak bu yıllarda *Didymeia* Festivali'ni kutlamaya karar vermiş olmalıydılar. Keza Miletos'lular bu yarışmayı kabul ettirirlerse, İÖ. 221 yılında ilk girişimlerinde başarısız olan Magnesia'lular karşısında büyük bir prestij/üstünlük elde edebileceklerdi. Bu nedenle Miletos'lular Apollon onuruna düzenlenen çelenk ödülü yarışmayı İÖ. 215 veya İÖ. 211 yılında yapmış olmalıydılar. Ancak *asylia* hakkını çok daha önceden elde etmiş olmalıydılar.

¹¹²¹ Guarducci, *I.Cret.* II iii 16; Rigsby 1996, 174; 176.

Bununla birlikte Tacitus'un (*ann.* III. 63) söylediğine göre, Miletos'lular ilk olarak *asylia* hakkını, Artemis ve Apollon'a tapınan Pers Kralı Darios'un tanıdığını ileri sürmekteydiler.

¹¹²² *I.Miletos* n° 145 str. 69 vdd; *I.Didyma* II 441 str. 6–5; 447 str. 9–10; 452 str. 7–9; 468 str. 9–10; 471 str. 5–7. Konuya ilişkin daha detaylı bilgi için bk. Günther 1971, 101 dn. 6.

duymuşlardır¹¹²³. Ayrıca Komşu kentlerinin ve kıyasıya mücadele ettikleri Magnesia’larında Panhellenik festival düzenlemeleri Miletos’luların çelenk ödülü yarışmayı yapmalarına teşvik etmiş olmalıdır¹¹²⁴. Ancak Magnesia, Kolophon, Kos *etc.* kentlere baktığımız zaman, kent, birlik ve krallardan Panhellenik festival ile birlikte kent ve egemenlik alanının *asylia* hakkının da onaylamasını rica etmekteydiler. Ne var ki, Miletos’lular almış oldukları kararda sadece yeni düzenledikleri çelenk ödülü yarışmaya katılımı sağlamayı amaç edinmişlerdir (*Miletos* n° 1). Zira, Eski Yunan dünyası *asylia* hakkını daha önceden ve kendi istekleriyle kabul etmişlerdir (*Miletos* n° 1 *str.* 15–16). Bu şekilde bu imtiyazı onaylayarak onlar, tanrı ve demos’a karşı minnettarlıklarını sunacaklardı (*str.* 16–18).

Miletos’lular, yeni çelenk ödülü yarışmayı kurlarının nedenlerinden biri olarak, Didyma’nın kutsal bir alan olmasını göstermektedirler. Keza burada Zeus ve Leto’nun *Hiera Gamos* (Kutsal evliliği/birleşmesi) söz konusudur (*str.* 8–10). Bir diğer neden ise, Apollon’un bütün Hellenlere bildirmiş olduğu kehanetidir (*str.* 11). Bu şekilde Eski Yunanlılar, Apollon *Didymeus*’tan aldıkları kehanetler vasıtasıyla büyük yararlılıklar elde etmişlerdir (*str.* 11–14). Bir diğer etmenlerden biri ise, kazandıkları faydalardan dolayı bütün Hellenler nezdinde Miletos kent ve egemenlik alanının *kathierosis* ve *asylia* olmasıdır (*str.* 14–16).

Ne var ki, Miletos’lular kararnamelerinde, yarışmaların katogorilerini belirlememişlerdir. Yalnızca yarışmanın çelenk ödülü olmasına karar kılmışlardır. Bununla birlikte Miletos’lular, Eski Yunanlıları yeni yarışmaya davet etmek amacıyla iki kişiden oluşan bir elçi heyeti oluşturmuşlardır (*str.* 45–46). Miletos elçileri, kentlerle olan dostluklar ve iyi ilişkiler üzerinde duracaklardır. Nitekim Miletos elçileri, Kos’a geldiklerinde iki kent arasında olan dostluk ve müttefikliğe değineceklerdir (*str.* 25–26). Ayrıca Miletos elçiler, huzurlarına çıktığı yerlerle Apollon’un kehaneti ve onların kehanet vasıtasıyla elde ettikleri yararlıklar üzerine konuşacaklardır (*str.* 28–30). Miletos *demos*’unun kentlere yapmış oldukları hayırhahlardan bahsedeceklerdir (*str.* 31–32).

İÖ. 85-İÖ. 84 yıllarında Sulla Pontos kralını destekleyen ve Ephesos Akşamı’na katılan kentlerin bağımsızlığını ve özerkliğini ellerinden alınmıştır. Ayrıca Sulla, tapınaklardan bazılarının *asylia* hakkını iptal etmiştir¹¹²⁵. Miletos’lular, Pontus kralını desteklemiş ve kentlerinde kralla –*stephanephoros*– onurlar vermişlerdir¹¹²⁶. Bu nedenle Miletos

¹¹²³ Günther 1971, 102.

¹¹²⁴ Rigsby 1996, 175.

¹¹²⁵ İÖ. 85/84 yılında Sulla tarafından Ephesos Artemis Tapınağı, *asylia* hakkından mahrum edilmiştir (Rigsby 1996, 380; Dignas 2002, 118). Aynı şekilde Sulla tarafından Pergamon’daki Asklepios Tapınağı dokunulmazlık hakkından mahrum bırakılmıştır (App. *Mithr.* 19 vdd.; 23; Plut. *Sull.* XI; Cic. *Flacc.* 57; ayrıca bk. Sherk 1969, 281).

¹¹²⁶ *I.Miletos* n° 3, 251; Rehm 1939, 5; McGing 1986a, 119 dn. 149.

özgürlüğünü ve özerkliğini kaybeden kentler arasındadır¹¹²⁷. Ayrıca *Didymeia* festivali ve yerli yarışmalar iptal edilmiştir.

Küçük Asya kentleri, Birinci Mithradates-Roma Savaşları sırasında –İÖ. 89–85 yılları arasında– tam bir ekonomik çöküş yaşamıştır¹¹²⁸. Hatta bu yüzden Ephesos, Tralleis, Pergamon hariç, Küçük Asya’daki hiçbir kent uzun bir süre gümüş sikke bastıramamıştır¹¹²⁹. Ayrıca Pergamon’da her sene Herakles onuruna düzenlenen festivalin masraflarını üstlenecek kimse bulunamamıştır¹¹³⁰. Keza, Apollon onuruna düzenlenen *Didymeia* festivali uzun süre kutlanamamıştır. Priene’de ise, *stephanephoros*’luk resmi görevini üstlenecek ve onun masraflarını karşılayabilecek bir kişi bulunamamış olması bir yana, halk yararına düzenlenen ziyafetlerden de vazgeçilmiştir¹¹³¹. Mithradates’e boyun eğmeyen ve Sulla tarafından savaş tazminatına ve vergiye tabi tutulmayan, Troas Bölgesi’nde bile benzer biçimde bir yoksulluk göze çarpmaktaydı. Ekonomik çöküşten söz konusu bölge de etkilenmiş, yedi kentten oluşan federasyonları dahi sürekli olarak düzenledikleri festivalleri yapamaz duruma gelmiştir¹¹³².

Nitekim Miletos, İÖ. 63 yılında “festival ve yarışmaları” yeniden kutlamaya başlamışlardır¹¹³³. Yaklaşık İÖ. 60 yılında, kentin durumunun düzelmesinde, Miletos’luların kendilerine patron olarak Pompeius’u seçmiş olmalarının payı büyüktür¹¹³⁴. Miletos özgürlük ve özerkliğini ise, İÖ. 40 yılında Part saldırısından sonra tekrar elde etmiştir¹¹³⁵.

¹¹²⁷ Rehm 1939, 21 vdd.; Günther 1971, 107; Kallet-Marx (1995, 277 dn. 68) Miletos’un, İÖ. 85 yılından itibaren otonom sikke darbına son vermesi, kentin bu sırada özgürlüğünü kaybetmiş olmasıyla açıklanmaktadır. Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 257.

¹¹²⁸ Arslan (2007, 267 vd.) Küçük Asya kentleri, gerek Roma tarafını tuttukları gerekse Pontos kralının kendilerine olan güvenini yitirdikleri zaman, Mithradates tarafından ekonomik, idari ve askeri bakımlardan cezalandırılmışlardır. Bununla birlikte Küçük Asya, Mithradates ile Sulla arasında, İÖ. 85 yılında yapılan Dardanos Antlaşması’yla tekrar Roma hakimiyeti altına girdiğinde ise, bu sefer de Sulla tarafından Pontos tarafını tuttukları ve kentlerindeki Romalıları katlettikleri için iktisadi ve askeri açılardan merhametsizce yağmalandılar. Bu bakımdan beş sene gibi kısa bir zaman süreci içinde hem Mithradates hem de Sulla tarafından çifte cezaya maruz kaldılar.

¹¹²⁹ Apameia, Smyrna ve Sardeis kentlerinin, bu dönemde gümüş sikke bastırıp bastıramadıkları henüz açıklık kazanmamıştır. Bununla birlikte Küçük Asya kentlerinde Sulla dönemine ait gümüş haricindeki sikke darbu konusunda çok az çalışıldığı için, şu an söz konusu dönemde Anadolu’daki hangi kentlerin sikke darbına devam ettiği kesin olarak bilinmemektedir (Kallet-Marx 1995, 277 dn. 68).

¹¹³⁰ *IGR* IV 300; Magie 1950, 239 dn. 22.

¹¹³¹ *I.Priene* 113 str. 41–42; 60–61; 114 str. 17–18; 24–25; Kleiner 1972, 17 vdd.; 31 vd.; ayrıca bk. Sherwin-White 1984, 249; Kallet-Marx 1995, 276 dn. 65.

¹¹³² Bu nedenle federasyonun ortak kutsal alanı ve tapınağı olan Ilion’daki Athena Tapınağı’na ödünç para almak için başvurmuşlardır (*IGR* IV 197=*OGIS* 444; *SEG* IV 664; Ayrıca bk. Magie 1950, 239 dn. 24; Arslan 2000b, 36).

¹¹³³ L. Robert (1970², 427 vd.) ve C. P. Jones’a (1974, 200 dn. 103) göre, Tralleis, Rhodos ve Miletos kentleri düzenledikleri önemli festivalleri, ancak yaklaşık İÖ. 60’lı yıllarda tekrar kutlamaya başlayabilmişlerdir. Didyma’da bulunan ve İÖ. 64/63 yılına tarihlenen bir yazıtta (*I.Didyma* 367) göre, Menodoros ve Basileides’in *stephanephoros*’luğu zamanında, kent tanrılara karşı olan dindarlıkları ve Romalıları karşı olan iyi niyetleri nedeniyle bir yarışma düzenlemiştir; Magie 1950, 239 dn. 22; krş. Arslan 2007, 262 vdd.

¹¹³⁴ Rehm 1939, 17 vd.; Rehm, *I.Didyma* II, 228 A; *Milet* I 7, 253; Günther 1971, 108; Ayrıca bk. Eilers 2002, 29 dn. 37; 236 vd.

¹¹³⁵ *I.Miletos* I 3, n° 126 str. 21–25: ἐπὶ τούτου ἡ πόλις ἐλευθέρα καὶ αὐτόνομος ἐγένετο. Ayrıca bk. Rehm 1939, 11–14; Magie 1950, I 432; II 1282 dn. 18; Herrmann 1994, 205; Rigsby 1996, 177.

Romalılardan ilk olarak Apollon *Didymeus* Tapınağı'na *asylia* hakkı, İÖ. 44 yılında Caesar tarafından tanınmış olmalıdır (*Miletos* n° 3). Hestaios oğlu Philodemos *tamias*'lık (haznedar) görevinin ilk altı ayında, Caesar tarafından tapınağın önceden var olan *asylia* hakkı, iki mil daha artırılmıştır (*Miletos* n° 3 str. 8–10). Philodemos memuriyetliğinin son altı ayını icra etmeden ve bu karar dikilmeden önce büyük olasılıkla Caesar ölmüştür. Yani İÖ. 44 yılının başında, yaşamının son yıllarında bu hükmü vermiş olmalıdır¹¹³⁶. Ayrıca Caesar, İÖ. 4 Mart 44 yılında Sardeis'teki Artemis *Sardiane* kararıyla¹¹³⁷ eş zamanda bu kararı alınmış olmalıdır¹¹³⁸.

Büyük olasılıkla Caesar, Miletos'luların İÖ. 74 yılında kendisine yapmış olduğu iyiliği unutmamıştır. Belki de, bu nedenle Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın *asylia* hakkını yenilemekle kalmamış; aynı zamanda kutsal alanın *asylon* sınırını genişletmiş olmalıdır. Zira, İÖ. 74 yılında retorik eğitimi almak üzere Rhodos'a giden Caesar, Kilikia'lı¹¹³⁹ korsanlar tarafından Miletos ile Halikarnassos arasında yer alan Pharmakus(s)a Adası açıklarında esir edilmiştir¹¹⁴⁰. İÖ. 75/74 yılı Asia Valisi Marcus Iunius Iuncus'un¹¹⁴¹ kendisini kurtarmak üzere hiçbir çabada bulunmaması üzerine, Caesar adamlarını Miletos'a göndermiş ve 50 *talanta* tutarındaki fidyeyi korsanlara vererek tekrar özgürlüğüne kavuşmuştur. Ardından, Miletos'luların yardımıyla hemen bir filo oluşturarak korsanlara saldırmış ve korsanların hepsini çarınha gerdirmiştir¹¹⁴².

Didymeus Tapınağı'nın asıl *temenos*'unun ne kadar olduğu bilinmemektedir. Bu nedenle iki mil eklenen sınırla tapınağın alanının ne kadar genişlemiş olduğu tam olarak kestirilememektedir. Bununla birlikte Panormos Limanı'yla birlikte güney kıyı, tapınaktan yaklaşık iki mil uzaklıktaydı. Belkide *asylon* alanı buraya kadar ulaşmaktaydı¹¹⁴³.

Augustus zamanında, danışma meclisi tarafından Miletos'lu Gaius Iulius Epikrates onurlandırılmıştır. C. Iulius Epikrates, kente yaptığı birçok yararlıktan ve icra ettiği memuriyetlik görevlerinden dolayı onurlandırılmaktadır. İmparator'dan Apollon tapınağı için *asylia*, Didyma ve adalar için vergiden muafiyet hakkı rica etmiştir¹¹⁴⁴. Bu onur yazıtından

¹¹³⁶ Rehm 1939, 11; 24; 26 dn. 1; 35 vd.; Herrmann 1994, 211; Rigsby 1996, 177.

¹¹³⁷ Caesar'ın Artemis *Sardiane* kararı için bk. Herrmann 1989, 127–164; *SEG* XXXIX 1290; XLVI 1522; Rigsby 1996, 434–37 n° 214.

¹¹³⁸ Herrmann 1994, 211; Rigsby 1996, 177.

¹¹³⁹ Plutarkhos (*Caes.* II. 1)'de, Kilikia'lı korsanları en cani –öldürücü– insanlar olarak tanımlamaktadır.

¹¹⁴⁰ Plut. *Caes.* I. 4; *Crass.* VII. 5; Plut. *mor.* III. 206 a; Suet. *Iul.* IV. 1; Vell. II. 41. 3; Val. Max. VI. 9. 15; ayrıca bk. Polyain. *Strat.* VIII. 23. 1; Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3; Daha detaylı bilgi için bk. Ward 1977, 26 vdd.; Kallet-Marx 1995, 300 dn. 34; Souza 1999, 140 vd.; Gabrielsen 2003, 93.

¹¹⁴¹ Vell. II. 42. 3; Plut. *Caes.* II. 3–4.

¹¹⁴² Plut. *Caes.* II. 1–4; Suet. *Iul.* IV. 2; Vell. II. 41. 3–42. 3. Suetonius'a (*Iul.* LXXIV. 1) göre, Caesar korsanlara onları çarınha gereceğini söylediği için sözünde durmuş ve hepsini Pergamon'da haç şeklindeki darağacına çaktırmıştır (ayrıca bk. Plut. *mor.* III. 206 a: *Apophtheg. Rom.* 1). Ancak, gene de korsanlara acıdığı ve ölmeden önce fazla eziyet çekmelerini istemediği için ilkin boğazlarını kestirmiştir. Konuya ilişkin olarak ayrıca bk. Auct. *Liber de Vir. ill.* 78. 3; Polyain. *Strat.* VIII. 23. 1; Val. Max. VI. 9. 15. Daha detaylı bilgi için bk. Arslan 2007, 301 vdd.

¹¹⁴³ Rigsby 1996, 177.

¹¹⁴⁴ Herrmann 1994, 203–219 str. 1–12:

açıkça analizildiği üzere, İÖ. 44 yılından sonra *asylia* hakkı ya iptal edilmiş ya da kaldırılma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. Belki de Caesar, tapınağın *asylia* alanını genişlettiği için düşmanları tarafından kasıtlı olarak bu imtiyaz fes edilmiş olabilir¹¹⁴⁵. Veyahut *publicanus*'lar tarafından vergi toplamak amacıyla Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın dokunulmazlık hakkı kabul edilmemiş ya da bu imtiyaz çiğnenmiş olmalıdır¹¹⁴⁶. Bununla birlikte Miletos'lular, Meniskos adında birini tapınak civarında dikilmek suretiyle bir heykelle onurlandırmışlardır. Zira kente pek çok hizmetlerde bulunmuştur. Meniskos'un icra ettiği görevler arasında, kentin hakları ve Apollon *Didymeus* Tapınağı'nın *asylia* hakkı hususunda imparatora elçiliği de vardır¹¹⁴⁷. Belki de, bu onur yazıtı İS. 22 yılına ait olabilir¹¹⁴⁸.

İS. ca. 22 yılında İmparator Tiberius, Hellen tapınaklarının elindeki dokunulmazlık hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin sızlanmaların artması üzerine, geniş çaplı bir soruşturma açarak kentleri haklarını savunmak için başkent Roma'ya birer delege göndermeye çağırmıştır (Tact. ann. III. 60. 1). *Senatus* huzuruna çıkan Miletos elçileri,

- [Ι]ουλίᾱς [τῆς θε]ίης Γν. Οὐεργυλίου Καπίτωνος,
 φίλον [5–7]ον γενόμενον Αὐτοκράτορος
 4 Καίσα[ρος θε]οῦ υἱοῦ θεοῦ Σεβαστοῦ καὶ αἰτη-
 σάμεν[ον τῆ]ν ἀσυλίαν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ
 τὴν ἀπ[ο]γαί[ου]μένην χώραν ὑπὸ τοῦ Μαϊάνδρου
 καὶ τοὺς γαιεῶνας καὶ τὴν ἀ[τ]έλειαν τῶν Διδυ-
 8 μείων καὶ τῶν νήσων, ἀρχιερέα Ἀσίας καὶ τῶν
 Ἰώνων διὰ βίου καὶ ἀγνοθετήν διὰ βίου καὶ
 γυμνασίαρχον πάντων τῶν γυμνασίων
 καὶ πάσας τὰς λειτουργίας ἐπιτελέσαν-
 12 τα κτλ.

¹¹⁴⁵ Rigsby 1996, 178.

¹¹⁴⁶ Söz konusu bu durumla İÖ. 74 yılında Boiotia ve Attika sınırlarında bir kent olan Oropos'un yakınındaki *Amphiaraos* Tapınağı'nda karşılaşmaktayız. İÖ. 86 yılında Sulla tarafından *Amphiaraos* Tapınağı'nın *asylon temenos*'u bir mil genişletilmiştir (Syll^P n° 334=Sherk 1969, n° 23; Rigsby 1996, 77–81 n° 6). İÖ. 73 yılında *publicanus*'lar bu kentin ve tapınağın vergi muafiyetine *Amphiaraos*'un bir tanrı olmadığı gerekçesiyle itiraz etmişlerdir (Cic. *de nat. Deor.* III. 49; Sherk 1969, 136 vd.). Ancak bununla birlikte bu konu *senatus*'a götürülmüştür. İÖ. 14 Ekim 73 yılında *Senatus* aldığı karar uyarınca, Sulla'nın kent ve tapınağa tanımış olduğu bütün ayrıcalıkların devam etmesine karar vermiştir (Syll³ II 747=Sherk 1969, 133 vdd. n° 23; ayrıca daha detaylı bilgi için bk. Rigsby 1996, 77–81). Ayrıca İS. III. yüzyılla ait olan Labranda'da ele geçmiş olan yazıtta göre, Roma memurları tarafından büyük olasılıkla kutsal arazide ikamet edenlerin (*katoikuntes* [=κατοικοῦντες]) önceden bahsedilmiş olan ayrıcalıkları ihmali edilmiştir. Bu durum, bu yeri *hiera kai asylos* olarak telaki eden halk nezdinde şikayete neden olmuştur (Crampa 1972b, n° 61; Piejko 1990, 145 vd.=SEG XL 987; Dignas 2002, 214–215).

¹¹⁴⁷ *I. Didyma* n° 107=OGIS 472 str. 6 10–13:

6	τρῖς, γυμνασιαρχήσαντα]
α[ύτων πρῶτον καὶ τὰς λοιπ[ὰς]
ἐπιτελέσαντα αὐτοῖ[ς]
καθ' ὑπερβολὴν φιλοδοξίας,]	bunlardan önce gymnasiarkhos 'luk
ve diğer memuriyetliklerini onlarla
büyük bir ünseverlilikle icra eden,
Apollon Didymeus'un (Tapınağı'nın)
10	[πρεσ[β]εύσαντα πρὸς τὸν Σεβασ[τὸν]
ὑπὲρ τῆς ἀσυλίας τοῦ
Διδυμέως Ἀπόλλωνος καὶ τῶν τῆς
πόλεως δικαίων κτλ.	asylia hakkı ve demos'un hakları hu-
susunda İmparatora elçilik eden (Me-
iskos onurlandırıldı) etc.

¹¹⁴⁸ Rigsby 1996, 178.

Didymeus Tapınağı'na çok eski zamanda *asylia* hakkının tanındığını iddia etmişlerdir. Miletos'lular bu imtiyazı, Artemis ve Apollon'a tapınan Pers Kralı Darios'un tanıdığını ileri sürmüşlerdir (Tact. ann. III. 63). Nitekim Miletos'luların Darios'un Apollon'a tapındığı ve büyük bir hürmet gösterdiği iddiaları, ele geçen bazı epigrafik belgeyle doğrulanmaktadır¹¹⁴⁹. Ancak Küçük Asya açısından resmi olarak bir kentin tapınağına tanına *asylia* hakkı İÖ. IV. yüzyıla aittir¹¹⁵⁰. Bunun öncesine dair şimdilik herhangi bir epigrafik belge yoktur. Bu bakımdan, Darios tarafından *Didymeus* Tapınağı'na tanınan bu imtiyaz, Ephesos'taki Artemis Tapınağı'nda olduğu üzere finansman bir dokunulmazlık olabilir¹¹⁵¹. Ne var ki, bu kadar erken bir dönemde *asylia* hakkının tanınması pekte imkan dahilinde değildir¹¹⁵².

¹¹⁴⁹ Darios mektubunda, Gadatas adında bir satrapa hitap etmektedir. Bu satrapı davranışlarından ötürü eleştirmektedir. Keza Gadatas, Aulæ'daki Apollon Tapınağı'nın kutsal bahçivanlarından zoraki vergi toplamaktadır. Ayrıca Darios, bu tutumun krallıkla bağdaştırılmaması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Keza ataları tanrıya karşı gereken hürmeti göstermiştir (Cousin-Deschamps 1889, 29–42; Meigs-Lews 1969, n° 12; Boffo 1978, 267–303; *I.Magnesia* n° 115a; *SEG* XXVI 1291; Dignas 2002, 274–275).

¹¹⁵⁰ Daha detaylı bilgi için bk. *Tralleis* n° 1.

¹¹⁵¹ Birçok yabancı ve kral, paralarının güvenliğini sağlamak için büyük bir kısmını Artemis Tapınağı'na yatırmaktaydılar. Birçok ulusun ve kralların, güvenliğini garanti altına almak için buraya yatırdıkları paralardan dolayı, geçmişte oldukça fazla savaşın olmasına ve sık sık kent ele geçirilmesine rağmen, herhangi bir kimse Ephesos Artemis Tapınağı'na saygısızlıkta bulunmaya veya herhangi bir şiddet uygulamaya cesaret edememekteydi (Dio Chr. *Orat.* XXXI. 54. 4).

¹¹⁵² Ayrıca bk. Rigsby 1996, 173.

SONUÇ

Bu çalışma, Hellenistik Dönem’de kentler, krallar ve Roma nezdinde *asylia* hakkının fonksiyonu ve önemini gözler önüne sermek amacıyla nümizmatik buluntulardan ziyade antik ve epigrafik belgeler ışığında yapılmış sistematik bir çalışmanın ürünüdür. Şu ana kadar yapılan çalışmalarda *asylia*’nın kentler için yararlarına genel olarak değinilmekle birlikte, bu imtiyazı tanıyan otorite ve bu ayrıcalığa nail olan kentler açısından bir bütün olarak incelenmediği için *asylia* hakkının işlevi tam olarak anlaşılammıştır. Nitekim bu ayrıcalığın kentler için ya sadece savaştan ve korsan faaliyetlerinden kendilerin korumak olduğu ya da bu imtiyazın yalnızca onursal bir unvan olduğu ileri sürülmüştür. Bu bakımdan *asylia* hakkının daha iyi anlaşılmasını sağlamak amacıyla tarihsel gelişimi genel olarak incelenmiştir. Ayrıca bu imtiyazın ne zaman ve hangi nedenlerden ötürü bahşedildiği veya talep edildiğini tespit etmek amacıyla kentler, Karia ve Ionia başlıkları altında toplanarak detaylıca araştırılmıştır. Değişen mutlak otoriteler ve koşullar altında *asylia* teriminin içeriği ve işlevinde değişiklikler tespit edilmiştir. Bu bakımdan Hellenistik krallar ve Roma Cumhuriyet Dönemi’nde *asylia* başlıkları altında bu durum verilmeye çalışılmıştır. Kentlerin bu diplomatik süreçte izlemiş oldukları prosedür genel başlıklar altında incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda *asylia* hakkının kentlere yararları maddeler halinde toplanmıştır.

Arkaik ve Klasik Dönem’de kutsal yerler ve tapınaklar doğal olarak dokunulmazdı. Ayrıca tapınağın ve bu yerlere sığınan bireylerin sahip olduğu bir haktı. Klasik Dönem’de kentler, kendilerine hayırhahlıkta bulunan kişilere *asylia* hakkı tanımaktaydılar. Hellenistik Dönem’de ise, bu ayrıcalık tapınaklar ile birlikte kent ve egemenlik alanına resmen verilmeye başlanmıştı. İÖ. III. yüzyıldan itibaren kentler, yeni bir diplomatik hareketle tanrı veya tanrıçalarının onurunu yüceltmek amacıyla krallar, birlikler ve diğer kentlerden, tapınaklarının resmen *asylon*’unu ve kent ile egemenlik alanının *hiera kai asylos*’unun bahşedilmesini veya tanınmasını rica etmekteydiler. Bu bakımdan Hellenistik Dönem’de *asylia*, bir hak olmaktan çıkmış artık tapınakla birlikte kent ve egemenlik alanına tanınan birer ayrıcalık olmuştur.

İÖ. 281 yılından yaklaşık İÖ. 180 yılına kadar kentlerin, tapınakları ile kent ve egemenlik alanlarına *asylia* imtiyazının tanınması için izlemiş oldukları prosedürler aynıdır. Kentlerin bu imtiyazı elde etmek için izlemiş oldukları yöntem üç ana başlık altında toplanmaktadır: *a*) Hellenistik bir kral ya da Delphoi Apollon Tapınağı’ndan *asylia* hakkının elde edilmesi; *b*) kenti ve egemenlik alanını kentin baş tanrı veya tanrıçasına “*adanması*” [*kathierosis*]; *c*) *asylia* hakkını ve bu vesileyle düzenlenen Panhellenik festivalin ilan edilmesi ve kabul edilmesi için elçi heyetinin oluşturulmasıdır.

Kentlerin bu işi için görevlendirdiği iki tür elçilikle –*theoroi* ve *presbeutai*– karşılaşılmaktadır. Kentlerin *asylia* amaçlı atadıkları elçi heyeti, genellikle iki ya da üç kişiden oluşmaktaydı. Elçi heyetinin sayısı ise, gönderilecek olan kentlere göre değişmekteydi.

Ancak İÖ. 188 Apameia Antlaşması'ndan ve İÖ. 129 yılında Asya Eyaleti kurulduktan sonra, bu ayrıcalık yalnızca Roma tarafından tanınmaktaydı. Ayrıca *asylia* hakkı sadece tapınaklara bahşedilmekteydi. Bu bakımdan Hellenistik krallıklar zamanındaki işlevi artık sona ermeye başlamıştı. Bunun yanı sıra, kentlerin *asylia* hakkını elde etmek ve Hellen dünyasına kabul ettirmek amacıyla buldukları yoğun diplomatik faaliyetleri azalmıştır. Keza kentlerin Hellenistik krallara, Delphoi Apollon Tapınağı'na ve Hellas kentlerine bu imtiyazı kabul ettirmelerine ve bu amaçla elçi göndermelerine lüzum kalmamıştı. Zira, Küçük Asya'da tek mutlak otorite olan Roma'nın *asylia* hakkını onaylaması Eski Yunanlılar nezdinde bunun kabul görmesi için kafi gelmekteydi. Buna rağmen yeni şenliklerin ortaya çıkışıyla festivalin tanıtımı hem kent hem de eyalet düzeyinde sürmüştür.

Kentler *asylia* hakkını oldukça kritik dönemlerde tapınaklarıyla birlikte kent ve egemenlik alanlarına talep etmekteydiler. Bir başka deyişle Hellenistik krallar kentlere bu imtiyazı, birbirlerinin hakimiyetlerini sonlandırmak amacıyla kendi aralarında yaptıkları çekişmeler sırasında vermekteydiler. Bu ayrıcalığın en sık tanındığı dönemler İÖ. 246-İÖ.197 yılları arasındır. Özellikle III. Antiokhos tarafından Karia Seferi ve sonrasında –İÖ. 204-İÖ. 197 yıllarında– pek çok kente bahşedilmiştir. Roma Cumhuriyet Dönemi'nde ise, İÖ. 85-İÖ. 84 yıllarında tanınmıştır. L. Sulla tarafından Birinci Mithradates Savaşı'ndan ve Pontos kralıyla yapılan Dardanos Antlaşması'ndan sonra Roma'ya sadakatlerini gösteren kentlere verilmiştir. Bunun yanı sıra İÖ. 46-İÖ. 44 yıllarında, Iulius Caesar ve onun Asya valisi P. Servilius Isauricus, Küçük Asya kentlerindeki birçok tapınakların *asylas temenos*'unu düzenlemiş ve bu imtiyazı yenilemişlerdir.

Hellenistik krallar *asylia* hakkını, kentleri kendi tarafına çekmek ya da hakimiyetleri altında olan kentlerin sadakatlerini güvence altına almak amacıyla bahşetmekteydiler. Bunun yanı sıra krallar, kentlere bahsettikleri bu imtiyazı, diplomatik süreç içinde kendi menfaatleri adına kullanmaktaydılar. Hellenistik krallar, Roma'nın aksine sadece kendisine bağlı olan ve tarafını tutan kentlere *asylia* hakkını tanımamaktaydılar. Aynı zamanda kendi egemenliği altında olmayan; ayrıca zoraki ele geçirdiği kentlere de bu ayrıcalığı bahşetmekteydiler. Bununla birlikte Roma'da başlangıçta kentlerin sempatilerini ve sadakatlerini kazanmak amacıyla bu imtiyazı tanımaktaydı. Ancak daha sonraki zamanlarda bu ayrıcalığı, Roma'ya doğrudan sadakatlerini gösteren kentlere vermekteydiler. Bu nedenle Hellenistik krallar kentlere, *asylia* hakkını savaş esnasında ya da savaşa girmeden önce tanırken, Romalılar

savaşın hemen sonrasında vermekteydiler. Bunun yanı sıra, İÖ. 279-İÖ. 190 yılları arasında Delphoi Apollon Tapınağı'nı egemenlikleri altında tutan Aitolia Birliği ise, bu imtiyazı Hellas kentleri üzerinde izlemiş olduğu yayılım politikasından ötürü tanımaktaydı.

Kentlere gelince, Hellenistik Dönem'de kralların hakimiyet alanlarını ve sınırlarını genişletmek amacıyla birbirleriyle yaptıkları savaşların yarattığı belirsizlik içerisinde, kentler statülerini ve vatandaşlarını korumak amacıyla *hiera kai asylos* imtiyazına başvurmaktaydılar. Bu ayrıcalık kentlerin dış politikalarında izlemiş oldukları temel ilkelerden birini oluşturmaktaydı. Hellenistik krallar arasından yalnızca bir krala *asylia* hakkını talep ettirdiklerinde ve onaylattıklarında o kralın hakimiyetini ve hamiliğini kabul etmiş oluyorlardı. Bunun yanı sıra kentler, bu ayrıcalığı bütün Hellenistik krallardan rica ettiği zaman ise, krallar arasında bir nevi tarafsızlıklarını ilan etmiş bulunuyorlardı. Genellikle kentler, Hellenistik kralların hepsinden bu imtiyazı, Panhellenik festival düzenlemeye karar verdiklerinde istemekteydiler.

İÖ. 242 yılından itibaren kentler, Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentlerden *asylia* hakkıyla birlikte Panhellenik festivalin de kabul edilmesini talep etmekteydiler. Böylelikle bu imtiyaz sayesinde kendileri için elde ettikleri avantajların sahasını genişletmekteydiler. Panhellenik festivaller kentler için oldukça önemli bir unvan ve statüydü. Bu bakımdan festivaller, kentler arasında farklı bir tür çatışma yaratmakla birlikte, yeni bağlar oluşturmaktaydı ya da var olan bağları güçlendirmekteydi. Ayrıca kent ekonomisine büyük bir katkı sağlamaktaydı.

İÖ. 221 yılından itibaren ise, kentler yağma veya buna benzer faaliyetleri engellemek amacıyla kent ve egemenlik alanlarına *hiera kai asylos* imtiyazı rica etmelerinin yanı sıra, bütün vatandaşları için de bireysel *asylia* talep etmekteydiler. Özellikle bu imtiyazı Giritliler ve Aitolia'lılardan istemekteydiler. Bu şekilde kentler, Giritliler ve Aitolia'lılardan gelebilecek her türlü yağma faaliyetlerinden kendilerini ve mal-mülklerini yasalar çerçevesinde güvence altına almaya çalışmışlardır.

Bunun yanı sıra krallar, kentlere *asylia* hakkıyla birlikte *eleutheria*, *autonomia*, *politeia*, *ateleia* ve *aphorologetos* imtiyazları da tanımaktaydılar. Buda kentler açısından *asylia* hakkının önemini bir kat daha artırmaktaydı. Özellikle krallar tarafından kentlere tanınan *ateleia* ve *aphorologetos* hakkı sayesinde kent ekonomisi rahatlatılmaktaydı. Buda kentin kalkınmasını sağlamaktaydı.

Sonuç olarak *asylia* esas itibariyle Hellenistik Dönem'de kentlerin kendi menfaatleri adına izlemiş oldukları sistemli bir politikaydı. Kentler, Hellenistik krallar, birlikler ve diğer kentlerden tanrının onurunu yüceltmek ve tanrıya karşı dini vecibelerini yerine getirmek kisvesi altında *asylia* hakkı talep ettiklerini ileri sürmekteydiler. Bu şekilde kentler, tanrının

kudreti ve kutsallığından yararlanarak, kendileri için çeşitli avantajlar elde etmeyi arzulamaktaydılar. Hellenistik krallar ve Roma ise, kentleri kendi tarafına çekmek ya da hakimiyetleri altında olan kentlerin sadakatlerini güvence altına almak amacını gütmektedirler. Bu bakımdan, tanrının onurlarını yüceltmek kentler ve bunu tasvip eden otoriteler için amaç değildi; sadece birer araçtı. Bunun yanı sıra, kentler dini vesileyle yola çıktıkları için doğal olarak krallar, birlikler ve diğer kentler üzerinde bu imtiyazın kabul edilmesi hususunda ister istemez psikolojik yaptırım uygulamışlardır. Keza Hellen dünyası, ilahi güçten ve tanrının gazabını üzerlerine çekmekten korkmaktaydı. Bu durumda *asylia* hakkının herkes nezdinde kabul görmesine vesile oluyordu. Bu şekilde, Hellenistik Dönem'de *asylia* evrensel bir boyuta ulaşmaktaydı.

APPENDIX 1

1. İÇERİĞİ ŞÜPHELİ YAZITLAR

A. KARIA BÖLGESİ

1.1. NYSA.

Belirsiz bir Asyilia yazıtı? (asyilia hakkına sahip kent tarafından bir avukatın onurlandırılması)

Buluntu Yeri: Nysa dışında yer alan Pluton Tapınağı'nda bulunmuştur.

Ölçüler:-

Tanım: Bir heykel kaidesine ait bir fragman. Üst ve alt kısımları kırıktır. Harfler oldukça geniş yazılmıştır.

Yayınlar: Radet 1890, 224–225 n° 2; Robert 1948, 31 n. 3; Rigsby 1996, 588 vd.

Tarih: Roma İmparatorluk Dönemi.

[-----]
 [...]λον κτ. ω [...]
 [δ]ιὰ τὴν ἐ<v> λό<γ>οις?
 [...] ἀρετὴν [...]
 4 καὶ τὴν περὶ τοὺς
 νόμους ἐνπειρίαν
 ἢ ἱερὰ καὶ ἄσυλος
 [-----]

Str. 2: Robert; ΕΜΛΟΡΟΥ Radet. *Str. 7:* Νυσαέων πόλις Radet.

Yorum: Buradaki kent, Nysa kenti olmalıdır. Zira, İÖ. 281 yılında I. Seleukos ve oğlu Antiokhos tarafından Pluton Tapınağı'na *asyilia* hakkı bahşedilmiştir. İÖ. I. yüzyılda ise, Romanın onayıyla Nysa'lılar, önceden tapınağa tanınan *asyilia*, *hikesia* etc. ilgili kutsal yazıtları restore etmişlerdir. Büyük ihtimal İmparatorluk Dönemi'nde, Nysa'lılar Roma'nın tasvip etmesiyle önceden Pluton Tapınağı'na bahşedilmiş olan bu imtiyazı, kentleri için onursal bir ünvan olarak kullanmış olsa gerektirler.

1.2. TRALLEIS

II. Eumenes'in Tralleis'lilere tapınak için vergiden muafiyet ve asyilia hususunda mektubu (?) (İÖ. 188'den sonra ?)

Buluntu Yeri: Aydın yakınlarında, Merkeme Mahallesinde Mehmet Efendi adlı bir şahsın evinin duvarında bulunmuştur.

Tanım: Mimari bir blok. Taşın sol kısmı kesilmiştir. Sağ kısmı üzerindeki son satırlar ise okunamamaktadır.

Ölçüler: Blokun Y. 185cm.

Yayınlar: Sterrett 1888, 327–328; Haussoullier 1902, 90 n. 3; 106 n° 3; Holleaux 1903, 208–209; 18 (1916) 247; Welles 1934, n° 41; Piejko 1988, 55–69; SEG XXXVIII 1170.

Tarih: İÖ. 188'den sonra.

- [Βασιλεὺς Εὐμένης Τραλλιανῶν τῆι βουλῆι καὶ τῶ δήμ]ωι χαίρειν· Ἀριστεά[ς
καὶ---]
[--- οἱ παρ' ὑμῶν πρεσβευταὶ ἀπέδωκάν μοι τὸ ψήφισμ]α ὃ ἐγεγράφετε ὑπέ[ρ
τοῦ ἰε-]
[ροῦ καὶ αὐτοὶ διελέγησαν ἀκολουθῶς τοῖς ἐν τῶι ψηφίσ]ματι γεγραμμένοις
[ἀξιοῦν-]
[τες κατὰ τοὺς τοῦ ἔμπροσθεν βεβασιλευκότος Ἀντιό]χου περιορισμοὺς [εἶναι]
5 [ἄσυλον τὸ ἱερόν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὴν τῶν ἐκ γῆς γεν]ομένων δεκάτην
α[φεῖναι]
[τῶι θεῶι. Βουλόμενος οὖν καὶ αὐτὸς διὰ τε τὸν θεὸν καὶ] δι' ὑμᾶς ποεῖν πάντ[α
τὰ δί]-
[καὶα συνεχώρησα ὑμῖν ἄσυλον ὑπάρχειν τὸ ἱερόν τὸ ἐν Ἀ]πολλωνίαι σὺν τοῖς
[προσκύ-]
[ρουσι καὶ ἀφήμι ὑμῖν τὴν προσοφειλομένην εἰς τὸ] βασιλικὸν δεκάτην τῶ[ν
ἀπό]
[τῆς ἱερᾶς γῆς γενομένων προσόδων. Γέγραφα δὲ καὶ Θε]μιστοκλεῖ τῶι
στρατηγ[ῶι ὅ-]
10 [πῶς μηδεὶς ἐνοχλῆι ὑμᾶς καὶ ἵνα αὐτὸς φροντίζηι τῶν π]ρογεγραμμένων
κα[θάπερ ἡ-]
[ξιοῦτε ----

Piejko'nun metni. *Str.* 1: Βασιλεὺς Ἀντίοχος Σελευκέων; Ἀριστεά[ς Παισανίου] Sterrett (*SEG XXXVIII*); Βασιλεὺς . . . Τραλλιανῶν (?) Haussoullier; Σελευκέων; Ἀριστεά[ς . . .] Welles. *Str.* 2: ὑπέ[ρ] Sterrett; πρεσβευταὶ τό τε ψήφισμα ἀπέδωκαν ἡμῖν καὶ ὅ τι ἄλλο ἐγεγράφετε ὑπέ[ρ] κτλ.] Sterrett (*SEG XXXVIII*); Haussoullier; πρεσβευταὶ ἐνέτυχον ἡμῖν καὶ ἀπέδωκαν τό τε ψήφισ]μα ὃ ἐγεγράφετε ὑπέ[ρ] Holleaux; οἱ παρ' ὑμῶν ἀπέδωκαν ἡμῖν τό ψήφισ]μα ὃ ἐγεγράφετε ὑπεῖ[ς] Welles. *Str.* 3: [ἀξιοῦν]τες Welles; συγγράμ]ματι Sterrett (*SEG XXXVIII*); ψηφίσ]ματι Holleaux; διελέχθησαν μετὰ σπουδῆς ἀκολουθῶς τοῖς ἐν τῶι ψηφίσ]ματι γεγραμμένοῖς [ἀπολογισάμενοι . . .] Haussoullier. *Str.* 4: [. . . ὑπὸ βασιλέως Ἀντιό]χου περιορισμοὺς Haussoullier; - - κατὰ τοὺς ἐπὶ Ἀντιό]χου Welles. *Str.* 5: σπειρο]μένων Jones (*SEG XXXVIII*); ἀ[φεῖναι ?] Welles. *Str.* 6-7: Ἀ]πόλλωνι αἰ Sterrett (*SEG XXXVIII*); [- 10- καὶ ἡμεῖς βουλόμενοι διὰ τε τὸν θεὸν καὶ] δι' ὑμᾶς ποιεῖν πάντ[α τὰ συμφέροντα ὑμῖν - - 29 - - - ἐν Ἀ]πολλωνίαι σὺν τοῖς [. . .] Welles. *Str.* 8: [- - - 10 - - - ἀφήκαμεν? ὑμῖν τὴν ἀποτελουμένην εἰς τὸ] βασιλικὸν δεκάτην τῶ[ν . . .] Welles; τῶ[ν σπειρομένων] Jones (*SEG XXXVIII*). *Str.* 9: [- - 26 - - - γεγράφαμεν δὲ καὶ ὅπως] Welles. *Str.* 10: [πῶς - - 23 - - φροντίζηι τῶν π]ρογεγραμμένων κα[ὶ . . .] Welles.

Çeviri:

[Kral Eumenes Tralleis'lilerin danışma ve] halk meclisini selamlar. [Sizin tarafınızdan gönderilmiş olan elçilerinizin] Areistias ve [NN] [tapınak] hususunda yazılmış olan [bu kararı bana teslim ettiler ve onların bizzat kendileri kar]arda yazılmış olan [şeyler uyarınca konuştular], [daha önceden kral Antiokh]os'un belirlemiş olduğu sınırlar uyarınca [Apollon Tapınağı'nın asylon olmasını ve arazi gelirlerinin] onda birini [tanrıya] bahşedilmesini [istediler]. [Tanrıdan ve] sizin hatırlığınızdan dolayı [bizzat bende isteyerek bütün bu hakları kabul ediyorum/bahşediyorum], [tapınağa ait olan eşyalarla] birlikte Appollonia'daki

[tapınağın asylon olmasını ve krallığa ödenen bu kutsal arazi gelirlerinden onda birini sizlere bahşediyorum]. Strategos Themistokles'e [yazdım sizleri hiç kimse rahatsızlık/zarar vermemesi için ve] daha önceden yazılmış olanları bizzat düşünüp taşınsin diye] [sizin istediğiniz gibi. . . .

Yorum: Bu yazıtın (*Tralleis* n° 2), birkaç satırı haricinde büyük bir kısmı kayıptır. Bu nedenle yazıtın tamalanması ve *asylia* ile ilgili olduğu şüphelidir¹¹⁵³. Ancak 5. ve 9. satırda δεκάτην kelimesi mevcudiyetini koruduğu için bu yazıtın vergiden muafiyetle ilgili olduğu açıkça anlaşılmaktadır¹¹⁵⁴. Yazıtın 4. satırında Ἀντιόχου ismi geçmesi nedeniyle genel olarak, bu metnin Seleukos'lara ait olabileceğini kabul görmektedir¹¹⁵⁵. Ancak F. Piejko (1988, 55–56)'da, yazıtı İÖ. 188 yılından sonraya tarihlendirmektedir. Burada geçen kralın II. Eumenes olduğunu ileri sürmektedir. Piejko'un (*op. cit.*) restorasyonuna göre, önceden Antiochos I Soter (İÖ. 281–261) veya Antokhos II Teos (İÖ. 261–246) *Tralleis*'teki Apollon Tapınağı'na belirlemiş olduğu sınırlar uyarınca *asylia* hakkını tanımış ve arazi gelirlerinin onda birini tanrıya adamıştır. İÖ. 188 yılında sonra ise, *Tralleis*'liler iki kişiden oluşan elçi heyetini II. Eumenes'e göndererek, Seleukos'lar tarafından önceden tanınmış olan bu ayrıcalıkların onun tarafından da onaylanmasını dilemişlerdir. Bunun üzerine, II. Eumenes, tapınağa ait olan eşyalarla birlikte Apollonia'daki tapınağın *asylia* hakkını onaylamış ve krallığa ödenen bu kutsal arazi gelirlerinden onda birini *Tralleis*'lilere verilmesine karar vermiştir.

1.3. MYLASA

Bu metinde yer alan Mylasa yazıtları, Girit kentlerinin kararlarından oluşan fragmanlardır. Mylasa yazıtları içerik olarak Tenos ve Teos yazıtlarıyla bir benzerlik göstermektedir¹¹⁵⁶. Bu metinlerde, büyük olasılıkla Girit ve Mylasa kenti arasında askeri bir ittifak söz konusudur¹¹⁵⁷. Yazıtlar kötü bir şekilde tahrip oldukları için, metinlerin tamamının *asylia* hakkının ilanı ile ilgili olduğunu söylemek pekte mümkün değildir. Bununla birlikte, yazıtların genelinde “savaş ve barıştan” bahsedilmektedir. Belkide bu nedenle Mylasa'lılar, Girit kentlerinden yağmadan ya da haraçtan muafiyet [*aphorologētos*]¹¹⁵⁸ ve *asylia* hakkı

¹¹⁵³ K. J. Rigsby (1996, 417 dn. 5)'da, Piejko tarafından bu metnin keyfi bir şekilde tamamlandığını ve onun restorasyonunun bu noktada pekte mümkün olmayacağını söylemektedir. Bu nedenle kendi eserinde yer vermemiştir. Ayrıca Piejko'nun tamamlamasıyla ilgili yorum için bk. *SEG XXXVIII 1170*.

¹¹⁵⁴ *SEG XXXVIII 1170=Tralleis 2*.

¹¹⁵⁵ Haussoullier 1902, 90–106; Welles 1934, 172–175 (Bu yazıt yaklaşık İÖ. 201 yılına tarihlenmektedir ve burada geçen kralın III. Antiochos olduğu düşünülmektedir). Ayrıca diğer bilim adamları için bk. Piejko 1988, 56.

J. Ma (2002², 269), bu yazıttaki kralın III. Antiochos olamayacağı kanısındadır, Zira III. Antiochos seleflerinden bahsederken, (*Tralleis 2 str. 4*) kral ifadesinden daha çok “atalarım” ifadesini kullanmaktadır. Bu nedenle bu hususta Piejko'nun haklı olabileceğini, ancak yazıtın II. Eumenes ve *asylia* ile ilgili olmasının gerekli olmadığını söylemektedir.

¹¹⁵⁶ Özellikle Teos dekretlerinin Girit serisiyle büyük bir benzerlik söz konusudur (Cousin-Diehl 1988, 10; Rigsby 1996, 407).

¹¹⁵⁷ *I. Mylasa* n° 651. Ayrıca bk. Holleaux 1942, 155–156; Ruge 1933, 1052.

¹¹⁵⁸ *Aphorologētos* vergiden veya haraçtan muafiyettir (daha detaylı bilgi için bk. Welles 1934, 319; Herrmann 1965, 138–145; Allen 1983, 50–53; Rigsby 1996, 283 dn. 19). Ayrıca, savaşta yenilmiş olanların düşmanlarına ödedikleri (Polyain. IV. 7. 1; Polyb. XXI. 46; XXII 24–27; Liv. XXXVIII 39. 8) ya da korsanlara ödenen “haraç” anlamında kullanılmaktadır (Diod. XXVIII. 1). Ancak Mylasa yazıtları fragman halinde olduğu için, bu yazıtlarda *aphorologētos* teriminin ne anlamda kullanıldığını söylemek pekte mümkün değildir. Bununla birlikte Mylasa yazıtlarında, vergiden muafiyet anlamında kullanılmamış olsa gerektir. Zira Mylasa'lıların Giritlilere

[- - -]μεθα Μυλασε[- - - - - - - - - - - - - - - - -]
 [- - -] ἀποστολαὶ [- - - - - - - - - - - - - - - - -]
 [- - -]ΝΟ[- - -]ΙΟ[- - -]Λ[- - - - - - - - - - - - - - - - -]

1.3.3. Mylasa 3.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Milas'ta özel bir şahısın evinde bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayımlar: *LBW* 382; *I.Mylasa* n° 643; *SEG XIII* 489; Rigsby 1996, n° 189.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[βοαθῆν Μυλασεῦσι παντ]ι σθένει καὶ τὸς ἐν
 [τᾶι νάσωι Κρηταιέας] καὶ τὸς ἔξω τᾶς νά[σω
 οἰκίοντας ὡς αὐτᾶς] τᾶς Κρήτας πολεμω-
 4 [μένας? - - - - - - - - - - -] ἀδικίωντι Μυλασέας
 [- - - - - - - - - - -] τούτοις μὴ ἦμεν ἐπι-
 [- - - - - - - - - - -] τὰ μέγιστα ἀσεβή-
 [ματα? - - - - - - - κ]αὶ δαμοσίως καὶ αὐτῶν
 8 [- - - - - - - - - - - πρε]ιγεύεν δὲ καὶ ποτὶ τὸς
 [- - - - - - - - - - -]σων καὶ τὸς δυνάστας
 [- - - - - - - - - - - τᾶς] πόλιας, ὅπως ἐν εἰ-
 [ράναι τηρίωντι καὶ ἀφορ]ολόγητοι ἔωντι τὰν
 12 [τε πόλιν καὶ τὰν χώραν] αὐτῶν ἰαράν ἐξ ἀρχᾶς
 [- - - - - - - - - - - καὶ ἦμεν π]ρόξενον καὶ εὐεργέταν
 [τᾶς πόλιος - - - - - - -]Ν πάντων ἀμῶν μετε-
 [- - - - - - - - - - - ἀνθρ]ωπίνων ἀρετᾶς ἔνεκα
 16 [καὶ εὐνοίας ποτὶ τὰν πόλιν] τ[ε καὶ πο]τὶ τὸ Κρη-
 [ταιέων - - -]Γ[- - - - - - - - - - - - - - - - -]

1.3.4. Mylasa 4.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Milas'ta özel bir şahısın evinde bulunmuştur.

Tanım: Kireçtaşından iki fragman. Sütunun sol kısmı.

Ölçüler: Y. 0, 21m; G. 0, 69m; D. 0, 30m.

Yayımlar: *LBW* 383a; *I.Mylasa* n° 644; *SEG XIII* 489; Rigsby 1996, n° 190.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[- - -]. . [- - -]Λ[- - - - - - - - - - -]
 [- - -]ΩΠΙΟ[- - - - -]ΙΟΙΣ Μυλασέων ἢ χ[ώρ]αι
 [- - -]Ν βοαθῆν Μυλασεῦσι παντὶ
 4 [σθένει καὶ τὸνς ἐ]ν τᾶι νάσωι Κρηταιέανς καὶ

8 ΣΕΩ[- - -]

1.3.7. Mylasa 7.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)**Buluntu Yeri:** Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.**Tanım:** -**Ölçüler:** -**Yayınlar:** Cousin-Diehl 1988, 8–11 n°1; *I.Mylasa* n° 648; Rigsby 1996, n° 194.**Tarih:** İÖ. II. yüzyıl.

[- - - -]Σ τὰ ἱερ-

[- - -]ε̃ς τ]ε τῶ Διὸς

[- - - - - - - -]ΙΣ

1.3.8. Mylasa 8.

Bir Girit kentinin Mylasa hususunda kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)**Buluntu Yeri:** Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.**Tanım:** -**Ölçüler:** -**Yayınlar:** Cousin-Diehl 1988, 8–11 n°1; *I.Mylasa* n° 649; Rigsby 1996, n° 195.**Tarih:** İÖ. II. yüzyıl.

[ἔδοξε - - - - - - - - - -] τοῖς κόσμοις καὶ τᾷ πό]λει· ἐπειδὴ
 [Μυλασέεν ὑπάρχοντες συγγενίεν καὶ φίλοι δι]ὰ προγόνων
 [τᾶς ἀμᾶς πόλιος πρειγευτὰς ἀπέστειλαν μετὰ] τῶ ψαφίς
 4 [ματος -] λ]αβόντας
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]]Η καὶ τὰ
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] ἀλ]λάλους
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] καὶ ἀνανεώσασθαι] τὰν ἐξ ἀρ-
 8 [χᾶς φιλίαν- - - - - - - - - - - - - - - - -] ὅπως τὸ
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]]ΡΙΟΝ ἐν
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]]ΩΝ καὶ
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] -εὔνο]ιαν τὰν
 12 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]]ΟΝΤΩΝ
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] τῶ ἔθ]νιος
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -] ?όμ]οίως
 [- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]]ΘΑΘΑΙ

1.3.9. Mylasa 9.

Bir Girit kentinin Mylasa husunda kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: -

Yayınlar: Cousin-Diehl 1988, 8–11 n°1; *SEG* IV 231; *I.Mylasa* n° 650; Rigsby 1996, n° 196.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

Ἀγαθαὶ τύχαι· ἔδοξε [- ----- τοῖς κόσ]μοις
 καὶ τᾶι πόλι· ἐπε[ιδὴ Μυλασέεν ὑπάρχοντες]
 συγγενίεν καὶ φίλοι δ[ιὰ προγόνων τᾶς ἀμᾶς πόλιος]
 4 καὶ τῶν ἄλλων Κρητα[ιέων -----]
 ὡς μόνοι παρὰ τὸς ἄλλ[ος-----]
 ται περὶ τᾶς κοινᾶς εἰρ[ήνας -----]
 τῶ ἔθνιος ἐμπετόντ[ος----- πό]-
 8 λεμος Κρηταιέων πά[ντων-----]
 σον κοινὰν καὶ ἴσαν ε[ὔνοϊαν καὶ φιλοστοργίαν]
 περὶ παντὸς τῶ κοινῶ [- ----- -σύ]-
 σταμα συνᾶκται Κρητ[αιε ----- Μυλα]-
 12 σέεν ἀξιοὶ ἐντι μεγαλ[- ----- διαφυλάτ]-
 τεν ἐς Κρηταιέας πάν[τας τὰν ὑπάρχονσαν]
 εὔνοϊάν τε καὶ φιλοστ[οργίαν -----]
 ἐπαινησθαι τὸμ Μυλασ[έων δᾶμον καὶ στεφα]-
 16 νῶσθαι αὐτὸν μετ' ἀνα[γορεύσιος -----]
 καὶ εὐεργεσίαι θείων [τε καὶ ἀνθρωπίνων πάν]-
 των μέτοχον ἀρετᾶ[ς ἔνεκα καὶ εὐνοίας ---]
 τᾶς ἐς Κρηταιέας καὶ [- -----]
 20 ὄν ὁ καὶ μὴ Μυλασεῦσι [- -----]

1.3.10. Mylasa 10.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: Mermer bir blok üzerinde iki fragman(sol kısım).

Ölçüler: Y. 0, 43m; G. 0, 78m; D. 0, 34m.

Yayınlar: Doublet and Deshamps 1890, 618–620 n° 17; *I.Mylasa* n° 651; Rigsby 1996, n° 197.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[- -----]N δια[λ]έγεν τᾶς
 [- ----- -ψαφ]ίσματι καὶ ἐπιδαμή-
 [σαντας-----]IN καὶ ἀμὲν ἀμῶν προ-
 4 [- -----] Μυλασέων καὶ τὸς

[- - - - - αὐτ]οῖς καλοκάγαθίας ἔνε-
 [κεν- - - - - ἐ]ς τὸ ξενοτρόφιον καὶ
 [- - - - - ἐ]κ τῶ νόμῳ περὶ δὲ τᾶς
 8 [- - - - -]ΩΝΤΙ Μυλασεῖς τὸ κοι-
 [νὸν - - - ἀποκρίνασ]θαι αὐτοῖς ἀμέ, ὅτι ΑΙ-
 [- - - - -]ΕΝ συμμαχῶν ἐπὶ τῶι
 [- - - -]ΝΤΙ[- - - - -]ΝΕΣ δὲ οὐχ ὑπομε-
 12 [- - - - -]Ε τὰν ἐθνικὰν συνθή-
 [καν - - - - - πόλ]εμον ἤμεν· διὸ καὶ ἀμέν
 [- - - - -]ΙΣ διατηρῶντες τὰ πα-
 [- - - - - παρα]δεδομένα ἐπιμέλει-
 16 [αν- - - - -] συμφερόντων τᾶι νά-
 [σῶι - - - - - πε]ρὶ τούτων σαφέως

1.3.11. Mylasa 11.

Bir Girit kentinin Mylasa 'yla ilgili kararname si (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: Kireçtaşından bir fragman.

Ölçüler: Y. 0, 26m; G. 0, 41m; D. 0, 18m; Hy. 0, 016–0,017m.

Yayımlar: *I.Mylasa* n° 653; Rigsby 1996, n° 199.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[- - - - -]ες τε κρη-
 [πατρ]ίδα μετὰ
 [- - - -] ἐπὶ τῶι
 4 [- - - -]ΤΑΣΑΝ
 [- - - - -συ]γγενει-
 [- - - - -Κρητ]αιέας πίσ-
 [τεως - - - - -ἀξι]ολόγων
 8 [- - - - -κ]αὶ Θαλήτα
 [τῶ Κρητὸς - - - - -α]ὐτὸς καὶ

1.3.12. Mylasa 12.

Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararname si (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: Y. 0, 41m; G. 0, 21m; Hy. 0,018m.

Yayımlar: *I.Mylasa* n° 655; Rigsby 1996, n° 201.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

ΚΑΙ[- - -]Τ. [- - - - -]
 ΝΩΙ τὰν ΔΑ[- - - - -]
 στεφάνῳ [- - - - -]Ι-

- 4 άσονος τῶ [- - - - -] Ἄρισ[-
τέαν Ἰατροκ[λεῦς- - - - -]
ΕΜΕΚΑΚΑΙΕ[- - - - -]
καὶ τὰν αὐτῶ[- - - - -]
- 8 ἀνανεώσα[σθαι τὰν ἐξ ἀρχᾶς φιλίαν - - - - -]
αν· ἵνα δὲ καὶ [- - - - -] ἔς]
τὸν ἀεὶ χρόν[ον - - - - -]
ψάφισμα πα[ρ μὲν ἀμὶν ἐς- - - - - ?ί]-
- 12 αρωῖ, παρ δὲ [Μυλασεῦσι- - - - -]
αὐτῶν ἔς τε [τῶ Ζανοποτειδᾶνος καὶ τῶ Διὸς τῶ]
[Λ]αβραένδο [- - - - -]
[τ]ῶν ἰόντω[ν - - - - -]
- 16 [- - -]ΑΦΑΝΙΤΤ[- - - - -]

1.3.13. Mylasa 13.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Mylasa'da Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: -

Ölçüler: Y. 0, 18m; G. 0, 40m; Hy. 0,017m; Sa. 0,011m.

Yayımlar: *I.Mylasa* n° 656; Rigsby 1996, n° 202.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

- [- - -]. . [- - - - -]
[- - - σ]τεφανο[- - - - -]
[- - - Ἰά]σονος τῶ Διοτ[ίμω - - - - -]
- 4 [- - - Ἰ]ατροκλείους τῶ Οὐλ[ιάδα- - - - -]
[- - - ἔν]εκεν καὶ ΣΟΤΑΤΟ[- - - - -]
[- - -]. Σ τε τὰν ἀμὰ[ν- - - - -]
[- - -] πατριδα καὶ εἰς[- - - - -]

1.3.14. Mylasa 14.

Bir Girit kentinin Mylasa hususunda kararnameşi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Özel bir şahsın ahırının inşasında kullanılmıştır. Şimdi Milas Müzesinde yer almaktadır.

Tanım: Gri mermer blok.

Ölçüler: Y. 0, 255m; G. 0, 36m; D. 0, 26m; Hy. 0,012–0, 017m; Sa. 0,01m.

Yayımlar: *I.Mylasa* n° 657; Rigsby 1996, n° 203; *SEG XLIX* 1433.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

- [- - - - -]ΙΔΙΑ[- - - - -]
[- - -]ΑΙ Μυλασεῦ[σι- - - - -]

ἄριστον ὑπάρχειν δὲ καὶ Δ[- - - - - τὰ αὐ]-
 τα φιλάνθρωπα ἃ καὶ τοῖς ἄλλοις? - - - - -]
 4 εἴθισται ἵνα δὲ καὶ τοῖς Ε[- - - - - ἐς τὸν ἀ]-
 εἰ χρόνον τῶν φιλανθρώ[πων- - - - -]
 ΟΛΕΣΕΙΝ ὑπόμναμα ὑ[πάρχῃ ποτὶ Μυλασέας - - - - -τό]-
 δε τὸ ψάφισμα παρὰ μέ[ν ἀμὶν- - - - -]
 8 καὶ πρότερον ἀνεγέγρα[πτο- - - - -]

Yorum: 1894 yılında Hula tarafından bu metnin kopyası alınmıştır. W. Blümel bu kopyayı temel alarak *I.Mylasa*'ya dahil etmiştir. 1997 yılında Milas'ta bir binanın yıkımı esnasında bu metnin yer aldığı bir mermer blok bulunmuştur. Bu nedenle W. Blümel (1998, 403–404) tarafından tekrar yayınlanmıştır.

1.3.15. Mylasa 15.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Kentin dışında bulunmuştur.

Tanım: Mavimtırak bir taş.

Ölçüler: Y. 0, 21m; G. 0, 24m; D. 0, 33m; Hy. 0,014m; Sa. 0,012m.

Yayınlar: *I.Mylasa* n° 658; Rigsby 1996, n° 204.

[- - - τ]ύχαι Μυλα[σε- - - - -]
 [- - -]Ι εὐνοίαι καὶ φ[ιλοστοργίαι - - -]
 [- - -]ΝΣ ὅτι ὅσον. [- - - - -]
 4 [- - - ἀποστ]αλέντας παρὰ [- - - - -]
 [- - -] καὶ ἁ ὁμόνοια Π[- - - - -]
 [- - -]. τῶ πολέμω Ι[- - - - -]
 [- - -] ταύται κατ[- - - - -]

1.3.16. Mylasa 16.

Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: Kireçtaşından bir fragman.

Ölçüler: Y. 0, 21m; G. 0, 16m; Hy. 0, 02m; Sa. 0, 017m.

Yayınlar: *I.Mylasa* n° 659; Rigsby 1996, n° 205.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[- - -]ΔΑ[- - - - -]
 [- - -]Σ αὐτο[- - - - -]
 [- - -κ]αὶ τὰν πα[τρίδα- - - - -]
 4 [τὰ]ν δ' ἀναγγ[ελίαν - - - - -]
 [- - - δᾶμ]ος ὁ Μυλασ[έων - - -]
 [- - -]ΩΝ ἀγῶσι Κ[- - - - -]
 [- - - ἀνα]γόρευσιν Κ[- - - - -]
 8 [- - -]ξιων Διο[- - - - -]

1.3.17. Mylasa 17.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: Beyaz mermerden iki fragman. Sağ sütun.

Ölçüler: H. 0, 31m; G. 0, 44m; D. 0, 17m; Hy. 0, 014–0, 015m.

Yayımlar: *I. Mylasa* n° 660; Blümel 1989, 5–6 (sol kısım); Blümel 1992, 12 (sağ ve sol kısım); *SEG XLII* 1003; Rigsby 1996, n° 207.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[--]AN . [-----]
 ἀφ[ορολόγητοι ἔωντι τάν τε] πόλιν καὶ τάν [χώραν --]
 αὐτ[ῶν] ἰαράν ἐξ ἀρχᾶς ---] οἰκίωντων· ἐπ[αινέσαι]
 4 δὲ καὶ τ[ὸν]ς --- πρειγευτᾶς] Διονύσιον καὶ Ἀ[πολ]-
 λώνιον [--- καλοκαγαθίας ἔν]εκα καὶ ἐπὶ τῶι δια[---]
 μεν ὑπε[-----]ξίως Κρηταιέων καὶ τᾶς
 8 αὐτῶν [πατρίδος· πολλὰ δὲ κ]αὶ ἔνδοξα προφερομέ-
 νων κα[τὰ τάν διὰ προγόνων] ὑπάρχονσαν συγγέ-
 νειαν [καὶ εὖνοϊαν καὶ φιλία]ν πορτὶ Κρηταιέας
 πάντ[ας] ----- τ[ὸν]ς μετὰ πάνσας ἐπι-
 μελε[ίας]-----]Σ διαλεγέντας τε Α-

1.3.18. Mylasa 18.

Bir Girit kentinin Mylasa hakkında kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: Gri mermer. İki sütun üzerinde yer almaktadır (sol kısım).

Ölçüler: Y. 0, 42m; G. 0, 47m; D. 0, 27m; Hy. 0, 011–0, 018m.

Yayımlar: *I. Mylasa* n° 661; Blümel 1992, 13; *SEG XLII* 1004; Rigsby 1996, n° 208.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

[--]σειν κα[-----]α
 [-----]α ὑπαρ-
 [χ-----?τέσ]σαρας
 4 [-----]η καὶ
 [----- ἀφο]ρολόγη-
 [τοι ἔωντι τάν τε πόλιν καὶ τάν χώραν αὐ]τ[ῶν] ἰαράν
 [ἐξ ἀρχᾶς----- ἐπ]αινέσαι δὲ καὶ
 8 [τοὺς πρειγευτᾶς Διονύσιον καὶ Ἀπολλ]ώνιον καλοκά-
 [γαθίας ἔνεκα-----?πά]ντας Κρηταιεῖς
 [-----συλ]λύσεων ἀξί-
 [ως Κρηταιέων-----καὶ τᾶς αὐτῶν πα]τρίδος πολλὰ
 12[δὲ καὶ ἔνδοξα προφερομένων κατὰ τάν δι]ὰ προγόνων ὑ-

[πάρχουσαν συγγένειαν καὶ- - - - - εὐνοία]ν καὶ φιλίαν
 [πορτὶ Κρηταιεῖς πάντας- - - - - ?πολλο]ὺς τρόπους
 [- - - - -]μενους
 16 [- - - - -]ΛΙ

1.3.19. Mylasa 19.

Bir Girit kentinin Mylasa için kararnamesi (İÖ. II. yüzyıl)

Buluntu Yeri: Özel bir şahsın evinde bulunmuştur.

Tanım: n° 19'in sağ kısmı.

Ölçüler:

Yayınlar: *I.Mylasa* n° 662; Blümel 1992, 13–14; *SEG XLII* 1004; Rigsby 1996, n° 209.

Tarih: İÖ. II. yüzyıl.

πολε[μ]ω[μ]ε[ν - - - - -]
 ΑΣΗΤΑ τῷ Μ[υλασέων δάμω? - - - - - ὡς αὐτᾶς]
 τᾶς Κρήτας [πολεμωμένας- - - - -]
 4 ρα καὶ δαμο[σίως - - - - - πρει]-
 γεύεν δὲ κα[ὶ ποτὶ τὸς- - - - -]
 καὶ τὸς δυν[άστας καὶ- - - - - καὶ τὰς πόλιας, ὅπως]
 ἐν εἰρήναι τ[ηρίωντι καὶ ἀφορολόγητοι ἔωντι τάν τε πόλιν]
 8 καὶ τὰ γ χώρα[ν αὐτῶν ἰαράν ἐξ ἀρχᾶς - - - - -]
 οἰκιδόντων [- - - - - τὸν]
 Μυλασέων δ[ᾶμον? - - - - - εὐεργεσίαί θεί]-
 ωγ καὶ ἀνθρ[ωπίνων πάντων μέτοχον- - - - -]
 12 ποτὶ πᾶν τὸ [- - - - - ἐπαινέσαι δὲ καὶ]
 τὸς πρειγε[υτὰς- - - - - καλο]-
 κάγαθίας ἔν[εκα- - - - -]
 Κρηταιέ[α]ς Ι[- - - - - εὐού]-
 16 σας πίστεος [- - - - -]
 σθαι αὐτὸς [- - - - -]
 Υ[- - -]Ω[- - - - -]

B. IONIA BÖLGESİ

1.4. SMYRNA.

Atina'lıların Smyrna'ya asyilia hakkı tanınması (?) (İÖ. III. yüzyılın ortası)

Buluntu Yeri: 1933 yılında Atina *agora*'sında bulunmuştur. Env. n° I 672.

Tanım: Pentelik mermerden bir fragman.

Ölçüler: Y. 0, 165m; G. 0, 147m; D. 0, 06m; Hy. 0,005m.

Fotoğraf: Meritt 1944, 247.

Yayınlar: Meritt 1944, 246–249 n° 9; J. et L. Robert, *BE* 59 (1944), 192; Habicht 1970, 100 n. 7; Rigsby 1996, 590–591.

Tarih: Harf karakterine göre İÖ. III. yüzyılın ortası.

[-----]
 [-----]ΣΧΩ [-----]
 [-----]?δι]ανοῶν ὁ δῆ[μος? --]
 4 [-----]ἀπο (?) δέ]δεικται τῆ[ν ---]
 [-----] βέβαιον οὔσ[αν --]
 [---? δεδόχθαι τῆι βούληι κ]αὶ τῶι δήμωι [-]
 [-----]αιων καὶ προσ[-----]
 8 [-----]την Στρατονικ[-----]
 [-----]οἰ]κειῖα κατάξι[α?-----]
 [-----]ΣΕΝΩΝΤΕΤΟ[-----]
 [-----]ΝΤΙΓ[-----]

Meritt'in tamamlaması

[-----]καὶ τὴν τε ὑπάρ[
 [χουσαν αὐτοῖ]ς χω[ραν βεβαιοῖ καὶ τὴν πατρίδα ἐπαγγέλλεται]
 [ἀποδώσειν·] ἂν νοῶν ὁ δῆ[μος ὁ Σμυρναίων πρεσβευτὰς ἀπέσταλκε]
 4 [καὶ ἀποδέ]δεικται τῆ[ν εὐνοϊαν τοῦ βασιλέως Σελεύκου εἰλικ]
 [ρινῆ καὶ] βέβαιον οὔσ[αν πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ πρὸς τὸ ἱερό]
 [ν· δεδόχθαι τῶι δήμωι· [ἐπαινέσαι τοὺς ἦκοντας πρεσβευτὰς πα]
 [ρὰ Σμυρν]αίων καὶ προσ[-----]τὴν Ἀφ]
 8 [ροδίτην] τὴν Στατονικ[ίδα-----]
 [.]οἰ]κειῖα κατάξι[α?-----]
 [.]σενων τε το[-----]
 [.]ντιε[-----]

L. Robert (1944, 192), B. D. Merrit'in restorasyonunu mantıksız bulmaktadır. Ayrıca Merrit'in tamamlama yaparken göstermiş olduğu örneklerin kendi içinde çeliştiğini söylemektedir.

3. satırın başı: Robert; ἂ νοῶν Merrit.

Str. 7: Merrit Σμυρν]αίων olarak tamamlamıştır. Bununla birlikte Ἀθην]αίων olabilir.

Yorum: 7.-8. satır Merritt (1944, 246–249) tarafından Aphrodite Stratonikis olarak tamamlamıştır. Merritt'in bu tamamlaması genel olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu yazıt Smyrna ile ilişkilendirilmektedir. Zira Aphrodite Stratonikis, Smyrna kentinin baş tanrıçasıdır. Bununla birlikte Seleukos II Kallinikos yaklaşık İÖ. 246/245 yılında, Smyrna'luların kent ve egemenlik alanına *asylia* hakkı tanımıştır¹¹⁶⁰. Zira, Smyrna'lular III. Suriye veya Laodike Savaş'ı esnasında, kralın tarafını tutarak II. Seleukos'a ve ailesine karşı sadakat ve bağlılıklarını göstermişlerdir. II. Seleukos, Smyrna kentine bahşetmiş olduğu bu ayrıcalıkları diğer krallara, *dynastes*'lere, kentlere ve uluslara haber vermek ve onlar tarafından da aynı ayrıcalıkların kabul edilmesi için mektuplar göndermiştir¹¹⁶¹. İÖ. 245/243 yılında II. Seleukos Smyrna'ya tanımış olduğu ayrıcalıkların Delphoi'un kabul etmesi ve Apollon Tapınağı'na bu kararın yazılmasını istemek için bir mektup göndermiştir¹¹⁶². Ayrıca Smyrna'lular, kentlerine bahşedilmiş olan bu ayrıcalıkların tapınağa yazılmasını rica etmek için Hermodoros ve Demetrios'u elçi olarak göndermişlerdir¹¹⁶³. Belki de Smyrna'lular, II. Seleukos'un kentlerine tanımış olduğu bu imtiyazları kabul etmeleri için bir elçi de Atina'ya göndermişlerdir¹¹⁶⁴. Bu yazıt, bu hususta Atina'luların Smyrna'lular adına almış oldukları bir karar metni olabilir.

¹¹⁶⁰ OGIS 229=Smyrna n° 1.

¹¹⁶¹ OGIS 229=Smyrna n° 1 str. 11–12.

¹¹⁶² OGIS 228=Smyrna n° 3.

¹¹⁶³ OGIS 228=Smyrna n° 3.

¹¹⁶⁴ Merritt 1944, 248.

METİNDE KULLANILAN ANTİK KAYNAKLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ

- Ael. Arist. (= Aelius Aristides)
Kullanılan Metin ve Çeviri: P. Aelius Aristides. *The Complete Works*. Translated into English by C. A. Behr. Leiden vol. I 1981, II 1986.
- Ael. Anim. (= Aelianus, *Peri Zōōn Idiotēros*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *On the Characteristics of Animals*. With an English translation by A. F. Scholfield I-III. Cambridge, Mass.-London 1958–1959 (The Loeb Classical Library).
- Ael. Fr. (= Aelianus, *Fragmenta*)
Kullanılan Metin: *Fragmenta. Claudii Aeliani de Natura Animalium Libri XVII, Varia Historia, Epistolae et Fragmenta*. Ed. R. Hercher. Vol. II Leipzig: Teubner 1866.
- Ael. Var. (= Claudius Aelianus, *Varia Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Historical Miscellany*. With an English translation by N. G. Wilson. Cambridge, Mass.-London 1997 (The Loeb Classical Library).
- Aiskh. Hiket. (= Aiskhylos, *Hiketides*)
Kullanılan Metin ve ve Çeviri: *Suppliant Maidens, Persians, Prometheus, Seven Against Thebes*. With an English translation by H. W. Smyth. Cambridge, Mass.-London 1956 (The Loeb Classical Library).
- Aiskh. Prom. (= Aiskhylos, *Prometheus Victus*)
Kullanılan Metin: *Aeschyli tragoediae*. Ed. G. Murray. Oxford 1955–1960.
- Anak. fr. (= Anakreon, *fragmenta*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Fragmentum*. Ed. J. U. Powell, *Collectanea Alexandrina*. Oxford 1925.
- Apollod. bibl. (= Apollodoros, *Bibliothēke*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Library*. With an English translation by J. G. Frazer I-II. Cambridge, Mass.-London 1963 (The Loeb Classical Library).
- Apoll. Rhod. argon. (= Apollonios Rhodios, *Argonautica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Argonautica*. With an English translation by R. C. Seaton, Reprint. Cambridge, Mass.-London 1967 (The Loeb Classical Library).
- App. (= Appianus, *Rhomaika*)

<i>civ.</i> (= <i>Bella civilia</i>)	<i>Num.</i> (= <i>Nomadike</i>)
<i>Hisp.</i> (= <i>Hispaniensis</i>)	<i>Samn.</i> (= <i>Samnitike</i>)
<i>Illyr.</i> (= <i>Illyrike</i>)	<i>Sik.</i> (= <i>Sikelike</i>)
<i>Mak.</i> (= <i>Makedonike</i>)	<i>Syr.</i> (= <i>Syriake</i>)

Mithr. (= *Mithridateios*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Appian's Roman History*. With an English translation by H. White I-IV. Cambridge, Mass.-London 1912–1913 (The Loeb Classical Library).
- Apul. Met. (= Apuleius, *Metamorphoses*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Apule/e: Me/tamorphose* vols. 1–3. Ed. D. S. Roberson; P. Vallette. 1940–1946.
- Apul. Mund. (= Apuleius, *De Mundo*)
Kullanılan Metin: Apuleius Madaurensis. *De Mundo* (Apulée: Opuscles Philosophiques (Du Dieu de Socrate, Platon et sa Doctrine, Du Monde) et Fragments. Ed. J. Beaujeu, 1973).
- Arr. anab. (= Arrianus, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Arrian*. With an English translation by P. A. Brunt I-II. Cambridge, Mass.-London 1976–1983 (The Loeb Classical Library).

- Aristot. *Fr.* (= Aristoteles, *Fragmenta*)
Kullanılan Metin: *Fragmenta*. Ed. V. Rose, Leipzig: Teubner 1886.
- Aug. *Res Gest.* (= Augustus, *Res Gestae*)
Kullanılan Metin: *Res Gestae Imperatoris Caesaris Augusti Operum Fragmenta*. Ed. E. Malcovati. 1962.
- Caes. *Gall.* (=Caesar, *De bello Gallico*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Gallic War*. With an English translation by H. J. Edwards. Cambridge, Mass.-London 1930 (The Loeb Classical Library).
- Caes. *Bell. Alex.* (= Caesar, *De bello Alexandrino*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Alexandrian, African and Spanish Wars*. With an English translation by A. G. Way. Cambridge, Mass.-London 1955 (The Loeb Classical Library).
- Caes. *civ.* (= Caesar, *De bello Civili*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Civil Wars*. With an English translation by A. G. Peskett. Cambridge, Mass.-London 1957 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *de nat. deor.* (= Cicero, *De Natura Deorum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *De Natura Deorum*. With an English translation by H. Rackham. London, New York 1972 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *flacc.* (= Cicero, *Oratio pro L. Flacco*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speech in Defence of Lucius Flaccus*. With an English translation by L. E. Lord. Cambridge, Mass.-London 1964 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Leg.* (= Cicero, *De Legibus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Laws*. With an English translation by C. W. Keyes. Cambridge, Mass.-London 1966 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *leg. agr.* (= Cicero, *De lege agraria*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speeches*. With an English translation by J. H. Freese I-III. London, New York 1930 (The Loeb Classical Library).
- Cic. *Leg. Man.* (= Cicero, *Pro Manilia or Oratio de Imperio Cn. Pompei*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Speech on the Appointment of Gnaeus Pompeius*. With an English translation by H. G. Hodge. London, New York 1927 (The Loeb Classical Library).
Marcus Tullius Cicero, *Pompeius'un Yetisi Hakkında*. Çev.: Ü. F. Telatar. İstanbul 2002.
- Cic. *QRosc.* (= Cicero, *Pro Q. Roscio Comoedo*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *M. Tulli Ciceronis Orationes*, vol. 4. Ed. A. C. Clark. Leipzig 1909.
- Cic. *Verr.* (= Cicero, *in Verrem*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Verrine Orationes*. With an English translation by L. H. G. Greenwood I-II. London, New York 1959–1960 (The Loeb Classical Library).
- Dio Cass. (= Cassius Dio, *Rhomaika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. With an English translation by E. Carry I-IX. London 1914–1927 (The Loeb Classical Library).
- Diod. (= Diodorus Siculus, *Bibliothèque Historique*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Diodorus of Sicily*. With an English translation by R. M. Geer. London, New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Dion. Hal. *Ant.* (= Dionysios Halikarnasseos, *Antiquitates Romanae*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Roman Antiquities of Dionysius of Halicarnassus*. With an English translation by E. Cary. I-IV. London, 1937–1950 (The Loeb Classical Library).
- Dio Khr. *Orat.* (= Dio Khrysostomos, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Dio Chrysostom*. With an English translation by W. Cohoon-H. L. Crosby. London, New York 1932–1953 (The Loeb Classical Library).
- Eur. *Bakch.* (= Euripides, *Bakchai*)

- Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Bacchae*. Ed. J. Diggle. *Euripidis Fabulae*, vol. III. Oxford. 1994.
Euripides, *Bakkhalar*. Çev.: S. Eyüpoğlu. Ankara 1944.
- Eur. *Hell*. (= Euripides, *Hellene*)
Kullanılan Metin ve ve Çeviri: Euripides, *Helene*. Çev.: V. Hatay. Ankara 1945.
- Eur. *Herakl*. (= Euripides, *Herakles*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Heracklidae*. Ed. J. Diggle. *Euripidis Fabulae*, vol. I. Oxford. 1984.
Euripides, *Herakles*. Çev.: L. Ay. Ankara 1943.
- Eur. *IA*. (= Euripides, *Iphigenia Aulidensis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Iphigenia Aulis'te*. Çev.: L. Kerman. İstanbul 1945.
- Eur. *Ion*. (= Euripides, *Ion*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Euripidis fabulae*, vol. II. Ed. J. Diggle. Oxford 1981.
- Eur. *IT*. (= Euripides, *Iphigenia in Taurica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Iphigenia in Taurica*. With an English translation by A. S. Way. Cambridge, Mass.-London 1978 (The Loeb Classical Library).
- Eur. *Med*. (= Euripides, *Medeia*)
Kullanılan Metin ve ve Çeviri: Euripides, *Medeia*. Çev.: A. H. Tanpınar. Ankara 1943.
- Eur. *fr*. (= Euripides, *fragmenta*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Tragicorum Graecorum fragmenta*. Ed. A. Nauck. Leipzig: Teubner 1889; 1964.
- Eutr. (= Eutropius, *Breviarum ab urbe condita*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Breviarum ab Urbe Condita of Eutropius*. Translated with an introduction and commentary by H. W. Bird. Liverpool 1993.
- FGrHist* *Die Fragmente der griechischen Historiker*. Kullanılan Metin: F. Jacoby. I-XV. Berlin-Leiden 1923–1958.
- Flor. epit*. (= Annii Florus, *L. Annaei Flori Epitoma De Tito Livio Bellorum Omnium Annorum DCC Libri II*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Lucius Annaeus Florus The Two Books of the Epitome, Extracted from Titus Livius, of All the Wars of Seven Hundred Years*. With an English translation by E. S. Foster. London, New York 1929 (The Loeb Classical Library).
- Front*. (= Fronto)
Kullanılan Metin: *M. Cornelii Frontonis Epistulae*. Ed. M. J. P. van den Hout. Leiden 1954.
- Frontin. strat*. (= Sextus Iulius Frontinus, *Strategematon*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Strategems and the Aqueducts of Rome*. With an English translation by C. E. Ennett. London, New York 1925 (The Loeb Classical Library).
- Hes. theog*. (= Hesiodos, *Theogonia*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Theogony*. With an English translation by M. L. West. Oxford 1966.
Hesiodos, *Theogonia, Eseri ve Kaynakları*. Çev.: S. Eyuboğlu-A. Erhat. Ankara 1991².
- Hdt*. (= Herodotos, *Historiae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Herodotus*. With an English translation by A. D. Godley I-IV. London, New York 1975 (The Loeb Classical Library).
Herodotos, *Herodot Tarihi*. Çev.: M. Ökmen-A. Erhat, İstanbul 1991²
- Hom. II*. (= Homeros, *İlyada*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *İlyada*. Çev.: A. Erhat-A. Kadir. İstanbul 1993.
- Hom. Od*. (= Homeros, *Odysssea*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Odysssea*. Çev.: A. Erhat-A. Kadir. İstanbul 1988.

- Ioseph. *Ant. Iud.* (= Flavius Iosephus Historicus, *Antiquitates Iudaicae*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Jewish Antiquities*. With an English translation by H. St. J. Thackeray IV-IX. London, New York 1930–1939 (The Loeb Classical Library).
- Iust. (= Marcus Iulianus Iustinus, *M. Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Epitome of the Philippic History of Pompeius Trogus. With an English translation by J. C. Yardley. With introduction and explanatory notes by R. Develin. Atlanta, GA 1994.
M. Ivniani Ivstini. Epitoma Historiarvm Philippicarvm Pompei Trogi. Accedvnt Prolongi in Pompeivm Trogvm. Ed. O. Seel. Stutgard 1972.
- Kallim. *Hymn.* (= Kallimakhhos, *Hymnnus in Delum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Hymn to Delos*. With an English translation by A. W. Mair. London, New York 1921 (The Loeb Classical Library).
- Ksen. *Anab.* (= Ksenophon, *Anabasis*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Anabasis*. With an English translation by C. L. Brownson I-VII. Cambridge, Mass.-London 1968 (The Loeb Classical Library). Ksenophon, *Anabasis (Onbinlerin Dönüşü)*. Çev.: T. Gökçöl. İstanbul 1998².
- Ksen. *Hell.* (= Ksenophon, *Hellenika*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Hellenica*. With an English translation by C. L. Brownson and O. J. Todd I-III. London, New York 1961 (The Loeb Classical Library).
Ksenophon, *Yunan Tarihi*. Çev.: S. Sinanoğlu. Ankarar 1999.
- Liv. *perioch.* (= Livius, *Ab Urbe Condita*)
(= *Ab urbe condita librorum periochae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Livy, *From the founding of the city*. With an English translation by A. C. Schlesinger. I-XIV. London, New York 1967 (The Loeb Classical Library).
Titus Livius, *Roma Tarihi: Şehrin Kuruluşundan İtibaren*. Çev.: S. Şenbark. İstanbul 1992 vdd.
- Lykurgos *Orat.* (= Lykurgos, *Oratio in Leocratem*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Oratio in Leocratem*. Ed. N. C. Conomis; *Lycurgi oratio in Leocratem*. Ed. C. Scheibe-F. Blass. Leipzig: Teubner 1970.
- Nik. *fr.* (= Nikander, *fragmenta*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The poems and poetical fragments*. Ed. A. S. F. Gow and A. F. Scholtied. Cambridge 1953.
- Malal. *chron.* (= Malalas, *Chronographia*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: I. Malalas, *Chronographia*. Ed. L. Dindorf. *Corpus Scriptorum Byzantinae Historiae*. Bonn 1831.
I. Malalas, *The Chronicle of John Malalas: A Translation*. With an English translation by Elizabeth Jeffreys, Michael Jeffreys, Roger Scott et al. Byzantina Australiensia 4 (Melbourne: Australian Association for Byzantine Studies) 1986.
- Men. *Sik.* (= Menandros, *Sikyonios*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Menander: Plays and Fragments*. Ed. N. P. Miller, London 1987.
- Oros. *hist.* (= Orosius, *Historiarum adversus paganos libri VII*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Seven Books of History Against the Pagans*. Translated with introduction and notes by I. W. Raymond. New York 1936.
- Ovid. *Fast.* (= Ovidius, *Fasti*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Ovid's Fasti*. With an English translation by J. G. Frazer. London, New York 1931 (The Loeb Classical Library).
- Ovid. *Met.* (= Ovidius, *Metamorphoses*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Metamorphoses*. With an English translation by F. J. Miller. London, New York 1960 (The Loeb Classical Library).
- Parmenides *fr.* (= Parmenides, *fragmenta*)

- Kullanılan Metin ve Çeviri: *Die Fragmente der Vorsokratiker* vol. 1. Ed. H. Diels und W. Kranz. Berlin 1951; Dublin/Zurich 1966.
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pausanian Description of Greece*. With an English translation by W. H. Jones I-V. London, New York 1918–1935 (The Loeb Classical Library).
- Phil. vit. Apoll. (= Philostratus, *vita Apollonii*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Flavii Philostrati opera*, vol. 1. Ed. C. L. Kayser. Leipzig 1870.
- Philostorg. (= Philostorgius, *Historia ecclesiastica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Die griechischen christlichen Schriftsteller*. Ed. F. Winkelmann. Berlina 1981.
- Plat. Leg. (= Platon, *Leges*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Platon, *Yasalar*. Çev.: Candan Şentuna-Saffet Babür.
Kabalıcı Yayınevi, 1998.
- Plin. nat. (= Plinius Caecilius Secundus, *Naturalis Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pliny Natural History*. With an English translation by H. R. Rackham, W. H. S. Jones, D. E. Eichholz. I-X. Cambridge, Mass.-London 1938–1971 (The Loeb Classical Library).
- Plut. (= Plutarkhos, *Bio Paralleloi*)
Alex. (= Aleksandros) Luc. (= Lucullus)
Ant. (= Antonius) Marc. (= Marcellus)
Caes. (= Caesar) Num. (= Numa)
Cat. Min. (= Cato Minor) Pomp. (= Pompeius)
Crass. (= Crassus) Sol. (= Solon)
Dem. (= Demetrios) Sull. (= Sulla)
Flam. (= Flaminius) Thes. (= Theseus)
Kim. (= Kimon) Tib. Gracch. (= Tiberius Gracchus)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*. With an English translation by B. Perrin I-XI. London, New York 1959 (The Loeb Classical Library).
- Plut. mor. (= Plutarkhos, *moralia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Moralia*. With an English translation by F. C. Babbitt-W. C. Helmbold I-XIV. London, New York 1928–1967 (The Loeb Classical Library).
- Polyb. (= Polybios, *Historiai*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Histories*. With an English translation by W. R. Paton I-VI. Cambridge, Mass.-London 1922 vd. (The Loeb Classical Library).
- Polyain. Strat. (= Polyainos, *Strategemata*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Stratagems of War*. With an English translation by R. Shepherd. Chicago 1974.
- Ps. Dem. (= Pseudo Demosthenes, *Epigramma*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Anthologia lyrica Graeca*, fasc. 1. Ed. E. Diehl. Leipzig 1949.
- Sall. Rep. (= Sallustius, *Epistulae ad Caesarem senem de Re publica*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Appendix Sallustiana*, fasc. 1. Ed. A. Kurfess. 1970.
- Servius Aen. (= Maurus Servius Honoratus, *In Vergilii Aeneidos Libros*)
Kullanılan Metin: *Servii Grammatici in Vergilii Carmina Commentarii (et scholia quibus commentarius auctus est)*. Ed. G. Thilo. Leipzig 1884–1887; Hildesheim 19612.
- Soph. Philoct. (= Sophokles, *Philoctetes*)
Kullanılan Metin: *Sophocle*. Voll II ed. A. Dain and P. Mazon. Paris 1960: Les Belles Lettres.
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Philoctetes*. Çev. N. Ataç. İstanbul 1941.
- Soph. Oid. (Sophokles, *Oidipus*)

- Stat. *Theb.* Kullanılan Metin ve Çeviri: *Kral Oidipus*. Çev. B. Tuncel. İstanbul 1966.
(= Statius, *Thebais*)
Kullanılan Metin: *Thebais* (P. Papini Stati *Thebaidos Libri XII*). Ed. D. E. Hiller 1983.
- Steph. Byz. *Ethnika* (= Stephanos Byzantios, *Ethnika*)
Kullanılan Metin: *Stephani Byzantii, Ethnikon*. Ed. A. Westermann. Lipsae 1839.
- Strab. (= Strabon, *Geographika*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo*. With an English translation by H. L. Jones I-VIII. London, New York 1917- 1932 (The Loeb Classical Library).; *Strabon*, Coğrafya. Çev.: A. Pekman. İstanbul 2000.
- Suet. (= Suetonius, *De Vitae Caesarum*)
Iul. (= *Divius Iulius*) *Tib.* (= *Tiberius*)
Ner. (= *Nero*). *de gramm.* (= *De Grammaticis et Rhetoribus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Lives of the Caesars*. Ed. and Translated by J. C. Rolfe I-II. Cambridge, Mass.-London 1951 (The Loeb Classical Library).
- Tac. *ann.* (= Tacitus, *Annales*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Annals*. With an English translation by J. Jackson. Cambridge, Mass.-London 1969 (The Loeb Classical Library).
- Tac. *hist.* (= Tacitus, *Historia*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Histories*. With an English translation by C. H. Moore I-II. Cambridge, Mass.-London 1968 (The Loeb Classical Library). Tacitus, *The Histories*. With an English translation by K. Wellesley. London 1989.
- Themist. *Ort.* (= Themistius, *Orationes*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Themistii orationes quae supersunt*, vol. 1. Ed. H. Schenkl and G. Downey. Leipzig 1965.
- Thuk. (= Thukydides)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Peloponnes Savaşı*. Çev.: T. Gökçöl. İstanbul 1976.
- Val. Max. (= Valerius Maximus, *Facta et dicta memorabilia absoluti, ambusiti, damnati, externi*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Factorum et dictorum memorabilium libri novem. Iulii paridis et Ianuari nepotiani epit. adiectatis*. Rec.: C. Halm. Teubner 1865.
Valerius Maximus, *Memorable Deeds and Sayings*. Book I. Translated with introduction and commentary by D. Wardle. Oxford-New York 1998.
Valerius Maximus and the rhetoric of the new nobility. With an English translation by W. M. Bloomer. London 1992.
- Vell. (= Velleius Paterculus, *Historia Romana*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Roman History*. With an English translation by F. Shipley. London 1924 (The Loeb Classical Library).
Velleius Paterculus, *Historia Romana* (Velleius Paterculus: *Histoire Romaine*. Ed. J. Hellegouarc'h [sic] I-II, 1982).
- Verg. (= Vergilius)
Aen. (= *Aeneis*) *Ecl.* (= *Eclogue*)
Georg. (= *Georgica*) *Buc.* (= *Bucolica*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: Virgil, *Eclogues, Georgics, Aenid, the Minor Poems*. With an English translation by H. Fairclough I-II. Cambridge, Mass.-London 1966–1967 (The Loeb Classical Library).
Vergilius, *Aeneas*. Çev.: İ. Z. Eyuboğlu. Ankara 1995.
- Vitr. *de Arch.* (= Vitruvius, *De Architectura*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *On Architecture*. With an English translation by F. Granger I-II. London-New York 1931–1934 (The Loeb Classical Library).
Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap*. Çev.: S. Güven. İstanbul 1998³.
- Zonar. (= Zonarae, *Epitome historiarum*)

Kullanılan Metin ve Çeviri: *Ioannis Zonarae epitome historiarum*, vol 3. Ed. L. Dindorf. Leipzig: Teubner 1868.
Zonarae, Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri xviii, vol 3 [*Corpus scriptorum historiae Byzantinae*. Bonn: Weber, 1897]. Ed. T. Buttner-Wobst. Leipzig: Teubner 1870, 1–768.

BİBLİYOGRAFYA

- Ager 1991 S. L. Ager, "Rhodos: The Rise and Fall of a Neutral Diplomat". *Historia* 40 (1991), 9- 41.
- Akurgal 1983 E. Akurgal, *Eski İzmir I: Yerleşim Katları ve Athena Tapınağı*. Türk Tarih Kurumu Ankara 1983.
- Akurgal 1993 E. Akurgal, *Eski Çağda Ege ve İzmir*. İzmir 1993.
- Alföldy 1991 G. Alföldy, *Epigraphische Notizen aus Kleinasien I. Ein beneficium des Augustus in Ephesos*. *ZPE* 87 (1991), 157-162.
- Allen 1983 R. E. Allen, *The Attalid Kingdom: A Constitutional History*. Oxford: Clarendon Press 1983.
- Aneziri 2003 S. Aneziri, *Die Vereine der dionysischen Techniten im Kontext der hellenistischen Gesellschaft*. *Historia* suppl. 163. Munich 2003.
- Arca 2008 E. N. A. Arca, *Küçük Asya'nın Sınır Yazıtları*. Akdeniz Üniversitesi Doktora Tezi 2008.
- Arslan 2000a M. Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavimi: Galatlar* İstanbul 2000.
- Arslan 2000b M. Arslan, "Sulla'nın Küçükasya Politikası". *Ark.San.* 94 (2000), 32-42.
- Arslan 2007 M. Arslan, *Mithradates VI. Eupator, Dionysos: Roma'nın En Büyük Düşmanı*. İstanbul 2007.
- Austin 1981 M. M. Austin, *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest*. Cambridge 1981.
- Badian 1984 E. Badian, "Notes on a New List of Roman Senators". *ZPE* 55: 101-113.
- Bagnall 1976 R. S. Bagnall, *The Administration of the Ptolemaic Possessions out side Egypt*. Leiden 1976.
- Bagnall-Derow 1981 R. S. Bagnall-P. Derow, *Greek Historical Documents: The Hellenistic Period*. Toronto, USA 1981.
- Bammer 1976 A. Bammer, *Amazonen und das Artemisium at Ephesus*. *RA* 1 (1976).
- Barth 1888 B. Barth, *De asyly Graecorum*. Strasbourg 1888.
- Bauslaugh 1991 R. A. Bauslaugh, *The Concept of Neutrality in Classical Grece*. Berkeley 1991.
- Bean 1980 G. E. Bean, *Turkey's Beyond the Maeander²*, [*Eski Çağda Menderes'in Ötesi*. Arion, İstanbul, 2000].
- Bean 2000 E. G. Bean, *Eski Çağda Menderes'in Ötesi*. Çev.: P. Kurtoğlu. İstanbul 2000.
- Benecke 1934 H. Benecke, *Die Seepolitik der Aitoler*. Hamburg 1934.
- Benndorf 1903 O. Benndorf, *Beiträge zur alten Geschichte. Festschrift für O. Hirschfeld*. Berlin 1903.
- Berthold 1984 R. M. Berthold, *Rhodes in the Hellenistic Age*. Ithaca and London 1984.
- Bearzot 2003 C. Bearzot, "Panellenismo e asyly in età classica: il caso dell'Elide". *Şurada Das antike Asyl: Kultische Grundlagen, rechtliche Ausgestaltung und politische Funktion*. Ed. M. Dreher. Köln 2003, 37-58.
- Bickerman 1938 E. J. Bickerman, *Institutions des Séleucides*. Paris, 1938.
- Bingöl 1998 Orhan Bingöl, *Menderes Magnesiası*. Ankara 1998.
- Blümel 1989 W. Blümel, "Neue Inschriften aus der Region von Mylasa (1988) mit Nachträgen zu I.K. 34-35". *EA* 13: 1-15.
- Blümel 1992 W. Blümel, "Neue Inschriften aus Mylasa (1989-1991)". *EA* 19: 5-17.

- Blümel 1998 W. Blümel, “*Epigraphische Forschungen im Westen Kariens 1997*”. *AST XVI*. I: 403–407.
- Boehringner 1972 C. Boehringner, *Zur Chronologie mittelhellenistischer Munzserien 220–160 v. Chr.* Berlin 1972.
- Boesch 1908 P. Boesch, *ΘΕΩΠΟΣ: Untersuchung zur Epangelle griechischer Feste.* Göttingen 1908.
- Boffo 1978 L. Boffo, “*La lettera di Dario a Gadata: I privilegi del tempio di Apollo a Magnesia sul Maeandro*”. *BIDR III*. 20 (1978), 267–303.
- Bosnakis-Hallof 2003 D. Bosnakis-K. Hallof, “*Alte und neue Inscriften aus Kos I*”. *Chiron 33* (2003), 203–262.
- Bousquet 1958 J. Bousquet, “*Inscriptions de Delphes (planche VII)*”. *BCH 82* (1958), 61–91.
- Boysal 1965 Y. Boysal, “*Teos Kazısı 1965 yılı Kısa Raporu*”. *TAD 14*. 1 (1965), 231–233.
- Boysal 1982 Y. Boysal, “*Stratonikeia*” *S.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi I*. Konya 1982.
- Boysal 1985 Y. Boysal, “*1984 yılı Stratonikeia Kazısı*”, VIII *KST*. Ankara 1985.
- Boysal-Öğün 1963 Y. Boysal-B. Öğün, “*1962 Senesi Teos Kazıları Hakkında Kısa Rapor*”. *TAD 12*. 2 (1963), 12–13.
- Börker 1978 C. Börker, “*Der rodische Kalender*”. *ZPE 31* (1978), 193–218.
- Brulé 1978 P. Brulé, *La piraterie crétoise hellénistique.* Paris 1978.
- Brunt 1981 P. A. Brunt, *The Revenues of Rome.* *JRS 71* (1981), 161–172.
- Buraselis 2000 K. Buraselis, *Some Remarks on the Koan Asyilia (242 B.C.) against its International Background*, in Acts of the Colloquium on the Hellenistic city of Kos. Uppsala (im Druck) 2000.
- Buraselis 2003 K. Burselis, “*zur Asylie als außenpolitischem Instrument in der hellenistischen Welt*”. *Şurada Das antike Asyl: Kultische Grundlagen, rechtliche Ausgestaltung und politische Funktion.* Ed. M. Dreher. Köln 2003, 143–158.
- Burstein 1985 S. M. Burstein *The Hellenistic Age from the Battle of Ipsos to the Death of Kleopatra VII.* Cambridge 1985.
- Bürchner 1921 C. P. W. Bürchner, “*Klarios*”. *RE XI 1* (1921), col. 548–551.
- Cadoux 1938 C. J. Cadoux, *Ancient Smyrna: A History of the City from the Earliest Times to 324 A. D.* Oxford 1938. Kullanılan Metin ve Çeviri: *İlkçağ’da İzmir. Kentin En Eski Çağlardan İS. 324’e kadar Tarihi.* Çev. Bilge Umar. İstanbul 2003.
- Champion 1995 C. Champion, “*The Soteria at Delphi: Aetolian Propaganda in the Epigraphical Record*”. *AJPh*. 116 (1995), 213–220.
- Chanotis 1988a A. Chanotis, *Historie und Historiker in den griechischen Inshriften.* Stuttgart 1988.
- Chanotis 1988b A. Chanotis, “*Als die Diplomaten noch tanzten und sangen. Zu zwei Dekreten kretischer Städte in Mylasa*”. *ZPE 71* (1988), 154-.
- Chanotis 1991 A. Chanotis, “*Vier kretische Staatsverträge. Verträge zwischen Apta und Kydonia, einer ostkretischen Stadt und Melos, Olus und Lyttos, Chersonesos und Rhodos*”. *Chiron 21*(1991), 241- 263.
- Chanotis 1996 A. Chanotis, “*Conflicting Authorities Asyilia between Secular and Divine Law in the Classical and Hellenistic Poleis*”. *Kernos 9*, (1996) 65–86.
- Chanotis 2000 A. Chanotis, *War in the Hellenistic World.* Oxford 2000.
- Clerc 1887 M. Clerc, “*Inscriptions de la vallée du méandre*”. *BCH 11* (1887), 346–354.

- Cohen 1978 G. M. Cohen, *The Seleucid Colonies: Studies in Founding, Administration and Organization*. *Historia* suppl. 30. Wiesbaden 1978.
- Cohen 1995 G. M. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands and Asia Minor*. Berkeley and Los Angeles, California, Oxford England 1995.
- Cousin-Deschamps 1889 G. Cousin-G. Deschamps, "Lettre de Darius fils d'Hystaspis". *BCH* 13 (1889), 29–42.
- Cousin 1904 G. Cousin, "Inscriptions du sanctuaire de Zeus Panamaros". *BCH* 28 (1904), 346–352.
- Cousin-Diehl 1988 G. Cousin-Ch. Diehl, "Inscriptions de Mylasa". *BCH* 12 (1988), 8–37.
- Couve 1894 L. Couve, "Inscriptions de Delphes". *BCH* 18: 226–270.
- Crampa 1969a J. Crampa, *Labraunda. Swedish Excavations and Researches, III: 1, The Greek Inscriptions. Part I: 1–12 (Period of Olympichus)*. Lund 1969.
- Crampa 1972b J. Crampa, *Labraunda. Swedish Excavations and Researches, III: 2, The Greek Inscriptions. Part II: 13–133*. Lund 1972.
- De Decker 1905 J. De Decker, "Inscriptions de Magnésie du méandre". *RPhil* 29 (1905) 153–166.
- Debord 1994 P. Debord, "Essai sur la géographie historique de la région de Stratonicee". *Mélanges Pierre Lévêque* 8: 107- 122.
- Delekat 1967 L. Delekat, *Asylie und Schutzorakel am Zionsheiligtum: Eine Untersuchung zu den privaten Feindpsalmen*. Leiden, Brill 1967.
- Demangel and Laumonier 1923 R. Demangel and A. Laumonier, "Fouilles de Notion (1921)". *BCH* 47 (1923), 353–386.
- Derlien 2003 J. Derlien, *Asyl: Die religiöse und rechtliche Begründung der Flucht zu sakralen Orten in der griechische-römischen Antike*. Tectum Verlag (Marburg) 2003.
- Diehl-Cousin 1885 Ch. Diehl-G. Cousin, "Sénatus Consulte de Lagina, de l'an 81 avant Notre èra". *BCH* 9 (1885), 437–474.
- Dignas 2002 B. Dignas, *Economy of the Sacred in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford 2002.
- Dilon 1997 M. Dilon, *Pilgrims and Pilgrimage in Ancient Greece*. London and New York 1997.
- Doublet and Deschamps 1890 G. Doublet and G. Deschamps, "Inscriptions de Carie". *BCH* 14 (1890), 603- 630.
- Dreher 1996 M. Dreher, "Das Asyl in der Antike von seinen griechischen Ursprüngen bis zur christlichen Spätantike". *Tyche* Band 11: 79–96.
- Dunst-Merkelbach 1968 G. Dunst-R. Merkelbach, "Zu dem neuen epigraphischen Document aus Teos". *ZPE* 3 (1968), 170–174.
- Ducrey 1968 P. Ducrey, *Le traitement des prisonniers de guerre*. Paris 1968.
- Ebert 1982 J. Ebert, "Zur Stiftungsurkunde der Leukophryena in Magnesia am Mäander," *Philologus* 126 (1982), 198–216.
- Edem Bey 1905 H. Edhem Bey, "Fouilles d'Alabanda en Carie: Rapport sommaire sur la première campagne". *CRAI* (1905): 443–459.
- Edem Bey 1906 H. Edhem Bey, "Fouilles d'Alabanda en Carie: Rapport sommaire sur la seconde campagne (1906)" *CRAI* (1906): 407–422.
- Effenterre 1953 H. Van Effenterre, "Inscriptions de Delphes". *BCH* 77 (1953), 168–176.
- Eilers 2002 C. Eilers, *Roman Patrons of Greek Cities*. Oxford 2002.

- Elwyn 1990 S. Elwyn, "The Recognition Decrees for the Delphian Soteria and the Date of Smyrna's Inviolability", *JHS* 110 (1990), 177–180.
- Elwyn 1993 S. Elwyn, "Interstate Kinship and Roma Foreign". *TAPhA* 123 (1993), 261–286.
- Engelmann 1973 H. Engelmann, "I. Magnesia 15". *ZPE* 10 (1973), 278.
- Engelmann 1983 H. Engelmann, "Abschriften von Otto Benndorf". *EA* 2 (1983) 21–24.
- Erim 1986 K. T. Erim, *Aphrodisias: City of Venus Aphrodite*. New York, Oxford, England 1986.
- Erksine 1997 A. Erksine, "Delos, Aeneas and IG IX. 4. 756". *ZPE* 117 (1997), 133–136.
- Errington 1971 R. M. Errington, "The Alleged Syro-Macedonian Pact and the Origins of the Second Macedonian War". *Athenaeum* 49 (1971), 336–354.
- Errington 1980 R. M. Errington, "Rom, Antiochos der Grosse und die Asylie von Teos". *ZPE* 39 (1980), 279–88.
- Errington 1989 R. M. Errington, "The Peace Treaty between Miletus and Magnesia (I. Milet 148)". *Chiron* 19 (1989), 279–288.
- Errington 1986 R. M. Errington, *Geschichte Makedoniens*. München 1986.
- Fabricius 1894 E. Fabricius, *Sitzungsberichte der königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin* 1894.
- Famerie 2007 É. Famerie, "Papiers de Sherard, copies de Hoche pied, schedae de Duker: contribution à l'histoire des copies manuscrites des inscriptions de Téos". *Chiron* 37 (2007), 65–88.
- Feldmann 1885 W. Feldmann, *Analecta epigraphica ad historiam synoecismorum et sympolitiarum Graecorum*. Diss. Argent. 1885.
- Flacelière 1937 R. Flacelière, *Les Aitoliens d Delphes*. Paris 1937.
- Flashar 1999 M. Flashar, "Panhellenische Feste und Asyl – Parameter lokaler Identitätsstiftung in Klaros und Kolophon [Klaros-Studien III]". *Klio* 81 (1999), 412–436.
- Freber 1993 Ph.-S. G. Freber, *Der hellenistische Osten und das Illyricum unter Caesar*. Stuttgart 1993.
- Garlan 1972 Y. Garlan, "A propos des nouvelles inscriptions d'Iasos". *ZPE* 9 (1972), 223–224.
- Gauthier 1972 P. Gauthier, *Symbola: Les étrangers et la justice dans les cités grecques*. Nancy 1972.
- Gauthier 1985 P. Gauthier, *Les Cités grecques et leurs bienfaiteurs (IVe-Ier siècle avant J.-C.)*. Contribution à l'histoire des institutions (BCH supplément 12). École française d'Athènes. Paris 1985.
- Gawantka 1975 W. Gawantka, *Isopolitie: Ein Beitrag zur Geschichte der zwischenstaatlichen Beziehungen in der griechischen Antike*. C.H. Beck. Munich 1975.
- Gehrke-Luraghi 2001 H. J. Gehrke and N. Luraghi, *The Historian's Craft in the Age of Herodotus*. Oxford 2001.
- Giovannini 1983 A. Giovannini, "Téos, Antiochos III et Attale Ier". *Mus. Helv.* 40 (1983), 178–184.
- Gould 1973 J. Gould, "Hiketeia". *JHS* 93 (1973), 74–103.
- Graindor 1903 P. Graindor, *Musée Belge* 7 (1903), 296–300.
- Grainger 2002 J. D. Grainger, *The Roman War of Antiochos the Great*. Leiden-Boston 2002.
- Gruen 1984 E. S. Gruen, *The Hellenistic World and the Coming of Rome I-II*. Berkeley, Los Angeles, London 1984.

- Günther 1971 W. Günther, "Das Orakel von Didyma in hellenistischer Zeit. Eine Interpretation von Stein-Urkundene". *IS Beiheft* 4 (1971), 1–132.
- Habicht 1957 C. Habicht, "Samische Volksbeschlüsse der Hellenistischen Zeit". *MDAI* 72 (1957), 152–274.
- Habicht 1970 C. Habicht, *Gottmenschentum und Griechische Städte* (2nd edn.) (Zetemata 14). München: Beck 1970.
- Habicht 1979 C. Habicht, "Untersuchungen zur politischen Geschichte Athens im 3. Jahrhundert v. Chr.". München 1979.
- Habicht 1982 C. Habicht, *Studien zur Geschichte Athens in hellenistischer Zeit*. Göttingen 1982.
- Habicht 1987 C. Habicht, "Der Archon Philaitolos von Delphi". *ZPE* 69 (1987), 87–89.
- Habicht 1999 C. Habicht, "Zu griechischen Inschriften aus Kleinasien". *EA* 31(1999), 19–29.
- Hahland 1950 W. Hahland, "Der Fries des Dionysostempels in Teos," *JÖAI* 38 (1950), 66–109.
- Hatzfeld 1920 J. Hatzfeld, "Inscriptions de Lagina en Carie". *BCH* 44 (1920), 70–100.
- Hatzfeld 1927 J. Hatzfeld, "Inscriptions de Panamara". *BCH* 51 (1927), 57–122.
- Haussoullier 1902 B. Haussoullier, *Études sur l' Histoire de Milet et du Didymeion (Bibliothèque de l' École des Hautes Études, Sciences Historiques et Philologiques 138)*. Paris 1902.
- Henssler 1954 O. Henssler, *Formen des Asylrechts und ihre Verbreitung bei den Germanen*. Frankfurt/M.: Klostermann, 1954 (Frankfurter wissenschaftliche Beiträge. Reihe, Bd. 8).
- Herrmann 1965 P. Herrmann, "Antiochos der Grosse und Teos". *Anadolu* 9 (1965), 29–160.
- Herrmann 1970 P. Herrmann, "Zu den Beziehungen zwischen Athen und Milet im 5. Jahrhundert". *Klio* 52 (1970), 163–73.
- Herrmann 1989 P. Herrmann, *Rom und die Asylie griechischer Heiligtümer: Eine Urkunde des Diktators Caesar aus Sardeis*. *Chiron* 19 (1989), 127–164.
- Herrmann 1994 P. Herrmann, "Milet unter Augustus. C. Iulius Epikrates und die Anfänge des Kaiserkults". *IS* 44 (1994), 203–236.
- Herrmann 2000 P. Herrmann, "Eine berühmte Familie in Teos", C. Işık (ed.) *Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens und des ägäischen Bereiches*, *AMS* 39.
- Hiller-Diest 1913 F. Hiller von Gaertringen, in W. von Diest, *Nysa ad Maendrum (Jahrbuch des kaiserlichen deutschen Instituts, Ergänzungsheft X)*. Berlin 1913.
- Hogarth 1908 D. G. Hogarth, *Excavations at Ephesus, The Archaic Artemisia*. London 1908. *JHS* 28 (1908), 336.
- Holleaux 1903 M. Holleaux, "Curiae Epigraphicae". *REA* 5 (1903), 205–228.
- Holleaux 1904 M. Holleaux, "Remarques sur les Décrets Trouvés dans le Sanctuaire de Zeus Panamaros". *BCH* 28 (1904), 353–363.
- Holleaux 1924 M. Holleaux, "La lettera degli Scipioni agli abitanti di Colofone a Mare". *RivFil* 52 (1924) 29–44.
- Holleaux 1938a M. Holleaux, *Études d'épigraphie et d'histoire grecques* I. Ed. by L. Robert. Paris 1938.
- Holleaux 1938b M. Holleaux, *Études d'épigraphie et d'histoire grecques* II. Ed. by L. Robert. Paris 1938.
- Holleaux 1942 M. Holleaux, *Études d'épigraphie et d'histoire grecques*, III, *Lagides et Séleucides*. Ed. L. Robert. Paris: A Maisonneuve 1942.

- Holleaux 1952 M. Holleaux, *Etudes d'épigraphie et d'histoire grecques*, IV, Rome, la Macédoine et l'Orient grec. Première partie. Ed. L. Robert. Paris 1952.
- Holleaux 1957 M. Holleaux, *Etudes d'épigraphie et d'histoire grecques*, V, Rome, la Macédoine et l'Orient grec. Seconde partie. Ed. L. Robert. Paris 1957.
- Holleaux 1968 M. Holleaux, *Etudes d'épigraphie et d'histoire grecques*, VI, Bibliographie et index détaillé. Ed. L. Robert. Paris 1968.
- Hornblower 1982 S. Hornblower, "Thucydides, the Panionian Festival and the Ephesia (III 104)". *Historia* 31 (1982), 241–245.
- Imhoof-Blumer 1897 F. Imhoof-Blumer, *Lydische Stadtmünzen*. Geneva 1897.
- J. et L. Robert 1983 J. et L. Robert, *Fouilles d' Amyzon en Carie. Tome I. Exploration, histoire, monnaies et inscriptions*. Commission des fouilles et missions archéologiques au Ministère des relations extérieures. Paris 1983.
- J. et L. Robert 1927 J. et L. Robert, "Études d'épigraphie grecque I-IV". *RPhil* I (1927), 97–132 (=OMS II. 1052–1058)
- J. et L. Robert 1948 J. et L. Robert, "Les hellénodiques à Éphèse", *Hellenica* V. Paris 1948.
- J. et L. Robert 1954 J. et L. Robert, *La Carie. Histoire et géographie historique, avec le recueil des inscriptions antiques. Tome II. Le Plateau de Tabai et ses environs*. Paris 1954.
- J. et L. Robert 1989 J. et L. Robert, *Claros I: Décrets hellénistiques*. Paris 1989.
- J. et L. Robert 1962² J. et L. Robert, *Villes d'Asie Mineure. Études de géographie ancienne*. Paris 1962.
- Robert 1995 J. Robert, *Enciclopedia dell'Arte Antica suppl.* III. Rome 1995.
- Jaenisch 1868 J. Jaenisch, *De Graecorum asyilis*. Göttingen 1868.
- Jones 1974 C. P. Jones, "Diodoros Pasparos and the Nikephoria of Pergamon". *Chiron* 4 (1974) 183–204.
- Kahrstedt 1926 U. Kahrstedt, *Syrisch Territorien in hellenistischer Zeit*. Göttingen 1926.
- Kallet-Marx 1995 R. M. Kallet-Marx, *Hegemony to Empire: The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B. C.* Berkeley 1995.
- Kern 1901 O. Kern, "Magnetische Studien". *Hermes* 36 (1901), 491–515.
- Kleiner 1972 F. S. Kleiner, "The Dated Cistophori of Ephesus". *ANSMN* 18 (1972) 17–31.
- Kvist 2003 K. Kvist, "Cretan grants of Asyilia: Violence and protection as Interstate Relations". *Classica et mediaevalia* 54, 185–222, Museum Tusulanum 2003.
- Koerner 1993 R. Koerner, *Inscritfliche Gesetzestexte*. Cologne 1993.
- Kontorini 1989 V. Kontorini, *Ανέκδοτες ἐπιγράψεις Πόδου* II. Athens 1989.
- Kukula 1906 R. C. Kukula, *Forschungen in Ephesos I*. Vienna 1906.
- Larsen 1968 J. A. O. Larsen, *Grek Federal States. Their Institutions and History*. Oxford 1968.
- Laumonier 1934 A. Laumonier, "Inscriptions de Carie". *BCH* 58 (1934), 291–380.
- Laumonier 1958 A. Laumonier, *Les Cultes indigènes en Carie*. Paris 1958.
- Lefère 1995 F. Lefère, "La chronologie du IIIe siècle à Delphes d'après les actes amphictioniques (280–200)". *BCH* 119 (1995), 161–208.
- Lifshitz 1970 B. Lifshitz, "Notes d'épigraphie grecque". *ZPE* 6 (1970), 57–.
- Lupu 2005 E. Lupu, *Greek Sacred Laws*. Leiden 2005.
- Ma 2002² J. Ma, *Antiochos III and the Cities of Western Asia Minor*. Oxford 2002².
- Ma, Derow and Meadows 1995 J. T. Ma, P. S. Derow ve A. R. Meadows, "RC 38 (Amyzon) reconsidered". *ZPE* 109 (1995), 71–80.

- Macridy-Bey and Picard 1915 T. Macridy-Bey and C. Picard, “*Fouilles du Hieron d’ Apollon Clarios A Colophon*”. *BCH* 39 (1915), 33–52.
- Magie 1950 D. Magie, *Roma Rule in Asia Minor I-II*. Princeton 1950.
- Malay 1987 H. Malay, “*Letter of Antiochos III to Zeuxis with Two Covering Letters (209 B. C.)*”. *EA* 10 (1987), 7–17.
- Malkin 1987 I. Malkin, *Religion and Colonization*. Leiden 1987.
- McGing 1986 B. C. McGing, *The Foreign Policy of Mithridates VI Eupator King of Pontus*. Leiden 1986.
- Mehl 1986 A. Mehl, *Seleukos Nikator und sein Reich*. Leuven 1986=(*Studia Hellenistica* 28).
- Meigs-Lewis 1969 R. Meigs and D. M. Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscriptions*. Oxford 1969.
- Meritt 1981 B. D. Meritt, “*Mid-Third-Century Athenian Archons*”. *Hesperia* 50 (1981), 78–99.
- Meritt 1944 B. D. Meritt, “*Greek Inscriptions; The American Excavations in the Athenian Agora: Twenty-Fifth Report*”. *Hesperia* 13 (1944), 210–265.
- Merkelbach-Şahin 1988 R. Merkelbach-S. Şahin, “*Die publizierten Inschriften von Perge*”. *EA* 11 (1988), 97–170.
- Merkelbach 2000 R. Merkelbach, “*Überfall der Piraten auf Teos*”. *EA* 32 (2000), 101–114.
- Mikalson 1991 J. Mikalson, *Honor The Gods: popular Religion in Greek Tragedy*. Chapel Hill-London 1991.
- Moretti 1962 L. Moretti, *Ricerche sulle leghe greche (Peloponnesiaca – Beotica – Licia)*, Rom 1962.
- Nachtergaele 1976 G. Nachtergaele, *L’Archonte Athénien Polyuctos et la Périodicité des sôtéria Étoliennes*. *Historia* 25 (1976), 62–78.
- Nachtergaele 1977 G. Nachtergaele, *Les Galates en Grèce et les Sôtéria de Delphes*. Brussels 1977.
- Neesen 1980 L. Neesen, *Untersuchungen zu den direkten Staatsabgaben der römischen Kaiserzeit (27 v. Chr. – 284 n. Chr.)* Bonn 1980.
- Nilson 1906 M. P. Nilson, *Griechische Feste von religiöser Bedeutung*. Leipzig 1906.
- Nock 1972 A. D. Nock, *Essays on Religion and the Ancient World I-II*. Cambridge, Mass. 1972.
- Oost 1957 S. I. Oost, ‘*Amynder, Athamania, and Roma*’. *CPh* 52 (1957), 1–15.
- Oguse 1929 A. Oguse, “*Notes d’épigraphie*”. *BCH* 53 (1929), 129–150.
- Oliver 1968 J. H. Oliver, “*Notes on the Inscription at Teos in Honor of Antiochus III*”. *GRBS* 9 (1968), 321–322.
- Osborne 1980a M. J. Osborne, “*A Ghost Law*”. *ZPE* 38 (1980), 99–101.
- Osborne 1989b M. J. Osborne, “*The Chronology of Athens in the Mid Third Century B. C.*”. *ZPE* 78 (1989), 209–242.
- Özgan 1982 R. Özgan, “*Zur Datierung des Artemisaltars in Magnesia am Maeander*,” *IS* 32 (1982), 196–209.
- Parke-Wormell 1956 H. W. Parke-D. E. W. Wormell, *The Delphic Oracle I-II*. Oxford 1956.
- Parke 1985 H. W. Parke, *The Oracles of Apollon in Asia Minor*. London 1985.
- Perlman 2000 P. Perlman, *City and Sanctuary in Ancient Greece: The Theorodokia in the Peloponnese*. Göttingen 2000.
- Picard 1922 C. Picard, *Ephèse et Claros*. Paris 1922.
- Piejko 1982 F. Piejko “*Ptolemies in a List of Deified Seleucids from Teos, OGIS 246*”. *ZPE* 49 (1982), 129–131.
- Piejko 1985 F. Piejko, “*Review of J. ve L. Robert 1983* ”. *Gnomon* 57 (1985), 608–621.

- Piejko 1988 F. Piejko, "Letter of Eumenes II to Tralles concerning Inviolability and Tax Exemption for a Tempel. After 188 B. C.". *Chiron* 18 (1988), 55–69.
- Piejko 1989 F. Piejko, "Two Attalid Letters on the Asyilia and Atelleia of Apoll Tersenus 185 BC". *Historia* 38 (1989), 395–409.
- Piejko 1990 F. Piejko, "To the Inscriptions of Labraunda". *OAth* 18 (1990), 133–156.
- Piejko 1991 F. Piejko, "Antiochus III and Teos Reconsidered". *Belleten* (1991), 13–69.
- Pococke 1752 R. Pococke, *Inscriptionum antiquarum Graecarum et Latinarum liber*. London 1752.
- Pomtow 1915 H. Pomtow, "Delphische Neufunde: I. Zur delphischen Archontentafel des III. Jhdts (Neue Soterien- und Amphiktyonen Texte)". *Klio* 14 (1915), 265–320.
- Pounder 1978 R. L. Pounder, "Honours for Antioch of the Chrysaorians". *Hesperia* 47 (1978), 49–57.
- Price 1991 M. J. Price, *The Coinage in the Name of Alaxender*. London/Zurich 1991.
- Price 2004 S. R. F. Price, *Ritüel ve İktidar: Küçük Asya'da Roma İmparatorluk kültürü*. Çev.: T. Esin. Ankara 2004.
- Pritchett 1943a W. K. Pritchett, *The Five Attic Tribes After Kleisthenes*. Baltimore 1943.
- Pritchett 1982b W. K. Pritchett, *Studies in Greek Topography*. Part IV. Berkeley, Calif., and London 1982.
- Radet 1890 G. Radet, "Inscriptions de la Région du méandre". *BCH* 14 (1890), 224–239.
- Rawlinson 1871 G. Rawlinson, *The Five Great Monarchies of the Ancient Eastern World*. 1871.
- Rehm 1939 A. Rehm, *Milesische Chronologie von Sulla bis Tiberius*. SB München 1939. Heft 8.
- Reynolds 1982 J. Reynolds, *Aphrodisias and Rome*. London 1982.
- Rigsby 1975 K. J. Rigsby, "A Hellenistic Inscription from Bargylia". *GRBS* 16 (1975), 403–409.
- Rigsby 1980 K. J. Rigsby, "Seleucid Notes". *TAPhA* 110 (1980), 233–254.
- Rigsby 1988 K. J. Rigsby, "Provincia Asia VI. A Letter to Carian Nysa". *TAPhA* (1988), 149–153.
- Rigsby 1996 K. J. Rigsby, *Asyilia. Territorial inviolability in the Hellenistic World*. Berkeley, Los Angeles, London 1996.
- Rigsby-Hallof 2001 K. J. Rigsby-K. Hallof, "Aus der Arbeit der «Inscriptiones Graecae» X. Decrees of Inviolability for Kos". *Chiron* 31 (2001), 333–345.
- Robert 1925a L. Robert, "Notes d'épigraphie hellénistique". *BCH* 49 (1925), 219–238.
- Robert 1925b L. Robert, "Lesbiaca: Décrets de Méthymna et d'Érésos en l'honneur de juges Milésiens". *REG* 38 (1925) 29–43.
- Robert 1929 L. Robert, "Études d'épigraphie grecque. XVI, Inscription agonistique d'Érythrai". *RPhil* 3 (1929), 122–158.
- Robert 1930 L. Robert, "Notes d'épigraphie hellénistique". *BCH* 54 (1930), 322–351.
- Robert 1936 L. Robert, *Collection Froehneri Inscriptiones Graecae*. Paris 1936.
- Robert 1937 L. Robert, *Études Anatoliennes. Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*. Ed. de Boccard. Paris 1937.
- Robert 1939 L. Robert, in *Anatolian Studies Presented to William Hepburn Buckler*. Ed. W. M. Calder and J. Keil. Manchester 1939.

- Robert 1940 L. Robert, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques*, i. Paris 1940.
- Robert 1945 L. Robert, *Le Sanctuaire de Sinuri près de Mylas I. Les Inscriptions grecques* (Mémoires de l'Institut Français d'Archéologie de Stamboul 7). E. de Boccard. Paris 1945.
- Robert 1946 L. Robert, "Villes de Carie et d'Ionie dans la liste des Théorodotes de Delphes". *BCH* 70 (1946), 506-523.
- Robert 1948 L. Robert, *Hellenica. Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques*, v. Paris 1948.
- Robert 1954 L. Robert, *Les fouilles de Claros: conférence donnée à l'Université d'Ankara à la fin de quatre campagnes de fouilles*. Limoges 1954, 3-29=OMS VI [(1989), 523-549].
- Robert 1969a L. Robert, *Laodicée du Lycos. Le Nymphée, Campagnes 1961-1963*, par J. des Gagniers, P. Devambez, L. Kahil, R. Ginouvès, avec des études de L. Robert, X. de Planhol. Paris 1969.
- Robert 1969b L. Robert, *Opera Minora Selecta: épigraphie et antiquités grecques*, vol ii, Amsterdam 1969.
- Robert 1970² L. Robert, *Études anatoliennes. Recherches sur les inscriptions grecques de l'Asie Mineure*. Paris 1970².
- Robert 1973 L. Robert, "Sur des inscriptions de Délos. I. sur un proxène d'Antioche de Carie", in *Études déliennes (BCH supplément I)*. Paris 1973, 435-468.
- Robert 1977 L. Robert, "Documents de l'Asie Mineure III 2. Le dendrophore de Magnésie". *BCH* 101 (1977), 43-132.
- Robert 1987 L. Robert, *Documents d'Asie Mineure*. Paris 1987.
- Rostovtzeff 1941 M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Hellenistic World*, 3 vols. Oxford 1941.
- Rostovtzeff 1957 M. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of the Roman Empire*. Ed. P. M. Fraser. Oxford 1957.
- Rougement 1973 G. Rougement, "La hiéroménie des Pythia et les << trêves sacrées >> d'Éleusis, de Delphes et d'Olympie". *BCH* 97 (1973), 75-106.
- Ruge 1933 W. Ruge, "Mylasa". *RE* XVI 1 (1933) col. 1046-1064.
- Ruge 1934a W. Ruge, "Teos". *RE* V A 1 (1934) col. 541-568.
- Ruge 1934b W. Ruge, "Thera". *RE* VA 2 (1934) col. 2302-2303.
- Sachs and Wiseman 1954 A. J. Sachs-D. J. Wiseman, "A Babylonian King List of the Hellenistic Period". *Iraq* 16 (1954), 202-211.
- Sayar 1998 M. H. Sayar, *Weihung für Zeus Antigonaios*. Şurada; *EA*. 30 (1998), 143-144.
- Sayar-Siewert-Taeuber 1994 M. H. Sayar-P. Siewert-H. Taeuber, "Asylie-Erklärung des Sulla und des Lucullus für das Isis-und Sarapisheiligtum von Mopsuestia (Ostkilikien)". *Tyche* 9 (1994) 113-130.
- Schlesinger 1933 E. Schlesinger, *Die griechische Asylie*. Diss. Giessen 1933.
- Schmitt 1964 H. H. Schmitt, *Untersuchungen zur Geschichte Antiochos' des Grossen und seiner Zeit* (Historia Einzelschrift 6). Wiesbaden 1964.
- Scholten 2000 J. B. Scholten, *The Politics of Plunder: Aitolians and Their Koinon in the Early Hellenistic Era, 279-217 B.C.* Berkeley 2000.
- Schroeter 1932 F. Schroeter, *De Regum Hellenisticorum Epistulis in Lapidibus Servatis Quaestiones Stilisticae*. Diss. Leipzig 1932.
- Schumacher 1993 R. W. M. Schumacher, in *Greek Sanctuaries*. Ed. N. Marinatos-R. Hägg, London/New York 1993.
- Servais 1960 J. Servais, "Les Suppliants dans la «Loi sacrée» de Cyrène". *BCH* 84 (1960), 112-147.
- Seyrig 1973 H. Seyrig, *Trésors du Levant anciens et nouveaux*. Paris 1973.

- Sherk 1969 R. K. Sherk, *Roman Documents from the East*. Baltimore 1969.
- Sherwin-White 1984 A. N. Sherwin-White, *Roman Foreign Policy in the East, 168 B.C. to A.D. I*. London 1984.
- Sinn 1993 U. Sinn, *Greek Sanctuaries as Place of Refuge*, in *Greek Sanctuaries*. Ed. N. Marinatos, R. Hagg. London/New York 1993.
- Slater and Suma 2006 W. J. Slater and D. Suma, “*Crowns at Magnesia*”. *GRBS* 46 (2006), 275–299.
- Souza 1999 P. de Souza, *Piracy in the Graeco-Roman World*. Cambridge 1999.
- Sterrett 1888 J. R. Sterrett, *An Epigraphical Journey in Asia Minor*. Papers of the American School of Classical Studies at Athens II 1888.
- Strang 2007 J. R. Strang, *The City of Dionysos: A Social and Historical Study of the Ionian City of Teos*. New York State University 2007.
- Syme 1939 R. Syme, *Anatolian Studies Buckler*. Aberdeen 1939.
- Şahin 1976 M. Ç. Şahin, *The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia*. Ankara 1976.
- Şahin 1987 S. Şahin, “*Epigraphica Asiae Minoris neglecta et iacentia III: Dokumente aus Klaros*”. *EA* 9 (1987), 61–72.
- Şahin 1994 S. Şahin, “*Piratenüberfall auf Teos. Volksbeschluss über die Finanzierung der Erpressungsgelder*”. *EA* 23 (1994), 1–40.
- Şahin 1998 N. Şahin, *Klaros: Apollon Klarios Bilicilik Merkezi*. İstanbul 1998.
- Tarn 1913 W. W. Tarn, *Antigonus Gonatas*. Oxford 1913.
- Thonemann 2007 P. Thonemann, “*Magnesia and the Greeks of Asia (I. Magnesia 16. 16)*”. *GRBS* 47 (2007), 151–160.
- Tırpan 1998 A. A. Tırpan, *Stratonikeia: Augustus-İmparatorlar Tapınağı*. Konya 1998.
- Trell 1945 B. L. Trell, *The Temple of Artemis at Ephesus*. ANS Monogr. New York 1945.
- Thür 2003 G. Thür, “*Gerichtliche Kontrolle des Asylanspruchs*”. *Şurada Das antike Asyl: Kultische Grundlagen, rechtliche Ausgestaltung und politische Funktion*. Ed. M. Dreher. Köln 2003, 23–36.
- van Bremen 2000 R. van Bremen, “*The Demes and Phylai of Stratonikeia in Karia*”. *Chiron* 30 (2000), 389–401.
- van Bremen 2004 R. van Bremen, *Leon son of Chrysaor and the religious identity of Stratonikeia in Caria*, in Colvin (ed.) 2004, 207–244.
- Varinlioğlu 1994 E. Varinlioğlu, “*Stratonikeia 1992 Yılı Kazısı*”, XV *KST*. Ankara 1994.
- Veligianni-Terzi 1977 C. Veligianni-Terzi, *Damiurgen. Zur Entwicklung einer Magistratur*. Griechenland 1977.
- Viereck 1888 P. Viereck, *Sermo Graecus quo Senatus Populusque Romanus Magistratusque Populi Romani usque ad Tiberii Caesaris Aetatem in Scriptis Publicis usi sunt Examinetur*. Diss. Göttingen 1888.
- von Gerkan 1929 A. von Gerkan, *Der Altar des Artemis-Tempels in Magnesia am Mäander*. Studien zur Bauforschung Heft. 1 Berlin 1929.
- Wallon 1837 H. A. Wallon, *Du droit d’asyle*. Paris 1837.
- Webb 1996 P. A. Webb, *Hellenistic Architectural Sculpture: Figural Motifs in Western Anatolia and the Aegean Islands*. Univ of Wisconsin Press 1996.
- Welles 1934 C. B. Welles, *Royal Correspondence in the Hellenistic Period*. New Haven 1934.

- Wenger 1931 L. Wenger, “Ὅροι ἀσυλίας”. *Philologus* 86 (1931), 427–454.
- Wilhelm 1898 A. Wilhelm, in *Göttingen Gelehrte Anzeiger* 160 (1898).
- Wilhelm 1901 A. Wilhelm, “Zu den Inschriften aus Magnesia am Maeander”. *JOAI* 4 (1901), Beiblatt 25–36.
- Wilhelm 1943 A. Wilhelm, “Griechische Königsbriefe”. *Klio-BH* 48 (1943), 59–60.
- Wilhelm 1974 ve 1984 A. Wilhelm, *Kleine Schriften: I, Akademieschriften zur griechischen Inschriftenkunde* 1–3. Leipzig 1974. II, *Abhandlungen und Beiträge* 1–2. Leipzig 1984.
- Will 1979 E. Will, *Histoire politique du monde hellénistique*² I. Nancy 1979.
- Will 1982 E. Will, *Histoire politique du monde hellénistique*² II. Nancy 1982.
- von Woess 1923 F. von Woess, *Das Asylwesen Ägyptens in der Ptolemäerzeit und die spätere Entwicklung* (= München Beiträge zur Papyrusforschung und antiken Rechtsgeschichte). München 1923.
- Worthington 2007 I. Worthington, *A companion to Greek Rhetoric*. Blackwell Publishing 2007.
- Wörle 1988 M. Wörle, “Inschriften von Herakleia von Latmos I: Antiochos III., Zeuxis und Herakleia”. *Chiron* 18 (1988), 421–476.
- Wörle 2004 M. Wörle, “Der Friede zwischen Milet und Magnesia. Methodische Probleme einer *Communis opinio*”. *Chiron* 34 (2004) 45–57.
- Yaylali 1976 A. Yaylali, *Der Fries des Artemisions von Magnesia am Mäander*. IS Beiheft 15.
- Ziegler 1975 W. Ziegler, *Symbolai und Asyilia*. Diss., Bonn 1975.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Sevgi SARIKAYA

Doğum yeri ve Tarihi : Elazığ 16. 03. 1982

Medeni Durumu : Bekar

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Elazığ Lisesi

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Yüksek Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü

Tez konusu : Hellenistik Dönem’de *Asyria*: Ionia ve Karia’daki Tapınaklarla
Birlikte Kent ve Egemenlik Alanına Tanınan *Hiera kai Asyria*.

Yabancı Dil/Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler**İş Denevimi**

Stajlar : 2007 Antalya Korkut Camii Temizlik, Onarım, Çevre Düzenleme ve Kazı Projesi.

Projeler : ▪Avrupa Birliği Projesi “Anadolu’nun Kültürel Kimliği ” 2005.
▪Antalya Valiliği Hedeflenmiş Onbir İlde Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi 2005.

Çalıştığı Kurumlar : Akmed 2005: III. Uluslararası Likya Sempozyumu.

Adres : Yıldız Mah. Mimar Sinan Cad. Okan Apt. 9/5 Antalya.

Tel. no : 05462552437

